Peter Zubko

Kult svätých Cyrila a Metoda v tradícii latinskej cirkvi

Vybrané kapitoly cyrilo-metodského kultu

Peter Zubko

Kult svätých Cyrila a Metoda v tradícii latinskej cirkvi

Vybrané kapitoly cyrilo-metodského kultu

Ružomberok 2014

Kult svätých Cyrila a Metoda v tradícii latinskej cirkvi
Vybrané kapitoly cyrilo-metodského kultu

Recenzenti: J. E. Mons. prof. ThDr. Viliam Judák PhD.
J. E. Mons. prof. ThDr. PhDr. Stanislav Stolárik, PhD.
prof. PhDr. Peter Žeňuch, DrSc.

Publikácia je súčasťou riešenia výskumných úloh a výstupom z vedeckého grantu Ministerstva školstva Slovenskej republiky VEGA, reg. č. 1/0264/14 s názvom *Administratívno-právne písomnosti latinských biskupov o cirkvi byzantského obradu na východnom Slovensku*.

Predná obálka: Súsošie svätých Cyrila a Metoda s alegorickými postavami Čiech, Moravy a Slovenska; Karlov most, Praha; autor: Karel Dvořák, 1928 – 1938; darca: Ministerstvo školstva a kultúry Československej republiky. Foto: Jan Gloc, 2014; sprostredkoval Mgr. Jaroslav Sojka, PhD., Správa Pražského hradu, Česká republika.
Zadná obálka: Svätí Cyril a Metod adorujúci Pannu Máriu; *Nábožné výlevy* Andreja Radlinského, 1. vydanie, s. 460a; Viedeň 1850.

Vydalo: Verbum, Vydavateľstvo Katolíckej univerzity v Ružomberku
Hrabovská cesta 5512/1A, 034 01 Ružomberok

Prvé vydanie, 2014

Tlač: Vydavateľstvo Michala Vaška v Prešove

© prof. PhDr. ThDr. Peter Zubko, PhD., 2014

ISBN 978-80-561-

Obsah

Zoznam značiek a skratiek **8**

1 Úvod **11**

2 Filiácia stredovekej cyrilo-metodskej literatúry **15**
2.1 Vovedenie do problematiky prameňov 16
2.2 Literatúra cyrilo-metodskej tradície 16
2.2.1 Svätoklimentské spisy 17
2.2.2 Slovienska prekladová a pôvodná literatúra 17
2.2.3 Moravsko-panónske legendy (životy) a súdobé latinské spisy 22
2.2.4 Talianske spisy 23
2.2.5 Spisy na počesť sv. Cyrila a Metoda 26
2.2.6 Bulharské spisy o Klimentovi a Naumovi 28
2.2.7 České spisy 30

3 Cyrilo-metodský kult v hagiografickej zbierke *Acta sanctorum* **35**
3.1 Charakteristika a význam zbierky 35
3.2 Hagiografické texty v zbierke 35
3.3 Autori/pramene cyrilo-metodských textov 36
3.4 Rozšírenie kultu 39
3.5 Charakteristika kultu 40
3.6 Význam zbierky 40

4 Kult sv. Cyrila a Metoda na Slovensku s prihliadnutím na okolité vplyvy **43**
4.1 Pôvod kultu – byzantská misia 43
4.2 Stredoveké svedectvá o kulte 46
4.3 Znovuobjavenie kultu (17.-18. storočie) 51
4.4 Oživenie kultu (1787-1849) 53
4.5 Kult ako symbol národnej jednoty (1850-1918) 55
4.6 Rozvoj kultu po roku 1918 62

5 Cyrilo-metodské tradície z východu Slovenska **71**
5.1 Pôvod Tovarnianskej tradície 71
5.2 Sviatok sv. Cyrila a Metoda v Košickej diecéze 74
5.3 Pôvod Andreja Špácaiho 78

6 Vývoj kultu sv. Cyrila a Metoda v liturgii hodín v strednej Európe 81
6.1 Stredoveké ofíciá 81
6.2 Barokové ofíciá 83
6.3 Levovské ofíciá 86
6.4 Pokoncilové ofíciá 87
6.5 Dátum slávenia 88

7 Kult Cyrila a Metoda v diele Jána Pavla II. (1978-2005) 91
7.1 Charakteristika pápežských vyjadrení po *Grande munus* 91
7.2 Oficiálne vyjadrenia pápežov Leva XIII. až Pavla VI. 91
7.3 Pontifikát Jána Pavla II. (1978-2005) 95
7.4 Pramene cyrilo-metodského kultu 95
7.5 Chronológia a periodizácia cyrilo-metodského kultu 104
7.6 Obsah cyrilo-metodskej náuky 107

8 Záver 113

9 Bibliografia 117
9.1 Pramene 117
9.1.1 Cirkevné pramene 117
9.1.2 Pramenné zbierky 118
9.1.3 Liturgické pramene 119
9.1.4 Stredoveké kódexy 125
9.1.5 Archívne pramene 125
9.2 Literatúra 125
9.3 Webové stránky 138

Pramenná príloha I. 139
Cyrilo-metodské texty vybraných vydaní liturgie hodín (a omší) zo strednej Európy (1349-1966) 139
I.1 Stredoveké ofíciá 139
Moravské ofícium *Adest dies gloriosa* 139
České ofícium *Gaude plebs* 145
Hlaholské ofíciá 147
1495 Olomouc 149
I.2 Novoveké ofíciá 150
1630 Olomouc 150
1663 Praha 151
1663 Viedeň 152

1677 Praha ... 153
1669 Olomouc ... 155
1693 Olomouc ... 158
1724 Praha ... 159
1735 Vratislav ... 160
1766 Praha ... 161
1767 Praha ... 162
1777 Rakúsko (a Uhorsko) ... 164
1829 Košice ... 165
1852 Olomouc ... 166
1887 Spišské Podhradie ... 167
1915 Praha ... 169
1957 Rím ... 176
1966 Slovensko ... 177
I.3 Synopsy ... 185
Synopsa pokoncilových stredoeurópskych ofícií ... 185
Synopsa levovských ofícií zo Slovenska ... 191
Pramenná príloha II. ... 195
Výberová antológia cyrilo-metodských textov v diele svätého pápeža Jána Pavla II. (1980-2005) ... 195
II.1 Encykliky a (apoštolské) listy ... 195
II.2 Homílie, príhovory a pozdravy ... 209
II.3 Príhovory na Anjel Pána ... 239
II.4 Knihy ... 246

Summary ... 249

Zoznam značiek a skratiek

?	neistý, pochybný alebo neznámy údaj
†	zomrel
1Jn	*Prvý Jánov list* (Nový zákon)
1Kor	*Prvý list Korinťanom* (Nový zákon)
1Pt	*Prvý Petrov list* (Nový zákon)
1Sol	*Prvý list Solúnčanom* (Nový zákon)
2Kor	*Druhý list Korinťanom* (Nový zákon)
2Sol	*Druhý list Solúnčanom* (Nový zákon)
2Tim	*Druhý list Timotejovi* (Nový zákon)
a. v.	augsburské vyznanie
AAS	*Acta Apostolicae Sedis*
abp	arcibiskup
ant.	antifóna
AP	Anjel Pána
AR	*Anzitutto rendo*
AS	*Acta sanctorum*
ASS	*Acta Sanctae Sedis*
bl.	blahoslavený
bp	biskup
c.	cca, asi, okolo, približne
CM	Cyril a Metod
cm.	cyrilo-metodský
č.	číslo
ČR	Česká republika
Dan	*Kniha proroka Daniela* (Starý zákon)
DpD	*Dzień po Dniu*
DV	*Dei verbum* (vieroučná konštitúcia DVK)
DVK	Druhý vatikánsky koncil
DZ	*Dzieła zebrane*
Ef	*List Efezanom* (Nový zákon)
EIE	*Ecclesia in Europa*
EIM	*Euntes in mundum*
EK	*Encyklopedia katolicka*
EV	*Egregiae virtutis*
GM	*Grande munus*
Gn	*Kniha Genezis* (Starý zákon)
grk.	gréckokatolícky, -a, -e, -i
Hebr	*List Hebrejom* (Nový zákon)
hod.	hodina, hodine
Jn	*Evanjelium podľa Jána* (Nový zákon)
KKC	*Katechizmus Katolíckej cirkvi*
lat.	latinský, -á, -é, -í
LDdV	*La dioecesi di Verona*

LG	*Lumen gentium* (vieroučná konštitúcia DVK)
LH	liturgia hodín (breviár)
Lk	*Evanjelium podľa Lukáša* (Nový zákon)
Mk	*Evanjelium podľa Marka* (Nový zákon)
MR	*Martyrologium Romanum*
MSI	*Mantre si intensificano*
Mt	*Evanjelium podľa Matúša* (Nový zákon)
Múdr	*Kniha Múdrostí* (Starý zákon)
OCr	*Ordo crucigerorum cum stella rubea*, križovník
OFM	*Ordo fratrum minorum*, františkán
OL	*Orientale lumen*
OSB	*Ordo sancti Benedicti*, benediktín
OSPPE	*Ordo sancti Pauli primi eremitae*, paulín
porov.	porovnaj
pozn.	poznámka, poznamenal
pp	pápež
PZ	Peter Zubko
rk.	rímskokatolícky, -a, -e, -i
s.	strana
SA	*Slavorum apostoli*
sign.	signatúra
Sir	*Kniha Sirachovec* (Starý zákon)
SJ	*Societas Jesu*, jezuita
Sk	*Skutky apoštolov* (Nový zákon)
SR	Slovenská republika
sv.	svätý, -á, -é, -í
UR	*Unitatis redintegratio* (dekrét DVK)
Zjv	*Zjavenie apoštola Jána* (Nový zákon)
Ž	*Kniha Žalmov* (Starý zákon)
ŽK	*Život Konštantína*
ŽM	*Život Metoda*

1 Úvod

> *V súčasnej nepokojnej situácii treba bezodkladne potvrdiť, že Európa, aby našla svoju hlbokú identitu, musí sa vrátiť ku kresťanským koreňom, a to konkrétne k dielu takých ľudí ako Benedikt, Cyril a Metod, ktorých svedectvo ustanovuje príspevok o prvoradom význame pre duchovnú a morálnu obnovu kontinentu. Také je posolstvo patrónov Európy a všetkých mystikov a kresťanských svätcov, ktorí vydávali svedectvo Evanjelia medzi národmi Európy: Posledná „príčina" života a dejov ľudstva nám bola daná v Božom Slove, ktoré sa vtelilo, aby vykúpilo človeka zo zla hriechu a z priepasti záhuby.* (pp Ján Pavol II.; dokument č. 52)

Oslávení členovia svätej cirkvi žijú v nebi a orodujú za nás. Relácia medzi putujúcou a oslávenou cirkvou sa nazýva kult a je súčasťou cirkevnej tradície.[1] Kult má úradnú (cirkevnou vrchnosťou odobrenú) a ľudovú (spontánnu) časť, ktoré sú navzájom prepojené podobne ako rozum a srdce, jedna bez druhej nemôžu existovať, ale musia sa rešpektovať a navzájom dopĺňať. Táto práca sa venuje vybraným kapitolám cyrilo-metodského kultu v kultúrne (dominantne) západnom prostredí latinskej (rímskokatolíckej) cirkvi. Na začiatku kultu stojí nielen povesť svätosti a akt formálnej kanonizácie podľa predpisov/zvykov svojej doby, ale aj hagiografický spis. V prípade stredovekých svätcov Cyrila a Metoda boli prvé legendy napísané po sloviensky, posledné po latinsky. V ďalšej fáze kultu vznikajú úradné/oficiálne liturgické texty zamerané na oslavu svätca (v 14. až 20. storočí). Výnimočnosť cyrilo-metodského kultu spočíva nielen v jeho dramatickosti, ale v početnosti pápežských vyjadrení, ktoré dosiahli zenit za pontifikátu Jána Pavla II. (1978-2005), ktorý ich vyhlásil za spolupatrónov Európy.

Dejiny cyrilo-metodského kultu v západnej cirkvi podrobne skúmal Vojtěch Tkadlčík[2] a svojím dielom prispeli mnohí ďalší.[3] Tkadlčík vo svojej práci urobil skvelý prehľad kultu od roku 869 (smrť sv. Cyrila) do roku 1985 (1100. výročie smrti sv. Metoda).[4] Jeho štúdia je prísne historická, čo je dôvod, že sa hlbšie nevenoval teologicko-liturgickému rozmeru ich kultu. Liturgické pramene vyjadrujú vieru cirkvi. Platí zásada:

> *Lex orandi, lex credendi čiže cirkev verí tak, ako sa modlí (*KKC *1124).*[5] *Cirkev vo svojom učení, živote a kulte ustavične udržiava a všetkým pokoleniam odovzdáva všetko, čím ona sama je a všetko, čo verí. Učenie svätých Otcov dosvedčuje oživujúcu prítomnosť tohto podania, ktorého bohatstvá prenikajú do praxe a života veriacej a modliacej sa cirkvi (*KKC *78,* DV *8).*

Cirkev v prvom rade verila a verí, že Cyril a Metod sú svätí, ktorí za nás orodujú v nebi. Inou súčasťou modlitieb sú historické okolnosti, ktoré sú závislé na aktuálnom stave poznania. Stredoveká kritika sa nemôže porovnávať s modernou, ale to nie je dôvod na odsudzovanie, práve

---

[1] Porov. KONDRLA, Peter: *Tradícia a jej miesto v náboženskom diskurze.* In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda.* Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2013, s. 598-607.

[2] TKADLČÍK, Vojtěch: *Cyrilometodějský kult na křesťanském Západě.* Olomouc : Matice cyrilometodějská, 1995, 56 s.

[3] HAVLÍKOVÁ, Lubomíra – IVANIČ, Peter – HETÉNYI, Martin: *Po stopách sv. Cyrila a Metoda. Výberová bibliografia českých a slovenských prác za roky 1945 – 2011.* Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2013, 238 s.; ŠPIDLÍK, Tomáš – AMBROS, Pavel: *Svatí Cyril a Metoděj mezi námi. Vybrané otázky cyrilometodějské tradice. Bibliografie 1990–2011.* Olomouc : Refugium Velehrad-Roma, 2011, s. 115-249; FARRUGIA, Edward G.: *Encyklopedický slovník křesťanského Východu.* Ambros, Pavel (red.). Olomouc : Refugium Roma-Velehrad, 2010, s. 219-220, 585-586.

[4] TKADLČÍK, Vojtěch: *Cyrilometodějský kult na křesťanském Západě*, s. 5, 43.

[5] Porov. tiež *KKC* 78, *KKC* 98.

naopak, je to výzva na preskúmanie najvnútornejšieho sveta viery kresťanov. Formulácie modlitieb, ich rozšírenie, ale predovšetkým rozvoj/vývoj modlitieb k sv. Cyrilovi a Metodovi a na ich počesť má významné medzníky datovateľné pápežskými predelmi a vydaním liturgických kníh, v ktorých sú obsiahnuté posvätné texty. Tie sa potom používali dlhé desaťročia, stredoveké aj stáročia. Ich porovnávaním možno zrekonštruovať vplyvy starších textov na mladšie, šírenie z jednej diecézy do inej, príp. ak sa objavili nové texty alebo obsah modlitieb, možno identifikovať nezávislé ohniská cyrilo-metodského kultu s vlastným vkladom do (rozvoja) kultu, pretože tento vklad bol miestnym duchovným pokladom. V duchu Druhého vatikánskeho koncilu pod termínom *kult* treba rozumieť niekoľko významov, ktoré boli plne zohľadnené pri výbere a spracovaní vybraných kapitol cyrilo-metodského kultu: (1) kultivovanie, úprava; (2) rozvíjanie života v kresťanskom zmysle, prehlbovanie duchovného života; (3) formácia kultúry; (4) v špecifickom liturgickom význame sa najčastejšie týka vzťahu k Bohu, Ježišovi Kristovi; (5) akt slávenia.[6] Inými slovami ide o pevne ustálené a zoradené formy zaobchádzania s božskými vecami, uznanie niečoho vyššieho/vyššej moci, na ktorej sa človek cíti závislý, alebo je závislý. Výnimočné osobnosti, miesta a veci sú súčasťou kultu, viaže sa na nich šetrné a úctivé zaobchádzanie a táto ochranná funkcia prežíva predovšetkým v sekulárnych formách.[7] Kult nepotrebujú tí, ktorí sú jeho objektom, ale tí, ktorí sú jeho subjektom.

Osudy cyrilo-metodskej misie a súvisiacich udalostí sú všeobecne známe.[8] Táto práca sa sústreďuje na šesť vybraných kapitol z dejín cyrilo-metodského kultu. Niektoré témy sú známe všeobecne, iné len čiastočne a ďalšie sú neznáme, alebo ako nové sú spracované prvýkrát.

(1) Filiácie stredovekých cyrilo-metodských textov sú známou, aj keď nie častou témou kritických prác. Kapitola komplexne predstavuje terajší stav bádania. Poznanie týchto textov a vzájomné vplyvy medzi spismi sú dôležité pre vznik a poznanie latinských spisov, ktoré stoja v závere tejto časti tradície, pretože tie sa stali východiskom k ďalším posvätným textom stredovekých a novovekých cyrilo-metodských ofícií, ale aj novovekých pápežských vyjadrení o sv. Cyrilovi a Metodovi. Novým pohľadom je uvedomenie si skutočnosti, že na jednotlivé regionálne skupiny spisov vzniknuté v jednom čase sa viazali ďalšie regionálne kulty svätých učeníkov alebo pokračovateľov cyrilo-metodskej tradície, aj keď to na prvý pohľad nemusí byť zjavné.

(2) K problematike prameňov patrí poznanie najdôležitejšej latinskej hagiografickej zbierky *Acta sanctorum*, ktorá obsahuje aj pramene kultu sv. Cyrila a Metoda. Najznámejšia, najrozšírenejšia a najkritickejšia zbierka zo 17. storočia je podkladom latinskej (rímskokatolíckej) hagiografie; prvýkrát v novoveku priblížila kult sv. Cyrila a Metoda západnej Európe. Vo všetkých troch vydaniach zbierky je časť venovaná sv. Cyrilovi a Metodovi rovnaká a bez rozdielov. Autori zozbierali informácie, z ktorých väčšinu poznáme aj dnes, ale obsahujú niekoľko detailov, ktoré sa nachádzajú len v nej, napr. liturgický text ofícia z roku 1495. Zbierka je tiež svedectvom o stave poznania problematiky v 17. storočí. Až do pontifikátu Leva XIII., ktorý napísal prvú cyrilo-metodskú encykliku *Grande munus* v roku 1880, ktorou formálne zapísal sv. Cyrila a Metoda do zoznamu svätých, bola zbierka *Acta sanctorum* jediným relevantným zdrojom informácií o cyrilo-metodskom kulte v latinskom kultúrnom prostredí. Latinský svet do „prebudenia“ Slovanov nepoznal slovanské cyrilo-metodské texty, ak neboli preložené do latinčiny, alebo napísané v reči, ktorej by Západ rozumel. V konečnom dôsledku šírenie pre latinský Západ neznámych hagiografických textov cyrilo-metodskej tradície bol súčasťou tohto kultu, presnejšie životi tohto kultu, a to na vysokej kultúrnej a vedeckej úrovni. Svätí Cyril a Metod neboli známi ako divotvorcovia alebo liečitelia. Charakter života a ideály, ktoré uskutočňovali, ich nasledovali aj po smrti v dejinách cyrilo-metodského kultu.

---

[6] NADOLSKI, Bogusław: *Leksykon liturgii*. Poznań : Pallotinum, 2006, s. 703.

[7] KUNZLER, Michael: *Liturgia Cirkvi. AMATECA. Učebnice katolíckej teológie. Diel X.* Prešov : Petra, 2009, s. 21-24.

[8] Porov. LACKO, Michal: *Svätí Cyril a Metod.* Trnava : Dobrá kniha, 2011, 224 s.; HAVLÍK, Lubomír E.: *Kronika o Velké Moravě.* Brno : Jota, 2013, 400 s.

(3) Kult sv. Cyrila a Metoda u Slovákov je známa téma, ale napriek tomu sa relatívne často možno stretnúť s názorom, že Slováci žiadny cyrilo-metodský kult nepestovali a je záležitosťou až 20. storočia ako plod odvodzovania tradícií vlastnej národnej identity a štátnosti, alebo že to bol sviatok zavedený až Máriou Teréziou v nedávnej minulosti. To však nie je pravda. Tejto problematike sa podrobne venovali viacerí autori z rozličných hľadísk (dejiny kultúry, dejiny literatúry),[9] preto je táto kapitola prehľadová a podružná, ale dôležitá pre poznanie doby a jej problémov, do ktorých sú zasadené ďalšie kapitoly práce. Prínosom kapitoly je širší pohľad na vnútrocirkevné zásahy do cyrilo-metodského kultu, príp. do dejín slovanskej liturgie, ktorá bola v stredoveku považovaná za súčasť tejto tradície. Dôležité je aj poznanie relácií medzi latinskou a východnou cirkvou.

(4) Kult sv. Cyrila a Metoda nebol rozšírený len v oficiálnej rovine, ako sa môže javiť zo stavu zachovania písaných prameňov, ale bol rozšírenejší než sa zdá, ba v istých periódach bol na niektorých miestach mimoriadne obľúbený alebo udomácnený. Identifikovať takéto stopy cyrilo-metodského kultu je mimoriadne náročné, a preto aj vzácne. Štvrtá kapitola sa venuje trom špecifickým okruhom cyrilo-metodského kultu z východu Slovenska (územie Zemplína, Abova a Šariša), ktoré sa nachádza ďaleko od hlavných centier cyrilo-metodského kultu, preto je zaujímavé v takomto priestore relikty kultu nielen nájsť, ale aj spracovať a interpretovať. Práca prvýkrát vysvetľuje pôvod a dôvod vzniku cyrilo-metodskej tradície na Zemplíne známej ako Tovarnianska tradícia. Dôležitým prínosom je identifikácia pôvodu Andreja Špácaiho, ktorý medzi prvými prekladal biblické žalmy a iné bohoslužobné texty do slovenčiny. Košická arcidiecéza si po stáročia uchováva liturgické pramene zo svojich dejín, z ktorých bolo možné podrobne spracovať dejiny cyrilo-metodského kultu v Košickej diecéze od jej vzniku (1804) kontinuitne do súčasnosti; kapitola je významná tým, že potvrdzuje neustálu prítomnosť kultu, kým iné diecézy, ktoré sa hrdia tou istou tradíciou, nemajú zdokumentovaný kult na vlastnom území.

(5) Doposiaľ sa na Slovensku (ale ani v iných okolitých krajinách) takmer nevenovala pozornosť dejinám liturgických kalendárov[10] uhorskej, resp. stredoeurópskej proveniencie, aby bolo možné preskúmať aj sviatok sv. Cyrila a Metoda. Neprítomnosť prameňov nevylučuje existenciu kultu v latinskej cirkvi pred 14. storočím, ale vylučuje jeho oficiálnu časť garantovanú cirkevnou autoritou. Kult sv. Cyrila a Metoda v textoch liturgie hodín v strednej Európe je dokázateľný až v 14.-21. storočí na základe zachovaných liturgických prameňov. Téma spracovaná v tejto kapitole je úplne nová, dosiaľ jej nebola venovaná pozornosť; je spracovaná komplexne od genézy až do súčasnosti, ponúka periodizáciu vývoja ofícií v strednej Európe.

Breviár sa cirkev modlieva každý deň, ide preto o dôležitú a nosnú modlitbu latinského obradu, starostlivo stráženú kompetentnou autoritou diecézneho biskupa alebo pápeža. Na jednej strane sú texty liturgie hodín konzervatívne tradované a strážené, na druhej strane sa šírili z centier svojho vzniku do susedných diecéz alebo cirkevných provincií, kde sa udomácnili ako nový kult, alebo obohatili či doplnili k dokonalosti to, čo už existovalo, ale nebolo úplne

[9] FEDOR, Michal: *Spolupatróni Európy a ich odkaz na Slovensku.* 1990, 100 s.; BAGIN, Anton: *Úvod*. In: *Život sv. Konštantína Cyrila a Život sv. Metoda*. Vragaš, Štefan (sprac.). Martin : Matica slovenská, 1991, s. 5-28; BAGIN, Anton: *Cyrilometodská tradícia u Slovákov.* Bratislava : Slovac Academic Press, 1993, 67 s.; KRUŽLIAK, Imrich: *Cyrilometodský kult u Slovákov. Dlhá cesta k slovenskej cirkevnej provincii.* Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2003, 236 s.; VRAGAŠ, Štefan: *Cyrilo-metodské dedičstvo v náboženskom, národnom a kultúrnom živote Slovákov*. Bratislava : Lúč, 2013, 144 s.; *Mezi východem a západem. Svatí Cyril a Metoděj v kultuře českých zemí.* Jemelková, Simona (ed.). Olomouc : Muzeum umění Olomouc – Arcidiecézní muzeum Olomouc, 2013, 248 s.; *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom I. Apostołowie Słowian w dawnej Europie.* Naumow, Aleksander (ed.). Kraków : Collegium Columbinum, 2013, s. 177-254; POLČIN, Stanislav: *Dedičstvo otcov. Po stopách cyrilometodských tradícií v našich dejinách.* Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda v Ríme, 1974, 219 s.

[10] V Čechách: CHARVÁTOVÁ, Kateřina – SILAGIOVÁ, Zuzana: *Fiant festa per ordinem universum. Cisterský kalendář bohemikálního původu z první poloviny 13. století.* Praha : Klip, 2003, 164 s.; TKADLČÍK, Vojtěch: *Cyrilometodějský kult na křesťanském Západě*, s. 23.

rozvinuté. Doteraz vznikla len jedna krátka štúdia v českom prostredí zameraná na obnovu cyrilo-metodského kultu v liturgii hodín v 17. storočí.[11] Spracovanie tejto kapitoly si vyžiadalo mimoriadnu námahu v heuristike prameňov a komparácii textov, ktoré sa nachádzajú predovšetkým na území Českej republiky; v spracovaní témy boli využité opakované študijné pobyty v Prahe (Klementinum, Národní muzeum, Strahov). Knižné vydania liturgie hodín z územia Slovenskej republiky pochádzajú zo súkromných a cirkevných knižníc a archívov (Košice).

(6) Poslednou kapitolou práce je cyrilo-metodský kult v diele sv. pápeža Jána Pavla II. (1978-2005). Prvý pápež slovanského pôvodu krátko po nástupe na katedru sv. Petra vyhlásil sv. Cyrila a Metoda za spolupatrónov Európy. Bol to zenit ich kultu na najvyššej úrovni, aký je možný na zemi. Známa je aj jeho encyklika *Slavorum apostoli* z roku 1985. Toto však ani zďaleka neboli všetky príležitosti, keď pápež upriamil pozornosť na apoštolov Slovanov. Podľa dosiaľ najrozsiahlejšej kritickej zbierky *Zobraných spisov* Jána Pavla II. vydaných v Krakove v rokoch 2006-2009[12] a ďalších prameňov a literatúry sme vyhľadali všetky relevantné miesta, keď Ján Pavol II. počas pontifikátu spomenul sv. Cyrila a Metoda. Ide o dokumenty rozličného charakteru a použitých pri rôznorodých príležitostiach – príhovory, homílie, pozdravy, modlitby čiže dokumenty verejnej povahy. Aj táto téma je úplne nová a jej výsledkom je poznanie cyrilo-metodskej náuky podľa jedného z najvýznamnejších pápežov. Význam prínosu Jána Pavla II. je znásobený predstavením vyjadrení predchádzajúcich ďalších pápežov predchodcov 20. storočia o sv. Cyrilovi a Metodovi. Kritikou cyrilo-metodských citátov Jána Pavla II. bolo možné zostaviť periodizáciu tohto kultu počas pontifikátu. Pápež touto cyrilo-metodskou náukou výrazne obohatil kult sv. Cyrila a Metoda o odkaz pre praktický život, resp. pre pastorálnu teológiu, liturgiu (liturgiku), spirituálnu teológiu, cirkevné umenie, ale v konečnom dôsledku i pre cirkevné dejiny a národné sebavedomie slovanských národov, ale aj národov ostatnej Európy. To, čo urobil Ján Pavol II. pre kult sv. Cyrila Metoda, nemá obdobu a svedčí nielen o živosti kultu, ale aj jeho potrebe pre cirkev, a to nielen v Európe.

Práca je doplnená dvomi prílohami, ktoré sú integrálnou súčasťou práce a nadväzujú na piatu a šiestu kapitolu práce. V prvej prílohe sú verne prepísané vybrané cyrilo-metodské texty liturgie hodín od najstarších po najnovšie. Druhou prílohou je antológia cyrilo-metodských miest v diele pápeža Jána Pavla II. Texty nie sú uvedené v úplnom znení, ale z jednotlivých dokumentov boli vybrané najdôležitejšie a najpodstatnejšie tak, aby obsahovali ucelenú myšlienku odvíjajúcu sa od cyrilo-metodského kultu, na ktorú chcel pápež v príhovore/dokumente poukázať. Prvýkrát v slovenčine vznikol korpus cyrilo-metodskej antológie sv. Jána Pavla II. Ak by sa ktokoľvek chcel alebo potreboval vrátiť ku géniu tohto pápeža v cyrilo-metodskom svetle, môže použiť túto prácu.

[11] PARNA, Tomáš: *Cyrilometodějský kult v prostředí olomouckých biskupů raného novověku*. In: *Mezi východem a západem*, s. 48-53.

[12] JAN PAWEŁ II: *Dzieła zebrane, tom I-XVI.* Kraków : Wydawnictwo M, 2006-2009.

2 Filiácia stredovekej cyrilo-metodskej literatúry

Slovenské vydania cm. prameňov pripravil Ján Stanislav (1904-1977).[13] Pramene na české vydanie pripravil Václav Chaloupecký v roku 1942.[14] Podrobnú štúdiu o všetkých prameňoch podľa jazykových skupín napísal kňaz Antonín Salajka v prvom vydaní v roku 1962 a v druhom vydaní v roku 1963.[15] Jeho štúdiu skopíroval v skrátenej verzii kňaz Ján Švec Bilý v roku 1963.[16] Analýzu všetkých cm. prameňov a ich vydanie v pôvodnom jazyku a v českom preklade pripravili: Dagmar Bartoňková, Lubomír Havlík, Jaroslav Ludvíkovský, Zdeněk Masařík a Radoslav Večerka v roku 1967.[17] Časť prameňov vydal v roku 1968 a 1977 Peter Ratkoš.[18] O popularizáciu v cirkevnom prostredí pri intelektuálnom formovaní katolíckych klerikov sa zaslúžil kňaz Anton Bagin.[19] Obsiahlejšie state z prameňov vydali Katarína Habovštiaková a Ema Krošláková v roku 1993.[20] Veľkomoravským prameňom sa venoval kňaz Josef Vašica (1884-1968); jeho práca bola vydaná posmrtne v roku 1996.[21] Populárne vydanie prameňov pod vedením Richarda Marsinu vyšlo v roku 1999.[22] Posmrtne vyšla v roku 2000 práca Františka Václava Mareša (1922-1994), ktorý sa venoval drobným literárnym pamiatkam cm. tradície.[23] Z mladších autorov sa prameňom venoval Andrej Škoviera.[24] V roku 2013 pramene vydal v poľskom jazyku Aleksander Naumow.[25]

---

[13] *Životy slovanských apoštolov Cyrila a Metoda. Panonsko-moravské legendy*. Stanislav, Ján. Bratislava – Praha : Slovenská liga – L. Mazáč, [1]1933, [2]1934, 88 + X s.; STANISLAV, Ján: *Dve legendy o živote Nauma.* In: *Elán. Mesačník pre literatúru a umenie*. Roč. 11 (1940-1941), č. 5, s. 7; STANISLAV, Ján: *Životy slovanských apoštolov Cyrila a Metoda v legendách a listoch.* Turčiansky Sv. Martin : Matica slovenská, 1950, 233 s.; STANISLAV, Ján: *Osudy Cyrila a Metoda a ich učeníkov v Živote Klimentovom. Preklad Bulharskej a Ochridskej legendy s úvodom.* Bratislava : Tatran, 1950, 136 s.; STANISLAV, Ján: *Dejiny slovenského jazyka III. Texty.* Bratislava : Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1967, 552 s.; STANISLAV, Ján: *Staroslovienský jazyk 1-2.* Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1978-1987, 372 a 320 s.

[14] *Na úsvitu křesťanství. Z naší literární tvorby doby románské v století IX. – XIII.* Chaloupecký, Václav a kol. (usp.). Praha : Evropský literární klub, 1942, 295 s.

[15] SALAJKA, Antonín: *Prameny k životu a dějinám Konstantina-Cyrila a Metoděje*. In: *Soluňští bratři. 1100 let od příchodu sv. Cyrila a Metoděje na Moravu*. Bartůněk, Václav (red.). Praha : Česká katolická charita, 1963, s. 192-237.

[16] ŠVEC BILÝ, Ján: *Pramene k cyrilometodskému obdobiu*. In: *Apoštoli Slovienov. Sborník štúdií s obrázkovou prílohou k 1100. výročiu príchodu sv. Cyrila a sv. Metoda na Veľkú Moravu*. Bratislava : SSV v Trnave nákladom CN, 1963, s. 149-154.

[17] *Magnae Moraviae fontes historici II. Textus biographici, hagiographici, liturgici* (*MMFH* II). Bartoňková, Dagmar a kol. (eds). Brno : Universita J. E. Purkyně, MCMLXVII (1967), 360 s.

[18] RATKOŠ, Peter: *Pramene k dejinám Veľkej Moravy.* Bratislava : Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, [2]1968; *Veľkomoravské legendy a povesti.* Ratkoš, Peter (zost.). Bratislava : Tatran, 1977, 175 s.

[19] BAGIN, Anton: *Úvod do staroslovienčiny (časť historická).* Trnava – Bratislava : Spolok sv. Vojtecha – Cirkevné nakladateľstvo, 1970, 85 s.; BAGIN, Anton: *Apoštolé Slovanů Cyril a Metoděj a Velká Morava.* Praha : Česká katolická charita, 1982, 165 s.; BAGIN, Anton: *Cyrilometodské kostoly a kaplnky na Slovensku.* Trnava – Bratislava : Spolok sv. Vojtecha – Cirkevné nakladateľstvo, 1985, 168 s.

[20] HABOVŠTIAKOVÁ, Katarína – KROŠLÁKOVÁ, Ema: *Z tvorby solúnskych bratov a ich žiakov.* Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 1993, 155 s.

[21] VAŠICA, Josef: *Literární památky epochy velkomoravské 863 – 885*, 341 s.

[22] MARSINA, Richard a kol.: *Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov II. Slovensko očami cudzincov. Vzácne správy o histórii nášho územia od 6. do 10. storočia, tak ako sa javia v písomnostiach prevažne cudzieho pôvodu.* Bratislava : Literárne informačné centrum, 1999, 312 s.

[23] MAREŠ, František Václav: *Cyrilometodějská tradice a slavistika.* Praha : Torst, 2000, 738 s.

[24] ŠKOVIERA, Andrej: *Tretí slovanský život Nauma Ochridského a dátum vyhnania Metodových učeníkov.* In: *Slavica Slovaca*. Roč. 42 (2007), č. 2, s. 111-123; ŠKOVIERA, Andrej: *Svätí slovanskí*

V sekundárnej literatúre k dejinám Veľkej Moravy a sv. CM mnohí autori píšuci po slovensky selektujú výber prameňov a následne aj udalostí a cm. kultovej a kultúrnej tradície len na územie dnešného Slovenska, príp. v súvislosti so Slovenskom. Len v zahraničnej slovanskej literatúre (českej, bulharskej) možno nájsť komplexný pohľad.

2.1 Vovedenie do problematiky prameňov

Texty publikované v *AS* a v LH sa opierajú o reálny kult sv. CM, ktorého dokladom a súčasne životodarným prameňom boli texty legiend, listov, panegyrík (pochvaly), liturgických textov (služby, breviárové texty, misálové modlitby), prológových životov (synaxáre) a iných písaných zdrojov (kroniky, homílie), ktoré patria medzi typické stredoveké pramene; sú najcennejším náboženským, literárnym a kultúrnym dedičstvom Veľkej Moravy a cm. kultu, vznikli priamo na území Veľkej Moravy alebo v okolitom stredovekom svete, kde sa formovala, (ale aj) likvidovala, alebo udomácnila cm. tradícia. Na slovanské, latinské a grécke pramene, ktoré napokon našli priamy či nepriamy ohlas v *AS* a v LH, je potrebné analyzovať filiáciu spisov čiže treba poznať vzájomné medzipramenné relácie (sledovať ich v čase, priestore, zhodnotiť jazyk pôvodiny, vývoj a rozšírenie prekladov, kriticky zhodnotiť obsah, najmä odchýlky medzi viacerými verziami zachovaných rukopisov), čím sa ukážu ohniská kultov (sv. Klimenta, sv. CM, ich sv. žiakov / sedmopočetníkov, sv. Václava a sv. Ľudmily) a najvýznamnejšie kultové línie. Najvýznamnejšie texty sa podľa potreby odpisovali, aby sa šírili do nového prostredia, alebo aby sa zachovali v dovtedajšom prostredí (niekedy už transformovanom novou generáciou), pretože životnosť použitých pergamenových a papierových nosičov bola obmedzená, najmä ak sa často/pravidelne používali. Pramene sa nezachovali v archetypoch (protografoch[26]), len v mladších (väčšinou) rukopisných odpisoch rozšírených často súčasne na viacerých miestach (kultúrnych okruhoch, krajinách) a vo viacerých exemplároch, ktoré boli neraz od seba vzdialené nielen teritoriálne a časovo, ale aj istými odchýlkami v obsahu a v jazyku, ktorý pochádzal od ich autorov/pisárov/ prepisovačov. Niektoré pramene prešli cestu z jedného prostredia do iného (niekedy aj na tom istom území) ešte komplikovanejším spôsobom, keď boli preložené z jedného jazyka do iného: z gréčtiny do staroslovienčiny či zo staroslovienčiny do gréčtiny alebo z gréčtiny do latinčiny. Niektoré diela sa zachovali len v prekladoch a niektoré pramene vznikli len v istej jazykovej oblasti pre jej potreby. Navyše stav poznania relevantných prameňov od 19. storočia až dodnes prekonal výrazný rozvoj od heuristiky cez preklady a výberové kritické vydania až po historickú (kontextovú), obsahovú, autorskú a jazykovú kritiku.

2.2 Literatúra cyrilo-metodskej tradície

Úspešnosť cm. misie sa odvíjala nielen od osobnostného génia sv. CM (svätosť života, hlboká filozofická, biblická, patrologická, teologická erudícia, pastoračné, diplomatické a misionárske skúsenosti, politická prezieravosť, jazykové nadanie, silná osobnosť, charakter, vodcovské

sedmopočetníci. Bratislava : Slovenský komitét slavistov – Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, 2010, 248 s.; ŠKOVIERA, Andrej: *Slovanské a grécke služby sv. Naumovi Ochridskému.* In: *Кирило-Методиевски студии, книга 20. Кирило-Методиевското културно наследство и националната идентичност / Cyrilo-metodské kultúrne dedičstvo a národná identita*. София : Българска академия на науките кирило-методиевски научен център – Slavistický ústav Jána Stanislava Slovenskej akadémie vied, 2011, s. 126-149; ŠKOVIERA, Andrej: *Životy svätého Nauma Ochridského ako historické pramene*. In: *Bratia, ktorí menili svet – Konštantín a Metod. Príspevky z konferencie.* Panis, Branislav – Ruttkay, Matej – Turčan, Vladimír (zost.). Bratislava : Slovenské národné múzeum – Archeologický ústav SAV, 2012, s. 175-185; *Pramene o živote svätých Cyrila a Metoda a ich učeníkov.* Škoviera, Andrej (zost.). Bratislava : Post Scriptum, 2013, 200 s.

[25] *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod Patroni Wschodu i Zachodu. Tom I-II. Apostołowie Słowian w dawnej Europie*. Naumow, Aleksander (red.). Kraków : Collegium Columbinum, 2013, 254 + VIII, 344 + 10 s.

[26] *MMFH* II, s. 59.

schopnosti), ale aj od Božieho riadenia, pretože historický kontext stál na prirodzenosti udalostí, vývoja a javov a možno ich interpretovať ako „šťastnú náhodu“, avšak v kontexte teológie dejín nič také neexistuje. Význam historickej udalosti prekračuje pominuteľnú chvíľu, keď sa odohrala. Nadčasovosť diela sa často preverí smrťou zakladateľov a vernosťou ich nasledovníkov v ďalších generáciách. Cm. misia a cm. kult má panslovanský rozmer, pretože spája všetky slovanské národy v ich domovinách i v emigrácii.

2.2.1 Svätoklimentské spisy

Východisko k cm. spisbe dal sám Konštantín po misii u Chazarov, počas ktorej našiel ostatky sv. Klimenta. Otázku ich pravosti nie je potrebné riešiť (niektorí autori ich považujú za relikvie iného starovekého mučeníka, iní Konštantínovu identifikáciu spochybňujú anachronicky vnášajúc do stredoveku moderné názory), pretože dôležité bolo ich samotné prijatie, viera súčasníkov a zázraky, ktoré sa diali v ich prítomnosti na príhovor sv. Klimenta. Ich nálezca veril v ich pravosť, uveril v ňu aj jeho brat Metod. Sv. Kliment bol štvrtý pápež (c. 91-c. 101) a tretí nástupca sv. apoštola Petra a stal sa patrónom veľkomoravskej misie. Relikvie boli prinesené do Večného mesta a uložené v bazilike zasvätenej sv. Klimentovi. V pravosť relikvií veril aj pápež Hadrián II. (867-872), ktorý cm. misii vyšiel v ústrety pred hradby mesta (*ŽK* 17), čo bolo nezvyčajné, preto to vstúpilo do dejín ako mimoriadna udalosť, ktorá mala nesmierny ohlas ešte dlhý čas.

Konštantín napísal po grécky dva spisy: *Nájdenie sv. Klimenta* a *Slovo o prenesení ostatkov sv. Klimenta* (tzv. *Chersonská legenda*).[27] Dovtedy to bol vrchol Konštantínovho života a prejav úcty k starokresťanskému mučeníkovi, ktorý sa mu zjavil vo vízii. Sv. Kliment Konštantínovi úctu opätoval nielen ochranou na veľkomoravskom dvore, ale aj na pápežskom dvore v Ríme, ktorý vtedy rozhodol o správnosti ich misionárskej metodológie, ktorej podstatou bolo priblíženie svätých tajomstiev prostredníctvom Písma a liturgie v reči ľudu zachovajúc miestnu kultúru, ale aj potvrdenie autonómie a autochtónnosti veľkomoravskej cirkvi. Nezachoval sa grécky originál, len slovanský preklad. Najstarší zachovaný rukopis *Nájdenia* pochádza z 15. storočia;[28] text *Chersonskej legendy* sa zachoval v 10 rukopisoch zo 16.-18. storočia.[29]

2.2.2 Slovienska prekladová a pôvodná literatúra

Východiskovým dátumom v dejinách podunajských Slovienov je rok 863, keď na pozvanie kniežaťa Rastislava prišli z Byzancie so súhlasom cisára Michala III. dvaja bratia Konštantín (neskôr Cyril) a Metod (predtým zrejme Michal) so sprievodom na Veľkú Moravu. Na misiu sa dôkladne pripravili: Konštantín zostavil písmo zvané hlaholika, ktoré bolo použité na vytvorenie slovienskej prekladovej i pôvodnej tvorby. Staroslovienčina sa stala najstarším/prvým slovanským spisovným jazykom. Jazyk a literatúra neboli cieľom, len prostriedkom – aj keď signifikantným a jedinečným – kresťanskej/christianizačnej misie. Vzniknuvšie písomníctvo a jazyk sa formovali v cirkevnom prostredí a pre jeho potreby. Tento proces bol súčasťou hospodárskeho, sociálneho a politického vývoja, ktorý bol medzi slovanskými kmeňmi najvyspelejší a najpokročilejší práve na území Veľkej Moravy. V iných slovanských krajinách ešte neboli prekonané kmeňové rozdiely.[30]

---

[27] *Veľkomoravské legendy a povesti*, s. 103-109; HABOVŠTIAKOVÁ, Katarína – KROŠLÁKOVÁ, Ema: *Z tvorby solúnskych bratov a ich žiakov*, s. 79-80; VAŠICA, Josef: *Literární památky epochy velkomoravské 863 – 885*, s. 180-189; *Pramene o živote svätých Cyrila a Metoda a ich učeníkov*, s. 69-73.

[28] BAGIN, Anton: *Apoštolové Slovanů Cyril a Metoděj a Velká Morava*, s. 94; MAREŠ, František Václav: *Cyrilometodějská tradice a slavistika*, s. 31.

[29] *Pramene o živote svätých Cyrila a Metoda a ich učeníkov*, s. 67.

[30] VEČERKA, Radoslav: *Staroslověnština v kontextu slovanských jazyků.* Olomouc – Praha : Univerzita Palackého v Olomouci – Nakladatelství Euroslavica, 2006, s. 87; porov. KIŠŠ, Igor: *Význam Cyrila a Metoda pre slovenský národ.* In: *In verbo autem tuo. Jubelejník k 70. narodeninám slovenského biblistu Jána Ďuricu SJ.* Rydlo, Jozef M. (ed.). Bratislava : Libri Historiae, o. z., 2013, s. 242.

Pred cm. misiou prichádzali na veľkomoravské územie misionári z rozličných regiónov, odlišných politickým zázemím, kultúrou a ľudovou rečou: „I prišli k nám mnohí kresťanskí učitelia z Vlách i z Grécka i z Nemiec učiac nás odlišne“ (*ŽM* 5). Prichádzajúci misionári boli vyslaní alebo prichádzali z vlastnej iniciatívy z Ravenny, Franskej ríše (Bavorsko), Byzancie a zo západu prichádzali aj írsko-škótski mnísi misionári. Ich vplyvy sa premietli aj do sakrálnej výstavby.[31] Aj keď ich liturgickou rečou ostávala latinčina alebo gréčtina, vieru museli zvestovať v reči ľudu. Prvý známy stredoeurópsky kostol zasvätený sv. Emerámovi v Nitre bol posvätený v roku 827/8.[32] Slovania podľa Chrabra používali nejakú primitívnu formu zápisu reči na spôsob zárezov, neskôr zrejme pod vplyvom kresťanských misionárov aj latinské a grécke znaky.[33] Zo strany misionárov zrejme existovali viaceré neúspešné pokusy zapísať slovensku reč písmami, ktoré nepreži li svojich tvorcov, pretože zrejme nedokázali vystihnúť všetky hlásky slovienskej reči. Fonológiu sa úspešne podarilo zvládnuť až Konštantínovi, ktorý na ich zápis vymyslel hlaholiku odvodenú z gréckej minuskuly[34] (resp. z kurzívy),[35] ktorú odobril aj pápež. Okrem zjavne gréckych vzorov viacerí bádatelia vidia vzory niektorých hlaholských písmen aj v hebrejčine, príbuzných semitských písmach, uvažujú o arménskom, gruzínskom či koptskom vzore; objavili sa aj teórie o vzniku hlaholiky zo sústav symbolov.[36] Nové písmo bolo vhodné na písanie posvätných textov a kódexov podľa známych starších gréckych a latinských vzorov. Hlaholika sa používala na Veľkej Morave a prežila u južných Slovanov. V bulharskej Preslave bola vymyslená cyrilika podľa gréckej unciály.[37] Niektorí autori považujú za staršie písmo cyriliku,[38] ale vychádzajú len z tvarov písmen nezohľadňujúc historické pramene. V 12. storočí sa v Chorvátsku objavil názor, že hlaholika pochádza od sv. Hieronyma z Dalmácie;[39] iné zastarané a prekonané názory absolútne spochybňujú Konštantínovo autorstvo vidiac v hlaholike rôzne vzory a v hlaholike zbytočnú komplikovanosť.[40]

---

[31] Porov. CIBULKA, Josef: *První tři velkomoravské kostely objevené na hradišti u Mikulčic, jejich význam a otázka Metodějova hrobu.* In: *Soluňští bratři. 1100 let od příchodu sv. Cyrila a Metoděje na Moravu.* Praha : Česká katolická charita, 1963, s. 147; SOMMER, Petr – TŘEŠTÍK, Dušan – ŽEMPLIČKA, Josef: *Čechy a Morava*. In: *Christianizace a utváření křesťanské monarchie. Skandinávie, střední Evropa a Rus v období 10.-12. století.* Berendová, Nora (ed.). Praha : Argo, 2013, s. 225-226; BOTEK, Andrej: *Veľkomoravská architektúra na Slovensku, najnovšie poznatky a stopy jej kontinuity v neskoršom vývoji.* In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda.* Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2013*, s.* 142-162; ZAGIBA, Franz: *Die Missionierung der Slaven aus „Welschland“ (Patriarchat Aquileja) im 8. und 9. Jahrhundert*. In: *Cyrillo-Methodiana. Zur Frühgeschichte des Christentums bei den Slaven 863–1963.* Hellmann, Manfred a kol. (eds.). Köln – Graz : Böhlau Verlag, 1964, s. 274-311.

[32] TÖNSMEYER, Hans Dieter: *In castro Chezilonisnoviter Mosapurc vocato.* In: *Koceľ a Blatnohrad.* Marianka : Ordinariát Ozbrojených síl a ozbrojených zborov Slovenskej republiky, 2013, s. 32.

[33] KRUPA, Viktor – GENZOR, Jozef: *Písma sveta.* Bratislava : Obzor, 1989, s. 233.

[34] KRUPA, Viktor – GENZOR, Jozef – DROZDÍK, Ladislav: *Jazyky sveta.* Bratislava : Obzor, 1983, s. 100-101; PRICE, Glanville a kol.: *Encyklopedie jazyků Evropy.* Praha : Volvox Globator, 2002, s. 65.

[35] KRALČÁK, Ľubomír: *Pôvod hlaholiky a Konštantínov kód.* Martin : Matica slovenská, 2014, s. 45.

[36] KRALČÁK, Ľubomír: *Pôvod hlaholiky alebo Ako čítať Konštantínov kód.* In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda*, s. 307-364; KRALČÁK, Ľubomír: *Pôvod hlaholiky a Konštantínov kód,* s. 64-182; KIPARSKY, Valentin: *Tschernochvostoffs Theorie über den Ursprung des glagolischen Alphabets*. In: *Cyrillo-Methodiana. Zur Frühgeschichte des Christentums*, s. 393-400.

[37] KRUPA, Viktor – GENZOR, Jozef: *Písma sveta*, s. 236.

[38] MOJDL, Lubor: *Encyklopedie písem světa I. Písma Evropy, Kavkazu a helénské oblasti.* Praha : Libri, 2005, s. 40-47, 149-159.

[39] V 16. storočí bol tento názor rozšírený aj v Poľsku. *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom I*, s. 191; KRALČÁK, Ľubomír: *Pôvod hlaholiky a Konštantínov kód,* s. 11.

[40] KRUPA, Viktor – GENZOR, Jozef: *Písma sveta*, s. 235.

Slovanská liturgia u Chorvátov bola známa od roku 866-867, keď sa sem dostala od Koceľa; v 10.-11. storočí zrejme mali kontakty s Čechami.[41] Splitský snem v roku 925 na pápežov príkaz a opakovane v marci 1060 zakázal slovanskú liturgiu, svätenie kňazov slovanského obradu, pretože slovanské písmo (nazývané gótske podobne ako pri ariánskom gótskom biskupovi Ulfilovi) bolo vymyslené akýmsi kacírom Metodom, ktorý veľa písal lživo proti katolíckej viere (*Dicebant enim gothicas litteras a quodam Methodio haeretico fuisse repertas, qui multa contra catholicae fidei normam in eadem sclavonica lingua mentiendo conscripsit.*). Slovanská liturgia mala ustúpiť na úkor latinskej a gréckej.[42] Slovanský jazyk bol ako novota vnímaný aj v istom slovanskom prostredí, pretože vo ľvovskom dodatku k *ŽK* sa píše: „A na každom mieste bol Boh oslavovaný novým jazykom.“[43] O autenticite zákazu slovanskej liturgie splitskej synody existujú pochybnosti, pretože zachované odpisy synodálnych dokumentov zo 17. storočia nezodpovedajú dikcii 10. storočia; okrem toho bp Gregor z Ninu protestoval proti rozhodnutiam synody, medzi ktorými bol aj zákaz slovanskej liturgie, čím ju zachránil. Nasledujúca splitská synoda v roku 928 však nerevidovala tento zákaz, zaoberala sa len reorganizáciou cirkevnej organizácie. Závery synody z roku 1060 potvrdil pp Honorius II. v roku 1063. Podľa zachovaných svedectiev však slovanská liturgia v Chorvátsku pretrvala. V roku 1247 bp Filip z mesta Senj požiadal pápeža Inocenta IV. o potvrdenie slovanskej liturgie. [44] Pozitívna odpoveď mala nasledujúce znenie a uplatnila sa nielen v diecéze Senj, ale aj Split a v Akvilejskej cirkevnej provincii:

> *V žiadosti, ktorú si nám predložil, sa vraví, že v Slavónii existuje zvláštne písmo, ktoré duchovní tejto krajiny používajú pri slávení bohoslužieb tvrdiac, že ho majú od sv. Hieronyma. Preto si nás žiadal a prosil o povolenie celebrovať v uvedenom písme, aby si sa mohol prispôsobiť týmto kňazom a zvykom krajiny, kde pôsobíš ako biskup. Preto dobre poznajúc zásadu, že písmo je podriadené veci a nie vec písmu, udeľujeme ti teda autoritou tohto listu dovolenie, o ktoré si žiadal, ale len pre tie kraje, kde sa vyššie spomenutý zvyk zachováva, a to pod podmienkou, že zmysel nebude menený použitím odlišného písma.*[45]

V roku 1215 Štvrtý lateránsky koncil vydal nasledujúce rozhodnutie (9. konštitúcia):

> *Pretože na mnohých miestach v hraniciach jedného miesta a diecézy sa pomiešali ľudia hovoriacimi rozličnými jazykmi majúci jednu vieru, ale rozličné obrady a zvyky, striktne nariaďujeme, aby sa biskupi týchto miest a diecéz postarali o určenie zodpovedných ľudí, ktorí by mohli podľa rozličných obradov a v rozličných jazykoch sláviť pre veriacich bohoslužby, vysluhovať sviatosti, ako aj vyučovať ich ako slovom, tak aj príkladom. Avšak vo všeobecnosti zakazujeme, aby jedno mesto alebo diecéza mala viac biskupov, pretože jedno telo s viacerými hlavami stane sa akýmsi monštrom. Ak by sa z vyšších príčin vyskytla naliehavá potreba, biskup miesta ustanoví katolíckeho preláta tej istej národnosti, ako majú veriaci, za vikára v spomínaných záležitostiach, ktorý mu bude vo všetkom poslušný a podriadený. Ak by niekto konal inak, nech vie, že ho preniká meč exkomunikácie, a ak nepríde k rozumu, bude odstránený od všetkých cirkevných služieb, súčasne s použitím pomoci svetskej moci s cieľom odstránenia tak veľkej opovážlivosti.*[46]

---

[41] DVORNÍK, František: *Byzantské misie u Slovanů.* Praha : Vyšehrad, 1970, s. 237, 242.

[42] DVORNÍK, František: *Byzantské misie u Slovanů*, s. 243-246; TŘEŠTÍK, Dušan: *Počátky Přemyslovců. Vstup Čechů do dějin (530–935).* Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1997, s. 33; VAVŘÍNEK, Vladimír: *Cyril a Metoděj mezi Konstantinopolí a Římem.* Praha : Vyšehrad, 2013, s. 330.

[43] *MMFH* II, s. 175.

[44] DVORNÍK, František: *Byzantské misie u Slovanů*, s. 243-249.

[45] DVORNÍK, František: *Byzantské misie u Slovanů*, s. 249.

[46] *Dokumenty Soborów Powszechnych. Tekst grecki, łaciński, polski. Tom II (869 – 1312).* Baron, Arkadiusz – Pietras, Henryk (eds.). Kraków : Wydawnictwo WAM – Księża Jezuici, 2003, s. 244-245.

V tomto duchu pp Inocent IV. v roku 1243 opätovne uznal staroslovienčinu za bohoslužobný jazyk.[47]

Sv. Cyril Filozof bol človekom knižnej kultúry. Podľa vzorov z východokresťanských cirkevných dejín vymyslel pre Slovanov písmo (v 16. storočí ho Chorváti nazvali hlaholika), ktoré vyhovovalo ich výslovnosti.[48] Hlaholika prešla vývojom, ktorý je možné rozdeliť do niekoľkých etáp podľa charakteristiky zachovaných pamiatok a ich regionálneho rozšírenia:

(1) Pôvodný tvar hlaholiky vymyslený možno už v roku 855,[49] datovaný na rok c. 870 (porov. *ŽK* 15), zachovaný na keramike počas vykopávok historického mesta Blatnohrad (dnes Zalavár, Maďarsko) v roku 2009.[50] Objavila sa vážna hypotéza, že na pozlátených plaketách z Bojnej sa tiež nachádza hlaholika.[51]

(2) Unciálne písmo zachované v *Kyjevských listoch* (prelom 9./10. storočia),[52] *Pražských hlaholských zlomkoch* (odpis z 11. storočia).

(3) Polounciálne písmo bulharsko-macedónskeho prostredia zachované v *Assemanovom evanjeliári* (prelom 10./11. storočia).[53]

(4) Oblý typ chorvátskeho prostredia (13.-14. storočie). Pp Inocent IV. na požiadanie senjského biskupa Filipa dovolil 29. marca 1248, aby sa *in Sclavonia* a v jeho biskupstve pri bohoslužbách používala hlaholika (špeciálne písmo, ktoré malo duchovenstvo od blaženého Hieronyma).[54]

(5) Hranatý typ chorvátskeho prostredia (15.-16. storočie); najstaršia tlač bola vydaná v roku 1483 v Benátkach.[55] Pestoval sa aj v Čechách v dobe Karola IV.

(6) Kurzívny typ chorvátskeho prostredia v Istrii a okolitých ostrovoch (používaný do 19. storočia).[56]

Tvorba solúnskych bratov pre veľkomoravské potreby sa tradične podľa literárneho druhu člení do týchto tematických skupín:[57]

---

[47] FEDOR, Michal: *Spolupatróni Európy – ich odkaz na Slovensku*, s. 48-50; DRAHOŠ, Zdeněk: *Cyrilometodějská reflexe v české literatuře a společnosti.* In: *Cyril a Metoděj – doba, život, dílo.* Mitáček, Jiří (ed.). Brno : Moravské zemské muzeum, 2013, s. 109.

[48] VAVŘÍNEK, Vladimír: *Cyril a Metoděj mezi Konstantinopolí a Římem*, s. 76-79.

[49] RYCHLÍK, Jan: *Dějiny Bulharska.* Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 55.

[50] ŠUBJAKOVÁ, Elena: *Staroslovenská písomná kultúra*. In: *Evangeliarum Assemani. Codex Vaticanus 3. Glagoliticus Slavicus. Assemanov evanjeliár a kalendár. Kódex 3. vatikánsky slovanský. Prepis do tlačenej hlaholiky a do latinky Martin Slaninka.* Martin : Matica slovenská, 2013, s. 11; *Koceľ a Blatnohrad*, s. 12; porov. SÓS, Ágnes Cs.: *Ausgraburgen von Zalavár*. In: *Cyrillo-Methodiana. Zur Frühgeschichte des Christentums*, s. 222-261.

[51] VAVŘÍNEK, Vladimír: *Cyrilometodějská misie na Velké Moravě.* In: *Cyril a Metoděj – doba, život, dílo.* Mitáček, Jiří (ed.). Brno : Moravské zemské muzeum, 2013, s. 31; ŽIGO, Pavol: *Neznámy text na plakete z Bojnej.* In: *Historický časopis*, roč. 62, 2014, č. 1, s. 3-17.

[52] Porov. GAMBER, Klaus: *Die Kiewer Blätter in Sakramentargeschichtlicher Sicht*. In: *Cyrillo-Methodiana. Zur Frühgeschichte des Christentums*, s. 362-371.

[53] *Evangeliarum Assemani. Codex Vaticanus 3. Glagoliticus Slavicus. Assemanov evanjeliár a kalendár. Kódex 3. vatikánsky slovanský. Prepis do tlačenej hlaholiky a do latinky Martin Slaninka.* Martin : Matica slovenská, 2013, 354 s.; VEPŘEK, Miroslav: *Velkomoravská literární škola.* In: *Mezi východem a západem*, s. 23-33.

[54] *Magnae Moraviae fontes historici III. Diplomata, epistolae, textus historici varii* (*MMFH* III). Bartoňková, Dagmar a kol. (eds). Brno : Universita J. E. Purkyně, MCMLXVIX (1969), s. 252 (č. 119).

[55] SEDLÁK, Peter: *Kontinuita diela sv. Cyrila a Metoda v chorvátskom „glagoljašstve“*. In: *Poznávanie kultúrneho dedičstva sv. Cyrila a Metoda. Monografia príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencii* (sic!)*, Nitra, 3. júl 2007.* Michalov, Jozef a kol. (eds.). Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta – Ústav pre výskum kultúrneho dedičstva Konštantína a Metoda – Rímskokatolícky biskupský úrad v Nitre, 2007, s. 122-153.

[56] ŠUBJAKOVÁ, Elena: *Staroslovenská písomná kultúra*, s. 8, 11-14.

(1) Sväté písmo.[58] Preklad vznikol v rokoch 863-885. Najstaršie zachované hlaholské (*Codex Zographensis*, *Codex Marianus*, *Codex Assemani[anus]*, *Psalterium Sinaiticum*) i cyrilské kódexy (*Savvina kniga*, *Evangelium Achridanum*, *Undoľského listy*) a texty (*Spišské listy*) pochádzajú z 11. storočia a texty z 12. storočia.[59]

(2) Obradová literatúra: liturgické texty, modlitby, spovedný poriadok, penitenciál.

(3) Homiletická literatúra: Dialógy sv. Gregora Veľkého, homílie/kázne, adhortácie.

(4) Právnická literatúra: Nomokánon, *Zakon sudnyj ljudem*.

(5) Hagiografická literatúra: životy svätých.

(6) Jazykovedná literatúra: Predhovor k prekladu evanjeliára.

(7) Poézia: Proglas (Predspev k prekladu evanjelia), Abecedná báseň.[60]

Táto literatúra sa stala kultúrnym a kultovým východiskom všetkých slovanských národov, preto boli solúnski bratia nazývaní apoštolmi (všetkých) Slovanov.[61]

Po Metodovej smrti (885) sa na Veľkej Morave zvádzal boj medzi dvoma okruhmi klerikov: Gorazda, Klimenta a stúpencov slovienskej liturgie na jednej strane a Vichinga a stúpencov latinskej liturgie na druhej strane. Treba si uvedomiť, že diecézy sa viazali na územie so všetkými jeho obyvateľmi, neboli zriaďované personálne diecézy, ktoré priniesol vývoj v novoveku, keď na jednom popri sebe existujú aj niekoľkí biskupi a každý z nich má svojich veriacich. Pre stredovek a obdobie nerozdelenej cirkvi[62] bolo nemysliteľné, aby na jednom území pôsobili viacerí biskupi. Ak sa tak stalo, bolo to znamením rozdelenia, schizmy. Metodovi učeníci boli napokon sčasti vyhnaní, sčasti zrejme emigrovali dobrovoľne, sčasti boli predaní do otroctva a sčasti zrejme ostali na Veľkej Morave. Po páde ríše (903) latinské kresťanstvo získalo prevahu, slovienske bohoslužby prežívali zrejme len v periférnych oblastiach, pravdepodobne v povodí Tisy.[63] Na východe Slovenska bolo v druhej polovici 20. storočia objavené bohaté slovanské osídlenie.[64] Z tejto tradície pochádzal sv. Mojsej (Mojžiš) Uhrín (983?-1043).[65] Z 11. storočia pochádza rotunda v Michalovciach, pravoslávne krížiky nájdené v hroboch okolo zaniknutého

---

[57] HABOVŠTIAKOVÁ, Katarína: *Literárna tvorba Konštantína a Metoda.* In: *Svätý Cyril a Metod a ich žiaci na Veľkej Morave a v Bulharsku. Zborník prednášok zo sympózia [Bratislava, október 1991].* Bratislava : Kresťanskodemokratické hnutie, 1991, s. 40-43; ČERMÁK, Václav: *Staroslověnské písemnictví cyrilometodějské a jeho rukopisné dochování.* In: *Cyril a Metoděj – doba, život, dílo*, s. 55-68.

[58] KROVINA, Michal: *Staroslovienský preklad sv. písma.* In: *Apoštoli Slovienov*, s. 133-140.

[59] HERIBAN, Jozef: *Príručný lexikón biblických vied.* Rím : Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda, 1992, s. 950-952; RYDLO, Jozef M.: *Slovenské preklady a vydania Svätého písma na území Slovenska. Sväté písmo u Slovákov.* In: *In verbo autem tuo. Jubelejník k 70. narodeninám slovenského biblistu Jána Ďuricu SJ.* Rydlo, Jozef M. (ed.). Bratislava : Libri Historiae, o. z., 2013, s. 422-424.

[60] Porov. MAREŠ, František Václav: *Cyrilometodějská tradice a slavistika*, s. 30-31.

[61] GRIVEC, Franz: *Die heiligen Slavenapostel Cyrillus und Methodius.* Olmütz – Mainz : Academia Velehradensis – Matthias-Grünewald-Verlag, 1928, s. 145-147.

[62] Obdobie „nerozdelenej cirkvi" je od čias cirkevného historika Cézara Baronia ohraničené rokom 1054, aj keď ide len o všeobecne prijatú konvenciu. Faktický rozkol nastal po dobytí Konštantínopola križiakmi počas štvrtej krížovej výpravy (1204). Až na Florentskom koncile došlo ku krátkemu zjednoteniu s Grékmi (6.7.1439), krátko nato aj s Arménmi (22.11.1439) a monofyzitskými Jakobitmi (1442). K zložitosti problematiky: CHADWICK, Henry: *Historia rozłamu Kościoła Wschodniego i Zachodniego od czasów apostolskich do Soboru florenckiego*. Kraków : Wydawnictwo WAM, 2009, 368 s.

[63] Porov. STANISLAV, Ján: *Staroslovienský jazyk 1*, s. 176; FEDOR, Michal: *Spolupatróni Európy – ich odkaz na Slovensku*, s. 28-30; VAVŘÍNEK, Vladimír: *Cyril a Metoděj mezi Konstantinopolí a Římem*, s. 312.

[64] MACÁK, Juraj: *Východné Slovensko v dobe veľkomoravskej. Historické úvahy z dejín východného Slovenska (9.–11. storočie).* Levoča : Polypress, 1998, 160 s.

[65] Porov. ONDRUŠ, Rajmund: *Blízki Boju i ľuďom 1. Životopisy svätých a komentáre k cirkevným sviatkom v kalendárnom poradí.* Trnava : Dobrá kniha, 2011, s. 522; VASIĽ, Cyril: *Prví slovanskí svätci.* Košice : Byzant, vydavateľstvo Spolku sv. Cyrila a Metoda, 1996, s. 22-23.

románskeho kostola v Trebišove boli datované do 11.-13. storočia;[66] v oblasti juhovýchodného Slovenska sa zachovalo množstvo starobylých murovaných sakrálnych objektov,[67] nijaký z nich nepochádza spred 11. storočia, čo nevylučuje existenciu drevených sakrálnych objektov. Zo severnej strany karpatského hrebeňa (Przemyśl) existovalo pravoslávne kresťanstvo od dobytia tejto oblasti Vladimírom Veľkým po roku 981; ruská vláda sa tu definitívne skončila až v 14. storočí,[68] ale pravoslávie tu pretrvalo. V ostatných slovanských krajinách vznikli nové staroslovienske spisy v starom Bulharsku (koncom 9. a v 10. storočí), v Čechách (v 10.-11. storočí), na Rusi (koncom 10. až v 11. storočí), chorvátska tvorba sa rozvíjala výrazne neskôr (najmä v 13.-15. storočí), aj keď jej počiatky pochádzajú z 10. storočia, v Srbsku v 11./12. storočí. V poľskom a slovinskom prostredí sa priamy veľkomoravský vplyv neujal,[69] za relikt slovanskej tradície sa považuje mariánska modlitba *Bogurodzica*.[70] Severovýchod Uhorska počas tzv. valašskej kolonizácie osídlili Valasi a Rusíni (*Olachi et Rutheni*), ktorí boli osobitnými nositeľmi cm. tradície.[71]

2.2.3 Moravsko-panónske legendy (životy) a súdobé latinské spisy

Prvým, východiskovým, kompozične i jazykovo najvyšším štýlom napísaným spisom dôležitým pre dejiny cm. misie a Veľkej Moravy je *ŽK*.[72] Za jeho literárneho autora je najčastejšie považovaný žiak Kliment, aj keď morálnym autorom, možno spoluautorom, bol nepochybne Metod.[73] Spis vznikol bezprostredne po Cyrilovej smrti († 14.2.869), zrejme už v roku 869. Zachovalo sa 59 rukopisov *ŽK* v staroslovienskom jazyku v rukopisoch bulharskej, ruskej i srbskej redakcie, najstaršie pochádzajú z 15. storočia, niekoľko citátov (zlomkov) zo 14. storočia sa zachovalo v chorvátsko-hlaholských breviároch (úryvky z kapitoly XIV, XV a XVIII) a čítali sa ako lekcie na druhé nokturno.[74] Prvá verzia *ŽK* bola napísaná hlaholikou a používala sa na Veľkej Morave. Podľa istých súvislostí je pravdepodobné, že súčasne vznikla aj grécka verzia, ktorá sa nezachovala. V roku 879 totiž *ŽK* dostal pp Ján VIII. a zrejme k tomuto rukopisu mal prístup pápežov bibliotekár Anastázius († 879), ktorý vedel po grécky, pretože cestoval do Byzancie na cirkevné synody a zrejme on preložil podstatné časti *ŽK* do latinčiny v listoch (určite pred rokom 882) pre biskupa Gaudericha († 882), ktorý s biskupom Formosom vysvätil žiakov CM (*ŽK* 17) a ako biskup z Velletia, kde stála jeho katedrála zasvätená sv. Klimentovi, sa zaujímal práve o sv. Klimenta.

---

[66] RUTTKAY, Alexander T.: *O kresťanstve na území Slovenska vo svetle hmotných prameňov spred 12. storočia.* In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda.* Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2013, s. 28-51.

[67] Porov. TAJKOV, Peter: *Sakrálna architektúra 11. – 13. storočia na juhovýchodnom Slovensku*. Košice : Fakulta umení Technickej univerzity v Košiciach, 2012, 308 s.

[68] DVORNÍK, František: *Byzantské misie u Slovanů*, s. 233; URBAŃCZYK, Przemysław – ROSIK, Stanisław: *Polsko*. In: *Christianizace a utváření křesťanské monarchie*, s. 281.

[69] VEČERKA, Radoslav: *Staroslověnština v kontextu slovanských jazyků*, s. 92-93, 104-105, 111-112.

[70] STENDER-PETERSEN, Adolf: *Die kyrillo-methodianische Tradition bei den Polen*. In: *Cyrillo-Methodiana. Zur Frühgeschichte des Christentums*, s. 440-469.

[71] Porov. ŽEŇUCH, Peter: *Kultúrne kontexty cyrilo-metodského dedičstva na Slovensku*. In: *Gréckokatolícka cirkev na Slovensku vo svetle výročí III.* Coranič, Jaroslav (ed.). Prešov : Gréckokatolícka teologická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove, 2013, s. 75-98.

[72] *Životy slovanských apoštolov Cyrila a Metoda. Panonsko-moravské legendy*, s. 11-61; *Na úsvitu křesťanství*, s. 17-42; *Veľkomoravské legendy a povesti.* Ratkoš, Peter (zost.). Bratislava : Tatran, 1977, s. 15-46; *Život sv. Konštantína Cyrila a Život sv. Metoda*. Vragaš, Štefan (sprac.). Martin : Matica slovenská, 1991, s. 31-70; VAŠICA, Josef: *Literární památky epochy velkomoravské 863 – 885*, s. 227-276; VRAGAŠ, Štefan: *Život Konštantína Cyrila a Život Metoda*. Bratislava : Karmelitánske nakladateľstvo, 2013, s. 15-80; *Pramene o živote svätých Cyrila a Metoda a ich učeníkov*, s. 13-39.

[73] *MMFH* II, s. 57.

[74] *MMFH* II, s. 59-60; VAŠICA, Josef: *Literární památky epochy velkomoravské 863 – 885*, s. 95.

Ďalšie pramene, ktoré ovplyvnili nasledujúci vývoj, boli napísané po latinsky: listy pápežov Hadriána II. (867-872), Jána VIII. (872-882) a Štefana V. (885-891). Pp Hadrián II. v roku 869/870 vydal list *Gloria in excelsis Deo*, ktorým schválil sloviensku liturgiu. Pp Ján VIII. vydal viacero listov: V roku 873 žiadal salzburského arcibiskupa Adalvina († 14.5.873), pasovského biskupa Hermanarika († 874) a freisinského biskupa Annona († 875),[75] aby prepustili z väzenia Metoda; v roku 873 ustanovil biskupa Pavla za legáta; v roku 879 písal Metodovi a Svätoplukovi; v roku 880 napísal Svätoplukovi list známy pod názvom *Industriae tuae*; v roku 881 napísal Metodovi. V roku 870/1 napísal salzburský anonym *Libellus de conversione Bogoariorum et Carantanorum* na obranu záujmov salzburských práv v Panónii; podľa listov pápeža Jána VIII. si aj pasovský bp Hermanarik nárokoval jurisdikciu nad cirkevnou organizáciou na Morave.[76] Pod vplyvom franskej cirkvi pp Štefan V. vydal v roku 885 *Commonitorium* Svätoplukovi, ktorým ustanovil biskupa Dominika za legáta, aby dohliadol na ukončenie slávenia liturgie v slovienskom jazyku. Krátko potom boli z Veľkej Moravy vypudení žiaci CM, aj keď zrejme nie všetci, pretože v okrajových oblastiach ríše (niektorí predpokladajú pretrvanie slovienskej liturgie vo východných regiónoch) alebo v susedných oblastiach (Čechy, Poľsko) slovienska/cm. tradícia pretrvala.

Časť týchto spisov vzniknuvšia pred Metodovou smrťou († 6.4.885) sa spomína v *ŽM* napísanom hlaholikou bezprostredne po jeho smrti ešte v roku 885 na Veľkej Morave.[77] Napísali ho učeníci, za autora *ŽM* považujú juhoslovanskí a východoslovanskí vedci žiaka Klimenta, stredoeurópski vedci za autora považujú Gorazda. Zachovalo sa 18 rukopisov *ŽM*.[78] Najstarší zachovaný rukopis pochádza z 12. storočia.[79] Spis bol napísaný podľa vzoru rečí sv. Gregora Naziánskeho, najmä na sv. Atanáza.[80] Spis vznikol v predvečer vyhrotenia vnútrocirkevných problémov na Veľkej Morave medzi klérom nakloneným slovienskemu jazyku a liturgii a klérom zastávajúcim latinský jazyk. V období pred rokom 1054 i dlho potom bolo nepredstaviteľné, aby na jednom území existovali biskupstvá odlišných obradov. Cirkev bola jedna a jednota sa prejavovala (aj) jedinou cirkevnou organizáciou na jednom teritóriu. Stúpencami liturgie v slovienskom jazyku bol napr. Gorazd, Kliment, Naum a ďalší učeníci, ktorí boli vyhnaní; stúpencom liturgie v latinskom jazyku bol nitriansky bp Viching. Tieto spory boli len sekundárne, primárne sa na veľkomoravské územie sústreďoval záujem franských (arci)biskupov, čo znamenalo aj franský politický vplyv. Zaujímavosťou je, že *ŽM* sa z Veľkej Moravy nedostal do Bulharska, ale cez Čechy sa dostal na Kyjevskú Rus.[81]

2.2.4 Talianske spisy

Talianska/Italská legenda alebo *Rímska legenda* alebo *Translatio Clementis papae/Vita cum translatione s. Clementis* (*Tempore igitur quo Michael imperator*) bolo tlačou prvýkrát vydané bollandistami v 17. storočí v hagiografickej zbierke *AS*.[82]

---

[75] *MMFH* II, s. 153, pozn. 3, 5; MAß, Josef: *Bischof Anno von Freising*. In: *Cyrillo-Methodiana. Zur Frühgeschichte des Christentums*, s. 210-221.

[76] *MMFH* II, s. 151.

[77] Porov. *MMFH* II, s. 160, pozn. 2.

[78] *Životy slovanských apoštolov Cyrila a Metoda*, s. 65-87; *Veľkomoravské legendy a povesti*, s. 69-82; *Na úsvitu křesťanství*, s. 45-54; *Život a dielo Metoda, prvoučiteľa národa slovienského*. Pauliny, Eugen – Ondruš, Šimon. Bratislava : Tatran, 1985, s.50-75; *Život sv. Konštantína Cyrila a Život sv. Metoda*, s. 73-90; VAŠICA, Josef: *Literární památky epochy velkomoravské 863 – 885*, s. 277-302; VRAGAŠ, Štefan: *Život Konštantína Cyrila a Život Metoda*, s. 83-111; *Pramene o živote svätých Cyrila a Metoda a ich učeníkov*, s. 45-56.

[79] MAREŠ, František Václav: *Cyrilometodějská tradice a slavistika*, s. 31.

[80] SALAJKA, Antonín: *Prameny k životu a dějinám Konstantina - Cyrila a Metoděje*, s. 197; ŠPIDLÍK, Tomáš – AMBROS, Pavel: *Svatí Cyril a Metoděj mezi námi*, s. 17-23.

[81] VAVŘÍNEK, Vladimír: *Cyril a Metoděj mezi Konstantinopolí a Římem*, s. 303.

[82] BOLLANDUS, Joannes – HENSCHENIUS, Godefridus – PAPEBROCHIUS, Daniel: *Acta sanctorum quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur. Martii tomus secundus*

V roku 879 *ŽK* dostal pp Ján VIII. a zrejme k tomuto rukopisu mal prístup pápežov bibliotekár Anastázius († 879), ktorý preložil podstatné časti *ŽK* do latinčiny v listoch (po marci 875[83] až pred rokom 882) pre biskupa Gaudericha († 882), ktorý s biskupom Formosom[84] vysvätil žiakov CM (*ŽK* 17) a ako biskup z Velletia, kde stála jeho katedrála zasvätená sv. Klimentovi, sa prirodzene zaujímal o sv. Klimenta. Gauderich sa všeobecne považuje za autora po latinsky písanej *Talianskej/Rímskej legendy*, ktorá bola po celý stredovek takmer jediným a až do 19. storočia hlavným prameňom o cm. kulte na latinskom Západe. Jedným z Gauderichových nástupcov bol bp Lev (1115-1118), ktorý zrejme redakčne zasiahol do verzie legendy; niektorí ho dokonca považujú za prvotného autora, čo je však v skúmanom svetle nepravdepodobné.

Najstarší rukopis vlastní Apoštolská knižnica vo Vatikáne a pochádza z 12. storočia. Okrem latinskej verzie na Západe kolovali aj neskorostredoveké lokálne verzie v toskánskom, katalánskom, starohornonemeckom, švédskom a staroanglickom jazyku, ktoré prešli do barokovej spisby. Vatikánsky rukopis viackrát odpísali v 17. storočí. Spis bol pre Západ informáciou najmä o pokrstení Bulharov. V tejto prvej fáze kultu solúnskych bratov na (neslovanskom) Západe vystupuje sv. Cyril samostatne bez sv. Metoda, ale vždy v súvislosti so sv. Klimentom, čo našlo ohlas aj v kronikách 12. storočia. V stredoeurópskom (slovanskom) prostredí sa v kronikách 12. storočia objavuje iná tradícia, ktorá zdôrazňuje už aj sv. Metoda, biskupa a hlavu moravskej cirkvi, ktorý krstí pohanské kniežatá a privádza ich ku kresťanskej viere.[85]

Zachoval sa list bibliotekára Anastázia biskupovi Gauderichovi z Velletia *Quia sanctitas*, ktorý bol napísaný po 23. marci 875. List je jedným z najzávažnejších svedectiev latinského Západu o existujúcom kulte sv. Cyrila, zachytáva tradíciu o nájdení relikvií sv. Klimenta, ktorú Anastáz počul priamo od Cyrila, a zachytáva svedectvo biskupa Mitrofanesa vyhnaného patriarchom Fóciom na Krym v rokoch 856-867, ktorý mu počas koncilu v Konštantínopole v roku 870 povedal, že Konštantín o nájdení Klimentových ostatkov napísal tri diela. Spomenutý Anastázov list mal toto znenie:

> *Svätému a po zásluhách blaženému Gauderichovi, vynikajúcemu biskupovi, najviac oddaný hriešnik Anastáz, skromný bibliotekár Apoštolskej stolice, vyprosuje večnú spásu.*
>
> *Pretože tvoja svätosť, ctihodný otče, úctyhodne spravuje veletskú cirkev, kde oddávna, ako je známe, všeobecná úcta blaženého Klimenta pod ochranou jeho pamäte je naširoko známa, s plnou poslušnosťou postarať sa o rozšírenie čím vyššej úcty jeho i o zvestovanie zásluh jeho života pre čoraz dokonalejšie ich nasledovanie. A nie z inej príčiny si považovaný za svätého pred Bohom i medzi ľuďmi, ako aj preto, že pod vedením Ducha Svätého kráčaš so zbožným zápalom v šľapajach toho, čo je sväté. Odtiaľ tiež tohto svätého mučeníka relikvie s veľkou námahou nájdené uložil si v kostole, ktorý spravuješ, vo svätyni jeho mena; odtiaľ celé dedičstvo tvojho prináležania svätému Klimentovi, a skrze neho Pánu Bohu spásne si zasvätil; odtiaľ tiež prikázal si osvedčenému mužovi Jánovi, Kristovmu sluhovi, aby spísal činy jeho života a históriu mučeníctva zbierajúc vedomosti z rozličných kníh latinských. Napokon odtiaľ tiež častokrát vyslovil si túžbu, aby som aj ja, skromný, preložil do latinského jazyka všetko to, čo som o ňom našiel u Grékov, a k tomu doplnil. Preto nič divné, že čoskoro latinské dielo o jeho histórii je napísané a budú preložené do jazyka Rimanov len tie veci, ktoré Konštantín, solúnsky filozof, človek apoštolského života, nie tak dávno napísal*

---

complectens dies X medios a IX ad XIX. Apud Victorem Palmé : Parisii et Romae, 1865. (*AS* 8), s. 19-22; porov. DEVOS, Paul – MEYVAERT, Paul: *La date de la première rédaction de la „Légende italique“*. In: *Cyrillo-Methodiana. Zur Frühgeschichte des Christentums*, s. 57-71

[83] *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom I*, s. 137-139.

[84] Za pápeža Jána VIII. bol exkomunikovaný (IV.876-VIII.878), neskôr sa stal pápežom (891-896).

[85] *MMFH* II, s. 121; BARLIEVA, Slavia: *Cyryl i Metody w dawnej tradycji katolickiej Europy*. In: *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom I*, s. 115-116.

o nájdení relikvií svätého Klimenta. Rýchlo sme urobili zmienku o nájdení jeho relikvií a ten istý muž veľmi múdry, zamlčavší svoje meno, v krátkej histórii výstižne odpovedal, ako sa to stalo, ja predsa len to podávam v celku, čo on sám zvykol rozprávať týmito slovami:

„Čoskoro – hovoril – z dôvodu nadmiery našich hriechov zázrak ustupovania mora, o ktorom čítame medzi inými zázrakmi toho istého svätého Klimenta pri Chersone, obvyklým spôsobom už po mnohé roky nebol pozorovaný a more svoje vlny v priestore niekoľkých zátok vzalo do svojho lona, začali ľudia pomaly ochabovať v úcte jeho svätyne a čoraz viac zanedbávať púte, ktoré tam veriacimi, špeciálne v deň jeho narodenín, boli konané, predovšetkým že toto miesto nachádzalo sa na hraniciach rímskej ríše a boli navštevované častokrát barbarskými národmi. Po skončení zázraku, na ktorom sa zvyčajne ľudia zabávali, a rozmnožení sa zovšadiaľ pohanských zástupov, ktoré slabších obvykle odstrašujú, predovšetkým že, ako hlása evanjelium, neslušnosť narastala, a láska mnohých ochladla, spustlo to neobývané miesto, rozpadla sa na ruiny svätyňa a celá tá strana okolo Chersonu spustla tak, že chersonský biskup ledva bol vídaný s neveľkým počtom veriacich, ktorí boli skôr väzňami než obyvateľmi mesta, lebo sa obávali vychádzať za mesto. Totiž z tejto príčiny sa stalo, že sama schránka, v ktorej boli sčasti pochované relikvie svätého Klimenta, bola celkom zasypaná tak, že po uplynutí dlhého času vôbec sa nezachovala pamäť, kde sa táto schránka nachádzala.“

O to viac on, taký veľký a zaiste taký vynikajúci filozof. Napokon keď vyslanci Apoštolskej stolice nedávno boli vyslaní na synodu do Konštantínopola, a aj mne takisto pripadlo nachádzať sa tam v tom istom čase ako vyslancovi v inej záležitosti, zdalo sa nám slušné priložiť starosť na objasnenie tejto správy, tiež dozvedieť sa celú pravdu od Mitrofanesa, muža skvelého vo svätosti a múdrosti, smyrnianskemu metropolitovi, o ktorom je nám známe, že bol Fóciom vyhnaný do okolia Chersonu. Ten iste, im bližší bol tomu miestu, tým lepšie upovedomený o udalostiach, na naše otázky plné zvedavosti odpovedal nasledujúce vedomosti, ktoré Konštantín Filozof, unikajúc namyslenosti, nedal rozhlásiť. Počul totiž, že tento Konštantín Filozof vyslaný cisárom Michalom do Chazarska na hlásanie Božieho slova keď po ceste tam i späť býval v Chersone, veľmi blízkom krajine Chazarov, začal sa usilovne vypytovať, kde je tá svätyňa, kde schránka obsahujúca relikvie svätého Klimenta, o ktorom jasne hovoria záznamy o nich spísané. Nato všetci okolití obyvatelia nespríbuzneného pôvodu, ale príduci z rozličných barbarských národov, najčastejšie zbojníci, potvrdzovali, že nevedia nič o tom, čo on rozpráva. Veľmi týmto zosmutnený Filozof odovzdal sa na dlhší čas do modlitieb prosiac Boha, aby mu zjavil telo svätca. Na to isté povzbudil tiež biskupa spolu s ľuďmi spásnymi prosbami. Ukážuci zase a odčítavší to, čo bolo napísané v početných knihách o mučeníctve, čo o zázrakoch, čo takisto o listoch svätého Klimenta, a predovšetkým o polohe a podobe svätyne, všetkých vrelo nadchol na rozkopávanie brehov a na hľadanie relikvií svätého mučeníka a pápeža v poradí, ktoré sám Filozof opísal vo svojom historickom rozprávaní. Toľko vyššie spomínaný Mitrofanes.

Napokon grécke školy rozhlasujú všetko to, čo onen v pravde zázračný Filozof vložil do výročnej piesne na Božiu chválu o nájdení týchto ctihodných relikvií. Ale aj dve iné už spomenuté dielka, menovite krátka história a jeden slávnostný príhovor, preložené nami drsným jazykom a spôsobom veľmi vzdialeným od jasnosti jeho výpovede, na doplnenie do zbierky jeho prác tvoju pozornosť, otče, zaväzujem, aby si ju vycibril štýlom svojho úsudku. Ale zvitok hymnu, ktorý tento filozof na chválu Božiu i svätého Klimenta napísal, preto (ho) neprekladám,

pretože preložený do latinčiny viac-menej by obsiahol slabiku, a neobsiahol by udatnú a zvučnú harmóniu spevu. Jednak napriek tomu ak i tento záväzok, muž túžob, na mňa bude naložený, pristúpim s Božou pomocou k tomu, na čo sa pýtaš, pretože hoci nie veľa úžitku prinášam písaním, predsa prinajmenej sebe pomôžem poslušnosťou.

Napokon nechcem skrývať pred tvojou svätosťou, že svätý Kliment napísal isté veci, ktoré nám nie sú známe, ktoré si ale zapamätal svätý Dionýz Areopagita,[86] *aténsky biskup, a svätý Ján Scytopoliský,*[87] *ktorého náuku možno nájsť medzi synodálnymi spismi, a ktorých obsah týkajúcu sa tejto už preloženej správy nájdeš v knihe už spomenutého biskupa Atén Dionýza. Navyše náleží, aby tieto veci boli zahrnuté do diela, ktoré s tvojou starostlivosťou zostavené je v pote tváre Božieho služobníka. Zase akým spôsobom relikvie ctihodného vo večnej pamäti Klimenta zostali podľa správy tak často spomínaného filozofa do Ríma prenesené a pochované, nepovažujem za potrebné opisovať, pretože vieš o tom dobre ako očitý svedok týchto udalostí a ten, ktorý píše o jeho živote, neobídeš mlčaním, ako veríme.*[88]

2.2.5 Spisy na počesť sv. Cyrila a Metoda

Od moravsko-panónskych legiend sa odvíja priama línia spisov k úcte sv. CM. Prvou je *Pochvala ku cti sv. Cyrila*,[89] ktorá vznikla na Veľkej Morave po Konštantínovej smrti (869), zrejme ešte za Metodovho života. Za jej autora sa zvyčajne považuje Kliment. Zachovalo sa asi 12 rukopisov v bulharskej, ruskej a srbskej verzii v dvoch odlišných textových redakciách. Najstaršie rukopisy pochádzajú z 13.-14. storočia.[90] Druhá redakcia sa zachovala v 22 odpisoch.[91] Spis vznikol zrejme už v Ríme po smrti sv. Cyrila[92] alebo na Veľkej Morave a dva úryvky z nej sú citované v hlaholskom ofíciu sv. CM, ktoré bolo zostavené v Čechách na prelome 10./11. storočia.[93]

Po Metodovej smrti (885) vznikla na Veľkej Morave (príp. po príchode v Bulharsku) *Pochvala ku cti sv. Cyrila a Metoda* alebo *Pochvalné slovo Cyrilovi a Metodovi*.[94] Za jej autora sa niekedy považuje Kliment, ale jeho autorstvo nie je jednoznačné, pretože do úvahy pripadá aj Konštantín Preslavský. Podľa rozličných autorov sa zachovalo 17 alebo 24 rukopisov v dvoch redakciách: východoslovanskej v 30 rukopisoch s najstarším odpisom z konca 12. storočia a južnoslovanskej v 3 rukopisoch z 15.-16. storočia. Na rozdiel od *Pochvaly ku cti sv. Cyrila* je v nej panegyrický (oslavný) prvok menej závažný. Obsah je silne závislý na *ŽK* a *ŽM*. Niektoré

[86] Neoplatonik, autor *Corpus Areopagiticum*, určite sýrsky mních žijúci v 5./6. storočí,

[87] Ján zo Scytopolis, grécky teológ zo 6. storočia, apologéta Chalcedónskeho snemu, autor prvého známeho komentára diel Pseudodionýza.

[88] *MMFH* III, s. 176-181; *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom I*, s. 137-139.

[89] *Na úsvitu křesťanství*, s. 56-58; *Veľkomoravské legendy a povesti*, s. 55-59; VAŠICA, Josef: *Literární památky epochy velkomoravské 863 – 885*, s. 303-307; *Pramene o živote svätých Cyrila a Metoda a ich učeníkov*, s. 79-82; *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodui Zachodu. Tom I*, s. 45-48.

[90] *MMFH* II, s. 116.

[91] *Pramene o živote svätých Cyrila a Metoda a ich učeníkov*, s. 77.

[92] *Veľkomoravské legendy a povesti*, s. 54.

[93] SALAJKA, Antonín: *Prameny k životu a dějinám Konstantina - Cyrila a Metoděje*, s. 203.

[94] *Veľkomoravské legendy a povesti*, s. 84-93; *Život a dielo Metoda, prvoučiteľa národa slovienského*, s. 119-129; VAŠICA, Josef: *Literární památky epochy velkomoravské 863 – 885*, s. 308-316; *Pramene o živote svätých Cyrila a Metoda a ich učeníkov*, s. 87-93; *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom I*, s. 37-44.

udalosti sú opísané podrobnejšie, preto je veľmi cenným prameňom k dejinám Veľkej Moravy.[95] Autor urobil stručný prehľad a poučenie kléru zastávajúcemu slovanskú liturgiu proti latiníkom.[96]

Na Veľkej Morave vznikol po *ŽK* a *ŽM* a po panegyrikách aj prológový (synaxárový) *Život sv. Cyrila a Metoda*[97] učený pre klérus. Jeho autor nie je známy. Podľa vedcov sa zachovalo 6 rukopisov z 13.-14. storočia v bulharskej a srbskej redakcii.[98] Práve v 13. a 14. storočí sa typ knihy zvaný *Prológ* (grécky Συναξαριστης) stal všeobecne obľúbeným pre svoju zásadnú stručnosť.[99] Tieto krátke poučenia o činnosti sv. CM patria medzi posledné diela plodného duchovného veľkomoravského centra.[100] Text obsahuje neskorší nadpisový dodatok, podľa ktorého sú obaja bratia nazývaní arcibiskupi.[101] Deriváciou *Života sv. Cyrila a Metoda* vznikli samostatné spisy *Život sv. Cyrila*[102] a *Život sv. Metoda*.[103] Zachovali sa 60 rukopisoch zo 14.-17. storočia a 140 rukopisoch zo 14.-18. storočia a obsahujú bulharské vplyvy; obidva spisy vznikli v Bulharsku v 12.-13. storočí.[104] Ďalším obľúbeným spisom bolo *Zosnutie/Uspenie sv. Cyrila* alebo *Krátky život sv. Cyrila*.[105] Je bulharského pôvodu a vznikol v 11.-13. storočí. Vychádza zo *ŽK*, *ŽM* a prológových životov. Známych je 7 odpisov rukopisov pochádzajúcich zo 14.-16. storočia.[106] V tomto živote sa prvýkrát vyskytuje názov *Veľká Morava*.[107] Existuje aj *Zosnutie sv. Metoda*.[108] Vzniklo na začiatku 13. storočia a zachoval sa len srbský odpis z roku 1560.[109]

V bulharskom prostredí zrejme už v 12. storočí vznikla *Solúnska legenda* alebo *Slovo Cyrila Filozofa o tom, ako pokrstil (Slovanov čiže) Bulharov*.[110] Zachovalo sa 5 rukopisov z 15.-16. storočia na macedónskom území. Jej obsah má fantastické prvky.[111]

Tematicky poslednú vrstvu cm. prameňov v slovanskom prostredí tvoria liturgické texty služieb čiže byzantskej LH, ktoré sa obsahovo opierajú o *ŽK*, *ŽM* a panegyriky a formálne o grécke skladby. V latinskom prostredí sa zachovali osobitné hlaholské texty LH v chorvátskom prostredí. Najstaršou službou je *Služba Metodovi*,[112] ktorá vznikla po vyhnaní žiakov z Veľkej Moravy pred ustanovením Klimenta za biskupa, t.j. medzi rokmi 885-893. Za autora sa považuje

---

[95] *MMFH* II, s. 167; *Pramene o živote svätých Cyrila a Metoda a ich učeníkov*, s. 85.

[96] MĚŘÍNSKÝ, Zdeněk: *České země od příchodu Slovanů po Velkou Moravu II.* Praha : Libri, 2006, s. 830-831.

[97] *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom I*, s. 72-73.

[98] *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom I*, s. 73.

[99] STANTCHEV, Krassimir: *Konstantyn-Cyryl i Metody w tradycji starosłowiańskiej*. In: *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodui Zachodu. Tom I*, s. 28.

[100] *MMFH* II, s. 164.

[101] *MMFH* II, s. 165. Podľa prameňov bol len Metod konsekrovaným biskupom, arcibiskupom obnoveného Sriemskeho arcibiskupstva (*Sirmium*), ktoré zaniklo v roku 582. *MMFH* II, s. 151.

[102] *MMFH* II, s. 240-242, 310-313; *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom I*, s. 74-75.

[103] *MMFH* II, s. 164, 242-244; *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom I*, s. 76.

[104] *MMFH* II, s. 240; *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodui Zachodu. Tom I*, s. 75, 76.

[105] *MMFH* II, s. 164, 245-251; *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom I*, s. 65-67.

[106] *MMFH* II, s. 245.

[107] *MMFH* II, s. 249.

[108] *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom I*, s. 68-70.

[109] *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom I*, s. 70.

[110] *MMFH* II, s. 304-306; *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom I*, s. 63-64.

[111] *MMFH* II, s. 304; *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom I*, s. 64.

[112] *Život a dielo Metoda, prvoučiteľa národa slovienského.* Pauliny, Eugen – Ondruš, Šimon. Bratislava : Tatran, 1985, s. 131-133; *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom I*, s. 54-62.

Metodov žiak preslavský bp Konštantín Presbyter. Dva najstaršie rukopisy pochádzajú z 13. storočia.[113] *Služba Cyrilovi*[114] vznikla na konci 9. alebo na začiatku 10. storočia (odpisy pochádzajú z 13.-14. storočia) a vychádza z rovnakých prameňov ako *Služba Metodovi*.[115] Za autora *Služby Cyrilovi* je niekedy považovaný Metodov žiak Sáva. V cirkevnoslovanskom prostredí bola veľmi obľúbená a zachovala sa v bulharskej, srbskej a ruskej redakcii. Sedemnásť zachovaných rukopisov pochádza z 11.-17. storočia.[116] *Služba Cyrilovi a Metodovi* pochádza zrejme z 10. storočia. Najstarší rukopis sa zachoval z 13. storočia. Aj ona vychádza zo *ŽK*, *ŽM* a panegyrík.[117] Assemanov evanjeliár obsahuje kalendár, v ktorom mal sviatok sv. Cyril 14. februára a sv. Metod 6. apríla. To niektorí autori považujú za dôkaz, že liturgické texty k úcte sv. CM existovali už v 10. storočí. Ostrominov kalendár napísaný v roku 1056 ako odpis z bulharského originálu je považovaný za najstaršiu zachovanú písomnú zmienku o sv. CM.[118]

Podľa latinských vzorov LH vznikli v hlaholike písaných chorvátskych breviároch v 14.-15. storočí *Ofíciá Cyrilovi a Metodovi*. Kritické skúmania textov viedli k záveru, že sa v ich jadre jednoznačne nachádza dominantný český vplyv, ktorý je datovaný do 10.-11. storočia, aj keď definitívna redakčná úprava vznikla o niekoľko storočí neskôr.[119]

2.2.6 Bulharské spisy o Klimentovi a Naumovi

Duchovná elita žiakov sv. CM emigrovala do Bulharska za Svätopluka, ktorý sa ich nezastal, preto sa o ňom bulharské spisy vyjadrujú negatívne, kým o Veľkej Morave sa vyjadrujú pozitívne.[120] Centrom ich pôsobenia bol Ochrid, kde bolo za panovania Simeona (863/5-925/7, vládca 893, cár 913/4) koncom 9. storočia založené centrum staroslovienskej vzdelanosti pokračujúce vo veľkomoravskej kultúrnej tradícii. Časť učeníkov sem prišla priamo z Veľkej Moravy, časť cez Konštantínopol (po vykúpení z otroctva v Benátkach). Kým sv. Kliment (830 Solún – 916 Ochrid) ušiel do Bulharska priamo, Naum cez hlavné mesto Byzancie. Obaja boli horlivými evanjelizátormi. Druhým duchovným centrom Bulharska sa stal Preslav, kde vznikla cyrilika ako spontánny a logický kompromis medzi gréckymi a veľkomoravskými tradíciami, ktorý sa rýchlo rozšíril a bol akceptovaný aj Grékmi; miestna škola bola činná až po roku 893. V Ochride sa stal biskupom Metodov žiak Kliment a v jeho blízkosti pôsobil Naum. V Preslave bol biskupom Konštantín Presbyter.

V Ochride vznikli staroslovienske spisy *Klimentov život* a *Naumov život*.

Staroslovienský napísaný *Klimentov život* vznikol krátko po Klimentovej smrti (916) v jeho ochridskej škole a dnes je stratený. *Život* bol ochridským mníchom a arcibiskupom Theolfylaktom (c. 1055-1126, abp c. 1088/92/94-1107/8), pôvodom Grékom, okolo roku 1100 preložený do gréčtiny, doplnený o ďalšie informácie a je známy ako (*Dlhý*) *Život sv. Klimenta* alebo *Bulharská legenda*.[121] Zachovali sa 4 úplné a 6 neúplných odpisov zo 14.-15. storočia, v 17.

---

[113] *MMFH* II, s. 322.

[114] *Veľkomoravské legendy a povesti*, s. 61-67.

[115] *Veľkomoravské legendy a povesti*, s. 95-97; *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom I*, s. 62.

[116] *MMFH* II, s. 325.

[117] *MMFH* II, s. 329.

[118] BELÁS, Ladislav: *Cyrilometodská tradícia na Slovensku v neskorom stredoveku.* In: *Dedičstvo otcov. K 1100. výročiu smrti sv. Cyrila a 100. výročiu založenia Spolku sv. Vojtecha. Zborník štúdií.* Bagin, Anton (zost.). Trnava – Bratislava : SSV v CN, 1970, s. 23

[119] *MMFH* II, s. 332.

[120] VAVŘÍNEK, Vladimír: *Cyril a Metoděj mezi Konstantinopolí a Římem*, s. 309.

[121] *MMFH* II, s. 202-234; STANISLAV, Ján: *Osudy Cyrila a Metoda a ich učeníkov v Živote Klimentovom. Preklad Bulharskej a Ochridskej legendy s úvodom.* Bratislava : Tatran, 1950, s. 63-134; *Veľkomoravské legendy a povesti*, s. 116-134; *Život a dielo Metoda, prvoučiteľa národa slovienského*, s. 83-117; *Pramene o živote svätých Cyrila a Metoda a ich učeníkov*, s. 99-136.

storočí bol život vydávaný tlačou.[122] Tento prameň ako prvý spomína nepriateľstvo medzi Svätoplukom a Metodom.[123]

Na začiatku 13. storočia napísal ochridský abp Demetrios Chomatianos (1216-1234) *Krátky život sv. Klimenta* alebo *Ochridskú legendu*.[124] Pôvodne grécky text bol hneď preložený do cirkevnoslovanského jazyka ako prológový *Život Klimenta Ochridského*. Zachovalo sa 6 gréckych a 2 slovanské rukopisy *Ochridskej legendy*, najstaršie pochádzajú z 13. storočia. Historické údaje v ňom nie sú spoľahlivé.[125]

Ďalším východiskovým spisom tohto okruhu je prvý/starší staroslovienský *Naumov život*.[126] Napísal ho niektorý Klimentov žiak v 1. polovici 10. storočia, určite pred rokom 969 na podnet biskupa Marka, Klimentovho učeníka; jediný zachovaný rukopis pochádza z 15. storočia.[127] Podľa tohto spisu sa kresťanstvo z Veľkej Moravy do Bulharska dostalo už pred rokom 885.[128] Druhý/mladší staroslovienský *Naumov život*[129] je prekladom z gréčtiny, alebo je kompilátom rôznych gréckych prameňov. Jediný rukopis pochádzal zo 16. storočia, ale text mohol vzniknúť už v 12. storočí.[130] Spomína sa v ňom Naumov pôvod a lokalizácia jeho hrobu. Tento spis nazýva slovanský jazyk bulharským jazykom, písmená bulharskými, CM sú podľa neho bulharského pôvodu. Podobne sa vyjadrujú aj iné starobulharské spisy.[131] Existuje aj tretí slovanský *Život Nauma Ochridského*,[132] ktorý je závislý na *Krátkom gréckom živote Nauma*, preto ho niektorí autori pokladajú za slovanský preklad gréckeho *života*. Grécky text vznikol v 17. storočí, slovanský preklad v 18. storočí. Text má polemický charakter. Podľa spisu je možné datovať vyhnanie Metodových žiakov z Veľkej Moravy na február/marec 886.[133]

V ochridskej škole mních Chabr napísal *O písmenách* alebo *Obranu slovanského písomníctva*.[134] Zachovalo sa vyše 120 rozdielnych odpisov, najstarší pochádza z 13.[135] alebo zo 14. storočia.[136] Spis reagoval na negatívny postoj byzantskej cirkvi k slovanskej literárnej tvorbe. Obrana bránila hlaholiku proti cyrilike (aj keď Konštantín-Cyril s cyrilokou nemal nič spoločné). Cyriliku odobril aj snem zvolaný Borisom v roku 893. Tým vzrástol význam preslavskej školy. Nepriamym, ale chceným dôsledkom bola podpora slovanského duchovenstva a postupné

[122] *MMFH* II, s. 200-201; *Pramene o živote svätých Cyrila a Metoda a ich učeníkov*, s. 97.

[123] *MMFH* II, s. 214.

[124] *MMFH* II, s.270-275; STANISLAV, Ján: *Osudy Cyrila a Metoda a ich učeníkov v Živote Klimentovom*, s. 127-134; *Pramene o živote svätých Cyrila a Metoda a ich učeníkov*, s. 141-145.

[125] *MMFH* II, s. 269, 273; *Pramene o živote svätých Cyrila a Metoda a ich učeníkov*, s. 139.

[126] *MMFH* II, s. 252-254; *Veľkomoravské legendy a povesti*, s. 112-114; *Pramene o živote svätých Cyrila a Metoda a ich učeníkov*, s. 151-152.

[127] *MMFH* II, s. 177; *Pramene o živote svätých Cyrila a Metoda a ich učeníkov*, s. 149.

[128] GRAŠEVOVÁ, Liliana: *Konštantín Preslavský, Metodov žiak.* In: *Svätý Cyril a Metod a ich žiaci na Veľkej Morave a v Bulharsku*, s. 28-29.

[129] *Pramene o živote svätých Cyrila a Metoda a ich učeníkov*, s. 157-159.

[130] *MMFH* II, s. 252; ПАНДЕВ, Димитар: *Второто житие на Свети Наум во општословенски и во македонски контекст*. In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda*, s. 410-429.

[131] ANGELOV, Peter: *Dielo sv. Cyrila a Metoda v starobulharskom písomníctve.* In: *Svätý Cyril a Metod a ich žiaci na Veľkej Morave a v Bulharsku*, s. 37.

[132] *Pramene o živote svätých Cyrila a Metoda a ich učeníkov*, s.165-168.

[133] *Pramene o živote svätých Cyrila a Metoda a ich učeníkov*, s. 163.

[134] *MMFH* II, s. 307-309; RATKOŠ, Peter: *Pramene k dejinám Veľkej Moravy*, s. 265-269; HABOVŠTIAKOVÁ, Katarína – KROŠLÁKOVÁ, Ema: *Z tvorby solúnskych bratov a ich žiakov*, s. 111-113; *Pramene o živote svätých Cyrila a Metoda a ich učeníkov*, s. 173-175; *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodui Zachodu. Tom I*, s. 33-36.

[135] *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom I*, s. 36.

[136] *Pramene o živote svätých Cyrila a Metoda a ich učeníkov*, s. 171.

prevládnutie bulharskej kultúry nad gréckou. Cár Simeon v roku 925 bulharský patriarchát, ktorý v roku 927 uznal Konštantínopol.[137]

V stredovekom Bulharsku vznikla *Služba Naumovi*, ktorá vychádza zo známych naumovských literárnych prameňov.[138]

2.2.7 České spisy

Cm. spisy a súvisiaca stredoveká literatúra českej (a moravskej) proveniencie má dve jazykové vrstvy: staroslovensku a latinskú. Príklon k Bavorsku (od 895 patrili Čechy do jurisdikcie biskupa v Rezne) znamenal postupný úpadok dovtedajších kultúrnych tradícií a šírenie latinskej kultúry. Hagiografické správy o gramotnosti Přemyslovca sv. Václava († 935) patria skôr k legendárnym *topoi* (ustálené a bežne preberané miesta ako zázraky, proroctvá a ich splnenie, boj s diablom, diablove intrigy, opisy dôležitých udalostí, v ktorých svätec vynikol ako hrdina)[139] než k realite, kým vzdelanie druhého pražského biskupa Slavníkovca sv. Vojtecha († 997) sa nedoceňuje.[140] Oživenie slovanskej liturgie v Sázavskom kláštore (založený c. 1032, 1052 slovanskí mnísi ušli do Uhorska na Vyšehrad a odtiaľ až na Kyjevskú Rus,[141] 1055 uvedení benediktíni latinského obradu, 1061 obnovená slovanská liturgia, 1096/7 definitívne polatinčenie)[142] s vysokou pravdepodobnosťou nemalo kontinuitu s obdobím Veľkej Moravy,[143] aj keď sa vyskytujú aj opačné názory. K zveľadeniu latinskej kultúry v Čechách napokon prispeli postupne zakladané významné cirkevné inštitúcie: Pražské biskupstvo (973) a katedrálna kapitula, ženský Svätojurský kláštor na Pražskom hrade (po 973), benediktínsky Břevnovský kláštor (993), Ostrovský kláštor u Davle (999), Litoměřická kapitula (1057), Vyšehradská kapitula (1070-1071). Podľa Kozmasovej kroniky pp Ján VIII. (965-972) súhlasil so vznikom Pražského biskupstva pod podmienkou, že nevznikne „podľa rítu alebo sekty bulharského alebo ruského národa alebo slovienskeho jazyka“, aj keď niektorí bádatelia toto miesto pokladajú za podvrhnutú vsuvku.[144] Podobne pápež Gregor VII. (1073-1085) po žiadosti českého kráľa Vratislava II. nedovolil slovanskú liturgiu v Čechách:

> *Vedz, že prosbe tvojej urodzenosti, aby sme dali súhlas na slúženie bohoslužieb v slovanskom jazyku u vás, v žiadnom prípade nemôžeme vyhovieť. Po opakovanom zvážení sa nám jasne ukázalo, že nie bez dôvodu sa zapáčilo všemohúcemu Bohu, aby Sväté písmo bolo na niektorých miestach utajené, pretože keby bolo zjavené všetkým, zovšednelo by a stalo sa predmetom opovrhnutia, alebo by zle pochopené uviedlo prostých ľudí do omylu. Nie je možné na ospravedlnenie uvádzať, že niektorí zbožní muži zhovievavo niesli, alebo bez opravy pripustili to, čo si ľud prostou mysľou žiada, pretože prvotná cirkev*

[137] DVORNÍK, František: *Byzantské misie u Slovanů*, s. 255-259; FARRUGIA, Edward G.: *Encyklopedický slovník křesťanského Východu*, s. 181; VAVŘÍNEK, Vladimír: *Cyril a Metoděj mezi Konstantinopolí a Římem*, s. 338.

[138] *MMFH* II, s. 335.

[139] VAVŘÍNEK, Vladimír: *Cyril a Metoděj mezi Konstantinopolí a Římem*, s. 277.

[140] MERHAUTOVÁ, Anežka – SPUNAR, Pavel: *Kodex vyšehradský. Korunovační evangelistář prvního českého krále*. Praha : Academia, 2006, s. 64.

[141] *Ruská středověká literatura od křtu Vladimíra Velikého po Dmitrije Donského. Výbor textů 11.–14. století*. Bláhová, Emilie – Hauptová, Zoe – Konzal, Václav (eds.). Červený Kostelec : Pavel Mervart, 2013, s. 19.

[142] FARRUGIA, Edward G.: *Encyklopedický slovník křesťanského Východu*, s. 806.

[143] MERHAUTOVÁ, Anežka – SPUNAR, Pavel: *Kodex vyšehradský*, s. 63; tam aj staršia literatúra v pozn. 2; ŠAFIN, Ján: *Cyril a Metod z pohľadu pravoslávnej cirkvi.* In: *Cyril a Metod – odkaz pre dnešok. Poprad 12. – 14. septembra 2012. Teologická vedecko-historická konferencia ECAV na Slovensku 2012.* Klátik, Miloš (zost.). Liptovský Mikuláš : Tranoscius, 2013, s. 34-35.

[144] DVORNÍK, František: *Byzantské misie u Slovanů*, s. 223; ŠAFIN, Ján: *Cyril a Metod z pohľadu pravoslávnej cirkvi*, s. 32.

privierala oči nad mnohými vecami, ktoré neskôr po upevnení kresťanstva a rozšírení náboženstva boli podrobne vyšetrené svätými otcami a boli napravené. Preto aby sa neuskutočnilo to, čo je vašimi ľuďmi neprozreteľnostne požadované, mocou svätého Petra to zakazujeme a tebe prikazujeme, aby si sa na česť všemohúceho Boha vzoprel tejto nerozumnosti…[145]

Pražské biskupstvo patrilo do Mohučskej cirkevnej provincie, ktorá bola pod silným pápežským vplyvom. V roku 1097 bola v Čechách staroslovienčina zakázaná, čo znamenalo koniec slovanského písomníctva i likvidáciu existujúcich kníh.[146] Novým slovanským písmom sa stala latinka; najstaršou písanou pamiatkou sú *Frizinské zlomky* z konca 10. alebo začiatku 11. storočia, v 11. storočí sa rozšírili diplomatické písomnosti. Prvé zložky v latinskom písme pochádzajú z českého prostredia z 12. storočia. Diakritické znamienka na zjednodušenie písania zaviedol na začiatku 15. storočia Jan Hus inšpirovaný kláštorom *Emauzy*. Odtiaľ sa tento diakritický systém rozšíril k ďalším Slovanom.[147] Dôležitou udalosťou pre Moravu bolo založenie Olomouckého biskupstva (1063). Prvý bp Jan bol predtým benediktínom v Břevnove.

Novou etapou v českých dejinách bolo pôsobenie kráľa a rímskeho cisára Karola IV., ktorý v roku 1347 založil kláštor *Na Slovanech* nazývaný *Emauzy*. Prví benediktínski mnísi boli glagolaši z Chorvátska z Rogova. Liturgia rímskeho rítu bola celebrovaná v staroslovienčine chorvátskej redakcie písanej hranatou hlaholikou. Starosloviенske bohoslužby sa konali až do roku 1419. Panovník Karol IV. (1) sa nechal ovplyvniť cudzím prostredím (chorvátskym a čiastočne francúzskym), čím (2) vlastne nadviazal na starobylú tradíciu Veľkej Moravy a Sázavy a (3) chcel oživiť myšlienku slovanskosti luxemburskej dynastie. Podľa vzoru Emáuz založil slovanský benediktínsky kláštor piastovské knieža Konrád II. Olešnický v roku 1380 v Olešnici (*Oleśnica*) v Dolnom Sliezsku a Vladislav Jagelłło s manželkou Hedvigou z Anjou 28. júla 1390 v krakovskej štvrti Kleparz v Malopoľsku;[148] ku Kostolu Svätého kríža v Kleparzi prišli mnísi z Emáuz, kláštor bol zasvätený „sv. Benediktovi na počesť Pánovej muky“. Po roku 1470 mnísi odišli; kláštor a kostol v neskorších rokoch trikrát vyhorel, v roku 1816 bol predaný na verejnej dražbe a v roku 1817 kostol zbúrali.[149] S pôsobením slovanského kláštora súviselo oživenie kultu sv. CM. Olešnického synoda v roku 1436 nazvala sv. CM patrónmi a apoštolmi Poľského kráľovstva dovolila sláviť ich sviatok aj vo veľkopôstnom čase. So súhlasom pápeža Urbana VIII. v roku 1624 vyšli modlitby k poľským patrónom, medzi ktorými boli aj sv. CM.[150]

Najstarším staroslovienskym spisom českej proveniencie je *Život kniežaťa Václava* alebo *Prvá staroslovienska legenda o sv. Václavovi*[151] podľa vzoru *ŽM*, ktorý preto musel byť v Čechách známy.[152] Legenda vznikla krátko po Václavovej násilnej smrti v polovici 10. storočia. Zachované rukopisy pochádzajú zo 14.-17. storočia.[153] Krátko po napísaní staroslovienskeho životopisu sv. Václava vznikla latinská legenda *Crescente fide* alebo *Život a umučenie sv.*

---

[145] ŠAFIN, Ján: *Cyril a Metod z pohľadu pravoslávnej cirkvi*, s. 33-34.

[146] Porov. VEČERKA, Radoslav: *Staroslověnština v kontextu slovanských jazyků*, s. 90; PÁTKOVÁ, Hana: *Česká středověká paleografie.* České Budějovice : Veduta, 2008, s. 95-99.

[147] KRUPA, Viktor – GENZOR, Jozef – DROZDÍK, Ladislav: *Jazyky sveta*, s. 101-102; PÁTKOVÁ, Hana: *Česká středověká paleografie*, s. 103, 149; MAREŠ, František Václav: *Cyrilometodějská tradice a slavistika*, s. 521-526.

[148] PACNEROVÁ, Ludmila: *Česká bible hlaholská (bible vyšebrodská)*. Praha : Slovanský ústav Akademie věd České republiky – Nakladatelství Euroslavica, 2000, s. XIII-XIV; KUBÍN, Petr: *Sedm přemyslovských kultů.* Praha : Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta, 2011, s. 89; KLOBUŠICKÁ, Mária: *Odkaz encykliky Jána Pavla II. Slavorum apostoli pre súčasnosť.* In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda,* s. 580-586.

[149] KUMOR, Bolesław Stanisław: *Dzieje diecezji krakowskiej do roku 1795*. *Tom drugi*. Kraków : Wydawnictwo św. Stanisława BM Archidiecezji krakowskiej, 1999, s. 605-606.

[150] *EK* 3, s. 711.

[151] *Na úsvitu křesťanství*, s. 68-72.

[152] VAVŘÍNEK, Vladimír: *Cyril a Metoděj mezi Konstantinopolí a Římem*, s. 324.

[153] *MMFH* II, s. 180; KUBÍN, Petr: *Sedm přemyslovských kultů*, s. 90-91.

Václava.[154] Autor vychádzal z existujúcich slovanských prameňov o sv. Václavovi a sv. Ľudmile. Práca bola v 10. storočí rozšírená a známa.[155] *Druhá staroslovienska legenda o sv. Václavovi*[156] bola napísaná v Čechách hlaholikou okolo roku 1000. Nie je to pôvodné dielo, jej predlohou z dvoch tretín je latinské dielo mantovského biskupa Gumpolda o sv. Václavovi, ktorý napísal na želanie cisára Ota II. okolo roku 980. Zvyšok legendy vychádzal z iných latinských legiend, najmä z legendy *Crescente fide*.[157]

Medzi rokmi 992-994 vznikla po latinsky písaná *Kristiánova legenda* (*Incipit vita et passio sancti Wenceslai et sancte Ludmile ave eius*),[158] ktorá na začiatku obsahuje *Život a umučenie sv. Václava a jeho baby sv. Ľudmily*.[159] Jej autor mních Kristián bol bratom Boleslava II. a zrejme strýkom alebo bratrancom druhého pražského biskupa Vojtecha. Obsahom legendy je opis života a mučeníckej smrti sv. Ľudmily a sv. Václava, činnosť sv. CM na Veľkej Morave, zmienky o zavedení a obrane slovanskej liturgie, o Bořivojovom krste na Svätoplukovom dvore a ako bol Bořivoj nútený hľadať útočisko u Svätopluka a Metoda pred protikresťanskou vzburou Čechov.[160] Túto tradíciu odovzdávali i stredovekí kronikári.[161]

Existuje domnienka, že existoval spis nazvaný *Privilégium (českej a) moravskej cirkvi* v staroslovienskej verzii a bolo preložené do latinčiny, ktorý sa pokúsil rekonštruovať Václav Chaloupecký, ale jeho pokus nebol filologickou kritikou prijatý.[162]

Významným latinským prameňom je spis *Tempore Michaelis imperatoris* alebo *Moravská legenda*.[163] Vznikla zrejme na začiatku 12. storočia. Jej hlavnými zdrojmi sú *Talianska legenda* a *Kristiánova legenda*. *Moravská legenda* hovorí o mieste narodenia sv. Cyrila, ktorého nazýva Filozof, opisuje nájdenie relikvií sv. Klimenta, misiu medzi Chazarmi a Bulharmi pred príchodom na Moravu, Bořivojov krst sv. Metodom; osobitnou zmienkou je zdôvodnenie, prečo sa v Čechách nenachádzali relikvie sv. Cyrila: Metod tajne proti vôli pápeža vyniesol bratove telo z Baziliky sv. Klimenta, ale pri prvej zastávke za Rímom oťaželo a nebolo možné ho viesť ďalej, preto sa Metod modlil a prosil o odpoveď, ako ďalej, načo Cyrilova ruka ukázala na Rím, preto jeho telo vrátil, čo s radosťou privítal pápež i rímsky ľud. Poľskou obdobou tejto legendy je *Krakovská legenda* z 15. storočia.[164] Od *Moravskej legendy* sú závislé/odvodené legendy *Beatus Cyrillus* a *Quemadmodum ex historiis*.[165] Latinská legenda *Beatus Cyrillus* je datovaná veľmi široko do obdobia rokov 1063 po 12.-14. storočie. Text nespomína väzby sv. CM na Byzanciu, nespomína ani slovanskú liturgiu.[166] Legenda sa opiera o latinský život sv. Livina, ktorý vznikol v 11. storočí.[167] Legenda *Quemadmodum* pochádza z doby Karola IV. Stala sa obľúbenou, lebo nebola dlhá a stala sa aj populárnou, pretože bola použitá v textoch LH *Adest dies gloriosa*.[168] Legenda obsahuje množstvo ahistorických kontaminácií, napr.: Cyril pochádzal z Alexandrie v Grécku, bratia prišli na Moravu nie za Rastislava, ale až Svätopluka, chersonská misia nasledovala až po moravskej, Metod Cyrilove telo priniesol na Moravu a potom späť do Ríma.

---

[154] *Na úsvitu křesťanství*, s. 79-86.

[155] *Na úsvitu křesťanství*, s. 78; TŘEŠTÍK, Dušan: *Počátky Přemyslovců*, s. 155.

[156] *Na úsvitu křesťanství*, s. 135-152.

[157] *Na úsvitu křesťanství*, s. 134.

[158] Porov *Život a dielo Metoda, prvoučiteľa národa slovienského*, s. 135-141.

[159] *Na úsvitu křesťanství*, s. 103-133.

[160] *MMFH* II, s. 186; TŘEŠTÍK, Dušan: *Počátky Přemyslovců*, s. 117-137.

[161] Porov. HÁJEK, Václav: *Kronika česká.* Praha : Academia, 2014, s. 166-167.

[162] *MMFH* II, s. 186.

[163] *Na úsvitu křesťanství*, s. 154-160; *MMFH* II, s. 257-268.

[164] BARLIEVA, Slavia: *Cyryl i Metody w dawnej tradycji katolickiej Europy*, s. 119.

[165] *MMFH* II, s. 255-256, 291-296, 299-303; BELÁS, Ladislav: *Cyrilometodská tradícia na Slovensku v neskorom stredoveku*, s. 27-29.

[166] DRAHOŠ, Zdeněk: *Cyrilometodějská reflexe v české literatuře a společnosti*, s. 108.

[167] BARLIEVA, Slavia: *Cyryl i Metody w dawnej tradycji katolickiej Europy*, s. 119.

[168] *MMFH* II, s. 289.

Prepracovaním legendy *Quemadmodum* vznikla homília *Hodierna festivitatis*.[169] Za vlády Karola IV. vznikali mnohé nové legendy.[170]

Legenda *Diffundente sole*[171] nazývaná aj *Česká legenda*[172] je vo všetkých rukopisoch spojená s ľudmilskou homíliou *Factum est*.[173] *Diffundente sole* vznikla až po 20. rokoch 13. storočia, zrejme až v 2. polovici 13. storočia alebo v 1. polovici 14. storočia.[174] *Česká legenda* obsahuje niekoľko ahistorických kontaminácií, napr.: Cyril žil v časoch sv. Augustína, Cyril vymyslel slovanskú abecedu až na Morave, do Metodovej cirkevnej provincie patrilo sedem sufragánov. *Česká legenda* bola spracovaná v staročeštine spolu s legendou *Quemadmodum* a *Moravskou legendou* do kompilácie s názvom *Život svatých Crha a Strachoty*[175] vydanou v roku 1495 v druhej prvotlači *Pasionálu*.[176] V prvej polovici 13. storočia vzniklo jedno svätováclavské latinské spracovanie vychádzajúce zo starších legiend s názvom *Oriente iam sole* alebo *Legenda o sv. Václavovi*.[177]

Spisy českej proveniencie sa z Čiech rozšírili do susedných i vzdialenejších slovanských krajín. Najstaršie vplyvy sa nachádzajú v Chorvátsku, kam sa dostali ešte v 10. storočí. Predpokladaný pôvod staroslovienskej literatúry na Kyjevskej Rusi je bulharského a (aspoň časti) českého pôvodu.[178] V bohemikálnych prípadoch sa importovali hagiografické texty českých svätcov Václava či Ľudmily. Podobne to bolo zrejme aj v Poľsku, pretože najstaršie patrocínium na krakovskom Waweli sa týka sv. Václava. Za vlády Boleslava I. okolo roku 965 tvorili jeho ríšu Čechy, Morava, Krakovsko i Sandomierzsko, čiže boli bezprostrednými susedmi Kyjevskej Rusi,[179] kam smerovali nielen obchodné záujmy, ale aj kultúrne a náboženské vplyvy.

Ruská cirkev má k rímskej oveľa bližšie než grécka. Na prelome 10./11. storočia existoval v Kyjeve silný kult sv. Klimenta. Na Rusi sa slávil sviatok prenesenia ostatkov sv. Mikuláša z Miry do Bari, pretože ruská delegácia bola prítomná na tejto udalosti, čo je dôkazom o spoločných koreňoch kultu z čias, keď medzi Východom a Západom existovala duchovná jednota. Kult sv. CM sa v Ruskej pravoslávnej cirkvi objavuje až v 14. storočí, častejšie až v 17./18. storočí, všeobecne potom v druhej polovici 19. storočia a v Gréckej pravoslávnej cirkvi až po zrušení exkomunikácií Pavlom VI. a Atenagorasom v roku 1964, dovtedy sa na nich pozerala ako na regenátov.[180]

---

[169] *MMFH* II, s. 290.

[170] Porov. *Karel IV. Literární dílo.* Praha : Vyšehrad, 2000, s. 125-132.

[171] *Na úsvitu křesťanství*, s. 98-101; *MMFH* II, s. 277-283.

[172] *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom I*, s. 27.

[173] *Na úsvitu křesťanství*, s. 162-167.

[174] *MMFH* II, s. 276-277.

[175] *MMFH* II, s. 315-316; *Život a dielo Metoda, prvoučiteľa národa slovienského*, s. 144-146.

[176] *MMFH* II, s. 284-285, 314-315.

[177] *Na úsvitu křesťanství*, s. 219-242.

[178] DVORNÍK, František: *Byzantské misie u Slovanů*, s. 277; KUBÍN, Petr: *Sedm přemyslovských kultů*, s. 87-88.

[179] TŘEŠTÍK, Dušan: *Počátky Přemyslovců*, s. 439.

[180] *EK* 3, 711; KOMOROVSKÝ, Ján: *Vzťahy Kyjevskej Rusi s Rímom.* In: *Svätý Cyril a Metod a ich žiaci na Veľkej Morave a v Bulharsku*, s. 21-22; UNBEGAUN, Boris O.: *L'Héritage Cyrillo-Méthodien en Russie*. In: *Cyrillo-Methodiana. Zur Frühgeschichte des Christentums*, s. 470-482.

Šírenie cm. spisov a ohniská kultov svätých s vplyvom na AS

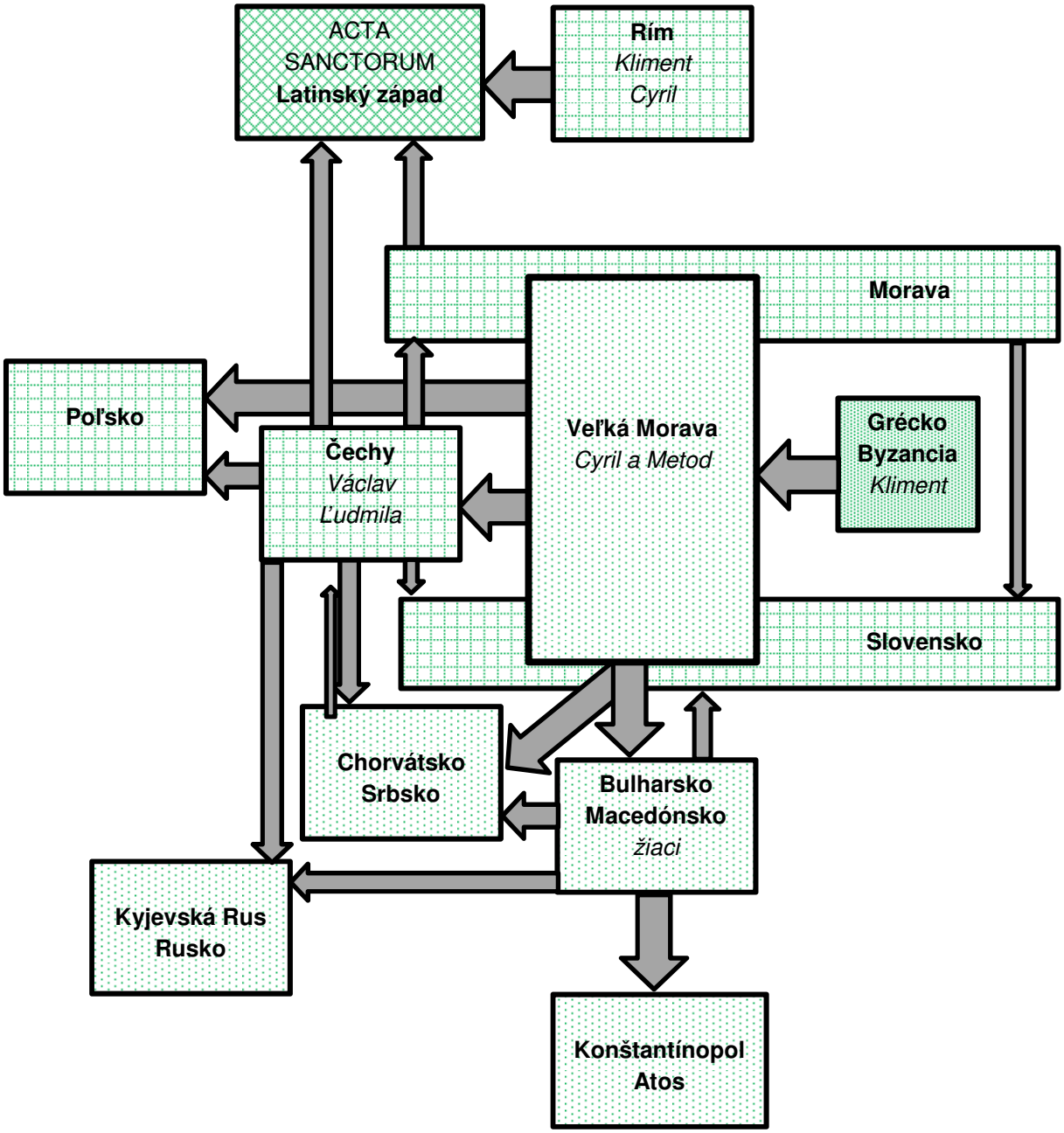

3 Cyrilo-metodský kult v hagiografickej zbierke *Acta sanctorum*

3.1 Charakteristika a význam zbierky

Hagiografická zbierka *Acta sanctorum* je 68-zväzková encyklopédia, ktorá podáva kritickým spôsobom hagiografické texty ranostredovekých a stredovekých svätcov. Táto monumentálna zbierka je uznávaným prameňom nielen pre samotnú hagiografiu, cirkevné dejiny, dejiny duchovného života, ale aj súvisiace reálie každodenného života, sociálneho vývoja, kultúry, umenia, architektúry, etnografie atď. V zbierke sú obsiahnutí svätci od začiatku kresťanských dejín do konca 16. storočia.

Zbierka bola zostavená klasickým spôsobom, ako Katolícka cirkev tradične zostavuje martyrológiá a kalendáriá: Svätci sú usporiadaní podľa kalendárnych dní v roku, keď majú liturgický sviatok, a to od 1. januára.

Projekt zbierky koncipoval Heribert Rosweyde SJ († 1629); po jeho smrti v práci pokračoval Jean Bollandus SJ (1596-1665), po ktorom dostali aj jeho spoluautori prezývku *bollandisti*. Päťdesiattri dielov pokrývajúcich 1. január až 14. október boli vydané v rokoch 1643-1794. Ostatné zväzky vychádzali neskôr a posledný diel vyšiel až v roku 1940. Texty boli publikované najprv v Antverpách a Bruseli, neskôr vyšlo neúplné vydanie v Benátkach v rokoch 1734-1760 a v Paríži v rokoch 1863-1870.[181]

V poradí ôsmom zväzku edície sa v deň 9. marca na 12 stranách nachádzajú pramene k sviatku sv. CM,[182] ktoré obsahujú obsiahly úvod a štyri hagiografické texty.

AS boli jedinou hagiografickou zbierkou kresťanského Západu, z ktorej sa bolo možné od 17. storočia až do vydania encykliky Leva XIII. *Grande munus* (1880) dozvedieť o sv. CM. Ako domovské miesto kultu je v zbierke uvedená Olomoucká diecéza,[183] čo bollandisti identifikovali na základe toho, že odtiaľ získali najstarší text LH z 15. storočia.

3.2 Hagiografické texty v zbierke

V *AS* sa nachádzajú štyri cm. hagiografické texty:

(1) *Vita* [S. Cyrilli] *cum translatione S. Clementis* od Františka Duchesneho.[184] F. Duchesne bol len majiteľom sprostredkovaného textu, nie autorom. Bollandisti nedokázali s istotou identifikovať skutočného autora, preto text nazvali podľa obsahu, pričom rozlíšili dve časti, z ktorých sa výsledný text skladal. Až Dobrovský nazval tento text *Italská legenda*, neskorší autori ho radšej nazývajú *Rímska legenda*.[185] Za jej autora je dnes všeobecne uznávaný biskup Gauderich.[186] Súčasťou *Rímskej legendy* je život sv. Cyrila nazývaný aj *Krátky život Konštantína-Cyrila*,[187] ktorý je výťahom zo spomenutej legendy.

---

[181] *EK* 2, s. 766-767.

[182] *AS* 8, s. 13-26.

[183] AMBROS, Pavel: *Olomouc (Velehrad) jako protagonista úcty svatých Cyrila a Metoděje na Západě a její hlasatelé ve 20. století.* In: *Mezi východem a západem*, s. 114-120.

[184] *AS* 8, s. 19-22.

[185] *MMFH* II, s. 120.

[186] Pori kapitolu 2.2.4.

[187] *Veľkomoravské legendy a povesti*, s. 48-53; *Pramene o živote svätých Cyrila a Metoda a ich učeníkov*, s. 61-64.

(2) *Vita eorundem sanctorum Cyrilli et Methodii* od Blauburana.[188] Ide o text *Moravskej legendy*. Bollandisti spoznali, že je to prepracovaný text *Talianskej legendy*.

(3) *Lectiones ecclesiast. de iisdem sanctis Cyrillo et Methodio* podľa starobylého Olomouckého breviára z roku 1495.[189] Tento rukopis alebo jeho odpis/predlohu sa doteraz nepodarilo identifikovať.[190] Text začínajúci slovami *Beatus Cyrillus natione Graecus* po *in hodiernum diem deflent* je výťahom z Kristiánovej legendy, aj keď odlišnou od legendy *Beatus Cyrillus*.[191] Je to text všetkých šiestich lekcií ofícia.

(4) *Bohemorum conversio per S. Methodium episc.* podľa *Vita S. Ludmillae Mart.*, zachovanom v kláštore Budeč (*Budecensis*).[192]

3.3 Autori/pramene cyrilo-metodských textov

Bollandisti v *AS* vymenúvajú prehľad všetkých známych autorov, resp. prameňov, kde sa písalo o svätých bratoch:

(1) Kronikár Kozmas (c. 1045-1125) bol kanonik a dekan pri Chráme sv. Víta v Prahe. Napísal *Kroniku českú* (c. 1120), ktorá v roku 1602 vyšla tlačou.[193]

(2) Aeneas Silvius Piccolomini (1405-1464), od roku 1458 pp Pius II. Napísal dielo *Historia Bohemica* (1475), ktoré bolo ešte v 15. storočí preložené do češtiny.[194]

(3) František Duchesne (1616-1693), senátor najvyššieho parížskeho úradu, vlastnil kódex, v ktorom sa nachádzal najstarší odpis prenesenia ostatkov sv. Klimenta, ktoré našiel Konštantín Filozof v Chersone a cez Moravu sa dostali do Ríma okolo roku 868.[195] František bol synom známeho francúzskeho historika Andreja Duchesneho (1583-1640), ktorý získal spomenutý odpis.

(4) Cézar Baronius (1538-1607) v komentároch k *Rímskemu martyrológiu* (prvé vydanie 1583), cituje list pápežského bibliotekára Anastázia z roku 874, ktorý bol očitým svedkom prinesenia relikvií sv. Klementa do Ríma za pápeža Hadriána II. Anastázius OSB († 879) bol súčasník sv. CM, pápežský bibliotekár, pisár, prekladateľ a diplomat, dokonca antipápež (august – september 855). Práve on položil základy kultu sv. Cyrila na latinskom Západe, keď zachoval pamäť na neho v súvislosti so zázrakmi, ktoré sa diali pri kostiach sv. Klimenta. Anastáz nazval sv. Cyrila v liste pápežovi Hadriánovi II. „mužom veľkej svätosti" (*magnae sanctitatis vir*) a v liste cisárovi Karolovi Lysému ako „veľkého muža a učiteľa apoštolského života" (*vir magnus et apostolicae vitae praeceptor*). Najväčší úžitok bol ale z listu Gauderichovi, biskupovi z Velletria, ktorý ho využil pri písaní *Translatio Clementis papae* čiže *Talianskej legendy*.[196] Podľa Anastázovho svedectva ich našiel Konštantín Filozof. Baronius datoval prinesenie relikvií na rok 867. Baronius bol taliansky kardinál a vatikánsky bibliotekár venujúci sa cirkevným dejinám, v ktorých sa stal uznávanou autoritou v čase rekatolizácie. Napísal dielo *Annales ecclesiastici a Christo nato ad annum 1198* (Rím 1588-1607). Dielo bolo všeobecne známe aj medzi Slovanmi od Krakova po Moskvu.[197]

---

[188] *AS* 8, s. 22-24.

[189] *AS* 8, s. 24.

[190] *MMFH* II, s. 187.

[191] *MMFH* II, s. 187.

[192] *AS* 8, s. 24-25.

[193] *Kosmas. Kronika Čechů*. Praha : Argo, 2011, s.10, 25; *Slovník latinských spisovatelů.* Kuťáková, Eva a kol. (red.). Praha : Odon, 1984, s. 206-207.

[194] *Slovník latinských spisovatelů*, s. 487.

[195] *AS* 8, s. 14.

[196] *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom I*, s. 115.

[197] *AS* 8, s. 14-15; *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom I*, s. 199, 226-227.

(5) Jakub de Voragine OP (c. 1230-1293/8) bol janovský arcibiskup. Napísal dielo *Legenda aurea* (1253-1270), ktoré sa stalo populárnym v celom kresťanskom svete.[198]

(6) Filip Equilinus spomínal, že relikvie sv. Klementa boli nájdené za pápeža Mikuláša I. (858-867).

(7) Rôzne kázne.

(8) Gauderich, biskup z Velletia.[199]

(9) Prenesenie ostatkov sv. Klementa bolo bollandistom známe z rôznych ďalších kódexov a lokalít: Franská ríša (Henrich, franský kráľ, 1048), Kyjevská Rus (Jaroslav, ruský kráľ, Henrichov svokor), Florencia (nejaký fragment starého kódexu), Katalánsko.[200] V západnej Európe sa zachovalo niekoľko neskorostredovekých diel – kódexov, ale aj prísne liturgických pamiatok (sanktuárií, pasionálií), medzi nimi od Bartolomeja Kraffeho z roku 1480, kde stojí: „Vita S. Cyrilli Ep. et monachi atque S. Methudii (sic!) Ep. fratris ejus, qui Moraviam atque Bohemiam ad fidem Christi converterunt.“[201]

(10) Ďalšími zaujímavými podrobnosťami cm. kultu boli listy pápeža Jána VIII. (872-882), v ktorých sú zmienky o sv. CM a ich misii:

(10.1) List č. 194. Slovanský jazyk pri bohoslužbách dovolil nie pápež Mikuláš, ako píšu niektorí autori, ale pápež Hadrián II., ktorý vysvätil Metoda za arcibiskupa Moravy.

(10.2) List č. 195. Spomína sa v ňom sv. Metod a slovanský jazyk: „Audimus, quod Missas cantes in barbara, hoc est, in Sclavica lingua: unde jam litteris noctis per Paulum Episcopum Anconitanum tibi directis prohibimus, ne in linqua sacra Missarum solenia celebrares; sed vel in Latina vel in Graeca lingua, sicut Ecclesia Dei, toto terrarum orbe diffusa et in omnibus gentibus dilitata, cantat.“[202]

(10.3) List č. 247 *ad Sfentopulcrum* z júna 880. Ide o list známy podľa jeho arengy ako *Industriae tuae*, aj keď sa to v zbierke výslovne neuvádza. Autor cituje tú časť listu, kde sa píše o pravovernosti Metoda a o súhlase nielen v troch jazykoch (hebrejskom, gréckom a latinskom), ale aj v slovanskom.[203] Spomína sa biskup Viching v Nitre, ktorého vysvätil na biskupa pápež Ján VIII.[204] A toto dodnes dodržiavajú Bulhari: „Quod et usque hodie in partibus Slavorum agitur, maxime in Wulgaris, multaeque animae Christo Domino acquiruntur.“[205]

V zbierke je zaujímavá úvaha. Ako biskupov pramene vyslovene spomínajú Metoda a Vichinga. Aby však mohli svätiť ďalších biskupov pre miestne potreby, bolo nutné, aby boli traja. Preto malo byť možné, aby týmto tretím biskupom bol Cyril.[206]

(10.4) List č. 268 z apríla 882 arcibiskupovi Metodovi.[207]

Súčasný stav bádania je oveľa ďalej. Z 9. storočia poznáme oveľa viac listov niekoľkých pápežov. Prvé a súčasne kľúčové dokumenty pápežov boli vydané ešte počas trvania cm. misie na Veľkej Morave.[208] Je dôležité ich poznať, pretože sú východiskom k poznaniu cm. kultu:

---

[198] *EK* 7, s. 713-174; VEČERKA, Radoslav: *Staroslověnská etapa českého písemnictví*, s. 133.

[199] *AS* 8, s. 15.

[200] *AS* 8, s. 16.

[201] *AS* 8, s. 16.

[202] *AS* 8, s. 17.

[203] *AS* 8, s. 17-18.

[204] *AS* 8, s. 19.

[205] *AS* 8, s. 18.

[206] *AS* 8, s. 19.

[207] *AS* 8, s. 20.

[208] *MMFH* III, s. 155-156 (č. 40), s. 161-171 (č. 47-52), s. 189-193 (č. 80-81), s. 197-208 (č. 90), s. 210-212 (č. 95), s. 215-229 (č. 101-102); *Dokumenty slovenskej národnej identity a štátnosti I.* Bratislava : Národné literárne centrum – Dom slovenskej literatúry, 1998, s. 63-64 (č. 10), 70-72 (č. 13), 75-76 (č. 15); *Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov II*, s. 40-62 (č. 9-21); *Od Petrovho stolca k Veľkej Morave. Pápežské dokumenty o sv. Cyrilovi a Metodovi z rokov 868 – 2012.* Judák, Viliam – Liba, Peter (zost.). Trnava : SSV, 2012, s. 6-32; *Cyrilometodějské papežské dokumenty z let 869-1985. Výběr.* Velehrad –

- Pp Hadrián II. (867-872), list Rastislavovi, Svätoplukovi, Koceľovi *Gloria in excelsis Deo* z roku 868-869. Pápež posiela Metoda ako panónsko-moravského arcibiskupa k slovanským kniežatám a dovoľuje používanie slovienskeho jazyka v liturgii.

- Pp Ján VIII. (872-882), list pápežskému legátovi biskupovi Pavlovi z Ankony *Ipse nostri* spred 14. mája 873. Pápež bráni práva Panónskej diecézy a žiada prepustiť biskupa Metoda z väzenia.

- Pp Ján VIII., List Karolmanovi, synovi kráľa Ľudovíta Nemca, *Itaque reddito ac restituto* spred 14. mája 873. Pápež bráni práva panónskeho biskupa Metoda slobodne plniť svoju biskupskú službu.

- Pp Ján VIII., list Alvinovi, salzburskému arcibiskupovi, *Ne mireris* spred 14. mája 873. Pápež karhá Alvina, že falošne obvinil Metoda, preto to teraz musí napraviť.

- Pp Ján VIII., list Hermanrichovi, pasovskému biskupovi, *Ad deflendam* spred 14. mája 873. Pápež karhá Hermanricha za uväznenie biskupa Metoda a upozorňuje ho, že kým sa nedostaví do Ríma pred pápeža, je suspendovaný zo služby.

- Pp Ján VIII., list Annonovi, freizinskému biskupovi, *Audacia tua* z mája – septembra 873. Pápež karhá Annona, že si uzurpoval práva rímskeho patriarchu a protiprávne súdil apoštolského legáta biskupa Metoda a vyzýva ho dostaviť sa do Ríma, inak vyrieknutá kliatba nad ním nebude stiahnutá.

- Pp Ján VIII., list Svätoplukovi *Scire vos volumus* zo 14. júna 879. Pápež povzbudzuje Svätopluka, aby vytrval v pravej viere a pozýva Metoda do Ríma, aby vysvetlil obvinenia, o ktorých sa dozvedeli v Ríme.

- Pp Ján VIII., list Metodovi, panónskemu arcibiskupovi, *Predicationis tuae doctrinis* zo 14. júna 879. Pápež vyzýva Metoda, aby sa dostavil do Ríma a vysvetlil obvinenia, o ktorých sa dozvedel; pápež súčasne zakázal bohoslužby v slovienskom jazyku.

- Pp Ján VIII., list Svätoplukovi *Industriae tuae* z 29.[209] júna 880. Pápež oznamuje kniežaťu, že preskúmal Metodovu pravovernosť, potvrdzuje ho v hodnosti arcibiskupa, vysvätil Vichinga za nitrianskeho biskupa (listina sa považuje za zriadenie Nitrianskeho biskupstva, aj keď už mohlo existovať predtým) a potvrdzuje používanie slovienskeho jazyka v liturgii.

- Pp Ján VIII., list Metodovi, moravskému arcibiskupovi, *Pastoralus sollicitudinis tuae* z 23. marca 881. Pápež chváli Metodovu pastiersku starostlivosť i pravovernosť a uisťuje ho, že nikto z franského kléru od neho nedostal iné pokyny iba také, o ktorých už vie.

- Pp Štefan V. (885-891), list Svätoplukovi, *kráľovi Slovanov*, *Quia te zelo fidei* po 15. septembri 885. Pápež chváli Svätoplukovu vernosť Rímskej cirkvi a berie ho pod svoju ochranu, odporúča mu biskupa Vichinga, odsudzuje Metoda a zakazuje používanie slovienskeho jazyka v liturgii.

- Pp Štefan V., poučenie biskupov Dominika a presbyterov Jána a Štefana *Cum Deo propitio* po 15. septembri 885, známe ako *Commonitorium*. Pápež poúča misionárov o sporných otázkach medzi Slovanmi. Vydavateľ listu nepoznal predchádzajúce pápežské dokumenty o používaní slovienskeho jazyka v liturgii.

(11) Cennými prameňmi, ktoré *AS* spomínajú, sú latinské ofícia slovanského pôvodu. Išlo sa o 6 lekcií, ktoré podľa zvyku používali slovanské diecézy.[210] Za najstaršie sa považovali texty breviára z Olomouckej diecézy z roku 1495. Texty boli zostavené zo životov mnohých svätcov a rôznych kroník.[211] Tieto lekcie sa nachádzali aj v starobylom pražskom pasionále. Niektorým

---

Olomouc : Refugium Velehrad-Roma, 2003, s. 12-119; *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom I*, s. 131-148.

[209] *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom I*, s. 144.

[210] „Sex eas Lectiones, quas in Officio Ecclesiastico olim Slavorum Ecclesiae recitare consueverunt.“ *AS* 8, s. 16.

[211] „Quemadmodum ex historiis plurimorum Sanctorum et Cronicis diversis colligitur, SS. Cyrillus et Metudius fratres germani, de Alexandria, Graecae et Slavonicae linguae [periti] venerunt in terram Moriaviae.“ *AS* 8, s. 16.

lekciám sa nápadne podobá *Vita S. Ludmillae* z kódexu *Budecensis*, z kláštora regulárnych kanonikov z Paderbornskej diecézy.[212]

(12) Ďalej sa v *AS* uvádza, že existujú mnohé texty v slovanskej reči: Písmo, bohoslužby a ofícium, ktoré preložil hlavne sv. Cyril. Život pápeža Mikuláša hovorí, že kňazi (*sacerdotes*), ktorí prišli do Ríma, spievali breviár (*Horas Canonicas*) v slovanskom jazyku (*in Sclavonico decantare*). V starobylých lekciách ofícia sa píše, že keď prišiel sv. Cyril do Ríma, pápež a rektori kostolov dovolili – aj keď proti ustanoveniam kánonov – celebrovať slávnostnú omšu v slovanskom jazyku.[213] Podobne písal aj Aeneas Silvius v histórii Čechov.[214] Vo všeobecnosti sa v zbierke konštatuje, že slovanské národy nasledujú grécky obrad.[215] Hneď v tejto súvislosti nasleduje zmienka o uniatskom mučeníkovi Jozafátovi Kuncevičovi († 12. novembra 1623), ktorý „a Schismaticis crudeliter pro Catholicae fidei et Sanctae Sedis Apostolicae Romanae defensione Vitebsci trucidatur“ a beatifikoval ho pápež Urban VIII. dňa 16. mája 1643.[216] Kuncevič bol známy šírením úcty k sv. CM.[217]

3.4 Rozšírenie kultu

Podľa *AS* si sv. CM uctievali slovanské národy, ale Rímske martyrológium poznamenávalo: „In Moravia, sanctorum Episcoporum Cyrilli et Methodii, qui multas illarum regionum gentes cum earum Regibus ad fidem Christi perduxerunt.“ Miesto, na ktoré sa viazal ich primárny kult, bol Velehrad (*civitas Welligrad in Moravia*) a boli titulovaní ako biskupi a vyznávači (*episcopi et confessores*).[218]

Velehradský kláštor cistercitov fundoval moravský markgróf Vladislav v roku 1198 a potvrdil český kráľ Přemysl I. v roku 1202. Kláštorný kostol zasvätili Panne Márii a konsekroval ho olomoucký bp Róbert 27. novembra 1228 za účasti nitrianskeho biskupa Jakuba.[219] Kláštor bol zrušený 27. septembra 1784, aj púte konané od 13. storočia boli prerušené až do 60. rokov 19. storočia.[220] *AS* teda identifikovali hlavné kultové miesto správne, nezistili však jeho genézu. Všeobecná mienka, že Velehrad bol biskupským sídlom vo veľkomoravskom období, sa rozšírila najmenej dve storočia predtým. Napr. krakovský kanonik a poľský kronikár Jan Długosz (1415-1480) vo svojich *Annales seu Cronicae incliti Regni Poloniae* (1455-1480) v prvej knihe zachytil túto tradíciu.[221]

Baronius vo svojom komentári k Martyrológiu poznamenal, že kult sv. CM bol rozšírený v troch krajinách, v ktorých sa na ich úctu používali vlastné liturgické texty:

(1) Poľsko, kde v breviári používali 6 cm. lekcií podľa cirkevných predpisov.

(2) Morava: Olomoucká diecéza, kde existovali *Officia propria Sanctorum Cathedralis Ecclesiae et totius dioecesis Olomucensis*, ktoré svojou apoštolskou autoritou schválil pápež

---

[212] *AS* 8, s. 16.

[213] „Cum quodamtempore Cyrillus Romam causa devotionis adiisset, a Summo Pontifice et ab reliquis Rectoribus Ecclesiae redarguitur, ut quid contra statuta Canonum ausus fuerit Missarum solenia instituere canere Sclavonica in lingua.“ *AS* 8, s. 17.

[214] *AS* 8, s. 17.

[215] „Graecum ritum sequuntur Slavicae gentes.“ *AS* 8, s. 17.

[216] *AS* 8, s. 17.

[217] *EK* 3, s. 710.

[218] *AS* 8, s. 13.

[219] BELÁS, Ladislav: *Cyrilometodská tradícia na Slovensku v neskorom stredoveku*, s. 26; POJSL, Miloslav: *„Velehradská otázka“ a bádání o Velké Moravě.* In: *Mezi východem a západem*, s. 82-87.

[220] TARCALOVÁ, Ludmila: *Velehradská poutní tradice.* In: *Mezi východem a západem*, s. 108-113; GÓRKA, Leonard: *Svatí Cyril a Metoděj. Ekumenická dimenze smíření.* Olomouc : Refugium Velehrad-Roma, 1997, s. 31.

[221] *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom I*, s. 185.

Urban VIII. na žiadosť olomouckého biskupa Františka, kardinála-presbytera, z Dietrichsteina (1599-1636) v roku 1630. Texty boli používané na recitovanie breviára.

(3) Čechy: Pražská arcidiecéza, kde existovalo *Directorium, sive ordine Horas Canonicas recitandi et Missas celebrandi, juxta ritum Breviarii et Missalis Romani*, ktoré bolo schválené v roku 1663. Na deň 9. marec sa uvádzalo: „In Bohem[ia]. et Morav[ia]. SS[anctorum]. Cyrilli et Methudii (sic!) Ep[iscoporum]. Conf[essores]. et Patron[orum]. dupl[ex]. Et in Moravia festum fori, ubi in Missa, CREDO.“ Texty 6 lekcií breviára boli totožné s tými, ktoré sa už používali v Olomouckej diecéze.[222]

3.5 Charakteristika kultu

Ďalšie informácie v *AS* sa týkajú zaradenia pôsobenia sv. CM do historického kontextu podľa Baronia. Metod bol vysvätený za kňaza pápežom Hadriánom II.[223] (867-872), potom sa stal biskupom Slovanov[224] a biskupskú vysviacku prijal od pápeža Jána VIII. (872-882), ktorý ho takto poslal na misie k Slovanom. Podľa 4. knihy Kroniky Martina Polona sv. Cyril predtým, než bol vymenovaný za apoštola Slovanov, bol vyslaný na misie k Chazarom.[225] V blízkosti Chazarov sa nachádzalo mesto Cherson. Teofanes uvádzal, že Chazari boli početný národ, ktorý prišli do styku s Bulharmi: Batbaia, prvé bulharské knieža, im platil dane. Teofanes Chazarov spomína k roku 1613 v súvislosti s vpádom do Arménska a Cedrenus identifikoval Chazarov s východnými Turkami.[226]

Ďalší národ, ktorému svätí bratia odovzdali učenie evanjelia, boli Bulhari. To sa však považuje za historicky nevierohodné.[227] Ich pôvod sa odvádza zo Sarmácie (Sarmatia), kde bolo staré a veľké Bulharsko; podľa Ortelia a Ptolemaia sa nazývala aj Atalis, Atel, Edel; podľa Rutenisa na Volge žil národ nazývaný *Vulgares sive Bulgari*. Odtiaľ sa presťahovali do dolnej Mýziie.[228] Následne je v zbierke veľký priestor venovaný Bulharom.[229] Podľa uvedených skutočností sa zdá, že Chazari a Bulhari mali spoločný slovanský jazyk. Cez územie obývané Bulharmi mali prísť svätí bratia na Moravu. Je citovaný Aeneas Silvius, podľa ktorého je Morava lokalizovaná správne a uvedené sú susedné regióny: západne Čechy, južne Rakúsko, severne Sliezsko. Po mnohých rokoch na týchto územiach vznikli viaceré kráľovstvá: Maďari (*Hungari*), Česi, Rusi (*Russiani*), Poliaci a moravské kniežatá. Hranice Moravy siahali (najmenej) k Nitre, ktorá sa už nachádzala v Uhorsku.[230]

Podľa Aenea Silvia sa v Čechách kresťanstvo začalo za kniežaťa Bořivoja, ktorý prijal krst s manželkou sv. Ľudmilou (sviatok 16. septembra), ktorej vnukom bol sv. Václav, knieža a mučeník (sviatok 28. septembra).

3.6 Význam zbierky

Hagiografická zbierka *Acta sanctorum* vznikla v západnom latinskom prostredí. Východiskovou informáciou, z ktorej autor vychádzal, bolo *Martyrologium Romanum* a komentár k nemu od Cézara Baronia. Sv. CM mali sviatok 9. marca. Jej zostavovatelia nepoznali slovanský jazyk ani slovansky písané pramene, len to, čo bolo písané v latinskom jazyku: listy pápežskej proveniencie a diela niekoľkých autorov. Bollandovi pri zostavení pomohol aj istý Ludovicus Crasius

[222] *AS* 8, s. 13.

[223] *ordinatus ab Hadriano II Romano Pontifice*

[224] *Methodium fuisse Slavorum Episcopum*

[225] *ad Cazaros sive Gazaros missus fuit*

[226] τούς Τούρκους τής εώας όυς και Καξάρους όνομάζουσιν *AS* 8, s. 13.

[227] DVORNÍK, František: *Byzantské misie u Slovanů*, s. 298.

[228] *AS* 8, s. 13.

[229] *AS* 8, s. 13-14.

[230] *AS* 8, s. 14.

z Moravy, ktorý mu poslal šesť lekcií z olomouckého breviára z roku 1495.[231] Citácie sú rozsiahle a nosné pre citované diela. Autor spomenul aj viedenského biskupa Jána Fabera (Fábryho?), ktorý získal niekoľko kódexov, ktoré podľa väzby a označenia kedysi patrili uhorskému kráľovi Matejovi Korvínovi. Mal ich v rukách Baltazár Corderius, ktorý v roku 1630 vydal knihu, v ktorej po morálnej stránke bránil sv. Cyrila. Korvínovské kódexy sa dostali do knižnice Viedenskej akadémie.[232] Následne dielo citovali niekoľkí autori, ktorí sv. Cyrila nazvali apoštolom Slovanov.[233]

V zbierke je uvedená chronológia pôsobenia sv. CM od chazarskej misie až do vymenovania Metoda za arcibiskupa. Cyril je jednoznačne identifikovaný ako Konštantín Filozof. Uvedené sú podrobnosti ohľadne výberu miesta pochovania sv. Cyrila v Ríme u sv. Klimenta. Na ruinách starej baziliky nechal pápež Paschal (1099-1118) v roku 1108 vybudovať nový románsky kostol.[234]

Kult solúnskych bratov zbierka lokalizuje na Moravu, kde sa vyzdvihuje význam Velehradu (kde boli cisterciti), Čiech, konkrétne Prahy. Do Čiech sa kresťanstvo dostalo z Moravy. Čo sa týka Poľska, na základe toho, že ofícium k svätým bolo prenesené z Čiech, autor Poľsko pokladá až za sekundárnu destináciu. Mimoriadny význam cm. tradície je pripisovaný Bulharom, ktorí sa so sv. Cyrilom mali stretnúť už počas jeho misie pri Chazaroch, kde sa mal Cyril prvýkrát stretnúť so slovanským jazykom. V zbierke sa vôbec sa nespomína cm. kult u juhoslovanských národov.

Sv. Cyril je v zbierke jednotne nazývaný „Konštantín Filozof či Cyril“ (*Constantinus Philosophus sive Cyrillus*). Z veľkomoravských postáv sa spomína Svätopluk (*Sfentopulcrum*, *Svatopluco*, *Zuentibolck*, *Stentopulcho*, *Swadopluk*, *Zuentepulck*), Rastislav (*Rastislaus*).[235]

V zbierke sú vyzdvihnuté pozitíva pápeža Jána VIII., význam slovanského jazyka súvisiaci s ich misiou. Veľká pozornosť je venovaná sv. Klimentovi, prostredníctvom ktorého si bratia získali pozornosť v samotnom Ríme. V súvislosti s Čechmi sú citované ich pramene (Kozma), sv. Ľudmila, sv. Václav. Ako súčasť slovanskej tradície je spomínaný sv. Jozafát Kuncevič.

Z *Rímskej legendy* je odvodený dátum príchodu sv. CM na rok 863.[236]

---

[231] *AS* 8, s. 16.

[232] *AS* 8, s. 20.

[233] *AS* 8, s. 20.

[234] Porov. MĚŘÍNSKÝ, Zdeněk: *České země od příchodu Slovanů po Velkou Moravu II*, s. 809-813.

[235] K problematike Svätopluka pozri: HOMZA, Martin a kol.: *Svätopluk v európskom písomníctve. Štúdie z dejín svätoplukovskej legendy*. Bratislava : Post Scriptum, 2013, 752 s.

[236] IVANIČ, Peter – HETÉNYI, Martin: *Cesta byzantskej misie na Veľkú Moravu z pohľadu českej a slovenskej historiografie.* In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda*, s. 83.

4 Kult sv. Cyrila a Metoda na Slovensku s prihliadnutím na okolité vplyvy

4.1 Pôvod kultu – byzantská misia

Príchod solúnskych bratov v roku 863 nebol len náboženskou misiou na upevnenie viery, ale mal aj politické rozmery, pretože prostredníctvom cirkevnej nezávislosti na Franskej ríši Veľká Morava súčasne získala aj politickú suverenitu. Ako plnohodnotný štát mala vlastné písmo, zákony, literatúru a kultúru viažucu sa na kresťanstvo.[237] Najstaršia stredoeurópska diecéza so sídlom v Nitre bola ustanovená v júni 880 ako výsledok tejto misie.[238] Po smrti arcibiskupa Metoda († 885) bola činnosť solúnskej misie na Veľkej Morave násilne ukončená, neznamenalo to však absolútny zánik cm. kultúrneho a náboženského dedičstva, pretože sa uchytilo v iných slovanských krajinách priamo,[239] resp. sa vo vrcholnom stredoveku vracalo zveľadené do krajín strednej Európy, kde bolo predtým z rozličných dôvodov – ako sa zdá na základe terajšieho stavu bádania – prerušené, najmä pre zákaz slovanskej liturgie vydaný pápežom Štefanom V. (885-891).

Na stredovekom Slovensku pretrvalo veľkomoravské dedičstvo aj iným spôsobom, a to vo forme územnej autonómie Nitrianskeho kniežatstva,[240] ale aj vznik Ostrihomského biskupstva je interpretovaný ako obnovenie zaniknutého Nitrianskeho biskupstva, pretože išlo o to isté územie.[241] Veľkomoravský pôvod podľa *Dalimilovej kroniky* (vznikla v roku 1314) a *Legendy o sv. Svoradovi a Benediktovi* má aj kláštor Zobor nad Nitrou.[242]

Kľúčovou otázkou, od ktorej sa odvíja výklad cm. tradícií, je záležitosť rítu, ktorý sv. CM a používali na Veľkej Morave. Podľa panónskych legiend používali byzantský rítus,[243] ale aj latinský obrad. Oveľa zásadnejšou je však otázka kánonickej jurisdikcie. Veľká Morava ležala v rímskom patriarcháte, nie konštantínopolskom. Jednota cirkvi nedovoľovala robiť obradové rozdiely medzi katolicizmom a pravoslávím najmenej do Bazilejsko-ferrarsko-florentsko-rímskeho snemu (1431-1449). Na jednom území mohol byť len jeden biskup; ak sa vyskytol aj

---

[237] Porov. VAŠICA, Josef: *Literární památky epochy velkomoravské 863 – 885*, 341 s.; MAREŠ, František Václav: *Cyrilometodějská tradice a slavistika*, 738 s.; KOPRDA, Jaro: *Ako bolo na očiatku. Korene kresťanstva na Slovensku.* Bratislava : Post Scriptum, 2012, 104 s.

[238] *Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov II. Slovensko očami cudzincov. Vzácne správy o histórii nášho územia od 6. do 10. storočia, tak ako sa javia v písomnostiach prevažne cudzieho pôvodu.* Marsina, Richard (red.). Bratislava : Literárne informačné centrum, 1999, s. 52-54 (dokument č. 18); *Dokumenty slovenskej národnej identity a štátnosti I*, s. 70-72 (dokument č. 13).

[239] Veľmi diskutabilnou a dodnes vedecky neobjasnenou je otázka kontinuity veľkomoravského kresťanstva a dnešných kresťanov východného obradu (gréckokatolíkov a pravoslávnych) na východnom Slovensku, ktorí sa k tejto tradícii hlásia ako jej priami pokračovatelia. K ďalšej diskusii na iné témy porov. TIMURA, Viktor: *Slovienske kontinuá.* Bratislava : Tatran, 1991.

[240] Porov. STEINHÜBEL, Ján: *Nitrianske kniežatstvo. Počiatky stredovekého Slovenska. Rozprávanie o dejinách nášho územia a okolitých krajín od sťahovania národov do začiatku 12. storočia*. Bratislava : Veda – Rak, 2004.

[241] ULIČNÝ, Ferdinand: *Dejiny Slovenska v 11. až 13. storočí.* Bratislava : Veda, 2013, s. 122; MARSINA, Richard: *Ku koncepcii a vývoju slovenskej historiografie.* Bratislava : Post Scriptum, 2013, s. 81, 214.

[242] *Dalimilova kronika*, časť o Svätoplukovi, verš 55; *Život svätých pustovníkov Svorada vyznávača a Benedikta mučeníka*, 1. In: *Legendy stredovekého Slovenska. Ideály stredovekého človeka očami cirkevných spisovateľov.* Marsina, Richard (zost.). Budmerice : Rak, 1997, s. 41; KUBÍN, Petr: *Sedm přemyslovských kultů*, s. 90.

[243] BARTL, Július: *Opäť o kráľovskom titule Svätopluka I.* In: *Historický časopis*, 62, 2, 2014, s. 329.

ďalší, išlo o schizmu. Metod bol na biskupa vysvätený v Ríme na pápežov príkaz a pôsobil ako arcibiskup na Morave, kým jeho sufragánom bol nitriansky bp Viching. Miešanie obradov zapríčinilo zánik misie, aj keď Metod sa snažil až do smrti rešpektovať latinskosť prostredia (o Gorazdovi na smrteľnej posteli povedal, že je zbehlý aj v latinských knihách; podľa stredovekej tradície prijal biskupské svätenie[244]). Sťažnosti franských kňazov (Metodova pravovernosť;[245] osobné záujmy Frankov síce mohli byť motorom zásahov, ale kánonicko-právny argument bol nepopierateľný) a napokon pápežov zákaz slovanskej liturgie dokazujú, že na území jurisdikčne latinskom sa používal východný obrad (aj keď v okrajovom a geopoliticky vtedy nezaujímavej oblasti), čo vo fundamentálnom zmýšľaní svojej doby (trvajúcej najmenej do kánonického erigovania Mukačevskej eparchie v roku 1771) bolo nepredstaviteľné, pretože cirkev bola len jedna. Ešte v ranom novoveku boli obaja bratia v ikonografii zobrazovaní v latinskom biskupskom odeve; až v 19. storočí sa objavujú v byzantských rúchach, čo z(a)vádza k anachronickým predstavám a otázkam.[246]

Hlavným iniciátorom likvidácie cm. práce bol nitriansky bp Viching (*Wiching*). Vladimír Vavřínek o tom napísal:

> *Moravské knieža a jeho veľmoži si však neuvedomili, že Vichingova nadvláda znamená podstatný krok späť v snahe vybudovať samostatnú moravskú cirkevnú provinciu. V ich očiach sa na organizácii moravskej cirkvi nič nezmenilo: Namiesto jedného biskupa sa postavil na jej čelo jednoducho iný biskup; a pretože sa tak stalo, ako sa domnievali, so súhlasom pápeža, bolo všetko v poriadku. Na vybudovanie skutočne samostatnej cirkevnej provincie a udržanie jej kontinuity však bolo potrebné, aby na jej čele stál metropolita majúci aspoň troch sufragánov; iba tak totiž mohli v prípade úmrtia jedného z nich vysvätiť ostatní biskupi ďalšieho biskupa bez toho, aby potrebovali pomoc cudzieho episkopátu. Za Metoda zastalo budovanie moravskej arcidiecézy na polceste, pretože mal len jedného sufragána – Vichinga. Ján VIII. síce v bule* Industriae tuae *Svätopluka vyzýval, aby mu poslal ešte jedného kňaza súceho na udelenie biskupského svätenia, ale k tomu už neprišlo. A teraz zostal na Morave len jediný biskup, ktorý ani nemal práva metropolitu. Toto všetko si moravské knieža v roku 886 neuvedomoval; jeho krátkozrakosť sa mu však čoskoro pomstila.*[247]

Rastislavovu politickú, cirkevnú a kultúrnu víziu postavenú na vlastnej cirkevnej samostatnosti oslabil Svätopluk, keď sa nechal zatiahnuť do mocenských záujmov franského episkopátu. Nahradenie slovanského kléru latinským sa navonok mohlo javiť v poriadku, ale zvnútra sa neautochtónny klérus nestotožňoval s veľkomoravskou štátnosťou, ale prirodzene inklinoval k franskej ríši a pre bezprostrednú blízkosť svojej domoviny bol zaťahovaný do profranskej politiky. Až ku koncu svojej vlády sa snažil doplniť chýbajúce články skutočnej

---

[244] BAGIN, Anton: *Život Gorazda.* Martin : Vydavateľstvo Matice slovenskej, 1992, 50 s.; BOSÁK, Ľubomír – KYŠKA, Patrik: *Svätý Gorazd – učený muž našej zeme.* Bratislava : Lúč, 2004, 348 s.; *Pramene o živote svätých Cyrila a Metoda a ich učeníkov*, 181 s.

[245] JUDÁK, Viliam: *Filioque – cesta k rozkolu?* In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda*, s. 507-532. Ďalšiu problematiku pozri in: TKADLČÍK, Vojtěch: *Křesťanský Východ.* Olomouc : Matice cyrilometodějská, 1992, 140 s.

[246] Napr. že CM boli gréckokatolíci, aj keď gréckokatolíci majú pôvod v Užhorodskej únii (1646) a termín *gréckokatolík* sa objavil až v 18. storočí. Iná otázka: Kto je druhým arcibiskupom po sv. Metodovi? – Najprv sa za takého vyhlasoval trnavský arcibiskup, neskôr prešovský metropolita, ale ešte skôr boli arcibiskupi na Morave. BUGEL, Walerian: *Kritériá určovania obradovej príslušnosti cyrilometodskej misie.* In: *Duchovné, intelektuálne a politické pozadie cyrilometodskej misie pred jej príchodom na Veľkú Moravu. Monografia príspevkov z medzinárodného vedeckého sympózia, Nitra, 2. júl 2007.* Michalov, Jozef a kol. (eds.). Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta – Ústav pre výskum kultúrneho dedičstva Konštantína a Metoda, 2007, s. 90-103.

[247] VAVŘÍNEK, Vladimír: *Církevní misie v dějinách Velké Moravy.* Praha : Nakladatelství Lidová demokracie, 1963, s. 193.

samostatnej cirkevnej organizácie, ale už v roku 894 zomrel. V roku 899 za Mojmíra II. došlo k úplnej obnove moravskej cirkevnej provincie, pápežskí legáti abp Ján a biskupi Daniel a Benedikt vysvätili troch nových biskupov a arcibiskupa možno aj z domáceho kléru, ale už to nebola cirkev slovanská, ale latinská; o sídlach týchto biskupov nevieme z písomných ani archeologických prameňov nič.[248] Zúrivý odpor vychádzajúci od bavorského kléru postavený na osočovaní a vojenská intervencia nasledovali okamžite.[249] Po príchode Maďarov sa situácia zmenila. Vymretie Mojmírovcov v roku 906 znamenalo nielen koniec Veľkej Moravy,[250] ale aj zánik reálnej cirkevnej organizácie. Na konci 10. storočia sa územie Moravy i Slovenska stávajú súčasťou nových štátnych útvarov. Cm. misia trvala len krátko, pretože politicky bola zlikvidovaná a nepreživila, jej cirkevná a kultúrna tradícia pretrvala v sekundárnych prostrediach latinských i pravoslávnych kresťanov.[251]

Krutú zmenu pomerov nepreživila väčšina sakrálnych objektov, ktoré poznáme z oblastí Moravy, západného Slovenska a Zadunajska, okrem niekoľkých vzácnych výnimiek zachovaných na Slovensku: Kostol sv. Margity Antiochijskej v Kopčanoch, Kostol sv. Juraja v Kostoľanoch pod Tríbečom a Kostol sv. Juraja v Nitrianskej Blatnici. Ďalší archeologický a architektonický výskum môže definitívne potvrdiť alebo vyvrátiť, či aj iné starobylé kostoly majú veľkomoravský pôvod.[252]

Sám kult sv. CM sa udržal počas stredoveku i neskôr u latinských Slovanov južnej a strednej Európy a dôležitá bola aj rímska úcta, ktorá bola úzko spojená s kultom sv. Klimenta. Keď bola v roku 1080 zničená rímska Bazilika sv. Klimenta, upadla aj úcta k sv. Cyrilovi. Keď v 17. storočí bollandisti vzkriesili úctu k sv. Klimentovi, Západ objavil aj sv. Cyrila a popri ňom aj jeho brata sv. Metoda. Na Východe sa úcta k sv. CM pestovala v Bulharsku a jeho sfére vplyvu, v Rusku sa objavila až na konci 19. storočia, v Grécku až v druhej polovici 20. storočia.

Kult si vyžaduje (1) povesť svätosti (*fama sanctitis*) a (2) úradný kanonizačný akt. *Talianska legenda* podobne ako starší *ŽK* nenazýva Cyrila svätým, len *vir sanctus*. Ku kanonizácii bolo potrebné vyzdvihnutie jeho ostatkov z hrobu, ktorý bol v Ríme. Nevieme nič ani o kanonizácii Metoda. Až Kristián nazýva Cyrila *beatus* a Metoda *pontifex beatae memoriae*. Tieto správy svedčia len o povesti svätosti. Neexistuje pochybnosť o uctievaní CM ako svätých u jeho žiakov v Bulharsku, v Čechách sa predpokladá na základe bohemizmov v *ŽK*, českých prvkoch v chorvátskom ofíciu a že *ŽM* sa na Kyjevskú Rus dostal priamo z Čiech.[253] Kult CM vychádza nielen z ich svätého života a smrti, resp. ich dôležitosti ako učiteľov viery, ale aj ich významu pre všetkých Slovanov, z čoho prirodzene pramení podstata ich kultu. Úzke spojenie cm. kultu a slovanskej kultúry je ovocím ich čistej a úprimnej viery a intelektu, je požehnaním nielen pre pravoslávnych, ale aj katolíckych kresťanov.[254]

---

[248] Niektorí autori predpokladajú, že okrem Nitry boli sídlami biskupov Bratislava, Ostrihom a Uherské Hradiště – Staré Město (MIŠKOVIČ, Alojz: *Apoštoli Slovienov*. In: *Apoštoli Slovienov*, s. 112-117). Iní predpokladajú biskupov v lokalitách Krakov/Sandomierz, Debrava (Feldebrő), Devín.

[249] VAVŘÍNEK, Vladimír: *Církevní misie v dějinách Velké Moravy*, s. 195-202.

[250] Porov. STEINHÜBEL, Ján: *Nitrianske kniežatstvo*, s. 149-158; GALUŠKA, Luděk: *Křesťanství v závěrečném období Velké Moravy (885–907).* In: *Cyril a Metoděj – doba, život, dílo*, s. 69-80.

[251] Porov. BAGIN, Anton: *Apoštolové Slovanů Cyril a Metoděj a Velká Morava*, 165 s.; ČÁKY, Milan: *Konštantín a Metod v politických vzťahoch Veľkej Moravy.* Brje : Consciencia, 2013, 240 s.

[252] RUTTKAY, Alexander T.: *O kresťanstve na území Slovenska vo svetle hmotných prameňov spred 12. storočia*, s. 142-162.

[253] DVORNÍK, František: *Byzantské misie u Slovanů*, s. 226-228.

[254] TACHIAOS, Antony-Emil N.: *Cyril and Methodius of Thessalonica. The Acculturation of the Slavs*. Crestwood, New York : St Vladimir's Seminary Press, 2001, s. 145-146.

4.2 Stredoveké svedectvá o kulte

Na Slovensku slovanské bohoslužby údajne pretrvali v Nitre v 10.-11. storočí, ale nie je to možné verifikovať.[255] Na druhej strane sv. Gerard, od roku 1030 čanádsky biskup, bojoval proti metodianistom (synonymum pre slovanskú formu kresťanstva v rámci latinskej cirkvi, ktorá pochádzala/nadväzovala na cm. formu používanú sv. CM na Veľkej Morave, alebo sa k nej hlásila[256]), ktorí boli nositeľmi slovanskej bohoslužby.[257] Slovanská liturgia bola v 10.-11. výslovne zakázaná niekoľkými lokálnymi snemami, ale aj pápežmi (pp Gregor VII.), a to z dôvodu, že pri bohoslužbách sa používal slovanský jazyk, rovnako aj slovanská biblia. Až Chorváti v 12. storočí získali súhlas na slovanský obrad, ale len v západnom ríte. Za posvätné boli stále považované len tri jazyky: hebrejský, grécky a latinský.[258] Táto posvätnosť však mala hlbšie teologické a kultúrne pozadie. Pápeži úzkostlivo strážili čistotu viery. Tri starobylé a vyvinuté jazyky boli súčasťou klasického teologického vzdelania, mali vyvinutú a ustálenú terminológiu. Predovšetkým mŕtvy a ustálený latinský jazyk konzervatívne uchovával obsah pojmov. Slovienčina bola nóvum, na ktorý západný svet nebol pripravený, pretože by musel zvládnuť ďalší jazyk, naučiť sa jeho gramatiku, písmo, bolo by potrebné ustáliť terminológiu,[259] navyše touto rečou hovorili dovtedajší barbari/pohania, ktorí neboli zaujímaví pre politické záujmy a rozloženie síl vtedajšej Európy. Jednoduchšie a istejšie bolo od Slovanov žiadať, aby prijali zabehané zvyklosti a kultúru v latinskom jazyku ako vyjsť v ústrety novej výzve a prekročiť hranice vtedajších „posvätných" limít. Situácia sa zmenila a spoločnosť dozrela k tomuto odvážnemu kroku až v 20. storočí. Ďalším dôvodom nepodporenia slovienčiny bola obava z pravoslavizácie. Pritom staroslovienský jazyk bol na takej vyspelej úrovni, ako keby mal za sebou dlhú literárnu minulosť, počas ktorej sa kodifikoval a kultivoval so všetkými odtieňmi,[260] čo latinský svet nevedel rozpoznať, pretože nevenoval pozornosť ani vlastným ľudovým jazykom. Na Východe bolo bežným zvykom prekladať bibliu a iné posvätné a dôležité juridické či pamäťové/pamätné texty, častokrát vo vlastnom písme vyhovujúcom danému jazyku; išlo však o pokrstené národy a krajiny: Sýria, Kopti, Arméni, Gruzínci. Tak vznikali národné kultúry.[261] Táto snaha existovala aj v strednej Európe. Pp Gregor VII. (1073-1085) napísal českému kráľovi Vratislavovi II. (1061-1092) dňa 2. januára 1080:[262]

> *Pretože nás však Tvoja vznešenosť žiadala, aby sme dovolili sláviť bohoslužby vo vašej krajine v slovanskom jazyku, vedz, že tvojej žiadosti nijako nemôžeme vyhovieť. […] Bohu všemohúcemu sa zapáčilo, aby Sväté písmo zostalo na niektorých miestach temné, pretože keby bolo jasné komukoľvek, mohlo by byť znevážené či vyvedené na posmech, alebo z nepochopenia by mohlo niektorých*

---

[255] BELÁS, Ladislav: *Cyrilometodská tradícia na Slovensku v neskorom stredoveku*, s. 24, 31.

[256] Porov. KUMOR, Bolesław Stanisław: *Dzieje diecezji krakowskiej do roku 1795. Tom pierwszy.* Kraków : Wydawnictwo św. Stanisława BM Archidiecezji krakowskiej, 1998, s. 92.

[257] MARSINA, Richard: *Zápas o používanie slovanského jazyka v liturgii na Veľkej Morave.* In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda*, s. 109.

[258] ŠAFIN, Ján: *Cyril a Metod z pohľadu pravoslávnej cirkvi*, s. 33-34, 45.

[259] Porov. BENEDIKT XVI.: *Velké postavy středověké církve.* Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2011, s. 135.

[260] *Životy slovanských apoštolov Cyrila a Metoda. Panonsko-moravské legendy*, s. III; ŽEŇUCH, Peter: *Slovensko-slovanské dimenzie duchovnej kultúry Slovenska.* In: *Jazyk a kultúra na Slovensku v slovanských a neslovanských súvislostiach.* Žeňuch, Peter – Uzeňová, Elena S. – Žeňuchová, Katarína (eds.). Bratislava : Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Slovenský komitét slavistov – Zemplínske múzeum v Michalovciach, 2013, s. 16-19.

[261] VAVŘÍNEK, Vladimír: *Cyril a Metoděj mezi Konstantinopolí a Římem*, s. 76-77; porov. STAROWIEYSKI, Marek: *Slovník raněkřesťanské literatury Východu.* Červený Kostelec : Pavel Mervart, 2012, 272 s.; SINISCALCO, Paolo a kol.: *Starożytne kościoły wschodnie. Historia i literatura.* Kraków : Petrus, 2013, 296 s.

[262] *MMFH* III, s. 251 (č. 116).

ľudí prostredníctvom duševných schopností uviesť do omylu. A nepomôže ako ospravedlnenie ani to, že niektorí zbožní muži trpezlivo znášali to, čo si žiada prostý ľud, lebo to ponechávali bez nápravy, pretože prvotná cirkev rovnako prihliadala na mnohé veci, ktoré neskôr, keď sa kresťanstvo upevnilo a náboženstvo vzrástlo, svätí otcovia po hlbokom preskúmaní opravili. Preto autoritou svätého Petra zakazujeme to, čo vaši ľudia tak nemúdro požadujú a nariaďujeme ti, aby si tejto márnomyseľnosti všemožne odporoval na počesť všemohúceho Boha.[263]

Z formulácie tohto listu vyplýva veľká obava z potencionálnych bludov, ktorými boli poprepletané cirkevné dejiny stredoveku. Bludy vychádzali z Písma, presnejšie z jeho nepochopenia a zlého výkladu; často k mýlnemu chápaniu prispievali nedokonalé národné preklady, pretože absentovala metodológia prekladu. Dovolenie slovanskej liturgie a slovanskej verzie Písma by bolo precedensom k tomu, aby oficiálne vznikli ďalšie národné preklady. Zachovanie latinskej náboženskej a kultúrnej jednoty bolo vtedajšou prioritou.

Ešte na konci 11. storočia sa na západnom Slovensku tradovali príbehy z veľkomoravských čias.[264] Podobne to bolo aj v českom a moravskom prostredí. Podľa listu pápeža Klementa IV. z 20. januára 1268 českému kráľovi Přemyslovi Otakarovi II. v záležitosti povýšenia Olomouckého biskupstva na arcibiskupstvo, sa podľa kráľovho svedectva zachovala pamäť, že na Morave už kedysi existovala arcidiecéza, preto by išlo len o obnovenie.[265]

K prerušeniu cm. úcty v stredoeurópskych krajinách došlo približne v rovnakom čase, najskôr v Uhorsku, kde sa od 11. storočia budoval nový štát nie na slovanských tradíciách, ale vytvárali sa vlastné tradície zakladateľov kráľovstva, ktoré boli zakonzervované kanonizáciou prvých Arpádovcov, sv. Štefana a jeho syna sv. Imricha v roku 1083,[266] resp. 1084.[267] O niečo neskôr došlo k zániku cm. tradície aj v Čechách, na Morave (v prospech přemyslovských kultov)[268] a v Poľsku. Až do 14. storočia sa ich kult v zachovaných prameňoch nenachádza a viacerí autori tvrdia, že ani neexistoval, resp. ho pripúšťajú len hypoteticky.[269] Z 11. storočia sa z českého prostredia zachovali modlitby k Najsvätejšej Trojici a exorcizmus, v ktorých sa spomínajú CM ako svätci.[270] V Čechách ožila slovanská tradícia, keď pp Inocent III. v roku 1204 kanonizoval pustovníka Prokopa (c. 970-1053), zakladateľa Sázavského kláštora,[271] ktorý bol pôvodne ženatý, ale po ovdovení vstúpil do kláštora.[272]

Kontinuita medzi veľkomoravským a uhorským kresťanskom pretrvala, aj keď sa zachovali len architektonické, patrocionologické[273] či lingvistické dôkazy.[274] Na potvrdenie

---

[263] DVORNÍK, František: *Byzantské misie u Slovanů*, s. 234-235.

[264] RÁBIK, Vladimír: *Slovenská historiografia a profesor Richard Marsina.* In: MARSINA, Richard: *Ku koncepcii a vývoju slovenskej historiografie*, s. 13.

[265] *MMFH* III, s. 253 (č. 120).

[266] BERENDOVÁ, Nora – LASZLOVSZKY, József – SZAKĆS, Béla Zsolt: *Království uherské*. In: *Christianizace a utváření křesťanské monarchie*, s. 335-336.

[267] MARSINA, Richard: *Ku koncepcii a vývoju slovenskej historiografie*, s. 81.

[268] DVORNÍK, František: *Byzantské misie u Slovanů*, s. 227; KUBÍN, Petr: *Sedm přemyslovských kultů*, 372 s.; *Svatý Václav. Na památku 1100. výročí narození knízete Václava Svatého.* Kubín, Petr (ed). Praha : Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta, 2010, 452 s.

[269] ŠOLTÉS, Peter: *Dediči Cyrila a Metoda alebo uniati? Problém kontinuity a diskontinuity gréckokatolíckej cirkvi v slovenskej historiografii a kultúrnej pamäti.* In: *Církve 19. a 20. století ve slovenské a české historiografii.* Mačala, Pavol – Marek, Pavel – Hanuš, Jiří (eds.). Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010, s. 35-48.

[270] DVORNÍK, František: *Byzantské misie u Slovanů*, s. 231-233.

[271] FARRUGIA, Edward G.: *Encyklopedický slovník křesťanského Východu*, s. 806; *Na úsvitu křesťanství*, s. 168-183; porov. *MMFH* II, s. 235-239.

[272] VAVŘÍNEK, Vladimír: *Cyril a Metoděj mezi Konstantinopolí a Římem*, s. 325.

[273] STEINHÜBEL, Ján: *Nitrianske kniežatstvo*, s. 201, 203.

kontinuity veľkomoravského kresťanstva so stredovekom sa ako nepriamy dôkaz používa tvrdenie, že v Uhorsku existovali grécke (baziliánske, slovanské) kláštory (Marošvár, Veszprém, Veszprémvölgy, Sriemska Mitrovica, Pentel, Tihany, Vyšehrad).[275] Podľa listu pápeža Inocenta III. zo 16. apríla 1204 varadínskemu biskupovi a pilišskému opátovi sa dozvedáme o správe uhorského kráľa, že „ecclesiae monachorum Graecorum in regno Ungariae constitutae" nedbanlivosťou biskupov a samých Grékov, sú značne rozvrátené a bez disciplíny. Kráľ žiadal, aby im pápež ustanovil jedno biskupstvo a ustanovil im latinského opáta alebo prepoštov. Oslovení biskupi mali vykonať vizitáciu.[276] Pp Honorius III. napísal 20. apríla 1221 ostrihomskému arcibiskupovi a pilišskému opátovi, že vyšehradské opátstvo, ktoré je odpradávna (*ab antiquo*) grécke, upadá duchovne i svetsky. Ako náprava mali byť do kláštora vovedení latinskí mnísi a grécki mali v kláštore vedľa nich dožiť.[277] V liste pápeža Leva X. kráľovi Ľudovítovi II. Jagelonskému zo 16. mája 1521 sa dozvedáme, že v Uhorsku fungoval popri latinskom i grécky (slovanský) obrad „v takej podobe, ako sa uplatňoval od začiatkov".[278] Aj keď boli starobylé, nesúviseli s Veľkou Moravou, ale s misiami z pravoslávnych regiónov Východu. Bulharský vplyv nebol jediný;[279] Arpádovci mali styky s Konštantínopolom i Rusou, tam sa však cm. kult v stredoveku nepestoval.

Za starobylé patrocíniá, ktoré svoj pôvod majú vo veľkomoravských časoch, sa považujú patrocíniá sv. Klimenta v nebanických regiónoch Slovenska, napr. zaniknutý benediktínsky kostol pri obci Milanovce, ďalej Močenok,[280] Brehov, Čičva. Podobne v Čechách patria svätoklimentské patrocíniá medzi najstaršie.[281] Aj Poliaci považujú patrocíniá sv. Klimenta za starobylé, ale tamojší výskum ukázal, že majú západný pôvod a pochádzajú zo začiatku 13. storočia; o dve storočia sú staršie patrocíniá sv. Andreja apoštola, ktoré tiež majú západný pôvod.[282] Ďalšie klimentské patrocínium sa viaže k Ľuboticiam.[283] Pápežské desiatky zo začiatku 14. storočia spomínajú kostol sv. Klimenta pri Svätom Juri (Hubošovce) a Jozef Haviar ho lokalizuje do Šarišských Sokoloviec.[284] Za ďalšie starobylé patrocínium súvisiace s cm. tradíciou sa považuje sv. Demeter,[285] príp. iné patrocíniá alebo ich susedské kombinácie.[286] Maďarskí historici tieto

---

[274] ULIČNÝ, Ferdinand: *Dejiny Slovenska v 11. až 13. storočí*, s. 58-59, 118-122; LUKAČKA, Ján: *Čo zostalo z cyrilo-metodského dedičstva a veľkomoravského kresťanstva v 10. storočí?* In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda*, s. 163-168; SEDLÁK, Peter: *Christianizácia západných Slovanov s osobitným zreteľom na Slovensko (od prelomu 8. a 9. storočia do roku 1000).* Levoča : Polypress, 1999, s. 218-223; porov. KNIEZSA, István: *Zur Frage der auf Cyrillus und Methodius bezüglichen Traditionen auf dem Gebiete des alten Ungarn*. In: *Cyrillo-Methodiana. Zur Frühgeschichte des Christentums*, s. 205.

[275] BELÁS, Ladislav: *Cyrilometodská tradícia na Slovensku v neskorom stredoveku*, s. 24; BERENDOVÁ, Nora – LASZLOVSZKY, József – SZAKĆS, Béla Zsolt: *Království uherské*, s. 343; STEINHÜBEL, Ján: *Nitrianske kniežatstvo*, s. 233; FEDOR, Michal: *Spolupatróni Európy – ich odkaz na Slovensku*, s. 32-35.

[276] *MMFH* III, s. 251-252 (č. 117).

[277] *MMFH* III, s. 252 (č. 118).

[278] BAGIN, Anton: *Úvod*, s. 7.

[279] *Přemyslovský stát kolem roku 1000. Na paměť knížete Boleslava II. († 7. února 999).* Polanský, Luboš – Sláma, Jiří – Třeštík, Dušan (usp.). Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 78.

[280] MARKOVIČ, Karol: *Byzantské prvky v cyrilometodskej úcte na Slovensku*, s. 144; FEDOR, Michal: *Spolupatróni Európy – ich odkaz na Slovensku*, s. 35, 51-52.

[281] ROYT, Jan: *Stopy svatých Cyrila a Metoděje v Čechách.* In: *Mezi východem a západem*, s. 68-75.

[282] KUMOR, Bolesław Stanisław: *Dzieje diecezji krakowskiej do roku 1795. Tom pierwszy*, 96-98.

[283] Porov. *Monumenta Vaticana I – 1. Rationes collectorum pontificiorum in Hungaria, 1281 – 1375*. Fejérpataky, L. (ed.). Budapest 1887, s. 209. Túto lokalizáciu niektorí autori spochybňujú.

[284] HAVIAR, Jozef: *Kostoly sv. Klimenta na východnom Slovensku*. In: *Duchovný pastier*, XL (1965), č. 1-2, s. 36-39.

[285] ŽEŇUCH, Peter: *Medzi Východom a Západom. Byzantsko-slovanská tradícia, kultúra a jazyk na východnom Slovensku*. Bratislava : Veda, 2002, s. 47.

princípy spochybňujú, aj keď starobylosť týchto patrocínií nespochybňujú, ale kladú až do 11.-12. storočia.[287]

Vo forme ústnej tradície, legiend, ale neraz i fiktívnych príbehov živili cm. spomienku stredovekí igrici (*histriones*, *ioculatores*) (*igrec* je slovo slovanského pôvodu = hráč, zabávač), ktorí zábavným a oddychovým spôsobom až do 15. storočia vystupovali pred aristokraciou na hradoch, či pred množstvom ľudí na púťach a trhoch.[288]

Na prelome 13./14. storočia sa spomínajú dvaja spišskí prepošti *graeci ritus*, a to v roku 1288 neskorší spišský prepošt a spišský bp Jakub a v roku 1293 prepošt Lukáš. Po celý stredovek sa v Spišskej Kapitule zachováva slovanská bohoslužba, resp. aspoň jej časti vo forme modlitieb (*Spišské modlitby*, 1479), kázní, patrocínií, pútí.[289]

Priamym svedectvom liturgického pretrvávania kultu sv. CM sú omšové knihy (misály) a breviáre (LH). Omšové texty sa zachovali v dvoch misáloch: *Missale Scepusiense/Missale Capituli Scepusiensis* (prvá polovica/koniec 14. storočia) a *Missale Posoniense* (prvá štvrtina 15. storočia); okrem toho sa v knižnici Bratislavskej kapituly nachádzal antifonár z 15. storočia. Vo všetkých týchto liturgických knihách je osobitný sviatok sv. CM.[290] Spišský misál na deň 9. marca uvádzal spomienku na 40 mučeníkov vojakov alebo sv. CM a 12. septembra sa mala kázeň predniesť v „moravskom dialekte" (*ydomate morauicali*). Misál bol určite uhorskej proveniencie, ale spišský pôvod, ako by to vyplývalo z pomenovania, nie je istý; misál patril niektorej kolegiálnej uhorskej kapitule.[291] O druhom misáli existuje len tá istota, že sa používal v Bratislave. Aj v ňom sa nachádza spomienka na sv. CM.[292]

Po valašskej kolonizácii po celom Uhorsku nachádzame pri významných latinských kostoloch Valachov a Rusínov (*Olasi et Rutheni*), ktorí sem putujú; na Spišskej Kapitule si svoj obrad zachovávajú,[293] ale v Košiciach pri relikviách Svätej krvi v ikonografickej podobe pre kresťanský Východ známeho mandylionu sa ho zriekajú v prospech latinského obradu.[294] Pravoslávni veriaci vytvorili celý súbor rukopisných pamiatok písaných cyrilikou, ktoré vznikli v 15. storočí a neskôr.[295] V roku 1646 sa uzavretím únie v Užhorode začalo s ich včlenením do Katolíckej cirkvi. Tento proces bol plnohodnotne ukončený až v 18. storočí.

V 15. storočí olomoucký kanonik a od roku 1446 kremnický farár Mikuláš Zaczer de Odria (pôvodom z Vroclavi) vlastnil breviár (v roku 1423 doň vytvoril posesorský zápis: „qui te scribebat, Nicolai nomen habebat"), ktorý po jeho smrti ostal vo farskej knižnici.[296] Nachádza sa

---

[286] Porov. KÚTNIK ŠMÁLOV, Jozef: *Kresťanský stredovek Slovenska. [Výber z diela 3]*. Bratislava : Lúč, 2005, s. 27-149, 230-325.

[287] KNIEZSA, István: *Zur Frage der auf Cyrillus und Methodius bezüglichen Traditionen auf dem Gebiete des alten Ungarn*, s. 200-204.

[288] ŠMATLÁK, Stanislav: *Dejiny slovenskej literatúry I. (9. – 18. storočie).* Bratislava : Národné literárne centrum, 1997, s. 112-114; porov. STEINHÜBEL, Ján: *Nitrianske kniežatstvo*, s. 170-171; ULIČNÝ, Ferdinand: *Dejiny Slovenska v 11. až 13. storočí*, s. 61, 550; FEDOR, Michal: *Spolupatróni Európy – ich odkaz na Slovensku*, s. 38, 43, 52, 64.

[289] FEDOR, Michal: *Spolupatróni Európy – ich odkaz na Slovensku*, s. 46, 66-69.

[290] VRAGAŠ, Štefan: *Cyrilometodské dedičstvo v náboženskom a kultúrnom živote Slovákov*, s. 55, 122 (odkazy na príslušnú literatúru).

[291] *Apoštoli Slovienov*, príloha, s. I-II; BELÁS, Ladislav: *Cyrilometodská tradícia na Slovensku v neskorom stredoveku*, s. 30; (Széchényi könyvtár, cod. 92); PÖSTÉNYI, Ján: *Cyrilometodská tradícia na Slovensku.* In: *Apoštoli Slovienov*, s. 124-126.

[292] BELÁS, Ladislav: *Cyrilometodská tradícia na Slovensku v neskorom stredoveku*, s. 30; (Széchényi könyvtár, cod. 218); PÖSTÉNYI, Ján: *Cyrilometodská tradícia na Slovensku*, s. 126.

[293] FEDOR, Michal: *Spolupatróni Európy – ich odkaz na Slovensku*, s. 48.

[294] ZUBKO, Peter: *Kult Svätej krvi v Košiciach.* Košice : Viliam Ščavnický, 2012, s. 55-57.

[295] ŽEŇUCH, Peter: *Cyrilské a latinské písomnosti byzantskej tradície v kontexte kultúrneho i náboženského pluralizmu v regióne pod Karpatmi.* In: *Poznávanie kultúrneho dedičstva sv. Cyrila a Metoda*, s. 21-39.

[296] Prepis cm. ofícia z Kremnice sa nachádza v prílohe I.1.

v ňom aj sviatok sv. Cyrila a Metoda.[297] Takisto z Kremnice pochádzal viedenský študent, ktorý sa v 15. storočí živo zaujímal o podrobnosti zo života sv. CM.[298] Iné ofícium sv. CM z 15. storočia bolo v roku 1941 objavené v pergamenovom kódexe v knižnici bratislavskej kapituly.[299] O sv. CM určite vedeli aj ďalší študenti, ktorí boli za vzdelaním v Čechách či Poľsku.[300] V cirkevných knižniciach sa výnimočne zachovali aj ďalšie stredoveké knižné liturgické pamiatky so spomienkou sv. CM, ale všetky sú importom z Moravy.[301]

Osoba českého kráľa Karola IV. a české prostredie mali mimoriadny vplyv na obnovenie cm. kultu v stredoveku. Mal blízko k francúzskemu kráľovskému dvoru;[302] počas návštev videl francúzske korunovačné poklady, medzi ktorými bol aj evanjeliár v sloviančine. Uchovával sa v katedrále v Remeši (Reims). Anna, dcéra Jaroslava Múdreho z Kyjevskej Rusi a vnučka sv. Vladimíra, sa 14. mája 1051 vydala za francúzskeho kráľa Henricha I. Nemusela sa zriecť svojho rítu (nestala sa katolíčkou), podobne ako sa ho nemuseli zriecť ani iní Rurikovci, ktorí sa sobášili so západnými rodmi, pretože existovala jednota kresťanstva. Anna Ruská pri sobášnom obrade v remešskej katedrále položila na oltár bohato zdobený evanjeliár v cirkevnej sloviančine, na ktorý potom počas korunovácií prisahali francúzski králi. V roku 1052 porodila budúceho kráľa Filipa a po smrti manžela v roku 1060 sa utiahla do Sanliss, založila opátstvo Sain Vincent a pp Mikuláš II. ju v jednom liste z roku 1061 nazval „vernou dcérou cirkvi“, čo potom opakovali mnohé francúzske kroniky.[303] Tzv. *Remešský evanjeliár* daroval Karol IV. slovanskému kláštoru v Emauzoch.[304]

Karol IV. inšpirovaný vlastnými duchovnými zážitkami založil viacero kostolov a kláštorov,[305] 9. mája 1346 pp Klement VI. vydal listinu pražskému arcibiskupovi Arnoštovi z Pardubíc, na základe ktorého kráľ v Prahe *Na Slovanech* (*Emauzy*) 21. novembra 1347 fundoval benediktínsky kláštor, ktorý bol posvätený v roku 1372. Už v roku 1348 do kláštora prišli 80 benediktíni východného obradu (tzv. hlaholaši) vyhnaní z Dalmácie a Chorvátska (Rogov), ale žili tu aj mnísi z Bosny, Srbska a Ruska. Kláštor bol zasvätený sv. Hieronymovi (rodák z Dalmácie) a kostol pôvodne sv. Kozmu a Damiána bol zasvätený Panne Márii, sv. CM, sv. Vojtechovi a sv. Prokopovi. Slovanská liturgia sa tu udržala až do polovice 15. storočia. V roku 1416 tu vznikol český preklad hlaholskej biblie. Dokonca aj husiti na Bazilejskom sneme v roku 1433 žiadali bohoslužby v češtine odvolávajúc sa na cm. tradíciu. Azda vďaka slovanským bohoslužbám husiti emauzský kláštor nezničili.[306]

Sviatok sv. CM v hlavnom liturgickom kalendári v Poľsku objavil v roku 1346, na Morave v roku 1349.[307] V poľských stredovekých kronikách a knihách sa neskôr príležitostne

---

[297] Modlitba k solúnskym bratom znie takto: „Udeľ, prosíme, všemohúci Bože, aby nás povzbudili k lepšiemu životu príklady tvojich svätých vyznávačov a veľkňazov Cyrila a Metoda; keď oslavujeme ich sviatok, nech ich aj skutkami napodobňujeme.“ — BAGIN, Anton: *Cyrilometodská tradícia u Slovákov*, s. 9.

[298] HABOVŠTIAKOVÁ, Katarína – KROŠLÁKOVÁ, Ema: *Z tvorby solúnskych bratov*, s. 142.

[299] BELÁS, Ladislav: *Cyrilometodská tradícia na Slovensku v neskorom stredoveku*, s. 30.

[300] FEDOR, Michal: *Spolupatróni Európy – ich odkaz na Slovensku*, s. 64.

[301] BELÁS, Ladislav: *Cyrilometodská tradícia na Slovensku v neskorom stredoveku*, s. 30.

[302] SEIBT, Ferdinand: *Karel IV. Císař v Evropě (1346–1378).* Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1999, s. 116-117.

[303] KOMOROVSKÝ, Ján: *Vzťahy Kyjevskej Rusi s Rímom*, s. 21; DEMKO, Miroslav: *Cyrilometodské oslavy v Ríme roku 1863 a Franz List.* Bratislava : Lisztova spoločnosť na Slovensku, 2008, s. 79-80.

[304] ROYT, Jan: *Stopy svatých Cyrila a Metoděje v Čechách*, s. 71.

[305] SEIBT, Ferdinand: *Karel IV.*, s. 124-127, 378-381.

[306] *MMFH* III, s. 253 (č. 121); DRAHOŠ, Zdeněk: *Cyrilometodějská reflexe v české literatuře a společnosti*, s. 109; HRBÁČOVÁ, Jana: *Karel IV. a návrat k cyrilometodějské tradici.* In: *Mezi východem a západem*, s. 46.

[307] VEČERKA, Radoslav: *Staroslověnská etapa českého písemnictví.* Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2010, s. 124, 133.

objavili zmienky o sv. CM. Častokrát sú to správy deformované, napr. v *Poľskej kronike Martina Bielského* (1597) sa píše, že sv. Martin (c. 317-397), ktorý (anachronicky) žil ešte pred Hieronymom († 319/320) a CM, títo všetci boli Slováci; sv. CM pokladal za Slovákov aj Peter Skarga SJ (1536-1612), reformačný dvorný kazateľ poľského kráľa Žigmunda III. Vázu.[308] Pod označením *Slovák* (*Słowak – Słowaki/Słowacy*; „który je Slawom abo Słowakom“) rozumeli *Slovan*.

Pražský arcibiskup Arnošt v roku 1349 konal provinciálnu synodu, na ktorej bolo ustanovené, že sviatok sv. CM sa bude sláviť 9. marca. V tom istom roku aj olomoucký biskup Ján nariadil slávenie sviatku v ten istý deň ako v Čechách.[309] Tento zvyk sa rozšíril aj na Slovensko a až v 18. storočí sa slávil v zmenenom termíne 14. marca.[310]

Panovník Karol IV. začal budovať katedrálu sv. Víta. V inventári katedrály sa k roku 1365 spomínajú relikvie sv. Cyrila (rameno), ktoré získal pravdepodobne Karol IV., ktorý bol 5. apríla 1355 korunovaný vo Večnom meste.[311] V sochárskej výzdobe externej časti horného trifória sa na južnej strane svätyne nachádzajú najstaršie podoby sv. Cyrila a sv. Metoda spolu s ostatnými patrónmi českej krajiny, datované do roku 1380.

Stredoveký pôvod majú tzv. *Spišské modlitby* z roku 1479. Najmä spoločné modlitby sa svojou štruktúrou veľmi podobajú na jekténie liturgie sv. Jána Zlatoústeho.[312] Pp Lev X. dňa 16. mája 1521 podpísal bulu pre uhorského a českého kráľa Ľudovíta II. Jagelonského, aby dbal na uplatňovanie záverov Florentského snemu v Uhorsku, aby „grécky obrad naďalej zostal a zachoval sa v takej podobe, ako sa uplatňoval od začiatkov.“[313]

Všeobecne možno konštatovať, že kult sv. CM v stredoveku na Slovensku nebol rozšírený, zachované pamiatky uhorskej proveniencie sú skôr výnimočné. Výnimočne sa pod česko-moravským vplyvom dostával kult sv. CM do povedomia, išlo však o súkromný záujem/potrebu osôb spojených so susednou Moravou. Po vpáde Osmanov do Uhorska niektorí Chorváti ušli na sever na územie dnešného Slovenska a so sebou si priniesli aj úctu k sv. CM.[314]

4.3 Znovuobjavenie kultu (17.-18. storočie)

Ďalšia fáza cm. kultu má vedecko-cirkevný charakter. Kult sv. CM bolo potrebné najprv objaviť, historicky dokázať jeho existenciu, kontext a význam. To boli schopní fundovane urobiť katolícki a evanjelickí kňazi a akademicky vzdelaní laici. Viacerí z nich pôsobili na univerzitách alebo na gymnáziách, kde mohli nielen vedecky tvoriť, ale svoje poznatky aj odovzdávali mládeži. Niektorí talentovaní duchovní zostavili modlitby a piesne, ktoré sa spievali v slovenských

[308] *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom I*, s. 189-190, 193, 199.

[309] BELÁS, Ladislav: *Cyrilometodská tradícia na Slovensku v neskorom stredoveku*, s. 26-27.

[310] HABOVŠTIAKOVÁ, Katarína – KROŠLÁKOVÁ, Ema: *Z tvorby solúnskych bratov a ich žiakov*, s. 142.

[311] V roku 1508 z pražských relikvií získala kolegiálna kapitula sv. Petra v Brne (v roku 1764 z nich dostal kláštor v Rajhrade pri Veselí nad Moravou) a v roku 1835 boli z pražských ostatkov oddelené ďalšie drobné relikvie pre moskovskú metropoliu (z nej v roku 1855 získal moskovský univerzitný kostol). Podrobne dejiny relikvií sv. Cyrila pozri v: MĚŘÍNSKÝ, Zdeněk: *České země od příchodu Slovanů po Velkou Moravu II*, s. 814-820; MEDEK, Václav: *Cesta české a moravské církve staletími.* Praha : Česká katolická charita, 1982, s. 239; HNILICA, Ján: *Svätí Cyril a Metod, horliví hlásatelia Božieho slova a verní pastieri Cirkvi.* Bratislava : Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, 2012, s. 99-105.

[312] STANISLAV, Ján: *Modlitby pri kázni zo Spišskej Kapituly. Jazykovedný sborník Slovenskej akadémie vied a umení 4*. Bratislava, 1950, s. 141-155; *Pod osmanskou hrozbou. Osudy Slovenska od Albrechta Habsburského do tragickej bitky pri Moháči v roku 1526 s prihliadnutím na začiatky renesancie v čase vlády Mateja Korvína*. Dvořák, Pavel (ed.), MARSINA, Richard (red.). Bratislava : Literárne informačné centrum, 2004, s. 223-227.

[313] BAGIN, Anton: *Cyrilometodská tradícia u Slovákov*, s. 9; FEDOR, Michal: *Spolupatróni Európy – ich odkaz na Slovensku*, s. 71-78.

[314] POLČIN, Stanislav: *Dedičstvo otcov*, s. 50.

chrámoch na sviatky sv. CM. Nepredpojaté hľadanie vlastných koreňov a dejín jednotlivých národov žičili tomuto úsiliu, ktoré bolo zavŕšené cisárovnou Máriou Teréziou, za ktorej vlády sa cm. kult kánonicky ustanovil v celej monarchii.

V českom prostredí vznikol v roku 1591 katolícky životopis CM od olomouckého arcibiskupa Stanislava Pavlovského. V pobielohorskej barokovej dobe napísal ďalší životopis cistercita Kristian Gottfried Hirschmetzel *Vita SS. Cyrilli et Methudii, archiepiscoporum Moraviae sive vetus Welehrad* (1667), ktorý ich chválil, že zažali svetlo viery v moravskej krajine. V roku 1668 vydali bollandisti *AS*, ktoré prispelo k popularizácii kultu.[315] V českých krajinách si kult sv. CM pripomínali nielen katolíci, ale aj nekatolíci.[316] Velehrad bol v barokovom období centrom cm. kultu, až kým cisár Jozef II. v roku 1784 kláštor nezrušil. Významným cm. dielom sa stala práca katolíckeho kňaza Jana Jiřího Středovského, ktorý v roku 1710 vydal *Sacra Moraviae historia sive vita SS. Cyrilli & Methvdii*.[317]

Jezuita Benedikt Szöllősi (1609-1656)[318] vydal na Spiši v roku 1655 katolícky spevník *Cantus catholici* (*Pýsne Katholycke. Latinské y Slowenské: Nowé y starodawne*),[319] ktorý síce neobsahuje žiadnu pieseň k cti sv. CM, ale zostavovateľ v úvode píše, že nadväzuje na starobylú tradíciu, ktorú s pápežovým schválením zaviedli sv. CM. Ideovú myšlienku na zostavenie spevníka sformulovala Trnavská synoda v roku 1629, ale začal sa rodiť až niekedy po roku 1649, keď na takúto prácu existovali personálne kapacity.[320] Szöllősi Slovákov označuje *gens Pannona* (panónsky národ), nie *gens Hungarica* (uhorský národ), ako sa zvykli označovať obyvatelia Uhorska.[321] Takto sa niektorí obyvatelia nazývali aj v 18. storočí, napr. v obciach Markovce a Moravany (dnes okres Michalovce).[322] V 17. storočí o sv. CM písali viacerí autori: jezuiti Melichar Inchofer SJ (1584-1648) (*Annales eccelsiastici Regni Hungariae*, Rím 1644) a Gabriel Heveneši SJ (1656-1715) (*Ungaricae sanctitatis indicia*, Trnava 1692) a evanjelickí kňazi Jakub Jakobeus (1591-1645) (nezvestné dielo *Viva gentis Slavicae delineati*, 1642, *Gentis Slavonicae lacrimae, suspiria et vota*, 1643) a Daniel Sinapius Horčička (1640-1688) (*Neo-forum Latino-Slavonicum*, Lešno 1678), Daniel Krman (1663-1740). V 18. storočí to boli: evanjelický pastor Matej Bel (1684-1749) (*De vetere literatura hunno-scythica exercitatio*, Lipsko 1718), katolícki kňazi Ján Baltazár Magin (1681-1734) (*Maurices nobilissimae et novissimae diaetae Posoniensis scriptori sparsi, sive Apologia*, Púchov 1728), Martin Szentiványi SJ (1633-1705), Samuel Timon SJ (1675-1736) (*Imago antiquae Hungariae*, Košice 1733, Trnava 1735, Viedeň 1754, Viedeň, Praha, Tergest 1762, Košice 1766; sv. CM nazýval „apoštoli Slovanov"), Juraj Papánek (1738-1802) (*Historia gentis Slavae. De regno regibusque Slavorum*, Päťkostolie 1780) a Juraj Sklenár SJ (1744-1790) (*Vetustissimus Magnae Moraviae situs*, Bratislava 1784).[323] V prvej polovici 19.

---

[315] VEČERKA, Radoslav: *Staroslověnská etapa českého písemnictví*, s. 125-126.

[316] MEDEK, Václav: *Cesta české a moravské církve staletími*, s. 238, 306.

[317] DRAHOŠ, Zdeněk: *Cyrilometodějská reflexe v české literatuře a společnosti*, s. 108-110.

[318] Študoval v Trnave, pôsobil v Košiciach, Kláštore pod Znievom a Spišskej Kapitule, poznal teda celé územie Slovenska a slovenský ľud.

[319] V Čechách vyšlo 5 spevníkov (kancionálov), ale až spevník z roku 1661 (*Swato=Ročnj Muzyka Aneb Swátečnj Kancyonal Ke Cti a Chwále Swatých milých Božjch w nowě složený a wydaný: Od Adama Michny z Ottradowic Gindřicho=Hradeckého. Wytistěný w Staro=Pražské Kollegi w Ympressy Akademické Léta Páně 1661*) a obsahoval pieseň k sv. CM. MALÝ, František: *Kancionálové písně o sv. Cyrilu a Metoději.* In: *Cyril a Metoděj – doba, život, dílo*, s. 87; IVÁNEK, Jakub: *Katalog písní o svatých v české barokní literatuře.* Ostrava : Filozofická fakulta a Ústav pro regionální studia Ostravské univerzity v Ostravě, 2010, s. 12-21.

[320] ŠÁTEK, Jozef: *Slovenské cyrilometodské piesne.* In: *Dedičstvo otcov*, s. 78; PÖSTÉNYI, Ján: *Cyrilometodská tradícia na Slovensku*, s. 126-127.

[321] TOMKO, Jozef: *Odkaz slovenskému národu a spoločenstvám.* Bratislava : Alfa Omega, 1991, s. 54-55; PÖSTÉNYI, Ján: *Cyrilometodská tradícia na Slovensku*, s. 127.

[322] AACass, KV, Horný Zemplín, 1749, s. 40; AACass, KV, Horný Zemplín, 1749, s. 30.

[323] VRAGAŠ, Štefan: *Cyrilometodské dedičstvo*, s. 56, 58-59; BAGIN, Anton: *Cyrilometodská tradícia u Slovákov*, s. 11-16; TANDLICH, Tomáš: *Význam Veľkej Moravy a misie svätých Cyrila a*

storočia k téme prispel evanjelik Benjamín Pravoslav Červenák (1816-1842) (*Historie církwe křesťanské ku potrebám školskýma domácím*, Köszeg 1841; *Zrcadlo Slowenska*, Pešť 1844). Všetky práce majú vedecký charakter, príp. sa ako spevníky používali pri bohoslužbách alebo kdekoľvek, kde si pospolitý ľud pospevoval.

Odkaz Veľkej Moravy v šírení kultúry a osvety možno nájsť v prácach, kázňach a učebniciach ďalších slovenských vzdelancov: evanjelický pastor Ján Fischer Piscatoris (1672-1720) (*De origine, jure ac utulitate linguae Slavonicae*, Wittenberg 1697), katolícky páter Alexander Máčaj OSPPE (1660-1722) (*Panes primitiarum aneb Chleby prvotín, lačnejícym slova božího dušem predložené*, Trnava 1718), exjezuita Adam František Kollár (1718-1783), evanjelik Ján Severíni (1716-1789) (*Conspectus historiae Hungaricae*, Lipsko 1769).[324]

Na žiadosť cisárovnej Márie Terézie pápež Pius VI. dňa 21. júla 1777 dovolil v rakúskej monarchii každoročne 14. marca uctievať pamiatku sv. Cyrila a Metoda.[325] Treba za tým vidieť nielen Slovákov, ale aj ostatné slovanské národy monarchie na čele s Čechmi. Historici slovenského pôvodu nazvali sv. CM vierozvestami Slovanov (D. S. Horčička) a apoštolmi Slovanov (v roku 1733 S. Timon SJ,[326] po ňom J. Papánek).[327]

4.4 Oživenie kultu (1787-1849)

Podobne ako iné národy, aj Slováci v 18. storočí hľadali vlastné historické korene. Už nebolo potrebné dokazovať existenciu Veľkej Moravy a sv. CM, ale bolo potrebné ju spopularizovať a uživotniť. Aj tu veľkú prácu vykonali kňazi, ktorí mali nielen možnosť študovať, ale aj pastoračne pôsobiť na veriaci ľud, o čom svedčí ich kazateľská činnosť. Boli založené časopisy, ktoré boli venované cm. tradícii, vznikli klasické literárne diela.

Slovenské národné obrodenie sa začína formovaním hnutia na čele s katolíckym kňazom Antonom Bernolákom (1762-1813). Bernolákovci boli formovaní v bratislavskom generálnom seminári, ktorý viedol rektor Andrej Sabo (1738-1819), neskorší košický biskup, či prefekt Michal Kratochvila (1753-1829). Bernolákovci sa hneď na začiatku prihlásili k cm. tradícii a odkazu. Prehĺbila sa tak nielen liturgická úcta, ale začala sa budovať literárna kultúra s cm. ťažiskom. Samozrejme, že pokračoval aj vedecký záujem o dejiny, rozvíjalo sa aj kazateľstvo. Anton Bernolák ako prvý kodifikoval slovenský jazyk na základe západoslovenského dialektu (čím sa pripodobnil sv. Cyrilovi, ktorý kodifikoval staroslovienský jazyk) (*Dissertatio philologico-critica de litteris Slavorum*, Bratislava 1787; *Grammatica Slavica*, Bratislava 1790) a založil Slovenské učené tovarišstvo (1792). Bernolákovskí spisovatelia v tomto jazyku vytvorili prvú modernú slovenskú literárnu spisbu. Začína sa formovať moderná slovenská identita, ktorej súčasťou bola cm. alebo veľkomoravská tradícia.[328] U Juraja Papánka prvýkrát nachádzame mienku, že cm. tradícia patrí len Slovákom.[329]

Z najdôležitejších prác, ktoré vznikli v tomto období, možno spomenúť dielo katolíckeho kňaza Juraja Fándlyho (1750-1811) (*Compendiata historia gentis Slavae*, Trnava 1793; *Príhodné a svätečné kázňe*, 2 zv., Trnava 1795-1796). Ako prvý publikoval najstaršiu kázeň o sv. CM.[330] Ďalej to boli významné slovenské literárne a ďalšie odborné práce, ktoré napísali: katolícky kňaz

---

Metoda pri tvorbe koncepcie dejín slovenského národa v sedemnástom a v osemnástom storočí. In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda*, s. 187-197.

[324] KRUŽLIAK, Imrich: *Cyrilometodský kult u Slovákov*, s. 33.

[325] BAGIN, Anton: *Cyrilometodská tradícia u Slovákov*, s. 11.

[326] TIMON, Samuel: *Obraz starého Uhorska. Imago antiquae Hungariae. Výber*. Trnava : Dobrá kniha, 1991, s. 46.

[327] BAGIN, Anton: *Cyrilometodská tradícia u Slovákov*, s. 15 .

[328] Porov. BROCK, Peter: *Slovenské národné obrodenie 1787 – 1847. K vzniku modernej slovenskej identity*. Bratislava : Kalligram, 2002.

[329] GAŠPAREC, Ignác: *Cyrilometodská tradícia u bernolákovcov.* In: *Dedičstvo otcov*, s. 34.

[330] GAŠPAREC, Ignác: *Cyrilometodská tradícia u bernolákovcov*, s. 36.

Ján Hollý (1785-1849) (*Žiwotopis swatích Cirilla a Metoda*; epos *Svätopluk*, Trnava 1833; epos *Cirillo-Methodiada*, Budín 1835; *Katolícki spevňík*, Budín 1842 a 1846) a evanjelici – pastor Ján Kollár (1793-1852) (*Zpevník*, Budín 1842, pieseň č. 324 *Pamatujmež křesťané*)[331] a Pavol Jozef Šafárik (1795-1861) (*Svatý Konstantin a Method, učitelé Slovanů*, 1837; *Život svatého Konstantina řečeného Cyrila*, Praha 1851; *Život svatého Methodija*, Praha 1851).[332]

Sviatok sv. CM sa slávil 9. marca. Kresťania si v deň svojich duchovných patrónov pripomínali svoje vlastné krstné meno; tento jav nazývame meniny. Vplyv na zostavenie meninového kalendára mali liturgické kalendáre. Pod vplyvom slovanského prostredia sa v známom rákociovskom ofíciu, ktoré je pýchou uhorskej novovekej duchovnej spisby, nachádzalo 9. marca meno Metod.[333]

Prvý ucelený preklad Svätého písma do slovenského jazyka rovnako patrí k napĺňaniu cm. odkazu a tvorby tejto tradície. Po vydaní rozsiahleho *Slovára* v šiestich zväzkoch od katolíckeho kňaza Antona Bernoláka v roku 1827[334] mohol ostrihomský kanonik Juraj Palkovič naplniť rozhodnutie cirkevnej synody konanej v roku 1822 v Bratislave prímasom Alexandrom Rudnayom o preklade biblie do reči slovenského ľudu. V predslove k prvému dielu dvojzväzkového vydania Písma Palkovič napísal, že preklad porovnal s existujúcimi inými prekladmi do rozličných jazykov, zo slovanských do češtiny, poľštiny, ale aj staroslovienčiny.[335] Prvý diel bol vydaný v roku 1829 a druhý v roku 1832.[336] Prímas A. Rudnay zaradil v roku 1822 sviatok sv. Cyrila Metoda do kalendára Ostrihomskej arcidiecézy[337] a vydal aj omšové texty.[338]

Po katolíckych bernolákovcoch prišla nová generácia, prevažne evanjelických štúrovcov. Ľudovít Štúr (1815-1856) osobne navštívil Jána Hollého na fare v Maduniciach (1841), aby sa s ním poradil o kodifikovaní nového spisovného jazyka; ten bol kodifikovaný na základe stredoslovenského dialektu a Slováci ho používajú dodnes. Evanjelici podľa katolíckeho príkladu založili svoje učené spoločnosti a časopisy. K štúrovskej generácii patril Ľudovít Žello (1809-1873) (*Rastislav*, Orol 1871-1875).[339]

V čase národného obrodenia sa viaceré národy opierali o *natio*, ale Slováci sa opierali o svojich vierozvestov CM. U Slovákov neexistovalo povedomie národnej spolupatričnosti, Slováci sa skôr delili podľa stolíc/regiónov. Nemali ani jednotný jazyk, ale viaceré dialekty, ktoré

---

[331] KIŠŠ, Igor: *Cyril a Metod z pohľadu evanjelickej a. v. cirkvi.* In: *Cyril a Metod – odkaz pre dnešok*, s. 57.

[332] PODOLAN, Peter: *Sv. Cyril a Metod v historiografii 1. polovice 19. storočia.* In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda*, s. 198-220.

[333] *Officium Rakoczianum seu Varia pietatis Exercitia Hominis Catholici. Editio omnium emendatissima.* Budae Typis et Sumtibus Typographiae R. Universitatis Hungaricae 1806, f. 5v.

[334] BERNOLÁK, Antonius: *Slowár Slowenskí Česko=Laťinsko=Ňemecko=Uherskí: seu Lexicom Slavicum Bohemico-Latino-Germanico-Ungaricum. Tomus I – VI.* Budae : Typis et Sumptibus Typogr. Reg. Univers. Hungaricae, 1825 – 1827.

[335] „Russi cum Illyris gaudent versione, per SS. Cyrillum et Methodium inchoata per alios dein continuata, cujus editio typo Cyrillico impressa Budae in 8-vo Anno 1804 Volum. 5. prostat.“ *Swaté Písmo starého i nowého Zákona podla obecného latinského od sw. Rímsko=Katolíckeg Cirkwi potwrďeného, Preložené s Prirownáňim gruntowného Tekstu, na Swetlo widané. Ďel prwní.* Leta Pána 1829. W Ostrihome, Witlačené z Litterámi Josefa Beimela, Cis. Kral. Prov. Promatiálského Kňíhtlačára, s. V.

[336] *Swaté Písmo starého i nowého Zákona podla obecného latinského od sw. Rímsko=Katolíckeg Cirkwi potwrďeného, Preložené s Prirownáňim gruntowného Tekstu, na Swetlo widané. Ďel druhí.* Leta Pána 1829. W Ostrihome, Witlačené z Litterámi Josefa Beimela, Cis. Kral. Prov. Promatiálského Kňíhtlačára 1832.

[337] BAGIN, Anton: *Cyrilometodská tradícia*, s. 17.

[338] Porov. *K počiatkom jezuitov na Spiši. Ján Voško – z reštaurátorskej tvorby.* Novotná, Mária (zost.). Levoča : Slovenské národné múzeum-Spišské múzeum v Levoči – Rímskokatolícka cirkev, Biskupstvo Spišské Podhradie, 2013, s. 92. V citovanej publikácii sú cm. omšové texty datované do 18. storočia zrejme na základe typografie a handrového papiera; tento spôsob tlače sa však používal pre liturgické účely aj v 1. polovici 19. storočia, ako to máme dokladované z Košíc.

[339] KRUŽLIAK, Imrich: *Cyrilometodský kult u Slovákov*, s. 38-39.

možno rozdeliť do troch veľkých skupín (východoslovenské, stredoslovenské a západoslovenské). To, čo všetkých skutočne spájalo, bola viera, cirkev, mariánsky kult, ktorý je cm. dedičstvom.[340] Národné obrodenie bolo spojené s oživením cm. kultu, ktorý nebol cudzí ani evanjelikom, pretože vznikol dávno pred rozdelením cirkvi protestantskou reformáciou. Vďaka tejto jednote bol prechod národného vodcovstva od bernolákovcov ku štúrovcom plynulý. Táto jednotná interpretácia minulosti bola požehnaním pre Slovákov ako národ jednak na Slovensku, ale neskôr i v emigrácii v zahraničí. Emigrácia je osobitnou kapitolou slovenských dejín. Prví Slováci sa za lepším životom sťahovali na Dolnú zem (Balkán) po vyhnaní Turkov z Uhorska už na začiatku 18. storočia. V rámci Uhorska sa Slováci presťahovali do Sedmohradska a do Bulharska.

4.5 Kult ako symbol národnej jednoty (1850-1918)

Obdobie po jari národov bolo spočiatku pre Slovákov priaznivé, ale zakrátko ho charakterizovala germanizácia, ktorú atakoval maďarský nacionalizmus (v Uhorsku Maďarmi nazývaný vlastenectvo) a administratíva; po rakúsko-maďarskom vyrovnaní (1867) sa postavenie nemaďarských národností začalo radikálne meniť v ich neprospech. Po meruôsmych rokoch kult sv. CM žil predovšetkým v českom prostredí a odtiaľ ovplyvňoval Slovákov.[341] Na Slovensku sa konali aspoň skromné cm. oslavy. Spolková a individuálna činnosť striedajúcich sa generácií a obidvoch konfesií (katolíckej i evanjelickej) stála, opierala sa a rozvíjala odkaz sv. CM, čím slovenský národ zjednocovala, ba tento kult mal panslovanské presahy, ktoré najmä slovenskej inteligencii pomáhali hľadať oporu a priateľstvá najmä v českom prostredí.[342]

Najznámejším kňazom, ktorý sa najviac zaslúžil o slovenských katolíkov v 2. polovici 19. storočia, bol Andrej Ľudovít Radlinský (1817-1879). Už ako banskoštiavnický kaplán v rokoch 1848-1853 vydal slovenské kázne v štyroch zväzkoch od viacerých autorov pod názvom *Poklady kazatelského Rečníctva* (Banská Štiavnica – Budín, 1848-1853) a veľmi populárne *Nábožné výlevy* (1. vydanie: Budín 1850; vyšlo 14 vydaní a boli preložené do maďarčiny a nemčiny).[343] V *Nábožných výlevoch* sa nachádza táto modlitba (podľa 1. a 12. vydania):

> *Wssemohúci, wěčný Bože! který's ráčil předkůw nassich a w nich nás skrze sw. Cyrilla a Methoda z wazeb bludůw pohanských wyswobodit a na prawú wíru křesťanskú obrátiti, pokorně tebe prosíme: popřej nám, by sme se my, kteří se nad dnessní jejich slawností radujeme, pro zásluhy jejich mohli do sláwy wěčné dostáti; skrze Pána nasseho, Ježisse Krista. Amen.*[344]
>
> *Ó svätí apoštoli naši! Vy ste predkov našich a v nich i nás zo tmy bludov pohanských na svetlo pravej viery Kristovej priviedli, a včuľ sa už s ním vo večnosti radujete. My zo slávy vašej, ktorou Pán Boh vašu neunavenú horlivosť odmenil, srdečne sa tešíme a za nebeský dar kresťanstva, ktorý nám Otec nebeský skrze vás udelil, jemu v poníženosti ďakujeme. Primlúvajte sa za nás nehodných potomkov u Boha, aby nás vo viere rímsko-katolíckej, ktorú ste vy predkom našim*

[340] Moravská katedrála, v ktorej bol pochovaný sv. Metod, bola zasvätená Bohorodičke.

[341] FARRUGIA, Edward G.: *Encyklopedický slovník křesťanského Východu*, s. 223; POLČIN, Stanislav: *Dedičstvo otcov*, s. 92.

[342] Porov. MEDEK, Václav: *Cesta české a moravské církve staletími*, s. 304-305, 312, 337.

[343] POLČIN, Stanislav: *Dedičstvo otcov*, s. 83.

[344] *Nábožné wýlewy srdce katolíckého křesťana, obojího pohlawí, modlícího se k Bohu, a Swatých o přímluwu u Boha wzywajícího, s mnohými poučeními a žiwotopisy Swatých od Dra. Ondřeje Radlinského, kněze arcibiskupstwa ostřih. z najwýbornějssích pramenůw čerpané*. We Widni : Tiskem wel. kongregace pp. Mechitharistůw, 1850, s. 464.

hlásali, posilnil; bratov ale našich, ktorí sa od Cirkve svätej neverne odtrhli, do jej materinského lona milostive nazpäť priviedol. Amen.[345]

V Radlinského *Pokladoch* sa nachádza *Kázeň o životopisnom učinkovaní sv. Cyrilla a Methoda, slavianských apoštolov na zakladaní a rozširovaní viery Kristovej medzi Slavianmi vúbec a o doterajšom jej udržávaní medzi Slovanmi zvlášte. Na deň sv. Cyrilla a Methoda, slavianských apoštolov. Od M[ichala]. C. Ch[rásteka]. k[aplána]. b[anskobystrického].*[346] Niekoľko citátov ilustruje atmosféru doby:

Ó, jak milá mi je táto chviľa! v ktoréj vás tu dnes prvý raz na tento deň tak sviatočne shromaždených spatrujem, shromáždených preto: aby ste pres dluhý rad minulých stolét od národa našeho hriešne a neuctive zanedbanú slávnosť a pobožnosť skriešili: aby ste totižto slávnu pamiatku prvých najvätších národa našeho po Bohu dobrodincov a horlivých apoštolov sv. Cyrilla a Methoda v dnešný od starostlivej Matky našej, cirkve sv. k úcte a sláve jejich ustanovený deň skávili, zasvatili; aby ste Boha a jich s vašimi piesni a modlitbámi chválili.

V čase milénia od smrti sv. Metoda sa do slovenských dejín zapísal katolícky kňaz (pôvodne kapucín) František Víťazoslav Sasinek (1830-1914), ktorý ako publicista napísal okolo 2500 štúdií a článkov vedeckej i populárnej povahy o sv. CM. Svoje prvé piesne práve k sv. CM vtedy publikoval aj neskorší najvýznamnejší katolícky hudobný skladateľ Mikuláš Schneider-Trnavský (1881-1958). Aj ďalší slovenskí básnici napísali skvosty slovenskej poézie o solúnskych bratoch v tomto období: evanjelický pastor Andrej Sládkovič (1820-1872) (*Detvan*; *Lipa Cyrillo-Methodejská*, 1864; *Pamiatka pre deň 4. augusta*; *Morava*; *Pustý hrad*), evanjelik Pavol Országh Hviezdoslav (1849-1921) (*Žalm na tisícročnú pamiatku vierozvestov svätého Cyrila a Metoda*, 1886). V romantickom duchu cm. tradíciu využili aj evanjelici Ján Botto (1829-1881) (*Žiaľby Svätobojove*, 1861), Janko Kráľ (1822-1876) (*Smrť Světopolka, krále velkomoravského*), Viliam Paulíny-Tóth (1826-1877) (*Slováci*), evanjelickí pastori Ctiboh Zoch (1815-1865) (*Slovena pohľad na seba*), August Horislav Krčméry (1822-1891) (*Svätý krst na Velehrade*), Jonatán Dobroslav Čipka (1819-1861) (*Svätopluk*; *Rozželenie na Svätopluka*), Samo Bohdan Hroboň (1820-1894) (*Kajúca pieseň k hodu 1863*), Samuel Chalupka (1812-1883) (*Časy na, časy, časy dávnej slávy*; *Večer pod Tatrou*), Pavel Dobšinský (1828-1885) (*Pamiatka pred tisíc rokmi w národe Slowenskom uvedeného kresťanstwa, sláwená w pobožných domoch Slowenských*, Budín 1863) a mnohí ďalší. Historicky dielo sv. CM zhodnotili: katolícky kňaz Jonáš Záborský (1812-1876), evanjelický duchovný Daniel Jonatán Záboj Lauček (1846-1911) (*Sv. Cyril a Method*, Martin 1885), Pavol Križko (1841-1902). Jazykovedný význam sv. CM zhodnotil katolícky kňaz Martin Hattala (1821-1903).[347] Od 14. marca 1850 vychádzal časopis *Cyrill a Method*, ktorý vychádzal do roku 1870.[348] V Brne vzniklo 15. mája 1850 *Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje*, ktorého zakladateľom a katívnym členom bol aj slovenský kňaz Juraj Slotta (1819-1882).[349]

V Turčianskom Svätom Martine sa 6. a 7. júna 1861 zišlo národné zhromaždenie, na ktorom boli formulované politické požiadavky Slovákov v *Memorande národa slovenského*, ktoré bolo adresované snemu uhorskej krajiny, ktorý panovník 22. augusta rozpustil. Preto sa slovenská

[345] *Nábožné Výlevy. Kniha modlitebná, poučná, obradná a spevácka pre katolíckeho kresťana duchovného tak jako svetského, každého stavu, veku a obojeho pohlavia, k upotrebovaniu v kostole i doma. Spísal † Andrej Radlinský, farár kútsky, doktor filozofie, cenzor diecesánsky, a arkas rimský. Dvanáste opravené vydanie.* V Trnave : Vydal Spolok sv. Adalberta (Vojtecha), 1906, s. 790.

[346] Identifikácia: BAGIN, Anton: *Úvod*, s. 15.

[347] KRUŽLIAK, Imrich: *Cyrilometodský kult u Slovákov*, s. 49-54; POLČIN, Stanislav: *Dedičstvo otcov*, s. 116-121.

[348] POLČIN, Stanislav: *Dedičstvo otcov*, s. 86, 128.

[349] POLČIN, Stanislav: *Dedičstvo otcov*, s. 91.

delegácia 12. decembra dostavila pred cisára. Jednou z požiadaviek bolo zriadenie administratívno-správnej jednotky *Slovenské okolie*, ktorého patrónmi mali byť sv. CM.[350]

Na rok 1863 pripadlo milénium slovenského kresťanstva alebo tisíc rokov od príchodu sv. CM na Veľkú Moravu. Slovenskí kňazi – národní buditelia našli najväčšiu oporu v banskobystrickom biskupovi Štefanovi Moysesovi, ktorý predtým pôsobil v Záhrebe (1829-1850), kde sa zoznámil s činnosťou *Bratstva sv. Cyrila a Metoda* (*Confraternitas Sanctorum Cyrilli et Methodii*), ktoré založil slovinský (diecéza Lavant) bl. bp Anton Martin Slomšek (1800-1862). Bp Štefan Moyses pri príležitosti milénia príchodu sv. CM na Veľkú Moravu vydal 14. februára pastiersky list a v dňoch 14.-15. marca 1863 zorganizoval vo svojej diecéze veľkolepé oslavy a napísal osobitný pastiersky list. Jeho príklad neskôr (18. júna) nasledoval spišský bp Ladislav Záboyský (1793-1870) na výzvy vlastných kňazov; v Spišskom biskupstve sa oslavy konali 5.-12. júla 1863. V iných biskupstvách, napr. v Ostrihome, Rožňave či Nitre, žiadne oslavy neboli, pretože biskupi boli podporovateľmi maďarizácie, nie panslavizmu, ako sa v pejoratívnom zmysle označovalo slovanské oživenie. Maďarská tlač intenzívne útočila na biskupa Moysesa, že si vymyslel nových svätých.[351] Príležitostné oslavy sa konali v niektorých farnostiach Ostrihomského arcibiskupstva, napr. v Rači,[352] Kútoch, či Nitrianskeho biskupstva v Pružine a zrejme aj inde na miestnej úrovni.[353] Z rozhodnutia bl. pápeža Pia IX. sa oslavy sv. CM konali v Ríme. Veľké oslavy zažila Morava. Neskorší olomoucký abp Antonín Cyril Stojan (1851-1923)[354] mal najvýraznejšie zásluhy na pestovaní ich kultu, keď v roku 1891 založil *Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje pod ochranou blahoslavené Panny Marie*, ktorý bol populárny aj na Slovensku.[355]

Pastiersky list spišského biskupa Ladislava Záboyského bol formulovaný veľmi opatrne, rešpektuje silný maďarský vplyv, názory a oficiálnu vládnu ideológiu, autor si drží odstup od predmetu témy; na jednej strane je rešpektovaná starobylosť kultu sv. CM, na druhej strane biskup píše, že tento sviatok je neznámy, lebo sa takmer neslávil; niektoré formulácie v porovnaní s inými pastierskymi listami tej doby, ktoré bránili a chválili svätoštefanskú ideu, s odstupom časov vyznievajú ironicky; list má aj ekumenický rozmer. Nasledujúce myšlienky sledujú nosnú ideu listu:

> *V déjinách minulých časov nachádzajú se nezridka události, které ačprave u spoluvekých veliku pozornosť a podivení vzbudily, však predca v živej památke potomstva se ne zachovaly. […]*
>
> *Morava, zadávna stred velikej slovanskej riše, terajšeho času na velmi uzké hranice obmedzená, bola divadlem oných duchovných pohybov, které pred mnoho storokami zjavivši se dvoji, jak se to behem času ukázalo, od Boha vyslaní, bozskú mocú vystrojení svatí mužové povzbudili… Je to rok, v kterém Boh po dlhotrvajúcej temnosti pohanstva, která kraje slovenské prikrivala, všemohúce slovo rekel: ňech bude svetlo… A to svetlo neni jiné, jako svetlo svatého*

[350] POLČIN, Stanislav: *Dedičstvo otcov*, s. 94-95.

[351] VRABLEC, Jozef – BAGIN, Anton: *Jubilejné cyrilometodské slávnosti (1863) na Slovensku.* In: *Dedičstvo otcov*, s. 47-62; KLIMAN, Andrej: *Štefan Moyses – veľký ctiteľ sv. Cyrila a Metoda.* In: *Dedičstvo otcov*, s. 109-123; POLČIN, Stanislav: *Dedičstvo otcov*, s. 99-101.

[352] GAJDOŠ, Vševlad J.: *Cyrilometodské tisícročie v záznamoch Mórica Alstera.* In: *Dedičstvo otcov*, s. 63-77.

[353] Porov. POLČIN, Stanislav: *Dedičstvo otcov*, s. 104-105, 109.

[354] V celom Stojanovom živote dominuje cm. idea. Zomrel v povesti svätosti. VYMĚTAL, František a kol.: *Život a dílo Dr. Antonína Cyrila Stojana. Apoštol křesťanské lásky a jednoty církve.* Praha : Česká katolická Charita, 1988, 247 s.

[355] MEDEK, Václav: *Cesta české a moravské církve staletími*, s. 304-306, 337; BAGIN, Anton: *Úvod*, s. 20; ŠPAČEK, Michael: *Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje 1910 – 1948. Bibliografie časopisu věnovaného sjednocení Slovanů v Kristu a ukázky jeho unijního úsilí.* Olomouc : Centrum Aletti Velehrad-Roma, 2011, 208 s.

Evangelium, které podobne jako blesk východzajícího slnka mrakotu nočnú zaháňa, tmy pohanstva slovenského lidu rozehnalo, a jeho oči modlarstvem zaslepené otvorilo, tak že hrozné bludy, do kterých bol zapletený, poznať, jich se odreknuť, a úplným oddánim srdca svého Ježiši Výkupiteli božému ztroskotať mohel púta otroctva a služebnictva, kterými ho púvodce všeckého zleho ďabel bol spútal.

[…] Dejepis cirkevní zná nám dokonale udať rok, v kterém základ k pokrsťanení národa slovenského bol položený. Bol to rok 863. Tenže dejepis zachoval nám i mena ony ch apoštolských mužov, ktorých dobrotivá prozretedlnosť božá upotrebovala k vývedení lidu v stínu smrti sa nachadzajícího na cestu spasení. Boli to vúbec slávení biskupi a bratri sv. Cyril a Method, kterí duchem svatým vedení, a v jazyku slovenském zbehlí od poludňa k západu do královstva Velko-moravského kráčali… A tu musimé uznať zásluhy slavného Knižeťa moravského, Rostislava… uznať musime veliké zásluhy Velko-moravského krála Svatopluka… královstvo Velko-moravské do počtu kresťanských národov prijaté býť mohlo. Hned za tým nasledovala krajina česká, a jiné súsedné národy kmenu slovenského. Bola to velíka radosť jak u blizských, tak u vzdálených kresťanských bratov, ale nikde vetšá, jako v Rime. Svatý Otec, hlava celého kresťanstva videl Cirkev Kristovu millionmi nových v Kristu synov rozmnoženú, z plnosti apoštolskej moci požehnal jich… O jak blažená je to myšlenka pre Katolikov moravských a českých, keď po 1000 rokov povedať možú: Otcové naši zachovali až do dnes víru, kterú sv. Cyril a Method kázali…

S takými myšlenkami a cítmi nastúpili Moravane a Česi bežíci rok… Nejmiliší! Vy ne ste ani Moravane, ani Česi, však ale ste s nimi skrze víru spojení. […] Vy ste ale též i potomci toho jistého slovenského kmeňa, kterého ratolesti sú Moravane a Česi. Rodu a reči príbuznosť má též své práva, které v uctivosti mať slušno. […] Nejmilejši! neni Vám známo, jak velmi naduživá svet terajšího času tak zvanú národnosť, k cílom Cirkvi svatej zcelka odporným! Chcel sem Vás predeslavnými slovmi tým úmyslem upozorniť, aby ste vedeli komu v týchto časoch všeobecného zmatku dúverovať máte, a sa nedali neopravneným národným snahám za nástroj užívať. Nič inše nepotrebujete, len na ovoce tých pozorovať, čo se za prátelov lidu vydavajú; nebo keď jejich úmysel je, vzbudiť nepokoj, neporádek, zpurnosť, nesvornosť a boje medzi obivatelmi tej istej krajiny, které v minulosti medzi sebu v pokoji žili: tak znajte, že jejich cesty s duchem sv. Cirkve katolickej se nezrovnávajú, ani k opravdivému a trvanlivému štesti človečenstva ne zavedú. […]

V skutku, len katolického cítu srdce k tomu potrebne je, aby sme význam nastávajícej velikej slavnosti Moravanov a Čechov, od 5 až do 12 budúcého mesáca července v neprethnutých společných pobožnosťách odpravovať se majícej, pochopili a v sebe žádosť pocitili, nejakým spúsobem svú účasť na katolickém smyšláni onych bratov preukázať. Medzitým, keď už biskupové, kterých veríci k jinej národnosti se priznávajú, za potrebne neuznali, verících svých pri tejto priležitosti vyznáním upozornoť na nastavajíci slavnosť jubilárnu u katolikov kmenu slovenského; nič menej z mej stranky sem chcel vrelému prání mojich temer docela slovenských verících predisť, když jich ne len na to upozorňujem… nevynimajic ani milých verících mojích jazyka nemeckého… Čo mne k tomu predsevzeti pohnulo, je okrem chvalitebného prikladu sv. Otca, který za milosti lidu slovenského jeho na víru kresťansku obracením udelené Boha velebiť, a Jemu slavne dekovať chce, ešte i tá obzvláštná pričina, že bez pochyby znamenitá častka mojej arcipastýrskej pečlivosti svereného lidu slovenského s pomocú učennikov sv. Cyrilla a Methoda, kterí jak poslové sv. Evangelium do Vašich dolín a hór boli zavitali, víre Ježiše Krista ziskana je; a poneváč ďalej tvrdiť možem, že ačkolvek

krajiny uherska, naša drahá vlasť, sv. Štefana slavného krála uherského ctí jakožto prvšího svého apoštola, a ctiť bude po všecké časy, dokuď len verní sýnové Cirkve katolickej v krajine žiť budú, že nič menej severnú část krajiny obyvajíci Slováci, kterí pred príchodem Uhrov už boli kresťanmi, sv. Štefana v započatém dile obracení lidu svého na kresťanstvi mnohonásobne podporovali, kresťanské mravy rozširovali, a tak znamenité zásluhy jak o Cirkev, tak vúbec o krajinu uhersku si nadobyli, a až po dnešní deň povinnosti verných krajanov plniť neprestávajú.

[…] … čim víc známo je, že národ slovenský bohabojnosť, pobožnosť, a mnohé iné čnosti v sebe chová, a nejední medzi odpadlými bratrami a bozském púvode Cirkve katolickej presvedčení súce úprimné nad roztržku cirkevnú litujú a dychtivé to okamžení očekávajú, v kterém evanjelici slovenského jazyka do lúna Cirkve katolickej se navráťá: To bude obsah modlíteb Moravanov a Čechov po čas jubilárnej slavnosti. Tej isté modlitby nech budú i Vaše… Nezanedbajte ďalej našeho vznešeného Mocnára, a milovaného Panovníka pod obzvláštnú ochranu božú odporučiť… Konečne ponevač i vlasť slušne právo má na našu lásku, vernosť a oddanosť, proste Boha, aby ju požehnal, a upevnil seslabené svazky, kterými rozličné v nej prebývajíce národy spojené staly se v minulosti nejmocnejšim a nejštestlivejšim lidem na zemi. […][356]

Na viaceré biskupské stolice v slovanských častiach Uhorska boli spočiatku menovaní biskupi blízki Slovanom (Štefan Moyses – Banská Bystrica, Ladislav Zaboyszký – Spišská Kapitula, Jozef Kunszt – Košice, Štefan Kollárčik – Rožňava, Juraj Haulik – Záhreb, Jozef Juraj Strossmayer – Djakovo),[357] niektorí sa odklonili od slovanského pôvodu (Ján Scitovszký), iní prešli od štátnych záujmov a maďarského vlastenectva ku skutočne katolíckemu postoju (Vincent Jekelfalussi), výnimočne však boli biskupmi aj muži svätého života (Augustín Fischer-Colbrie); mnohí však boli horlivými zástancami štátneho maďarského jazyka, odnárodňovania, ba až úmyselného potlačovania slovenského etnika (Konštantín Schuster). Blízkosť niektorých biskupov k Slovákom častokrát spočívala v ich pacifickom postoji a tolerovaní prirodzeného vývoja, ktorý sa odvíjal mimo nich: v spoločenskom či politickom vývoji. Od polovice 19. storočia stačilo zopár diecéznych biskupov vodcov, aby došlo k upevneniu národného povedomia Chorvátov (Haulik, Strossmayer) a Slovákov (Moyses, Záboyský), okolo ktorých sa zhromaždila slovanská kňazská inteligencia.

Dňa 4. augusta 1863 bola založená v Turčianskom Svätom Martine Matica slovenská *na tisícročnú pamiatku nášho pokresťančenia a založenia písomnosti slovanskej*. Katolícky bp Štefan Moyses sa stal jej predsedom a prvým podpredsedom sa stal evanjelický superintendent Karol Kuzmány.

V roku 1864 bp Š. Moyses požiadal pápeža Pia IX., aby sa liturgická oslava sv. CM v Banskobystrickej diecéze mohla sláviť namiesto 9. marca až 5. júla ako sviatok 1. triedy. Prvýkrát to bolo uskutočnené hneď v roku 1865. Veľký šíriteľ úcty k sv. CM bp Štefan Moyses zomrel v symbolický deň 5. júla 1869 o 18:30 hod. na tisíce výročie smrti sv. Cyrila po mŕtvici, ktorá ho postila v ten istý deň o 10:00 hod.[358] O to isté liturgické privilégium žiadal aj olomoucký arcibiskup.[359]

---

[356] Ladislav z Milosrdenství Božího a Apoštolskéj Stolice Milosti Biskup Spišsky všem svým v Kristu milováným verícim pozdraveni a apoštolske požehnáni. Pochválen buď Pán Ježiš: *V déjinách minulých časov…* V Levoči : Tlačou Jána Werthmüllera a Syna, 1863, 8 s.

[357] Siedmym menovaným bol Ján Scitovszký, Slovák z Košickej Belej, ktorý predtým ako rožňavský biskup držal ochrannú ruku nad tamojším stánkom Slovenského učeného tovarišstva.

[358] *Slovenský „SION“. Kazateľský časopis. Ročník I. 1869. Číslo I. Zodpovedný redaktor J. Vincent Havlíček.* V Skalici, Tlačou a nákladom Synov F. X. Škarnicla, 1869, s. 210-211.

[359] *Pocta spolupatronům Evropy. Malý cyrilometodějský sborník.* Pokorný, Ladislav (usp.). Praha : Česká katolická Charita v Ústředním církevním nakladatelství, 1982, s. 12.

V roku 1869 František V. Sasinek publikoval kázeň „na sviatok sv. Cyrila a Metoda, apoštolov slovanských." Nachádza sa v nej viacero zaujímavých postrehov:

> *Konečne božia prozreteľnosť povýšila Rastislava na slovenský trón a nadchnula ho tou myšlienkou, aby slovenskému ľudu svojmu kroz slovanských a samostatných učiteľov zaopatril kresťanskú osvetu, a tak položil základ časnému a večnému šťastiu ľudu svojho.*[360]

> *Sv. Cyrill, jako pravý a od nástupca sv. Petra uznaný apoštol slovenského národa, rozširoval i slovom i perom kresťanskú osvetu v državе slovensko-moravskej.*[361]

> *Ale NN. nezabudnime, že sv. Cyrill postavil školu vedľa chrámu, chcejúc nám na pamäť položiť, že škola s chrámom spojená byť má; že škola je dcérou cirkve; školské vychovávanie mládeže musí sa diať v duchu kresťanskom. Nie bez príčiny teda povedal som, že sv. Cyrill kroz nakladanie školstva stal sa mesiacom pre národ náš; lebo jako mesiac má svoje svetlo od slnka, tak i škola musí mať svetlo svoje od náboženstva. Ten, ktorý by i na Slovensku chcel zaprevádzať školy beznáboženské, rúcal by nevďačnou rukou tie školy, ktoré postavil sv. Cyril v lône našeho kresťanského národa.*[362]

Po týchto udalostiach sa začal kult sv. CM rozširovať. Prvé zvony zasvätené týmto svätcom boli v Hronci (1850) a Banskej Bystrici (1863), patrocínium Kostola Všetkých svätých v Selciach sa zmenilo na sv. CM (od 1863) za farára Juraja Plošica, nové kostoly boli slovanským vierozvestom postavené v obciach Dohňany (1862-1865), Mojtín (1874/5), Čab-Sila (kaplnka, 1890),[363] Horné Mladonice (1889).[364] Spolu išlo o 5 objektov.

František V. Sasinek v Turčianskom Svätom Martine 11. septembra 1866 povedal kázeň na slávnosť 300-ročnej pamiatky Mikuláša Šubica, grófa Zrínskeho. Okrem iného spomenul sv. CM:

> *Mikuláš Šubić Zríňsky umrel podľa tela; lebo na sihoťských poliach padla hlava jeho za kráľa a vlasť; ale dľa duše svojej žije, žije život večný, lebo umrel i za vieru P. N. J. Krista. Drahý Spasiteľ náš nelen že bol učiteľom nebeskej pravdy, no bol tiež vzorom najkrásnejšieho spôsobu vyučovaniá v utešených podobenstvách. Ovšem utešené je to podobenstvo, v ktorom predkladá: jako hospodár zasial čistú pšenicu na roli svojej, jako prichodí nepriateľ a seje kúkol medzi pšenicu. Či v podobenstve tomto nenachodíme obraz drahej vlasti našej uhorskej? Sv. bratia solunskí, Cyrill a Metod, do srdc otcov našich zasali čistú pšenicu učenia Pánovho; sv. Štefan, kráľ uhorský, otcovsky pestoval toto semeno čisté: nepriateľ ale, ktorý na východe zasial medzi pšenicu kúkoľ telesnosti a bludov, prišiel i na rolu dedičnú, chcejúc i tuná zasiať svoj kúkoľ, pre vieru a mravy zkazonosný. Bol to Sulejman, oslepený klamuplným alkoranom Mahummetovým. Ba čo viac: nebolo mu na tom dosť, siať kúkoľ medzi pšenicu, chcel on i násilím pošliapať i mečom vyhubiť pšenicu viery Kristovej. On rúcal kríž z nebetyčných vrchov, a na miesto jeho vsadzoval polmesiac; on tým, ktorí pevní vo viere nedali sa oslepiť osudoslovím musulmanským, nakladal ťažké jarmo a tisíce kresťanských predkov našich odvliekol do rabstva, sťa tyger korisť svoju; on chcel pohltnúť Uhorsko a poraziť Viedeň, aby tým zrúcal kresťanský trón a tým*

---

[360] *Slovenský „SION". Kazateľský časopis. Ročník I. 1869. Číslo I*, s. 213.

[361] *Slovenský „SION". Kazateľský časopis. Ročník I. 1869. Číslo I*, s. 214.

[362] *Slovenský „SION". Kazateľský časopis. Ročník I. 1869. Číslo I*, s. 216.

[363] Porov. BAGIN, Anton: *Cyrilometodské kostoly a kaplnky na Slovensku*.

[364] HUDÁK, Ján: *Patrocíniá na Slovensku.* Bratislava : Umenovedný ústav Slovenskej akadémie vied, 1984, s. 112.

cirkvi zasadil ranu záhubnú. Turecká válka teda bola krutý boj i proti kresťanstvu…[365]

Po rakúsko-maďarskom vyrovnaní (1867) nastalo obdobie zosilnenej maďarizácie. V 70. rokoch 19. storočia vymrela celá generácia významných slovenských dejateľov, ale v nasledujúcom desaťročí sa formuje nová generácia kňazov, novinárov, spisovateľov, historikov a vedcov, ktorí rozvíjali cm. tradíciu.[366]

V roku 1869, tisíc rokov od smrti sv. Cyrila, bol povolený *Spolok svätého Vojtecha*, ktorý sa mal pôvodne volať *Spolok sv. Cyrila a Metoda*, ale názov neschválili maďarské úrady. Zakladacie zhromaždenie sa konalo v Nitre 14. septembra 1870. Tento spolok bol najvýznamnejším domácim katolíckym spolkom s celonárodnou pôsobnosťou.[367]

Pri príležitosti milénia buly pápeža Jána VIII. *Industriae tuae* vydal pp Lev XIII. (1878-1903) encykliku *Grande munus* (30. septembra 1880),[368] v ktorej vyzdvihol zásluhy sv. CM a prikázal ich sviatok sláviť v celej cirkvi 5. júla (*SA* 3). Slovenskí pútnici spolu s ostatnými slovanskými veriacimi prišli do Ríma na ďakovnú púť do Baziliky sv. Klimenta, kde bol pochovaný sv. Cyril a na osobné poďakovanie pápežovi v dňoch 29. júna – 5. júla 1881; kňaz Juraj Slotta po oslavách vydal knižku s názvom *Pamiatka putovania katolíckeho Slavianstva do Ríma ku hrobu svätého Cyrila* (Praha 1882); slovenských pútnikov bolo 1400 a Juraj Slotta im povedal slovenskú kázeň v Bazilike sv. Klimenta 4. júla 1881.[369] Pp Lev XIII. bol nadšene nazývaný „pápežom Slovanov".[370] Politicko-náboženské snahy pápeža Leva XIII. o zjednotenie všetkých Slovanov sa nazýva katolícky slavizmus.[371] Pápež priznal, že sv. CM sú pre Slovanov takí významní, ako bol Augustín pre Britov, Patrik pre Írov, Bonifác pre Nemcov a Willebrord pre Flámov, Holanďanov a Belgičanov (*GM* 1). Ich kult bol medzi Čechmi, Moravanmi a Chorvátmi slávený 9. marca a od Pia IX. 5. júla. Tento kult však bol obmedzený len na spomenuté národy (*GM* 2). Pp Lev XIII. ďalej ocenil ponajprv prínos sv. Cyrila, ktorý preložil do slovanskej reči Písmo, vytvoril abecedu a dal Slovanom kultúru a vzor vernosti (*GM* 6) a jeho zásluhy, osobitne nájdenie relikvií sv. Klimenta, čo vyzdvihol pp Hadrián II., ktorý solúnskej misii vyšiel v ústrety (*GM* 7). Pp Ján VIII. zas preveril pravovernosť sv. Metoda (*GM* 12), ktorý pokrstil Bořivoja a jeho manželku Ľudmilu a má zásluhy na začiatku kresťanskej misie k Poliakom na Haliči a ďalej na Rus do Kyjeva (*GM* 13). Pápež pripomenul všeobecnú úctu k týmto dvom svätcom aj medzi Slovanmi na Balkáne (*GM* 17). To všetko ho viedlo k tomu, aby sa sviatok sv. CM slávil 5. júla v univerzálnom kalendári po celom svete (*GM* 18).[372] Encyklika bola prirodzeným ovocím cm. kultu medzi Slovanmi, ktorý nemohol byť nerešpektovaný. Podľa doterajšieho stavu bádania encykliku síce z Ríma dostali všetci biskupi, ale zverejnil ju len spišský bp Juraj Čáska (*Császka*).[373]

Pp Lev XIII. v podobnom duchu napísal 14. júna 1881 apoštolský list *Bene cognitum* pražskému arcibiskupovi a ostatným českým biskupom.[374]

Veľká bieda v druhej polovici 19. storočia mala na svedomí vlny vysťahovalectva za hranice otčiny, predovšetkým za more do Severnej Ameriky (USA, Kanada), Južnej Ameriky,

---

[365] *Slovenský „SION". Kazateľský časopis. Ročník I. 1869. Číslo I*, s. 192.

[366] KRUŽLIAK, Imrich: *Cyrilometodský kult u Slovákov*, s. 63-71.

[367] Porov. PŐSTÉNYI, Ján: *Dejiny Spolku Sv. Vojtecha.* Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 1929; POLČIN, Stanislav: *Dedičstvo otcov*, s. 124.

[368] *ASS* 13 (1880), s. 145-153; *Leonis XIII Pont. Max. Acta II*. Romae 1881, s. 125-137.

[369] POLČIN, Stanislav: *Dedičstvo otcov*, s. 130.

[370] MĚŘÍNSKÝ, Zdeněk: *České země od příchodu Slovanů po Velkou Moravu II*, s. 816.

[371] HROMJÁK, Ľuboslav: *Cyrilo-metodský kult a jeho miesto v katolíckom slavizme Leva XIII.* In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda*, s. 549.

[372] *Grande munus* [online]; *Grande munus* [online].

[373] HROMJÁK, Ľuboslav: *Vplyv encykliky Grande munus na slovanskú liturgiu u Slovákov*. In: *Gréckokatolícka cirkev na Slovensku vo svetle výročí III*, s. 144.

[374] *Pocta spolupatronům Evropy*, s. 12.

západnej Európy (Francúzsko, Belgicko), Austrálie, ale aj Rakúska. Vysťahovalci si zakladali vlastné osady, kostoly, fary, školy. Prvý slovenský spolok na americkej pôde bol zasvätený sv. Cyrilovi a Metodovi (1888). V roku 1892 bola v Clevelande založená organizácia s názvom *Jednota*. S jej pomocou bolo vybudovaných 275 kostolov, z toho 36 bolo zasvätených sv. CM a v ostatných sa nachádzalo asi 200 bočných oltárov zasvätených slovanskému patrocíniu. Viaceré spolky boli zasvätené CM. V roku 1909 slovenský katolícky kňaz Matúš Jankola (1872-1916) založil ženskú rehoľnú kongregáciu *Sestier sv. Cyrila Metoda*, ktorú schválil sv. pp Pius X. v roku 1909. Rehoľa sa venovala vzdelávaniu a výchove slovenských detí v Spojených štátoch.[375]

Devätnáste storočie bolo nielen spomienkovým časom s dôsledkom v konkrétnych oslavách roku 1863 alebo oficiálneho uznania kultu sv. CM pápežom Levom XIII. v roku 1880, ale zrodilo aj tzv. cm. ideu – ideu zjednotenia kresťanských Slovanov do jedného stáda. Táto myšlienka sa udomácnila v Čechách a na Morave a vyústila do konania velehradských zjazdov. V rokoch 1907-1936 sa na moravskom Velehrade konali unionistické kongresy, na ktorých sa zúčastňovali aj slovenskí rímskokatolíci a gréckokatolíci. Príkladom bolo nemecké teologické centrum vo Fulde. Zmyslom existencie podobného centra na Velehrade malo byť pripravenie doktrinálneho mostu medzi katolíckym Západom a pravoslávnym Východom. Ďalší zjazd sa konal v roku 1909. Na zjazd prišli teológovia z domácej i cárskej monarchie, aj keď ho kritizovalo Rusko i Rakúsko-Uhorsko; na zjazde bola založená *Academia Velehradensis*, ktorá publikovala vedecké práce zohľadňujúce rozličné pohľady na zjednotenie latinskej a pravoslávnej cirkvi. Pred prvou svetovou vojnou sa konal ešte tretí zjazd v roku 1911.[376]

4.6 Rozvoj kultu po roku 1918

Po vzniku Československa bola cm. idea závažným dedičstvom Čechov a Slovákov a mohla byť využitá na duchovné zjednotenie novej republiky, tá sa však vybrala cestou sekularizácie a vytláčania Katolíckej cirkvi zo spoločenského života. Hnutie *Pryč od Říma!* sa prihlásilo k husitskému dedičstvu, cudziemu Slovákom a nepriateľskému Katolíckej cirkvi.[377] Napriek tomu mala cm. tradícia na Slovensku svoje dôležité miesto, a to najmä preto, že výrazne oddeľovala slovenské dejiny od dejín maďarských, ale aj českých. Išlo teda o výraznú tradíciu.[378] Viedlo to k rozbitiu Katolíckej cirkvi predovšetkým v českých diecézach, kde vznikla Československá cirkev (husitská). Po rozpade Rakúsko-Uhorska sa Slováci vybrali dejinami vlastnou cestou v Československej republike. Náboženský život na Slovensku sa upevnil hneď na začiatku vymenovaním troch nových biskupov slovenskej národnosti, ktorí boli konsekrovaní v roku 1921 v staroslávnej Nitre apoštolským nunciom, zástupcom Svätého Otca. Po podpísaní *Modu vivendi* medzi ČSR a Svätou stolicou (1927) sa diskutovalo o sídle slovenského metropolitu, pričom všetci biskupi jednotne predpokladali, že by ním mala byť Nitra. V roku 1933[379] sa v Nitre konali oslavy pri príležitosti 1100. výročia posviacky prvého Kostola sv. Emeráma postaveného kniežaťom Pribinom.[380]

---

[375] VRAGAŠ, Štefan: *Cyrilometodské dedičstvo*, s. 97-100; KRUŽLIAK, Imrich: *Cyrilometodský kult u Slovákov*, s. 80-103.

[376] GÓRKA, Leonard: *Svatí Cyril a Metoděj*, s. 33-34, 50-57; KALVODA, Josef: *Cyrilometodějská idea.* In: *In verbo autem tuo*, s. 209-211.

[377] KALVODA, Josef: *Cyrilometodějská idea*, s. 211; NOVOTNÝ, Lubomír: *Cyrilometodějská idea na Moravě a v Čechách v moderní době.* In: *Mezi východem a západem*, s. 92.

[378] Porov. ŠKVARNA, Dušan – HUDEK, Adam: *Cyril a Metod v historickom vedomí a pamäti 19. a 20. storočia na Slovensku.* Bratislava : Historický ústav SAV – Typoset Print, 2013, s. 67-89.

[379] Presný rok postavenia Pribinovho kostolíka nie je známy. Vtedajšie poznanie historickej vedy určilo tento dátum na rok 833. Dnešné preskúmanie tejto záležitosti má k dispozícii oveľa viac podkladov, na základe ktorých možno dátum posunúť na rok 827/8.

[380] Porov. *Katolícke Slovensko.* Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 1933, 656 s.

Dňa 13. februára 1927 pápež Pius XI. poslal episkopátu Srbska, Chorvátska, Slovinska a Československa apoštolský list *Quod sanctum Cyrillum*,[381] v ktorom povedal, že „Cyril a Metod sú ozdobou a slávou celej cirkvi, predsa len majú byť uctievaní a napodobňovaní predovšetkým slovanskými národmi.“[382]

V medzivojnovom období vzniknuvšia spisba o sv. CM má prevažne vedecký charakter. Viacerí vedci kriticky prehodnotili pôsobenie solúnskej misie. V roku 1936 vydal pravoslávny biskup Gorazd svoju prácu o sv. CM v novom ekumenickom svetle vzťahov medzi latinskom a pravoslávnou cirkvou v stredoveku.[383] V roku 2012 vyšla táto pôvodne česká kniha v slovenskom preklade.[384] Jedna z posledných slobodných prednášok o *Apoštoláte sv. CM*, ktorá pred nástupom komunistickej vlády vzbudila široký ohlas, bola prednesená nitrianskym biskupom Karolom Kmeťkom na siedmom velehradskom zjazde v roku 1947.[385]

Vyslancom prvej Slovenskej republiky pri Svätej stolici bol Karol Sidor. Jeho nástupná audiencia u pápeža Pia XII. sa konala v symbolický deň na sv. CM v roku 1939.[386]

Ocenenie sv. CM malo ohlas aj pri zakladaní rozličných korporácií. Napr. miništranti sa združovali do tzv. *Legio angelica* a „hlavnými ochrancami družiny sú naši slovenskí vierozvestovia sv. Cyril a Metod. Ich sviatok (5. júl) je výročným sviatkom družiny.“[387] V roku 1941 bol v Michalovciach založený spolok s názvom *Jednota sv. Cyrila a Metoda*, ktorý bol zrušený v roku 1950; jeho nástupcom sa v roku 1990 stal *Spolok sv. Cyrila a Metoda*.[388]

V zámorí v Danville (Pensilvánia, USA), v sídle slovenských *Sestier sv. Cyrila a Metoda* bola v roku 1939 dokončená Kaplnka sv. Cyrila a Metoda, ktorú 30. júna 1989 pp Ján Pavol II. povýšil na baziliku minor. Emigrácia „na Západ“ mala po roku 1948 inú motiváciu než predtým – politickú. Významnou krajinou klerickej emigrácie sa stalo Taliansko, USA a Kanada.

Zahraniční Slováci, predovšetkým katolícki kňazi v emigrácii, ako boli Michal Lacko SJ (1920-1982), Štefan Náhalka (1916-1975), Jozef Tomko (1924), viacerí saleziáni, americký biskup slovenského pôvodu Andrej Grutka (1908-1993) založili a postavili *Ústav sv. Cyrila a Metoda v Ríme*,[389] ktorý bol po Spojených štátoch a Kanade tretím, ale najvýznamnejším duchovným strediskom Slovákov v zahraničí predovšetkým počas komunistickej totality. Pp Ján XXIII. dňa 13. mája 1963 požehnal základný kameň na poslednej slávnostnej audiencii. Dva dni predtým pápež vydal apoštolský list *Magnigici eventus*[390] adresovaný slovanským biskupom, v ktorom označil Moravanov a Slovákov za prvých dedičov cm. diela.[391] Jubilejný rok 1100. výročia príchodu sv. CM si okázalejšie pripomenuli viac v zahraničí ako na Slovensku, a to nielen z materiálnych, ale predovšetkým z politicko-spoločenských dôvodov.[392] Zahraniční Slováci zorganizovali veľké cm. púte do Ríma v rokoch 1963 (11.-16. septembra), 1967 (15.-17.

---

[381] *AAS* 19 (1927), s. 93-96.

[382] *Pocta spolupatronům Evropy*, s. 13.

[383] MALÝ, P.: *Život sv. Cyrila a Metoděje a jejich poměr k Římu a Carřihradu. K 1050. výročí úmrtí sv. Metoděje.* Hlinsko : Nákladem vlastním, 1936, 233 s.

[384] GORAZD: *Život sv. Cyrila a Metoda a ich vzťah k Rímu a Carihradu.* Bratislava : Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, 2012, 151 s.

[385] JUDÁK, Viliam: *Arcibiskup Karol Kmeťko a šírenie cyrilo-metodskej úcty*. In: *Gréckokatolícka cirkev na Slovensku vo svetle výročí III*, s. 160-165.

[386] POLČIN, Stanislav: *Dedičstvo otcov*, s. 155-157.

[387] *V službe oltára (Príručka pre miništrantov).* Holúsek, Oto (zost.). Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 1943, s. 51-52.

[388] ŽEŇUCH, Peter: *Medzi Východom a Západom*, s. 49; *Pamätnica Spolku sv. Cyrila a Metoda.* Hospodár, Michal (ed.). Košice : Byzant, vydavateľstvo Spolku sv. Cyrila a Metoda, 2011, s. 18, 22, 27.

[389] Porov. *Pamätnica Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda. Vznik a prvé desaťročie.* Náhalka, Štefan (prip.). Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, 1973, 361 s.

[390] *AAS* 55 (1963), s. 434-439.

[391] BAGIN, Anton: *Cyrilometodská tradícia u Slovákov*, s. 41-42.

[392] KRUŽLIAK, Imrich: *Cyrilometodský kult u Slovákov*, s. 104-161; VRAGAŠ, Štefan: *Cyrilometodské dedičstvo*, s. 105-107.

septembra) a 1969 (13.-15. septembra).[393] Vo viacerých severoamerických mestách so slovenskou komunitou sa v roku 1963 konali cm. dni. V roku 1970 vznikol *Svetový kongres Slovákov*, ktorý sa stal hýbateľom cm. hnutia. K najväčším podporovateľom cm. kultu patril Štefan B. Roman (1921-1988) v Kanade, ktorý fundoval grk. katedrálu Premenenia Pána.[394] V októbri 1980 zriadila Svätá stolica samostatnú grk. diecézu sv. Cyrila a Metoda v Kanade. Pp Ján Pavol II. osobne posvätil tamojšiu katedrálu.

Nové cm. kostoly a kaplnky boli na Slovensku postavené v týchto obciach: Klokočov pri Čadci (kaplnka, ? zmena patrocínia), Oľšavica-Podproč (? zmena patrocínia), Drahovce (kaplnka, 1921 zmena patrocínia), Očkov (kaplnka, 1925 zmena patrocínia), Orlov (grk. kaplnka, 1925), Suchá Dolina (1925 zmena patrocínia), Žilina-Závodie (kaplnka, 1926), Spišská Nová Ves-Novoveská Huta (1929), Prestavlky-Horná Trnávka (kaplnka, 1930 zmena patrocínia), Adidovce (1931), Blahová (1934), Košice-Krásna nad Hornádom (1935), Bratislava (kaplnka, 1936), Ľubochňa (kaplnka, 1937), Častkov (1939), Giraltovce (1940), Letanovce (kaplnka, 1932/40), Štefanov nad Oravou (1940), Pruské-Bohunice (kaplnka, 1944), Tročany (1943 zmena patrocínia), Prusy (1946), Žilinská Lehota (kaplnka, 1946), Hriňová (1947, zmena patrocínia), Nitra-Mlynárovce (1947), Stropkov (grk., 1948), Vranie (kaplnka, 1948), Lehota pod Vtáčnikom (1949), Terchová (1938/49), Hriňová-Bystrô Žabica (kaplnka, 1949), Horný Moštenec (1950), Slovenské Nové Mesto (1950), Lukavica (kaplnka, 1951), Vlčovo (kaplnka, 1963 zmena patrocínia). Za komunizmu si za veľmi ťažkých podmienok doslova vybojovali a postavili Kostol sv. Cyrila a Metoda veriaci v obci Dolné Držkovce (1967, už 1931 kaplnka), Bolešov-Kameničany (kaplnka, 1969 zmena patrocínia), Cimenná (1969), Železná Breznica (1969), Kačanov (1971), Radava (1970), Sečovce (grk., 1970), Nemcovce (1971), Nová Bošáca (1971), Štiavnik (kaplnka, 1971), Kľušov (1972), Veľká Čierna (kaplnka, 1974), Víťazovce (1978), ktorí majú poľský pôvod, Vyšná Šebastová-Severná (kaplnka, 1981).[395] Spolu ide o 47 objektov. V roku 2009 bolo na Slovensku evidovaných 61 patrocínií sv. CM.[396]

Ak prvá Československá republika odmietala využiť cm. ideu, komunistická vláda sa ju snažila naplno využiť na vytvorenie národnej cirkvi. Napriek politickej podpore sa to, našťastie, nepodarilo, ostalo len pri silných prorežimných vyjadreniach.[397]

V roku 1952 vydal Spolok svätého Vojtecha latinsko-slovenský misál vreckového formátu s cirkevným schválením trnavského apoštolského administrátora Ambróza Lazíka z 29. septembra 1952.[398] Za pozornosť stoja slová z hagiografického úvodu k ich sviatku:

> *V roku 863 svätí bratia prišli na pozvanie veľkomoravského kniežaťa Rastislava na Moravu a účinne pracovali medzi Slovákmi. Sostavili slovanské písmo (glagolika) a sväté knihy poprekladali do starobulharského jazyka, ktorý ovládali a ktorý bol aj Slovákom srozumiteľný. Obžalovaní, že zavádzajú slovanskú liturgiu, v roku 867 putovali do Ríma nesúc so sebou ostatky sv. Klimenta. Tu sa pred Hadriánom II. skvele ospravedlnili. […] Pri druhej rímskej návšteve v roku 869 pápež Hadrián II. vysvätil sv. Metoda za biskupa a v hodnosti arcibiskupa vyslal ho na Moravu a na Slovensko. […] Zomrel v roku 885 v utorok Veľkého týždňa (6. apríla). Pochovaný bol vo svojom biskupskom chráme, ktorý, možno,*

[393] POLČIN, Stanislav: *Dedičstvo otcov*, s. 158-193.

[394] KRUŽLIAK, Imrich: *Slovanský dar Európe.* In: *Svätý Cyril a Metod a ich žiaci na Veľkej Morave a v Bulharsku*, s. 7-8.

[395] Porov. BAGIN, Anton: *Cyrilometodské kostoly a kaplnky na Slovensku*; BAGIN, Anton: *Kostoly a kaplnky sv. Cyrila a Metoda na Slovensku.* In: *Pocta spolupatronům Evropy. Malý cyrilometodějský sborník.* Pokorný, Ladislav (usp.). Praha : Česká katolická Charita v Ústředním církevním nakladatelství, 1982, s. 27-41; HUDÁK, Ján: *Patrocíniá na Slovensku*, s. 111-113.

[396] JUDÁK, Viliam – POLÁČIK, Štefan: *Katalóg patrocínií na Slovensku.* Bratislava : Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2009, s. 434.

[397] Porov. HORÁK, Alexander: *Medzinárodný význam cyrilometodského diela.* In: *Apoštoli Slovienov*, s. 5-15.

[398] *Misál latinsko-slovenský.* Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 1952, 1224 + 326* s.

bol v našej Nitre (azda na moravskom Velehrade alebo na Devíne). Omša oslavuje sv. bratov ako horlivých slovanských apoštolov (orácia, evanjelium), arcipastierov (introit, lekcia). V obetnom spoločenstve s Kristom a jeho svätými obdivujeme ich apoštolské dielo, ktoré pomocou milosti Božej vykonali (ofertórium), a im podobne chceme vydávať svedectvo o viere (komúnia).[399]

Ten istý misál, ale v redukovanej forme (ubudli životopisy svätých pri ich liturgických sviatkoch, uvedenie cirkevného schválenia) vydal v roku 1966 Slovenský Ústav sv. Cyrila a Metoda v Ríme. Aj toto vydanie bolo malého formátu a dodatočne získalo 21. januára 1967 *nihil obstat* od prefekta Posvätnej kongregácie obradov (prot. č. 50/965).[400] Tá istá inštitúcia vydala aj veľké oltárne vydanie v tom istom roku.[401] Druhé rímske vydanie toho istého misála z roku 1967 malo klasický veľký oltárny formát a uvádzalo to isté cirkevné schválenie, ktoré dodatočne získalo predchádzajúce rímske vydanie (pribudli úvodné rubriky).[402] Sviatok sv. CM slávený 5. júla bol vo všetkých troch vydaniach uvedený takto: „Sv. Cyrila a Metoda, biskupov a vyznávačov, hlavných patrónov Slovenska.“[403] Orácia a postkomúnia, ktoré sú hlavnými omšovými modlitbami prednášanými kňazom, boli formulované takto:

Všemohúci večný Bože, ktorý skrze svojich blahoslavených Vyznávačov a Veľkňazov, Cyrila a Metoda, priviedol si slovanské národy k poznaniu mena svojho: dopraj, aby boli sme pripojení k spoločnosti tých, z ktorých slávnosti sa radujeme. Skrze Pána nášho Ježiša Krista.[404]

Prosíme, všemohúci Bože: aby ty, ktorý ráčiš nám skytať nebeské dary, na príhovor tvojich svätých Cyrila a Metoda dal si nám pohŕdať vecami zemskými. Skrze Pána nášho Ježiša Krista.[405]

Bezprostredne nasledujúci rok bol vydaný partikulárny dodatok k Rímskemu misálu pre diecézy na Slovensku.[406] Titul sviatku znel rovnako: „Sv. Cyrila a Metoda, biskupov a vyznávačov, hlavných patrónov Slovenska.“[407] Orácia a postkomúnia majú iné znenie ako v predchádzajúcich vydaniach, rovnako bol zmenený introitus, modlitba nad obetnými darmi (secreta), v ktorých sa začali výslovne spomínať sv. CM a bola zmenená aj lekcia, pretože v predchádzajúcich vydaniach sa čítala novozákonná lekcia *Hebr* 7,23-27, teraz došlo k zmene na *Sir* 44,1-15 s odvolaním sa na liturgické texty sviatku sv. Bonifáca, biskupa a mučeníka, ktoré sa slávili 5. júna.[408] Nové texty zneli takto:

---

[399] *Misál latinsko-slovenský*, s. 1009.

[400] *Rímsky misál latinsko-slovenský.* Rím : Slovenský Ústav sv. Cyrila a Metoda, 1966, XVI + 1182 + 312* s.

[401] *Rímsky misál latinsko-slovenský. [Prvé vydanie].* Rím : Slovenský Ústav sv. Cyrila a Metoda, 1966, XVI + 1182 + 312* s.

[402] *Rímsky misál latinsko-slovenský. Druhé vydanie.* Rím : Slovenský Ústav sv. Cyrila a Metoda, 1967, XVI + 1182 + 278* s.

[403] *Misál latinsko-slovenský*, s. 1009; *Rímsky misál latinsko-slovenský*, 1966, s. 983; *Rímsky misál latinsko-slovenský. [Prvé vydanie]*, s. 983; *Rímsky misál latinsko-slovenský. Druhé vydanie*, s. 983.

[404] *Misál latinsko-slovenský*, s. 1009-1010; *Rímsky misál latinsko-slovenský*, s. 983; *Rímsky misál latinsko-slovenský. [Prvé vydanie]*, s. 983; *Rímsky misál latinsko-slovenský. Druhé vydanie*, s. 983.

[405] *Misál latinsko-slovenský*, s. 1012; *Rímsky misál latinsko-slovenský*, s. 985; *Rímsky misál latinsko-slovenský. [Prvé vydanie]*, s. 985; *Rímsky misál latinsko-slovenský. Druhé vydanie*, s. 985.

[406] *Zvláštne omše diecéz a apoštolských administratúr na Slovensku.* Rím : Slovenský Ústav Sv. Cyrila a Metoda, 1968, *30 s.

[407] *Zvláštne omše diecéz a apoštolských administratúr na Slovensku*, s. *6.

[408] Porov. *Rímsky misál latinsko-slovenský. Druhé vydanie*, s. 930-931.

Introit. *Radujme sa všetci v Pánovi a slávme sviatok na česť blahoslaveného Cyrila a Metoda. Z ich sviatku sa radujú anjeli a oslavujú Syna Božieho. (Ž 116,1) Chváľte Pána všetky národy; oslavujte ho všetci ľudia. – Sláva Otcu.*[409]

Orácia. *Všemohúci večný Bože, ty si nás ráčil milostivo pozvať k jednote kresťanskej viery skrze blahoslavených vyznávačov tvojich a veľkňazov Cyrila a Metoda: udeľ, prosíme, aby sme, radujúci sa právom z tejto ich slávnosti, zaslúžili si dôjsť pre ich zbožné prosby k večnej sláve. Skrze Pána nášho Ježiša Krista.*[410]

Modlitba na obetnými darmi. *Prijmi, Pane, dary, ktoré prinášame na počesť svätého Cyrila a Metoda: a milostivo dopraj; aby sme ich ustavičnou ochranou boli oslobodení od terajších* (sic!) *nebezpečenstiev, a aby sme sa dostali do života večného. Skrze Pána nášho Ježiša Krista.*[411]

Postkomúnia. *Prijali sme, Pane, božské tajomstva* (sic!)*, radujúc sa zo sviatku svätých tvojich, a našich patrónov, Cyrila a Metoda: a prosíme; aby sme sa pod ich ochranou posilňovali vo viere otcov a aby sme sa s ovcami vracajúcimi k jednote tešili z častého požívania tohoto* (sic!) *nebeského chleba. Skrze Pána nášho.*[412]

V roku 1966 Posvätná kongregácia obradov schválila pre Slovensko posledný partikulárny predkoncilový dodatok k LH. Dňa 5. júla sa slávil sviatok 1. triedy „SS. Cyrilli et Methodii, episcoporum et confessorum, patronorum principalium Slovacchiae“ (sic!).[413] Texty ofícia zodpovedali dovtedajšej tradícii. Na 15. september pripadal sviatok 1. triedy „Septem dolorum B. Mariae Virginis, patronae principalis Slovachiae“.[414] Sedembolestná Panna Mária je patrónkou Slovenska. V misáli z roku 1952 bol jej sviatok uvedený: „Sedem bolestí Blahosl. Panny Márie, 15. septembra.“ Pod tým je hagiografický zápis: „Patrónka Slovenska. – Náš národ si uctieva Sedembolestnú ako svoju Matku a Ochrankyňu. […]“[415] Od roku 1966 sa v misálových formulároch píše: „Sedem bolestí Blahosl. Panny Márie, hlavnej patrónky Slovenska, 15. septembra.“[416]

V roku 1977 vyšlo v Ríme prvé slovenské vydanie Rímskeho misála. Modlitba dňa mala znenie odlišné od starších verzií; tie isté modlitby boli prevzaté do druhého vydania v roku 1981:

Všemohúci a večný Bože, ty si našim predkom poslal svätého Cyrila a Metoda, aby ich priviedli k pravej viere; prosíme ťa, pomáhaj nám, aby sme si verne zachovali dedičstvo otcov, statočne vyznávali svoju vieru a podľa nej aj žili.[417]

Bola pridaná aj vlastná prefácia (pieseň vďaky) s touto podstatnou časťou:

---

[409] *Zvláštne omše diecéz a apoštolských administratúr na Slovensku*, s. *6.

[410] *Zvláštne omše diecéz a apoštolských administratúr na Slovensku*, s. *7.

[411] *Zvláštne omše diecéz a apoštolských administratúr na Slovensku*, s. *8.

[412] *Zvláštne omše diecéz a apoštolských administratúr na Slovensku*, s. *9.

[413] *Officia propria breviarii Romani dioecesium et apostolicarum administrationum Slovacchiae iuxta calendarium particulare a Sacra rituum Congregatione revisum et approbatum*. [1966], s. 146.

[414] *Officia propria breviarii Romani dioecesium et apostolicarum administrationum Slovacchiae*, s. 177.

[415] *Misál latinsko-slovenský*, s. 1122.

[416] *Rímsky misál latinsko-slovenský*, s. 1088; *Rímsky misál latinsko-slovenský. [Prvé vydanie]*, s. 1088; *Rímsky misál latinsko-slovenský. Druhé vydanie*, s. 1088; *Zvláštne omše diecéz a apoštolských administratúr na Slovensku*, s. *18.

[417] *Rímsky misál na nedele a sviatky*. Typis Polyglottis Vaticanis, 1977, s. 484; *Rímsky misál obnovený podľa rozhodnutia Druhého vatikánskeho koncilu, uvedený do platnosti pápežom Pavlom VI.* Typis Polyglottis Vaticanis, 1981, s. 564-565.

Lebo ty si nám v našich vierozvestoch Cyrilovi a Metodovi poslal učiteľov národa, horlivých i múdrych ohlasovateľov evanjelia, aby v našej krajine pri najsvätejšej obete v reči ľudu zazneli modlitby a spevy na tvoju chválu a slávu. Ich príklad a slová nás povzbudzujú, aby sme si zachovali dedičstvo otcov: jednotu vo viere a vernosť i poslušnosť svätej cirkvi.[418]

V roku 1972 bol pre potreby Olomouckej arcidiecézy vydaný rímsky misál *Missale Romanum lingua veteroslavica*.[419] Rozšíril sa aj do diecéz na Slovensku.

Dňa 11. júla 1976 nitriansky biskup Ján Pásztor požiadal Svätú stolicu o schválenie vlastného slovenského dodatku LH. Posvätná kongregácia pre bohoslužby a Boží kult 11. augusta 1976 schválila pre diecézy Slovenska predložené *proprium* a v roku 1977 vyšlo tlačou.[420] Sviatok sv. CM je uvedený takto: „Die 5 iulii SS. Cyrilli, monachi, et Methodii, episcopi.“[421] Sv. CM už nie sú uvedení ako patróni Slovenska. Sviatok Sedembolestnej Panny Márie je uvedený takto: „Die 15 septembris Beatae Mariae Virginis Perdolentis, patronae Slovaciae.“[422]

V roku 1969 bolo 1100. výročie úmrtia sv. Cyrila. Tradíciou takýchto výročí bolo napísanie a vydanie príležitostných cm. prác.[423] Dňa 13. februára 1969 vydal pp Pavol VI. apoštolský list *Antiquae nobilitatis*[424] adresovaný kléru a veriacim v Československu. Deň nato celebroval v Bazilike sv. Petra v Ríme sv. omšu pre pútnikov z Československa. V homílii spomenul, že Druhý vatikánsky koncil potvrdil zásadu, ktorú obhajoval sv. Cyril, aby sa liturgia slúžila v reči ľudu.[425] Pp Pavol VI. si vážil Slovákov, viedol diplomatické rozhovory s československou vládou a prezidentom Gustávom Husákom,[426] ktorý bol Slovák. Vďaka tomu mohol pp Pavol VI. dňa 30. decembra 1977 zriadiť na samostatnú Trnavskú (Slovenskú) cirkevnú provinciu.

Za súčasť cm. tradície treba považovať vznik samostatnej cirkevnej provincie na Slovensku, pretože posledná existovala a zanikla pádom Veľkej Moravy. V Uhorsku nemali Slováci vlastnú cirkevnú samosprávu. Rokovania medzi vládou Československej socialistickej republiky a Svätou stolicou boli úspešne zavŕšené vydaním dvoch apoštolských konštitúcií 30. decembra 1977 pápežom Pavlom VI. Apoštolská konštitúcia *Praescriptionum sacrosancti* zladila hranice moravských a slovenských diecéz s hranicami štátu. Stojí v nej, že sa tak deje v súlade so želaním Druhého vatikánskeho koncilu, a tak úprava hraníc je priamym ovocím koncilu. Hranice diecéz na Slovensku neboli zharmonizované so štátnymi hranicami hneď od vzniku Československa. Tento problém riešil *Modus vivendi* a apoštolská konštitúcia *Ad ecclesiastici regiminis incrementum* z 2. septembra 1939. Následná druhá svetová vojna a nástup komunizmu toto úsilie zmarili. V konštitúcii je teda zachovaný a naplnený aj článok z *Modu vivendi* o zosúladení hraníc diecéz s hranicami štátu. Úpravy týkajúce sa Slovenska boli nasledovné: Územie Trnavskej apoštolskej administratúry bolo oddelené od Ostrihomskej arcidiecézy a konštituované na arcidiecézu, do ktorej boli inkorporované tri farnosti Rábskej diecézy a dve farnosti Panonhalmského opátstva sv. Martina ležiace na Slovensku; trinásť farností Satmárskej apoštolskej administratúry na Slovensku bolo oddelených od svojej materskej diecézy a včlenených do Košickej diecézy; Košická a Rožňavská diecéza boli vyňaté z Jágerskej cirkevnej

[418] *Rímsky misál na nedele a sviatky*, s. 484-485; *Rímsky misál obnovený*, s. 565-566.

[419] VEČERKA, Radoslav: *Staroslověnská etapa českého písemnictví*, s. 133.

[420] *Liturgia horarum propria dioecesium Slovachiae*. Trnava : SSV, 1977, 96 s. Vyšlo a bolo distribuované ako príloha k diecéznym obežníkom.

[421] *Liturgia horarum propria dioecesium Slovachiae*, s. 29.

[422] *Liturgia horarum propria dioecesium Slovachiae*, s. 62.

[423] Porov. DACÍK, Reginald: *Naši apoštolové.* Bratislava : Obzor, 1969, 32 s.; KÚTNIK ŠMÁLOV, Jozef: *Prvý učiteľ slovienskeho národa. Život Konštantína Filozofa, rehoľným menom Cyrila.* Bratislava : Lúč, 1999, 199 s. Práca za normalizácie nevyšla.

[424] *AAS* 61 (1969), s. 137-149.

[425] BAGIN, Anton: *Cyrilometodská tradícia u Slovákov*, s. 43.

[426] Porov. CASAROLI, Agostino: *Trýzeň trpělivosti. Svatá stolec a komunistické země (1963-1989)*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 129 -187.

provincie a pričlenené do novovzniknutej Trnavskej provincie; časti Košickej a Rožňavskej diecézy v Maďarsku zostali v dovtedajšom provizórnom položení a neboli predmetom úpravy tejto konštitúcie. Konštitúcia neriešila cirkevnú organizáciu území Košickej a Rožňavskej diecézy v Maďarsku.[427]

Pápež Pavol VI. dňa 30. decembra 1977 podpísal apoštolskú konštitúciu *Qui divino*, ktorou spojil všetkých šesť rímskokatolíckych biskupstiev na Slovensku do jednej cirkevnej provincie. Rozhodnutie Pavla VI. malo aj politicko-spoločenský rozmer, pretože Slovensko sa zviditeľnilo pred tvárou Katolíckej cirkvou ako samostatné územie. Súčasťou konštitúcie je ustanovenie, aby sa prešovský biskup byzantského obradu podieľal na pastoračnej práci v rámci Trnavskej cirkevnej provincie. Sídlom novej cirkevnej provincie sa nestala Nitra, ako sa o tom uvažovalo predovšetkým v časoch prvej Slovenskej republiky, nestalo sa ním ani hlavné mesto Slovenska Bratislava, pretože nebolo prijateľné z politických a ideologických dôvodov; Trnava mala starobylú tradíciu sídla ostrihomských arcibiskupov, pretože počas tureckej okupácie bola rezidenciou uhorských prímasov. Bratislava sa stala sídlom vlastnej provincie pri cirkumskripcii slovenských diecéz v roku 2008.

Kult sv. CM dosiahol vrchol 31. decembra 1980, keď pp Ján Pavol II., prvý pápež Slovan, apoštolským listom *Egregiae virtutis* vyhlásil sv. CM za spolupatrónov Európy;[428] predtým 24. októbra 1964 pp Pavol VI. apoštolským listom *Pacis nuntius*[429] vyhlásil sv. Benedikta za patróna Európy. Ten istý pápež vydal 2. júna 1985, teda v roku 1100. výročia od smrti sv. Metoda, encykliku *Slavorum apostoli*,[430] v ktorej hlboko ocenil misijné dielo slovanských apoštolov.[431] Dňa 5. júla 1985 sa na Velehrade konali oslavy za prítomnosti vatikánskeho štátneho sekretára Agostina Casaroliho, pretože pápež nemohol osobne pricestovať.[432] Pápež cm. kult nielen oživil, rozšíril, ale aj povýšil na najvyššiu úroveň, navyše pri mnohopočetných príležitostiach rozprával o význame sv. CM pre súčasnosť.[433]

Na rok 1984 pripadlo 1100. výročie smrti sv. Metoda. Na Slovensku sa príležitostne konali spomienkové slávnosti/akadémie, napr. v Prešove 14. novembra 1984.[434]

Dňa 6. júla 1985 sa konala púť Čechov a Slovákov do nemeckého mesta Ellwangen, kde bol franskými biskupmi väznený sv. Metod. Tu boli z úst nemeckých biskupov ospravedlňujúce slová ako výsledok reflexie na očistenie pamäte, na ktorú vyznal pp Ján Pavol II.[435]

Slovenská národná rada 1. septembra 1992 prijala ústavu Slovenskej republiky, ktorá vznikla k 1. januáru 1993. Do preambuly ústavy bola zakomponovaná zmienka o cm. dedičstve:

> *My, národ slovenský, pamätajúc na politické a kultúrne dedičstvo svojich predkov a na stáročné skúsenosti zo zápasov o národné bytie a vlastnú štátnosť, v zmysle*

---

[427] ZUBKO, Peter: *Dejiny Košickej cirkvi v prameňoch (1803 – 2006).* Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2006, s. 390.

[428] Porov. TKADLČÍK, Vojtěch: *Cyrilometodějský kult na křesťanském Západě.*

[429] *AAS* 56 (1964), s. 965-967.

[430] *AAS* 77 (1985), s. 779-813.

[431] JUDÁK, Viliam: *Cyril a Metod z pohľadu rímskokatolíckej cirkvi. Encyklika Slavorum apostoli.* In: *Cyril a Metod – odkaz pre dnešok*, s. 10-28.

[432] Ján Pavol II. navštívil Velehrad až po páde komunizmu 22. apríla 1990.

[433] Pozri 7. kapitoly tejto práce.

[434] AACass, fond Jozef Šesták, *Spomienková bohoslužba na počesť 1100. výročia smrti sv. Metoda*.

[435] „Für die vergangenen und gegenwärtigen Anlässe, bei denen Söhne und Töchter der Katholischen Kirche durch Taten oder Unterlassungen gegen ihre orthodoxen Brüder und Schwestern gesündigt haben, möge der Herr uns Vergebung gewähren.“ KALLIS, Anastasios: *Schmerzliche Erinnerung*. In: *St. Andreas-Bote der deutschsprachigen Gemeinde des Hl. Andreas in der griechisch-orthodoxen Metropolie von Deutschland Griechisch-orthodoxes bischöfliches Vikariat in Bayern. Mai 2004*, s. 19. [online]. [Cit. 2014-07-13]. Dostupné na internete: <http://www.andreas-bote.de/Archiv/2004/sab200405.pdf>.

cyrilo-metodského duchovného dedičstva a historického odkazu Veľkej Moravy, vychádzajúc z prirodzeného práva národov na sebaurčenie, spoločne s príslušníkmi národnostných menšín a etnických skupín žijúcich na území Slovenskej republiky, v záujme trvalej mierovej spolupráce s ostatnými demokratickými štátmi, usilujúc sa o uplatňovanie demokratickej formy vlády, záruk slobodného života, rozvoja duchovnej kultúry a hospodárskej prosperity, teda my, občania Slovenskej republiky, uznášame sa prostredníctvom svojich zástupcov na tejto ústave.[436]

Vznik vlastnej slovenskej štátnosti nepriamo prispel k bohatému rozvoju cm. problematiky v krajine.[437]

Pp Ján Pavol II. mal osobitne rád cm. kult, o čom svedčí množstvo homílií, kázní, listov a príhovorov určeným pre Slovákov a ďalším slovanským národom, ktoré predniesol počas pontifikátu.[438] Trikrát navštívil Slovensko: V roku 1990 bola návšteva Československa prvou zahraničnou návštevou vôbec po páde železnej opony (22. apríla). Počas druhej návštevy Slovenska (30. júna – 3. júla 1995) dňa 30. júna 1995 mimo oficiálny program neplánovane navštívil nitriansku katedrálu, teda miesto, kde stál najstarší kresťanský kostol v strednej Európe; tento kostol potom povýšil na pápežský kostol – baziliku menšiu.

Pp Benedikt XVI. počas pontifikátu pravidelne venoval svoje katechézy významným postavám cirkevných dejín. Dňa 17. júna 2009 hovoril „o svätých Cyrilovi a Metodovi, bratoch podľa krvi i podľa viery, nazývaných 'apoštoli Slovanov'."[439] Okrem zhrnutia ich životopisov povedal o ich význame tieto slová:

Ak teraz máme v krátkosti zhrnúť duchovný profil obidvoch bratov, je potrebné všimnúť si predovšetkým nadšenie, s ktorým Cyril pristupoval k spisom svätého Gregora Naziánskeho. U neho sa naučil chápať význam jazyka pri odovzdávaní Zjavenia. Svätý Gregor vyjadroval túžbu, aby Kristus hovoril jeho prostredníctvom: „Som služobník Slova, ktorému sa preto odovzdávam do služieb." Cyril chcel v tejto službe Gregora napodobniť, a preto prosil Krista, aby hovoril slovansky jeho prostredníctvom. Svoje prekladateľské dielo uvádza slávnostnou invokáciou: „Preto počujte, Slovania, Slovo, ktoré od Boha prišlo, slovo, ktoré posilňuje srdce i rozum, to slovo, ktoré vedie k poznaniu Boha." Zdá sa, že skutočne už niekoľko rokov predtým než knieža Rastislav požiadal cisára Michala III. o vyslanie misionárov do svojej vlasti, začali Cyril a Metod spolu so skupinou učeníkov vypracúvať plán ako zhrnúť kresťanskú náuku do spisov v slovanskom jazyku, a preto vznikla očividná potreba nového písma, ktoré by zodpovedalo hovorenému jazyku. Tak vznikla hlaholská abeceda, ktorá bola neskôr upravená a dostala svoje meno cyrilika. Cyril a Metod boli presvedčení, že jednotlivé národy nemôžu považovať Zjavenie za plne prijaté, kým ho nezačujú vo svojom jazyku a nebudú ho čítať v písme svojej vlastnej abecedy.

Metodovi patrí zásluha za to, že dielo, ktorého sa spolu s bratom ujali, nebolo v zárodku prerušené. Kým Cyril, filozof, inklinoval ku kontemplácii, Metod bol vedený skôr k činnému životu. Vďaka tomu tak mohli byť neskôr položené základy toho, čo by sme mohli nazvať „cyrilo-metodskou ideou", ktorá v rozličných

[436] *Zákon č. 460/1992 Zb. z.*, preambula.

[437] HETÉNYI, Martin – IVANIČ, Peter: *K výskumu cyrilo-metodskej problematiky na Slovensku po roku 1993.* In: *Slovenská slavistika včera a dnes.* Žeňuch, Peter (ed.). Bratislava : Slovenský komitét slavistov – Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, 2012, s. 203-210.

[438] Porov. HNILICA, Ján: *Svätí Cyril a Metod, horliví hlásatelia Božieho slova a verní pastieri Cirkvi*, s. 161-241; LACKO, Michal: *Svätý Cyril a Metod.* Rím : Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda, 1990, prílohy, s. 1-32.

[439] BENEDIKT XVI.: *Velké postavy středověké církve*, s. 130.

historických obdobiach sprevádzala slovanské národy a inšpirovala ich kultúrny, národný a náboženský rozvoj. Uznal to už pápež Pius XI. v apoštolskom liste Quod sanctum Cyrillum*, v ktorom obidvoch bratov nazýva „synmi Východu, ktorí sú svojou vlasťou Byzantínci, rodom Gréci, poslaním Rimania a svojimi apoštolskými plodmi Slovania“ (*AAS *19 (1927), 93-96). Ich úloha v dejinách potom bola slávnostne potvrdená pápežom Jánom Pavlom II., ktorý ich apoštolským listom* Egregiae virtutis viri *vyhlásil popri svätom Benediktovi za spolupatrónov Európy (*AAS *73 (1981), 258-262). Cyril a Metod predstavujú klasický prípad toho, čo dnes nazývame inkulturácia. Každý ľud musí vpustiť do svojej kultúry zjavené posolstvo a vyjadriť ho spásonosnou pravdou jazykom, ktorý mu je vlastný. To predpokladá veľmi náročnú „prekladateľskú“ prácu, pretože je potrebné nájsť výrazy, ktoré vhodne preložia a neznehodnotia bohatstvo zjaveného Slova. Svätí bratia Cyril a Metod o tom zanechali svedectvo natoľko významné, že od nich cirkev ešte i dnes čerpá inšpiráciu a orientáciu.*[440]

Úcta sv. CM u Slovákov bola ako malý kvas, ktorý prekvasil celé cesto kresťanského sveta. Dedičstvo tejto tradície pomáhalo Slovákom na Slovensku i v zahraničí, katolíkom i evanjelikom vytvárať národnú jednotu, zachovať si po vyše tisícročie vlastnú identitu, ktorá vyvrcholila do národnej suverenity a vlastnej štátnosti. Všetkých Slovákov vždy a všade nespájalo *natio*, ale cm. kult, ktorý je súčasťou slovenskej národnej hrdosti. Symbolom tohto vývoja je aj slovenský štátny erb – strieborný dvojkríž, ktorý je dedičstvom onej slávnej kresťanskej a kultúrnej misie byzantskej misie na Veľkú Moravu.[441] Význam sv. CM a ich práce však prerastá hranice Slovenska a slovenských komunít a Slováci sa s ním delia s celým svetom.

[440] BENEDIKT XVI.: *Velké postavy středověké církve*, s. 133-135.

[441] NOVÁK, Jozef: *Štátne znaky v Čechách a na Slovensku dnes aj v minulosti*. Bratislava : Práca, 1990, s. 20-22; VRTEĽ, Ladislav: *Na troch vŕškoch biely kríž. Rozprávanie o slovenskom znaku*. Bratislava : Archa, 1990, s. 7-8.

5 Cyrilo-metodské tradície z východu Slovenska

5.1 Pôvod Tovarnianskej tradície

Tovarnianska tradícia[442] je pomenovanie tradície o veľkomoravskom pôvode kresťanstva v údolí riečky Ondavka (od Tovarného po Hrubov)[443] pod hradom Čičva (*vallis Tovarnensis*) severovýchodne od mesta Vranov nad Topľou. Niektorí historici ju odmietajú[444] až ironizujú, iní ju bezvýhradne prijímajú, pretože je starobylá a zachytená v dobovej literatúre, nikto ju však doteraz nevysvetlil, resp. neobjasnil jej pôvod, čo by umožnilo pochopiť jej zmysel a historicitu.

Tovarniansku tradíciu písomne zachytil Anton Sirmai (1747-1812), ktorý konštatoval, že je všeobecne rozšírená a známa.[445] Sirmaiho kniha vyšla na prelome 18./19. storočia. Dnes sa o tejto tradícii medzi pospolitým ľudom nič nevie, je možné sa o nej dozvedieť len z literatúry. Podstatou Sirmaiho svedectva bolo nasledujúce tvrdenie: Obyvatelia tohto údolia si hovorili *Sotáci*, mali svoj jazyk, odev a zvyky, ktorými sa odlišovali od ostatných Slovanov (Slovákov); boli šibalskí a úskoční. Honosili sa tým, že sú potomkami pozostatku moravských vojsk kniežaťa Salana. Ich predkov v roku 867 na prosbu Rastislava, kniežaťa Moravy, pokrstili sv. CM – a toto je staré a všeobecné ľudové podanie (*antiqua et communis popularium traditio*).[446] Ak k tomu vezmeme do úvahy informáciu uverejnenú Korabinským, že Hrubov bola slovenská dedina v ohradzanskom obvode, ktorú obývali Svätoplukovci (*Svatoplugi*), ktorí sa nazývali Sotáci.[447] Rozšírenie Sotákov na prelome 18./19. storočia bolo oveľa širšie než je známe dnes.

Z tohto kraja pochádza pieseň *o Vojteškovi a jeho choti*, ktorú zapísal kladziansky evanjelický duchovný a. v. Adam Hlovík (1826-1831) a uverejnil Ján Kollár v *Národných spievankách*.[448] Osobitné miesto v tejto zbierke patrí práve uvedenej piesni, ktorá je umelá a neslovenská, sotácka, poľsko-ukrajinská, alebo pravdepodobne najskôr česká. Titul tejto zľudovenej balade dal Kollár a upravil ju.[449] Obsah hovorí, že Vojteško sa lúči so svojou snúbenicou Choteškou, lebo odchádza do boja proti nepriateľom. Ona ho nechce pustiť, pretože mala zlý sen. Vojteško v bitke pri Bodrogu zahynie. Choteška ho denne vyčkáva „na vysokej skale“. Keď sa vracajú jeho druhovia a oznámia jej Vojteškovu smrť, Chotešku prepadne žiaľ, stratí zmysel života a skočí zo skaly:

---

[442] HAVIAR [JUROVSKÝ], Jozef: *Tovarnianska tradícia o cyrilometodskom pôvode kresťanstva na východnom Slovensku*. In: *Most*, No. 3-4, Volume XVII, Rím 1970, s. 114-141.

[443] HALAGA, Ondrej R.: *Slovanské osídlenie Potisia a východoslovenskí gréckokatolíci*. Košice : Svojina, 1947, s. 9-10.

[444] RATKOŠ, Peter: *Kontinuita slovenského osídlenia v 9.-11. storočí.* In: *Historické štúdie. Slovenský ľud po rozpade Veľkomoravskej ríše*. XXVII/2, Bratislava 1984, s. 69-76.

[445] SZIRMAY, Antonius: *Notitia topographica, politica inclyti comitatus Zempléniensis*. Budae : Typis Regiae Universitatis Pestanae, 1803, s. 50-51.

[446] SZIRMAY, Antonius: *Notitia topographica, politica inclyti comitatus Zempléniensis*, s. 51.

[447] KORABINSZKY, Joannes Matteus: *Geographisch-historisches und Producten Lexikon von Ungarn*. Preßburg : Weber und Korabinszky Verlag, 1786, s. 244.

[448] BRTÁŇ, Rudolf: *Kollárov hlavný prameň zemplínskych a šarišských ľudových piesní (k problému zberateľov)*. In: *Nové obzory* 7. Prešov : Múzeum Slovenskej republiky rád, 1965, s. 206, 209, 211, 226.

[449] BRTÁŇ, Rudolf: *Kollárov hlavný prameň zemplínskych a šarišských ľudových piesní*, s. 211.

Tu ho každý dzen čekám
na vysoké skále,
tu naň myślím, tu klekám,
k svatej Boha chvále,
aby śe mi nestracil,
ale zdravý sem vrácil.

Tak Choteška žálila,
už mertvá na poly.
A raz śe sem zvalila
s vysokej zápoli,
jako divoch pospolu
najhlupšého do dolu.[450]

Legenda reflektuje historické reálie, ktoré buď mohli byť známe alebo predpokladané, príp. aj tradované. Na rieke Bodrog sa nachádzalo významné slovanské hradisko Zemplín, kde Vojtech Budinský-Krička v roku 1959 objavil staromaďarský náčelnícky kostrový hrob z 9. storočia, ktorý je svedectvom prvého prenikania Maďarov do Karpatskej kotliny Vereckým priesmykom. N. Fettich ho spojil priamo s kniežaťom Almošom, otcom Arpáda, ktorého v predhorí Karpát podľa neskorších uhorských kroník zo 14. storočia zavraždili.[451] Zemplín bolo centrálne hradisko, pod ktoré spadali hrady v Blatnom Potoku, Tokaji, Užhorode či Mukačeve; viaceré z nich boli silno opevnené a vybavené silnou posádkou.

„Vysokou skalou" je zrejme myslená Čičva (s prevýšením c. 70 m), kde v roku 1312 postavili hrad;[452] podľa archeologických výskumov tu bolo slovanské hradisko datované do 8. storočia, aj s kultovým miestom,[453] ktoré bolo v rámci christianizácie nahradené kostolom/ kaplnkou sv. Klimenta, pápeža a mučeníka;[454] toto patrocínium môže mať skutočne veľkomoravský či predrománsky pôvod;[455] aj v neďalekom Brehove bol tamojší kláštorný románsky kostol zasvätený práve sv. Klimentovi. Po zániku Čičvianskeho hradu v 18. storočí bolo patrocínium hradnej kaplnky prenesené na jeden z bočných oltárov farského Kostola Narodenia Panny Márie vo Vranove n/T; urobili to pavlíni, ktorí mali duchovnú správu v tejto farnosti (Čičva bola do polovice 18. storočia filiálkou vranovskej farnosti). Patrocínium (titul) farského kostola podľa zvykového a neskôr písaného práva nemalo zaniknúť, ale malo sa preniesť na iný kostol alebo aspoň bočný oltár.[456] V roku 1786 vyhotovil košický rezbár Jozef Hartman barokový oltár,[457] na ktorom je znázornený aj hrad Čičva. V tomto prípade bol rešpektovaný predpis Tridentského koncilu.

Sirmaim zachytená tradícia má slabé miesto, keď spomína knieža Salana, ktorého si vymyslel Anonymus, ktorý v 14. storočí napísal *Gesta Hungarorum*, ktoré vyšli tlačou v roku 1746 a ktoré Sirmai zrejme spopularizoval. Salanova ríša sa mala nachádzať práve na Zemplíne,

---

[450] BRTÁŇ, Rudolf: *Kollárov hlavný prameň zemplínskych a šarišských ľudových piesní*, s. 225-226.

[451] NOVOTNÝ, Bohuslav a kol.: *Encyklopédia archeológie.* Bratislava : Obzor, 1986, s. 1001-1002.

[452] SLIVKA, Michal – VALLAŠEK, Adrián: *Hrady a hrádky na východnom Slovensku*. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1991, s. 192.

[453] JENČOVÁ, Mária: *Obnovenie výskumu v Sedliskách-Podčičve.* In: *AVANS v roku 1992*, Nitra 1993, s. 66-67; RUTTKAY, Alexander: *Najnovšie príspevky archeologického bádania k poznaniu dejín územia Slovenska v 9.-11. storočí.* In: *Historické štúdie. Slovenský ľud po rozpade Veľkomoravskej ríše*. XXVII/2, Bratislava 1984, s. 84; RUTTKAY, Alexander – SLIVKA, Michal: *Cirkevné inštitúcie a ich úloha v sídliskovom a hospodárskom vývoji Slovenska v stredoveku*. In: *Archaeologia historica* 10/95. Brno-Nitra, s. 339.

[454] Porov. HAVIAR [JUROVSKÝ], Jozef: *Kostoly sv. Klimenta na východnom Slovensku*, s. 37.

[455] RATKOŠ, Peter: *Kontinuita slovenského osídlenia v 9.-11. storočí*, s. 33.

[456] Porov. Tridentský koncil, 21. sesia, dekrét o reforme, kánon 7 (*Biskupi môžu… prenášať patrocíniá na už postavené oltáre alebo kaplnky… Biskupi sa tiež starajú o obnovenie a prinavrátenie do niekdajšieho stavu zruinovaných farských kostolov…*). In: *Dokumenty Soborów Powszechnych. Tekst łaciński i polski. Tom IV (1511 – 1870).* Baron, Arkadiusz – Pietras, Henryk (eds.). Kraków : Wydawnictwo WAM – Księża Jezuici, 2005, s. 620-621.

[457] *Documenta ordinis paulinorum 3. A magyar rendtartomány kolostorai.* Budapest 1978, s. 188-196.

takže jednoznačne došlo k využitiu stredovekej uhorskej kroniky na fabulovanie. Na druhej strane bolo o Sirmaim všeobecne známe, že nenávidel Slovákov.[458]

Ďalšou slabinou Tovarnianskej tradície je, že v tomto regióne ešte v 11. storočí zrejme dominovalo pohanstvo so žiarovým pohrebným rítom (kresťania pochovávali telá do zeme), pretože preskúmaný slovanský mohylník zo susednej Topoľovky to potvrdzuje. Ide o pohrebisko desiatich slovanských žiarových mohýl z 10.-11. storočia.[459] Fakty teda ukazujú, že do týchto a okolitých severných končín východného Slovenska prenikalo kresťanstvo pomaly.[460]

Už z tohto stručného predstavenia a analýzy Tovarnianskej tradície sa ukazujú aj východiská. V tejto oblasti pôsobil český exulant a protestantský duchovný Jakub Jakobeus (1591 Kutná Hora – pred 3.9.1645 Prešov), ktorý je u nás známy ako pionier oživenia cm. úcty.[461] Bol talentovaným básnikom, dobrým pozorovateľom s nesmiernym pastoračným talentom. Po bitke na Bielej hore odišiel z Prahy a exil našiel v Uhorsku. V rokoch 1626-1627 pôsobil pod ochranou J. Rákociho v evanjelickej farnosti Kučín, neskôr bol pastorom v Soli a v Prešove.[462] Práve on bol schopný všimnúť si niektoré miestne reálie (patrocínium sv. Klimenta), ku ktorým zrejme pripojil ako schopný básnik (umelú) báseň o Vojteškovi, ktorá podľa R. Brtáňa má český pôvod. Na týchto skutočnostiach postavil svoje historické úvahy o sv. CM a o utrpení slovenského národa, ktoré boli prvé v dejinách slovenskej historickej spisby. Veriaci si zvyčajne svojich duchovných pastierov vážili, preto nebol problém ním vymyslenú báseň odovzdať ľudu, ktorý si ju odovzdával ešte na začiatku 19. storočia. Jakobeus ako vzdelanec mohol poznať aj obsah Anonymovej kroniky a určite dokázal aj odlíšiť Sotákov od Slovákov a Rusínov a identifikovať ich ako potomkov (bájneho) Salana. V tomto svetle možno región Tovarnianskej tradície rozšíriť od Tovarného a Čičvy južným smerom o Kladzany, Kučín aj Nižný Hrabovec, ktoré vtedy tvorili Jakobeovu farnosť. Obyvatelia sa nemohli slobodne sťahovať, mobilita zachytila tento región skôr v centrálne položených obciach alebo v lokalitách poznačených epidémiami (Ohradzany, Nižný Hrabovec), kde sa potom miestna historická pamäť nezachovala, na rozdiel od okrajových obcí (Hrubov).

Ako pôvodcu Tovarnianskej tradície vo verzii písomne zachytenej (a zrejme aj vylepšenej) Antonom Sirmaim možno označiť Jakuba Jakobea a jej ohnisko lokalizovať v evanjelickej farnosti Kučín v tretine 17. storočia. Jej zmyslom bolo hľadanie vlastných koreňov miestnych Slovákov (a susedných Sotákov), ktorí boli odlišní od Maďarov svojím spôsobom ťažkým života i rečou. Týmto poučením mali byť miestni obyvatelia povzbudení, že majú vznešenú minulosť a zachovanú vieru, ktorej pôvodcami mali byť sv. CM alebo ich žiaci.

Jakobeus si však nedomýšľal bezdôvodne, pretože patrocíniá sv. Klimenta v tomto nebaníckom regióne sú oveľa staršie, preto sú interpretované ako cm. tradícia. To bol jeden z vedľajších dôvodov, že spomenutý vranovský kostol pp Benedikt XVI. v roku 2008 povýšil na baziliku minor, ktorá je tak oprávnene duchovnou matkou všetkých kostolov v okolí.

---

[458] ČERWENÁK, Benjamin Prawoslaw: *Zrcadlo Slowenska*. W Pešti : Tiskem Trattner-Károlyiho, 1844, s. 94.

[459] *Východoslovenský pravek 1*. Budinský-Krička, Vojtech (red.). Nitra – Košice : Archeologický ústav SAV, 1970, s. 159.

[460] VARSIK, Branislav: *Osídlenie košickej kotliny I.* Bratislava : Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1964, s. 121; SEDLÁK, Peter: *Kresťanstvo na území Košického arcibiskupstva (od počiatkov do roku 1804)*. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2004, s. 19-26.

[461] DVORŠČÁKOVÁ, Zdislava: *Cyrilo-metodská tradícia u Slovákov a Moravanov na prelome 19. a 20. storočia.* In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda*, s. 232.

[462] *Biografický lexikón Slovenska IV.* Martin : Slovenská národná knižnica – Národný biografický ústav, 2010, s. 142; SEDLÁK, Imrich: *Východné Slovensko v letokruhoch národa.* Martin : Matica slovenská, 2012, s. 26-27.

5.2 Sviatok sv. Cyrila a Metoda v Košickej diecéze[463]

Košická diecéza teda bola v čase svojho vzniku (1804) výrazne slovenská,[464] čo je dôležité pre pochopenie existencie cm. kultu na východe Slovenska. Dôležitým a nosným pilierom cm. kultu v Košiciach bol vlastný liturgický kalendár. Ten v roku 1826 zakonzervoval istý stav spoločnosti ešte v čase pred silnými prúdmi maďarizácie. Keďže partikulárny kalendár nebolo také jednoduché meniť, zakonzervoval sa stav, ktorý rešpektoval východiskovú situáciu z čias vzniku Košickej diecézy, ktorá sa počas pôsobenia prvých biskupov plne zorganizovala podľa zaužívaných zvykov a potrieb Katolíckej cirkvi a súčasťou tejto snahy bolo aj vytvorenie vlastného kalendára. Pp Lev XII. (1823-1829) schválil 2. decembra 1826 pre Košickú diecézu jej partikulárny kalendár. Zodpovedalo to duchu pápežovej náboženskej politiky.[465] Analýza kalendára na základe prameňov dovoľuje nazrieť do liturgických, historických, kultúrnych a spoločenských tradícií živých v prvej tretine 19. storočia na území dnešného východného Slovenska. Kalendár sa stal východiskom pre zostavenie, vydanie a používanie vlastnej liturgickej knihy.[466]

Kalendár z roku 1826 je výsledkom istého vývoja. Košická diecéza prevzala kalendár Jágerskej diecézy, z ktorej bola v roku 1804 vyčlenená, pretože nemohla odstúpiť od zaužívanej a starej tradície, ktorá sa udržiavala aj používaním jednotného rituála v celej Jágerskej cirkevnej provincii. Košická reforma z roku 1826 bola výsledkom dôkladnej liturgickej a historickej prípravy, ktorú napokon odobril pp Lev XII. schválením partikulárneho kalendára Košickej diecézy. Biskupom bol v tomto období Štefan Čech (1821-1831), ktorý bol predtým pomocným biskupom na Spiši. Jednou z najváženejších a podľa kánonického práva potrebných inštitúcií bola Košická kapitula. Jej poslaním bolo predovšetkým radiť biskupovi pri správe diecézy. Iným významným poslaním kapituly bolo dbať o liturgiu v katedrále pri biskupskej katedre. Dôležité rozhodnutia sa museli prejednať v kapitule. V tomto období pôsobilo v kapitule sedem kanonikov, spomedzi ktorých traja z nich pripadajú do úvahy ako tí, ktorí sa výrazne zapojili do prípravy partikulárneho kalendára Košickej diecézy: Matej Joób (1767-1849), Nikodém Prohácka (1759-1824) a Ján Krstiteľ König (1779-1855). M. Joób bol jeden z najvzdelanejších kňazov kapituly, N. Prohácka bol učiteľom rítu na biskupskom lýceu a J. König vyučoval na lýceu cirkevné dejiny.[467] Ich zrejme treba vidieť za prípravou diecézneho kalendára z roku 1826, aj keď v doznievajúcom barokovom duchu, čo svedčí o vtedajšom konzervatívnom prostredí.

Rok 1826 sa stal v dejinách Košickej diecézy významným liturgickým i historickým medzníkom, ktorý stojí medzi starými a novými časmi. Toto zrejme aj bol zámer prvých košických biskupov, ktorí sa snažili o uživotnenie povedomia existencie novej Košickej diecézy, a teda aj novej identity, a použili na to aj úpravu vlastného liturgického kalendára, čo sa im podarilo. Udialo sa to aj zavedením osobitných ofícií v roku 1829. Úprava z roku 1826 prevzala niektoré už existujúce liturgické spomienky za svoje vlastné, pretože univerzálnou úpravou rímskeho kalendára (vypustením) im hrozil reálny zánik. Iné liturgické spomienky Košická diecéza neprevzala, pretože im reálny zánik v uhorských pomeroch nehrozil; v Uhorsku existoval kalendár sviatkov svätých patrónov Uhorského kráľovstva z prelomu 18. a 19. storočia,[468] ktorý košický kalendár takisto neduplikoval.

---

[463] Porov. ZUBKO, Peter: *Tradícia a dedičstvo kultu sv. Cyrila a Metoda v Košickej diecéze*. In: *Poznávanie kultúrneho dedičstva sv. Cyrila a Metoda*, s. 154-169.

[464] Porov. ZUBKO, Peter: *Slováci na maďarskom území Abovskej a Zemplínskej stolice (v 18. – 1. ½ 20. storočia)*. In: *Acta historica Neosoliensia*, tomus 9. Roč. IX (2006), Banská Bystrica, s. 81-97.

[465] Porov. KELLY, John Norman Davidson: *Pápeži dvoch tisícročí*. Bratislava : ROAL, 1994, s. 247-248.

[466] *Officia nova propria dioecesis Cassoviensis, alia item quae in plerisque antiquioribus breviariis non reperiuntur*. Cassoviae : Typis I. Stepani Ellinger, 1829, 476 s.

[467] Porov. ZUBKO, Peter: Dejiny Košickej kapituly. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2003, s. 118-121, 166.

[468] *Missae in festis propriis sanctorum patronorum Regni Hungariae, Ad formam Missalis Romanam recursae.* In: *Missale juxta Ordinis Praedicatorum*. Romae : Typographia Octavii Puccinelli,

Pri príprave diecézneho kalendára nebol obídený slovenský živel, ktorý tvoril dominantu medzi obyvateľmi Košickej diecézy v čase jej vzniku. Bolo by možné diskutovať o sv. Andrejovi-Svoradovi a Benediktovi či o sv. Vojtechovi, ktorí neboli súčasťou partikulárneho kalendára, ale ich miesto v liturgii bolo isté, pretože patrili medzi uhorských patrónov. Práve legitimovanie sviatku sv. CM doplnilo a vyrovnalo chýbajúce a žiadané liturgické texty. Badať tu snahu o vyhľadanie tradícií vlastných tomuto územiu. V Uhorsku badať návrat a vyhľadávanie historických koreňov od 17. do 19. storočia. Zostavovatelia košického kalendára našli viacero málo známych svätcov zo širokého okolia historickej Panónie, medzi nimi aj sv. CM.

Kalendár Košickej diecézy z roku 1826 sa dostal do povedomia a praktického používania v roku 1829, keď bola vydaná liturgická kniha s názvom *Officia nova propria dioecesis Cassoviensis, alia item quae in plerisque antiquioribus breviariis non reperiuntur*, ktorá bola partikulárnou prílohou k modlitbe LH. Už v diecéznych direktóriách z roku 1827 a 1828 badať zmeny pod vplyvom nového kalendára. Nešlo však o zavedenie dovtedy nepoužívaných, teda nových sviatkov, pretože chýbalo tlačené ofícium. Išlo len o zvýšenie stupňa slávenia už existujúcich sviatkov podľa rozhodnutia pápeža Leva XII.

Spočiatku sa sviatok sv. CM slávil v Košickej diecéze ako *duplex* 14. marca, ale spolu s viacerými ďalšími bol stupeň slávenia do roku 1826 znížený na *duplex minus*,[469] a to ešte za života prvého biskupa Andreja Saba († 1819) a od roku 1827 sa znovu slávil ako *duplex*.[470] Od roku 1883 došlo prvýkrát k presunutiu slávenia dátumu sviatku zo 14. marca na 5. júla. V direktóriu bola publikovaná poznámka, že liturgické ofícium sa má modliť ako doteraz: zo 14. marca.[471]

Kalendár z roku 1826 sa používal bez významnejšej zmeny až do roku 1908.[472] Dňa 8. januára 1908 Posvätná kongregácia pre obrady schválila nový kalendár pre Košickú diecézu.[473] Sviatok sv. CM sa odvtedy slávil nie 5. júla, ale 7. júla.[474] Pp Pius X. vydal dňa 1. novembra 1911

1748, nedatovaný dodatok, s. 73-89; *Kalendarium Festorum SS. Patronorum Regni Hungariae*. Nedatovaný dodatok, s. 90. Podľa diplomatického rozboru možno túto prílohu, ktorá sa nachádza v starej košickej biskupskej knižnici (nesign.), datovať práve na koniec 18., príp. na začiatok 19. storočia.

[469] Porov. *Ordo Divini Officii per agendi juxta ritum Breviarii et Missalis Romani, Anno Domini, qui est Secundus post Bissextilem a Partu Virginis M. DCCC. XXVI. In usum Dioecesis Cassoviensis sub gubernio Illustrissimi, ac Reverendissimi Domini, Domini Stephani Csech, miseratione Divina episcopi Cassoviensis, editus*. Agriae : Typis Lycei Archi – Episcopalis, s. 30.

[470] Porov. *Ordo Divini Officii per agendi juxta ritum Breviarii et Missalis Romani, Anno Domini, qui est Secundus post Bissextilem a Partu Virginis M. DCCC. XXVII. In usum Dioecesis Cassoviensis sub gubernio Illustrissimi, ac Reverendissimi Domini, Domini Stephani Csech, miseratione Divina episcopi Cassoviensis, editus*. Agriae : Typis Lycei Archi – Episcopalis, s. 28.

[471] *Norma Missas celebrandi et Horas canonicas recitandi juxta ritum Breviarii et Misali Romani a Dominica I. Adventus anni MDCCCLXXXII. usque Sabbatum post Dominicam ultimam post Pentecosten anni MDCCCLXXXIII. in usum almae dioecesis Cassoviensis auctoritate Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Constantini Schuster Episcopi Cassoviensis, Abbatis B. M. V. de Sacra Dextera S. Stephani Regis, alias de Szent-Jobb, Sac. Caes. Reg. et Apost. Majest. Stat. Consiliarii act. intimi edita*. Cassoviae : Typis Caroli Werfer, Acad. typographi, 1882, s. 73.

[472] Porov. *Directorium Romano-Cassoviense seu Ordo Divini officii recitandi sacrique peragendi in usum cleri saecularis Dioecesis Cassoviensis accomodatus juxta ritum Breviarii Missalisque Romani ac proprii Cassoviensis pro anno Domini MCMVIII. Jussu et auctoritate Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Augustini Fischer-Colbrie episcopi Cassoviensis*. Cassoviae : Ex Typographia ad Sanctam Elisabeth.

[473] Porov. *Directorium Romano-Cassoviense seu Ordo Divini officii recitandi sacrique peragendi in usum cleri saecularis Dioecesis Cassoviensis accomodatus juxta ritum Breviarii Missalisque Romani ac Kalendarium perpetuum Cassoviense die 8. jan. 1908. a S. Rit. Congregatione approbatum pro anno Domini MCMIX. Jussu et auctoritate Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Augustini Fischer-Colbrie episcopi Cassoviensis*. Cassoviae : Ex Typographia ad Sanctam Elisabeth 1908.-2101.

[474] S poznámkou, že kedysi to bolo 5. júla. *Directorium Romano-Cassoviense seu Ordo Divini officii recitandi sacrique peragendi in usum cleri saecularis Dioecesis Cassoviensis accomodatus juxta ritum Breviarii Missalisque Romani ac Kalendarium perpetuum Cassoviense die 8. jan. 1908 a S. rit.*

apoštolskú konštitúciu *Divino afflatu*, ktorá reformovala breviár, preto v krátkom čase došlo k ešte jednej zmene kalendára Košickej diecézy. Túto druhú zmenu schválila Posvätná kongregácia pre obrady dňa 18. marca 1914.[475] V modifikovaných kalendároch pretrvali niektoré pôvodné sviatky, iné zanikli.

Sviatok sv. Cyrila a Metoda sa v Košickej diecéze slávil v deň 7. júla posledný raz v roku 1920 ako *duplex*.[476] V roku 1921 sa v diecéznom direktóriu začína odzrkadľovať realita rozdelenia diecézy štátnymi hranicami medzi Československo a Maďarsko. Pri niektorých dňoch je uvedený iný sviatok pre územie Slovenska a iný pre územie Maďarska. Je to tak aj pri 5. júli.[477] Na území Slovenska sa ako *duplex maius* uvádza sviatok sv. CM, kým pre Maďarsko je uvedený sviatok sv. Antona Máriu Zaccariu ako *duplex*, ktorému dovtedy sviatok sv. CM ustupoval.

Po nástupe biskupa Jozefa Čárskeho (1925) došlo v diecéznom direktóriu k ďalším zaujímavým modifikáciám. V direktóriu na rok 1927 je sviatok sv. CM uvedený ako *duplex 1^{ae} classis*. Keďže Jozef Čársky administroval aj košické územie v Maďarsku, drobným písmom bolo pri 5. júli uvedené, že v Maďarsku[478] je sviatok sv. Antona M. Zaccariu.[479]

Dňa 23. decembra 1933 košický apoštolský administrátor Jozef Čársky napísal list generálnemu vikárovi do Sátoraljaújhelyu, v ktorom okrem iného tlmočil postoj Svätej stolice k termínu konania slávnostných procesií: „Facultatis permittendi Sacri iterationem in festis […] SS. Cyrilli et Methodii, resp. per analogiam in Hungaria in festo S. Stephani Regis. (S. Congregatio de Sacramentis die 28. Novembris 1933. sub Nro 6400/1933. ad quinquennium.)“[480] Jasne vidno, že prípis Svätej stolice rozlišuje čs. a maďarské územie, nie národnosť. Daný prípis svedčí aj o tom, že sviatok sa slávil akoby to bol prikázaný sviatok.

Po Viedenskej arbitráži sa rozdelenie diecézy novými hranicami odzrkadlilo aj v direktóriu na rok 1939. Opäť sa spomínajú obidve štátne územia.[481] Po príchode novovymenovaného biskupa Štefana Madarádza do Košíc, a neskôr po jeho odchode do emigrácie do obce Hejce v Maďarsku, vydával tento košický biskup v rokoch 1940-1948 direktórium pre tie

---

Congregatione approbatum pro anno Domini MCMX. Jussu et auctoritate Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Augustini Fischer-Colbrie episcopi Cassoviensis. Cassoviae : Ex Typographia ad Sanctam Elisabeth, 1909, s. 71.

[475] Porov. *Directorium Romano-Cassoviense seu Ordo Divini officii recitandi Missaeque celebrandae ad Normam Constitutionis Apostolicae „Divino afflatu“ SS. D. N. Pii Papae X. DD. 1. nov. 1911. juxta Calendarium Ecclesiae Cassoviensis die 18. mart. 1914. a S. Rit. Congregatione approbatum pro anno Domini MCMXV. Jussu et auctoritate Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Augustini Fischer-Colbrie episcopi Cassoviensis*. Cassoviae : Ex Typographia ad Sanctam Elisabeth 1914.

[476] *Directorium Romano-Cassoviense seu Ordo Divini officii recitandi missaeque celebrandae juxta Kalendarium Ecclesiae Cassoviensis die 18. mart. 1914. a S. rit. Congregatione approbatum pro anno Domini fissextili MCMXX. Jussu et auctoritate Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Augustini Fischer-Colbrie episcopi Cassoviensis*. Cassoviae : Ex Typographia ad Sanctam Elisabeth, 1919, s. 39.

[477] *Directorium Romano-Cassoviense seu Ordo Divini officii recitandi missaeque celebrandae juxta Kalendarium Ecclesiae Cassoviensis die 18. mart. 1914. a S. rit. Congregatione approbatum pro anno Domini fissextili MCMXXI. Jussu et auctoritate Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Augustini Fischer-Colbrie episcopi Cassoviensis*. Cassoviae : Ex Typographia ad Sanctam Elisabeth, 1920, s. 43.

[478] V direktóriu na rok 1926 „Pro Hung.“, na rok 1932 „In Vicar. Hung.“, v rokoch 1933 – 1938 sa už nespomína.

[479] *Directorium Divinum officium recitandi missaeque celebrandi pro anno Domini MCMXXVII. In usum cleri dioecesis Cassoviensis editum. Jussu et auctoritate Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Josephi Čársky episcopi Tagorensis, administratori apostolici Cassoviensis*. Cassoviae : Ex Typographia ad Sanctam Elisabeth, 1926, s. 63.

[480] AACass, Administratívne spisy, sign. 5914/1933.

[481] *Directorium Divinum officium recitandi missaeque celebrandi pro anno Domini MCMXXXIX in usum cleri dioecesis Cassoviensis editum. Jussu et auctoritate Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Josephi Čársky episcopi Tagorensis, administratori apostolici Cassoviensis*. Cassoviae : Ex Typographia ad Sanctam Elisabeth, 1938, s. 85 – 86.

časti diecéz, ktoré spravoval. Sviatok sv. CM z nich nevypustil, ale presunul jeho slávenie znovu na 7. júla ako *duplex*[482] podľa zvyku používaného v Maďarsku od čias pápeža Pia X.

Po vynútenom odchode biskupa Jozefa Čárskeho Košíc v Maďarsku do Prešova na Slovensko sa v direktóriu na rok 1941 nič nezmenilo, sviatok sv. CM sa slávil 5. júla ako *duplex 1^{ae} classis*.[483] Až v direktóriu na rok 1944 došlo k výraznej zmene, keď sa sviatok sv. CM bol uvedený prvýkrát ako „patronorum princ. Slovachiae".[484] To isté je uvedené v direktóriu na rok 1945.[485] V direktóriu na rok 1946 sa prvýkrát uvádzajú aj kostoly, v ktorých sa konajú odpustové slávnosti. Dňa 5. júla boli uvedené kostoly sv. Cyrila a Metoda v Giraltovciach a v Krásnej nad Hornádom.[486] Rovnako to bolo v direktóriu na rok 1947.[487] V direktóriu na rok 1948 je poznámka k nedeli 4. júla viažuca sa k nasledujúcemu sviatku patrónov Slovenska: „Dnes nech sa oznámi veriacim sviatok sv. Cyrila a Metoda, biskupov a vyznávačov, nech je slávený vo všetkých kostoloch vonkajšou slávnosťou a so zvykom, ako sa slávia bohoslužby v nedele a sviatky (spievaná omša a vešpery). Na konci omše nech sa slávnostne zaspieva pápežská a štátna hymna. Kto má fakultu binovať, dňa 5. júla môžu binovať na základe špeciálneho indultu Svätej stolice."[488] Posledné košické diecézne direktórium na rok 1951 uvádza sviatok sv. CM stále ako

---

[482] Porov. *Directorium Divinum officium recitandi missaeque celebrandi pro anno Domini MCMXL in usum cleri dioecesis Cassoviensis et administraturae apostolicae Szatmárensis editum. Jussu et auctoritate Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Stephani Madarász Cassoviensis et administratoris apostolici*. Cassoviae : Ex Typographia ad Sanctam Elisabeth, 1939, s. 88; *Directorium pro dioecesibus Cassoviensi et Rosnaviensi MCMXLVIII. Jussu et auctoritate Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Stephani Madarász Cassoviensis et administratoris ap. Rosnaviensis in Hungaria*. Budapest : Stephaneum nyomda, s. 60.

[483] *Directorium Divinum Officium recitandi Missaeque celebrandi pro anno Domini 1941. in usum cleri Administrationum Apostolicarum Cassoviensis, Rosnaviensis et Satmariensis in Slovachia editum. Jussu et auctoritate Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Josephi Čársky Episcopi tit. Thagorensis et Administratoris Apostolici Cassoviensis, Rosnaviensis et Satmariensis in Slovachia*. Prešov : Ex Typographia ad Sanctum Nicolaum, 1940, s. 86.

[484] *Directorium Divinum Officium recitandi Missaeque celebrandi pro anno Domini 1944. in usum cleri Administrationum Apostolicarum Cassoviensis, Rosnaviensis et Satmariensis in Slovachia editum. Jussu et auctoritate Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Josephi Čársky Episcopi tit. Thagorensis et Administratoris Apostolici Cassoviensis, Rosnaviensis et Satmariensis in Slovachia*. Prešov : Ex Typographia ad Sanctum Nicolaum, s. 86.

[485] *Directorium Divinum Officium recitandi Missaeque celebrandi pro anno Domini 1944. in usum cleri Administrationum Apostolicarum Cassoviensis, Rosnaviensis et Satmariensis in Slovachia editum. Jussu et auctoritate Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Josephi Čársky Episcopi tit. Thagorensis et Administratoris Apostolici Cassoviensis, Rosnaviensis et Satmariensis in Slovachia*. Prešov : Ex Typographia Adalberti Baník, s. 83.

[486] *Directorium Divinum Officium recitandi Missaeque celebrandi pro anno Domini 1946. in usum cleri Administrationum Apostolicarum Cassoviensis, Rosnaviensis et Satmariensis, item Dioecesium Cassoviensis et Rosanviensis in ČSR editum. Jussu et auctoritate Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Josephi Čársky Episcopi tit. Thagorensis et Administratoris Apostolici Cassoviensis, Rosnaviensis et Satmariensis, ac Illustrissimi et Reverendissimi Domini Dr. Roberti Pobožný Praelati S. S. – Vicarii Capitul. Rosnaviensis*. Cassoviae : Ex Typographia ad Sanctam Elisabeth, 1945, s. 71.

[487] *Directorium Divinum Officium recitandi Missaeque celebrandi pro anno Domini 1947. in usum cleri Administrationum Apostolicarum Cassoviensis, Rosnaviensis et Satmariensis, item Dioecesium Cassoviensis et Rosanviensis in ČSR editum. Jussu et auctoritate Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Josephi Čársky Episcopi tit. Thagorensis et Administratoris Apostolici Cassoviensis, Rosnaviensis et Satmariensis, ac Illustrissimi et Reverendissimi Domini Dr. Roberti Pobožný Praelati S. S. – Vicarii Capitul. Rosnaviensis*. Cassoviae : Ex Typographia ad Sanctam Elisabeth, 1946, s. 72.

[488] *Directorium Divinum Officium recitandi Missaeque celebrandi pro anno Domini 1948. in usum cleri Administrationum Apostolicarum Cassoviensis, Rosnaviensis et Satmariensis, item Dioecesium Cassoviensis et Rosanviensis in ČSR editum. Jussu et auctoritate Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Josephi Čársky Episcopi tit. Thagorensis et Administratoris Apostolici Cassoviensis, Rosnaviensis et Satmariensis, ac Illustrissimi et Reverendissimi Domini Dr. Roberti Pobožný Praelati S. S. – Vicarii Capitul. Rosnaviensis*. Cassoviae : Ex Typographia ad Sanctam Elisabeth, 1947, s. 73.

sviatok patrónov Slovenska[489] a bolo to tak až do liturgických zmien po Druhom vatikánskom koncile.[490]

V duchu reforiem po Druhom vatikánskom koncile pp Pavol VI. v roku 1969 potvrdil nový liturgický kalendár (*Rímsky kalendár*) a sviatok sv. CM stanovil na 14. február, keď zomrel sv. Cyril. Diecézy Československa si vyžiadali výnimku ponechať si predchádzajúci dátum slávenia 5. júla.

5.3 Pôvod Andreja Špácaiho

Andrej Špácai (*Spáczai*, *Spatzai*) (?-1766)[491] bol kalvínsky duchovný, ktorý bol jedným z niekoľkých prekladateľov bohoslužobných kníh reformovanej cirkvi z maďarčiny do slovenčiny (zemplínske nárečie). Okrem iného išlo o prvý preklad (niektorej časti) Písma do slovenčiny v novoveku.[492] Preklad do národnej reči je z istého uhla pohľadu napodobňovaním toho, čo urobili solúnski bratia – sprístupnenie Bohom zjaveného Slova ľudu v jeho reči.

Je známych päť kníh, ktoré boli v prostredí slovensky rozprávajúcich kalvínov stredného Zemplína preložené do slovenčiny, a to v tomto poradí: malý katechizmus (1750),[493] žaltár (1752),[494] spevník (1752),[495] modlitebník (1758),[496] agenda (1758).[497] Knihy boli písané maďarským pravopisom a sú medzi nimi ortografické rozdiely. Špácai je uvedený pod skratkou ako prekladateľ spevníka; agendu preložil Juraj Zováni. Ďalšími prekladateľmi boli pastor Juraj Jesenský († 1770), správca zboru v Bánovciach nad Ondavou v rokoch 1741-1754 a zemepán

[489] *Directorium Divinum Officium recitandi Missaeque celebrandi pro anno Domini 1951 in usum cleri Dioecesium Cassoviensis et Rosanviensis in ČSR, item Administrationis Apostolicae Satmariensis. Jussu et auctoritate Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Josephi Čársky Episcopi tit. Thagorensis et Administratoris Apostolici Cassoviensis et Satmariensis, ac Excellentissimi et Reverendissimi Domini Dr. Roberti Pobožný Episcopi tit. Neileni et Vicarii Cap., Rosnaviensis*. Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 1950, s. 105.

[490] Porov. *Officia propria breviarii Romani dioecesium et apostolicarum administrationum Slovacchiae*, s. 177.

[491] *Slovenský biografický slovník (od roku 833 do roku 1990) V*. Martin : Matica slovenská, 1992, s. 491-492; SEDLÁK, Imrich: *Východné Slovensko v letokruhoch národa*, s. 32.

[492] Porov. RYDLO, Jozef M.: *Slovenské preklady a vydania Svätého písma na území Slovenska*, s. 413-520. V článku chýbajú informácie o vydaní Špácaiho prekladu.

[493] *MALI CATECHISMUS. Tojesz: Véri KRESTZÁNSZKEJ GRUNTÓVNICH TSLENKÓV zaloseni FUNDAMENT. Chtori: Z Velyikoho CATECHISMUSa pervéráz u jeziku BELGYITZKÉM krádutskim szlovom víbráni i vidáni: Potom z toho na uharszki preprovadzeni: A z nyoho na nas jezik Szlovenszki obrátzeni, k podobnomu tsvitsenu u vére szlabích a Malyutskích prave prirónváni i accomodováni.* V DEBRETZENYE, Druk: MARGITAI JÁNOS, V Roku 1750, 24 s.

[494] *Svetoho Dávida Králya a Proroka szto i pedzesatz 'soltári. Chtoré: Vedlya Nót Frantzúzkích z Uharszkoho na SZLOVENSZKI jazik szú prelosené, a vernim BOSIM szlusebnyikom k duchovnomu usitku zhotovené. A teraz; pervi ráz vidané.* V DEBRETZINYE, Vitlatsil MARGITAI JÁNOS. V Roku 1752, 2 + 356 + 13 s.

[495] *HLAS POBOSNOHO SPÉVÁNYA. To jeszt: PÉSNYE KRESZTZANSZKE na Rotsné SVJÁTKI, i k jinsím Svetim Prilesitosztem szporádane. Chtore: Z UHARSZKOHO Jaziku na SZLOVENSZKI prelosil S. A.* V DEBRETZINYE, Vitlatsil MARGITAI JÁNOS. V Roku 1752, 2 + 135 + 5 s.

[496] *RADOSZTZ SERTZA POBOSNOHO. To Jeszt: MODLITBI RANNÉ a VETSERNE, a jeden TÍDZENY, i jinsích málo, v chtoríchpobosni Tslovek z duchovnú radosztzu szlúsi BOHU vetsnomu. Chtoré: Jeden z Reformátzkich Kazatelov, z UHARSZKOHO na SZLOVENSZKI jazik prelosil, a tés i od inud zebral, a sz pomotzu verních Uhrov a Szlovákov, k szláve Boszkej vitlatsitz dal.* V DEBRETZÉNYE, Vitlatsil KÁLLAI GERGELY. V Roku 1758, 98 + 3 s.

[497] *AGENDA ECCLESIARUM REFORMATARUM. To Jeszt: SZPRAVA JAKBI SE MALO V EKLEZIJICH REFORMATZKÍCH Krisztzitz, Kristusovu Vetseru viszluhovatz, Novich Manselov prisahatz, Tich chtori prepituju Eccleziu Rozhresovatz. Chtorú: V UHARSZKEM Jaziku zhotovil Dvojej sztzi hodní Pán ZOVÁNYI GYÖRGY, Superintendent. Z chtoroho na SZLOVENSZKO prelosil, jeden Kazatel Szlovenszki HELVETSZKÚ CONFESSIU viznavajútzi.* [V DEBRETZÉNYE. V Roku 1758], 2 + 34 s.

z Rakovca nad Ondavou Andrej Rákoci (1693-1754), o ktorom sa zachovala jedna kondolenčná reč: „V neúplných a ako tieň pominulých dňoch svojich rokov, okrem iných skutkov svojho života, dokázal svoju zbožnosť a lásku k Bohu aj tým, že prekrásne piesne onoho duchom horlivého svätého Dávida preložil vo veršoch do slovenského jazyka a k tomu veľmi pekne, umne, ako som porozumel od takých ľudí, ktorí tomu rozumejú.“ Rákoci sa teda podieľal na preklade a prebásnení žaltára. V druhom vydaní spevníka (1824) je uvedené, že sa na preklade podieľal Andrej Špácai a Juraj Jesenský.[498]

Špácaiov spevník je okrem skvelého prekladu, v ktorom vidno dobrú znalosť zemplínskej slovnej zásoby, syntaxe a frazeológie, aj prebásnený, takže sa rýmuje. Prekladateľ bol talentovaný a vzdelaný. Napísali o ňom, že to bol človek „bohémskej, básnickej mentality, ktorý dozaista prikladal väčší význam poézii ako cirkevnej disciplíne.“ Nepoznáme miesto narodenia Andreja Špácaiho, Štefan Švagrovský predpokladá, že sa narodil v Špačinciach pri Trnave odvádzajúc jeho priezvisko od rovnako znejúcej lokality,[499] ale na to nie sú žiadne dôkazy. Andrej Špácai pôsobil ako duchovný v zbore v Milhostove (do 1743), v Malčiciach (1743-1754), v Bánovciach nad Ondavou (1754-1760) a vo Vrbnici, kde zomrel. Keď sa v roku 1762 vyskytli snahy odňať kalvínom kostol v Lúčkach (v Použí), výrazne a úspešne sa ich zastal práve Andrej Špácai.[500]

V roku 1749 jágerský biskup František Barkóci vizitoval Zemplínsku stolicu. Navštívil nielen vlastných latinských farárov, ale skontroloval aj uniatskych a kalvínskych duchovných, ktorí museli prísť na tzv. skrutíniá na stanovené miesta v stanovený čas. Na týchto pohovoroch biskup zisťoval predovšetkým to, či nezasahujú do kompetencií katolíckych farárov, nevysluhujú sviatosti a sväteniny katolíkom, či nerozširujú svoju jurisdikciu na ďalšie dediny. Vizitátor sa stredol aj s Andrejom Špácaim.

Kalvínske slovenské zbory na Zemplíne, Použí a Above vznikli v 16. storočí. Existuje viacero dôvodov, prečo cirkevná vrchnosť reformovanej cirkvi dovolila vytvoriť a používať slovenské bohoslužobné texty namiesto maďarčiny. „Vydanie slovenských kalvínskych kníh sa uvádza snaha odlákať kalvínov od prestupovania na rímskokatolícku vieru alebo odrádzať ich od návratu k tzv. starej viere, t.j. byzantskej (gréckokatolíckej), ktorú vyznávali predtým, ako ich za reformácie pokalvínčili.“[501] Podľa Barkóciho vizitácie Zemplína (1749) možno identifikovať tie kalvínske zbory, kde sa určite používala slovenčina (v zátvorkách sú filiálky):

(1) Miešané maďarsko-slovenské a slovensko-maďarské: Abaújkér, Abaújvár (Pányok), Byšta (Brezina), Cekeháza, Čaňa, Ďurkov, Encs, Felsődobsza, Felsőméra, Felsőregmenc, Fony, Fügöd I, Fügöd II, Göncruszka, Hernádbűd, Hernádcéce, Hernádszentandrás, Hernádszurdok, Inánc, Karcsa (Pácin), Kázsmárk, Kiskinizs (Halmaj), Nižný Žipov (Plechotice), Nyíri (Nagybózsva), Seňa (Kechnec), Léh (Rásonysápberencs I), Tornyosnémeti (Milhosť), Ruskov, Skároš, Sokoľany, Svinica, Trstené, Vajkovce (Rozhanovce), Vilmány; Alsódobsza, Bodrogkeresztúr, Erdőbénye, Gesztely (Hernádkak, Újsiska, Hernádnémeti), Hraň, Hrčeľ (Kysta, Zemplínsky Klečenov), Lastovce (Veľký Kazimír), Olaszliszka, Streda n/B (Klin n/B), Svätuše (Svinice, Vojka), Szerencs, Tállya, Tolcsva, Vámosújfalu, Veľké Raškovce (Zemplínske Kopčany), Viničky (Borša), Zemplínske Jastrabie.

(2) Slovenské: Nižná Kamenica, Pálháza; Bánovce n/O (Moravany, Rakovec n/O), Bracovce (Kačanov), Felsőregmec, Kašov, Kožuchov (Zemplínske Hradište), Malčice (Petrikovce), Malé Ozorovce (Veľké Ozorovce), Nižný Žipov (Čeľovce, Egreš), Sátoraljaújhely, Slanec, Tušice, Vrbnica (Budkovce, Hatalov, Lastomír, Michalovce), Zemplínske Jastrabie (Brehov, Sirník).

---

[498] ŠVAGROVSKÝ, Štefan: *Z histórie slovenských kalvínskych rituálnych kníh z rokov 1750 – 1758.* In: *Slovenská reč* 65 (2000), č. 5-6, s. 282-283.

[499] ŠVAGROVSKÝ, Štefan: *Z histórie slovenských kalvínskych rituálnych kníh*, s. 283.

[500] *Reformovaná cirkev na Slovensku, Bánovce nad Ondavou, História zboru* [online]. [Cit. 2013-12-06]. Dostupné na internete: <http://www.reformovanacirkevbanovcenadondav.estranky.sk/clanky/prispevky.html>.

[501] ŠVAGROVSKÝ, Štefan: *Z histórie slovenských kalvínskych rituálnych kníh*, s. 279-294.

Zisťovanie používaného jazyka u nekatolíkov nebola primárna informácia katolíckej kánonickej vizitácie, preto je pravdepodobné, že sa slovenčina používala aj v ďalších lokalitách.

K vizitácii patrili aj informácie o konvertitoch a apostatoch. Počty týchto obyvateľov neboli štatisticky významné, ale niekoľko prípadov bolo zaznamenaných. Bežne existovali prechody od katolíkov k evanjelikom/kalvínom a naopak, ale boli zaznamenané aj prípady apostatovania uniatov ku kalvinizmu (Boldogkőújfalu, Taktaszada). Tieto prípady sa týkali laikov, ale vizitácia zachytila jeden prípad, ktorý sa týka zrejme uniatskeho kňaza, pretože naň text vizitácie podozrivo upozorňuje. V Malčiciach pôsobil kalvínsky kazateľ Andrej Špácai (*Spáczaj*), ktorý bol vyskúšaný z nevyhnutných vecí 27. júna 1749 v Užhorode jágerským biskupomFrantiškom Barkócim. Tento kazateľ apostatoval od rusnákov (*minister calvinicola Andreas Spáczaj … qvi ex Rutheno apostatasse*). Podľa vizitácie sa povrávalo, že krstil, sobášil a pochovával aj luteránov aj katolíkov.[502] Doteraz sa pôvod Andreja Špácaiho predpokladal na západnom Slovensku, ale Barkóciho vizitácia zanechala mimoriadne vzácnu poznámku, na základe ktorej možno s istotou konštatovať, že pochádzal z východného Slovenska, poznal miestne konfesie, jazyky a robil toto prostredie kultúrnejším. Možno predpokladať, že zrodenie takej intelektuálnej osobnosti, ktorá musela vzdorovať povesti apostatu, predpokladá istú kultúrnu úroveň. Špácai mal zrejme svoju rodinu, preto sa rozhodol odísť z uniatskeho prostredia, ktoré mu neumožnilo ďalší rozvoj svojich schopností, ku kalvínom, kde našiel podporu predovšetkým niektorých zemepánov.[503] Možno predpokladať, že Špácaiho konverzia nastala preto, že uniati boli v prvej polovici 18. storočia v kríze, ktorá nedovoľovala schopným presbyterom vyniknúť vo vlastnej cirkvi, to však bolo možné u reformovaných.[504]

[502] AACass, KV, Horný Zemplín, 1749, s. 41.

[503] AACass, KV, Horný Zemplín, 1749, s. 29.

[504] ZUBKO, Peter: *Zemplínski a abovskí uniati v Barkócziho vizitácii. Gréckokatolíci v záznamoch latinských biskupov z 18. storočia IV.* Ružomberok : Verbum, 2013, s. 122.

6 Vývoj kultu sv. Cyrila a Metoda v liturgii hodín v strednej Európe

Strážcami miestnych liturgických tradícií, medzi ktoré patrili miestni patróni, boli miestni ordinári (biskupi a v reholiach provinciálni predstavení). Texty museli prejsť schválením Svätej stolice. Modlitby k svätcom na čele s breviárovými a omšovými textami sú svedkami a konzervatívnymi udržiavateľmi spirituálnej a historickej identity a pamäte.

6.1 Stredoveké ofíciá

Existenciu kultu svätých dokladajú liturgické texty, pretože tie sa používali v určený deň na oslavu svätca v modlitbe cirkvi. Popri LH vznikali aj omšové texty pre misály. Úradný kult pestovaný klerikmi, na ktorom sa veriaci laici zúčastňovali až sekundárne, bol len jednou časťou kultu. Pp Benedikt XVI. povedal, že viera bez ľudovej zbožnosti skôr či neskôr zanikne.[505] Kult je vždy obrazom viery celej cirkvi, všetkého Božieho ľudu. Kým kult v úradnej rovine má hlavu, v ľudovej má srdce.

Breviárové texty určené na príslušný sviatok čiže ofíciá používa rímsky obrad každý deň. Sú preto dôležité. Na príslušné sviatky vznikli osobitné formuláre. Čím významnejší sviatok, tým je ofícium viac rozvinuté a v prípade najvýznamnejších sviatkov sú všetky časti ofícia vlastné, používané len na tento sviatok od prvých po druhé vešpery, netreba používať texty z tzv. spoločných častí na doplnenie chýbajúcich častí vlastného ofícia. V prípade lokálnych sviatkov vznikali takéto ofíciá o významných patrónoch; čím významnejší patrón, tým vyšší stupeň slávenia a rozvinutejšie (úplnejšie) ofícium. Vývojom prešlo aj cm. ofícium.

Prvé latinské cm. ofícium latinskej cirkvi vzniklo v Olomouckej diecéze za biskupa Jána VII. Volka v roku 1349, čo súviselo so zavedením sciarku sv. CM v Olomouckej diecéze.[506] Nazýva sa aj *Moravské ofícium* alebo *Adest dies gloriosa* (*Nadišiel slávny deň*). Sv. CM boli slávení ako patróni Moravy 9. marca. Ofícium prešlo istým vývojom, ako to dosvedčujú niekoľké zachované rukopisy zo 14. storočia; spočiatku nebolo rozvinuté úplne, chýbajúce časti boli podľa liturgických predpisov dopĺňané zo spoločných častí ofícia na sviatky vyznávačov alebo mučeníkov; ani prvá modlitba sviatku nebola pôvodná, ale pochádzala zo spoločných častí breviára s doplnením mien CM. Lekcie v rozličných rukopisoch ofícia obsahujú čítanie buď z legendy *Quemadmodum ex historiis* (výťah z *Moravskej legendy*) ako olomouckého aj pražského pôvodu, alebo obsahujú čítania z legendy *Beatus Cyrillus*.[507] Okrem *Moravského ofícia* z prostredia kráľovstva pochádza menej známe tzv. *České ofícium* alebo *Gaudet plebs Christianorum* (*Raduje sa kresťanský ľud*). Tieto ofíciá majú aj prvé vešpery, čo svedčí o význame ich sviatku v prostredí, kde sa tieto modlitby používali. Kým *Moravské ofícium* je literárne nekomplikované, *České ofícium* je manieristicky komplikované a tvorené neskorostredovekou rýmovanou stavbou prelomu 14./15. storočia.[508] Zdá sa, že existovali dve ohniská vzniku ofícií, ktoré boli oddelené teritoriálne i časovo. Rozšírenejším ofíciom možno pre svoju nekomplikovanosť a prístupnosť sa stalo *Adest dies gloriosa*. Základom lekcií tohto ofícia je (zvyčajne) legenda *Quemadmodum*. Z nej sú odvodené niektoré antifóny, responzóriá a verzikuly; ostatné časti boli odvodené zo spoločných častí na sviatky svätých. Zachované rukopisy pochádzajú zo 14.-15. storočia. Existujú aj verzie ofícia *Adest dies gloriosa* s lekciami z *Kristiána* (lekcia *Beatus Cyrillus*, no nie legenda *Beatus Cyrillus*). Viaceré redakcie ofícia svedčia o rozličných zásahoch, odzrkadlilo sa v nich moravsko-české napätie, upadanie vedomia

[505] Porov. TARCALOVÁ, Ludmila: *Velehradská poutní tradice*, s. 113.

[506] VEČERKA, Radoslav: *Staroslověnská etapa českého písemnictví*, s. 124.

[507] *MMFH* II, s. 289-291, 337.

[508] *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom I*, s. 121.

a pozitívneho postoja k slovanskej liturgii, čím aj výsledné redakcie ofícia upadali najmä v časoch husitských vojen.[509] Keďže lekcie v ofíciách sa odlišujú od vzorových predlôh, označujú sa názvom *Historia sanctorum Cyrilli et Methudii confessorum*. České ofíciá mali priamy vplyv na vznik poľského ofícia.[510]

V 14. storočí vznikli v Čechách viaceré veršované ofíciá na počesť sv. Václava, sv. Ľudmilu, sv. Prokopa, sv. CM a sv. piatich bratov. Svätováclavké ofícium *Adest dies leticie* zložil sám kráľ Karol IV.[511] Možno preto predpokladať, že panovník stál osobne aj pri vzniku cm. ofícia, alebo bol jeho (spolu)autorom. To vysvetľuje skutočnosť, že cm. ofícium *Adest dies gloriosa* bolo rozšírené a obľúbené aj v Čechách. V prípade druhého ofícia *Gaudet plebs Christianorum* možno autorstvo predpokladať u niektorého zo známych teológov povolaných na univerzitu Karolom IV.[512]

Je dôležité spomenúť aj hlaholské ofíciá, aj keď sa spomínajú skôr v juhoslovanských súvislostiach. Niektorí doterajší autori predpokladali, že sa dostali do českého kláštora v Emauzoch v 14. storočí od južných Slovanov. Ak by to tak bolo, prešli by istým vývojom, ktorý by sa odzrkadlil v ich textoch a obsahu. Nič také sa v nich nenachádza, pretože hlaholské ofíciá majú veľmi jednoduchú genézu vychádzajúcu zo Svätého písma, sú vlastne zbierkou biblických výrokov vztiahnutých na sv. CM, na ktorých sa tieto výroky splnili, preto boli hodní nasledovania; okrem toho sa v nich nachádzajú lekcie českej proveniencie. Niektoré formulácie ofícií zamerané napr. na telesnú askézu sú evanjeliovou radou, ktorú brali vážne predovšetkým benediktínski mnísi. Ofíciá teda vznikli v kláštore, a to zrejme až v Emauzoch v 14. storočí, nie predtým, pretože neexistujú staršie rukopisy, len mladšie odpisy. V čítaniach ofícia sa nachádza starobylá verzia *ŽK* podľa nejakého nezachovaného rukopisu z Čiech (jeho jadro vzniklo v 60/70. rokov 9. storočia),[513] ktorá bola použitá pri zostavení ofícia v ľubľanskom a novľanskom breviári i breviári popa Mavra.[514] Až keď sa ofíciá z Čiech dostali možno už v 14., najneskôr v 15. storočí do juhoslovanských krajín, niektoré formulácie boli pod miestnymi vplyvmi (a možno aj zámernými zmenami alebo spontánnymi redakciami) pozmenené až do zachovanej podoby. V českom prostredí boli hlaholské ofíciá len mikrolokálnou záležitosťou emauzského kláštora, pretože nimi používaná hlaholika sa nerozšírila. V prospech českého pôvodu hovorí zmienka o Cyrilovi ako o svetle, ktoré osvietilo „český národ“.[515]

Všetky tri ofíciá vznikli v českom/moravskom prostredí. Ofícium *Adest dies gloriosa* bolo prvé a používané na Morave a v Čechách a odtiaľ sa dostalo do Poľska (*Krakovský breviár*, 1443; *Viaticum posnaniense*, 1513; *Viaticum wladislaviense*, 1500; nové breviáre od roku 1580)[516] i do Uhorska (len ako knižný import); ofícium *Gaudet plebs Christianorum* sa používalo v Čechách, ale neprekročilo hranice krajiny; kým prvé ofíciá vznikli v prostredí sekulárneho kléru pod patronátom biskupov, české ofícium možno v akademickom prostredí univerzity u skúseného básnika píšuceho po latinsky; hlaholské ofícium vzniklo v kláštornom, striedmom a jednoduchom prostredí, ale pre svoje písmo a slovanský jazyk našlo svoju budúcnosť len v Chorvátsku a Slovinsku.

Stredoveké ofíciá sa podľa potreby odpisovali, počet exemplárov musel pokrývať počet klerikov, preto zachované exempláre sú len zlomkom ich pôvodného počtu. Po rozšírení kníhtlače

---

[509] *MMFH* II, s. 337-339.

[510] *MMFH* II, s. 291; porov. BARLIEVA, Slavia: *Cyryl i Metody w dawnej tradycji katolickiej Europy*, s. 120-122.

[511] NECHUTOVÁ, Jana: *Latinská literatura českého středověku do roku 1400*. Praha : Vyšehrad, 2000, s. 142-144, 182.

[512] Porov. NECHUTOVÁ, Jana: *Latinská literatura českého středověku do roku 1400*, s. 215-225.

[513] VEČERKA, Radoslav: *Staroslověnská etapa českého písemnictví*, s. 81, 87.

[514] *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom I*, s. 168.

[515] VEČERKA, Radoslav: *Staroslověnská etapa českého písemnictví*, s. 86.

[516] *EK* 3, s. 711.

boli tiež vydávané, ale nezachovali sa. Podľa *AS* taká tlač bola vydaná v roku 1495 v Olomouci.[517] Podobne aj 3. mája 1538 bolo vydané v Olomouci ďalšie ofícium.[518]

<table>
<tr><th colspan="3">Prehľad cm. ofícií v 14.-16. storočí</th></tr>
<tr><td rowspan="3">1349
Olomouc
Adest dies gloriosa</td><td>Quemadmodum
moravský variant</td><td rowspan="3">→ Morava
→ Čechy
→ Poľsko</td></tr>
<tr><td>Quemadmodum
český variant</td></tr>
<tr><td>Beatus Cyrillus</td></tr>
<tr><td colspan="2">14./15. storočie
Praha
Gaudet plebs Christianorum</td><td>zaniklo</td></tr>
<tr><td>14. storočie
Emauzy
Hlaholské ofíciá</td><td colspan="2">→ Chorvátsko</td></tr>
</table>

6.2 Barokové ofíciá

Ďalšia etapa vývoja cm. ofícií nastala v rámci rekatolizácie. Došlo k zmene výberu niektorých lekcií a posvätných textov. Tu možno rozlíšiť tri až štyri línie (nazvané podľa miesta vydávania: olomoucká, pražská, poľská a premonštrátska), ktoré sa odvíjali povedľa seba a v istých chvíľach (na istých miestach) sa ovplyvňovali. Najstaršou líniou je olomoucká, ktorá sa používala na Morave a bola silná najmä v 17. storočí, ale v roku 1669 sa kontaminovala pražským a poľským vplyvom. Najsilnejšou, najsamostatnejšou a najdominantnejšou bola pražská línia používaná v Čechách, v rámci ktorej bolo vydaných nielen najviac vydaní cm. ofícia, ale tie ovplyvnili v roku 1669 olomoucké vydanie a v roku 1829 košické vydanie cm. ofícia. Samostatne sa vyvíjalo poľské ofícium, ktoré v roku 1663 ovplyvnilo vydanie premonštátskeho cm. ofícia vydaného síce vo Viedni, ale používaného v českých krajinách. Spoločným znakom všetkých ofícií je použitie chýbajúcich častí cm. ofícia zo spoločnej časti na sviatky vyznávačov biskupov; ide najmä o čítanie z knihy *Sirachovec* (44. kapitola); kým v prvých barokových vydaniach (1630) to boli len verše, čoskoro bolo toto čítanie akoby bolo vlastné (1669) až po posledné barokové vydanie z Košíc (1829) a Olomouca (1852).

Olomoucký bp Stanislav II. Pavlovský (1579-1598) na diecéznej synode12. novembra 1591 schválil prvé barokové moravské ofícium, ktoré vyšlo aj tlačou.[519] Tento biskup sliezskeho pôvodu bol 11. júna 1579 zvolený za olomouckého biskupa, v januári 1580 prijal biskupskú vysviacku a 25. marca 1580 bol inštalovaný. Dňa 1. októbra 1580 požiadal pápeža Gregora XIII. o relikvie sv. Cyrila. V žiadosti biskup uviedol, že sviatok sv. CM sa v jeho diecéze slávi každý rok. Žiadosť bola zamietnutá 11. februára 1581, pretože pápež nechcel poslať celé telo svätca do nekatolíckej krajiny, v ktorej by mohli byť sväté relikvie zneuctené, ale ak by chcel, pošle mu

[517] *AS* 8, s. 16.

[518] *Proprium officiorum divinorum pro Clero Archidiocesis Olomucensis atque Dioecesis Brunensis ex mandato Sanctissimi Domini Nostri Pii IX., Pontificis Maximi concinnatum, atque ab Eodem approbatum.* Olomucii Moravorum. Typis Francisci Slawik, c. r. p. Civitatis et Archiep. Typographi Aulici. 1852, s. IV.

[519] *Proprium officiorum divinorum pro Clero Archidiocesis Olomucensis atque Dioecesis Brunensis*, s. IV; MEDEK, Václav: *Cesta české a moravské církve staletími*, s. 183-184; VÁLKA, Josef: *Morava reformace, renesance a baroka. Vlastivěda moravská. Země a lid. Nová řada, svazek 6. Dějiny Moravy, díl 2.* Brno : Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 1996, s. 52-53.

malú čiastku. Nevie sa, či biskup o takú čiastku požiadal, alebo či ju dostal.[520] V snahách biskupa Stanislava Pavlovského pokračoval jeho nástupca kardinál František z Dietrichsteina (1599-1636), ktorý 1. januára 1614 vydal dekrét, ktorým zaradil sviatok sv. CM medzi zasvätené sviatky (*festa sollemnia fori*). V roku 1617 požiadal o relikvie z Ríma, ale nezískal ich do svojej smrti v roku 1636.[521] Avšak v roku 1630 vydal breviár aj s cm. ofíciom.[522] Toto ofícium bolo ovplyvnené nielen domácimi vplyvmi, ale prevzalo aj lekciu z nejakého poľského ofícia. Ďalší olomoucký bp Karol II. Lichtenštejn (*Lichtenstein*) (1664-1696) v roku 1666 promulgoval nové vydanie LH,[523] ktoré vyšlo tlačou v roku 1669 aj s cm. ofíciom.[524] Tento biskup v roku 1676 všeobecne obnovil slávenie sviatku sv. CM.[525] Karol Lichtenštejn bol zvolený za olomouckého biskupa 12. marca 1664. Nariadenie používať partikulárnu LH v Olomouckej diecéze bolo jedno z prvých, ktoré vydal.[526] Ďalšie vydanie vyšlo v roku 1774.[527] Za posledné barokové vydanie olomouckej línie považujeme vydanie z roku 1852,[528] ktoré 21. februára 1851 schválil pp Pius IX. dňa 19. septembra 1851.[529]

Pražské vydania LH tvoria samostatnú líniu cm. ofícií a vyšli v rokoch: 1663,[530] 1677,[531] 1705, 1724,[532] 1766,[533] 1767.[534] Derivátom tejto línie je ofícium schválené pápežom Piom VI. dňa

---

[520] PARNA, Tomáš: *Cyrilometodějský kult v prostředí olomouckých biskupů raného novověku*, s. 48-49.

[521] PARNA, Tomáš: *Cyrilometodějský kult v prostředí olomouckých biskupů raného novověku*, s. 49-52.

[522] *Officia Propria Sanctorum Cathedralis Ecclesiae Et Totius Dioecesis Olomucensis CONSENSV & AVTHORITATE S. D. N. URBANI VIII. Omnibus omnium ordinum Sacerdotibus Recitanda. EDITA.* Nicolspurgi, Typis Seminarij Cardinalitij. A Casparo Haugenbossero. Anno M. DC. XXX, s. 10-16.

[523] *Proprium officiorum divinorum pro Clero Archidiocesis Olomucensis atque Dioecesis Brunensis*, s. VII-VIII.

[524] *Propria Officia Sanctorum, Qvos Cathedralis Ecclesia Olomucensis, S. Wenceslai Martyris, Bohemiae Ducis, Et tota Episcopalis per Monarchinatum Moraviae Dioecesis specialiter colit; Auctoritate ac Jussu Reverendissimi , & Celsissimi Domini, Domini Caroli, Dei gratiâ, Episcopi Olomucensis, Ducis, S. R. I. Principis, Regiae Capellae Bohemiae, & de Lichtenstein Comitis &c. Ad augendam praedictorum Sanctorum venerationem denuò pleniùs collecta, atq, additu in fine recentioribus quibusdam Romani Breviarij Officijs, Per Ejusdem Reverendissime Celsitudinis Suae Vicarium Generalem, & Episcopale Consistorium in publicam lucem edita. Anno M. DC. LX IX.* Olomucij, Typis Viti Henrici Ettelij, s. 16-22.

[525] DRAHOŠ, Zdeněk: *Cyrilometodějská reflexe v české literatuře a společnosti*, s. 110.

[526] PARNA, Tomáš: *Cyrilometodějský kult v prostředí olomouckých biskupů raného novověku*, s. 52-53.

[527] *Proprium officiorum divinorum pro Clero Archidiocesis Olomucensis atque Dioecesis Brunensis*, s. VIII.

[528] *Proprium officiorum divinorum pro Clero Archidiocesis Olomucensis atque Dioecesis Brunensis ex mandato Sanctissimi Domini Nostri Pii IX.*, s. 110-112.

[529] *Proprium officiorum divinorum pro Clero Archidiocesis Olomucensis atque Dioecesis Brunensis*, s. IX.

[530] *Officia Propria Sanctorum Quorum memoria Per Archidioecesin (sic!) Bohemiae specialiter colitur. In Gratiam Totius Cleri Archidioeceseos Nec non ad augendum praefatorum Sanctorũ cultum denuò pleniùs collecta, & edita. Anno M. DC. LXIII. Cum Licentia Eminetissimi Principis ERNESTI Cardinalis ab Harrach, Archi-Episcopi Pragensis.* PRAGAE Typis Universitatis Carolo-Ferdinandeae in Collegio Societatis IESV ad S. Clementem, s. 14-16.

[531] *Propria Officia Sanctorum, qvos S. Metropolitana Ecclesia Pragensis S. Viti Mart: et tota Archi-Episcopalis per Regnum Bohem: Archi-Dioecesis colit. Auctoritate ac Jussu Reverendissimi ac Celsiss: Principis Domini, Domini Joannis Friderici ex Comitibus à Waldstein, Dei et Apost: Sedis Gratia Archi-Episcopi Pragensis, Legati nati, S. R. I. Pricipis, Regni Bohemiae Primatis, S. Milit. Ord: Crucigerorũ cum rubea stella per Bohemiam, Moraviam, Silesiam, Poloniam, Generalis ac Magni Magistri Universitatis Carolo-Ferdinandeae Pragensis Perpetui Cancellarij, &c. Labore ac Combinatione: Gregorii Georgii de Krigelstein, SS. Theol: Doctoris, exemptae Eccles: Wissehradensis ad SS. Petrũ & Paulum, & Vetero-Boleslaviensis Canonici, nec non praefatae S. Metropol: Ecclesiae Pragensis Sacristani. Ad augendam praedictorum Sanctorum venerationẽ, & psallentitó commoditatem, denuò pleniùs & accuratiùs collecta, & in publicam lucem edita, Anno 1677.* Pragae: Typis Georgij Czernoch, s. 51-54.

21. júla 1777 pre všetky diecézy rakúskej monarchie (ak to vyžadovali miestne okolnosti)[535] a košické cm. ofícium z roku 1829,[536] ktorého texty chválil pp Lev XII. v roku 1826. Pražskými arcibiskupmi, ktorí vydali vlastné breviáre, boli: Arnošt Albrecht z Harrachu (1623-1667), Jan Fridrich z Valdštejna OCr (1675-1694), Jan Josef Breuner (1695-1710), František Ferdinand Khünburg (1711-1731) a Antonín Petr Příchovský (1763-1793). Valdštejn ako prímas zaradil v roku 1677 sv. Kozmu a Damiána medzi krajinských patrónov a vyšlo nové vydanie breviára. Breuner dal v roku 1699 vyhotoviť strieborné busty svätých krajinských patrónov, medzi nimi aj sv. Cyrila.[537]

Súčasťou barokovej zbožnosti 17. storočia bol kult domácich svätcov spojený s cirkevným patriotizmom, ktorý sa prejavil vo všetkých krajinách habsburskej monarchie. V Dolnom Rakúsku to bol sv. Leopold povýšený v roku 1663 za krajinského patróna, v Hornom Rakúsku sv. Florián, v Uhorsku sv. Štefan, v Čechách a na Morave sv. Václav a sv. CM, v Bavorsku, Poľsku a Uhorsku bola principálnou patrónkou krajiny Panna Mária, kráľovná všetkých svätých. Barokové patronáty nevznikli len kvôli pocitu bezpečia pre pohnuté vojnové, politické a spoločenské udalosti 17. storočia, ale treba v nich vidieť aj prirodzený záujem o zabezpečenie si svätcovej ochrany v budúcnosti. Barokový patriotizmus sa stal účinnou základňou opätovného pokatoličtenia monarchie. Na Morave prevládla cm. úcta nad svätováclavskou, aj keď olomoucká katedrála bola zasvätená sv. Václavovi. V Prahe bol symbolom cm. úcty oltár sv. CM v katedrále postavený českým kancelárom Vratislavom z Pernštejna v roku 1571, na Morave to bol Velehrad.[538]

---

[532] *Officia Propria Sanctorum: Quorum Memoriam S. Metroplitana Ecclesia Pragensis S. Viti Martyris: Totaque Archi-Episcopalis Per Regnum Bohemiae Archi-Dioecesis Per Anni Circulum colit, & recolit. Auctoritate, et Jussu Reverendissimi ac Celsissimi Principis Domini Domini Ferdinandi Dei Gratiâ Archi-Episcopi Pragensis, Legati Nati, Sacri Romani Imperii Principis, è Comitibus Khünburg, Sacrae Caesarae Regiaeque Majestatis Intimi Consiliarii, Inclyti Regni Bohemiae Primatis: nec non Carolo-Ferdinandae Universitatis Pragensis Perpetui Cancelarii. Novissime Pro augenda dictorum Sanctorum veneratione accuratiùs revisa, aucta, & secundùm Missale Romano-Bohemicum conformata.* Pragae, Typis Wolffgangi Wickhart, Archi-Episcopalis, & Inclytorum Regni Bohemiae Satuum Typographi. 1724, s. 70-73.

[533] *Officia Propria Sanctorum, Quorum Memoriam S. Metroplitana Ecclesia Pragensis S. Viti Martyris Totaque Archi-Episcopalis Per Regnum Bohemiae Archi-Dioecesis Per Anni Circulum Colit, et Recolit. Auctoritate, et Jussu Reverendissimi ac Celsissimi Sac. Rom. Imp. Principis Domini Domini Antonii Petri Dei Gratia Archi-Episcopi Pragensis, Sedis Apostolicae Legati Nati, Comitis de Przichowsky, e Lib. Baronibus de Przichowitz; utriusque Sacrae Caesarae Regiae Apostol. Majest. Intimi Actualis Consiliarii, Inclytorum Regnorum Boemiae Primatis, et Hungariae Praelati, nec non Carolo-Ferdinandae Universitatis Perpetui Cancelarii et Studiorum Protectoris &c. &c. Novissime Pro Augenda Dictorum Sanctorum Veneratione Accuratius Revisa, Aucta, & Secundum Missale Romano-Bohemicum conformata.* Pragae, Typis Fitzky-& Hladkyanorum Haeredum Factore Cajetano Kraffer. [1766], s. 56-59.

[534] *Officia Propria Sanctorum, Quorum Memoriam S. Metroplitana Ecclesia Pragensis S. Viti Martyris Totaque Archi-Episcopalis Per Regnum Bohemiae Archi-Dioecesis Per Anni Circulum Colit, et Recolit. Auctoritate, et Jussu Reverendissimi ac Celsissimi Sac. Rom. Imp. Principis Domini Domini Antonii Petri Dei Gratia Archi-Episcopi Pragensis, Sedis Apostolicae Legati Nati, Comitis de Przichowsky, e Lib. Baronibus de Przichowitz; utriusque Sacrae Caesarae Regiae Apostol. Majest. Intimi Actualis Consiliarii, Inclytorum Regnorum Boemiae Primatis, et Hungariae Praelati, nec non Carolo-Ferdinandae Universitatis Perpetui Cancelarii et Studiorum Protectoris &c. &c. Novissime Pro Augenda Dictorum Sanctorum Veneratione Accuratius Revisa, Aucta, & Secundum Missale Romano-Bohemicum conformata.* Pragae, Typis Fitzky-& Hladkyanorum Haeredum Factore Joanne Fitzky. 1767, s. 31-32.

[535] *Officia nova propria Dioecesis Scepusiensis, et alia quae in antiquioribus breviariis non reperiuntur*. Cassoviae : Typis Joannis Josephi Ellinger, [1795], s. 103.

[536] *Officia nova propria Dioecesis Cassoviensis*, s. 167-171.

[537] BUBEN, Milan M.: *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů*. Praha : Logik, 2000, s. 38, 383.

[538] MEDEK, Václav: *Cesta české a moravské církve staletími*, s. 233, 238-239.

Poľská línia sa v novoveku vyvinula ako samostatná, patrí k nej vratislavské ofícium z roku 1735.[539] Texty z „poľského breviára“ sa nachádzajú v olomouckých vydaniach (1630, 1669), ale aj v premonštrátskej LH z roku 1663,[540] ktorú možno považovať za samostatnú líniu len v prípade, ak sa nájde aj iné premonštrátske vydanie, inak je len derivátom poľskej línie, resp. olomouckej línie, v ktorej sa tiež nachádzajú poľské vplyvy.

V 19. storočí sa medzi lekciami objavujú patrologické texty, a to od sv. Hilára (1829 Košice, 1852 Olomouc).

Prehľad cm. ofícií v 17. až v polovici 17. storočia				
Samostatné vývojové línie a vzájomné vplyvy				
	Praha	Olomouc	Poľsko	Premonštráti
		1591		
	↓	↓		
		1630 ←		
	1666/9	↓		→ 1663
	↓	→ 1669 ←		
	1677		↓	
	↓			
	1705			
	↓			
	1724	↓		
	↓		1735	
	1766			
	↓			
1777 ←	1767			
Rakúsko		1774	↓	
1829 ←	↓	↓		
Košice		1852		

6.3 Levovské ofíciá

Treťou periódou vývoja cm. ofícií sú texty vydané po roku 1880, keď pp Lev XIII. vydal encykliku *Grande munus* a súčasne Posvätná kongregácia obradov vydala texty na tento

[539] *Officia propria patronorum Regni Poloniae, Per R. Stanislaum Socolovium, Serenissimi olim Stephani Poloniae regis Theologum, Canonicum Cracoviensem, ex mandato Synodi Petricoviensis conscripta, Auctoritate Illustrissimi Cardinalis Georgii Radzilili Episcopi Cracoviensis edita. Accessit huic editioni Officium Gratiarum actionis pro Victoria ex Turcis obtenta anno M.DC.XXI. die X. Octob. à S. Rituum Congregatione recognitum, & approbatum. Cum licentia ordinarii*. Wratislaviae : Typis Academicis Collegii Soc. Jesu, M.DCC.XXXV [1735], s. 17-18.

[540] *Officia propria sanctorvm. Partim tvtelarivm regni Boëmiae, Archiducatcatus Austriae, & Marchonatus Morauiae. Partim de precepto Svmmorum Pontificum recitanda. Ad vsum Breuiarij Canonicorum Praemonstatensium nouissmè correcti. Accomodata Iussu & auctoritate Reuerendissimi D. D. Benedicti Lachenij Abbatis Monasterij Lucensis, Canon: Regul: Ordin: Praemonstratensis, per Boëmiam, Poloniam, Hungariam, Austriam, Morauiam, & Silesiam, Vicarij Generalis, Commisarij & Visitationis Apostolici, nec-non Sac: Caes: Majest: Consiliarij. Pars hyemalis.* Lvcernae, Ex Officina Typographica Davidis Havtti, Bibliopolae Vienensis. Anno M. DC. XLVI, s. 12-14.

sviatok,[541] ktoré v rozličných obmenách boli preberané až do liturgických reforiem Druhého vatikánskeho koncilu, čím nahradili dovtedajšie barokové ofíciá. Keďže ich autorom bol sám pp Lev XIII. (ide o texty prevzaté z jeho encykliky *Grande munus*), možno ich nazvať po autorovi ako levovské. V tejto fáze nie je možné rozlíšiť lokálne alebo národné línie, pretože ofíciá z rôznych krajín používajú podobné texty. Citáty z encykliky nahrádzajú nielen dovtedy používané staršie texty, ale v niektorých diecézach vznikajú prvýkrát vlastné texty ovplyvnené (povzbudené a vychádzajúce) z pápežskej encykliky. Ako patrologické texty sa použili lekcie od sv. Gregora Veľkého.

Prvé ofícium s týmito textami vydali v Spišskom Podhradí v roku 1887.[542] Aj keď ku Spišu a Spišskej Kapitule sa viažu stredoveké relikty cm. tradície, samostatné ofícium zostavili až po oficiálnom potvrdení pápežom Levom XIII., čo svedčí buď o úpadku kultu alebo jeho silnom zaznávaní v duchu uhorského vlastenectva. Levovský text cm. ofícia v roku 1915 vyšiel v Prahe,[543] v roku 1957 *Posvätná kongregácia obradov* unifikovala texty tohto levovského ofícia pre všetky slovanské diecézy[544] a ako posledný vyšiel tento text v roku 1966 pre všetky diecézy Slovenska.[545]

6.4 Pokoncilové ofíciá

Štvrtá etapa vývoja cm. ofícia nastala po Druhom vatikánskom koncile. Aj tu boli kompetentnou autoritou pre vznik a prijatie miestnych proprií liturgických sviatkov miestni ordinári, ktorí už neprijímali takého ofíciá len pre svoju diecézu alebo provinciu, ale pre celú krajinu ako jednu jazykovú oblasť. V Československu vznikli dve ofíciá, jedno české pre Čechy, Moravu a Sliezsko a druhé pre Slovensko, aj keď cirkevná provincia na Slovensku bola riadne zriadená až 30. decembra 1977 a v ten deň boli definitívne upravené aj hranice českých a moravských diecéz; konferencia biskupov bola ustanovená až v roku 1990.

Texty pokoncilových (súčasných) cm. ofícií v strednej Európe z Česka, Slovenska a Poľska možno prehľadne predstaviť v synoptických tabuľkách (príloha I.3). V nasledujúcej tabuľke sa nachádza prehľad základných identifikačných údajov cm. kultu v pokoncilovom období. Z nich vyplýva, že sviatok sv. CM je osobitne slávený v Česku a na Slovensku, o čom svedčí nielen najvyšší stupeň slávenia – slávnosť, ale aj termín slávenia, kým v Poľsku nebolo potrebné požiadať o výnimku, pretože sa prispôsobili reforme liturgického kalendára, kde bol ich sviatok určený na 14. február. Z komparácie českého, slovenského a poľského ofícia vyplýva, že české a poľské sú si podobné, pretože rovnaké časti sú prevzaté zo spoločnej časti o pastieroch. Len slovenské ofícium je úplne celé vlastné (pozri prílohu I.3).

---

[541] *ASS* 13 (1880), s. 238-239.

[542] *Officia propria sanctorum dioecesis Scepusiensis et alia quaedam jussu excellentissimi ac reverendissimi domini Georgii Császka… edita*. Sepes-Váralja : Typis Typographiae episcopalis, 1887, s. 119-125.

[543] *Officia propria Provinciae Pragensis, a S. Sede approbata et indulta, auctoritate eminetissimi et reverendissimi domini, domini Leonis cardinal. de Skrbenský, archiepiscopis Pragensis Principis, atque Illmorum et Rmorum episcoporum, Provinciae Pragensis suffraganeorum, denuo edita. Pars aestiva.* Pragae 1915. Sumptibus typographiae Cyrillo-Methodianae Venceslai Kotrba, S. Sedis Apostolicae typographi, s. 59-72.

[544] GRIVEC, Franz: *Erlebnisse und Forschungsergebnisse*. In: *Cyrillo-Methodiana. Zur Frühgeschichte des Christentums*, s. 158-160.

[545] *Officia propria breviarii Romani dioecesium et apostolicarum administrationum Slovacchiae iuxta calendarium particulare a Sacra rituum Congregatione revisum et approbatum*. [1966], s. 146-158.

Diferenciácia pokoncilových cyrilo-metodských ofícií v strednej Európe			
Krajina	Čechy a Morava	Slovensko	Poľsko
Dátum slávenia	5. júl	5. júl	14. február
Titul	Sv. Cyrila, mnicha, a Metoděje, biskupa, patronů Evropy, hlavních patronů Moravy	Sv. Cyrila a Metoda, slovanských vierozvestov	Świętych Cyrila, mnicha, i Metodego, biskupa, patronów Europy
Liturgický stupeň	slávnosť	slávnosť	sviatok

6.5 Dátum slávenia

Najdôležitejší deň v hagiografii je deň pozemskej smrti, ktorý sa teologicky nazýva dňom narodenia pre nebo (*dies natalis pro coelis*); v tieto dni sa cirkev schádza na hroboch mučeníkov a svätcov, aby ich vzývala a prosila o príhovor u Boha. Sviatky sa z miesta úmrtia (hrobu) čiže oslávenia (odtiaľ ich duša odišla domov do neba) rozšírili v miestnej cirkvi (diecéze), príp. provincii a odtiaľ ďalej, zvyčajne na miesta a do krajín (presnejšie národov), s ktorými bol svätec spojený buď pozemským životom, prinesením relikvií alebo z iných morálnych, spoločenských, sociálnych, ale aj politických dôvodov. V slovanských krajinách sa od 10. storočia sviatok sv. Cyrila pripomínal 14. februára na výročie jeho smrti čiže dňa narodenia pre nebo. V 11. storočí sa objavuje sviatok sv. Metoda 6. apríla v deň jeho smrti (narodenia pre nebo). V niektorých stredovekých kódexoch sa 6. apríla objavuje spoločný sviatok sv. CM. Chorvátske a slovinské stredoveké liturgické knihy uvádzajú ich sviatok 14. februára, ktorý bol pridaný k sviatku sv. Valentína. V Olomouckej diecéze sa od roku c. 1330 pripomínal ich sviatok 9. marca; tento dátum prevzalo *Martyrologium Romanum* (1584) (*In Morauia sanctorum episcoporum Cyrilli & Methodij, qui multas illarum regionum gentes cum eorum Regibus ad fidem Christi perduxerunt.*).[546] V pravoslávnom Bulharsku a Rusku sa ich sviatok pripomínal 11. mája; od 14. storočia začali cm. texty u pravoslávnych ustupovať a sviatok sa slávil 14. februára aj 11. mája; v typikonoch 15.-16. storočia sa zachovala len spomienka na sv. Cyrila 14. februára. Moskosvský typikon z roku 1682 vypustil z liturgického kalendára 50 svätcov, medzi nimi aj sv. CM; späť ho vrátilo až rozhodnutie petrohradskej synody z 12. mája 1863 pri príležitosti 1000. výročia pokresťančenia Slovanov. Za dátum slávenia bol stanovený 11. máj.[547]

Bp Jan VII. Volek, syn českého kráľa Václava II., už pred rokom 1341 nariadil na Morave sláviť sv. CM dňa 9. marca. Dokazuje to olomoucký misál plebána Heřmana z Milotic z roku 1341; príkaz zopakoval aj v roku 1349. V roku 1380 bol tento príkaz vydaný znovu.[548] Od roku 1349 sa sviatok sv. CM na Morave a v Čechách, ale aj v Uhorsku a v Poľsku slávil 9. marca. Dátum 9. marec spomína aj potridentské *Rímske martyrológium* z roku 1584. Tak to bolo aj v Poľsku v 17. storočí.[549] V Čechách a na Morave sa tento deň slávil až do roku 1863.[550]

Liturgické kalendáre diecéz Hniezdno, Krakov, Poznaň, Plock a Vroclav z 15.-16. storočia uvádzajú sviatok sv. CM 9. marca. V *Proprium Poloniae* z roku 1605 sa sviatok sv. CM

[546] *MR* 1584, s. 71.

[547] *EK* 3, s. 711.

[548] POLÁŠEK, Josef: *Cyrilometodějské ideje a moravské i české kněžstvo*. In: *Pocta spolupatronům Evropy*, s. 45-46.

[549] *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom I*, s. 224.

[550] PÖSTÉNYI, Ján: *Cyrilometodská tradícia na Slovensku*, s. 124-126.; MARKOVIČ, Karol: *Byzantské prvky v cyrilometodskej úcte na Slovensku*, s. 143-144; MALÝ, František: *Kancionálové písně o sv. Cyrilu a Metoději*, s. 87.

v Przemyslskej diecéze uvádza 10. marca; pod tým istým dátumom vystupuje v poľskom vydaní graduála a potridentského antifonára z roku 1645.[551] Sviatky zvykli v partikulárnych kalendároch ustupovať iným sviatkom a oktávam sviatkov, ktoré miestna cirkev považovala za dôležitejšie.

V 17. storočí (1655) je kult sv. CM doložený v benediktínskej reholi, kde sa ich spomienka konala nielen 9. marca, ale aj 16. marca.[552]

Cisárovná Mária Terézia požiadala pápeža Pia VI. o unifikáciu termínu slávenia pre celú monarchiu. Pápež rozhodol 21. júla 1777, aby sa ich sviatok pripomínal 14. marca.[553] Toto rozhodnutie nebolo všade prevedené. Spišská diecéza slávila tento sviatok od roku 1795 v deň 11. marca.[554]

V roku 1863 pp Pius IX. udelil privilégium sláviť sviatok 5. júla v Českom kráľovstve a v Chorvátsku. Promótorom žiadosti bol olomoucký abp Fridrich Fürstenberg. Podobne žiadal aj záhrebský abp Juraj Haulik (1788-1869). Zrejme podľa Haulikovho príkladu[555] aj banskobystrický biskup Štefan Moyses v roku 1864 požiadal Svätú stolicu, aby sa aj v jeho diecéze sviatok slávil 5. júla. Odpoveď Kongregácie pre rítus bola zverejnená v banskobystrickom diecéznom cirkulári 2. februára 1865.[556] Pp Lev XIII. v encyklike *Grande munus* nariadil sláviť ich sviatok v celej cirkvi 5. júla a nariadil používať nové liturgické formuláre. V roku 1897 bol sviatok sv. CM prenesený na 7. júla, čo sa vo väčšine krajín udržalo až do liturgických reforiem Druhého vatikánskeho koncilu, keď bol sviatok prenesený na 14. február.[557] Toto prenesenie súviselo s oktávou sviatku sv. Petra a Pavla: Na 5. júla pripadal siedmy deň oktávy, 7. júl nasledoval po skončení oktávy a bol dňom bez liturgickej spomienky.

Podrobnejší vývoj termínu slávenia je opísaný v kapitole 5.2 pri dejinách sviatku sv. CM v Košickej diecéze.

Jediná zmienka o sv. Gorazdovi v latinskom kalendári pochádzala z poľskej lokality Wiślica; spomienka bola 17. júla,[558] čo však nie je dôkaz, že tam pôsobil.[559]

---

[551] *EK* 3, s. 711.

[552] BARLIEVA, Slavia: *Cyryl i Metody w dawnej tradycji katolickiej Europy*, s. 128-130.

[553] BAGIN, Anton: *Úvod*, s. 11; ŠÁTEK, Jozef: *Slovenské cyrilometodské piesne*, s. 78.

[554] *Officia nova propria Dioecesis Scepusiensis*, s. 103.

[555] DEMKO, Miroslav: *Cyrilo-metodské oslavy v Ríme roku 1863 a Franz List*, s. 136.

[556] KLIMAN, Andrej: *Štefan Moyses – veľký ctiteľ sv. Cyrila a Metoda*, s. 120-121.

[557] *EK* 3, s. 711.

[558] DVORNÍK, František: *Byzantské misie u Slovanů*, s. 207.

[559] MĚŘÍNSKÝ, Zdeněk: *České země od příchodu Slovanů po Velkou Moravu II*, s. 830.

7 Kult Cyrila a Metoda v diele Jána Pavla II. (1978-2005)

7.1 Charakteristika pápežských vyjadrení po *Grande munus*

História kultu sv. CM má niekoľko etáp, ktoré sa odvíjajú od vzťahov a postojov Svätej stolice či pápežov. V období pred vydaním apoštolského listu *Egregiae virtutis* pápežom Jánom Pavlom II., čiže od vydania encykliky *Grande munus* pápežom Levom XIII., uplynulo jedno storočie (1880-1980). Pápeži sa pravidelne pri naskytnutých príležitostiach vyjadrovali o sv. CM. Tieto vyjadrenia majú niekoľko spoločných prvkov, ktorými sa odlišujú od nasledujúcej periódy pápeža Jána Pavla II.:

(1) Zvyčajne boli adresované len slovanským národom.

(2) Cm. odkaz mali pestovať len slovanské národy.

Hodnotenie svätosti pred Jánom Pavlom II. bolo limitované, čo je prirodzené, pretože ako svätcov si ctili sv. CM práve slovanské národy. Spoločenský život a živé tradície nepoznačené globalizáciou umožňovali národom a ich komunitám v emigrácii zachovať si vlastnú identitu, reč a kultúru, ale aj náboženstvo a úctu k vlastným patrónom. Politická nevýznamnosť latinských Slovanov si nevyžadovala všímať si ich hlbšie. Jednoducho hodnotenie svätcov neprekračovalo stáročia zažité spoločenské aj administratívne hranice medzi národmi.

Až pp Ján Pavol II. hneď na začiatku pontifikátu prekročil dovtedajšie predstavy. Ako Poliak si uvedomoval skutočnosť železnej opony a komunistických totalít v slovanských krajinách túžiacich po náboženskej i politickej slobode. Avšak mal prorockú víziu, že situácia sa raz zmení, pretože v Európe už prebiehali integračné snahy, ktoré raz vo svojich dôsledkoch sekundárne (globalizácia, sekularizácia, liberalizácia) i primárne (politicky) zasiahnu slovanské krajiny, ktoré ešte stále mali zachované prirodzené a kresťanské (morálne) hodnoty, ktorými mohli byť príkladom západnej Európe. Navyše Západ mohol porozumieť tomuto zachovanému dedičstvu spoločnej kresťanskej minulosti. Preto pp Ján Pavol II. vyzdvihol dovtedy lokálnych svätcov, navyše žijúcich v ranom stredoveku a v prvom tisícročí, aby zbúral dovtedajšie hranice existujúce predovšetkým v ľudských mysliach ako predsudky a tiež poukázal na skutočnú univerzálnosť rozmeru svätosti, ktoré nie je limitovaná na územie alebo skupinu veriacich, ale môže a má byť príkladom aj pre iné krajiny a ďalších veriacich, pretože „jeden je Pán, jedna viera, jeden krst. Jeden je Boh a Otec všetkých, ktorý je nad všetkými, preniká všetkých a je vo všetkých“ (*Ef* 4,5-6), je len jedna univerzálna cirkev.

Časť nasledujúcich informácií (encykliky, apoštolské listy a listy) je všeobecne známa, ale medzi oficiálnymi dokumentmi Svätej stolice možno nájsť aj ďalšie pramene, ktoré dopĺňajú nielen postoj rímskej kúrie k svätcom, ale aj prácu niektorých kongregácií a problémy, ktoré bolo potrebné riešiť, pričom príklad sv. CM sa ukázal ako východisko.

7.2 Oficiálne vyjadrenia pápežov Leva XIII. až Pavla VI.

Počas storočia pred Jánom Pavlom II. si pápeži pravidelne pri rozličných príležitostiach pripomenuli sv. CM a ich odkaz pre prítomnosť. Túto etapu začal pp Lev XIII. (1878-1903), ktorý 30. septembra 1880 vydal encykliku *Grande munus*.[560]

Dňa 30. novembra 1919 pp Benedikt XV. (1914-1922) vydal apoštolský list *Maximum illud*,[561] v ktorom sa spomínajú sv. CM ako ohlasovatelia evanjelia Slovanom.

[560] *ASS* 13 (1880), s. 145-153.

[561] *AAS* 11 (1919), s. 440-455.

Dňa 30. novembra 1921 pp Benedikt XV. napísal list pražskému arcibiskupovi Františkovi Kordačovi, olomouckému arcibiskupovi Antonínovi Cyrilovi Stojanovi a ostatným biskupom Československa *Saepe nobis*.[562] Pápež reagoval na rozkolnícke hnutie uprostred Katolíckej cirkvi v Čechách. Poukázal na cm. tradíciu krajiny a odporučil dielo *Apoštolát svätých Cyrila a Metoda pod ochranou Panny Márie*.

Dňa 21. júna 1924 pp Pius XI. (1922-1939) napísal list olomouckému arcibiskupovi Leopoldovi Prečanovi pri príležitosti 4. velehradského zjazdu. Velehrad bol v liste označený ako miesto hrobu sv. Metoda, brata sv. Cyrila, ktorí Slovanom zvestovali vieru.[563] Legátovi, ktorého pápež posielal v júli nasledujúceho roku na Velehrad, povedal príhovor 18. decembra 1924.[564]

Dňa 29. júna 1925 pp Pius XI. napísal list ľubľanskému biskupovi Antonovi Bonaventúrovi Jegličovi *Libenti sane* pri príležitosti blížiaceho sa zjazdu študentov východných vied, ktoré sa malo konať v Ľubľane. Všetkých zveril ochrane sv. CM.[565]

Dňa 13. február 1927 pp Pius XI. napísal list biskupom Srbska, Chorvátska, Slovinska a Československa *Quod Sanctum Cyrillum* príležitosti 1100. výročia narodenia sv. Cyrila.[566] Pápež vyzval, aby jubileum bolo príležitosťou na štúdium a reflexiu diela sv. CM.

Dňa 8. septembra 1928 pp Pius XI. vydal encykliku *Rerum Orientalium studiis* podporujúcu východné štúdiá. Encyklika vyzývala na zlepšenie poznania východných cirkví v katolíckom prostredí. Sv. CM sú nazvaní apoštoli Slovanov.[567]

Dňa 4. marca 1929 pp Pius XI. napísal apoštolský list *Caritatem decet* biskupom Československa pri príležitosti 1000. výročia smrti sv. Václava. V liste sa spomína záslužná činnosť členov apoštolátu sv. CM.[568]

Dňa 4. apríla 1951 pp Pius XII. (1939-1958) napísal list *Catholicos novimus* kardinálovi Eugenovi Tisserantovi, biskupovi v Ostii, dekanovi kardinálskeho kolégia a tajomníkovi Kongregácie pre východné cirkvi, pri príležitosti 100. výročia založenia *Apoštolátu sv. Cyrila a Metoda*.[569]

Dňa 25. októbra 1951 pp Pius XII. napísal apoštolský list *Impensiore caritate* biskupom Československa, kléru a laikom na povzbudenie, v ktorom ako vzor spomenul sv. CM, košických mučeníkov, sv. Václava, sv. Ľudmilu.[570]

Dňa 7. júla 1952 pp Pius XII. napísal apoštolský list *Sacro vergente anno* všetkému ľudu Ruska.[571] Pápež pripomenul vzájomné vzťahy pápežov a Rusov od 10. storočia, osobitne ich hrdinský podiel na víťazstve v druhej svetovej vojne.

Neskorší pp Ján XXIII. (1958-1963) ako vyslanec Svätej stolice v Bulharsku spoznal aj cm. tradíciu, ktorá je v tejto krajine hlboko zakorenená. Isté konzultácie mal s pražským arcibiskupom Antonínom Podlahom, historikom, archivárom a spoluorganizátorom velehradských kongresov.[572] Dňa 11. mája 1963 pp Ján XXIII. napísal apoštolský list *Magnifici eventus* slovanským biskupom pri príležitosti 1100. výročia príchodu sv. CM na Veľkú Moravu.[573] Pápež v ňom vyložil aktuálne posolstvo sv. CM a povzbudzoval k práci za zjednotenie kresťanov.

---

[562] *AAS* 13 (1921), s. 554-559.
[563] *AAS* 16 (1924), s. 326-327.
[564] *AAS* 16 (1924), s. 489-490.
[565] *AAS* 18 (1926), s. 7-8.
[566] *AAS* 19 (1927), s. 93-96.
[567] *AAS* 20 (1928), s. 277-288.
[568] *AAS* 21 (1929), s. 129-137.
[569] *AAS* 43 (1951), s. 371-373.
[570] *AAS* 43 (1951), s. 768-772.
[571] *AAS* 44 (1951), s. 505-511.
[572] *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom II*, s. 225.
[573] *AAS* 55 (1963), s. 434-439.

Dňa 13. mája 1963 pp Ján XXIII. predniesol príhovor biskupom východného rítu pri príležitosti 1100. výročia príchodu sv. CM.[574] Pápež pripomenul heroickú lásku slovanských národov k sv. CM, ktorých vymenoval v tomto poradí: Moravania, Slováci, Česi; Poliaci, Ukrajinci, Bielorusi; Rusi, Rumuni, Bulhari; Srbi, Chorváti, Slovinci, ale Maďari, ktorí sa môžu hlásiť k ich odkazu.

V čase Druhého vatikánskeho koncilu boli objavené relikvie sv. Cyrila. Dňa 14. septembra 1963 bp Andrej Grutka odovzdal relikvie sv. Cyrila pápežovi Pavlovi VI. (1963-1978). Dňa 17. novembra 1963 ich pp Pavol VI. priniesol do Baziliky sv. Klimenta v Ríme, kde pri tejto príležitosti povedal príhovor.[575] V roku 1975 pp Pavol VI. odovzdal relikviu sv. Cyrila konštantínopolskému patriarchovi Dimitriovi I. pre Chrám sv. CM v Solúne.[576]

Dňa 23. novembra 1964 pp Pavol VI. napísal apoštolský list *Quam pulchra* o ustanovení na Slovensku prvej Baziliky menšej Sedembolestnej Panny Márie v Šaštíne, ktorú pp Pius XI. v roku 1927 ustanovil za národnú svätyňu.[577] V liste sa píše, že slovenský národ má vieru od sv. CM.

Dňa 25. mája 1969 pp Pavol VI. predniesol príhovor bulharskej delegácii, ktorá prišla do Ríma navštíviť hroby sv. Petra, sv. Pavla a sv. Cyrila.[578]

Dňa 2. februára 1969 pp Pavol VI. napísal apoštolský list *Antiquae nobilitatis*[579] biskupom, kléru a laikom Československa na 1100. výročie smrti sv. Cyrila.[580] V prvej časti je opísaný stručný životopis solúnskych bratov so zhodnotením cm. diela, ktoré pápež písal podobne ako jeho predchodcovia od Leva XIII., že je len záležitosťou Slovanov, najmä Čechov a Slovákov:

> *Význam a zmysel apoštolátu dvoch Solúnčanov bol pre vašich predkov Božím darom… Pre nehynúcu pamiatku prijatého dobrodenia a v povedomí závažnej povinnosti všetci tí, ktorých sa to týka, majú dbať a vynasnažovať sa, aby nebeská milosť nevyšla nazmar a aby nezostala bez očakávaného ovocia.*[581]

Ďalej nasledovali slová, ktoré z dovtedajšej všednosti dokázal oceniť až pp Ján Pavol II. Pp Pavol VI. teda napísal:

> *Oni totiž hlásaním evanjelia priviedli spomenuté národy do lona Katolíckej cirkvi; vytvorením novej abecedy a uzákonením spisovného jazyka otvorili im brány vedy a kultúry. Vďaka ich dielu a ich zásluhám vošli ste do styku s literatúrami Východu i Západu; sloviančina bola povýšená na hodnosť liturgickej reči; cirkev v oných krajinách dosiahla primerané a slobodné zriadenie; aj civilné zákonodarstvo bolo preniknuté predpismi plnými múdrosti. Právom im teda patrí názov otcov vlasti, pretože podľa všeobecného presvedčenia im predovšetkým treba ďakovať za to, že vaše milované národy sa dostali do počtu kultúrne najvyspelejších národov.*[582]

V ďalšej časti listu pp Pavol VI. poukázal na aktuálny význam sv. Cyrila, ktorý sa týkal trvalej platnosti príkladu a náuky, pastoračnej služby Božiemu ľudu, ohlasovania Božieho slova, výchovy mládeže, seminaristov a kňazov, rehoľného života, laikov, posvätnej liturgie, kultúry a pokroku, jednoty vo vernosti, lásky k pápežovi.

---

[574] *AAS* 55 (1963), s. 458-460.

[575] *AAS* 55 (1963), s. 1035-1039.

[576] GÓRKA, Leonard: *Svatí Cyril a Metoděj*, s. 112.

[577] *AAS* 57 (1965), s. 457-459.

[578] *AAS* 60 (1968), s. 342-343.

[579] *AAS* 61 (1969), s. 137-149.

[580] Slovenské vydanie: *Apoštolský list Svätého Otca pápeža Pavla VI. na 1100. výročie smrti sv. Cyrila.* Typis Polyglottis Vaticanis, 1969, 29 s.

[581] *Apoštolský list Svätého Otca pápeža Pavla VI. na 1100. výročie smrti sv. Cyrila*, s. 14.

[582] *Apoštolský list Svätého Otca pápeža Pavla VI. na 1100. výročie smrti sv. Cyrila*, s. 14.

Dňa 14. februára 1969 priputoval do Ríma kardinál Josef Beran, biskupi a ďalší pútnici z Československa, ku ktorým pp Pavol VI. povedal príhovor.[583]

Dňa 7. júla 1971, keď sa v Rímskej diecéze pripomínal sviatok sv. CM, pp Pavol VI. vydal dekrét zriaďujúci fakultu východného kánonického práva (*Facultas Iuris Canonici Orientalium*) na východnom pápežskom inštitúte.[584]

Dňa 10. apríla 1973 pp Pavol VI. napísal list pražskému apoštolskému administrátorovi Františkovi Tomáškovi pri príležitosti milénia Pražskej diecézy.[585] V liste sa píše, že jeho veriaci sú duchovnými dedičmi diela slovanských apoštolov sv. CM.

Dňa 3. augusta 1978 pp Pavol VI. napísal list *Utramque Ecclesiam* veriacim Moravy pri príležitosti dvestoročnice od konštituovania Olomouckej arcidiecézy a vzniku Brnianskej diecézy.[586] Pápež pripomenul sv. CM ako najjasnejší príklad, ktorý stál pri zrode ich viery.

Najvýznamnejším podujatím medzivojnového obdobia, ktoré sa hlásilo k odkazu sv. CM, boli kongresy na Velehrade. Pred niektorými kongresmi poslali pápeži ich garantom olomouckým alebo pražským arcibiskupom pozdravné a povzbudzujúce listy. Dňa 7. júla 1927 pp Pius XI. napísal list *Per dilectum filium* olomouckému arcibiskupovi Leopoldovi Prečanovi pri príležitosti velehradského kongresu.[587] Dňa 7. februára 1928 pp Pius XI. vydal apoštolský list *Fertur ex vetustissima traditione* o ustanovení Baziliky menšej Nanebovzatia Panny Márie na Velehrade, spojenej so životom sv. CM.[588] Tým získalo toto miesto nielen vyššiu hodnosť, ale najmä spätosť s nástupcami sv. Petra, s ktorými boli spojení aj sv. CM. Dňa 11. augusta 1929 pp Pius XI. napísal list pražskému arcibiskupovi Františkovi Kordačovi pri príležitosti velehradského kongresu, ktorý bol aktivitou apoštolátu sv. CM a súčasťou katolíckej akcie.[589] Dňa 25. decembra 1931 pp Pius XI. napísal list *Hand mediocri* olomouckému arcibiskupovi Leopoldovi Prečanovi pred budúcoročným velehradským kongresom.[590]

Sv. CM sa objavili aj v niektorých liturgických usmerneniach Svätej stolice. V roku 1911 riešila Kongregácia pre obrady dubium, či deň 7. júl, keď sa v univerzálnej cirkvi slávil sviatok sv. CM, je *dies quasi natalitia* čiže *dies natalis pro coelis*, pretože sv. Cyril zomrel 14. februára a sv. Metod 6. apríla. Odpoveď bola pozitívna: *Affirmative*.[591] V roku 1914 riešila Kongregácia pre obrady dubium, či možno na sviatok sv. CM používať ofícium zo spoločnej časti biskupov-vyznávačov a nebiskupov, a to nielen pri slávení partikulárnych sviatkov, ale aj inde? Odpoveď bola záporná: *Negative*.[592]

V roku 1913 bol vydaný nový kalendár pre Rímsku diecézu, v ktorom bol sviatok sv. CM vo Večnom meste slávený 9. júla.[593]

Sv. CM boli ustanovovaní za nebeských patrónov organizačných jednotiek cirkvi. V apoštolskom liste pápeža Pia XI. zo 7. júla 1930 sa dozvedáme, že chorvátska františkánska provincia bola zasvätená sv. CM.[594] Dňa 13. decembra 1961 boli apoštolským listom *Clarissimae tamquam gemmae* za nebeských patrónov Ľubľanskej diecézy ustanovení sv. CM.[595]

Aj kult niektorých Božích služobníkov bol úzko spojený s cm. odkazom. Dňa 10. júla 1942 bolo zverejnené jedno dubium v kauze beatifikácie a kanonizácie Božieho služobníka

[583] *AAS* 61 (1969), s. 182-187.
[584] *AAS* 63 (1971), s. 791-792.
[585] *AAS* 65 (1973), s. 241-243.
[586] *AAS* 70 (1978), s. 12-13.
[587] *AAS* 19 (1927), s. 340-341.
[588] *AAS* 20 (1928), s. 217-218.
[589] *AAS* 21 (1929), s. 598-599.
[590] *AAS* 24 (1932), s. 338-339.
[591] *AAS* 3 (1911), s. 281.
[592] *AAS* 6 (1914), s. 709.
[593] *AAS* 5 (1913), s. 71.
[594] *AAS* 23 (1931), s. 44-46.
[595] *AAS* 54 (1962), s. 157-158.

Arnolda Janssena, zakladateľa Spoločnosti Božieho slova; sv. CM sú postavení na roveň sv. Augustínovi a sv. Bonifácovi.[596]

7.3 Pontifikát Jána Pavla II. (1978-2005)

Do dejín cm. kultu sa zapísali viacerí pápeži ako v stredoveku tak aj v novoveku. Najvýznamnejším z nich bol pp Ján Pavol II. (1978-2005), pretože povýšil sv. CM za spolupatrónov Európy a v oficiálnych vyjadreniach im ako pápež spontánne venoval mimoriadne široký priestor, oveľa širší a markantnejší než iným svätcom a ani pred ním nijaký pápež nespomenul toľkokrát meno sv. CM v oficiálnych dokumentoch alebo príhovoroch. Pp Ján Pavol II. mal vo všeobecnosti hlboký vzťah k svätcom, ako to vyplýva z frekvencie jeho príhovorov počas beatifikácií, kanonizácií, výročí a iných príležitostí. Slovanskí vierozvestovia však nachádzali pravidelne svoje miesto v niekoľkých desiatkach prípadov, ktoré sú príležitosťou na spracovanie cm. kultu a zamyslenie nad tým, ako ho vnímal, a na reflexiu pápežovej interpretácie významu slovanských vierozvestov.[597]

Pp Ján Pavol II. počas príhovoru na *Anjel Pána* vo Vatikáne 7. júla 1985 povedal jedno z najdôležitejších cm. svedectiev, že Slovania boli prví, ktorí pocítili dobrodenia sv. CM a až teraz ho môžu pocítiť aj iní.[598] Rovnako nebýva zvykom venovať celú encykliku konkrétnemu svätcovi. Pp Ján Pavol II. o sv. CM napísal encykliku *Slavorum apostoli*. Zasvätil im jubilejný rok, navštívil miesta spojené s ich životom a kultom, opakovane sa stretol s dedičmi ich apoštolského diela, ich nebeskej ochrane zasvätil európsky kontinent. Významný prínos cm. misie bol plnohodnotne pochopený až v kontexte Druhého vatikánskeho koncilu: Pápež vyzdvihol ich prístup k misiám a evanjelizácii a ekumenický potenciál, ktorý môže premostiť dnes rozdelenú, ale v 9. storočí nerozdelenú východnú a západnú cirkev.

Význam diela sv. CM je dôležitý nie preto, že naň poukázal Druhý vatikánsky koncil či pp Ján Pavol II. alebo iní pápeži, ale preto, že ich kvalita je objektívna. Krátko po otvorení koncilu napísal kňaz A. Salajka:

> *Domníváme se, že cyrilometodějský jubilejní rok 1963–64 a zasedající II. vatikánský koncil si po této stránce všimne osobností a díla sv. Konstantina-Cyrila a Metoděje a přiřkne jim onu poctu, která jim po zásluze patří.*[599]

Dielo pápeža Jána Pavla II. je uzavreté, preto je možné predstaviť prehľad pápežovej náuky o sv. CM. Podkladom bol oficiálny obežník Svätej stolice *Acta Apostolicae Sedis* a reprezentačné 16-zväzkové *Zobrané diela* Jána Pavla II. na 16 tisíc stranách; možno predpokladať aj ďalšie, menej významné pápežove zmienky v denníku *L'Osservatore Romano*. Pretože na Slovensku existuje záujem o sv. CM aj o reflexiu ich významu, mnohé z týchto dokumentov boli sprístupnené v rozličných vydaniach slovenských publikácií, ktoré boli použité pri písaní tejto práce (príloha II). Zhromaždené dokumenty tak umožňujú predstaviť úplnú cm. náuku pápeža, ktorý najvýraznejšie zasiahol do ich kultu a vytvoril tak novú periódu v ich uctievaní, sú príležitosťou na pokračovanie v tejto tradícii rozvíjanej hlavou Katolíckej cirkvi.

7.4 Pramene cyrilo-metodského kultu

Pramene o cm. kulte z pera pápeža Jána Pavla II. (1978-2005) možno rozdeliť podľa ich významu do niekoľkých skupín.

---

[596] *AAS* 35 (1943), s. 27-30.

[597] ZUBKO, Peter: *Kult svätých Cyrila a Metoda v diele bl. pápeža Jána Pavla II (1978 – 2005).* In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda*, s. 563-575.

[598] Porov. *DZ* XV, s. 414-415.

[599] SALAJKA, Antonín: *Prameny k životu a dějinám Konstantina - Cyrila a Metoděje*, s. 202.

(a) Encykliky (2):

- *Slavorum apostoli*[600] (2. júl 1985) pri príležitosti 1100. výročia smrti sv. Metoda († 885) (*SA* titul, 29); encyklika nadviazala na cm. encykliku pápeža Leva XIII. *Grande munus* (1880).
- *Ut unum sint*[601] (25. máj 1995) o ekumenickom úsilí.

(b) Apoštolské konštitúcie (4):

- *Apostolicae Sedis*[602] (13. október 1980), konštituovanie Eparchie sv. Cyrila a Metoda v Toronte.
[- *Ecclasiales communitates*[603] (21. február 1997), konštituovanie exarchátu v Košiciach na Slovensku.][604]
- *Praeclarum evangelizationis opus*[605] (5. júl 1997), konštituovanie diecézy Požega v Chorvátsku.
- *Clarorum sanctorum*[606] (5. júl 1997), konštituovanie diecézy Varaždín v Chorvátsku.
- *Suam eminet*[607] (6. august 2003), konštituovanie diecézy Fontibón v Kolumbii.

(c) Medzištátne zmluvy (2):

- *Conventio inter Sanctam Sedem et Slovachiae rem publicam / Accordo base tra la Santa Sede e la Repubblica Slovacca*[608] */ Základná zmluva medzi Svätou stolicou a Slovenskou stolicou*[609] (24. november 2000).
- *Conventio inter Apostolicam Sedem et Slovachiae rem publicam / Accordo tra la Santa Sede e la Repubblica Slovacca sull'educatione e estruzione cattolica / Zmluva medzi Slovenskou stolicou a Svätou stolicou o katolíckej výchove a vzdelávaní*[610] (13. máj 2004, ratifikácia 9. júla 2004 v Bratislave).

(d) Dekréty (2):

- Dekrét o hrdinských čnostiach v kauze beatifikácie a kanonizácie Božieho služobníka Antona Martina Slomšeka, ľubľanského biskupa (13. máj 1996).[611]
- Dekrét o hrdinských čnostiach v kauze beatifikácie a kanonizácie Božieho služobníka Vendelína Vosnjaka OFM, kňaza (18. december 2000).[612]

---

[600] *AAS* 77 (1985), s. 779-813; *DZ I*, s. 149-171; *Cyrilometodějské papežské dokumenty z let 869-1985*, s. 144-192, č. 15; *Od Petrovho stolca k Veľkej Morave*, s. 128-160, č. XX.

[601] *AAS* 87 (1995), s. 921-982.

[602] *AAS* 73 (1981), s. 220.

[603] *AAS* 89 (1997), s. 439-440.

[604] Dňa 30. januára 2008 pp Benedikt XVI. konštituoval z exarchátu eparchiu apoštolskou konštitúciou *Qui succesimus*. Eparchia verejne proklamuje, že jej patrónmi sú sv. CM (*Schematizmus Prešovskej gréckokatolíckej metropolie 2008.* Prešov : Petra, 2008, s. 41). Obidne konštitúcie jej stanovujú, že Chrám Narodenia Blahoslavenej Panny Márie v Košiciach je katedrála. Takého konštitúcie riešia aj problematiku patrocínia diecézy, ak treba, inak je patrónom svätec odvodený z patrocínia katedrály. V opačnom prípade treba súhlas Svätej stolice. Sv. CM boli za diecéznych patrónov vyhlásení na odpuste v Sečovciach 5. júla 1997 autoritou eparchu. Košickému zvyku chýba aprobácia Svätej stolice. Aj Žilinská diecéza má ako patrónov sv. CM. V tomto prípade to potvrdila dekrétom Kongregácia pre Boží kult 12. októbra 2009.

[605] *AAS* 89 (1997), s. 674-676.

[606] *AAS* 89 (1997), s. 676-677.

[607] *AAS* 95 (2003), s. 813-815.

[608] *AAS* 93 (2001), s. 136-146.

[609] *AAS* 93 (2001), s. 146-155.

[610] *AAS* 97 (2005), s. 51-60.

[611] *AAS* 89 (1997), s. 55-59.

[612] *AAS* 93 (2001), s. 730-733.

(e) Apoštolské listy[613] (8):

- *Egregiae virtutis*[614] (31. december 1980) pri príležitosti 1100. výročia listu *Industriae tuae* (880) (*EV* 1), *„ktorým Ján VIII. roku 880 schválil používanie slovanského jazyka v liturgii“* (*SA* 2) a 100. výročia encykliky pápeža Leva XIII. *Grande munus* (30. september 1880) (*EV* 1, 2; *SA* 2); týmto apoštolským listom boli svätí Cyril a Metod vyhlásení za spolupatrónov Európy.

- *Euntes in mundum*[615] (25. január 1988) pri príležitosti 1000. výročia krstu Kyjevskej Rusi; napísaný podľa príkladu pápeža Pia XII., ktorý v roku 1939 oslávil 950. výročie krstu.[616]

- *Merito sane*[617] (30. jún 1989) povyšujúci Kostol sv. Cyrila a Metoda v Danville na stupeň baziliky menšej.

- *Orientale lumen*[618] (2. máj 1995) pri príležitosti 100. výročia apoštolského listu *Orientalium dignitas* pápeža Leva XIII. (1894), napísaného na obranu východných tradícií pre celú cirkev (*OL* 1).

- *Anzitutto rendo*[619] (18. apríl 1996) pri príležitosti 350. výročia Užhorodskej únie. Dňa 25. marca 1995 napísal Ján Pavol II. list *Magno cum gaudio* na 400. výročie Brestovskej únie, ktorý nemá adjektívum apoštolský, ani nespomína svätých Cyrila a Metoda.[620] Ani neskorší apoštolský list pri príležitosti 300. výročie únie Gréckokatolíckej cirkvi Rumunska s Rímskou cirkvou zo 7. mája 2000 nespomína svätých Cyrila a Metoda.[621]

- *Spes aedificandi*[622] (1. október 1999) vo forme motu proprio o vyhlásení sv. Brigity Švédskej, sv. Kataríny Sienskej a sv. Terézie Benedikty z Kríža za spolupatrónky Európy.

- *Coniunctione cum Christo*[623] (4. november 2001) o vyhlásení Božieho služobníka Metoda Dominika Trčku za blahoslaveného (Slovensko).

- *Trinitatis mysterium*[624] (20. máj 2002) o vyhlásení Božích služobníkov Petra Vičeva, Pavla Diďova a Jozafáta Čičkova za blahoslavených (Bulharsko).

(f) Listy (12):

- *Commemoratura brevi tempore*[625] (24. máj 1980) nitrianskemu biskupovi Jánovi Pásztorovi pri príležitosti 1100. výročia konštituovania Nitrianskej diecézy.

- *Pares Europae patroni*[626] (31. december 1981) kardinálovi Františkovi Tomáškovi, pražskému arcibiskupovi, a ostaným biskupom Československa.

- *La dioecesi di Verona*[627] (2. apríl 1983) pri príležitosti 1000. výročia biskupskej konsekrácie sv. Vojtecha.

---

[613] V terciárnej literatúre sú citované pápežské dokumenty, ktoré sú pôvodcom označené ako apoštolské listy alebo listy, označované aj inak, zrejme preto, že autori nevychádzali z autentických prameňov.

[614] *AAS* 73 (1981), s. 258-262; *DZ* IV, s. 157-159; *Cyrilometodějské papežské dokumenty z let 869-1985*, s. 120-127, č. 13; *Od Petrovho stolca k Veľkej Morave*, s. 87-91, č. XIV.

[615] *AAS* 80 (1988), s. 935-956; *DZ* III, s. 143-155.

[616] Porov. *AAS* 31 (1939), s. 258-259.

[617] *AAS* 81 (1989), s. 1199-1200.

[618] *AAS* 87 (1995), s. 745-774; *DZ* III, s. 83-104.

[619] *DZ* III, s. 184-188; *Od Petrovho stolca k Veľkej Morave*, s. 161-169, č. XXI.

[620] Porov. *DZ* III, s. 181-183.

[621] Porov. *DZ* III, s. 189-195.

[622] *AAS* 92 (2000), s. 220-229.

[623] *AAS* 95 (2003), s. 168-171.

[624] *AAS* 96 (2004), s. 88-90.

[625] *AAS* 73 (1981), s. 223-227.

[626] *AAS* 74 (1982), s. 387-389.

[627] *AAS* 75 (1983), s. 547-550; *DZ* III, s. 674-676.

- *It is a joy for me*[628] (2. december 1983) byzantsko-rusínskemu biskupovi Štefanovi J. Kočiškovi v Pittsburghu v Spojených štátoch amerických.

- List *Posolstvo českému a slovenskému duchovenstvu z príležitosti 1100. výročia smrti sv. Metoda* (*Convenistis*)[629] (19. marec 1985) pri príležitosti zhromaždenia kňazov na Velehrade, kde mal byť pochovaný sv. Metod (*Posolstvo* 1).

- List *Participes quadamtenus*[630] (28. jún 1985) kardinálovi Agostinovi Cassarolimu, pápežskému legátovi do Juhoslávie.

- List *Inter multa incepta*[631] (28. jún 1985) kardinálovi Agostinovi Cassarolimu, pápežskému legátovi na Velehrad.

- List (5. júl 1985) kardinálovi Agostinovi Casarolimu, pápežskému legátovi v Djakove v Chorvátsku, pri príležitosti 1100. výročia smrti sv. Metoda.[632]

- List *Ho ancora vivo*[633] (2. január 1986) predsedom európskych biskupských konferencií

- Gratulácia *Hoc die*[634] (27. máj 1987) kardinálovi Agostinovi Casarolimu k 50. výročiu kňazskej vysviacky.

- List *Magnum bastismi donum*[635] (14. február 1988) ukrajinským katolíkom pri príležitosti milénia od krstu Kyjevskej Rusi.

- *Mantre si intensificano*[636] (31. máj 1991) v čase prípravy špeciálnej synody biskupov, venovanej novej politicko-spoločenskej situácii v Európe (*MSI* úvod, 1).

(g) Homílie a príhovory (77):

- Príhovor k Petrovi Mladenovi, ministrovi bulharskej vlády, Rím (13. december 1978).[637]

- Príhovor k biskupom Európy, Rím (20. jún 1979).[638]

- Homília v Bazilike sv. Petra, Rím (1. január 1981).[639]

- Príhovor k veľvyslancom pri Svätej stolici, Rím (12. január 1981).[640]

- Homília v Bazilike sv. Klimenta, Rím (14. február 1981).[641]

- Príhovor k účastníkom kolokvia o spoločných kresťanských koreňoch národov Európy, Rím (6. november 1981).[642]

- Návšteva Slovenského ústavu svätého Cyrila a Metoda, Rím (8. november 1981).[643]

---

[628] *AAS* 76 (1984), s. 274-275.

[629] *AAS* 77 (1985), s. 718-728; *DZ* V, s. 251-156, JAN PAWEŁ II.: *Dzień po Dniu. Ilustrowane Kalendarium Wielkiego Pontifikatu 1978 – 2005. Tom 1*. Turowski, Gabriel (sprac.) – Sosnowska, Jolanta (red.). Kraków : Biały Kruk, 2005 (*DpD* I), s. 323; *Cyrilometodějské papežské dokumenty z let 869-1985*, s. 128-143, č. 14; *Od Petrovho stolca k Veľkej Morave*, s. 116-127, č. XIX.

[630] *AAS* 78 (1986), s. 497-500; *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom II*, s. 265-267.

[631] *AAS* 78 (1986), s. 500-502; HNILICA, Ján: *Svätí Cyril a Metod*, s. 139-141, č. VIII.

[632] HNILICA, Ján: *Svätí Cyril a Metod*, s. 136-138, č. VII.

[633] *AAS* 78 (1986), s. 454-457.

[634] *AAS* 79 (1987), s. 1091-1094.

[635] *AAS* 80 (1988), s. 988-997.

[636] *DZ* III, s. 72-76.

[637] *AAS* 71 (1979), s. 104-105.

[638] *AAS* 71 (1979), s. 978-983.

[639] *AAS* 73 (1981), s. 152-157.

[640] *AAS* 73 (1981), s. 185-196.

[641] *AAS* 73 (1981), s. 262-266; *Od Petrovho stolca k Veľkej Morave*, s. 92-98, č. XV.

[642] *AAS* 74 (1982), s. 23-27; *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom II*, s. 251-523.

[643] LACKO, Michal: *Svätý Cyril a Metod*, Prílohy, s. 1-6.

- Príhovor na zhromaždení Sekretariátu pre jednotu kresťanov, Rím (13. november 1981).[644]

- Príhovor ku kardinálom a členom rímskej kúrie pred sviatkami Božieho narodenia, Rím (22. december 1981).[645]

- Príhovor k biskupom Československa na návšteve *ad limina apostolorum*, Rím (11. marec 1982).[646]

- Európsky akt zasvätenia Európy, Santiago de Compostela (9. november 1982), 1. návšteva Španielska.[647]

- Príhovor k biskupom Kanady na návšteve *ad limina apostolorum*, Rím (28. apríl 1983).[648]

- Homília počas omše v Bazilike sv. Petra, Rím (1. január 1985),[649] začiatok cm. roku.

- Homília v Bazilike sv. Klimenta, Rím (14. februára 1985).[650]

- Príhovor počas ekumenickej bohoslužby/pobožnosti, Mechelen (18. máj 1985), návšteva Beneluxu.[651]

- Príhovor v sídle Európskeho hospodárskeho spoločenstva, Brusel (20. máj 1985).[652]

- Homília počas omše vo Vatikáne (7. júl 1985) na cm. púti za účasti Slovákov.[653]

- Homília počas omše, Lomé (9. august 1985), návšteva Toga.[654]

- Príhovor k účastníkom európskych biskupských konferencií, Rím (11. október 1985).[655]

- Príhovor k zhromaždeným ctiteľom sv. CM, Rím (12. október 1985).[656]

- Homília počas omše v Bazilike sv. Petra, Rím (13. október 1985), zakončenie cm. roku.[657]

- Príhovor k Štefanovi Cigojovi, veľvyslancovi Juhoslávie pri Svätej stolici, Rím (19. december 1985).[658]

- Príhovor kardinálom a členom rímskej kúrie pred sviatkami Božieho narodenia, Rím (20. december 1985).[659]

- Príhovor k veľvyslancom akreditovaným pri Svätej stolici, Rím (11. január 1986).[660]

- Homília počas omše v Bazilike sv. Apolinára in Classe, Ravenna (11. máj 1986).[661]

- Príhovor k oficiálnej bulharskej delegácii na audiencii v Ríme pri príležitosti sviatku sv. CM (24. máj 1986).[662]

- Príhovor k akademikom u sv. Anzelma, Rím (1. jún 1986).[663]

---

[644] *AAS* 74 (1982), s. 32-35.

[645] *AAS* 74 (1982), s. 294-308.

[646] *AAS* 74 (1982), s. 572-577.

[647] *AAS* 75 (1983), s. 328-333; *DZ* X, s. 505-508.

[648] *AAS* 75 (1983), s. 643-648.

[649] HNILICA, Ján: *Svätí Cyril a Metod*, s. 120, č. IV.

[650] *AAS* 77 (1985), s. 631-636; *Od Petrovho stolca k Veľkej Morave*, s. 111-116, č. XVIII.

[651] *DZ* X, s. 825-828.

[652] *AAS* 78 (1986), s. 571-579; *DZ* X, s. 888-893.

[653] HNILICA, Ján: *Svätí Cyril a Metod*, s. 142-145, č. IX.

[654] *AAS* 78 (1986), s. 28-37; *DZ* XIII, s. 541-546.

[655] *AAS* 78 (1986), s. 178-189.

[656] *AAS* 78 (1986), s. 273-278.

[657] *AAS* 78 (1986), s. 230-235; *DpD* I, s. 360; HNILICA, Ján: *Svätí Cyril a Metod*, s. 149-153, č. XI.

[658] *AAS* 78 (1986), s. 610-613.

[659] *AAS* 78 (1986), s. 619-627; *DZ* XIV, s. 153-158.

[660] *AAS* 78 (1986), s. 641-655.

[661] HNILICA, Ján: *Svätí Cyril a Metod*, s. 157-158, č. XIII.

[662] HNILICA, Ján: *Svätí Cyril a Metod*, s. 161-162, č. XV.

[663] *AAS* 78 (1986), s. 1274-1279.

- Príhovor k tým, ktorí prišli do Ríma pri príležitosti 40. výročia poľského časopisu Znak, Rím (19. jún 1986).[664]
- Príhovor k účastníkom generálnej kapituly afrických misionárov, Rím (23. október 1986).[665]
- Homília počas omše, Speyer (4. máj 1987), 2. návšteva Nemecka.[666]
- Príhovor k biskupom Etiópie na návšteve *ad limina apostolorum*, Rím (15. máj 1987).[667]
- Homília v Bazilike sv. Pavla, Rím (25. január 1988), 1000. výročie pokrstenia Kyjevskej Rusi.[668]
- Príhovor pri príležitosti 1000. výročia pokrstenia Kyjevskej Rusi, Rím (5. máj 1988);[669] o pôvode a rozvoji kresťanstva na slovansko-byzantskom Východe.
- Homília počas omše, Praha (21. apríl 1990), 1. návšteva Československa.[670]
- Príhovor v Prahe na Hradčanoch, Praha (21. apríl 1990), 1. návšteva Československa.[671]
- Homília počas omše, Velehrad (22. apríl 1990), 1. návšteva Československa.[672]
- Homília počas omše, Bratislava (22. apríl 1990), 1. návšteva Československa.[673]
- Príhovor po omši, Bratislava (22. apríla 1990), 1. návšteva Československa.[674]
- Príhovor k biskupskej konferencii Talianska, Rím (17. máj 1990).[675]
- Príhovor k účastníkom biskupskej synody o Európe, Rím (5. jún 1990).[676]
- Príhovor k ukrajinským biskupom, Rím (25. jún 1990).[677]
- Príhovor pútnikom, Castel Gandolfo (25. júl 1990).[678]
- Príhovor k Františkovi X. Halásovi, veľvyslancovi Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky pri Svätej stolici, Rím (21. december 1990).[679]
- Príhovor k účastníkom konferencie *Etika vo svete*, Rím (28. september 1991).[680]
- Príhovor k účastníkom biskupskej synody o Európe, Rím (28. november 1991).[681]
- Príhovor k účastníkom 15. a poslednej generálnej kongregácie špeciálnej biskupskej synody o Európe, Rím (13. december 1991).[682]
- Príhovor ku kuriálnym kardinálom pri príležitosti sviatku Božieho narodenia, Rím (23. december 1991).[683]
- Príhovor ku Georgiovi Christoyannisovi, veľvyslancovi Grécka, Rím (17. február 1992).[684]

---

[664] *AAS* 79 (1987), s. 18-22.
[665] *AAS* 79 (1987), s. 846-850.
[666] *AAS* 80 (1988), s. 327-335; *DZ* XI, s. 139-143.
[667] *AAS* 79 (1987), s. 1464-1469.
[668] *AAS* 80 (1988), s. 1102-1106.
[669] *AAS* 80 (1988), s. 1543-1545.
[670] *DZ* XI, s. 776-778.
[671] *DZ* XI, s. 779-784.
[672] *AAS* 82 (1990), s. 1390-1394; *DZ* XI, s. 785-787.
[673] *DZ* XI, s. 788-791.
[674] *DZ* XI, s. 792-794.
[675] *AAS* 82 (1990), s. 1615-1618.
[676] *AAS* 83 (1991), s. 70-80.
[677] *AAS* 83 (1991), s. 145-147.
[678] LACKO, Michal: *Svätý Cyril a Metod*, Prílohy, s. 25.
[679] *AAS* 83 (1991), s. 749-751.
[680] *AAS* 84 (1992), s. 602-606.
[681] *AAS* 84 (1992), s. 1148-1151.
[682] *AAS* 84 (1992), s. 1158-1162.
[683] *AAS* 85 (1993), s. 37-45.
[684] *AAS* 85 (1993), s. 269-272.

- Príhovor ku katolíckym biskupom Grécka na návšteve *ad limina apostolorum*, Rím (9. apríl 1992).[685]
- Príhovor k biskupom Bulharska na návšteve *ad limina apostolorum*, Rím (1. jún 1992).[686]
- Príhovor k biskupom Čiech, Moravy a Slovenska na návšteve *ad limina apostolorum*, Rím (26. jún 1992).[687]
- Príhovor k predsedom biskupských konferencií Európy, Rím (16. apríl 1993).[688]
- Privítanie na letisku, Záhreb (10. september 1994), 1. návšteva Chorvátska.[689]
- Homília počas omše, Záhreb (10. september 1994), 1. návšteva Chorvátska.[690]
- Privítanie na letisku, Bratislava (30. jún 1995), 2. návšteva Slovenska.
- Príhovor k mládeži, Nitra (30. jún 1995), 2. návšteva Slovenska.
- Príhovor k biskupom, Šaštín (1. júl 1995), 2. návšteva Slovenska.
- Homília počas kanonizačnej omše, Košice (2. júl 1995), 2. návšteva Slovenska.[691]
- Príhovor počas modlitby akatistu, Prešov (2. júl 1995), 2. návšteva Slovenska.
- Rozlúčkový príhovor na letisku, Poprad (3. júl 1995), 2. návšteva Slovenska.
- Príhovor k členom Kongregácie pre Boží kult a disciplínu sviatostí, Rím (3. máj 1996).[692]
- Homília počas omše, Ľubľana (18. máj 1996), 1. návšteva Slovinska.[693]
- Príhovor počas stretnutia s predstaviteľmi sveta vedy a umenia, Maribor (19. máj 1996), 1. návšteva Slovinska.[694]
- Príhovor pri príležitosti 350. výročia Užhorodskej únie, Rím (27. október 1996).[695]
- Príhovor pápeža Jána Pavla II. k nitrianskemu biskupovi Jánovi Chryzostomovi kardinálovi Korcovi SJ vo Vatikáne (7. marec 1998) na záver duchovných cvičení vo Vatikáne.[696]
- Príhovor k biskupom Slovenska na návšteve *ad limina apostolorum*, Rím (7. september 1998).[697]
- Príhovor k členom biskupskej synody o Európe, Rím (1. október 1999).[698]
- Príhovor k členom biskupskej synody o Európe, Rím (23. október 1999).[699]
- Príhovor ku kardinálom a kuriálnym prelátom, Rím (21. december 1999).[700]
- Homília počas omše, Atény (5. máj 2001), návšteva Grécka.[701]
- Homília počas beatifikačnej liturgie, Ľvov (27. jún 2001), návšteva Ukrajiny.[702]
- Privítací príhovor, Sofia (23. máj 2002), návšteva Bulharska.[703]
- Príhovor počas stretnutia s patriarchom Maximom, Sofia (24. máj 2002), návšteva Bulharska.[704]

---

[685] *AAS* 85 (1993), s. 372-375.
[686] *AAS* 85 (1993), s. 676-679.
[687] *AAS* 85 (1993), s. 684-689.
[688] *AAS* 86 (1994), s. 227-232.
[689] *DZ* XI, s. 949-951.
[690] *DZ* XI, s. 952-955.
[691] *AAS* 88 (1996), s. 250-254; *DZ* XI, s. 828-831.
[692] *AAS* 88 (1995), s. 865-869; *DZ* XIV, s. 322-324.
[693] *DZ* XI, s. 995-998.
[694] *DZ* XI, s. 1007-1009.
[695] *AAS* 89 (1997), s. 163-166.
[696] KOREC, Ján Chryzostom: *Duchovné cvičenia vo Vatikáne.* Bratislava : Lúč, 1998, s. 182.
[697] *AAS* 91 (1999), s. 205-210.
[698] *AAS* 92 (2000), s. 173-176.
[699] *AAS* 92 (2000), s. 177-180.
[700] *AAS* 92 (2000), s. 338-343.
[701] *DZ* XI, s. 1079-1082.
[702] *DZ* XI, s. 883-886.
[703] *DZ* XI, s. 895-897.

- Príhovor počas stretnutia s predstaviteľmi sveta vedy, kultúry a umenia, Sofia (24. máj 2002), návšteva Bulharska.[705]
- Rozlúčkový príhovor, Plovdiv (26. máj 2002), návšteva Bulharska.[706]
- Príhovor k delegácii bulharskej Pravoslávnej cirkvi, Rím (23. máj 2003).[707]
- Privítací príhovor, Bratislava (11. september 2003), 3. návšteva Slovenska.[708]

(h) Príhovory na *Anjel Pána* (vo Veľkonočnom období na *Raduj sa, nebies kráľovná*) (13):
- Vatikán (28. september 1980).[709]
- Vatikán (7. júl 1985).[710]
- Vatikán (13. október 1985).[711]
- Ravenna (11. máj 1986).[712]
- Vatikán (22. november 1987).[713]
- Velehrad (22. apríl 1990).[714]
- Vatikán (13. február 1994).[715]
- Olomouc (21. máj 1995).[716]
- Berlín (23. jún 1996).[717]
- Praha (27. apríl 1997).[718]
- Vatikán (15. február 1998).[719]
- Vatikán (16. február 2003).[720]
- Vatikán (15. február 2004).[721]

(i) Knihy (2):
- *Vstaňte, poďme!* (2004).[722]
- *Pamäť a identita* (2005).[723]

---

[704] *DZ* XI, s. 898-900.
[705] *DZ* XI, s. 901-903.
[706] *DZ* XI, s. 914-915.
[707] *DZ* XIV, s. 798-799.
[708] *DZ* XI, s. 839-840.
[709] *DZ* XV, s. 141.
[710] *DZ* XV, s. 414-415.
[711] *DZ* XV, s. 425-426.
[712] *DZ* XV, s. 463-464; HNILICA, Ján: *Svätí Cyril a Metod*, s. 159-160, č. XIV.
[713] *DZ* XV, s. 545.
[714] *AAS* 82 (1990), s. 1394-1395; *DZ* XV, s. 672-673.
[715] *DZ* XVI, s. 85-86.
[716] *DZ* XVI, s. 160.
[717] *DZ* XVI, s. 227-228.
[718] *DZ* XVI, s. 276.
[719] *DZ* XVI, s. 323.
[720] *DZ* XVI, s. 569.
[721] *DZ* XVI, s. 611-612.
[722] Ján Pavol II.: *Vstaňte, poďme!* Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 2004, 144 s.
[723] Ján Pavol II.: *Pamäť a identita.* Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 2005, 168 s.

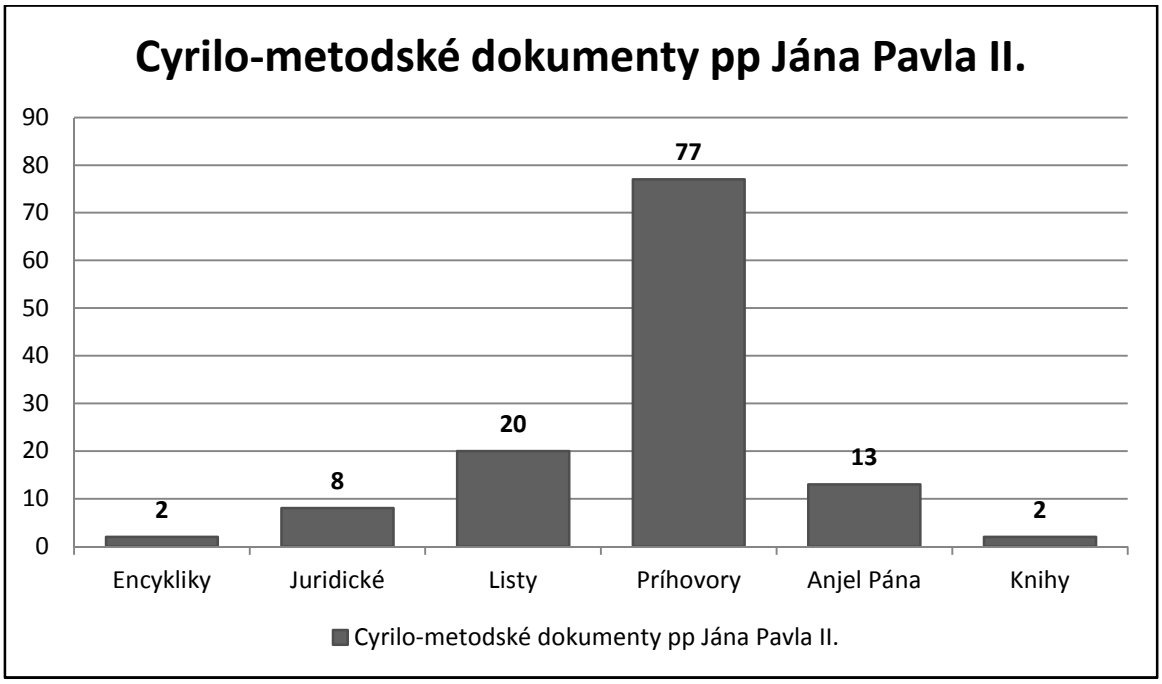

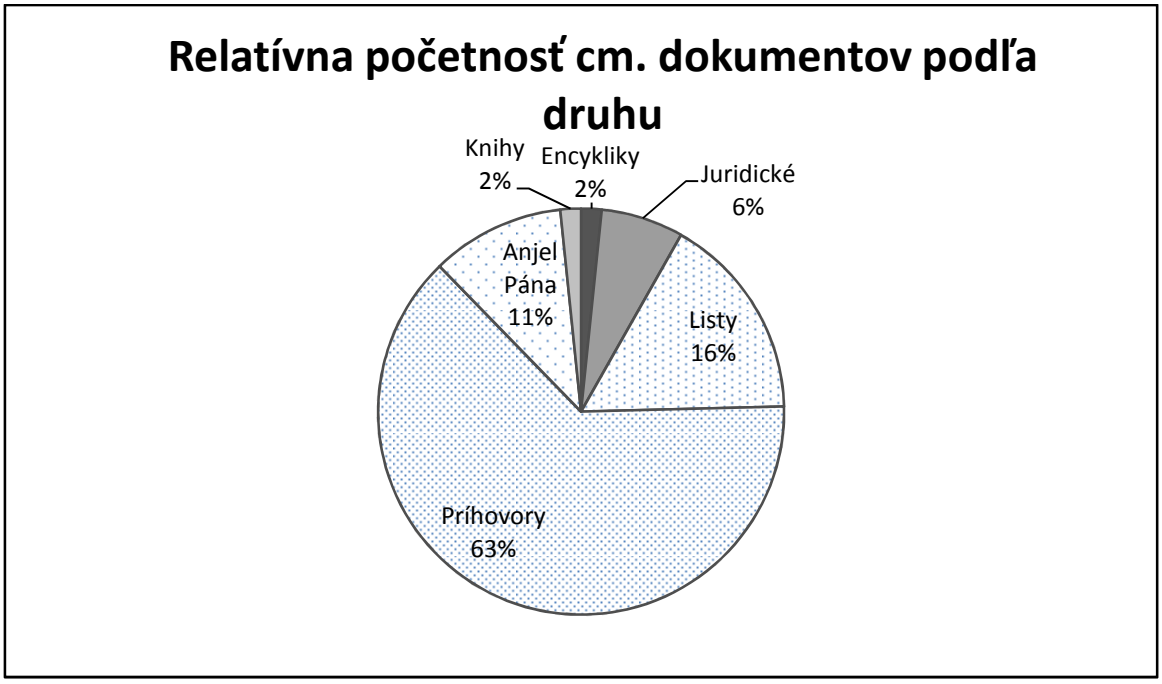

Z grafickej analýzy cm. dokumentov vyplýva, že najväčí dôraz kládol pp Ján Pavol II. na hovorené slovo, ktoré odznelo ako príhovory (homílie, príhovory) a príhovory na *Anjel Pána*, čo sú ¾ (74 %) všetkých známych vyjadrení o sv. CM. Iba ¼ (26 %) dokumentov sú písané pramene, ktoré sú dôležitejšie, podstatnejšie a komplexnejšie, pretože z nich vychádzajú hovorené dokumenty. Rozdiel medzi nimi vidno predovšetkým v praktickom dosahu, pretože v príhovoroch sa pp Ján Pavol II. snažil aplikovať ich význam a odkaz v konkrétnych výzvach, situáciách. V praktickom žití/uskutočňovaní cm. kultu bol pápež skutočný majster.

7.5 Chronológia a periodizácia cyrilo-metodského kultu

Všetky vyjadrenia pápeža Jána Pavla II., v ktorých spomenul sv. CM, možno usporiadať v chronologickom poradí, z ktorého možno odvodiť jeho periodizáciu:

- 1978, 13. december: príhovor k bulharskému ministrovi
- 1979, 20. jún: príhovor k európskym biskupom
- 1980, 24. máj: list *Commemoratura brevi tempore*
- 1980, 28. september: *Anjel Pána*
- 1980, 13. október: apoštolská konštitúcia *Apostolicae Sedis*
- 1980, 31. december: apoštolský list *motu proprio Egregiae virtutis*
- 1981, 1. január: homília
- 1981, 12. január: príhovor k veľvyslancom pri Svätej stolici
- 1981, 14. február: homília
- 1981, 2. november: posviacka Kaplnky sv. Benedikta, CM v krypte Baziliky sv. Petra
- 1981, 6. november: príhovor pred konferenciou
- 1981, 8. november: príhovor počas návštevy SÚSCM v Ríme
- 1981, 13. november: príhovor na zhromaždení Sekretariátu pre jednotu kresťanov
- 1981, 22. december: príhovor ku kardinálom a členom rímskej kúrie
- 1981, 31. december: list *Pares Europae patroni*
- 1982, 11. marec: príhovor k českým a slovenským biskupom na *ad limina*
- 1982, 9. november: homília a zasvätenie, Santiago de Compostela
- 1983, 2. apríl: list *La dioecesi di Verona*
- 1983, 28. apríl: príhovor ku kanadským biskupom na *ad limina*
- 1983, 2. december: list *It is a joy for me*
- 1985, 1. január: homília
- 1985, 14. február: homília
- 1985, 19. marec: list českému a slovenskému kléru
- 1985, 18. máj: ekumenická pobožnosť, Mechelen
- 1985, 20. máj: príhovor v sídle EHS, Brusel
- 1985, 28. jún: list *Participes quadamtenus*
- 1985, 28. jún: list *Inter multa incepta*
- 1985, 2. júl: encyklika *Slavorum apostoli*
- 1985, 5. júl: list kardinálovi A. Casarolimu
- 1985, 7. júl: homília
- 1985, 7. júl: *Anjel Pána*
- 1985, 9. august: homília, Lomé
- 1985, 11. október: príhovor k európskym biskupom
- 1985, 12. október: príhovor
- 1985, 13. október: homília
- 1985, 13. október: *Anjel Pána*
- 1985, 19. december: príhovor k juhoslávskemu veľvyslancovi
- 1985, 20. december: príhovor ku kardinálom
- 1986, 2. január: list *Ho ancora vivo*
- 1986, 11. január: príhovor k veľvyslancom
- 1986, 11. máj: homília, Ravenna
- 1986, 11. máj: *Anjel Pána*, Ravenna

- 1986, 24. máj: príhovor k bulharskej delegácii
- 1986, 1. jún: príhovor k akademikom
- 1986, 19. jún: príhovor
- 1986, 23. október: príhovor pred generálnou kapitulou afrických misionárov
- 1987, 4. máj: homília, Speyer
- 1987, 15. máj: príhovor k biskupom Etiópie na *ad limina*
- 1987, 27. máj: gratulácia *Hoc die*
- 1987, 22. november: *Anjel Pána*
- 1988, 25. január: apoštolský list *Euntes in mundum*
- 1988, 25. január: homília
- 1988, 14. február: list *Magnum bastismi donum*
- 1988, 5. máj: príhovor
- 1989, 30. jún: apoštolský list *Merito sane*
- 1990, 21. apríl: homília, Praha-Letná
- 1990, 21. apríl: príhovor, Praha-Hradčany
- 1990, 22. apríl: homília, Velehrad
- 1990, 22. apríl: *Anjel Pána*, Velehrad
- 1990, 22. apríl: homília, Bratislava-Vajnory
- 1990, 22. apríl: príhovor, Bratislava-Vajnory
- 1990, 17. máj: príhovor k talianskym biskupom
- 1990, 5. jún: príhovor k účastníkom biskupskej synody o Európe
- 1990, 25. jún: príhovor k ukrajinským biskupom
- 1990, 25. júl: príhovor k pútnikom, Castel Gandolfo
- 1990, 21. december: príhovor k česko-slovenskému veľvyslancovi
- 1991, 31. máj: list *Mantre si intensificano*
- 1991, 28. september: príhovor pred konferenciou o etike
- 1991, 28. november: príhovor pred biskupskou synodou o Európe
- 1991, 13. december: príhovor pred biskupskou synodou o Európe
- 1991, 23. december: príhovor ku kardinálom
- 1992, 17. február: príhovor ku gréckemu veľvyslancovi
- 1992, 9. apríl: príhovor ku gréckym biskupom na *ad limina*
- 1992, 1. jún: príhovor k bulharským biskupom na *ad limina*
- 1992, 26. jún: príhovor k českým a slovenským biskupom na *ad limina*
- 1993, 16. apríl: príhovor k predsedom biskupských konferencií Európy
- 1994, 13. február: *Anjel Pána*
- 1994, 10. september: privítací príhovor, Záhreb
- 1994, 10. september: homília, Záhreb
- 1995, 2. máj: apoštolský list *Orientale lumen*
- 1995, 21. máj: *Anjel Pána*, Olomouc
- 1995, 25. máj: encyklika *Ut unum sint*
- 1995, 30. jún: privítanie na letisku, Bratislava
- 1995, 30. jún: príhovor k mládeži, Nitra
- 1995, 1. júl: príhovor k biskupom, Šaštín
- 1995, 2. júl: homília, Košice
- 1995, 2. júl: príhovor počas akatistu, Prešov
- 1995, 3. júl: rozlúčkový príhovor, Poprad
- 1996, 18. apríl: apoštolský list *Anzitutto rendo*

- 1996, 3. máj: príhovor Kongregácii Božieho kultu a disciplíny sviatostí
- 1996, 13. máj: beatifikačný dekrét A. M. Slomšeka
- 1996, 18. apríl: apoštolský list *Anzitutto rendo*
- 1996, 18. máj: homília, Ľubľana
- 1996: 19. máj: príhovor, Maribor
- 1996, 23. jún: *Anjel Pána*, Berlín
- 1996, 27. október: príhovor, Rím
- 1997, 27. apríl: *Anjel Pána*, Praha
- 1997, 5. júl: apoštolská konštitúcia *Praeclarum evangelizationis opus*
- 1997, 5. júl: apoštolská konštitúcia *Clarorum sanctorum*
- 1998, 15. február: *Anjel Pána*, Vatikán
- 1998, 7. marec: príhovor po exercíciách
- 1998, 7. september: príhovor k slovenským biskupom na *ad limina*
- 1999, 1. október: apoštolský list *Spes aedificandi*
- 1999, 1. október: príhovor k členom biskupskej synody o Európe
- 1999, 23. október: príhovor k členom biskupskej synody o Európe
- 1999, 21. december: príhovor ku kardinálom a rímskej kúrii
- 2000, 24. november: medzištátna zmluva so SR
- 2000, 18. december: beatifikačný dekrét V. Vosnjaka OFM
- 2001, 5. máj: homília, Atény
- 2001, 27. jún: homília, Ľvov
- 2001, 4. november: apoštolský list *Coniunctione cum Christo*
- 2002, 20. máj: apoštolský list *Trinitatis mysterium*
- 2002, 23. máj: príhovor, Sofia
- 2002, 24. máj: príhovor k patriarchovi Maximovi, Sofia
- 2002, 24. máj: príhovor, Sofia
- 2002, 26. máj: príhovor, Plovdiv
- 2003, 16. február: *Anjel Pána*
- 2003, 23. máj: príhovor k bulharskej pravoslávnej delegácii
- 2003, 6. august: apoštolská konštitúcia *Suam eminet*
- 2003, 11. september: príhovor, Bratislava
- 2004, 15. február: *Anjel Pána*
- 2004, 9. júl: medzištátna zmluva so SR
- 2004: kniha *Vstaňte, poďme!*
- 2005: kniha *Pamäť a identita*

Chronológia umožňuje vyčleniť niekoľko etáp cm. kultu počas pontifikátu Jána Pavla II.:

(1) Zasvätenie Európy (1978-1984). Pp Ján Pavol II. mal od začiatku jasný a vyhranený postoj k sv. CM, ktorých príklad využíval na prekonanie alebo na vyriešenie súčasných problémov. Hneď na začiatku upriamil pozornosť celej Európy na apoštolov Slovanov a ustanovil ich *motu proprio* (z vlastného rozhodnutia) za nebeských patrónov starého kontinentu popri sv. Benediktovi 31. decembra 1981. Na svetovom stretnutí mládeže v Santiagu de Compostela bolo toto zverenie do nebeskej ochrany zavŕšené zasvätením sa ich nebeskej pomoci.

(2) Cyrilo-metodský rok a cm. encyklika (1985). Výročie 1100. výročia úmrtia sv. Metoda bolo príležitosťou na prehĺbenie odkazu spolupatrónov Európy. Kontinent rozdelený politicky a cirkevne potreboval ideové a náboženské usmernenie. Pápež jasne postrehol spoločenské zbližovanie sa kontinentu, ktoré sa čoskoro dovŕšilo politickým zjednocovaním, ale náboženské zjednotenie ostávalo a stále ostáva v Božích rukách. Osobitný jubilejný cm. rok

a encyklika mali byť na úžitok obidvom častiam Európy: Západ sa mal obohatiť východným dedičstvom a Východ mal nájsť rovnocennú spolupatričnosť na Západe. Vydanie encykliky spadá do obdobia, keď stála železná opona. Kardinál Jozef Tomko vtedy povedal, že pápežovi bolo ľúto, že nemôže pricestovať do Československa, preto bola osobitným darom slovanským národom.[724]

(3) Pripomínanie pamäte (1986-2005). Nasledujúce roky pontifikátu pápež pripomínal veriacim na rôznych miestach a pri rozličných príležitostiach apoštolské dielo solúnskych bratov. V pápežovom prípade vidno hlbšiu lásku k dvom národom: (pravoslávnym) Bulharom a (katolíckym) Slovákom. Záverečné memoratívne reflexie na sv. CM urobil Ján Pavol II. vo svojich dvoch posledných knihách.

7.6 Obsah cyrilo-metodskej náuky

V náuke Jána Pavla II. o sv. CM možno rozlíšiť tri okruhy: (1) línie, ktoré dominujú, resp. sú nosné pri interpretácii cm. kultu; (2) samotné historické fakty zo života sv. CM; (3) aktuálne témy, kde bol ako príklad riešenia využitý cm. kult. K jednotlivým bodom sú vybrané primerané citáty z pápežovho diela na ilustráciu.

(1) Línie, fundamenty a súčasne ciele myšlienok, pri ktorých nachádzame zmienky o sv. CM sú niekoľkoraké:

(a) Osobná línia. Je vpápežovom diele veľmi vzácna, ale evidentná a silne motivujúca. V roku 1985 pp Ján Pavol II. v apoštolskom liste *Orientale lumen* napísal: „Pápež, ako syn jedného zo slovanských národov, skutočne intenzívne načúva v srdci volanie tých národov, ku ktorým prišli dvaja svätí bratia, Cyril a Metod – chvályhodný príklad apoštolov jednoty – hlásajúci Krista v hľadaní komúnia medzi Východom a Západom, okrem ťažkostí, ktoré už predtým proti sebe stavali tieto dva svety. Často som dával za príklad ich dielo, súčasne sa obracajúc k všetkým tým, ktorí sú ich deťmi vo viere a v kultúre.“ (*OL* 3). V roku 1982 na svetovom stretnutí mládeže v Španielsku odznelo: „Ja, Ján Pavol, syn poľského národa, […] národa slovanského medzi latiníkmi a latinského medzi Slovanmi; ja, nástupca Petra na Rímskej stolici […] obraciam sa k tebe, stará Európa, s volaním plným lásky: Nájdi seba samu! Buď sama sebou! Odkry svoje začiatky. Vdýchni život do svojich koreňov. Vdýchni život do tých autentických hodnôt, ktoré učinili, že tvoje dejiny boli plné chvály, a tvoja prítomnosť na iných kontinentoch bola dobročinná.“ (*Európsky akt* 4).

(b) Filozofická línia. Pp Ján Pavol II. mal filozofické vzdelanie a rád ho využíval, pričom mal ľahkosť v postrehnutí logických premís, z ktorých kriticky tvoril závery. Jubilejný cm. rok 1985 končil slovami: „Jednotu, podobne ako pravdu, naznačuje harmónia – čo koncil vypovedal veľmi trefným spôsobom. Svätí bratia zo Solúna v prorockom duchu, ktorého hĺbku teraz vidíme, po uplynutí jedenástich storočí, porozumeli, že vlastnou zárukou dynamického vtelenia kresťanskej viery do živého tkaniva nových národov je plné spoločenstvo medzi Rímom a Konštantínopolom, dvomi veľkými prúdmi kresťanskej tradície, ktoré sa vyvinuli v lone jedinej cirkvi. Ich misia mala obohatiť o nové vznešené prvky, ako nádhernú mozaiku, jediné Kristovo telo. Ohlasovali Evanjelium v mene nerozdelenej cirkvi. Ich práca bola požehnaná: objala bezprostredne alebo sprostredkovane celý slovanský svet.“[725]

(c) Politicko-spoločenská línia. Cirkev žije vo svete; pápežovi záležalo na kresťanskej prítomnosti i budúcnosti predovšetkým Európy. Počas príhovoru na *Anjel Pána* 16. februára 2003 vo Vatikáne odznelo: „Dedičstvo svätých Cyrila a Metoda je vzácne takisto z kultúrneho hľadiska. Ich dielo sa totiž pričinilo o upevnenie spoločných kresťanských koreňov Európy – koreňov, ktoré obohatili históriu ako aj európske inštitúcie. Vlastne preto sa domáhame, aby v budúcom ústavnom traktáte Európskej únie našlo sa miesto pre toto spoločné dedičstvo

[724] Porov. KALVODA, Josef: *Cyrilometodějská idea*, s. 212-213.

[725] *DZ* XV, s. 425-426.

Východu a Západu. Vzťah k nemu neuberie nič patričnej laickosti politických štruktúr, ale naopak, pomôže uchrániť kontinent pred dvojakým nebezpečenstvom – ideologickým laicizmom na jednej strane a sektárskym integralizmom na druhej. Zhodne čo do hodnoty, pamätajúc na svoju minulosť, európske národy budú môcť vniesť plný vklad k šíreniu spravodlivosti a mieru po celom svete. Modlime sa na tento úmysel k Najsvätejšej Márii a svätým patrónom Európy.“[726]

(d) Cirkevná línia. Cirkev má prostriedky na posväcovanie, preto v roku 1980 zasvätil európsky kontinent nebeskej ochrane slovanských vierozvestov: „Preto dnes, keď po stáročiach cirkevného rozdelenia medzi Východ a Západ, medzi Rím a Konštantínopol, od čias Druhého vatikánskeho koncilu boli vyzdvihnuté rozhodné kroky smerom k zjednoteniu, zdá sa, že vyhlásenie svätých Cyrila a Metoda za spolupatrónov celej Európy, vedľa sv. Benedikta, v plnosti zodpovedá znakom nášho času.“ (*EV* 3).

(e) Pastoračná línia. Pápežove vyjadrenia neboli len zvyčajným zamyslením, ale sledovali aj konkrétny dosah do života. V Bratislave v roku 1990 povedal: „Kto by chcel vytrhnúť kresťanskú vieru z kultúry a zo života slovenského národa, nemohol by pochopiť jeho dejiny, od tých najstarších až po dnešné.“[727]

(f) Historická línia. Každý svätec je svetlo minulosti, preto treba poznať jeho historický kontext. V Bazilike sv. Klimenta v roku 1985pp Ján Pavol II. povedal: „Tisícsté výročie smrti svätého Metoda nás dnes zhromaždilo v Ríme pri hrobe jeho brata Konštantína Cyrila a pobáda nás zamyslieť sa nad cirkevnou aktuálnosťou geniálneho a veľkolepého evanjelizačného diela, ktoré títo dvaja bratia vykonali. Asi v polovici 9. storočia a v bezprostrednom ďalšom období nastával okamih politickej a kultúrnej zrelosti štruktúry slovanských národov, ich vstupu do medzinárodného spolunažívania, do systému, čo nastúpil po bývalej Rímskej ríši. Bol to, žiaľ, aj moment, keď sa antická civilizácia rozpadávala a drobila a napätie medzi Východom a Západom vrcholilo delením a čoskoro odtrhnutím. Slovania vstúpili na svetovú scénu a ocitli sa medzi týmito dvoma stranami a následne zakúsili sami na sebe tragické účinky schizmy; aj oni boli rozdelení tak, ako bol vtedy rozdelený európsky svet. O to väčšmi musíme obdivovať duchovnú jasnozrivosť oboch svätých bratov, s akou stavali pomyselný most tam, kde vtedajší svet hĺbil priepasti odlúčenia a sváru.“[728]

(g) Panslovanská línia. Svätí Cyril a Metod neprišli primárne k Poliakom, ale v diele Jána Pavla II. badať silnú slovanskú súdržnosť. Počas konferencie o spoločných kresťanských koreňoch európskych národov v Ríme 6. novembra 1981 pápež povedal: „Vy poznáte život a osudy oboch svätcov: Možno povedať, že ich existencia sa prejavuje predovšetkým v dvoch základných aspektoch: nesmierna láska ku Kristovi a trojitá vernosť. Ich vrúcna a odvážna láska ku Kristovi sa prejavila vo vernosti misijnému a evanjelizačnému povolaniu, vo vernosti katedre rímskeho pápeža a napokon vo vernosti slovanským národom.“[729]

(h) Európska línia. Ak je reč o svätých Cyrilovi a Metodovi, vždy je reč o Európe. Pápež to zdôrazňoval ešte pred integráciou slovanských národov do európskych štruktúr. V sídle Európskeho hospodárskeho spoločenstva v roku 1985 pp Ján Pavol II. povedal: „Tu treba pripomenúť plodnú činnosť žiakov svätého Benedikta, o ktorej môj predchodca Pavol VI. povedal, že niesli naraz ‘kríž, knihu a pluh’. Rovnako treba pripomenúť činnosť svätých Cyrila a Metoda, misionárov z Byzancie, ktorí prinášajúc kresťanstvo slovanským národom, dokázali – vedení geniálnou intuíciou – prijať a rozvinúť ich kultúru v súlade s Rímskou stolicou. Tieto postavy zakladateľov môžu byť symbolom pozvoľného liahnutia sa európskeho ducha medzi národmi, ktoré obrábajú zem, tvoria kultúru, zjednocujú sa vo viere.“[730]

(i) Prorocká línia. Každý charizmatický vodca má prorockú víziu a pp Ján Pavol II. medzi nich patril. Na Velehrade v roku 1990 povedal: „Vlastne tu dnes badať znaky nového požehnania zviazaného so zovšeobecňujúcim procesom hlbokých životných premien. Vo svetle týchto

[726] *DZ* XVI, s. 569.

[727] *DZ* XI, s. 788-791.

[728] *Od Petrovho stolca k Veľkej Morave*, s. 111-116, č. XVIII.

[729] *Od Petrovho stolca k Veľkej Morave*, s. 99-105, č. XVI.

[730] *DZ* X, s. 888-893.

udalostí túžim z tohto miesta oznámiť cirkvi svoj zámer zvolať špeciálnu synodu biskupov zasvätenú Európe, aby moji bratia v episkopáte, ktorých zhromaždenie zohráva takú dôležitú úlohu v upevňovaní kolegiality a pastierskej lásky, mohli pozastaviť sa hlbšie nad historickým významom prítomnej chvíle pre Európu a cirkev.“[731]

(2) Historická faktografia zo života svätých Cyrilov a Metoda.

Samozrejme, že pápež sa nemohol vyhnúť historickej faktografii, ktorá zodpovedá historickým skutočnostiam. Je však zaujímavé sledovať pápežovu interpretáciu týchto reálií, príp. zdôrazňovanie niektorých reálií. Nadväzuje tak na svojich predchodcov, ktorí viackrát zopakovali niektoré skutočnosti vo svojich dokumentoch týkajúcich sa svätých Cyrila a Metoda. Keďže sa jedná o stredovekých svätcov, niektoré interpretácie ich života, resp. ich kultu nie sú jednoznačné; najmenej v jednom prípade u Jána Pavla II. badať, že poznal aj odlišnú interpretáciu a osvojil si ju ako autentickú. Tu badať isté osobné smerovania pápeža voči adresátom takýchto výpovedí.

Na pôvodných miestach ohlasovania evanjelia slovanskými apoštolmi sa mala kontinuita viery zachovať u gréckokatolíkov, potomkov Užhorodskej únie. „Hoci Užhorodská únia kráča stopami ustanovení Florentského koncilu, celkom určite na ňu možno zhliadať tiež vo svetle jej úzkej spätosti s misiou slovanských apoštolov, svätých Cyrila a Metoda, ktorých ohlasovanie sa šírilo z veľkomoravských krajín až po Karpaty. Preto veriaci cirkví odvádzajúcich sa z Užhorodskej únie majú plné právo považovať sa za dedičov cyrilo-metodského dedičstva“ (*AR* 2).[732] Za týmto vyjadrením badať vplyv slovenských gréckokatolíkov, napr. pátra Michala Lacka SJ, o ktorom *Reprezentačný biografický lexikón Slovenska* nekriticky tvrdí, že v roku „1980 sa zaslúžil o vyhlásenie sv. Cyrila a Metoda za spolupatrónov Európy pápežom Jánom Pavlom II.“[733] Tieto názory pochádzajú od slovenskej emigácie v Ríme.[734]

(3) Aktuálne témy pontifikátu Jána Pavla II.

(a) História/minulosť. Cirkev je historické spoločenstvo, ktoré má bohatú minulosť, z ktorej často vynáša morálne poklady. Ten, kto pozná svoju minulosť, spoznáva seba a vie, ako (ne)má konať. V *Posolstve českému a slovenskému duchovenstvu z príležitosti 1100. výročia smrti sv. Metoda* v roku 1985 pápež napísal: „Nebolo a nepatrilo sa obísť mlčaním dátum jeho svätej smrti. Radujúc sa hlboko z tohto vášho modlitebného a formačného stretnutia, a tiež z iných iniciatív predvídaných programom, ja som tiež chcel nasmerovať k vám slová pripomenutia a útechy, tak ako v podobných okolnostiach konali moji predchodcovia: Lev XIII., encyklika *Grande munus*, 30. septembra 1880, rozširujúca kult svätých Cyrila a Metoda na celú cirkev; Benedikt XV., list *Saepe nobis*, 30. novembra 1921, episkopátu Československa; Pius XI., list *Quod S. Cyrillum*, 13. februára 1927, na uctenie 1100. narodenia svätého Cyrila; Ján XXIII., apoštolský list *Magnifici eventus*, 11. mája 1963, na 1100. výročie príchodu svätých na Moravu; Pavol VI., apoštolský list *Antiquae nobilitatis*, 2. februára 1969, na 1100. výročie smrti svätého Cyrila; Pavol VI., homília prednesená 14. februára 1969 v Bazilike svätého Petra počas výročnej sv. omše, koncelebrovanej spolu s kardinálom Beranom a československými biskupmi, ktorí prišli na púť do Ríma.“ (*Posolstvo* 1).[735]

(b) Ekumenizmus. Jednou kľúčových tém pápežových vyjadrení bola túžba po jednote rozdelenej cirkvi. V apoštolskom Liste *Euntes in mundum* v roku 1988 o svätých Cyrilovi a Metodovi napísal: „Ich misia mala začiatok na Východe, a súčasne v plnosti zdôraznila zväzok a jednotu s Rímom, so Stolicou sv. Petra. Táto apoštolská intuícia spoločenstva v cirkvi je

[731] *DZ* XV, s. 672-673.

[732] *DZ* III, s. 184-188; *Od Petrovho stolca k Veľkej Morave*, s. 161-169, č. XXI.

[733] MAŤOVČÍK, Augustín a kol.: *Reprezentačný biografický lexikón Slovenska*. Martin : Matica slovenská 1999, s. 197.

[734] Porov. POLČIN, Stanislav: *Dedičstvo otcov*, s. 13-14.

[735] *DZ* V, s. 251-156, *DpD* I, s. 323; *Cyrilometodějské papežské dokumenty z let 869-1985*, s. 128-143, č. 14; *Od Petrovho stolca k Veľkej Morave*, s. 116-127, č. XIX.

vnímaná čoraz hlbšie dnes, v epoche rastúcej túžby po jednote všetkých kresťanov a rozvíjajúceho sa dialógu kresťanov a rozvíjajúceho sa ekumenického dialógu. Pociťovali, že novo vznikajúce cirkvi sú stále povinné – tvárou v tvár čoraz viac sa objavujúcim rozdielom a diskusiám – objať a umocniť plnú a viditeľnú jednotu jednej Kristovej cirkvi. […] Navyše cirkev zrodená z misie svätých Cyrila a Metoda mala akési v sebe vpísané všeobecné znamenie ekumenického povolania, ktorému dvaja svätí bratia tak hlboko žili." (*EIM* 12).[736] Túžba po dialógu a navrátení jednoty smerom k pravosláviu ostala nenaplnenou túžbou pontifikátu pápeža Jána Pavla II.

(c) Inkulturácia a kultúra. Slovania sa vďaka svätým Cyrilovi a Metodovi zaradili medzi kultúrne národy, keď popri vlastnému dedičstvu získali písaný jazyk a písmo/Písmo, ktoré nezrušilo dovtedajšie kvality, ale na nich budovalo. Pápež v apoštolskom liste *Euntes in mundum* v roku 1988 napísal: „Ako to bolo dôkladne objasnené v encyklike *Slavorum apostoli*, svätí Cyril a Metod, hoci vedomí si kultúrnej a teologickej prevahy grécko-byzantského dedičstva, ktoré priniesli so sebou, jednak mali odvahu – pre dobro slovanských národov – poslúžiť si iným jazykom a rovnako inou kultúrou v ohlasovaní viery" (*EIM* 3).[737] V apoštolskom liste *Orientale lumen* v roku 1995 napísal o zachovaní slovanskej kultúry: „Cyril a Metod 'túžili pripodobniť sa z každého pohľadu k tým, ktorým prinášali Evanjelium; prináležať im a zdieľať vo všetkom ich údel'; 'jednalo sa o novú metódu katechézy'. Robiac to dávali výraz postave veľmi rozšírenej na kresťanskom Východe: 'Vteľujúc Evanjelium do rodenej kultúry evanjelizovaných národov, svätí Cyril a Metod dali vo všeobecnosti zásluhy pre rozvinutie sa a rozvoj tejto kultúry, či skôr mnohých kultúr'. Prínos a vážnosť pre lokálne kultúry sa u nich spájajú so zamilovaním všeobecnosti cirkvi, ktorú sa usilujú neúmorne uskutočňovať. Postava obidvoch solúnskych bratov je charakteristická pre kresťanský starovek, podľa spôsobu práce pre mnohé cirkvi: Zjavenie je ohlasované vlastným spôsobom a stáva s v plnej miere zrozumiteľným, keď Kristus hovorí jazykmi rozličných národov, takže oni môžu čítať Písmo alebo spievať liturgiu vo vlastnom jazyku, použijúc sebe vlastné výrazové prostriedky a akosi obnovujúc zázrak Turíc." (*OL* 7).[738]

(d) Reforma liturgie. Vzácnym darom Druhého vatikánskeho koncilu bol preklad rímskej liturgie do národných jazykov. Tento princíp uživotnili už svätí Cyril a Metod, ktorí ale neboli dokonale pochopení vo svojej dobe. Kongregácii Božieho kultu a disciplíny sviatostí v roku 1996 pápež povedal: „Liturgická reforma mala uskutočniť, aby v širokej miere a novými spôsobmi, náležite od času a potrieb, uskutočnilo sa znovu to, čo už veľakrát nastúpilo v minulosti cirkvi, napríklad počas neobvyklej misie svätých Cyrila a Metoda, ako že 'ohlasované zjavenie má vlastný spôsobom a stane sa v plnosti zrozumiteľné, keď Kristus hovorí jazykmi rôznych národov, takže oni môžu čítať Písmo, tiež spievať liturgiu vo vlastnom jazyku, ponechajúc si sebe vlastné výrazové prostriedky.'"[739]

(e) Celospoločenský dosah. Pôsobenie na spoločnosť je morálnou povinnosťou ohlasovania Evanjelia. Českému a slovenskému duchovenstvu v roku 1985 pp Ján Pavol II. napísal: „Okruh ich pôsobenia sa neobmedzoval výlučne na náboženskú oblasť. Z viery v Boha oni vyvádzali praktické prínosy týkajúce sa každodenného života jednotlivca, rodiny a celého spoločenstva, a aby každý okamih, každé životné rozhodnutie vyplývali z Boha a k Bohu smerovali. Týmto spôsobom kládli základy nového spoločenstva, novej spravodlivosti a pokoja. Neváhali bojovať za tieto zásady a pre ne trpieť. Cieľ, oporu a silu nachádzali v Bohu. Koľko nespravodlivých obvinení a pokorení dočkal sa sv. Metod za vernosť poslaniu, ktoré považoval za Božiu vôľu a naplnil ako testament umierajúceho brata!" (*Posolstvo* 2).[740] V Bulharsku pp Ján Pavol II. povedal príhovor počas stretnutia s predstaviteľmi sveta vedy, kultúry a umenia v roku 2002: „V súčasnej, nepokojnej situácii treba bezodkladne potvrdiť, že Európa, aby našla svoju

[736] *AAS* 80 (1988), s. 935-956; *DZ* III, s. 143-155.

[737] *AAS* 80 (1988), s. 935-956; *DZ* III, s. 143-155.

[738] *AAS* 87 (1995), s. 745-774; *DZ* III, s. 83-104.

[739] *DZ* XIV, s. 322-324.

[740] *DZ* V, s. 251-156, *DpD* I, s. 323; *Cyrilometodějské papežské dokumenty z let 869-1985*, s. 128-143, č. 14*; Od Petrovho stolca k Veľkej Morave*, s. 116-127, č. XIX.

hlbokú identitu, musí sa vrátiť ku kresťanským koreňom, a to konkrétne k dielu takých ľudí, ako Benedikt, Cyril a Metod, ktorých svedectvo ustanovuje príspevok o prvoradom význame pre duchovnú a morálnu obnovu kontinentu. Také je posolstvo patrónov Európy a všetkých mystikov a kresťanských svätcov, ktorí vydávali svedectvo Evanjelia medzi národmi Európy: Posledná 'príčina' života a dejov ľudstva nám bola daná v Božom Slove, ktoré sa vtelilo, aby vykúpilo človeka zo zla hriechu a z priepasti záhuby."[741]

Prvým a teologicky najvýznamnejším počinom pápeža Jána Pavla II. vo vzťahu k sv. CM bolo vyhlásenie slovanských apoštolov za spolupatrónov Európy. Pápež nadviazal za svojho predchodcu pápeža Pavla VI., ktorý 24. októbra 1964 apoštolským listom *Pacis nuntius*[742] vyhlásil sv. Benedikta za „hlavného patróna celej Európy a jej orodovníka u Boha" (*SA* 1). List bol napísaný s „pevnou nádejou, že v Európe i na svete sa prekoná to, čo rozdeľuje cirkev a národy, sa viazalo na tri okolnosti, ktoré boli predmetom mojich modlitieb a úvah" (*SA* 1). Prvý slovanský pápež tak reagoval na neprirodzené a neadekvátne rozdelenie Európy na Východ a Západ, ktorú týmto začal zjednocovať, aj keď k úplnému zjednoteniu doteraz nedošlo (porov. *EIE* 24). Aj keď sa všeobecne súdi, že Apoštolská stolica bola presvedčená o vážnej úlohe Slovanov a ich jazykovo-kultúrnej vzájomnosti, umocnenej povojnovým vývojom spoločného ujarmenia komunistickej totality, práve sv. CM ako ich spoluční patróni bez ohľadu na obrad, sú štandardom vedúcim k zjednoteniu pravoslávnych a katolíckych kresťanov pod jedným pastierom – rímskym biskupom. K tomuto kroku sa však musel rozhodnúť osobne sám pápež, ktorý dokonale rozumel Slovanom, pretože bol jedným z nich a tak vyzdvihol skutočný význam sv. CM, ktorí „pri tejto práci múdro vynášali z cirkevného pokladu 'staré i nové veci'" (*SA* 20). V kontexte západoeurópskych poznatkov o sv. CM by toto rozhodnutie zrejme neurobil pápež neslovanského pôvodu, pretože v západnej tradícii boli slovanskí apoštoli v podstate len jednými z mnohých svätcov, aj keď boli ctení v slovanskom svete ako prví.[743] Vývoj po Druhom vatikánskom koncile, ktorý mal na zreteli teologické zjednocovanie cirkví (porov. *UR* 4), našiel v minulosti ich skvelý príklad práve prostredníctvom Jána Pavla II.

Ak chceme ústami Jána Pavla II. zhrnúť cm. myšlienku, odznela na pôde Slovenského ústavu svätého Cyrila a Metoda v Ríme 8. novembra 1981: „Moji drahí, zostávajte verní tomuto dedičstvu! Poznávajte ho stále lepšie, do hĺbky, vo všetkých životných rozmeroch, so všetkými dôsledkami pre osobný a spoločenský život! Žite podľa neho neprestajne, buďte mu verní, ochraňujte ho v tej istote, že ono je základom vašej duchovnej veľkosti a skutočnej kultúrnej výšky vášho národa a každého národa."[744]

[741] *DZ* XI, s. 901-903.

[742] *AAS* 56 (1964), s. 956-967.

[743] Porov. *AS* 8, s. 13-26.

[744] LACKO, Michal: *Svätý Cyril a Metod*, Prílohy, s. 1-6; *Od Petrovho stolca k Veľkej Morave*, s. 106-110, č. XVII.

8 Záver

V roku 2013 si svet pripomenul 1150. výročie príchodu sv. Konštantína Cyrila (827/8-14.2.869) a sv. Michala (?) Metoda (815/20-6.4.885) na Veľkú Moravu (863); títo bratia zohrali významnú úlohu v dejinách slovanských národov. Ich život je odrazom zložitosti doby, v ktorej žili. Byzantská ríša bola dedičom helénskej vzdelanosti, kultúry i politického vplyvu, ktorého súčasťou bolo šírenie myšlienok kresťanského humanizmu. Cyrilo-metodský kult sa nevyvíjal za priaznivých okolností, pretože hrob sv. Cyrila sa nezachoval v ideálnom stave a hrob sv. Metoda sa stratil v zabudnutí. Výsledok ich misie krátko po Metodovej smrti bol násilne prerušený, ale vďaka tomu sa rozšíril do Bulharska a ostatných slovanských krajín, kde sa rozvíjal v sekundárnom prostredí. Popri mnohých snahách o liturgiu v slovanskom jazyku so striedavým úspechom sa cyrilo-metodský kult udomácnil v klasickej latinskej liturgii v českých krajinách, na Slovensku, v Chorvátsku, Slovinsku a v Poľsku. Vojtěch Tkadlčík poznamenal o kulte solúnskych bratov:

> *Svätí Cyril a Metod nikdy neboli uctievaní ako pomocníci v telesných a pozemských potrebách, ako pomocníci v rozličných chorobách a iných ťažkostiach všedného života, pretože stále boli predstaviteľmi vyššej, kultúrnej a intelektuálnej sféry národného života, preto boli vždy akosi povýšení nad masy prostého ľudu zápasiaceho s hmotnými nedostatkami. Preto aj ich úcta nikdy nebola ľudová v tom nižšom, prízemnom zmysle. Až v novej dobe, keď sa všeobecne chápe, že človek potrebuje aj vyššie duchovné hodnoty, vzdelanie, kultúru a najmä pevnú a živú vieru, a tiež že je potrebné prekonať rozdelenie vo viere a prepracovať sa k jednote viery a lásky a k všeobecnému bratstvu, až teraz sa stávajú svätí Cyril a Metod aktuálnymi nielen pre vzdelaných, ale aj pre široké vrstvy pospolitého ľudu*.[745]

Výročia, ale predovšetkým čas po nich preverujú vzťah k historickým osobám a udalostiam. Cirkev si ich pamiatku pripomína periodicky každý rok. Aj v cirkvi, ale častejšie mimo nej, kde je frekvencia osláv zriedkavejšia, sa zabúda na to, že nejde len o vzťah k objektu výročia alebo k výročiu ako slávnosti, ale udalosť „preveruje náš vzťah k národným patrónom, vzťah k vlastným dejinám, ale aj vzťah k sebe samým, k náboženstvu a pokladu viery, ktorý nám títo apoštoli priniesli.“[746] Navyše postavy sv. Cyrila a Metoda nie sú konfliktné, ale práve naopak, spájajú všetky generácie Slovákov bez rozdielu na čas, teda súčasných, minulých i budúcich, bez rozdielu na vierovyznanie, domácich aj zahraničných a navyše spájajú všetky slovanské národy celého sveta. Kým iné národy majú svojich vierozvestov, zvyčajne sú to len národní patróni. Sv. Benedikt vyniká odkazom, ktorý zasievali jeho duchovní synovia na rozsiahlych územiach, pričom sa tieto regióny ďalej delili a dodnes hlásia k (teritoriálne) im bližším apoštolom (sv. Augustín pre Angličanov, sv. Patrik pre Írov, sv. Bonifác pre Nemcov), preto je sv. Benedikt akýmsi praotcom kresťanského Západu. Sv. Cyril a Metod so svojimi žiakmi sú duchovnými otcami, ktorí v priebehu niekoľkých generácií ohlasovali evanjelium všetkým slovanským národom a v ich vlastnej reči a nikto ďalší nezatienil ich duchovnú autoritu, pretože aj keď mali svätých žiakov,[747] tí ich nezatienili.

Ruský kronikár Nestor, mních Kyjevsko-pečerskej laury, na začiatku 12. storočia opísal tento príbeh v *Rozprávaní o dávnych časoch* (*Povesť vremennych let*) niekoľkými vetami (výber):

---

[745] TKADLČÍK, Vojtěch: *Cyrilometodějský kult na křesťanském Západě*, s. 50.

[746] VRAGAŠ, Štefan: *Život Konštantína Cyrila a Život Metoda*, s. 119.

[747] ŠKOVIERA, Andrej: *Učeníci svätých Cyrila a Metoda – pokračovatelia byzantsko-slovanskej misie*. In: *Gréckokatolícka cirkev na Slovensku vo svetle výročí III*, s. 31-54.

Bol totiž jeden slov(i)ensky ľud: Slov(i)eni, ktorí sa usadili pozdĺž Dunaja, ktorých zaujali Uhri, i Morava a Česi i Ľachovia a Poľania, ktorí sa teraz volajú Rusmi. Týmto boli totiž po prvý raz preložené knihy (na) Morave a toto písmo sa nazývalo slov(i)enskym a toto písmo je v Rusku aj u naddunajských Bulharov (podnes). Keď Slov(i)eni žili ako pokrstení, ich kniežatá Rastislav a Svätopluk i Koceľ poslali (poslov) k cisárovi Michalovi hovoriac: Naša krajina je pokrstená a niet učiteľa, ktorý by nás napomínal a nás poučil a preložil sväté knihy, lebo nerozumieme ani gréckemu ani latinskému jazyku. I pošlite nám učiteľov, ktorí by mohli zvestovať reč kníh a ich obsah v našom jazyku. Keď to počul cisár Michal, zvolal všetkých filozofov a rozpovedal im všetky slová slov(i)enskych kniežat. A filozofi rozriešili: V Solúne žije muž menom Lev a on má synov rozumejúcich slov(i)ensky jazyk, má múdrych dvoch synov. Keď to počul cisár, poslal filozofa po nich do Solúna k Levovi hovoriac: Pošli k nám skoro svojich synov Metoda a Konštantína. A cisár ich uprosil a poslal ich do slov(i)enskej krajiny k Rastislavovi i Svätoplukovi a Koceľovi. A Slov(i)eni boli radi, keď vo svojom jazyku počuli Božie veľkosti. Niektorí sa však vzbúrili, napadli ich a hovorili, že nijaký jazyk nemá mať svoje písmená okrem Židov a Grékov i Latinov podľa Pilátovho nápisu, ktorý bol napísaný na Pánovom kríži. Keď to rímsky pápež počul, týchto zahanbil, že nadávajú na slov(i)enské knihy. Lebo kto haní slov(i)enske písmo, nech je vylúčený z cirkvi, kým sa nenapraví; títo sú vlkmi, a nie ovcami, ktoré možno poznať po ovocí. A slov(i)ensky i ruský ľud je jedno, lebo od Variagov sa nazvali Rusmi, ale prv boli Slov(i)enmi. Hoci sa aj Poľanmi volali, no reč (mali) slov(i)ensku. Poľanmi boli prezývaní preto, že sa usadili v poli; ale jazyk slov(i)ensky mali jeden.[748]

Ján Stanislav prirovnal význam cyrilo-metodskej misie evanjeliovo k stromu, ktorý zasiali solúnski bratia, ďalej „sa strom tohto semena rozrástol v mohutný, košatý strom, ktorý pod svoje konáre ukryl široké a ďaleké krajiny slovanské a ktorý prežil tisícročie a vydal bohaté ovocie.“[749] Tento odkaz sa dá plnohodnotne rozvíjať aj ďalej v praktickom živote.[750] Na to poukázal Druhý vatikánsky koncil a pápež Ján Pavol II.

Výročím sa cyrilo-metodská úcta nekončí, je len súčasťou žitej pamäte, „dedičstva otcov“. V slovenskej spoločnosti, ale aj v slovanskej strednej Európe bolo napísaných i spopularizovaných mnoho výstupov súvisiacich s touto tradíciou. Aj tak ešte existujú nové témy, ktoré je potrebné spracovať a dopĺňať; osobitnou skupinou sú teologické práce. Najvlastnejším a primárnym miestom cyrilo-metodskej tradície je Katolícka cirkev, ktorej slúžili, Pravoslávne cirkev, ale hlásia sa k nemu aj ostatné cirkvi[751] a okrem oficiálnych kruhov sa k nemu hlási aj jednoduchý ľud vo svojej kultúre.[752]

---

[748] RATKOŠ, Peter: *Pramene k dejinám Veľkej Moravy*, s. 355-359; *Život a dielo Metoda, prvoučiteľa národa slovienského*, s. 150-150; HABOVŠTIAKOVÁ, Katarína – KROŠLÁKOVÁ, Ema: *Z tvorby solúnskych bratov a ich žiakov*, s. 138-139; *Pramene o živote svätých Cyrila a Metoda a ich učeníkov*, s. 188-189.

[749] *Životy slovanských apoštolov Cyrila a Metoda*, s. I-II.

[750] BENDA, Vladimír: *Sv. Cyril a Metoděj – symbol našeho křesťanství.* In: *Pocta spolupatronům Evropy*, s. 67-86; LYKO, Miroslav: *Prínos cyrilo-metodskej misie k realizácii kultového rozmeru ľudského života.* In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda*, s. 608-620; MATURKANIČ, Patrik: *Velikost života víry svatých slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje a jejich vliv na evropského člověka žijícího na počátku 21. století.* In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda*, s. 621-626; TURZONOVOVÁ, Božidara: *Antropologicko-kultúrne aspekty misie sv. Cyrila a Metoda na našom území.* In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda*, s. 678-681.

[751] Porov. *I oni jsou otcové naši. Cyrilometodějský sborník.* Lášek, Jan B. – Tonzarová, Hana (eds.). Brno : L. Marek, 2005, 117 s.

[752] TIMURA, Viktor: *Slovienske kontinuá*, 392 s.; KALINOVÁ, Alena: *Ohlasy cyrilometodějské tradice v lidové kultuře*. In: *Cyril a Metoděj – doba, život, dílo.* Mitáček, Jiří (ed.). Brno : Moravské zemské muzeum, 2013, s. 133-143.

„Základná latinská línia kultúry a vzdelanosti katolíckych slovanských národov sa všeobecne uznáva bez toho, aby bolo nutné pri tom zabúdať na byzantských vierozvestov z jej začiatkov.“[753] Práve slovenský a český národ (najmä na Morave) si pripomínajú sviatok sv. Cyrila a Metoda 5. júla ako štátny sviatok. Nie sú len plniteľmi odkazu pápeža sv. Jána Pavla II., ale sú priamo garantmi tejto tradície, ako na to opakovane poukazovali pápeži 20. storočia. Svätá stolica si ctí cyrilo-metodský odkaz, ale po smrti pápeža Slovana sa naň nekladie taký častý a výrazný dôraz, ako je to v prípade synov, a teda garantov tohto dedičstva. Z pravoslávnych národov stoja na prvom mieste Bulhari, ktorých v tejto súvislosti často oslovoval Ján Pavol II., ktorí slávia cyrilo-metodské jubileum ako sviatok slovanského/bulharského písomníctva. V Poľsku kult sv. Cyrila a Metoda nepatrí medzi najvýznamnejšie sviatky, pretože vo výňatku misála s čítaniami editori vybrali len sviatky svätcov poľského pôvodu.[754] Význam pápežov pre cyrilo-metodský kult je nielen nadčasový, ale aj univerzálny a objektívny, pretože je určený celej cirkvi. Slovenská „malosť“ v hodnotení vlastných dejín sa dotýka aj sv. Cyrila a Metoda, pretože autori citlivejší na (hyper)kritiku ich opatrne nazývali „len“ *apoštoli Slovienov*,[755] kým Samuel Timon a ďalší ich nazval *apostoli Slavorum* a pápež Ján Pavol II. ich význam pre všetkých Slovanov i Neslovanov len potvrdil vydaním osobitnej encykliky a vyhlásením za spolupatrónov Európy.

Z pohľadu Rímskej cirkvi existuje niekoľko vrcholných medzníkov zastrešených autoritou pápežov alebo významných osobností (biskupov, kňazov, kráľov), ktoré v dejinách kultu sv. Cyrila a Metoda u jednotlivých slovanských národov nemali závažnejší periodizujúci význam, pretože kult sa rozvíjal práve u nich a závisel od mnohých lokálnych/národných okolností. Rímske potvrdenia boli len zenitom, nie koncom ani začiatkom úcty alebo nejakej etapy. Cyrilo-metodský kult z pohľadu Ríma alebo univerzálnej cirkvi má tieto medzníky datované osobnosťami, ktoré napísali kľúčové diela o sv. Cyrilovi a Metodovi: (1) bibliotekár Anastáz a biskup Gauderich a *Rímska legenda* (koniec 9. storočia), ktorý udržal spomienku na sv. Cyrila počas stredoveku; (2) kráľ Karol IV. a ofícium *Adest dies gloriosa*, ktoré obnovilo kult sv. Cyrila a Metoda medzi Slovanmi (polovica 14. storočia); (3) Bollandus a *Acta sanctorum* (čiastočne aj Baronius a *Martyrologium Romanum*) (17., príp. 16. storočie), ktoré obnovilo kult v neslovanskej Európe; (4) pápež Lev XIII. a encyklika *Grande munus* (1880), ktorá legitimizovala a zuniverzálnila cyrilo-metodský kult v latinskej cirkvi; (5) pápež Ján Pavol II. a apoštolský list *Egregiae virtutis* (1980), ktorým boli slovanskí vierozvestovia vyhlásení za spolupatrónov Európy. Písaná pamäť je mimoriadne dôležitá a každej zo spomenutých osobností a diel sme v práci venovali pozornosť.

Na priblíženie cyrilo-metodského dedičstva slúžia predovšetkým vydania prameňov a z nich vychádzajúce kritické práce. Za rovnako dôležité treba považovať liturgické texty, ktoré reflektujú cyrilo-metodský kult vo svojej v bezprostredne nasledujúcej dobe; sú osobitným druhom prameňov, pretože dosvedčujú živosť kultu; čím frekventovanejšie a prepracovanejšie vydania ofícií, tým dôležitejší bol objekt, ktorého sa týkali. K prameňom rátame aj pápežské dokumenty, pretože autenticky interpretujú život svätcov, poukazujú na ich význam nielen vo vnútrocirkevnom spoločenstve Katolíckej cirkvi, ale majú presahy do celej spoločnosti. Spoločnosť potrebuje aj profánnejšiu/svetskejšiu formu popularizácie, ktorá nespočíva v povinnosti štúdia dejepisu, ale napr. v románovej či žurnalistickej forme.[756]

Táto práca sa venovala známej cyrilo-metodskej problematike, ale z pohľadu latinskej cirkvi. Môžeme povedať, že uprostred cirkvi, podobne ako u serióznych historikov, sa cyrilo-metodský kult opieral a opiera o pramene, ktoré vznikli vo veľkomoravských časoch a ktoré boli

[753] VEČERKA, Radoslav: *Staroslověnská etapa českého písemnictví*, s. 134.

[754] Porov. *Mszał s czytaniami.* Katowice : Księgarnia św. Jacka, 1987, s. 1328-1430. V úvode na s. 9 sa píše, že misál bol pripravený „do warunków i sytuacji Kościoła w Polsce“ a na s. 5 je odobrenie samého pápeža Jána Pavla II. z 20. mája 1982.

[755] Porov. MIŠKOVIČ, Alojz: *Apoštoli Slovienov*, s. 27-119.

[756] Porov. napr. PAVIĆ, Milorad: *Chazarský slovník. Román-lexikon v stotisíc slovách.* Bratislava : Tatran, 1987, 232 s.; JAROŠOVÁ, Jindra: *Svatí kacíři aneb Reportáž nejen z Velké Moravy.* Praha : Radioservis, 2013, 358 + XVIII s.; REISSNER, Martin: *Cyrilometodějský fenomén v reflexích nové české literatury.* In: *Cyril a Metoděj – doba, život, dílo*, s. 113-131.

v cirkvi starostlivo uchovávané, prepisované a používané. Až v 17. storočí vzniká vedecká spisba založená na týchto rukopisoch. V strednej Európe sa úcta k sv. Cyrilovi a Metodovi pestovala v kultúrne západokresťanskom prostredí s odstupom času v českom kráľovstve. Jedným z prínosov tejto práce je zhromaždenie textov liturgie hodín, ich periodizácia a filiácia od vzniku do súčasnosti. Katolícka cirkev sa od stredoveku modlila k sv. Cyrilovi a sv. Metodovi, preto vznikli viaceré ofíciá a omšové texty na počesť týchto svätcov. Je ich niekoľko desiatok, pochádzajú z viacerých krajín a diecéz/reholí, navzájom sa ovplyvňovali a rozvíjali. Ďalším prínosom tejto práce je analýza a periodizácia cyrilo-metodského kultu u Jána Pavla II. a následne syntéza motívov a zmyslu cyrilo-metodskej náuky podľa Jána Pavla II. Súčasťou práce je vôbec prvá antológia oficiálnych cyrilo-metodských textov a myšlienok, ktoré pochádzajú od pápeža Jána Pavla II. Podľa známych a dostupných prameňov sa v práci nachádzajú všetky známe texty. Bolo zbytočné prebrať úplné znenia týchto prameňov, boli vybrané len priame zmienky o sv. Cyrilovi a sv. Metodovi, cyrilo-metodskej tradícii a jej reflexii a význame podľa spomenutého pápeža. Tento súbor dokumentov svedčí o gigantickej duchovnej sile a morálnej autorite Rímskej cirkvi a jej príspevku k cyrilo-metodskému kultu.

Okrem spomenutých nových prínosov sa podarilo uskutočniť niekoľko objavov, ktoré síce nemožno dokázať priamym písomným dôkazom, sú ale vysoko pravdepodobné podľa kritiky nepriamych dôkazov (vzhľadom na historické súvislosti, paralely a nepriame písomné zmienky): (1) pravdepodobným (spolu)autorom ofícia *Adest dies gloriosa*, ktoré bolo kľúčové pri obnove cyrilo-metodskej úcty v stredovekej Európe, bol kráľ Karol IV.; (2) pravdepodobným pôvodcom Tovarnianskej tradície na východe Slovenska bol český exulant a protestantský duchovný Jakub Jakobeus, ktorý v tejto oblasti pôsobil; (3) kalvínsky duchovný a jeden z prekladateľov kalvínskej agendy a žaltára do slovenčiny, bol pravdepodobne gréckokatolíckym presbyterom.

Ešte jedno zistenie v súvislosti s cyrilo-metodským kultom je mimoriadne závažné. Štvrtý lateránsky koncil v 9. konštitúcii zakázal, aby v jednej diecéze pôsobili viacerí biskupi; ak bol potrebný ďalší biskup pre inorečovú alebo inoobradovú menšinu, mal byť pre ňu ustanovený ako obradový vikár diecézneho biskupa. Presne to bolo naplnené zo strany jágerských biskupov v 18. storočí, ktorí považovali mukačevských gréckokatolíckych biskupov za obradových vikárov. Ak ktokoľvek tvrdí o jágerských biskupoch, že tento stav bol ich zlovôľou, alebo sa vyjadrujú pohŕdavo, krivdia im, pretože iný postup nebol možný, ak sa malo rešpektovať kánonické právo. Existujú viaceré dôkazy o tom, že uniatom sa tento stav vtedy nepáčil, ale vyriešenie problému bolo v kompetencii pápeža: V roku 1771 bola zriadená Mukačevská eparchia na území Jágerskej diecézy, čo bol prvý takýto prípad v dejinách. Územný princíp delenia diecéz tak bol prekonaný personálnym princípom príslušnosti k obradu.

Veľká Morava bola jednou z posledných európskych krajín, do ktorej dejín zasiahlo okrem dedičstva Ríma, aj dedičstvo gréckej Byzancie. Príchod sv. Cyrila a Metoda na Moravu bol až niekoľkou náboženskou výpravou v poradí, avšak bola to jednoznačne najúspešnejšia a najprínosnejšia misia, dokonca sa stala východiskom slovanského písomníctva a kultúry. To je súčasne výzva na tvorbu podobne kvalitných výkonov, výstupov, ale predovšetkým svätého a aktívneho života, ako si ho váži tradícia latinskej cirkvi.

Vivant sequentes!

9 Bibliografia

9.1 Pramene

9.1.1 Cirkevné pramene

Acta Apostolicae Sedis 1 (1909) – 99 (2007). (*AAS*)

Apoštolský list Svätého Otca pápeža Pavla VI. na 1100. výročie smrti sv. Cyrila. Typis Polyglottis Vaticanis, 1969.

BENEDIKT XVI.: *Velké postavy středověké církve.* Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2011.

Codex iuris canonici (1917). Vaticanis 1919.

Dokumenty Soborów Powszechnych. Tekst grecki, łaciński, polski. Tom II (869 – 1312). Baron, Arkadiusz – Pietras, Henryk (eds.). Kraków : Wydawnictwo WAM – Księża Jezuici, 2003.

Dokumenty Soborów Powszechnych. Tekst łaciński i polski. Tom IV (1511 – 1870). Baron, Arkadiusz – Pietras, Henryk (eds.). Kraków : Wydawnictwo WAM – Księża Jezuici, 2005.

Evangeliarum Assemani. Codex Vaticanus 3. Glagoliticus Slavicus. Assemanov evanjeliár a kalendár. Kódex 3. vatikánsky slovanský. Prepis do tlačenej hlaholiky a do latinky Martin Slaninka. Martin : Matica slovenská, 2013.

Grande munus [online]. [Cit. 2014-07-29]. Dostupné na internete: <http://www.vatican.va/holy_father/leo_xiii/encyclicals/documents/hf_l-xiii_enc_30091880_grande-munus_en.html>.

Grande munus [online]. [Cit. 2014-07-29]. Dostupné na internete: <http://www.papalencyclicals.net/Leo13/l13cym.htm>.

JÁN PAVOL II.: *Pamäť a identita.* Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 2005.

JÁN PAVOL II.: *Vstaňte, poďme!* Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 2004.

JAN PAWEŁ II: *Dzieła zebrane, tom I. Encykliki.* Kraków : Wydawnictwo M, 2006. (*DZ*)

JAN PAWEŁ II: *Dzieła zebrane, tom II. Adhortacje.* Kraków : Wydawnictwo M, 2006.

JAN PAWEŁ II: *Dzieła zebrane, tom III. Listy.* Kraków : Wydawnictwo M, 2007.

JAN PAWEŁ II: *Dzieła zebrane, tom IV. Konstytucje apostolskie, listy* motu proprio *i bulle, orędzia na światowe dni.* Kraków : Wydawnictwo M, 2007.

JAN PAWEŁ II: *Dzieła zebrane, tom V. Orędzia, przesłania, przemówienia okolicznościowe.* Kraków : Wydawnictwo M, 2007.

JAN PAWEŁ II: *Dzieła zebrane, tom VI. Katechezy, część 1.* Kraków : Wydawnictwo M, 2007.

JAN PAWEŁ II: *Dzieła zebrane, tom VII. Katechezy, część 2.* Kraków : Wydawnictwo M, 2007.

JAN PAWEŁ II: *Dzieła zebrane, tom VIII. Katechezy, część 3.* Kraków : Wydawnictwo M, 2007.

JAN PAWEŁ II: *Dzieła zebrane, tom IX. Homilie i przemówienia z pielgrzymek – Europa, część 1. Polska.* Kraków : Wydawnictwo M, 2008.

JAN PAWEŁ II: *Dzieła zebrane, tom X. Homilie i przemówienia z pielgrzymek – Europa, część 2. Francja, Hispania, Portugalia, kraje Beneluksu.* Kraków : Wydawnictwo M, 2008.

JAN PAWEŁ II: *Dzieła zebrane, tom XI. Homilie i przemówienia z pielgrzymek – Europa, część 3. Niemcy, Austria, Szwajcaria, Liechtenstein, Włochy, Irlandia, Wielka Brytania, kraje skandynawskie, nadbałtyckie, wschodnioeuropejskie, bałkańskie, Grecja, Malta.* Kraków : Wydawnictwo M, 2008.

JAN PAWEŁ II: *Dzieła zebrane, tom XII. Homilie i przemówienia z pielgrzymek – Ameryka Północna i Południowa.* Kraków : Wydawnictwo M, 2009.

JAN PAWEŁ II: *Dzieła zebrane, tom XIII. Homilie i przemówienia z pielgrzymek – Azja, Afryka, Australia i Oceania.* Kraków : Wydawnictwo M, 2009.

JAN PAWEŁ II: *Dzieła zebrane, tom XIV. Homilie i przemówienia okolicznościowe.* Kraków : Wydawnictwo M, 2009.

JAN PAWEŁ II: *Dzieła zebrane, tom XV. Modlitwy i rozważania, część 1. Niedzielna modlitwa maryjna 1978–1992.* Kraków : Wydawnictwo M, 2009.

JAN PAWEŁ II: *Dzieła zebrane, tom XVI. Modlitwy i rozważania, część 2. Niedzielna modlitwa maryjna 1993–2005.* Kraków : Wydawnictwo M, 2009.

Ladislav z Milosrdenství Božího a Apoštolskéj Stolice Milosti Biskup Spišsky všem svým v Kristu miluváným verícim pozdraveni a apoštolske požehnáni. Pochválen buď Pán Ježiš: *V déjinách minulých časov…* V Levoči : Tlačou Jána Werthmüllera a Syna, 1863.

Swaté Písmo starého i nowého Zákona podla obecného latinského od sw. Rímsko=Katolíckeg Cirkwi potwrďeného, Preložené s Prirownáňim gruntowného Tekstu, na Swetlo widané. Ďel prwní. Leta Pána 1829. W Ostrihome, Witlačené z Litterámi Josefa Beimela, Cis. Kral. Prov. Promatiálského Kňíhtlačára.

Swaté Písmo starého i nowého Zákona podla obecného latinského od sw. Rímsko=Katolíckeg Cirkwi potwrďeného, Preložené s Prirownáňim gruntowného Tekstu, na Swetlo widané. Ďel druhí. Leta Pána 1829. W Ostrihome, Witlačené z Litterámi Josefa Beimela, Cis. Kral. Prov. Promatiálského Kňíhtlačára 1832.

9.1.2 Pramenné zbierky

BOLLANDUS, Joannes – HENSCHENIUS, Godefridus – PAPEBROCHIUS, Daniel: *Acta sanctorum quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur. Martii tomus secundus complectens dies X medios a IX ad XIX.* Apud Victorem Palmé : Parisii et Romae, 1865. (*AS* 8)

Cyrilometodějské papežské dokumenty z let 869-1985. Výběr. Velehrad – Olomouc : Refugium Velehrad-Roma, 2003.

Documenta ordinis paulinorum 3. A magyar rendtartomány kolostorai. Budapest 1978.

Dokumenty slovenskej národnej identity a štátnosti I. Bratislava : Národné literárne centrum – Dom slovenskej literatúry, 1998.

HÁJEK, Václav: *Kronika česká.* Praha : Academia, 2014.

HNILICA, Ján: *Svätí Cyril a Metod, horliví hlásatelia Božieho slova a verní pastieri Cirkvi.* Bratislava : Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, 2012.

Kosmas. Kronika Čechů. Praha : Argo, 2011.

Legendy stredovekého Slovenska. Ideály stredovekého človeka očami cirkevných spisovateľov. Marsina, Richard (zost.). Budmerice : Rak, 1997.

Leonis XIII Pont. Max. Acta II. Romae 1881.

Magnae Moraviae fontes historici II. Textus biographici, hagiographici, liturgici (*MMFH* II). Bartoňková, Dagmar a kol. (eds). Brno : Universita J. E. Purkyně, MCMLXVII (1967).

Magnae Moraviae fontes historici III. Diplomata, epistolae, textus historici varii (*MMFH* III). Bartoňková, Dagmar a kol. (eds). Brno : Universita J. E. Purkyně, MCMLXVIX (1969).

MARSINA, Richard a kol.: *Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov II. Slovensko očami cudzincov. Vzácne správy o histórii nášho územia od 6. do 10. storočia, tak ako sa javia v písomnostiach prevažne cudzieho pôvodu.* Bratislava : Literárne informačné centrum, 1999.

Monumenta Vaticana I – 1. Rationes collectorum pontificiorum in Hungaria, 1281 – 1375. Fejérpataky, L. (ed.). Budapest 1887.

Na úsvitu křesťanství. Z naší literární tvorby doby románské v století IX. – XIII. Chaloupecký, Václav a kol. (usp.). Praha : Evropský literární klub, 1942.

Od Petrovho stolca k Veľkej Morave. Pápežské dokumenty o sv. Cyrilovi a Metodovi z rokov 868 – 2012. Judák, Viliam – Liba, Peter (zost.). Trnava : SSV, 2012.

Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov II. Slovensko očami cudzincov. Vzácne správy o histórii nášho územia od 6. do 10. storočia, tak ako sa javia v písomnostiach prevažne cudzieho pôvodu. Marsina, Richard (red.). Bratislava : Literárne informačné centrum, 1999.

Pramene o živote svätých Cyrila a Metoda a ich učeníkov. Škoviera, Andrej (zost.). Bratislava : Post Scriptum, 2013.

RATKOŠ, Peter: *Pramene k dejinám Veľkej Moravy.* Bratislava : Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1968.

Schematizmus Prešovskej gréckokatolíckej metropolie 2008. Prešov : Petra, 2008.

STANISLAV, Ján: *Osudy Cyrila a Metoda a ich učeníkov v Živote Klimentovom. Preklad Bulharskej a Ochridskej legendy s úvodom.* Bratislava : Tatran, 1950.

STANISLAV, Ján: *Životy slovanských apoštolov Cyrila a Metoda v legendách a listoch.* Turčiansky Sv. Martin : Matica slovenská, 1950.

Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom I – II. Apostołowie Słowiań w dawnej Europie. Naumow, Aleksander (ed.). Kraków : Collegium Columbinum, 2013.

Veľkomoravské legendy a povesti. Ratkoš, Peter (zost.). Bratislava : Tatran, 1977.

VRAGAŠ, Štefan: *Život Konštantína Cyrila a Život Metoda*. Bratislava : Karmelitánske nakladateľstvo, 2013.

Zákon č. 460/1992 Zb.

ZUBKO, Peter: *Dejiny Košickej cirkvi v prameňoch (1803 – 2006).* Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2006.

Život a dielo Metoda, prvoučiteľa národa slovienského. Pauliny, Eugen – Ondruš, Šimon. Bratislava : Tatran, 1985.

Život sv. Konštantína Cyrila a Život sv. Metoda. Vragaš, Štefan (sprac.). Martin : Matica slovenská, 1991.

Životy slovanských apoštolov Cyrila a Metoda. Panonsko-moravské legendy. Stanislav, Ján. Bratislava – Praha : Slovenská liga – L. Mazáč, 1934 [1935].

9.1.3 Liturgické pramene

AGENDA ECCLESIARUM REFORMATARUM. To Jeszt: SZPRAVA JAKBI SE MALO V EKLEZIJICH REFORMATZKÍCH Krisztzitz, Kristusovu Vetseru viszluhovatz, Novich Manselov prisahatz, Tich chtori prepituju Eccleziu Rozhresovatz. Chtorú: V UHARSZKEM Jaziku zhotovil Dvojej sztzi hodní Pán ZOVÁNYI GYÖRGY, Superintendent. Z chtoroho na SZLOVENSZKO prelosil, jeden Kazatel Szlovenszki HELVETSZKÚ CONFESSIU viznavajútzi. [V DEBRETZÉNYE. V Roku 1758].

Complexus missarum quae in vetustioribus nonnulis Missalibus partim desiderantur, partim vero ex Indulto Apostolico ddo 2. Decembr. 1826. pro Dioecesi Cassoviensi aliquorum novorum Officiorum concessione facta, novitus accederunt. Cassoviae, 1828.

Directorium Divinum officium recitandi missaeque celebrandi pro anno Domini MCMXXVII. In usum cleri dioecesis Cassoviensis editum. Jussu et auctoritate Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Josephi Čársky episcopi Tagorensis, administratori apostolici Cassoviensis. Cassoviae : Ex Typographia ad Sanctam Elisabeth, 1926.

Directorium Divinum officium recitandi missaeque celebrandi pro anno Domini MCMXXXIX in usum cleri dioecesis Cassoviensis editum. Jussu et auctoritate Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Josephi Čársky episcopi Tagorensis, administratori apostolici Cassoviensis. Cassoviae : Ex Typographia ad Sanctam Elisabeth, 1938.

Directorium Divinum officium recitandi missaeque celebrandi pro anno Domini MCMXL in usum cleri dioecesis Cassoviensis et administraturae apostolicae Szatmárensis editum. Jussu et auctoritate Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Stephani Madarász Cassoviensis et

administratoris apostolici. Cassoviae : Ex Typographia ad Sanctam Elisabeth, 1939, s. 88; *Directorium pro dioecesibus Cassoviensi et Rosnaviensi MCMXLVIII. Jussu et auctoritate Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Stephani Madarász Cassoviensis et administratoris ap. Rosnaviensis in Hungaria*. Budapest : Stephaneum nyomda.

Directorium Divinum Officium recitandi Missaeque celebrandi pro anno Domini 1941. in usum cleri Administrationum Apostolicarum Cassoviensis, Rosnaviensis et Satmariensis in Slovachia editum. Jussu et auctoritate Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Josephi Čársky Episcopi tit. Thagorensis et Administratoris Apostolici Cassoviensis, Rosnaviensis et Satmariensis in Slovachia. Prešov : Ex Typographia ad Sanctum Nicolaum, 1940.

Directorium Divinum Officium recitandi Missaeque celebrandi pro anno Domini 1944. in usum cleri Administrationum Apostolicarum Cassoviensis, Rosnaviensis et Satmariensis in Slovachia editum. Jussu et auctoritate Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Josephi Čársky Episcopi tit. Thagorensis et Administratoris Apostolici Cassoviensis, Rosnaviensis et Satmariensis in Slovachia. Prešov : Ex Typographia ad Sanctum Nicolaum.

Directorium Divinum Officium recitandi Missaeque celebrandi pro anno Domini 1944. in usum cleri Administrationum Apostolicarum Cassoviensis, Rosnaviensis et Satmariensis in Slovachia editum. Jussu et auctoritate Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Josephi Čársky Episcopi tit. Thagorensis et Administratoris Apostolici Cassoviensis, Rosnaviensis et Satmariensis in Slovachia. Prešov : Ex Typographia Adalberti Baník.

Directorium Divinum Officium recitandi Missaeque celebrandi pro anno Domini 1946. in usum cleri Administrationum Apostolicarum Cassoviensis, Rosnaviensis et Satmariensis, item Dioecesium Cassoviensis et Rosanviensis in ČSR editum. Jussu et auctoritate Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Josephi Čársky Episcopi tit. Thagorensis et Administratoris Apostolici Cassoviensis, Rosnaviensis et Satmariensis, ac Illustrissimi et Reverendissimi Domini Dr. Roberti Pobožný Praelati S. S. – Vicarii Capitul. Rosnaviensis. Cassoviae : Ex Typographia ad Sanctam Elisabeth, 1945.

Directorium Divinum Officium recitandi Missaeque celebrandi pro anno Domini 1947. in usum cleri Administrationum Apostolicarum Cassoviensis, Rosnaviensis et Satmariensis, item Dioecesium Cassoviensis et Rosanviensis in ČSR editum. Jussu et auctoritate Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Josephi Čársky Episcopi tit. Thagorensis et Administratoris Apostolici Cassoviensis, Rosnaviensis et Satmariensis, ac Illustrissimi et Reverendissimi Domini Dr. Roberti Pobožný Praelati S. S. – Vicarii Capitul. Rosnaviensis. Cassoviae : Ex Typographia ad Sanctam Elisabeth, 1946.

Directorium Divinum Officium recitandi Missaeque celebrandi pro anno Domini 1948. in usum cleri Administrationum Apostolicarum Cassoviensis, Rosnaviensis et Satmariensis, item Dioecesium Cassoviensis et Rosanviensis in ČSR editum. Jussu et auctoritate Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Josephi Čársky Episcopi tit. Thagorensis et Administratoris Apostolici Cassoviensis, Rosnaviensis et Satmariensis, ac Illustrissimi et Reverendissimi Domini Dr. Roberti Pobožný Praelati S. S. – Vicarii Capitul. Rosnaviensis. Cassoviae : Ex Typographia ad Sanctam Elisabeth, 1947.

Directorium Divinum Officium recitandi Missaeque celebrandi pro anno Domini 1951 in usum cleri Dioecesium Cassoviensis et Rosanviensis in ČSR, item Administrationis Apostolicae Satmariensis. Jussu et auctoritate Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Josephi Čársky Episcopi tit. Thagorensis et Administratoris Apostolici Cassoviensis et Satmariensis, ac Excellentissimi et Reverendissimi Domini Dr. Roberti Pobožný Episcopi tit. Neileni et Vicarii Cap., Rosnaviensis. Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 1950.

Directorium Romano-Cassoviense seu Ordo Divini officii recitandi sacrique peragendi in usum cleri saecularis Dioecesis Cassoviensis accomodatus juxta ritum Breviarii Missalisque Romani ac Kalendarium perpetuum Cassoviense die 8. jan. 1908 a S. rit. Congregatione approbatum pro anno Domini MCMX. Jussu et auctoritate Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Augustini Fischer-Colbrie episcopi Cassoviensis. Cassoviae : Ex Typographia ad Sanctam Elisabeth, 1909.

Directorium Romano-Cassoviense seu Ordo Divini officii recitandi sacrique peragendi in usum cleri saecularis Dioecesis Cassoviensis accomodatus juxta ritum Breviarii Missalisque Romani ac proprii Cassoviensis pro anno Domini MCMVIII. Jussu et auctoritate Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Augustini Fischer-Colbrie episcopi Cassoviensis. Cassoviae : Ex Typographia ad Sanctam Elisabeth.

Directorium Romano-Cassoviense seu Ordo Divini officii recitandi sacrique peragendi in usum cleri saecularis Dioecesis Cassoviensis accomodatus juxta ritum Breviarii Missalisque Romani ac Kalendarium perpetuum Cassoviense die 8. jan. 1908. a S. Rit. Congregatione approbatum pro anno Domini MCMIX. Jussu et auctoritate Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Augustini Fischer-Colbrie episcopi Cassoviensis. Cassoviae : Ex Typographia ad Sanctam Elisabeth 1908.-2101.

Directorium Romano-Cassoviense seu Ordo Divini officii recitandi Missaeque celebrandae ad Normam Constitutionis Apostolicae „Divino afflatu" SS. D. N. Pii Papae X. DD. 1. nov. 1911. juxta Calendarium Ecclesiae Cassoviensis die 18. mart. 1914. a S. Rit. Congregatione approbatum pro anno Domini MCMXV. Jussu et auctoritate Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Augustini Fischer-Colbrie episcopi Cassoviensis. Cassoviae : Ex Typographia ad Sanctam Elisabeth 1914.

Directorium Romano-Cassoviense seu Ordo Divini officii recitandi missaeque celebrandae juxta Kalendarium Ecclesiae Cassoviensis die 18. mart. 1914. a S. rit. Congregatione approbatum pro anno Domini fissextili MCMXX. Jussu et auctoritate Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Augustini Fischer-Colbrie episcopi Cassoviensis. Cassoviae : Ex Typographia ad Sanctam Elisabeth, 1919.

Directorium Romano-Cassoviense seu Ordo Divini officii recitandi missaeque celebrandae juxta Kalendarium Ecclesiae Cassoviensis die 18. mart. 1914. a S. rit. Congregatione approbatum pro anno Domini fissextili MCMXXI. Jussu et auctoritate Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Augustini Fischer-Colbrie episcopi Cassoviensis. Cassoviae : Ex Typographia ad Sanctam Elisabeth, 1920.

HLAS POBOSNOHO SPÉVÁNYA. To jeszt: PÉSNYE KRESZTZANSZKE na Rotsné SVJÁTKI, i k jinsím Svetim Prilesitosztem szporádane. Chtore: Z UHARSZKOHO Jaziku na SZLOVENSZKI prelosil S. A. V DEBRETZINYE, Vitlatsil MARGITAI JÁNOS. V Roku 1752.

Liturgia godzin. Codzienna modlitwa ludu Bożego II. Wielki Post, Okres Wielkanocny. Pallottinum, 1984.

Liturgia hodín podľa Rímskeho obradu III. Obdobie „cez rok" I. – XVII. týždeň. Vaticanis : Typis Polyglottis Vaticanis, 1990.

Liturgia horarum propria dioecesium Slovachiae. Trnava : SSV, 1977.

MALI CATECHISMUS. Tojesz: Véri KRESTZÁNSZKEJ GRUNTÓVNICH TSLENKÓV zaloseni FUNDAMENT. Chtori: Z Velyikoho CATECHISMUSa pervéráz u jeziku BELGYITZKÉM krádutskim szlovom víbráni i vidáni: Potom z toho na uharszki preprovadzeni: A z nyoho na nas jezik Szlovenszki obrátzeni, k podobnomu tsvitsenu u vére szlabích a Malyutskích prave prirównáni i accomodováni. V DEBRETZENYE, Druk: MARGITAI JÁNOS, V Roku 1750.

Martyrologium Romanum ex decreto sacrosancti oecumenici concilii Vaticani II instauratum auctoritate Ioannis Pauli pp. II promulgatum. Editio altera. Typis Vaticanis A.D. MMIV.

Martyrologium Romanum. Editio Princeps (1584). Sodi, Manlio – Fusco, Roberto (eds.). Città del Vaticano : Libreria Editrice Vaticana, 2005. (*MR*)

Misál latinsko-slovenský. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 1952. (*MR*)

Missae in festis propriis sanctorum patronorum Regni Hungariae, Ad formam Missalis Romanam recursae. In: *Missale juxta Ordinis Praedicatorum.* Romae : Typographia Octavii Puccinelli, 1748.

Missae Sanctorum, quae In Romano Missali non habentur Secundum Officia Propria Dioecesis olomucensis Diligenter In Ordinem Digestae, Et Ad Augendum Divinae Majestatis

Cultum, Sanctorumque Venerationem, Ex Gratiosissimo Mandato Sanctoque Zelo: Reverendissimi Et Celsissimi Principis, Et Domini, Domini Caroli Dei Gratia Episcopi Olomucensis, Ducis, S. R. I. Principis, Regiae Capellae Bohemiae Et De Liechtenstein Comitis, &c. Omnibus dictae Dioecesis Sacerdotibus Pro Pio Usu In Lucem Datae. Olomucii, Metropoli Marchionatûs Moraviae, Typis Joannis Josephi Kylian, Anno Christi, M. DC. XCIII.

Missas celebrandi et Horas canonicas recitandi juxta ritum Breviarii et Misali Romani a Dominica I. Adventus anni MDCCCLXXXII. usque Sabbatum post Dominicam ultimam post Pentecosten anni MDCCCLXXXIII. in usum almae dioecesis Cassoviensis auctoritate Excellentissimi ac Reverendissimi Domini Constantini Schuster Episcopi Cassoviensis, Abbatis B. M. V. de Sacra Dextera S. Stephani Regis, alias de Szent-Jobb, Sac. Caes. Reg. et Apost. Majest. Stat. Consiliarii act. intimi edita. Cassoviae : Typis Caroli Werfer, Acad. typographi, 1882.

Mszał s czytaniami. Katowice : Księgarnia św. Jacka, 1987.

Nábožné Výlevy. Kniha modlitebná, poučná, obradná a spevácka pre katolíckeho kresťana duchovného tak jako svetského, každého stavu, veku a obojeho pohlavia, k upotrebovaniu v kostole i doma. Spísal † Andrej Radlinský, farár kútsky, doktor filozofie, cenzor diecesánsky, a arkas rimský. Dvanáste opravené vydanie. V Trnave : Vydal Spolok sv. Adalberta (Vojtecha), 1906.

Nábožné wýlewy srdce katolíckého křesťana, obojího pohlawí, modlícího se k Bohu, a Swatých o přímluwu u Boha wzywajícího, s mnohými poučeními a žiwotopisy Swatých od Dra. Ondřeje Radlinského, kněze arcibiskupstwa ostřih. z najwýbornějssích pramenůw čerpané. We Widni : Tiskem wel. kongregace pp. Mechitharistůw, 1850.

Officia nova propria Dioecesis Cassoviensis alia item quae in plerisque antiquioribus breviariis non reperiuntur. Cassoviae : Typis I. Stephani Ellinger, 1829.

Officia nova propria Dioecesis Scepusiensis, et alia quae in antiquioribus breviariis non reperiuntur. Cassoviae : Typis Joannis Josephi Ellinger, [1795].

Officia propria breviarii Romani dioecesium et apostolicarum administrationum Slovacchiae iuxta calendarium particulare a Sacra rituum Congregatione revisum et approbatum. [1966].

Officia propria patronorum Regni Poloniae, Per R. Stanislaum Socolovium, Serenissimi olim Stephani Poloniae regis Theologum, Canonicum Cracoviensem, ex mandato Synodi Petricoviensis conscripta, Auctoritate Illustrissimi Cardinalis Georgii Radzilili Episcopi Cracoviensis edita. Accessit huic editioni Officium Gratiarum actionis pro Victoria ex Turcis obtenta anno M.DC.XXI. die X. Octob. à S. Rituum Congregatione recognitum, & approbatum. Cum licentia ordinarii. Wratislaviae : Typis Academicis Collegii Soc. Jesu, M.DCC.XXXV [1735].

Officia propria Provinciae Pragensis, a S. Sede approbata et indulta, auctoritate eminetissimi et reverendissimi domini, domini Leonis cardinal. de Skrbenský, archiepiscopis Pragensis Principis, atque Illmorum et Rmorum episcoporum, Provinciae Pragensis suffraganeorum, denuo edita. Pars aestiva. Pragae 1915. Sumptibus typographiae Cyrillo-Methodianae Venceslai Kotrba, S. Sedis Apostolicae typographi.

Officia Propria Sanctorum Cathedralis Ecclesiae Et Totius Dioecesis Olomucensis CONSENSV & AVTHORITATE S. D. N. URBANI VIII. Omnibus omnium ordinum Sacerdotibus Recitanda. EDITA. Nicolspurgi, Typis Seminarij Cardinalitij. A Casparo Haugenbossero. Anno M. DC. XXX.

Officia propria sanctorum dioecesis Scepusiensis et alia quaedam jussu excellentissimi ac reverendissimi domini Georgii Császka… edita. Sepes-Váralja : Typis Typographiae episcopalis, 1887.

Officia Propria Sanctorum Quorum memoria Per Archidioecesin (sic!) Bohemiae specialiter colitur. In Gratiam Totius Cleri Archidioeceseos Nec non ad augendum praefatorum Sanctorũ cultum denuò pleniùs collecta, & edita. Anno M. DC. LXIII. Cum Licentia

Eminetissimi Principis ERNESTI Cardinalis ab Harrach, Archi-Episcopi Pragensis. PRAGAE Typis Universitatis Carolo-Ferdinandeae in Collegio Societatis IESV ad S. Clementem.

Officia Propria Sanctorum, Quorum Memoriam S. Metroplitana Ecclesia Pragensis S. Viti Martyris Totaque Archi-Episcopalis Per Regnum Bohemiae Archi-Dioecesis Per Anni Circulum Colit, et Recolit. Auctoritate, et Jussu Reverendissimi ac Celsissimi Sac. Rom. Imp. Principis Domini Domini Antonii Petri Dei Gratia Archi-Episcopi Pragensis, Sedis Apostolicae Legati Nati, Comitis de Przichowsky, e Lib. Baronibus de Przichowitz; utriusque Sacrae Caesarae Regiae Apostol. Majest. Intimi Actualis Consiliarii, Inclytorum Regnorum Boemiae Primatis, et Hungariae Praelati, nec non Carolo-Ferdinandae Universitatis Perpetui Cancelarii et Studiorum Protectoris &c. &c. Novissime Pro Augenda Dictorum Sanctorum Veneratione Accuratius Revisa, Aucta, & Secundum Missale Romano-Bohemicum conformata. Pragae, Typis Fitzky-& Hladkyanorum Haeredum Factore Cajetano Kraffer. [1766].

Officia Propria Sanctorum, Quorum Memoriam S. Metroplitana Ecclesia Pragensis S. Viti Martyris Totaque Archi-Episcopalis Per Regnum Bohemiae Archi-Dioecesis Per Anni Circulum Colit, et Recolit. Auctoritate, et Jussu Reverendissimi ac Celsissimi Sac. Rom. Imp. Principis Domini Domini Antonii Petri Dei Gratia Archi-Episcopi Pragensis, Sedis Apostolicae Legati Nati, Comitis de Przichowsky, e Lib. Baronibus de Przichowitz; utriusque Sacrae Caesarae Regiae Apostol. Majest. Intimi Actualis Consiliarii, Inclytorum Regnorum Boemiae Primatis, et Hungariae Praelati, nec non Carolo-Ferdinandae Universitatis Perpetui Cancelarii et Studiorum Protectoris &c. &c. Novissime Pro Augenda Dictorum Sanctorum Veneratione Accuratius Revisa, Aucta, & Secundum Missale Romano-Bohemicum conformata. Pragae, Typis Fitzky-& Hladkyanorum Haeredum Factore Joanne Fitzky. 1767.

Officia Propria Sanctorum: Quorum Memoriam S. Metroplitana Ecclesia Pragensis S. Viti Martyris: Totaque Archi-Episcopalis Per Regnum Bohemiae Archi-Dioecesis Per Anni Circulum colit, & recolit. Auctoritate, et Jussu Reverendissimi ac Celsissimi Principis Domini Domini Ferdinandi Dei Gratiâ Archi-Episcopi Pragensis, Legati Nati, Sacri Romani Imperii Principis, è Comitibus Khünburg, Sacrae Caesarae Regiaeque Majestatis Intimi Consiliarii, Inclyti Regni Bohemiae Primatis: nec non Carolo-Ferdinandae Universitatis Pragensis Perpetui Cancelarii. Novissime Pro augenda dictorum Sanctorum veneratione accuratiùs revisa, aucta, & secundùm Missale Romano-Bohemicum conformata. Pragae, Typis Wolffgangi Wickhart, Archi-Episcopalis, & Inclytorum Regni Bohemiae Satuum Typographi. 1724.

Officia propria sanctorvm. Partim tvtelarivm regni Boëmiae, Archiducatcatus Austriae, & Marchonatus Morauiae. Partim de precepto Svmmorum Pontificum recitanda. Ad vsum Breuiarij Canonicorum Praemonstatensium nouissmè correcti. Accomodata Iussu & auctoritate Reuerendissimi D. D. Benedicti Lachenij Abbatis Monasterij Lucensis, Canon: Regul: Ordin: Praemonstratensis, per Boëmiam, Poloniam, Hungariam, Austriam, Morauiam, & Silesiam, Vicarij Generalis, Commisarij & Visitationis Apostolici, nec-non Sac: Caes: Majest: Consiliarij. Pars hyemalis. Lvcernae, Ex Officina Typographica Davidis Havtti, Bibliopolae Vienensis. Anno M. DC. XLVI.

Officium Rakoczianum seu Varia pietatis Exercitia Hominis Catholici. Editio omnium emendatissima. Budae Typis et Sumtibus Typographiae R. Universitatis Hungaricae 1806.

Ordo Divini Officii per agendi juxta ritum Breviarii et Missalis Romani, Anno Domini, qui est Secundus post Bissextilem a Partu Virginis M. DCCC. XXVI. In usum Dioecesis Cassoviensis sub gubernio Illustrissimi, ac Reverendissimi Domini, Domini Stephani Csech, miseratione Divina episcopi Cassoviensis, editus. Agriae : Typis Lycei Archi – Episcopalis.

Ordo Divini Officii per agendi juxta ritum Breviarii et Missalis Romani, Anno Domini, qui est Secundus post Bissextilem a Partu Virginis M. DCCC. XXVII. In usum Dioecesis

Cassoviensis sub gubernio Illustrissimi, ac Reverendissimi Domini, Domini Stephani Csech, miseratione Divina episcopi Cassoviensis, editus. Agriae : Typis Lycei Archi – Episcopalis.

Propria Officia Sanctorum, Qvos Cathedralis Ecclesia Olomucensis, S. Wenceslai Martyris, Bohemiae Ducis, Et tota Episcopalis per Monarchinatum Moraviae Dioecesis specialiter colit; Auctoritate ac Jussu Reverendissimi , & Celsissimi Domini, Domini Caroli, Dei gratiâ, Episcopi Olomucensis, Ducis, S. R. I. Principis, Regiae Capellae Bohemiae, & de Lichtenstein Comitis &c. Ad augendam praedictorum Sanctorum venerationem denuò pleniùs collecta, atq, additu in fine recentioribus quibusdam Romani Breviarij Officijs, Per Ejusdem Reverendissime Celsitudinis Suae Vicarium Generalem, & Episcopale Consistorium in publicam lucem edita. Anno M. DC. LX IX. Olomucij, Typis Viti Henrici Ettelij.

Propria Officia Sanctorum, Qvos Cathedralis Ecclesia Olomucensis, S. Wenceslai Martyris, Bohemiae Ducis, Et tota Episcopalis per Monarchinatum Moraviae Dioecesis specialiter colit; Auctoritate ac Jussu Reverendissimi , & Celsissimi Domini, Domini Caroli, Dei gratiâ, Episcopi Olomucensis, Ducis, S. R. I. Principis, Regiae Capellae Bohemiae, & de Lichtenstein Comitis &c. Ad augendam praedictorum Sanctorum venerationem denuò pleniùs collecta, atq, additu in fine recentioribus quibusdam Romani Breviarij Officijs, Per Ejusdem Reverendissime Celsitudinis Suae Vicarium Generalem, & Episcopale Consistorium in publicam lucem edita. Anno M. DC. LX IX. Olomucij, Typis Viti Henrici Ettelij.

Propria Officia Sanctorum, qvos S. Metropolitana Ecclesia Pragensis S. Viti Mart: et tota Archi-Episcopalis per Regnum Bohem: Archi-Dioecesis colit. Auctoritate ac Jussu Reverendissimi ac Celsiss: Principis Domini, Domini Joannis Friderici ex Comitibus à Waldstein, Dei et Apost: Sedis Gratia Archi-Episcopi Pragensis, Legati nati, S. R. I. Pricipis, Regni Bohemiae Primatis, S. Milit. Ord: Crucigerorũ cum rubea stella per Bohemiam, Moraviam, Silesiam, Poloniam, Generalis ac Magni Magistri Universitatis Carolo-Ferdinandeae Pragensis Perpetui Cancellarij, &c. Labore ac Combinatione: Gregorii Georgii de Krigelstein, SS. Theol: Doctoris, exemptae Eccles: Wissehradensis ad SS. Petrũ & Paulum, & Vetero-Boleslaviensis Canonici, nec non praefatae S. Metropol: Ecclesiae Pragensis Sacristani. Ad augendam praedictorum Sanctorum venerationẽ, & psallentitó commoditatem, denuò pleniùs & accuratiùs collecta, & in publicam lucem edita, Anno 1677. Pragae: Typis Georgij Czernoch.

Proprium officiorum divinorum pro Clero Archidiocesis Olomucensis atque Dioecesis Brunensis ex mandato Sanctissimi Domini Nostri Pii IX., Pontificis Maximi concinnatum, atque ab Eodem approbatum. Olomucii Moravorum. Typis Francisci Slawik, c. r. p. Civitatis et Archiep. Typographi Aulici. 1852.

RADOSZTZ SERTZA POBOSNOHO. To Jeszt: MODLITBI RANNÉ a VETSERNE, a jeden TÍDZENY, i jinsích málo, v chtorích pobosni Tslovek z duchovnú radosztzu szlúsi BOHU vetsnomu. Chtoré: Jeden z Reformátzkich Kazatelov, z UHARSZKOHO na SZLOVENSZKI jazik prelosil, a tés i od inud zebral, a sz pomotzu verních Uhrov a Szlovákov, k szláve Boszkej vitlatsitz dal. V DEBRETZÉNYE, Vitlatsil KÁLLAI GERGELY. V Roku 1758.

Rímsky misál latinsko-slovenský. [Prvé vydanie]. Rím : Slovenský Ústav sv. Cyrila a Metoda, 1966.

Rímsky misál latinsko-slovenský. Druhé vydanie. Rím : Slovenský Ústav sv. Cyrila a Metoda, 1967.

Rímsky misál latinsko-slovenský. Rím : Slovenský Ústav sv. Cyrila a Metoda, 1966.

Rímsky misál na nedele a sviatky. Typis Polyglottis Vaticanis, 1977.

Rímsky misál obnovený podľa rozhodnutia Druhého vatikánskeho koncilu, uvedený do platnosti pápežom Pavlom VI. Typis Polyglottis Vaticanis, 1981.

Svatý kniže Rostislav. Kanonizace svatého Rostislava, knížete Velkomoravského Pravoslavnou církví v Českých zemích a na Slovensku. 29. X. 1994 Prešov / 30. X. 1994 Brno. [Olomouc] 1994.

Svetoho Dávida Králya a Proroka szto i pedzesatz 'soltári. Chtoré: Vedlya Nót Frantzúzkích z Uharszkoho na SZLOVENSZKI jazik szú prelosené, a vernim BOSIM szlusebnyikom k duchovnomu usitku zhotovené. A teraz; pervi ráz vidané. V DEBRETZINYE, Vitlatsil MARGITAI JÁNOS. V Roku 1752.

Swato=Ročnj Muzyka Aneb Swátečnj Kancyonal Ke Cti a Chwále Swatých milých Božjch w nowě složený a wydaný: Od Adama Michny z Ottradowic Gindřicho=Hradeckého. Wytistěný w Staro=Pražské Kollegi w Ympressy Akademické Léta Páně 1661.

Visitatio pastoralis Summi Pontificis Ioannis Paulu pp. II in Slovachia. Diebus 30 Iunii – 3 Iulii 1995. Typis Vaticanis 1995.

Zvláštne omše diecéz a apoštolských administratúr na Slovensku. Rím : Slovenský Ústav Sv. Cyrila a Metoda, 1968.

9.1.4 Stredoveké kódexy

Národní knihovna České republiky (NK ČR), cod. I E 25 (*Gaudet plebs*).

Národní muzeum (NM) Praha, cod. XIV E 18 (*Adest dies gloriosa*).

9.1.5 Archívne pramene

Archivum Archidioecesis Cassoviensis / Arcibiskupský archív Košice (AACass), fond Administratívne spisy; fond Jozef Šesták; fond Kánonické vizitácie (KV), Horný Zemplín, 1749.

9.2 Literatúra

AMBROS, Pavel: *Olomouc (Velehrad) jako protagonista úcty svatých Cyrila a Metoděje na Západě a její hlasatelé ve 20. století.* In: *Mezi východem a západem. Svatí Cyril a Metoděj v kultuře českých zemí*. Jemelková, Simona (ed.). Olomouc : Muzeum umění Olomouc – Arcidiecézní muzeum Olomouc, 2013, s. 114-120.

ANGELOV, Peter: *Dielo sv. Cyrila a Metoda v starobulharskom písomníctve.* In: *Svätý Cyril a Metod a ich žiaci na Veľkej Morave a v Bulharsku. Zborník prednášok zo sympózia [Bratislava, október 1991].* Bratislava : Kresťanskodemokratické hnutie, 1991, s. 36-39.

Apoštol národov dvadsiateho storočia. Druhá návšteva Jána Pavla II. na Slovensku. Košiar, Ján – Labo, Šebastián – Vragaš, Štefan (zost.). Trnava : Dobrá kniha, 1995.

Apoštoli Slovienov. Sborník štúdií s obrázkovou prílohou. K 1100. výročiu príchodu sv. Cyrila a sv. Metoda na Veľkú Moravu. Trnava – Bratislava : SSV – CN, 1963.

BAGIN, Anton: *Apoštolové Slovanů Cyril a Metoděj a Velká Morava.* Praha : Česká katolická charita, 1982.

BAGIN, Anton: *Cyrilometodská tradícia u Slovákov.* Bratislava : Slovac Academic Press, 1993.

BAGIN, Anton: *Cyrilometodské kostoly a kaplnky na Slovensku.* Trnava – Bratislava : Spolok svätého Vojtecha v Cirkevnom nakladateľstve, 1985.

BAGIN, Anton: *Cyrilometodské kostoly a kaplnky na Slovensku*; BAGIN, Anton: *Kostoly a kaplnky sv. Cyrila a Metoda na Slovensku.* In: *Pocta spolupatronům Evropy. Malý cyrilometodějský sborník.* Pokorný, Ladislav (usp.). Praha : Česká katolická Charita v Ústředním církevním nakladatelství, 1982, s. 27-41.

BAGIN, Anton: *Spolupatróni Európy. Co-patrons of Europe.* Banská Bystrica : Mabuto press, 1992.

BAGIN, Anton: *Úvod do staroslovienčiny (časť historická).* Trnava – Bratislava : Spolok sv. Vojtecha – Cirkevné nakladateľstvo, 1970.

BAGIN, Anton: *Úvod*. In: *Život sv. Konštantína Cyrila a Život sv. Metoda*. Vragaš, Štefan (sprac.). Martin : Matica slovenská, 1991, s. 5-28.

BAGIN, Anton: *Život Gorazda.* Martin : Vydavateľstvo Matice slovenskej, 1992.

BARLIEVA, Slavia: *Cyryl i Metody w dawnej tradycji katolickiej Europy*. In: *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom I. Apostołowie Słowian w dawnej Europie.* Naumow, Aleksander (ed.). Kraków : Collegium Columbinum, 2013, s. 113-130.

BARTL, Július: *Opäť o kráľovskom titule Svätopluka I.* In: *Historický časopis*, 62, 2, 2014, s. 325-333.

BELÁS, Ladislav: *Cyrilometodská tradícia na Slovensku v neskorom stredoveku.* In: *Dedičstvo otcov. K 1100. výročiu smrti sv. Cyrila a 100. výročiu založenia Spolku sv. Vojtecha. Zborník štúdií.* Bagin, Anton (zost.). Trnava – Bratislava : SSV v CN, 1970, s. 23-33.

BENDA, Vladimír: *Sv. Cyril a Metoděj – symbol našeho křesťanství.* In: *Pocta spolupatronům Evropy. Malý cyrilometodějský sborník.* Pokorný, Ladislav (usp.). Praha : Česká katolická Charita v Ústředním církevním nakladatelství, 1982, s. 67-86.

BERENDOVÁ, Nora – LASZLOVSZKY, József – SZAKĆS, Béla Zsolt: *Království uherské*. In: *Christianizace a utváření křesťanské monarchie. Skandinávie, střední Evropa a Rus v období 10.-12. století.* Berendová, Nora (ed.). Praha : Argo, 2013, s. 314-362.

BERNOLÁK, Antonius: *Slowár Slowenskí Česko=Laťinsko=Ňemecko=Uherskí: seu Lexicom Slavicum Bohemico-Latino-Germanico-Ungaricum. Tomus I – VI.* Budae : Typis et Sumptibus Typogr. Reg. Univers. Hungaricae, 1825 – 1827.

Biografický lexikón Slovenska IV. Martin : Slovenská národná knižnica – Národný biografický ústav, 2010.

BOSÁK, Ľubomír – KYŠKA, Patrik: *Svätý Gorazd – učený muž našej zeme.* Bratislava : Lúč, 2004.

BOTEK, Andrej: *Veľkomoravská architektúra na Slovensku, najnovšie poznatky a stopy jej kontinuity v neskoršom vývoji.* In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda.* Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2013, s. 142-162.

BROCK, Peter: *Slovenské národné obrodenie 1787 – 1847. K vzniku modernej slovenskej identity*. Bratislava : Kalligram, 2002.

Bratia, ktorí menili svet – Konštantín a Metod. Príspevky z konferencie. Panis, Branislav – Ruttkay, Matej – Turčan, Vladimír (zost.). Bratislava : Slovenské národné múzeum – Archeologický ústav SAV, 2012.

BRTÁŇ, Rudolf: *Kollárov hlavný prameň zemplínskych a šarišských ľudových piesní (k problému zberateľov)*. In: *Nové obzory* 7. Prešov : Múzeum Slovenskej republiky rád, 1965, s. 206-234.

BUBEN, Milan M.: *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů*. Praha : Logik, 2000.

BUGEL, Walerian: *Kritériá určovania obradovej príslušnosti cyrilometodskej misie.* In: *Duchovné, intelektuálne a politické pozadie cyrilometodskej misie pred jej príchodom na Veľkú Moravu. Monografia príspevkov z medzinárodného vedeckého sympózia, Nitra, 2. júl 2007.* Michalov, Jozef a kol. (eds.). Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta – Ústav pre výskum kultúrneho dedičstva Konštantína a Metoda, 2007, s. 90-103.

CASAROLI, Agostino: *Trýzeň trpělivosti. Svatá stolec a komunistické země (1963-1989).* Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2001.

CIBULKA, Josef: *První tři velkomoravské kostely objevené na hradišti u Mikulčic, jejich význam a otázka Metodějova hrobu.* In: *Soluňští bratři. 1100 let od příchodu sv. Cyrila a Metoděje na Moravu.* Praha : Česká katolická charita, 1963, s. 85-157.

Cyril a Metod – odkaz pre dnešok. Poprad 12. – 14. septembra 2012. Teologická vedecko-historická konferencia ECAV na Slovensku 2012. Klátik, Miloš (zost.). Liptovský Mikuláš : Tranoscius, 2013.

Cyril a Metoděj – doba, život, dílo. Mitáček, Jiří (ed.). Brno : Moravské zemské muzeum, 2013.

Cyrillo-Methodiana. Zur Frühgeschichte des Christentums bei den Slaven 863–1963. Hellmann, Manfred a kol. (eds.). Köln – Graz : Böhlau Verlag, 1964.

ČÁKY, Milan: *Konštantín a Metod v politických vzťahoch Veľkej Moravy.* Brje : Consciencia, 2013.

ČERMÁK, Václav: *Staroslověnské písemnictví cyrilometodějské a jeho rukopisné dochování.* In: *Cyril a Metoděj – doba, život, dílo.* Mitáček, Jiří (ed.). Brno : Moravské zemské muzeum, 2013, s. 55-68.

ČERWENÁK, Benjamin Prawoslaw: *Zrcadlo Slowenska*. W Pešti : Tiskem Trattner-Károlyiho, 1844.

DACÍK, Reginald: *Naši apoštolové.* Bratislava : Obzor, 1969.

Dedičstvo otcov. K 1100. výročiu smrti sv. Cyrila a 100. výročiu založenia Spolku sv. Vojtecha. Zborník štúdií. Bagin, Anton (zost.). Trnava – Bratislava : SSV v CN, 1970.

DEMKO, Miroslav: *Cyrilo-metodské oslavy v Ríme roku 1863 a Franz List.* Bratislava : Lisztova spoločnosť na Slovensku, 2008.

DEVOS, Paul – MEYVAERT, Paul: *La date de la première rédaction de la „Légende italique“*. In: *Cyrillo-Methodiana. Zur Frühgeschichte des Christentums bei den Slaven 863–1963.* Hellmann, Manfred a kol. (eds.). Köln – Graz : Böhlau Verlag, 1964, s. 57-71.

DRAHOŠ, Zdeněk: *Cyrilometodějská reflexe v české literatuře a společnosti.* In: *Cyril a Metoděj – doba, život, dílo.* Mitáček, Jiří (ed.). Brno : Moravské zemské muzeum, 2013, s. 105-111.

Duchovné, intelektuálne a politické pozadie cyrilometodskej misie pred jej príchodom na Veľkú Moravu. Monografia príspevkov z medzinárodného vedeckého sympózia, Nitra, 2. júl 2007. Michalov, Jozef a kol. (eds.). Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta – Ústav pre výskum kultúrneho dedičstva Konštantína a Metoda, 2007.

Encyklopedia Katolicka 2 – 3, 7. Lublin : KUL, 1976 – 1979, 1997. (*EK*)

DURICH, Fortunatus: *De slavo-bohemica sacri codicis versione dissertatio.* Pragae : Litteris Joannae viduae Pruschianae, factore Philippo Nickesch, 1777.

DVORNÍK, František: *Byzantské misie u Slovanů.* Praha : Vyšehrad, 1970.

DVORŠČÁKOVÁ, Zdislava: *Cyrilo-metodská tradícia u Slovákov a Moravanov na prelome 19. a 20. storočia.* In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda.* Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2013, s. 232-243.

FARRUGIA, Edward G.: *Encyklopedický slovník křesťanského Východu.* Ambros, Pavel (red.). Olomouc : Refugium Roma-Velehrad, 2010.

FEDOR, Michal: *Spolupatróni Európy – ich odkaz na Slovensku*. [Košice : Spolok sv. Cyrila a Metoda], 1990.

GAJDOŠ, Vševlad J.: *Cyrilometodské tisícročie v záznamoch Mórica Alstera.* In: *Dedičstvo otcov. K 1100. výročiu smrti sv. Cyrila a 100. výročiu založenia Spolku sv. Vojtecha.* Bagin, Anton (zost.). Trnava – Bratislava, s. 63-77.

GALUŠKA, Luděk: *Křesťanství v závěrečném období Velké Moravy (885–907).* In: *Cyril a Metoděj – doba, život, dílo.* Mitáček, Jiří (ed.). Brno : Moravské zemské muzeum, 2013, s. 69-80.

GAMBER, Klaus: *Die Kiewer Blätter in Sakramentargeschichtlicher Sicht*. In: *Cyrillo-Methodiana. Zur Frühgeschichte des Christentums bei den Slaven 863–1963.* Hellmann, Manfred a kol. (eds.). Köln – Graz : Böhlau Verlag, 1964, s. 362-371.

GAŠPAREC, Ignác: *Cyrilometodská tradícia u bernolákovcov.* In: *Dedičstvo otcov. K 1100. výročiu smrti sv. Cyrila a 100. výročiu založenia Spolku sv. Vojtecha. Zborník štúdií.* Bagin, Anton (zost.). Trnava – Bratislava : SSV v CN, 1970, s. 34-46.

GORAZD: *Život sv. Cyrila a Metoda a ich vzťah k Rímu a Carihradu.* Bratislava : Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, 2012.

GÓRKA, Leonard: *Svatí Cyril a Metoděj. Ekumenická dimenze smíření.* Olomouc : Refugium Velehrad-Roma, 1997.

GRAŠEVOVÁ, Liliana: *Konštantín Preslavský, Metodov žiak.* In: *Svätý Cyril a Metod a ich žiaci na Veľkej Morave a v Bulharsku. Zborník prednášok zo sympózia [Bratislava, október 1991].* Bratislava : Kresťanskodemokratické hnutie, 1991, s. 27-35.

Gréckokatolícka cirkev na Slovensku vo svetle výročí III. Coranič, Jaroslav (ed.). Prešov : Gréckokatolícka teologická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove, 2013.

GRIVEC, Franz: *Die heiligen Slavenapostel Cyrillus und Methodius.* Olmütz – Mainz : Academia Velehradensis – Matthias-Grünewald-Verlag, 1928.

GRIVEC, Franz: *Erlebnisse und Forschungsergebnisse*. In: *Cyrillo-Methodiana. Zur Frühgeschichte des Christentums bei den Slaven 863–1963.* Hellmann, Manfred a kol. (eds.). Köln – Graz : Böhlau Verlag, 1964, s. 148-160.

HABOVŠTIAKOVÁ, Katarína – KROŠLÁKOVÁ, Ema: *Z tvorby solúnskych bratov a ich žiakov.* Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 1993.

HABOVŠTIAKOVÁ, Katarína: *Literárna tvorba Konštantína a Metoda.* In: *Svätý Cyril a Metod a ich žiaci na Veľkej Morave a v Bulharsku. Zborník prednášok zo sympózia [Bratislava, október 1991].* Bratislava : Kresťanskodemokratické hnutie, 1991, s. 40-43.

HALAGA, Ondrej R.: *Slovanské osídlenie Potisia a východoslovenskí gréckokatolíci*. Košice : Svojina, 1947.

HAVIAR [JUROVSKÝ], J.: *Tovarnianska tradícia o cyrilometodskom pôvode kresťanstva na východnom Slovensku*. In: *Most*, No. 3-4, Volume XVII, Rím 1970, s. 114-141.

HAVIAR [JUROVSKÝ], Jozef: *Kostoly sv. Klimenta na východnom Slovensku*. In: *Duchovný pastier* 1-2, roč. XL, 1965, s. 36-39.

HAVLÍK, Lubomír E.: *Kronika o Velké Moravě.* Brno : Jota, 2013.

HAVLÍKOVÁ, Lubomíra – IVANIČ, Peter – HETÉNYI, Martin: *Po stopách sv. Cyrila a Metoda. Výberová bibliografia českých a slovenských prác za roky 1945 – 2011.* Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2013.

HERIBAN, Jozef: *Príručný lexikón biblických vied.* Rím : Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda, 1992.

HETÉNYI, Martin – IVANIČ, Peter: *K výskumu cyrilo-metodskej problematiky na Slovensku po roku 1993.* In: *Slovenská slavistika včera a dnes.* Žeňuch, Peter (ed.). Bratislava : Slovenský komitét slavistov – Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, 2012, s. 203-210.

HNILICA, Ján: *Svätí Cyril a Metod, horliví hlásatelia Božieho slova a verní pastieri Cirkvi.* Bratislava : Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, 2012.

HOMZA, Martin a kol.: *Svätopluk v európskom písomníctve. Štúdie z dejín svätoplukovskej legendy*. Bratislava : Post Scriptum, 2013.

HORÁK, Alexander: *Medzinárodný význam cyrilometodského diela.* In: *Apoštoli Slovienov. Sborník štúdií s obrázkovou prílohou. K 1100. výročiu príchodu sv. Cyrila a sv. Metoda na Veľkú Moravu.* Trnava – Bratislava : SSV – CN, 1963, s. 5-15.

HRBÁČOVÁ, Jana: *Karel IV. a návrat k cyrilometodějské tradici.* In: *Mezi východem a západem. Svatí Cyril a Metoděj v kultuře českých zemí*. Jemelková, Simona (ed.). Olomouc : Muzeum umění Olomouc – Arcidiecézní muzeum Olomouc, 2013, s. 45-47.

HROMJÁK, Ľuboslav: *Cyrilo-metodský kult a jeho miesto v katolíckom slavizme Leva XIII.* In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda.* Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2013, s. 545-562.

HROMJÁK, Ľuboslav: *Vplyv encykliky Grande munus na slovanskú liturgiu u Slovákov*. In: *Gréckokatolícka cirkev na Slovensku vo svetle výročí III.* Coranič, Jaroslav (ed.). Prešov : Gréckokatolícka teologická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove, 2013, s. 135-152.

HUDÁK, Ján: *Patrocíniá na Slovensku.* Bratislava : Umenovedný ústav Slovenskej akadémie vied, 1984.

CHADWICK, Henry: *Historia rozłamu Kościoła Wschodniego i Zachodniego od czasów apostolskich do Soboru florenckiego*. Kraków : Wydawnictwo WAM, 2009.

CHARVÁTOVÁ, Kateřina – SILAGIOVÁ, Zuzana: *Fiant festa per ordinem universum. Cisterciký kalendář bohemikálního původu z první poloviny 13. století.* Praha : Klip, 2003.

Christianizace a utváření křesťanské monarchie. Skandinávie, střední Evropa a Rus v období 10.-12. století. Berendová, Nora (ed.). Praha : Argo, 2013.

CHURAŇ, Milan a kol.: *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století. I. – II. díl.* Praha : Libri, 1998.

I oni jsou otcové naši. Cyrilometodějský sborník. Lášek, Jan B. – Tonzarová, Hana (eds.). Brno : L. Marek, 2005.

In verbo autem tuo. Jubelejník k 70. narodeninám slovenského biblistu Jána Ďuricu SJ. Rydlo, Jozef M. (ed.). Bratislava : Libri Historiae, o. z., 2013.

IVÁNEK, Jakub: *Katalog písní o svatých v české barokní literatuře.* Ostrava : Filozofická fakulta a Ústav pro regionální studia Ostravské univerzity v Ostravě, 2010.

IVANIČ, Peter – HETÉNYI, Martin: *Cesta byzantskej misie na Veľkú Moravu z pohľadu českej a slovenskej historiografie.* In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda.* Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2013, s. 74-92.

Jan Paweł II. Dzień po Dniu. Ilustrowane Kalendarium Wielkiego Pontifikatu 1978 – 2005. Tom 1. Turowski, Gabriel (sprac.) – Sosnowska, Jolanta (red.). Kraków : Biały Kruk, 2005. (*DpD* I)

JAROŠOVÁ, Jindra: *Svatí kacíři aneb Reportáž nejen z Velké Moravy.* Praha : Radioservis, 2013.

Jazyk a kultúra na Slovensku v slovanských a neslovanských súvislostiach. Žeňuch, Peter – Uzeňová, Elena S. – Žeňuchová, Katarína (eds.). Bratislava : Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Slovenský komitét slavistov – Zemplínske múzeum v Michalovciach, 2013.

JENČOVÁ, Mária: *Obnovenie výskumu v Sedliskách-Podčičve.* In: *AVANS v roku 1992*, Nitra 1993, s. 66-67.

JUDÁK, Viliam – POLÁČIK, Štefan: *Katalóg patrocínií na Slovensku.* Bratislava : Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2009.

JUDÁK, Viliam: *Arcibiskup Karol Kmeťko a šírenie cyrilo-metodskej úcty*. In: *Gréckokatolícka cirkev na Slovensku vo svetle výročí III.* Coranič, Jaroslav (ed.). Prešov : Gréckokatolícka teologická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove, 2013, s. 153-171.

JUDÁK, Viliam: *Cyril a Metod z pohľadu rímskokatolíckej cirkvi. Encyklika Slavorum apostoli.* In: *Cyril a Metod – odkaz pre dnešok. Poprad 12. – 14. septembra 2012. Teologická vedecko-historická konferencia ECAV na Slovensku 2012.* Klátik, Miloš (zost.). Liptovský Mikuláš : Tranoscius, 2013, s. 10-28.

JUDÁK, Viliam: *Filioque – cesta k rozkolu?* In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda.* Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2013, s. 507-532.

K počiatkom jezuitov na Spiši. Ján Voško – z reštaurátorskej tvorby. Novotná, Mária (zost.). Levoča : Slovenské národné múzeum-Spišské múzeum v Levoči – Rímskokatolícka cirkev, Biskupstvo Spišské Podhradie, 2013.

KALINOVÁ, Alena: *Ohlasy cyrilometodějské tradice v lidové kultuře.* In: *Cyril a Metoděj – doba, život, dílo.* Mitáček, Jiří (ed.). Brno : Moravské zemské muzeum, 2013, s. 133-143.

KALLIS, Anastasios: *Schmerzliche Erinnerung*. In: *St. Andreas-Bote der deutschsprachigen Gemeinde des Hl. Andreas in der griechisch-orthodoxen Metropolie von Deutschland Griechisch-orthodoxes bischöfliches Vikariat in Bayern. Mai 2004*, s. 19-22. [online]. [Cit. 2014-07-13]. Dostupné na internete: <http://www.andreas-bote.de/Archiv/2004/sab200405.pdf>.

KALVODA, Josef: *Cyrilometodějská idea.* In: *In verbo autem tuo. Jubelejník k 70. narodeninám slovenského biblistu Jána Ďuricu SJ.* Rydlo, Jozef M. (ed.). Bratislava : Libri Historiae, o. z., 2013, s. 209-213.

Karel IV. Literární dílo. Praha : Vyšehrad, 2000.

Katolícke Slovensko. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 1933.

KELLY, John Norman Davidson: *Pápeži dvoch tisícročí*. Bratislava : ROAL, 1994.

KIPARSKY, Valentin: *Tschernochvostoffs Theorie über den Ursprung des glagolischen Alphabets*. In: *Cyrillo-Methodiana. Zur Frühgeschichte des Christentums bei den Slaven 863–1963.* Hellmann, Manfred a kol. (eds.). Köln – Graz : Böhlau Verlag, 1964, s. 393-400.

KIŠŠ, Igor: *Cyril a Metod z pohľadu evanjelickej a. v. cirkvi.* In: *Cyril a Metod – odkaz pre dnešok. Poprad 12. – 14. septembra 2012. Teologická vedecko-historická konferencia ECAV na Slovensku 2012.* Klátik, Miloš (zost.). Liptovský Mikuláš : Tranoscius, 2013, s. 46-59.

KIŠŠ, Igor: *Význam Cyrila a Metoda pre slovenský národ.* In: *In verbo autem tuo. Jubelejník k 70. narodeninám slovenského biblistu Jána Ďuricu SJ.* Rydlo, Jozef M. (ed.). Bratislava : Libri Historiae, o. z., 2013, s. 239-242.

KLIMAN, Andrej: *Štefan Moyses – veľký ctiteľ sv. Cyrila a Metoda.* In: *Dedičstvo otcov. K 1100. výročiu smrti sv. Cyrila a 100. výročiu založenia Spolku sv. Vojtecha*. Bagin, Anton (zost.). Trnava – Bratislava, s. 109-123.

KLOBUŠICKÁ, Mária: *Odkaz encykliky Jána Pavla II. Slavorum apostoli pre súčasnosť.* In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda.* Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2013, s. 576-586.

KNIEZSA, István: *Zur Frage der auf Cyrillus und Methodius bezüglichen Traditionen auf dem Gebiete des alten Ungarn*. In: *Cyrillo-Methodiana. Zur Frühgeschichte des Christentums bei den Slaven 863–1963.* Hellmann, Manfred a kol. (eds.). Köln – Graz : Böhlau Verlag, 1964, s. 199-209.

Koceľ a Blatnohrad. Marianka : Ordinariát Ozbrojených síl a ozbrojených zborov Slovenskej republiky, 2013.

KOMOROVSKÝ, Ján: *Vzťahy Kyjevskej Rusi s Rímom.* In: *Svätý Cyril a Metod a ich žiaci na Veľkej Morave a v Bulharsku. Zborník prednášok zo sympózia [Bratislava, október 1991].* Bratislava : Kresťanskodemokratické hnutie, 1991, s. 20-22.

KONDRLA, Peter: *Tradícia a jej miesto v náboženskom diskurze.* In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda.* Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2013, s. 598-607.

KOPRDA, Jaro: *Ako bolo na očiatku. Korene kresťanstva na Slovensku.* Bratislava : Post Scriptum, 2012.

KORABINSZKY, Joannes Matteus: *Geographisch-historisches und Producten Lexikon von Ungarn*. Preßburg : Weber und Korabinszky Verlag, 1786.

KOREC, Ján Chryzostom: *Duchovné cvičenia vo Vatikáne.* Bratislava : Lúč, 1998.

KRALČÁK, Ľubomír: *Pôvod hlaholiky a Konštantínov kód.* Martin : Matica slovenská, 2014.

KRALČÁK, Ľubomír: *Pôvod hlaholiky alebo Ako čítať Konštantínov kód.* In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda.* Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2013, s. 307-364.

KROVINA, Michal: *Staroslovienský preklad sv. písma.* In: *Apoštoli Slovienov. Sborník štúdií s obrázkovou prílohou. K 1100. výročiu príchodu sv. Cyrila a sv. Metoda na Veľkú Moravu.* Trnava – Bratislava : SSV – CN, 1963, s. 133-140.

KRUPA, Viktor – GENZOR, Jozef – DROZDÍK, Ladislav: *Jazyky sveta.* Bratislava : Obzor, 1983.

KRUPA, Viktor – GENZOR, Jozef: *Písma sveta.* Bratislava : Obzor, 1989.

KRUŽLIAK, Imrich: *Cyrilometodský kult u Slovákov. Dlhá cesta k slovenskej cirkevnej provincii.* Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2003.

KRUŽLIAK, Imrich: *Slovanský dar Európe.* In: *Svätý Cyril a Metod a ich žiaci na Veľkej Morave a v Bulharsku. Zborník prednášok zo sympózia [Bratislava, október 1991].* Bratislava : Kresťanskodemokratické hnutie, 1991, s. 5-9.

KUBÍN, Petr: *Sedm přemyslovských kultů.* Praha : Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta, 2011.

KUMOR, Bolesław Stanisław: *Dzieje diecezji krakowskiej do roku 1795. Tom drugi*. Kraków : Wydawnictwo św. Stanisława BM Archidiecezji krakowskiej, 1999.

KUMOR, Bolesław Stanisław: *Dzieje diecezji krakowskiej do roku 1795. Tom pierwszy*. Kraków : Wydawnictwo św. Stanisława BM Archidiecezji krakowskiej, 1998.

KUNZLER, Michael: *Liturgia Cirkvi.* Prešov : Petra, 2009.

KÚTNIK ŠMÁLOV, Jozef: *Kresťanský stredovek Slovenska.* Bratislava : Lúč, 2005.

KÚTNIK ŠMÁLOV, Jozef: *Prvý učiteľ slovienskeho národa. Život Konštantína Filozofa, rehoľným menom Cyrila.* Bratislava : Lúč, 1999.

LACKO, Michal: *Sv. Cyril a Metod.* Rím : Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda v Ríme, 1969.

LACKO, Michal: *Svätí Cyril a Metod.* Trnava : Dobrá kniha, 2011.

LACKO, Michal: *Svätý Cyril a Metod.* Rím : Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda v Ríme, 1990.

Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska. Pašteka, Július (ed.). Bratislava : Lúč, 2000.

LUKAČKA, Ján: *Čo zostalo z cyrilo-metodského dedičstva a veľkomoravského kresťanstva v 10. storočí?* In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda.* Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2013, s. 163-168.

LYKO, Miroslav: *Prínos cyrilo-metodskej misie k realizácii kultového rozmeru ľudského života.* In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda.* Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2013, s. 608-620.

MACÁK, Juraj: *Východné Slovensko v dobe veľkomoravskej. Historické úvahy z dejín východného Slovenska (9.–11. storočie).* Levoča : Polypress, 1998.

MALÝ, František: *Kancionálové písně o sv. Cyrilu a Metoději.* In: *Cyril a Metoděj – doba, život, dílo.* Mitáček, Jiří (ed.). Brno : Moravské zemské muzeum, 2013, s. 87-94.

MALÝ, P.: *Život sv. Cyrila a Metoděje a jejich poměr k Římu a Carřihradu. K 1050. výročí úmrtí sv. Metoděje.* Hlinsko : Nákladem vlastním, 1936.

MAREŠ, František Václav: *Cyrilometodějská tradice a slavistika.* Praha : Torst, 2000.

MARKOVIČ, Karol: *Byzantské prvky v cyrilometodskej úcte na Slovensku.* In: *Apoštoli Slovienov. Sborník štúdií s obrázkovou prílohou. K 1100. výročiu príchodu sv. Cyrila a sv. Metoda na Veľkú Moravu.* Trnava – Bratislava : SSV – CN, 1963, s. 141-145.

MARSINA, Richard: *Ku koncepcii a vývoju slovenskej historiografie.* Bratislava : Post Scriptum, 2013.

MARSINA, Richard: *Zápas o používanie slovanského jazyka v liturgii na Veľkej Morave.* In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda.* Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2013, s. 101-109.

MAß, Josef: *Bischof Anno von Freising*. In: *Cyrillo-Methodiana. Zur Frühgeschichte des Christentums bei den Slaven 863–1963.* Hellmann, Manfred a kol. (eds.). Köln – Graz : Böhlau Verlag, 1964, s. 210-221.

MAŤOVČÍK, Augustín a kol.: *Reprezentačný biografický lexikón Slovenska*. Martin : Matica slovenská 1999.

MATURKANIČ, Patrik: *Velikost života víry svatých slovanských věrozvěstů Cyrila a Metoděje a jejich vliv na evropského člověka žijícího na počátku 21. století.* In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda.* Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2013, s. 621-626.

MEDEK, Václav: *Cesta české a moravské církve staletími.* Praha : Česká katolická charita, 1982.

MERHAUTOVÁ, Anežka – SPUNAR, Pavel: *Kodex vyšehradský. Korunovační evangelistář prvního českého krále.* Praha : Academia, 2006.

MĚŘÍNSKÝ, Zdeněk: *České země od příchodu Slovanů po Velkou Moravu II.* Praha : Libri, 2006.

Mezi východem a západem. Svatí Cyril a Metoděj v kultuře českých zemí. Jemelková, Simona (ed.). Olomouc : Muzeum umění Olomouc – Arcidiecézní muzeum Olomouc, 2013.

MIŠKOVIČ, Alojz: *Apoštoli Slovienov*. In: *Apoštoli Slovienov. Sborník štúdií s obrázkovou prílohou. K 1100. výročiu príchodu sv. Cyrila a sv. Metoda na Veľkú Moravu.* Trnava – Bratislava : SSV – CN, 1963, s. 27-119.

NADOLSKI, Bogusław: *Leksykon liturgii*. Poznań : Pallotinum, 2006.

MOJDL, Lubor: *Encyklopedie písem světa I. Písma Evropy, Kavkazu a helénské oblasti.* Praha : Libri, 2005.

NECHUTOVÁ, Jana: *Latinská literatura českého středověku do roku 1400*. Praha : Vyšehrad, 2000.

NOVÁK, Jozef: *Štátne znaky v Čechách a na Slovensku dnes aj v minulosti*. Bratislava : Práca, 1990.

NOVOTNÝ, Bohuslav a kol.: *Encyklopédia archeológie.* Bratislava : Obzor, 1986.

NOVOTNÝ, Lubomír: *Cyrilometodějská idea na Moravě a v Čechách v moderní době.* In: *Mezi východem a západem. Svatí Cyril a Metoděj v kultuře českých zemí*. Jemelková, Simona (ed.). Olomouc : Muzeum umění Olomouc – Arcidiecézní muzeum Olomouc, 2013, s. 88-95.

ONDRUŠ, Rajmund: *Blízki Boju i ľuďom 1. Životopisy svätých a komentáre k cirkevným sviatkom v kalendárnom poradí.* Trnava : Dobrá kniha, 2011.

PACNEROVÁ, Ludmila: *Česká bible hlaholská (bible vyšebrodská)*. Praha : Slovanský ústav Akademie věd České republiky – Nakladatelství Euroslavica, 2000.

Pamätnica Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda. Vznik a prvé desaťročie. Náhalka, Štefan (prip.). Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, 1973.

Pamätnica Spolku sv. Cyrila a Metoda. Hospodár, Michal (ed.). Košice : Byzant, vydavateľstvo Spolku sv. Cyrila a Metoda, 2011.

ПАНДЕВ, Димитар: *Второто житие на Свети Наум во општословенски и во македонски контекст*. In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda.* Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2013, s. 410-429.

PARNA, Tomáš: *Cyrilometodějský kult v prostředí olomouckých biskupů raného novověku*. In: *Mezi východem a západem. Svatí Cyril a Metoděj v kultuře českých zemí*. Jemelková, Simona (ed.). Olomouc : Muzeum umění Olomouc – Arcidiecézní muzeum Olomouc, 2013, s. 48-53.

PÁTKOVÁ, Hana: *Česká středověká paleografie.* České Budějovice : Veduta, 2008.

PAVIĆ, Milorad: *Chazarský slovník. Román-lexikon v stotisíc slovách.* Bratislava : Tatran, 1987.

Pocta spolupatronům Evropy. Malý cyrilometodějský sborník. Pokorný, Ladislav (usp.). Praha : Česká katolická Charita v Ústředním církevním nakladatelství, 1982.

Pod osmanskou hrozbou. Osudy Slovenska od Albrechta Habsburského do tragickej bitky pri Moháči v roku 1526 s prihliadnutím na začiatky renesancie v čase vlády Mateja Korvína. Dvořák, Pavel (ed.), MARSINA, Richard (red.). Bratislava : Literárne informačné centrum, 2004.

PODOLAN, Peter: *Sv. Cyril a Metod v historiografii 1. polovice 19. storočia.* In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda.* Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2013, s. 198-220.

POJSL, Miloslav: *„Velehradská otázka“ a bádání o Velké Moravě.* In: *Mezi východem a západem. Svatí Cyril a Metoděj v kultuře českých zemí*. Jemelková, Simona (ed.). Olomouc : Muzeum umění Olomouc – Arcidiecézní muzeum Olomouc, 2013, s. 82-87.

POLÁŠEK, Josef: *Cyrilometodějské ideje a moravské i české kněžstvo.* In: *Pocta spolupatronům Evropy. Malý cyrilometodějský sborník.* Pokorný, Ladislav (usp.). Praha : Česká katolická Charita v Ústředním církevním nakladatelství, 1982, s. 43-53.

POLČIN, Stanislav: *Dedičstvo otcov. Po stopách cyrilometodských tradícií v našich dejinách.* Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda v Ríme, 1974.

PÖSTÉNYI, Ján: *Cyrilometodská tradícia na Slovensku.* In: *Apoštoli Slovienov. Sborník štúdií s obrázkovou prílohou. K 1100. výročiu príchodu sv. Cyrila a sv. Metoda na Veľkú Moravu.* Trnava – Bratislava : SSV – CN, 1963, s. 120-132.

PŐSTÉNYI, Ján: *Dejiny Spolku Sv. Vojtecha.* Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 1929.

Poznávanie kultúrneho dedičstva sv. Cyrila a Metoda. Monografia príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencii (sic!)*, Nitra, 3. júl 2007.* Michalov, Jozef a kol. (eds.). Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta – Ústav pre výskum kultúrneho dedičstva Konštantína a Metoda – Rímskokatolícky biskupský úrad v Nitre, 2007.

PRICE, Glanville a kol.: *Encyklopedie jazyků Evropy.* Praha : Volvox Globator, 2002.

Přemyslovský stát kolem roku 1000. Na paměť knížete Boleslava II. († 7. února 999). Polanský, Luboš – Sláma, Jiří – Třeštík, Dušan (usp.). Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2000.

RÁBIK, Vladimír: *Slovenská historiografia a profesor Richard Marsina.* In: MARSINA, Richard: *Ku koncepcii a vývoju slovenskej historiografie*. Bratislava : Post Scriptum, 2013, s. 11-22.

RATKOŠ, Peter: *Kontinuita slovenského osídlenia v 9.-11. storočí.* In: *Historické štúdie. Slovenský ľud po rozpade Veľkomoravskej ríše*. XXVII/2, Bratislava 1984, s. 13-38.

REISSNER, Martin: *Cyrilometodějský fenomén v reflexích nové české literatury.* In: *Cyril a Metoděj – doba, život, dílo.* Mitáček, Jiří (ed.). Brno : Moravské zemské muzeum, 2013, s. 113-131.

ROYT, Jan: *Stopy svatých Cyrila a Metoděje v Čechách.* In: *Mezi východem a západem. Svatí Cyril a Metoděj v kultuře českých zemí*. Jemelková, Simona (ed.). Olomouc : Muzeum umění Olomouc – Arcidiecézní muzeum Olomouc, 2013, s. 68-75.

Ruská středověká literatura od křtu Vladimíra Velikého po Dmitrije Donského. Výbor textů 11.–14. století. Bláhová, Emilie – Hauptová, Zoe – Konzal, Václav (eds.). Červený Kostelec : Pavel Mervart, 2013.

RUTTKAY, Alexander – SLIVKA, Michal: *Cirkevné inštitúcie a ich úloha v sídliskovom a hospodárskom vývoji Slovenska v stredoveku*. In: *Archaeologia historica* 10/95. Brno-Nitra, s. 333-356.

RUTTKAY, Alexander T.: *O kresťanstve na území Slovenska vo svetle hmotných prameňov spred 12. storočia.* In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda.* Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2013, s. 28-51.

RUTTKAY, Alexander: *Najnovšie príspevky archeologického bádania k poznaniu dejín územia Slovenska v 9.-11. storočí.* In: *Historické štúdie. Slovenský ľud po rozpade Veľkomoravskej ríše*. XXVII/2, Bratislava 1984, s. 83-92.

RYDLO, Jozef M.: *Slovenské preklady a vydania Svätého písma na území Slovenska. Sväté písmo u Slovákov.* In: *In verbo autem tuo. Jubelejník k 70. narodeninám slovenského biblistu Jána Ďuricu SJ.* Rydlo, Jozef M. (ed.). Bratislava : Libri Historiae, o. z., 2013, s. 413-520.

RYCHLÍK, Jan: *Dějiny Bulharska.* Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2000.

SALAJKA, Antonín: *Prameny k životu a dějinám Konstantina - Cyrila a Metoděje.* In: *Soluňští bratři. 1100 let od příchodu sv. Cyrila a Metoděje na Moravu.* Praha : Česká katolická charita, 1963, s. 192-237.

SEDLÁK, Imrich: *Východné Slovensko v letokruhoch národa.* Martin : Matica slovenská, 2012.

SEDLÁK, Peter: *Christianizácia západných Slovanov s osobitným zreteľom na Slovensko (od prelomu 8. a 9. storočia do roku 1000).* Levoča : Polypress, 1999.

SEDLÁK, Peter: *Kontinuita diela sv. Cyrila a Metoda v chorvátskom „glagoljašstve“*. In: *Poznávanie kultúrneho dedičstva sv. Cyrila a Metoda. Monografia príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencii* (sic!)*, Nitra, 3. júl 2007.* Michalov, Jozef a kol. (eds.). Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta – Ústav pre výskum kultúrneho dedičstva Konštantína a Metoda – Rímskokatolícky biskupský úrad v Nitre, 2007, s. 122-153.

SEDLÁK, Peter: *Kresťanstvo na území Košického arcibiskupstva (od počiatkov do roku 1804).* Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2004.

SEIBT, Ferdinand: *Karel IV. Císař v Evropě (1346–1378).* Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1999.

SINISCALCO, Paolo a kol.: *Starożytne kościoły wschodnie. Historia i literatura.* Kraków : Petrus, 2013.

SLIVKA, Michal – VALLAŠEK, Adrián: *Hrady a hrádky na východnom Slovensku*. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1991.

Slovenská slavistika včera a dnes. Žeňuch, Peter (ed.). Bratislava : Slovenský komitét slavistov – Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, 2012.

Slovenský „SION“. Kazateľský časopis. Ročník I. 1869. Číslo I. Zodpovedný redaktor J. Vincent Havlíček. V Skalici, Tlačou a nákladom Synov F. X. Škarnicla, 1869.

Slovenský biografický slovník (od roku 833 do roku 1990) I – VI. Martin : Matica slovenská, 1986 – 1994.

Slovník latinských spisovatelů. Kuťáková, Eva a kol. (red.). Praha : Odon, 1984.

SOMMER, Petr – TŘEŠTÍK, Dušan – ŽEMPLIČKA, Josef: *Čechy a Morava*. In: *Christianizace a utváření křesťanské monarchie. Skandinávie, střední Evropa a Rus v období 10.-12. století.* Berendová, Nora (ed.). Praha : Argo, 2013, s. 219-261.

SÓS, Ágnes Cs.: *Ausgraburgen von Zalavár*. In: *Cyrillo-Methodiana. Zur Frühgeschichte des Christentums bei den Slaven 863–1963.* Hellmann, Manfred a kol. (eds.). Köln – Graz : Böhlau Verlag, 1964, s. 222-261.

STANISLAV, Ján: *Dejiny slovenského jazyka III. Texty.* Bratislava : Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1967.

STANISLAV, Ján: *Dve legendy o živote Nauma.* In: *Elán. Mesačník pre literatúru a umenie*. Roč. 11 (1940-1941), č. 5, s. 7.

STANISLAV, Ján: *Modlitby pri kázni zo Spišskej Kapituly. Jazykovedný sborník Slovenskej akadémie vied a umení 4*. Bratislava, 1950.

STANISLAV, Ján: *Starosloviensky jazyk 1-2.* Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1978-1987

STANTCHEV, Krassimir: *Konstantyn-Cyryl i Metody w tradycji starosłowiańskiej*. In: *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom I. Apostołowie Słowian w dawnej Europie.* Naumow, Aleksander (ed.). Kraków : Collegium Columbinum, 2013, s. 23-32.

STAROWIEYSKI, Marek: *Slovník raněkřesťanské literatury Východu.* Červený Kostelec : Pavel Mervart, 2012.

STEINHÜBEL, Ján: *Nitrianske kniežatstvo. Počiatky stredovekého Slovenska. Rozprávanie o dejinách nášho územia a okolitých krajín od sťahovania národov do začiatku 12. storočia*. Bratislava : Veda – Rak, 2004.

STENDER-PETERSEN, Adolf: *Die kyrillo-methodianische Tradition bei den Polen*. In: *Cyrillo-Methodiana. Zur Frühgeschichte des Christentums bei den Slaven 863–1963.* Hellmann, Manfred a kol. (eds.). Köln – Graz : Böhlau Verlag, 1964, s. 440-469.

STĘŻYCKI, Zenon: *Atlas hierarchicus. Descriptio geographica et statistica insuper notae historicae ecclesiae catholicae consilio et hortatu Sedis Apostolicae.* Mödling bei Wien : St. Gabriel-Verlag, 1992.

Svatý Václav. Na památku 1100. výročí narození knížete Václava Svatého. Kubín, Petr (ed). Praha : Univerzita Karlova v Praze, Katolická teologická fakulta, 2010.

Svätý Cyril a Metod a ich žiaci na Veľkej Morave a v Bulharsku. Zborník prednášok zo sympózia [Bratislava, október 1991]. Bratislava : Kresťanskodemokratické hnutie, 1991.

SZIRMAY, Antonius: *Notitia topographica, politica inclyti comitatus Zempléniensis*. Budae : Typis Regiae Universitatis Pestanae, 1803.

ŠAFIN, Ján: *Cyril a Metod z pohľadu pravoslávnej cirkvi.* In: *Cyril a Metod – odkaz pre dnešok. Poprad 12. – 14. septembra 2012. Teologická vedecko-historická konferencia ECAV na Slovensku 2012.* Klátik, Miloš (zost.). Liptovský Mikuláš : Tranoscius, 2013, s. 29-45.

ŠÁTEK, Jozef: *Slovenské cyrilometodské piesne.* In: *Dedičstvo otcov. K 1100. výročiu smrti sv. Cyrila a 100. výročiu založenia Spolku sv. Vojtecha*. Bagin, Anton (zost.). Trnava – Bratislava, s. 78-94.

ŠKOVIERA, Andrej: *Slovanské a grécke služby sv. Naumovi Ochridskému.* In: *Кирило-Методиевски студии, книга 20. Кирило-Методиевското културно наследство и националната идентичност / Cyrilo-metodské kultúrne dedičstvo a národná identita*. София : Българска академия на науките кирило-методиевски научен център – Slavistický ústav Jána Stanislava Slovenskej akadémie vied, 2011, s. 126-149.

ŠKOVIERA, Andrej: *Svätí slovanskí sedmopočetníci.* Bratislava : Slovenský komitét slavistov – Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, 2010.

ŠKOVIERA, Andrej: *Tretí slovanský život Nauma Ochridského a dátum vyhnania Metodových učeníkov.* In: *Slavica Slovaca*. Roč. 42 (2007), č. 2, s. 111-123.

ŠKOVIERA, Andrej: *Učeníci svätých Cyrila a Metoda – pokračovatelia byzantsko-slovanskej misie*. In: *Gréckokatolícka cirkev na Slovensku vo svetle výročí III.* Coranič, Jaroslav (ed.). Prešov : Gréckokatolícka teologická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove, 2013, s. 31-54.

ŠKOVIERA, Andrej: *Životy svätého Nauma Ochridského ako historické pramene*. In: *Bratia, ktorí menili svet – Konštantín a Metod. Príspevky z konferencie.* Panis, Branislav – Ruttkay, Matej – Turčan, Vladimír (zost.). Bratislava : Slovenské národné múzeum – Archeologický ústav SAV, 2012, s. 175-185.

ŠKVARNA, Dušan – HUDEK, Adam: *Cyril a Metod v historickom vedomí a pamäti 19. a 20. storočia na Slovensku.* Bratislava : Historický ústav SAV – Typoset Print, 2013.

ŠMATLÁK, Stanislav: *Dejiny slovenskej literatúry I. (9. – 18. storočie).* Bratislava : Národné literárne centrum, 1997.

ŠOLTÉS, Peter: *Dediči Cyrila a Metoda alebo uniati? Problém kontinuity a diskontinuity gréckokatolíckej cirkvi v slovenskej historiografii a kultúrnej pamäti.* In: *Církve 19. a 20. století ve slovenské a české historiografii.* Mačala, Pavol – Marek, Pavel – Hanuš, Jiří (eds.). Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010, s. 35-48.

ŠPAČEK, Michael: *Apoštolát sv. Cyrila a Metoděje 1910 – 1948. Bibliografie časopisu věnovaného sjednocení Slovanů v Kristu a ukázky jeho unijního úsilí.* Olomouc : Centrum Aletti Velehrad-Roma, 2011.

ŠPIDLÍK, Tomáš – AMBROS, Pavel: *Svatí Cyril a Metoděj mezi námi. Vybrané otázky cyrilometodějské tradice. Bibliografie 1990–2011.* Olomouc : Refugium Velehrad-Roma, 2011.

ŠUBJAKOVÁ, Elena: *Staroslovenská písomná kultúra*. In: *Evangeliarum Assemani. Codex Vaticanus 3. Glagoliticus Slavicus. Assemanov evanjeliár a kalendár. Kódex 3. vatikánsky slovanský. Prepis do tlačenej hlaholiky a do latinky Martin Slaninka.* Martin : Matica slovenská, 2013, s. 5-28.

ŠVAGROVSKÝ, Štefan: *Z histórie slovenských kalvínskych rituálnych kníh z rokov 1750 – 1758.* In: *Slovenská reč* 65 (2000), č. 5-6, s. 279-294.

ŠVEC BILÝ, Ján: *Pramene k cyrilometodskému obdobiu*. In: *Apoštoli Slovienov. Sborník štúdií s obrázkovou prílohou k 1100. výročiu príchodu sv. Cyrila a sv. Metoda na Veľkú Moravu*. Bratislava : SSV v Trnave nákladom CN, 1963, s. 149-154.

TACHIAOS, Antony-Emil N.: *Cyril and Methodius of Thessalonica. The Acculturation of the Slavs*. Crestwood, New York : St Vladimir's Seminary Press, 2001.

TAJKOV, Peter: *Sakrálna architektúra 11. – 13. storočia na juhovýchodnom Slovensku*. Košice : Fakulta umení Technickej univerzity v Košiciach, 2012.

TANDLICH, Tomáš: *Význam Veľkej Moravy a misie svätých Cyrila a Metoda pri tvorbe koncepcie dejín slovenského národa v sedemnástom a v osemnástom storočí.* In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda.* Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2013, s. 187-197.

TARCALOVÁ, Ludmila: *Velehradská poutní tradice.* In: *Mezi východem a západem. Svatí Cyril a Metoděj v kultuře českých zemí*. Jemelková, Simona (ed.). Olomouc : Muzeum umění Olomouc – Arcidiecézní muzeum Olomouc, 2013, s. 108-113.

TIMON, Samuel: *Obraz starého Uhorska. Imago antiquae Hungariae. Výber*. Trnava : Dobrá kniha, 1991.

TIMURA, Viktor: *Slovienske kontinuá.* Bratislava : Tatran, 1991.

TKADLČÍK, Vojtěch: *Cyrilometodějský kult na křesťanském Západě.* Olomouc : Matice cyrilometodějská, 1995.

TKADLČÍK, Vojtěch: *Křesťanský Východ.* Olomouc : Matice cyrilometodějská, 1992.

TOMKO, Jozef: *Odkaz slovenskému národu a spoločenstvám.* Bratislava : Alfa Omega, 1991.

TOMKO, Jozef: *Význam svätého Cyrila a Metoda v slovenskom katolicizme a v slovenských dejinách.* Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, 1984.

TÖNSMEYER, Hans Dieter: *In castro Chezilonisnoviter Mosapurc vocato.* In: *Koceľ a Blatnohrad.* Marianka : Ordinariát Ozbrojených síl a ozbrojených zborov Slovenskej republiky, 2013, s. 25-115.

Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2013.

TŘEŠTÍK, Dušan: *Počátky Přemyslovců. Vstup Čechů do dějin (530–935).* Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1997.

TURZONOVOVÁ, Božidara: *Antropologicko-kultúrne aspekty misie sv. Cyrila a Metoda na našom území.* In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda.* Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2013, s. 678-681.

ULIČNÝ, Ferdinand: *Dejiny Slovenska v 11. až 13. storočí.* Bratislava : Veda, 2013.

UNBEGAUN, Boris O.: *L'Héritage Cyrillo-Méthodien en Russie*. In: *Cyrillo-Methodiana. Zur Frühgeschichte des Christentums bei den Slaven 863–1963.* Hellmann, Manfred a kol. (eds.). Köln – Graz : Böhlau Verlag, 1964, s. 470-482.

URBAŃCZYK, Przemysław – ROSIK, Stanisław: *Polsko*. In: *Christianizace a utváření křesťanské monarchie. Skandinávie, střední Evropa a Rus v období 10.-12. století.* Berendová, Nora (ed.). Praha : Argo, 2013, s. 262-313.

V službe oltára (Príručka pre miništrantov). Holúsek, Oto (zost.). Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 1943.

VÁLKA, Josef: *Morava reformace, renesance a baroka. Vlastivěda moravská. Země a lid. Nová řada, svazek 6. Dějiny Moravy, díl 2.* Brno : Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 1996.

VARSIK, Branislav: *Osídlenie košickej kotliny I.* Bratislava : Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1964.

VASIĽ, Cyril: *Prví slovanskí svätci.* Košice : Byzant, vydavateľstvo Spolku sv. Cyrila a Metoda, 1996.

VAŠICA, Josef: *Literární památky epochy velkomoravské 863 – 885.* Praha : Vyšehrad, 1996.

VAVŘÍNEK, Vladimír: *Církevní misie v dějinách Velké Moravy.* Praha : Nakladatelství Lidová demokracie, 1963.

VAVŘÍNEK, Vladimír: *Cyril a Metoděj mezi Konstantinopolí a Římem.* Praha : Vyšehrad, 2013.

VAVŘÍNEK, Vladimír: *Cyrilometodějská misie na Velké Moravě.* In: *Cyril a Metoděj – doba, život, dílo.* Mitáček, Jiří (ed.). Brno : Moravské zemské muzeum, 2013, s. 27-54.

VEČERKA, Radoslav: *Staroslověnská etapa českého písemnictví.* Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2010.

VEČERKA, Radoslav: *Staroslověnština v kontextu slovanských jazyků.* Olomouc – Praha : Univerzita Palackého v Olomouci – Nakladatelství Euroslavica, 2006.

VEPŘEK, Miroslav: *Velkomoravská literární škola.* In: *Mezi východem a západem. Svatí Cyril a Metoděj v kultuře českých zemí*. Jemelková, Simona (ed.). Olomouc : Muzeum umění Olomouc – Arcidiecézní muzeum Olomouc, 2013, s. 23-33.

VRABLEC, Jozef – BAGIN, Anton: *Jubilejné cyrilometodské slávnosti (1863) na Slovensku.* In: *Dedičstvo otcov. K 1100. výročiu smrti sv. Cyrila a 100. výročiu založenia Spolku sv. Vojtecha. Zborník štúdií.* Bagin, Anton (zost.). Trnava – Bratislava : SSV v CN, 1970, s. 47-62.

VRAGAŠ, Štefan: *Cyrilo-metodské dedičstvo v náboženskom, národnom a kultúrnom živote Slovákov.* Bratislava : Lúč, 2013.

VRAGAŠ, Štefan: *Život Konštantína Cyrila a Život Metoda*. Bratislava : Karmelitánske nakladateľstvo, 2013.

VRTEĽ, Ladislav: *Na troch vŕškoch biely kríž. Rozprávanie o slovenskom znaku*. Bratislava : Archa, 1990.

Východoslovenský pravek 1. Budinský-Krička, Vojtech (red.). Nitra – Košice : Archeologický ústav SAV, 1970.

VYMĚTAL, František a kol.: *Život a dílo Dr. Antonína Cyrila Stojana. Apoštol křesťanské lásky a jednoty církve.* Praha : Česká katolická Charita, 1988.

ZAGIBA, Franz: *Die Missionierung der Slaven aus „Welschland" (Patriarchat Aquileja) im 8. und 9. Jahrhundert*. In: *Cyrillo-Methodiana. Zur Frühgeschichte des Christentums bei den Slaven 863–1963.* Hellmann, Manfred a kol. (eds.). Köln – Graz : Böhlau Verlag, 1964, s. 274-311.

ZUBKO, Peter: *Dejiny Košickej kapituly*. Prešov : Vydavateľstvo Michala Vaška, 2003.

ZUBKO, Peter: *Kult Svätej krvi v Košiciach.* Košice : Viliam Ščavnický, 2012.

ZUBKO, Peter: *Kult svätých Cyrila a Metoda v diele bl. pápeža Jána Pavla II (1978 – 2005).* In: *Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda.* Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, 2013, s. 563-575.

ZUBKO, Peter: *Slováci na maďarskom území Abovskej a Zemplínskej stolice (v 18. – 1. ½ 20. storočia).* In: *Acta historica Neosoliensia*, tomus 9. Roč. IX (2006), Banská Bystrica, s. 81-97.

ZUBKO, Peter: *Tradícia a dedičstvo kultu sv. Cyrila a Metoda v Košickej diecéze*. In: *Poznávanie kultúrneho dedičstva sv. Cyrila a Metoda. Monografia príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencii* (sic!). *Nitra, 3. júl 2007*. Michalov, Jozef – Hetényi, Martin – Ivanič, Peter – Taneski, Zvonko (eds.). Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre – Filozofická fakulta – Ústav pre výskum kultúrneho dedičstva Konštantína a Metoda – Rímskokatolícky biskupský úrad v Nitre, 2007, s. 154-169.

ZUBKO, Peter: *Zemplínski a abovskí uniati v Barkócziho vizitácii. Gréckokatolíci v záznamoch latinských biskupov z 18. storočia IV.* Ružomberok : Verbum, 2013.

ŽEŇUCH, Peter: *Cyrilské a latinské písomnosti byzantskej tradície v kontexte kultúrneho i náboženského pluralizmu v regióne pod Karpatmi.* In: *Poznávanie kultúrneho dedičstva sv. Cyrila a Metoda. Monografia príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencii* (sic!)*, Nitra, 3. júl 2007.* Michalov, Jozef a kol. (eds.). Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa

v Nitre, Filozofická fakulta – Ústav pre výskum kultúrneho dedičstva Konštantína a Metoda – Rímskokatolícky biskupský úrad v Nitre, 2007, s. 21-39.

ŽEŇUCH, Peter: *Kultúrne kontexty cyrilo-metodského dedičstva na Slovensku*. In: *Gréckokatolícka cirkev na Slovensku vo svetle výročí III.* Coranič, Jaroslav (ed.). Prešov : Gréckokatolícka teologická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove, 2013, s. 75-98.

ŽEŇUCH, Peter: *Medzi Východom a Západom. Byzantsko-slovanská tradícia, kultúra a jazyk na východnom Slovensku*. Bratislava : Veda, 2002.

ŽEŇUCH, Peter: *Slovensko-slovanské dimenzie duchovnej kultúry Slovenska.* In: *Jazyk a kultúra na Slovensku v slovanských a neslovanských súvislostiach.* Žeňuch, Peter – Uzeňová, Elena S. – Žeňuchová, Katarína (eds.). Bratislava : Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Slovenský komitét slavistov – Zemplínske múzeum v Michalovciach, 2013, s. 11-29.

ŽIGO, Pavol: *Neznámy text na plakete z Bojnej.* In: *Historický časopis*, roč. 62, 2014, č. 1, s. 3-17.

Život a dielo Metoda, prvoučiteľa národa slovienského. Pauliny, Eugen – Ondruš, Šimon. Bratislava : Tatran, 1985.

9.3 Webové stránky

Conférence des évêques catholiques du Canada. Canadian Conference of Catholic Bishops [online]. [Cit. 2013-12-06]. Dostupné na internete: <http://www.cccb.ca/site/Files/1984-09-15_Byzantine_Slovaks.html>.

Reformovaná cirkev na Slovensku, Bánovce nad Ondavou, História zboru [online]. [Cit. 2013-12-06]. Dostupné na internete: <http://www.reformovanacirkevbanovcenadondav.estranky.sk/clanky/prispevky.html>.

Pramenná príloha I.
Cyrilo-metodské texty vybraných vydaní liturgie hodín (a omší) zo strednej Európy (1349-1966)

I.1 Stredoveké ofíciá

Texty dostupných vydaní LH s cm. ofíciom.

Moravské ofícium *Adest dies gloriosa*

Latinská verzia podľa kremnického rukopisu s názvom *Historia sanctorum Cyrilli et Metudii confessorum*:[1]

In primis vesperis

Ad vesperas antifona. Adest dies gloriosa pontificum beatorum Cyrilli et Metudii germanorum, de Alexandria Grecie ganitorum.

Ant. Qui totius quasi lingue Slavice ad fidem Christi conversores fuerunt apostolique eorum mirifici extiterunt.[2]

Ant. Precipue tamen gentis Boemice et Moravice apostoli fuerunt isti ad fidem conversores Christi.

Ant. Hii beatorum Clementem apostolicum de Cersone insula marina sustulerunt, mirificum.

Ant. Primoque eum ad sedem suam Welgrad deporatverunt, demum abinde Romam ipsum adduxerunt.

Capitulum. Plures facti sunt sacerdotes.

Responsorium. Gaude Welegrad et tota gens Bohemorum de adventu istorum presulum beatorum, Cyrillo et Metudio a Deo tibi concessis, de Alexandria Grecie progenitis. Laudaque Deum in excelsis.

Versus. Nec sileat vox.

Ymnus. sanctorum meritis.

Ant. ad Magnificat. Quibus papa Nicolaus cum clero et populo Romano occurrit et corpus sancti Clementis Romam cum ipsis adduxit, indulgenciasque et carenas magnas omnibus astantibus donavit et Deum cum omnibus ob adventum tanti thesauri laudavit.

Oracio. Piissime Deus, qui nos per beatos pontifices ac confessores tuos nostrosque apostolos et patronos Cyrillum et Metudium ad credulitatem fidei Christiane vocare dignatus es, presta, quesumus, ut qui eorum festivitatem in presenti veneramur, oerum eciam gloriam sempiternam consequi mereamur.

Ad matutinas

Invitatorium. Sonora voce et mentis iubilo iubilemus Altissimo in sanctorum Cyrilli et Metudii, nostrorum patronorum, natalicio.

Psalmus. Venite, exeltemus.

Ymnus. Eterna Christi munera.

---

[1] *MMFH* II, s. 338, 340-345; NM Praha, cod. XIV E 18.

[2] Označenie sv. CM ako apoštolov Slovanov sa zhoduje s *Kronikou Martina Opavského* († 1279). *MMFH* II, s. 339.

In primo nocturno

Ant. Papa Nicolaus corpus allatum sancti Clementis Rome in ecclesiam intulit, dudum in honore ipsius constructam, et honorifice sepelevit.

Psalmus. Beatus vir.

Ant. Ibique beatus Cyrillus, archipresulatui cedens, monachum se fieri obtinuit et in eodem loco claris miraculis fulgens vitam finivit.

Psal. Quare fremuerunt gentes.

Ant. Cui frater suus, sanctus Metudius, in sede Welegrad substituitur remuneratusque a papa multis graciis ad sedem predictam remittitur.

Psal. Cum invocarem.

Vers. Letamini.

Resp. Et gloriamini omnes.

Lectio I.

Resp. Cum beatus Cyrillus pape et cardinalibus esset delatus, quod in lingua Sclawonica missas et divina officia decantarent, multum de hoc est per eos reprehensus.

Vers. Sed ille Davidicis et apostolicis auctoritatibus se digne excusavit.

Lectio II.

Resp. Cuius racionibus papa cum collegio cardinalium sibi assistente acquievit, et ut Sclawonice in partibus suis misse et divina officia cantarentur, approbavit.

Vers. Que quidem in partibus Sclawonicis ad hec ipsa tempora observantur.

Lectio III.

Resp. Omnes, qui aderant, sunt admrati Sancti Spiritus doni tanti ei donati, quod tot et tantis auctoritatibus eos susperasset.

Vers. Qui per eum victi acquievere quoque sibi, quod etc.

In secundo nocturno

Ant. Beatus Metudius de Roma remeans a rege Swatopluk et sua gente gratanter suscipitur et eis leticia magna ex adventu suo cumulatur.

Psal. Verba mea.

Ant. Iste beatus ducem Borziwoy Bohemorum in quodam convivio regis Swatopluk convertit et cum triginta suis baptizavit et de fide catolica edocuit.

Psal. Domine Deus noster.

Ant. Sacerdotesque eis adiunxit, qui gentem suam in Bohemia regnantem ad fidem Christi converterent et ad baptismi graciam perducerent.

Psal. Domine, quis habitabit.

Vers. Exultent iusti.

Resp. Et delectentur in leticia.

Lectio IV.

Resp. Letare, felix Cyrille, qui meruisti convertere regem Swatopluk Moraviec um gente sua incredula et ad fidem Christi perducere.

Vers. De fideque Christi eum edocuisti et ad fidem etc.

Lectio V.

Resp. Gloriosos principes nostros Cyrillum cum Metudio digno honore veneremur, qui sub se septem presules habuerunt et Welegradensis ecclesie regni Moravie archipresules fuerunt.

Vers. Nam et apostoli gentis illius extiterunt et Welegradensis etc.

Lectio VI.

Resp. Magnificemus Dominum, salvatorem omnium, qui meritis presulum beatorum Cyrilli et Metudii convertit ad fidem gentem Bohemorum.

Vers. Dignasque laudes ei solvere nostra studeat mens et canere, qui meritis etc.

In tertio nocturno

Ant. Sanctus Metudius predixit ore duci Borziwoy de prophetico, quod si fidem Christi assumeret, maior ipse et sui posteri omnibus principibus et regibus lingue Sclawonice fierent.

Psal. Conserva me, Domine.

Ant. Quod ab illo tempore est verificatum et usque hodie impletum, quod principes et reges Bohemie maiores sunt tocius lingue Sclawonice.

Psal. Domini est terra.

Ant. Hoc testantur sacre hystorie et multorum sapientum dictate cronice.

Psal. Beati, quorum.

Vers. Iusti autem in perpetuum vivent.

Resp. Et apud Dominum est merces eorum.

Lectiones

Omelia. Sint lumbi vestri.

Resp. Ad laudem digna preconia nostra resulent cantica, Deoque cum omni gaudio nostra psallat devocio, oris et mentis iubilo in sanctorum Cyrilli et Metudii natalicio.

Vers. Ut eorum suffragio sociemur sanctorum consorcio.

Resp. Accidit stupendum miraculum, cum beatus Metudius corpus sancti Cyrilli deferret Moraviam ad suam ecclesiam, adeo se grave et inportabile reddidit, quod Romam illud deferri oportuit.

Vers. Quod sanctus Cyrillus, fraternis victus precibus, ostendit omnibus per sue manus erectionem, versus Romam indicacionem.

Resp. Quod dum miraculum Rome narratur, statim processio ad occurrendum ei paratur. Cui papa cum clero et populo toto Romano reverenter occurrit et in ulnis suis eum suscepit et usque Romam devotissime cum proceribus suis deportavit.

Vers. In ecclesiaque sancti Clementis eum sepelivit et indulgencias largas omnibus, qui aderant, condonavit.

Antifona ad Benedictus. Festa veneranda, ad hec tempora per nos neglecta, digno sollempnizemus officio Cyrilli et Metudii, beatorum nostrorum apostolorum, qui gentem Bohemorum des tatu dampnatorum suis dignis operibus angelorum agminibus sociare meruerunt. Quorum consorcio adiungamur et nos eorum patrocinio.

Antifona ad Magnificat. Gloriosos principes et patronos nostros digno honore prosequamur, beatos Cyrillum et Metudium, qui sub se septem suffraganeos episcopos suam in Moravia in Welegrad salubriter ornaverunt apostolique et conversores gentis illius et nostre fuerunt.

Slovenský preklad:[3]

Prvé vešpery

Antifóna na vešpery. Nastáva slávny deň blažených biskupov Cyrila a Metoda, rodákov z Alexandrie v Grécku.

[3] S prihliadnutím na český preklad (*MMFH* II, s. 340-345) a poľský preklad (*Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom I*, s. 159-162). Náš preklad je prvý v slovenskom jazyku.

Antifóna. Ktorí takmer celý slovanský jazyk obrátili na Kristovu vieru a stali sa jeho obdivuhodnými apoštolmi.

Antifóna. Predovšetkým však boli tými apoštolmi českého a moravského národa, (ktorý) obrátili na Kristovu vieru.

Antifóna. Oni blaženého apoštola Klimenta z morského ostrova Cherson podivuhodne vyzdvihli.

Kapitola. Tamtí sa stali kňazmi vo veľkom počte, lebo im smrť bránila zostať nadlho.[4]

Responzórium. Raduj sa, Velehrad a celý český národ, z príchodu týchto blažených kniežat od Boha ti daných Cyrila a Metoda, pochádzajúcich z Alexandrie v Grécku. A chváľte Boha na výsostiach.

Verzikul. A nech neumĺkne hlas v hymnoch, nech spievajú a nech chvály nech celú krajinu povznášajú k chvále.

Hymnus. Zo spoločnej časti mučeníkov.

Verzikul. Tešte sa.

Antifóna na Magnifikat. Pápež Mikuláš s klérom a rímskym ľudom im vyšiel v ústrety a telo svätého Klimenta spolu s nimi doniesol do Ríma a všetkým prítomným udelil odpustky a so všetkými chválil Boha za príchod takého pokladu.

Modlitba. Najdobrotivejší Bože, ktorý si nás prostredníctvom svojich biskupov a vyznávačov aj apoštolov a patrónov Cyrila a Metoda na prijatie kresťanskej viery povolať ráčil, učiň, prosíme, aby sme aj my, ktorí ich sviatok v prítomnosti svätíme, tiež sme si zaslúžili dosiahnuť ich večnú slávu.

Matutínum

Invitatórium. Zvučným hlasom a s jasotom mysle plesajme Najvyššiemu v deň narodenia svätých Cyrila a Metoda, našich patrónov.

Žalm. Poďte, jasajme.[5]

Hymnus. Večné Krista úlohy.

Prvé nokturno

Antifóna. Pápež Mikuláš doniesol prinesené telo svätého Klimenta do chrámu zbudovaného už dávno, postaveného na počesť, a úctivo ho tam pochoval.

Žalm. Blažený muž.[6]

Antifóna. A tam potom blažený Cyril zrieknuc sa arcibiskupskej hodnosti vymohol si, že sa stal mníchom a na tom istom mieste skvejúc sa slávnymi zázrakmi život dokonal.

Žalm. Prečo sa búria národy.[7]

Antifóna. Jeho brat svätý Metod je dosadený na jeho miesto na Velehrade a obdarovaný pápežom mnohou priazňou je poslaný späť do spomenutého sídla.

Žalm. Keď budem volať.[8]

Verzikul. Tešte sa.

Responzórium. A radujte sa všetci úprimného srdca.[9]

Čítanie I. [z *Quemadmodum ex historii*]

---

[4] *Hebr* 7,23.
[5] *Ž* 95 (94).
[6] *Ž* 1.
[7] *Ž* 2.
[8] *Ž* 4.
[9] *Ž* 32 (31),11.

Responzórium. Keď bol blažený Cyril obžalovaný u pápeža a kardinálov, že spieva omše a ofíciá v slovanskom jazyku, bol mnohými nimi karhaný.

Verzikul. Ale on sa autoritou Dávidových žalmov a apoštolských výrokov náležite obhájil.

Čítanie II.

Responzórium. Jeho dôvodmi sa pápež s kardinálskym kolégiom dal presvedčiť a schválil, aby sa v jeho krajine omše a ofíciá spievali po slovansky.

Verzikul. A to sa zaiste zachováva v slovanských krajinách až do našich čias.

Čítanie III.

Responzórium. Všetci prítomní sa divili takému daru Ducha Svätého, ktorý mu bol daný, že toľkými takými mocnými autoritami ich premohol.

Verzikul. Avšak tí, ktorí boli ním premožení, boli tiež spokojní, že toľkými takými mocnými autoritami ich premohol.

Druhé nokturno

Antifóna. Blažený Metod vrátiac sa z Ríma bol vďačne prijatý kráľom Svätoplukom a jeho národom a naplnila ich veľká radosť z jeho príchodu.

Žalm. Moje slová.[10]

Antifóna. Tento blažený muž obrátil na vieru vojvodu Čechov Bořivoja počas jednej hostiny u kráľa Svätopluka, pokrstil ho s jeho tridsiatimi ľuďmi a poučil ho v katolíckej viere.

Žalm. Pane, náš Bože.[11]

Antifóna. A poslal s ním kňazov, aby obrátili na Kristovu vieru jeho národ vládnuci v Čechách a doviedli ho k milosti krstu.

Žalm. Pane, kto smie bývať.[12]

Verzikul. Jasajú spravodliví pred Božím pohľadom.

Responzórium. A očisťujú sa v radosti.[13]

Čítanie IV.

Responzórium. Raduj sa, šťastný Cyril, ktorý si pre svoje zásluhy dosiahol to, že si moravského kráľa Svätopluka s jeho neveriacim národom obrátil a priviedol na Kristovu vieru.

Verzikul. A poučil si ho o Kristovej viere a priviedol na Kristovu na vieru.

Čítanie V.

Responzórium. Preukazujme dôstojnú poctu našim slávnym kniežatám Cyrilovi s Metodom, ktorí mali vo svojej moci sedem biskupov a boli arcibiskupmi velehradskej cirkvi v Moravskom kráľovstve.

Verzikul. Lebo boli apoštolmi tohto národa a boli arcibiskupmi velehradskej cirkvi v Moravskom kráľovstve.

Čítanie VI.

Responzórium. Velebme Pána, Spasiteľa všetkých, ktorí pre zásluhy blažených biskupov Cyrila a Metoda obrátili na vieru český národ.

Verzikul. A nech naša myseľ vzdáva a spieva vďaky jemu, ktorý pre zásluhy blažených biskupov Cyrila a Metoda obrátili na vieru český národ.

Tretie nokturno

Antifóna. Svätý Metod prorocky predpovedal vojvodovi Bořivojovi, že ak prijme Kristovu vieru, bude on i jeho potomkovia mocnejší než všetky kniežatá a králi Slovanov.

---

[10] *Ž* 5.

[11] *Ž* 8.

[12] *Ž* 15 (14).

[13] *Ž* 68 (67),4.

Žalm. Zachráň ma, Pane.[14]

Antifóna. Čo sa ukázalo pravdivé v onom čase a napĺňa až dodnes, pretože české kniežatá a králi sú najmocnejší spomedzi všetkých Slovanov.

Žalm. Pánova je zem.[15]

Antifóna. To dosvedčuje posvätná história a kroniky spísané mnohými učenými mužmi.

Žalm. Blažení, ktorých.[16]

Verzikul. Avšak spravodliví budú žiť naveky.

Responzórium. A u Pána je ich odmena.[17]

Lekcie

Homília. Sú naše lono (*zo spoločnej časti vyznávačov, nie biskupov*).

Responzórium. Nech zaznejú naše piesne na dôstojné hlásanie chvál a nech naša zbožnosť spieva žalmy Bohu v každej radosti, s jasotom úst a mysle v deň narodenia svätých Cyrila a Metoda pre nebo.

Verzikul. Aby sme s ich prispením boli pridružení k spoločenstvu svätých; v deň narodenia svätých Cyrila a Metoda pre nebo.

Responzórium. Stal sa nezvyčajný zázrak, keď blažený Metod odnášal na Moravu do svojho chrámu telo svätého Cyrila, ukázalo sa také ťažké a neúnosné, že musel byť prinesený späť do Ríma.

Verzikul. To svätý Cyril podliehajúc bratovým prosbám zjavil sa tak, že zdvihol ruku ukazujúc na Rím; že musel byť prinesený späť do Ríma.

Responzórium. Keď sa o tomto zázraku rozprávalo v Ríme, hneď sa pripravil sprievod, aby mu vyšiel v ústrety. Pápež s klérom a všetkým rímskym ľudom vyšiel mu v ústrety, vzal ho do svojho náručia a doniesol ho preúctivo so svojimi šľachticmi do Ríma.

Verzikul. A pochoval ho v chráme svätého Klimenta a rozsiahle odpustky udelil všetkým prítomným; a doniesol ho preúctivo so svojimi šľachticmi do Ríma.

Ranné chvály

Antifóna. Chváľme Pána za toľko osôb nám zoslaných a za ovocie získané vďaka ich zásluhám.

Antifóna. A úctivo na ich spomínajme, a aby k nám boli láskaví, nábožne ich samých ctime.

Antifóna. Nasledujme ich v skutkoch a mysliach, aby sme vďaka ich modlitbám dosiahli večný život.

Antifóna. A nemôžeme na nich zabúdať či byť nevďační za všetko, najmä za toľké dobrodenia získané od nich.

Antifóna. Nech každý ľud a národ vzdáva chválu svojim apoštolom v úctivej modlitbe.

Kapitola. Tamtí sa stali kňazmi vo veľkom počte, lebo im smrť bránila zostať nadlho.[18]

Antifóna na Benediktus. Velebný sviatok, do dnešnej doby nami zanedbaný, dôstojne oslavujme bohoslužbou našich blažených apoštolov Cyrila a Metoda, ktorí pre svoje zásluhy dosiahli to, že český národ zo stavu zavrhnutých pridružili svojím dôstojným dielom k zástupu anjelov. Kiež aj my sa k tomuto spoločenstvo s ich pomocou pripojíme.

Modlitba. (*Ako na prvé vešpery.*)

---

[14] *Ž* 16 (15).

[15] *Ž* 24 (23).

[16] *Ž* 32 (31).

[17] *Múdr* 5,15.

[18] *Hebr* 7,23.

Modlitby cez deň

(*Ako na sviatky viacerých mučeníkov okrem kapitol.*)

Na sextu. A zase Ježiš, ktorý zostáva naveky, má nepominuteľné kňazstvo, pretože môže spasiť dokonale.[19]

Na nónu. Práve takého veľkňaza sme potrebovali: svätého, nevinného, nepoškvrneného, oddeleného od hriešnikov, povýšeného nad nebesia.[20]

Druhé vešpery

(*Všetko ako na sviatky viacerých mučeníkov okrem*)

Antifóny. (*Ako na ranné chvály.*)

Kapitola. Ktorý nepotrebuje ako veľkňazi deň čo deň prinášať obety najprv za svoje hriechy, a potom za hriechy ľudu; lebo to urobil raz navždy Pán Ježiš Kristus.[21]

Antifóna na Magnifikat. Preukazujme dôstojnú poctu slávnym kniežatám a našim patrónom blaženému Cyrilovi a Metodovi, ktorí mali vo svojej moci sedem sufragánov, značne šťastne ozdobili svoje sídlo na Velehrade na Morave a boli apoštolmi, ktorí onen národ[22] i náš národ[23] obrátili na vieru.

České ofícium *Gaude plebs*

Slovenský preklad:[24]

Prvé vešpery

Antifóna na vešpery. Raduj sa, ľud kresťanský z takého veľkého sviatku, keď Cyril a Metod vystupujú z veľkej svadby na nebesá vchádzajúc do lona svätých.

Kapitola. Mnohí boli kňazmi, apoštolmi Moravy.

Hymnus. Tento vznešený sviatok velebí cirkev radostnou piesňou.

Antifóna na Magnifikat. Raduje sa moravský ľud a spolu s ním český národ. Zbožnými piesňami takto velebme anjelského Kráľa, ktorý týmto spôsobom odmenil týchto svätých biskupov. Hľa, v lone dôstojných nebies celým srdcom sa raduje Cyril aj s Metodom. Tak nech hlása táto modlitba!

Matutínum

Invitatórium. Toho, čo do neba vedie Cyrila aj Metoda, v sladkých hlasoch symfónie velebme Krista Pána!

Prvé nokturno

Antifóna. V prameňoch vôd myseľ biskupov zaštepená na počesť Kráľa chvály obmýva sa každodenne.

Antifóna. Takto z Moravy snímajúci temnoty putá, nebeským milostí mohutnosť na výmenu im daroval.

---

[19] *Hebr* 7,24-25.

[20] *Hebr* 7,26.

[21] *Hebr* 7,27.

[22] Rozumej: český.

[23] Rozumej: moravský.

[24] Preklad podľa poľského textu uverejneného v: *Święci Konstantyn-Cyryl i Metod, patroni Wschodu i Zachodu. Tom I*, s. 163-165. Originál: NK ČR, cod. I E 25.

Antifóna. Vzývali Boha pravého prosiac o duší svojich spásu, Cyrila aj Metoda v každej dokonalých čnosti.

Responzórium. Nadíď preto deň svätého brieždenia, aby sme v ňom hriešni pookriali a hlásali chválu Toho, ktorý kraľuje naveky.

Verzikul. Za Cyrila nám daného a biskupa Metoda.

Responzórium. V tomto svete biskupov velebiť prináleží Krista. Sláviť tiež spoločne treba našich moravských patrónov. A ctiť horlivo týchto ničiteľov modiel.

Verzikul. Totiž od pohanského bludu národy naše odtiahli.

Responzórium. Perly drahocenné, čnosťami ozdobené, Kráľ večného majestátu vo viere opravdivej pristrájajúc k ľudu poslal moravskému, ktorý modly odvrhujúc ctí Krista, Boha opravdivého.

Verzikul. Nech sa raduje ľud český skrze Krista veriac v Boha.

Druhé nokturno

Antifóna. Pod ich vedením cestu pravdy vidno. A hneď život v hriechu zavrhnutý uprostred ľudu moravského. Vďaka týmto svätým biskupom, ktorý pracovito a vznešene ľud tento ozdobili.

Antifóna. Všemocný nezvyčajnej svojej božskej moci pôsobením prostredníctvom svätých biskupov ničiť kulty započal rozmanitých modiel, vďaka zas Kristovej viere čnosti mnohoraké oživujúc vo svojej cirkvi.

Antifóna. Nebeské obsadzujú naši svätí príbytky. Vďaka ich totiž náuke Morava ako aj šťastné Čechy veria v Krista Pána, Kráľa medzi kráľmi najvyššieho.

Responzórium. Ctihodný Cyril s bratom Metodom z milosti Božej poslaní Moravy ľudu, veľkými čnosťami vznešene sa skveli citlivo Moravanov navracajúc spásnymi slovami.

Verzikul. A Čechov otčinu k viere najvznešenejšej títo biskupi priviedli.

Responzórium. Blažený Cyril s bratom Metodom od Boha poslaní k Moravy ľudu, biskupskou hodnosťou nikdy sa nevyvyšovali, lež čnosť nezvyčajnú preukazovali svojmu ľudu.

Verzikul. Pre milovaného Krista týmto pohŕdajúc svetom.

Antifóna. Neobyčajná moc Božia trvaním učinila Cyrila a Metoda v ich telesnej schránke. Oni v tele smrteľnom z nebies milostí sa radujú.

Verzikul. Čností tvojich svedectvom na Morave sa skvejú.

Tretie nokturno

Antifóna. Zachovaj, svätý Spasiteľ, stádo pre teba získané skrze preslávnych biskupov Cyrila a Metoda.

Antifóna. Nech v Tebe, Kriste, chvály spoznajú vierou tvojou obdarení skrze Cyrila a Metoda od bludu odvedení.

Antifóna. Požehnaj, Kriste, ľudu českému za správu hodnej modlitby takých veľkých biskupov.

Responzórium. Tých, čo plodné nivy rozmnožili ako aj česť Krista rozšírili na Morave, patrí sa, aby sme oslávili aj zosúladili slová s melódiou.

Verzikul. Blahoslavený bude každý, kto sviatky tieto uctí hodne; súčasne totiž Kristus zrno vysieva, ktoré úžitok prinesie stonásobný.

Responzórium. Svätými hymnami ospevujme, sladký hlasom rozhlasujem chválu týchto dvoch biskupov, ktorí nás vieru naučili, tiež vďaka Božej milosti čnosťou prizdobili.

Verzikul. Oni cti veľkej sú hodní, akože od bludu pohanského odtrhli nás celkom.

Responzórium. Apoštoli Moravy a Čiech patróni, čo ste nám vieru zasiali, ako aj vodou krstu obmyli, s Kristom nás zmierte ako aj do neba vyneste.

Verzikul. Aby sme k spáse došli, ktorou radovať sa budeme.

Ranné chvály

Antifóna. Moravy apoštoli Cyril a Metod ku kráľovi pritiahli anjelské zástupy radujúc sa srdečne.

Antifóna. Nech teda spieva radostne cirkev naša životodarná, keď Cyril a Metod stupujú do neba.

Antifóna. Zväzkom bratským a čnosťí mnohosťou zjednotení, Božou milosťou umocnení, pohŕdajú rozkošami tohto sveta.

Antifóna. Oslavuj, Morava, anjelského Kráľa, ktorý týchto dvoch biskupov chválou svätých obdarúva.

Antifóna. Rozozvučieva sa hlasno cirkev v hymnoch na počesť Krista radostných, totiž chvály korunou venčia Cyrila a Metoda.

Antifóna na Benediktus. Aké milé, aké sladké bolo puto bratské. Aká šťastná sa ukázala voľba takých biskupov. Bola ona Bohu milá z ich čností veľkých pôvodu. Teraz zas večitou radujú sa na Pána pohľadom.

Druhé vešpery

Antifóna na Magnifikat. Boh najvyššej láskavosti, sveta celého vládca, žriedlo múdrosti, zachová nás skrze pohľad na svätých biskupov Cyrila a Metoda. Zavedie nás do nebies kráľovstva nesúc pomoc pre duší spásu.

Hlaholské ofíciá

Z ľubľanského breviára

Štrnásteho februára: deň svätých Cyrila a Metoda

Z vešpier

Preslávny otče a učiteľ náš, Cyril, oroduj za nás, tvoje dietky u Pána, keď ti pieseň večernú prinášame s pokorou.

Duchom Svätým v srdcia horiac odkryl si nám prekladom tajomstvá Božie[25] a skrze teba sa rozjasnilo svetlo viery národu českému.

Na jazyku tvojom Duch spočinul[26] ako na cherubovi; obiehajúc zem osvietil si svet celý slovami svojej slávnej náuky.

Nevera heretikov zanikla, kvet ruže Kristovej vierou rozkvitá a skrze kázania svätého Cyrila mnohí odvrhli zlé cesty.

Iste, vzdávajú mu úctu všetky anjelské mocnosti, proroci a apoštoli vychvaľujú a všetci svätí zahaľujú ho chválou.

A nám, žiakom svätých slov jeho, Kriste, dovoľ ísť po jeho stopách, aby sme do tej istej radosti vojsť mohli.[27]

Slovami svätého Cyrila odvrátení od zlého chváliac Ťa neprestajne, Trojica svätá, prosíme: Daj nám večnú odmenu raja.

Amen.

Z ranných chvál

Hymnus

[25] *Mt* 13,11; *Lk* 8,10; *1Kor* 14,2.

[26] Porov. *Jn* 14,26; 15,26; 16,13.

[27] *Mt* 25,21.

Otec svätý Cyril, vyslyš naše volanie, učiteľ dobrý,[28] nech ti bude príjemná naša nočná služba pre Pána.

Dôstojnosťou svojou hriechy naše obmy, zdvihni padlých, zvrhni vládcov, pokorných povýš a poteš plačúcich.[29]

Ty si sa na tomto svete zaskvel ako hviezda ranná a ako slnko obehol si okruh zeme hlásajúc Krista a vládu zlého ničiac.

Si vznešenou dumou slovanských kňazov, ktorí sú verní náukám tvojim; skrze prosby svoje nás zachráň od muky!

Antifóny

Hľa, svätí veľkňazi Krista Cyril a Metod, ktorých blahou náukou cirkev skvie sa ako Slnko a ako Mesiac.

Svätý Cyril dbajúc na čistotu tela počúval Krista, Pána svojho, a žil na svete ako zlato rýdze a skrze dobré ovocie dosiahol svätosť.[30]

To sú dve olivy[31] zo sadu salonského;[32] biskupi a učitelia kníh slovanských a nie cudzí gréckych i latinských prinášajúci dobré ovocie[33] kresťanskej viery, učiaci a posilňujúci české kmene, vodiaci na cesty pravdy národy pohanské.

Blažených arcikňazov Krista Cyrila a Metoda narodeniny pre život večný na nebesiach uctievame, aby skrze svoje modlitby chválitebne odprevadili nás na svadbu večnú.[34]

Chvála Kristovi Kráľovi, ktorý svojich verných sluhov ozdobil šatmi slávnymi[35] a v bránach raja ovenčil ich.

Hľa, nadišiel deň svätých arcikňazov Kristových Cyrila a Metoda, ktorí vo svete tomto vznešené znaky čias ukázali v mene Krista.[36]

Prosíme ťa, všemohúci Bože, učiň, aby sme všetci, ktorí slávime sviatok ctihodných vyznávačov tvojich a arcikňazov Cyrila a Metoda, od zla všetkého uchránení zostali vďaka ich modlitbám. Skrze Pána nášho…

Z novljanského breviára II

Štrnásteho februára: svätých Cyrila a Metoda

Z vešpier

Hymnus

Raduj sa, mesto nebeské Jeruzalem, veseľ sa, matka cirkvi svätá Sion, deti tvoje totiž prebývajú u najvyššieho Kráľa v kráse zázračnej.

Svätí tvoji kňazi, Pane, Valentín, Cyril a Metod slávu života tohto odvrhli a vďaka tomu premohli – skrze štedrosť Tvoju – dosiahnuť dokonalosť kňazstva.

Cirkev, svätá matka, nimi sa ozdobuje, rehoľníci sa nimi hrdia, zem celá chválami ďakuje, svet sa raduje a spieva o tých, ktorých pamäť teší anjelov.

---

[28] Porov. *Mk* 10,17-18 a paralelné miesto.

[29] *Lk* 1,51-52.

[30] Porov. *Ž* 119 (118),127.

[31] *Zjv* 11,4.

[32] Solin pri Splite, Dalmácia. V texte je zámena za Solún (Tesaloniky), rodisko sv. CM, čo dáva celému kultu lokálny rozmer. V Soline sa narodil Dioklecián, cisár (284-305), a sv. pp Gaius, mučeník († 22.4.296).

[33] *Mt* 7,17-20.

[34] *Zjv* 19,9.

[35] *Mt* 22,11-12.

[36] Porov. *Mk* 16,17-18.

Hľa, tvoji kňazi, Pane, ktorí obsiali [a]zem zrnom dobrých slov Písma[a] ([b]slovami dobrými a svätými písmenami/piesňami[b])[37] zbierajúc plody v živote večnom, keď ich duše ríše anjelov prijali.

Oni nepodľahli pokusom života, ó aká nádherná je kňazstva koruna, na ktorú si poctivo zaslúžili prepásaní dnes štólou jagavou odetí do šiat z purpuru.

Ráč dať nám podiel na ich radosti, milosrdný veľký Bože v Trojici oslavovaný, ktorý si Kňazom a Kráľom, Vládca duší i tiel našich naveky. Odpusť nám naše hriechy skrze rozhrešenie. Amen.

Z breviára popa Mavra

Na deň svätých arcibiskupov Cyrila a Metoda

Z ranných chvál

Antifóny

Raduj sa, matka všetkých, cirkev svätá, keď narodeniny detí tvojich ctíme. Kňazi a služobníci Krista, radujte sa, lebo máte hojnú odmenu v nebi.[38]

Chválime ťa, Pane náš, Bože, ktorý si blaženého Cyrila chválitebne do neba vzal, zmiluj sa, Pane Bože, nad nami pre svoje veľké milosrdenstvo.[39]

Ctihodný a blažený otec Metod prikázania Krista zachoval a veľa zázrakov učinil mocou jeho Mena.[40]

Blažený Cyril, dobrý učiteľ obsial zem zrnom vynikajúcim – slovami, čo vyšli z úst jeho.[41]

Blažený Metod bol plný Ducha Svätého, takže keď hovoril, nemohli mu nič odpovedať tí všetci, čo sa mu protivili.[42]

1495 Olomouc[43]

Lectiones ecclesiasticae de iisdem sanctis Cyrillo et Methodio, ex veteri MS. Breuiario Olomuc.

(1) BEatus Cyrillus natione Graecus, tam Latinis quàm ipsis Graecorum apicibus instructus, postquàm Wulgari crediderunt, aggressus est, in nomine sanctae Trinitatis & individuae vnitatis, etiam genti Morauiae fidem Domini nostri Iesu Christi praedicare. Et cooperante Diuinâ gratiâ, postquàm illos Christo lucratus fuerat, etiam apices vel characteres nouos comperit, & vetus nouumque Testamentum, pluraque alia de Graeco seu Latino Slauonicarn in linguam transtulit: ac Missas praetereà ceterasque Canonicas Horas in Ecclesiâ resonare statuit. Quod & vsque hodie in partibus Sclauorum agitur, maxime in Wulgaris, multaeque ex hoc animae Christo Domiho acquiruntur.

(2) Cumque quodam tempore memoratus Cyrillus Romam caussâ (sic!) deuotionis adiisset, à Summo Pontifice & à reliquis Rectoribus Ecclesiae redarguitur, vt quòd contra statuta Canonum ausus fuerit Missarum solennia instituere canere Slauonicâ in lingua. Illo humiliter satisfaciente illis, nec omnino eos mitigare valente; arrepto psalterio, Psalmigraphi versum in medio recitauit, quo dicitur, Omnis spiritus laudet Dominũ.

(3) Et ipse versui alludens, Si, inquit, omnis spiritus laudet Dominum, cur me, Patres electi, prohibetis Missarum solennia celebrantem modulari Slauonicè? seu alia quaeque de Latino

[37] Porov. *Mk* 4,1-20 a paralelné miesta.

[38] *Mt* 5,12.

[39] *Ž* 51 (50),3.

[40] Porov. *Jn* 15,16.

[41] Porov. *Lk* 8,15.

[42] Porov. *Sk* 7,54-55.

[43] *AS* 8, s. 24-26.

vel Graeco verbo eorum vertere in sermonem? Si quidem vel in eo quiuissem subuenire populo illi, vt ceteris nationibus, in linguâ Latinâ vel Graecâ, omnimodis id non praesumpsissem. Sed omnino idiotas & ignaros viarum Domini reperiens, solum hoc ingenium, omnipotente Deo cordi meo inspirante, comperi: per quod etiam multos Deo acquisui. Quapropter ignoscite mihi, Patres & Domini: siquidem & Paulus Apostolus Doctor gentium in epistola suâ ad Corinthios inquit: Loqui linguis nolite prohibere: At illi audientes, & admirantes tanti viri sanctitatem & fidem, auctoritate suâ statuerunt, & firmarunt, supernotato sermone partibus in illis Missarum solennia ceterasque Horas Canonicas hymnizare.

(4) Ipse autem Cyrillus etiam ibi persistens, monachicum habitum ibi suscipiens, diem clausit extremũ, relinquens supermemoratis in partibus fratrem suum, nomine Methudium, virum strenuum omnique sanctitate decoratum. Qui etiam postquàm multos Christo manipulos congregauerat, ab ipso Principe, qui partibus in illis tunc dominabatur, & imperabat vniuersae terrae ceu magnificus Imperator, statuitur vt Summus Pontifex fieret, habens sub se septem Pontifices eiusdem sanctitatis.

(5) Sed quia ab ipso mundi primordio, postquàm protoplastus sumpsit vetiti amaritudinem pomi, seminarium discordiae inter humilitatem & superbiam, inter dilectionem & odium, & reliqua virtutum odoramenta vitiorumque foetorem, humani generis inimicus vsque ad praesens fundere non desistit; dolens populum suis semper seruitijs mancipatum sibi subtrahi, veroque Regi Christo Domino acquiri; totis nequitiarum armis indutus, nouos satellites & ignaros ad tantam persidiam bellandi adit, discordiarum venenata semina inter ipsos primarios rectoresque iactitat & auaritiae & superbiae ignita tela parat.

(6) Et hoc intantùm, vt Swatopluk, qui erat nepos Principis vel Regis religiosi, qui institutor & rector totius Christianitatis seu religionis extiterat benignus, ipsum avunculum suum insidijs appetitum regno pellere, visu priuare, vitamque ei veneno conaretur auferre. Sed hausto illo pestifero potu, protegente se diuina gratiâ, nil aduersum patitur. Dehinc Swatopluk tyrannide susceptâ, fastu arrogantiae inflammatus, cum sibi militantibus sodalibus, Pontificis Methudij praedicationem quasi mellifluam respuit, monitaque sacratissima non pleniter suscepit: verùm membra sua, videlicet plebem populumque suum, partim Christo partim diabolo seruire exhibuit. Quapropter à Pontifice beatae memoriae supermemorato pagus eius & rus cum habitantibus incolis, anathemate percussa, cum sulcis suis & fructibus, diuersis cladibus attrita, vsque in hodiernum diem deflent.

I.2 Novoveké ofíciá

1630 Olomouc[44]

IX. Martii.

Sanct. Confesso: & Pontifi: Cyrilli & Methudij. duplex.

Oratio ex Brevi: Olom:

Piissime DEVS, qui nos per beatos Pontifices & Confessores tuos nostrosque Apostolos ac Patronos, Cyrillum y Methudium, ad credulitatẽ Christianae fidei vocare dignat[9] es: praesta; vt qui eorum festivitate gloriamur, eorum etiam gloriam aeternã consequi mereamur. Per Dominum.

Commemoratio de feria occurente. Festum quadraginta martyr: trasfertur in consequentẽ diem.

Int. Noct. Lect: Laudemus viros gloriosos. De libro Ecclesiastici. de cõmuni Confesso: Pont:

[44] *Officia Propria Sanctorum Cathedralis Ecclesiae Et Totius Dioecesis Olomucensis*, s. 10-16. NK ČR, sign. 46 F 13, adl. 14.

Lectio IV.

Ex Breviario Pol.

Sancti Confessores & Pontifices Cyrillus & Methudius fratres: Constantini Thessalonicensis, cognomento Philosophi, civis constantinopolitani erant filij. Cùm adolevissent; presbyteratus ordinē Constantinopoli consecuti, gentium Slavinarum primi doctores, viriq; Apostolici facti sunt. Cyrillus Gazaros, magnam Slavinorum gentem, qui tum Tauricā peninsulam vicinasque regiones incolebant, à Michaele Imperatore missus, ad CHRISTI fidem convertit. Chersonesum Heracliam, ejus peninsulae civitatem Graecam cū accessisset; dumq; ibi primùm Gazarorum linguam disceret: Sancti Clementis Pontificis Romani corpus, cum anchora eidem alligata, in vicino mari temploq; marmoreo invenit. Quod acceptum dum secum circumferret; magna miracula DEVS passim per illud operatus est. Tu autem Domine.

Lectio V.

Constantinopolim cùm redijsset Cyrillus; denuo à Suatoplugo rege Moraviae, ad Imperatorem venit Legatio, petente Cyrillū sibi mitti, eiusdem religionis decendae gratia. Assūpto igitur fratre Methudio, longum iter ingressus, ad Volgaros Danubij accolas primum divertit: eis itidē fidem Christi, sacrasq; literas in eorum linguam conversas tradidit: eas videlicet, quibus non tantum omnes Volgarorum populi, sed multae quoq, aliae vtuntur nationes, quae lumen fidei à Volgaris mutuatae sunt. Tu autem Domine.

Lectio VI.

Ad Moravos deinde ambo, non sine coprore S. Clementis, perveniunt. Svatoplugum Regem, Velogradij sedem habentem, cum sua gente baptizant, quin & Boëmiae Ducem Borzivoium, cum sua vxore Sancta Ludmilla, eodē sacro lavacro tingunt. Archiepiscopus Velogradi Cyrillus ordinatur; cui adduntur in amplo Svatoplugi regno, septem alij suffraganei Episcopi. Fundatis tandem Ecclesijs, & CHRISTI opere perfecto, Sancti Clementis corpus Romam deferunt: & à Nicolao primo Pontifice impetrant, vt gentibus à se baptizatis, linguâ vetnaculâ, obire sacra liceret. Quod divino responso approbatum esse fertur; vt omnis spirit[9] laudaret Dominum. Tu autem Dõ.

In III. Nocturno Euangelium. Sit lumbi vestri. Ut in Communi Confesso: non Pontificū.

Nona Lectio de homilia de feria occurentis.

1663 Praha[45]

Die ix. Martij.

In Festo SS: Cyrilli & Methudij Episc: & Conf: duplex.

ORATIO.

OMnipotens sempiterne Deus, qui nos per Beatos Pontifices & Confessores tuos atq; Cyrillum & Methudium, ad agnitionem tui nominis venire tribuisti; praesta: ut quorum festivitate gloriamur, eorum consortiocopulemur. Per Dominũ, &c.

In primo Noctur: lect:

Laudemus viros gloriosos. *de comm:* Conf: Pontifi:

In secundo nocturno.

LECTIO IV.

[45] *Officia Propria Sanctorum Quorum memoria Per Archidioecesin (sic!) Bohemiae specialiter colitur*, s. 14-16.

CYrillus vitae sanctitate, rerumq'; gestarum gloriâ maximè illustris fuit. Nicolao primo Summo Pontifice, Sancti Clementis Papae Corpus Romam ab illo advectum, atq; in templo, quod in ejusdem Beatissimi Martyris honorem antea extructũ fuerat, reconditum est. Methudium fratrem habuit vitae genere, ac moribus planè germanum, quem ab Hadriano secundo ad fidem propagandam missum Joannes Octavus testatur. Ref: *Inveni*.

LECTIO V.

MUltarum regionum gentes, unà cum eorum Regibus ad Christi fidem perduxêre, ac inprimis Svatoplucũ, qui apud Moravos latè imperabat. Hujus exẽplo Borzivoius Bohemorum Dux, tùm ejus uxor Ludmilla, martyrio quàm principatu clarior, liberiq'; baptismum susceperunt. Ita Christi fides in Bohemiam, finitimasq'; provincias fuit inducta, quae cõsequentibus deinde temporibus per easdem est mirificè propagata. Ref: *Posui adjutorium*.

LECTIO VI.

DElatus ad Joannem Octavum Methudius, quòd ab Apostolicae Sedis dogmatibus deflecteret, Romam est accitus. Coactâ Synodo, cùm fidem suam omnibus probavisset, ab eodem Pontifice magno cum honore dimissus, ac Moraviae Principi diligenter commendatus fuit, universis eidem parere jussis. Multa deinde passus, cùm maximas, quibus praemebatur angustias, eidem Pontifici indicasset, cõsolatorias ab illo litteras meruit accipere, quibus ad fortiter agẽdum est summopere animatus. Cyrilli Corpus illo ipso in templo Sancti Clementis, quod ejusdem Beatissimi Papae sacris reliquijs ditaverat, unà cum Methudij cineribus religiosissimè asservatur. Resp: *Iste est*.

In tertio Noctur: Homil: in Evang: Vigilate. *de communi Conf: Põtif:*

1663 Viedeň[46]

Ofícium sa viaže na rehoľu premonštrátov, ale vo Viedni nebol kult sv. CM neznámy. V kostole sv. Michala v susedstve cisárskeho paláca sa v 18. storočí schádzali Moravania a konali sa pobožnosti k sv. CM, ktoré zakázal až cisár Jozef II. v roku 1782.[47]

IX. Martii.

SS. Cyrilli y Methudij. Confessorum Pontificum Duplex in Boëmia & Morauia.

Omnia ex Communi plurimorum Confessorum, praeter hic consignata.

Ex Breuiario Olom:

Oratio.

Piissime Deus, qui nos per beatos Pontifices & Confessores tuos, nostrosque Apostolos & patronos Cyrillum & Methudium ad credulitatem christianae fidei vocare dignatus es: Praesta vt qui eorum etiam gloriam aeternam consequi mereamur. Per Dominum nostrum Iesum.

Commemoratio de feria. Festum Quadraginta Martyrũ trasfertur in sequen: diem.

Lectiones primi Nocturni.

Laudemus viros gloriosos: de Communi.

In secundo Nocturno.

Lectio iv.

Ex Breuiario Pol.

---

[46] *Officia propria sanctorvm. Partim tvtelarivm regni Boëmiae, Archiducatcatus Austriae, & Marchonatus Morauiae*, s. 12-14. NK ČR, sign. 46 F 98.

[47] TKADLČÍK, Vojtěch: *Cyrilometodějský kult na křesťanském Západě*, s. 30.

Sancti Confessores & Pontifices Cyrillus & Methudius fratres: Constantini Thessalonicensis, cognomento Philosophi, cuius constantinopolitani erant filij. Cum adoleuissent, presbyteratus ordinem Constantinopoli cōsecuti, gentium Slauinarum primi doctores, virique Apostolici facti sunt. Cyrillus Gazaros, magnam Slauinorum gentem, qui tum Tauricam peninsulam vicinasque regiones incolebant, à Michaele Imperatore missus, ad Christi fidem conuertit. Chersonesum Heracliam, ejus peninsulae ciuitatem Graecam cum accessisset, dumque ibi primùm Gazarorum linguam disceret, sancti Clementis Pontificis Romani corpus, cum anchora eidem alligata, in vicino mari temploq; marmoreo inuenit. Quod acceptum dum secum circumferret, magna miracula Deus passim per illud operatus est. Tu autem Domine.

R/. Propter testamentum.

Lectio v.

Constantinopolim cum rediisset Cyrillus, denuo à Suatoplugo Rege Morauiae ad Imperatorem venit legatio, petente Cyrillum sibi mitti, eiusdem religionis decendae gratia. Assumpto igitur fratre Methudio, longum iter ingressus, ad Volgaros Danubij accolas primum divertit: eis itidem fidem Christi, sacrasque litteras in eorum linguam conuersas tradidit: eas videlicet, quibus non tantum omnes Volgarorum populi, sed multae quoque aliae vtuntur nationes, quae lumen fidei à Volgaris mutuatae sunt. Tu autem Domine.

R/. Sancti mei.

Lectio vi.

Ad Morauos deinde ambo, nõ sine coprore sancti Clementis, perueniunt. Suatoplugum Regem, Velogradij sedem habentem, cum sua gente baptizant. Quin & Boëmiae Ducem Borziuoium, cum sua vxore sancta Ludimilla eodem sacro lauacro tingunt. Archiepiscopus Velogradij Cyrillus ordinatur, cui adduntur in amplo Suatoplugi regno, septem alij Suffraganei Episcopi. Fundatis tandem Ecclesijs, & Christi opere perfecto, sancti Clementis corpus Romam deferunt: & à Nicolao primo Pontifice impetrant, vt gentibus à se baptizatis lingua vetnacula, obire sacra liceret. Quod diuino responso approbatum esse fertur, vt omnis spiritus laudaret Dominum. Tu autem.

R/. Lux perpetua.

In tertio Nocturno Euangelium. Sit lumbi vestri: vt in comm: Confessoris non Pontificis.

Nona Lectio.

Euangeliū de feria occurente.

1677 Praha[48]

Die ix. Martij.

SS. Cyrilli & Methudij Confessorum ac Pontificum duplex majus, omnia de coṁuni Confessorum Pontificum, praeter Sequentia.

V/. Amavim eum Dominus & ornavit eum.

---

[48] *Propria Officia Sanctorum, qvos S. Metropolitana Ecclesia Pragensis S. Viti Mart: et tota Archi-Episcopalis per Regnum Bohem: Archi-Dioecesis colit. Auctoritate ac Jussu Reverendissimi ac Celsiss: Principis Domini, Domini Joannis Friderici ex Comitibus à Waldstein, Dei et Apost: Sedis Gratia Archi-Episcopi Pragensis, Legati nati, S. R. I. Pricipis, Regni Bohemiae Primatis, S. Milit. Ord: Crucigerorũ cum rubea stella per Bohemiam, Moraviam, Silesiam, Poloniam, Generalis ac Magni Magistri Universitatis Carolo-Ferdinandeae Pragensis Perpetui Cancellarij, &c. Labore ac Combinatione: Gregorii Georgii de Krigelstein, SS. Theol: Doctoris, exemptae Eccles: Wissehradensis ad SS. Petrũ & Paulum, & Vetero-Boleslaviensis Canonici, nec non praefatae S. Metropol: Ecclesiae Pragensis Sacristani. Ad augendam praedictorum Sanctorum veneratiõnẽ, & psallentitó commoditatem, denuò pleniùs & accuratiùs collecta, & in publicam lucem edita, Anno 1677.* Pragae: Typis Georgij Czernoch, s. 51-54.

R/. Stolam Gloriae induit eum.

Ad Magnificat *Antiph.*

Sacerdos & Pontifex, & virtutum opifex, pastor bone in populo, ora pro nobis Dominum.

ORATIO.

Omnipotens sempiterne Deus, qui nos per Beatos Pontifices & Confessores, Cyrillum & Methudium, ad unitatẽ fidei Christianae vocare dignatus es, praesta quaesumus: ut qui praesenti eorum festivitate laetamur, ipsorum etiã metitis gloriam consequi mereamur aeternam. Per Dominum.

In primo nocturno.

Lectionis de libro Ecclesiastici, Laudemus viros gloriosos & Parentes nostros, &c.

In secundo nocturno.

LECTIO IV.

Ex Breviario Pragensi.

CYrillus vitae sanctitate, rerúmque gestarum gloriâ maximè illustris fuit. Nicolao primo Summo Pontifice, Sancti Clementis Papae corpus Romam ab illo advectũ, atq; in templo, quod in ejusdẽ beatissimi Martyris honorem antea extructum fuerat, reconditũ est. Methudium fratrẽ habuit vitae genere, ac moribus planè germanum, quem ab Adriano II. ad fidem propagandam missum, Joannes octavus testatur.

R/. Inveni David servum meum, oleo sancto meo unxi eum: * Manus enim mea auxiliabitur ei.

V/. Nihil proficiet inimucus in eo. Et filius iniquitatis non nocebit ei. Manus.

LECTIO V.

Multarum regionũ gentes, una cùm eorum Regibus ad Christi fidem perduxêre, ac inprimis Svatoplucum, qui apud Moravos latè imperabat. Hujus exemplo Borzivojus Bohemorum Dux, tum ejus uxor Ludmilla Martyrio quàm Principatu clarior, liberíque baptismum susceperunt; ità Christi fides in Bohemiam, finitimásque provincias fuit inducta, quae consequentibus deinde temporibus per easdẽ est mirificè propagata.

R/. Posui adjutorium super potentatem, & exaltavi electũ de plebe mea: * Manus enim mea auxiliabitur ei.

V/. Inveni David servum meum, oleo sancto meo unxi eũ. Manus.

LECTIO VI.

Delatus ad Joannẽ VIII. Methudius, quòd ab Apostolicae Sedis dogmatibus deflecteret, Romã est accitus. Coactâ Synodo, cum fidem suam omnibus probavisset, ab eodem Pontifice, magno cum honore dimissus, ac Moraviae Principi diligenter coḿendatus fuit, universis eidem parere jussis. Multa deinde passus, cùm maximas, quibus praemebatur angustias, eidẽ Pontifici indicasset, consolatorias ab illo litteras meruit accipere, quib[9] ad fortiter agendum est summopere animatus. Cyrilli corpus illo ipso in templo Sancti Clementis, quod ejusdem beatissimi Papae, sacris reliquijs ditaverat, unà cum Methudii cineribus religiosissimè asservatur.

R/. Iste est, qui ante Deum magnas virtutes operatus est, & omnis terra doctrinâ ejus repleta est: * Ipse intercedat pro peccatis omniũ populorum.

V/. Iste est, qui contempsit vitam mundi, & pervenit ad Coelestia Regna. Ipse intercedat. Gloria Patri. Ipse intercedat.

In tertio Nocturno.

Homilia in Evangelium:

Vigilate. *de communi Conf. Pontif. 9. Lectio Feriae occurentis.*

Te Deum laudamus.

Officium de Sanctis Patronis fit omni die Jovis non impedito festo novem lectionũ. sub semiduplici. Omnia de comm: plurimorum Martyrum, praeter sequentia.

ORATIO.

PRopitiare quaesumus Domine, nobis famulis tuis, per sanctorũ Martyrum tuorum, atq; Patronorum nostrorum, Cyrilli, Methudij, Viti, Wenceslai, Adalberti, Sigismundi, Procopij, Cosmae & Damiani, Benedicti cum fratribus, Norberti, Josephi, atq; Ludmillae marita gloriasa, ut eorum piâ intercessione ab omnibus semper protegamur adversis. Per Dominum.

1669 Olomouc[49]

Die IX. Martij.

SS. CYRILLI & METHUDII

Confessorum ac Pontificum, Duplex.

Oratio.

OMnipotens sempiterne Deus, qui nos per beatos Pontifices & Confessores tuos Cyrillum & Methudium ad unitatem fidei Christianae vocare dignatus es, praesta quaesumus, ut qui praesenti eorum festivitate laetamur, ipsorum etiam meritis gloriam consequi mereamur aeternam. Per Dominum.

Commemoratio feriae occurentis.

In primo Nocturno.

De libro Ecclesiatici *cap. 44.*

Lectio I.

LAudemus viros gloriosos, & parentes nostros in generatione sua. Multam gloriam fecit Dominus magnificentia sua à seculo. Dominantes in potestatibus suis, homines magni virtute, & prudentia sua praediti, nuntiantes in Prophetis dignitatem Prophetarum, & imperantes in praesenti populo, & virtute prudentiae populis sanctissima verba. In perita sua requirentes modos musicos, & narrantes carmina scripturarum.

R/. Euge serve bone, & fidelis, quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: * Intra in gaudium Domini tui.

V/. Domine quinq; talẽta tradidisti mihi, ecce alia quinq; superlucratus sum. Intra in gaudiũ.

Lectio II.

HOmines divites in virtute , pulchritudinis studium habentes: pacificantes in domibus suis. Omnes isti in generationibus gentis suae gloriam adepti sunt, & in diebus suis habentur in

[49] *Propria Officia Sanctorum, Qvos Cathedralis Ecclesia Olomucensis, S. Wenceslai Martyris, Bohemiae Ducis, Et tota Episcopalis per Monarchinatum Moraviae Dioecesis specialiter colit; Auctoritate ac Jussu Reverendissimi , & Celsissimi Domini, Domini Caroli, Dei gratiâ, Episcopi Olomucensis, Ducis, S. R. I. Principis, Regiae Capellae Bohemiae, & de Lichtenstein Comitis &c. Ad augendam praedictorum Sanctorum venerationem denuò pleniùs collecta, atq, additu in fine recentioribus quibusdam Romani Breviarij Officijs, Per Ejusdem Reverendissime Celsitudinis Suae Vicarium Generalem, & Episcopale Consistorium in publicam lucem edita.* Anno M. DC. LX IX. Olomucij, Typis Viti Henrici Ettelij, s. 16-22.

laudibus. Qui de illis nati sunt, reliquerunt nomen narrandi laudes eorum: & sunt quorum non est memoria: perierunt quasi qui non fuerint: & nati sunt, quasi non nati, & filij ipsorum cum ipsis.

R/. Ecce sacerdos magnus, qui in diebus suis placuit Deo: * Ideo jurejurando fecit illum Dominus crescere in plebem suam.

V/. Benedictionem omnium gentium dedit illi, & testamentum suum conformavit super caput ejus. Ideo.

Lectio III.

SEd illi misericordiae sunt, quorum pietates non defuerunt: cum semine eorum permanent bona, hereditas sancta nepotes eorum, & in testamentis stetis semen eorum: & filij eorum propter illos usque in aeternum manent: semen eorum & gloria eorum non derelinquetur. Corpora ipsorum in pace sepulta sunt, & nomen eorum vivit in generationem, & generationem. Sapientiam ipsorum narrent populi, & laudem eorum nuntiet Ecclesia.

R/. Juravit Dominus & non poenitebit eum: * Tu es sacerdos in aeternum secundùm ordinem Melchisedech.

V/. Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis. Tu es sacerods. Gloria. Tu es sacerdos.

In secundo Nocturno.

Lectio IV.

Ex brev. Prag. & Polon.

CYrillus vitae sanctitate, rerúmque gestarum gloriâ maximè illustris fuit. Nicolao primo summo Pontifice sancti Clementis Papae Corpus Romam ab illo advectum, atque in templo, quod in ejusdem beatissimi Martyris honorem antea extructum fuerat, reconditum est. Methudium fratrem habuit vitae genere, ac moribus planè germanum, quem ab Hadriano secundo ad fidem propagandam missum, Joannes octavus testatur.

R/. Inveni David servum meum, oleo sancto meo unxi eum: * Manus enim mea auxiliabitur ei.

V/. Nihil proficiet inimucus in eo. Et filius iniquitatis non nocebit ei. Manus.

Lectio V.

Multarum regionum gentes, una cùm eorum Regibus ad Christi fidem perduxêre, ac inprimis Svatoplucum, qui apud Moravos latè imperabat. Hujus exemplo Borzivoius Bohemorum Dux, tum ejus uxor Ludmilla Martyrio quàm principatu clarior, liberíque baptismum susceperunt. Ità Christi fides in Bohemiam, finitimásq; provincias fuit inducta, quae consequentibus deinde temporibus per easdem est mirificè propagata.

R/. Posui adjutorium super potentatem, & exaltavi electum de plebe mea: * Manus enim mea auxiliabitur ei.

V/. Inveni David servum meum, oleo sancto meo unxi eum. Manus.

Lectio VI.

Delatus ad Joannem octavum Methodius, quòd ab Apostolicae Sedis dogmatibus deflecteret, Romam est accîtus. Coactâ Synodo, cùm fidem suam omnibus probavisset, ab eodem Pontifice, magno cum honore dimissus, ac Moraviae Principi diligenter coḿendatus fuit, universis eidem parere jussis. Multa deinde passus, cùm maximas, quibus premebatur angustias, eidem Pontifici indicâsset, consolatorias ab illo litteras meruit accipere, quibus ad fortiter agendum est summopere animatus. Cyrilli Corpus illo ipso in templo sancti Clementis, quod ejusdem beatissimi Papae, sacris reliquijs ditaverat, unà cum Methodij cineribus religiosissimè asservatur.

R/. Iste est, qui ante Deum magnas virtutes operatus est, & omnis terra doctrinâ ejus repleta est: * Ipse intercedat pro peccatis omnium populorum.

V/. Iste est, qui contempsit vitam mundi, & pervenit ad Coelestia Regna. Ipse intercedat. Gloria Patri. Ipse intercedat.

In tertio Nocturno.

Lectio sancti Evangelij secundùm Lucam *cap. 12*.

Lectio VII.

IN illo tempore: Dixit Jesus Discipulis suis: Sint lumbi vestri praecincti, & lucernae ardentes in manibus vestris. Et reliqua.

Homilia S. Gregorij Papae.

Homilia 13. in Evangelia.

SAncti Evangelij, fratres carissimi aperta vobis est lectio recitata. Sed ne aliquibus ipsa ejus planities alta fortasse videatur, eam sub brevitate transcurrimus, quatenus ejus expositio ita nescientibus fiat cognita, ut tamen scientibus non sit onerosa. Dominus dicit: Sint lumbi vestri praecinti. Lumbos enim praecingimus, cùm carnis luxuriam per continentiam coarctamus. Sed quia minus est, mala non agere, nisi etiam quisque studeat & bonis operibus insudare, protinus additur: Et lucernae ardentes in manibus vestris. Lucernas quippe ardentes in manibus tenexnus, cùm per bona opera proximis nostris lucis exempla monstramus. De quibus profecto operibus Dominus dicit: Luceat lux vestra coram hominibus,ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum,qui in caelis est.

R/. Amaviteum Do minus, & ornavit eum, stolam gloriae induit eum, * Et ad portasparadisi coronavit eum.

V/. Induit eum Dominus loricam fidei, & ornavit eum, Et ad portas.

Lectio VIII.

DUo autem sunt, quae jubentur, & lumbos restringere, & lucernas tenere: ut & munditia sit castitatis in corpore, & lumen verijatis in operatione. Redemptori etenim nostro unum sine altero placere

nequaquam potest: si aut is qui bona agit, adhuc luxuriae inquinamenta non deserit: aut is qui castitate praeminet, necdum se per bona opera exercet. Nec castitas ergò magna est sine bono opere, nec opus bonum est aliquod sine castitate. Sed & si utrumque agitur, restat, ut quisquis ille est, spe ad supernam patriam tendam, & nequaquam se à vitijs pro mundi hujus honestate contineat.

R/. Sint lumbi vestri praecincti, & lucernae ardentes in manibus vestris: * Et vos similes hominibus expectantibus Dominum suum, quando revertatur à nuptijs.

V/. Vigilate ergo, quia nescitis quâ horâ Dominus vester venturus sit. Et vos. Gloria Patri. Et vos.

Lectio IX.

De Homilia feriae occurentis.

1693 Olomouc[50]

Festa Martii.

Die ix.)) SS. CYRILLI ET METHVDII, Confessorum Pontificum, & Apostolorum Moraviae.

Psal: 131.)) Introitus.

Sacerdotes tui, Dómine, índuant justítiam: & sancti tui exúltent: propter David servum tuum, non avértas fáciem Christi tui. ((Idib:)) Psal: Meménto Dómine David, & omnis mansetúdinis ejus.

V/. Glória Patri, &c.

Oratio.

Omnípotens sempitérne DEUS, qui nos per Beátos Pontífices, & Confessôres tuos Cyrillum & Methudium ad unitâtem fidei Christiânae vocáre dignatus es: praesta quaesumus: ut qui praesénti eôrum festivitâte laetámur, ipsôrum etiam méritis glóriam consequi mereâmur aetérnam. Per Dominum.

Hebr: 7.)) Léctio Epistolae beáti Pauli Apóstoli ad Hebraeos.

Fratres, Plures facti sunt sacerdótes, idcírcò quòd morte prohiberéntur permanêre: JESUS autem eò quòd máneat in aetérnum, sempitérnum habet Sacerdótium. Unde & salvâre in perpétuum potest accedéntes per semetípsum ad DEUM: semper vivens ad interpellándum pro nobis. Talis enim decêbat, ut nobis esset Póntifex, sanctus, ínnocens, impollûtus, segregâtus à peccatóribus, & excélsior coelis factus: qui non habet necessitâtē quotídie, quemádmodum Sacerdótes, priús pro suis delíctis hóstias offére, deínde pro pópuli: hoc énim fécit semel, seípsum offeréndo, JESUS Christus Dóminus noster.

Psal. 131.)) Graduale. Sacerdótes ejus índuam salutâri: & sancti ejus exultatiône exultábunt. V/. Illuc prodûcam cornu David: parávi lucêrnam Christo meo.

Psal. 125.)) Tractus. Qui séminant in lácrymis, in gáudio metent. V/. Eúntes ibant & flebant, mitténtes sémina sua. V/. Veniéntes autem vénient cum exultatiône, portántes manípulos suos.

Matt: 24.)) Sequéntia Sancti Evangélii secundùm Matthaeum.

In illo tempóre: Dixis JESUS díscípulis suis: Vigilâte, quia nescîtis qua hora Dóminus vester ventûrus sit. Illud autem scitôte, quóniam si sciret paterfamílias qua hora fur ventûrus esset, vigilâret útique, & non síneret perfodi domum suam. Ideò & vos estôte paráti: quia qua nescîtis hora Filius hóminis ventûrus est. Quis, putas, est fidêlis servus, & prudens, quem constítuit Dóminus suus super famíliam suam, ut det illis cibum in témpore? Beátus ille servus, quem, cùm vénerit Dóminus ejus, invénerit sic faciéntem. Amen dico vobis, quóniam super ómnia bona sua constítuet eum.

Psal: 67.)) Offertorium. Mirábilis DEUS in sanctis suis: DEUS Israël, ipse dabit virtûtem & fortitúdinem plebi suae: benedíctus DEUS.

Secreta.

Oblátis, quaesumus Dómine, placâre munéribus & intercedéntibus Sanctis tuis Cyrillo & Methudio, à cunctis nos defénde periculis. Per Dóminum nostrum.

---

[50] *Missae Sanctorum, quae In Romano Missali non habentur Secundum Officia Propria Dioecesis olomucensis Diligenter In Ordinem Digestae, Et Ad Augendum Divinae Majestatis Cultum, Sanctorumque Venerationem, Ex Gratiosissimo Mandato Sanctoque Zelo: Reverendissimi Et Celsissimi Principis, Et Domini, Domini Caroli Dei Gratia Episcopi Olomucensis, Ducis, S. R. I. Principis, Regiae Capellae Bohemiae Et De Liechtenstein Comitis, &c. Omnibus dictae Dioecesis Sacerdotibus Pro Pio Usu In Lucem Datae*. Olomucii, Metropoli Marchionatûs Moraviae, Typis Joannis Josephi Kylian, Anno Christi, M. DC. XCIII, s. 15-17. NK ČR, sign. D 1033.

Matt: 10.)) Communio. Quod dico vobis in tenébris, dícite in lúmine, dicít Dóminus: & quod in aure audîtis, praedicâre super tecta.

Postcommunio. Preasta nobis, quaesumus Dómine, intercedéntibus Sanctis Confessôribus tuis Cyrillo & Methudio, ut quod ore contíngimus, pura mente capiâmus. Per Dóminum nostrum JESUM Christum Filium tuum: Qui tecum vivit & regnat in unitâte Spiritûs sancti DEUS, per ómnia saecula saeculorum, Amen.

1724 Praha[51]

Die ix. Martii.

SS. Cyrilli & Methudii Confessorum ac Pontificum. Duplex majus. Omnia de communi Confessorum Pontificum, praeter sequentia.

V/. Amavit eum Dominus & ornavit eum.

R/. Stolam Gloriae induit eum.

Ad Magnif. *Antiph.*

Sacerdos & Pontifex, & virtutum opifex, pastor bone in populo, ora pro nobis Dominum.

Oratio.

Omnipotens sempiterne Deus, qui nos per Beatos Pontifices & Confessores, Cyrillum & Methudium, ad universitatem fidei Christianae vocare dignatus es, praesta quaesumus: ut qui praesenti eorum festivitate laetamur, ipsorum etiam meritis gloriam consequi mereamur aeternam. Per Dominum.

In primo Nocturno.

Lectio de Libro Ecclesiastici:

Laudemus viros gloriosos & Parentes nostros, & c.

Ex comm. Confess. Pontificum.

In secundo Nocturno.

Lectio IV.

Ex Breviario Pragensi.

Cyrillus vitae sanctitate, rerumque gestarum gloriâ maximè illustris fuit. Nicolao primo Summo Pontifice, Sancti Clementis Papae corpus Romam ab illo advectum, atque in templo, quod in ejusdem beatissimi Martyris honorem antea extructum fuerat, reconditum est. Methudium fratrem habuit vitae genere, ac moribus planè germanum, quem ab Adriano II. ad fidem propagandam missum, Joannes Octavus testatur.

R/. Inveni David servum meum, oleo Sancto meo unxi eum: * Manus enim mea auxiliabitur ei.

V/. Nihil proficiet inimucus in eo. Et filius iniquitatis non nocebit ei. Manus.

Lectio V.

Multarum regionum gentes, unà cum eorum Regibus ad Christi fidem perduxêre, ac inprimis Suatoplucum, qui apud Moravos latè imperabat. Hujus exemplo Borzivojus Bohemorum Dux, tum ejus uxor Ludmilla Martyrio quàm principatu clarior, liberíque baptismum susceperunt; ità Christi fides in Bohemiam finitimásque provincias fuit inducta, quae consequentibus deinde temporibus per easdem est mirificè propagata.

---

[51] *Officia Propria Sanctorum: Quorum Memoriam S. Metroplitana Ecclesia Pragensis S. Viti Martyris*, s. 70-73. NK ČR, sign. 75 C 422.

R/. Posui adjutorium super potentatem, & exaltavi electum de plebe mea: * Manus enim mea auxiliabitur ei.

V/. Inveni David servum meum, oleo sancto meo unxi eum. Manus.

Lectio VI.

Delatus ad Joannem VIII. Methudius, quòd ab Apostolicae Sedis dogmatibus deflecteret, Romam est accîtus. Coacta Synodo, cùm fidem suam omnibus probavisset, ab eodem Pontifice, magno cum honore dimissus, ac Moraviae Principi diligenter commendatus fuit, universis eidem parêre jussis. Multa deinde passus, cùm maximas, quibus premebatur angustias, eidem Pontifici indicâsset, consolatorias ab illo litteras meruit accipere, quibus ad fortiter agendum est summopere animatus. Cyrilli corpus illo ipso in templo Sancti Clementis, quod ejusdem beatissimi Papae, sacris reliquiis ditaverat, unà cum Methudii cineribus religiosissime asservatur.

R/. Iste est, qui ante DEUM magnas virtutes operatus est, & omnis terra doctrinâ ejus repleta est: * Ipse intercedat pro peccatis omnium populorum.

V/. Iste est, qui contempsit vitam mundi, & pervênit ad Coelestia Regna, Ipse intercedat. Gloria Patri. Ipse intercedat.

In tertio Nocturno.

Homilia in Evangelium:

Vigilate.

De communi Confess. pontif. 9. Lectio Feriae occurentis.

Te Deum laudamus.

1735 Vratislav[52]

Die IX. martii.

In Dioecesi Gnesnensi SS. Cyrilli & Methodii Pontif. & Conf. Semiduplex.

Oratio.

Omniponens sempiterne Deus, qui nos per beatos Pontifices, & confessores tuos, nostrosque patronos, Cyrillum, & Methodium ad unitatem fidei Christianae vocare dignatus es, praesta quaesumus, ut qui in praesenti eorum festivitate laetamur, ipsorum etiam meritis gloriam consequi mereamur aeternam. Per Dominum nostrum.

Ex Annalibus variis.

Lectio IV.

Sancti Confessores, & Pontifices Cyrillus, & Methodius fratres, Constantini Thessalonicensis, cognomento Philosophi, cujus Constantinopolitani erant filii. Cum adolevissent, Presbyteratus Ordinem Constantinopoli consecuti, gentium Slavinarum primi doctores, virique Apostolici facti sunt Cyrillus Gazaros, magnam Slavinorum gentem, qui tum Tauricam peninsulam vicinisque regiones incolebant à Michaële Imperatore missus, ad Christi fidem convertit. Chersonesum Heracliam ejus peninsulae civitatem Graecam cùm accessisset, dúmque ibi primùm Gazarorum linguam disceret, sancti Clementis Pontificis Romani corpus, cú (sic!) anchora eidem alligata, in vicino mari templóque marmoreo invenit. Quod acceptum dum secum circumferret, magna miracula Deus passim per illud operatus est.

Lectio V.

[52] *Officia propria patronorum Regni Poloniae*, s. 17-18.

Constantinopolim cùm rediisset Cyrillus, denuo à Suatoplugo rege Moraviae ad Imperatorem venit legatio, petente Cyrillum sibi mitti, ejusdem religionis decendae gratià. Assumpto igitur fratre Methodio, longum iter ingressus, ad Volgaros Danubii accolas primùm divertit: eis itidem fidem Christi, sacrásque Litteras in eorum linguam conversas tradidit: eas videlicet, quibus non tantùm omnes Volgarorum populi, sed multae quoque aliae utuntur nationes, quae lumen fidei à Volgaris mutuatae sunt.

Lectio VI.

Ad Moravos deinde ambo, non sinè coprore sancti Clementis, perveniunt: Suatoplugum regem, Velogradi sedem habentem, cum sua gente baptizant: quin & Boëmiae Ducem Boriuoium, cum sua uxore sancta Ludimila eodem sacro lavacro tingunt. Archiepiscopus Velogradi Cyrillus ordinatur: cui adduntur, in amplo Suatoplugi regno, septem alii suffraganei Episcopi. Fundatis tandem ecclesiis, & Christi opere perfecto, sancti Clementis corpus Romam deferunt: & à Nicolao primo Pontifice impetrant, ut gentibus à se baptizatis linguà vetnaculà obire sacra liceret. Quod divino responso approbatum esse fertur; ut omnis spiritus laudaret Dominum.

1766 Praha[53]

Die IX. Martii.

SS. Cyrilli & Methudii Confessorum ac Pontificum. Duplex majus. Omnia de communi Confessorum Pontificum, praeter sequentia.

V/. Amavit eum Dominus & ornavit eum.

R/. Stolam Gloriae induit eum.

Ad Magnif. Antiph.

Sacerdos & Pontifex, & virtutum opifex, pastor bone in populo, ora pro nobis Dominum.

Oratio.

Omnipotens sempiterne DEus, qui nos per Beatos Pontifices & Confessores, Cyrillum & Methudium, ad unitatem fidei Christianae vocare dignatus es, praesta quaesumus: ut qui praesenti eorum festivitate laetamur, ipsorum etiam meritis gloriam consequi mereamur aeternam. Per Dominum.

In primo Nocturno.

Lectio de Libro Ecclesiastici:

Laudemus viros gloriosos & Parentes nostros, &c.

Ex comm. Confess. Pontificum.

In secundo Nocturno.

Lectio iv.

Ex Breviario Pragensi.

Cyrillus vitae sanctitate, rerumque gestarum gloria maxime illustris fuit. Nicolao primo Summo Pontifice, Sancti Clementis Papae corpus Romam ab illo advectum, atque in templo, quod in ejusdem beatissimi Martyris honorem antea extructum fuerat, reconditum est. Methudium fratrem habuit vitae genere, ac moribus planè germanum, quem ab Adriano II. ad fidem propagandam missum, Joannes Octavus testatur.

[53] *Officia Propria Sanctorum, Quorum Memoriam S. Metroplitana Ecclesia Pragensis S. Viti Martyris Totaque Archi-Episcopalis*, [1766], s. 56-59.

R/. Inveni David servum meum, oleo Sancto meo unxi eum: * Manus enim mea auxiliabitur ei. V/. Nihil proficiet inimucus in eo. Et filius iniquitatis non nocebit ei. Manus.

Lectio v.

Multarum regionum gentes, una cum eorum Regibus ad Christi fidem perduxere, ac inprimis Suatoplucum, qui apud Moravos late imperabat. Hujus exemplo Borzivojus Bohemorum Dux, tum ejus uxor Ludmilla, Martyrio, quam principatu clarior, liberique baptismum susceperunt; ita Christi fides in Bohemiam finitimasque provincias fuit inducta, quae consequentibus deinde temporibus per easdem est mirifice propagata.

R/. Posui adjutorium super potentatem, & exaltavi electum de plebe mea: * Manus enim mea auxiliabitur ei. V/. Inveni David servum meum, oleo sancto meo unxi eum. Manus.

Lectio vi.

Delatus ad Joannem VIII. Methudius, quod ab Apostolicae Sedis dogmatibus deflecteret, Romam est accitus. Coacta Synodo, cum fidem suam omnibus probavisset, ab eodem Pontifice, magno cum honore dimissus, ac Moraviae Principi diligenter commendatus fuit, universis eidem parere jussis. Multa deinde passus, cum maximas, quibus premebatur angustias, eidem Pontifici indicasset, consolatorias ab illo litteras meruit accipere, quibus ad fortiter agendum est summopere animatus. Cyrilli corpus illo ipso in templo Sancti Clementis, quod ejusdem beatissimi Papae, sacris reliquiis ditaverat, una cum Methudii cineribus religiosissime asservatur.

R/. Iste est, qui ante DEUM magnas virtutes operatus est, & omnis terra doctrinâ ejus repleta est: * Ipse intercedat pro peccatis omnium populorum. V/. Iste est, qui contempsit vitam mundi, & pervenit ad Coelestia Regna. Ipse intercedat. Gloria Patri. Ipse intercedat.

In tertio Nocturno

Homil. in Evangelium:

Vigilate.

De communi Confess. Pontif. 9. Lectio Feriae occurentis.

Te DEUM laudamus.

1767 Praha[54]

Die IX. Martii.

SS. Cyrilli & Methudii Confessorum ac Pontificum. Duplex majus. Omnia de communi Confessorum Pontificum, praeter sequentia.

V/. Amavit eum Dominus & ornavit eum.

R/. Stolam Gloriae induit eum.

Ad Magnif. Antiph.

Sacerdos & Pontifex, & virtutum opifex, pastor bone in populo, ora pro nobis Dominum.

Oratio.

Omnipotens sempiterne Deus, qui nos per Beatos Pontifices & Confessores, Cyrillum & Methudium, ad universitatem fidei Christianae vocare dignatus es, praesta quaesumus: ut qui praesenti eorum festivitate laetamur, ipsorum etiam meritis gloriam consequi mereamur aeternam. Per Dominum.

[54] *Officia Propria Sanctorum, Quorum Memoriam S. Metroplitana Ecclesia Pragensis S. Viti Martyris Totaque Archi-Episcopalis*, 1767, s. 31-32. NK ČR, sign. 46 B 10.

In primo Nocturno.

Lectio de Libro Ecclesiastici:

Laudemus viros gloriosos & Parentes nostros, &c.

Ex comm. Confess. Pontificum.

In secundo Nocturno.

Lectio iv.

Ex Breviario Pragensi.

Cyrillus vitae sanctitate, rerumque gestarum gloria maxime illustris fuit. Nicolao primo Summo Pontifice, Sancti Clementis Papae corpus Romam ab illo advectum, atque in templo, quod in ejusdem beatissimi Martyris honorem antea extructum fuerat, reconditum est. Methudium fratrem habuit vitae genere, ac moribus planè germanum, quem ab Adriano II. ad fidem propagandam missum, Joannes Octavus testatur.

R/. Inveni David servum meum, oleo Sancto meo unxi eum: * Manus enim mea auxiliabitur ei. V/. Nihil proficiet inimucus in eo. Et filius iniquitatis non nocebit ei. Manus.

Lectio v.

Multarum regionum gentes, una cum eorum Regibus ad Christi fidem perduxere, ac inprimis Suatoplucum, qui apud Moravos late imperabat. Hujus exemplo Borzivojus Bohemorum Dux, tum ejus uxor Ludmilla, Martyrio, quam principatu clarior, liberique baptismum susceperunt; ita Christi fides in Bohemiam finitimasque provincias fuit inducta, quae consequentibus deinde temporibus per easdem est mirifice propagata.

R/. Posui adjutorium super potentatem, & exaltavi electum de plebe mea: * Manus enim mea auxiliabitur ei. V/. Inveni David servum meum, oleo sancto meo unxi eum. Manus.

Lectio vi.

Delatus ad Joannem VIII Methudius, quod ab Apostolicae Sedis dogmatibus deflecteret, Romam est accitus. Coacta Synodo, cum fidem suam omnibus probavisset, ab eodem Pontifice, magno cum honore dimissus, ac Moraviae Principi diligenter commendatus fuit, universis eidem parere jussis. Multa deinde passus, cum maximas, quibus premebatur angustias, eidem Pontifici indicasset, consolatorias ab illo litteras meruit accipere, quibus ad fortiter agendum est summopere animatus. Cyrilli corpus illo ipso in templo Sancti Clementis, quod ejusdem beatissimi Papae, sacris reliquiis ditaverat, una cum Methudii cineribus religiosissime asservatur.

R/. Iste est, qui ante DEUM magnas virtutes operatus est, & omnis terra doctrinâ ejus repleta est: * Ipse intercedat pro peccatis omnium populorum.

V/. Iste est, qui contempsit vitam mundi, & pervenit ad Coelestia Regna. Ipse intercedat. Gloria Patri. Ipse intercedat.

In tertio Nocturno

Homilia in Evangelium:

Vigilate.

De communi Confess. pontif. 9. Lectio Feriae occurentis.

Te Deum laudamus.

1777 Rakúsko (a Uhorsko)[55]

Ofícium schválil pp Pius VI. dňa 21. júla 1777 pre všetky diecézy rakúskej monarchie.

SS. Cyrilli et Methodii
Episc. Confessorum.
Duplex.

Oratio.

Omnipotens sempiterne DEUS, qui, nos per Beatos Pontifices, & Confessores tuos Cyrillum, & Methodium ad unitatem fidei Christianae vocare dignatus es; praesta quaesumus, ut qui praesenti eorum festivitate laetamur, ipsorum etiam meritis gloriam consequi mereamur aeternam. Per Dominum nostrum &c.

In I. nocturno. *De Libro Ecclesiastici* [Lectio I. Cap. 44.] Laudemus viros gloriosos: *De Communi. 2. loco*.

In II. nocturno.

Lectio IV.

Cyrillus vitae sanctitate, rerumque gestarum gloria maxime illustris fuit. Nicolao primo summo Pontifice sancti Clementis Papae corpus Romam ab illo advectum, atque in templo, quod in ejusdem beatissimi Martyris honorem antea extructum fuerat, reconditum est. Methodium fratrem habuit vitae genere, ac moribus plane germanum, quem ab Hadriano secundo ad fidem propagandam missum Joannes octavus testatur.

R/. Inveni David servum meum, oleo sancto meo unxi eum: * Manus enim mea auxiliabitur ei.

V/. Nihil proficiet inimicus in eo, & filius iniquitatis non nocebit ei. Manus enim.

Lectio V.

Multarum Regionum gentes, una cum earum Regibus ad Christi fidem perduxere, ac imprimis Svatoplucum, qui apud Moravos late imperabat. Hujus exemplo Borzivojus Bohemorum Dux, tum ejus uxor Ludmilla Martyrio quam principatu clarior, liberique baptismum susceperunt. Ita Christi fides in Bohemiam finitimasque provincias fuit inducta, quae consequentibus deinde temporibus per eosdem est mirifice propagata.

R/. Posui adjutorium super potentem, & exaltavi electum de plebe mea: Manus enim mea auxiliabitur ei.

V/. Inveni David servum meum, oleo sancto meo unxi eum. Manus.

Lectio VI.

Delatus ad Joannem octavum Methodius, quod ab Apostolicae sedis dogmatibus deflecteret, Romam est accitus. Coacta Synodo, cum fidem suam omnibus probavisset, ab eodem Pontifice, magno cum honore dimissus, ac Moraviae principi diligenter commendatus fuit, universis eidem parere jussis. Multa deinde passus, cum maximas, quibus premebatur, angustias eidem Pontifici endicasset, consolatorias ab illo literas meruit accipere, quibus ad fortiter agendum est summopere animatus. Cyrilli corpus illo ipso in templo S. Clementis, quod ejusdem beatissimi Papae sacris reliquiis ditaverat, una cum Methodii cineribus religiosissime asservatur.

[55] *Officia nova propria Dioecesis Scepusiensis, et alia quae in antiquioribus breviariis non reperiuntur*. Cassoviae : Typis Joannis Josephi Ellinger, [1795], s. 103-105.

R/. Iste est, qui ante Deum magnas virtutes operatus est, & omnis terra doctrina ejus repleta est. * Ipse intercedat pro peccatis omnium populorum.

V/. Iste est, qui contempsit vitam mundi, & pervenit ad caelestia regna. Ipse intercedat. Gloria Patri. Ipse intercedat.

In III. nocturno. Vigilate, quia nescitis &c. *De Communi 2do loco*.

1829 Košice[56]

Oratio.

Omnipotens sempiterne Deus, qui nos per Beatos Pontifices et Confessores tuos Cyrillum, et Methodium ad unitatem fidei Christianae vocare dignatus es; praesta quaesumus, ut qui praesenti eorum festivitate laetamur, ipsorum etiam meritis gloriam consequi mereamur aeternam. Per Dominum nostrum…

In I. nocturno.

De Libro Ecclesiastici.

Lectio I. Cap. 44.[57]

Laudemus viros gloriosos, et parentes nostros in generatione sua. Multam gloriam fecit Dominus magnificentia sua a saeculo. Dominantes in potestatibus suis, homines magni virtute, et prudentia sua praediti, nunciantes in Prophetis dignitatem Prophetarum, et imperantes in praesenti populo, et virtute prudentiae populis sanctissima verba. In peritia sua requirentes modos musicos, et narrantes carmina scripturarum.

In II. nocturno.

Lectio IV.

Cyrillus vitae sanctitate, rerumque gestarum gloria maxime illustris fuit. Nicolao primo summo (sic!) Pontifice Sancti Clementis Papae corpus Romam ab illo advectum, atque in templo, quod in ejusdem Beatissimi Martyris honorem antea extructum fuerat, reconditum est. Methodium fratrem habuit vitae genere, ac moribus plane germanum, quem ab Hadriano secundo ad fidem propagandam missum Joannes octavus testatur.

Lectio V.

Multarum regionum gentes, una cum earum regibus ad Christi fidem perduxere, ac imprimis Svatoplucum, qui apud Moravos late imperabat. Hujus exemplo Borzivojus Bohemorum Dux, tum ejus uxor Ludmilla Martyrio quam principatu clarior, liberique baptismum susceperunt. Ita Christi fides in Bohemiam finitimasque provincias fuit inducta, quae consequentibus deinde temporibus per eosdem est mirifice propagata.

Lectio VI.

Delatus ad Joannem octavum Methodius, quod ab Apostolicae sedis dogmatibus deflecteret. Romam est accitus. Coacta Synodo, cum fidem suam omnibus probavisset, ab eodem Pontifice, magno cum honore dimissus, ac Moraviae principi diligenter commendatus fuit, universis eidem parere jussis. Multa deinde passus, cum maximas, quibus premebatur, angustias eidem Pontifici endicasset, consolatorias ab illo literas meruit accipere, quibus ad fortiter

[56] *Officia nova propria Dioecesis Cassoviensis*, s. 167-171.

[57] Ako prvý toto miesto v súvislosti so sv. CM použil Juraj Fándly ako hlavnú myšlienku svojej kázne. GAŠPAREC, Ignác: *Cyrilometodská tradícia u bernolákovcov*, s. 36-40.

agendum est summopere animatus. Cyrilli corpus illo ipso in templo S. Clementis, quod ejusdem Beatissimi Papae sacris reliquiis ditaverat, una cum Methodii cineribus religiosissime asservatur.

In III. nocturno.

Lectio S. Evangelii secundum Mattheum.

Lectio VII. Cap. 24.

In illo tempore, dixit Jesus discipulis suis: Vigilate, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit. Et reliqua.

Homilia S. Hilarii Episcopi.

Comment. in Matthaeum can. 26. in fine.

Ut ignorantiam illam diei omnibus taciti, non sine utilis silentii ratione esse sciremus, vigilare nos Dominus propter adventum furis admonuit, et orationum assiduitate detentos, omnibus praeceptorum suorum operibus inhaerere. Furem enim esse ostendit zabulum, ad detrahenda ex nobis spolia pervigilem, et corporum nostrorum domibus insidiantem: ut ea incuriosis nobis, et somno deditis, consiliorum suorum atque ille cebrarum jaculis perfodiat. Paratos igitur esse nos convenit: quia diei ignoratio intendam sollicitudinem suspensae exspectationis exagitat.

Lectio VIII. Can. 27.

Quisnam est fidelis servus et prudens, quem constituit Dominus super familiam suam? Quamquam in commune nos ad indefessam vigilantiae curam adhortetur: specialem tamen populi principibus, id est Episcopis, in expectatione adventuque suo sollicitudinem mandat. Hunc enim servum fidelem atque prudentem, praepositum familiae significat, commoda atque utilitates commissi sibi populi curantem. Qui si dicto audiens, et praceptis obediens erit, id est, si doctrinae opportunitate et veritate infirma confirmet, disrupta consolidet, depravata convertat, et verbum vitae in aeternitatis cibum alendae familiae despendat, atque haec agens, hisque immorans deprehendatur, gloriam a Domino tamquam dispensator fidelis, et villicus utilis consequetur, et super omnia bona constituetur; id est, in Dei gloria collocabitur, quia nihil sit ultra, quod melius sit. † Quod si contuens longam Dei patientiam, quae in profectum humanae salutis extenditur, adversum conservos insolescet, et saeculi malis vitiisque se tradet, praesentium tantum curam in cultu ventris exercens: desperata die Dominus adveniet, eumque a bonis, quae spoponderat, dividet, portionemque ejus cum hypocritis in poenae aeternitate constituet: quia adventum desperaverit, quia mandatis non obtemperaverit, quia praesentibus studuerit, quia viat gentium vixerit; quia desperatione judicii commissam sibi familiam fame, siti, caede vexaverit.

1852 Olomouc[58]

Die IX. Martii.

In Festo Sanctorum Cyrilli et Methodii Episcoporum Confessorum Moraviae Apostolorum ac Patronorum.

Duplex primae classis.

Officium de Communi Poritificum Confessorum praeter ea, quae hic propria adnotantur.

Ad Magnif. in utrisque Vesperis:

Antiph. Sapientiam Sanctorum laudent populi et laudem eorum nunciet Ecclesia.

Oratio.

Omnipotens sempiterne Deus, qui nos ad unitatem Fidei christianae per beatos Cyrillum et Methodium, Confessores tuos atque Pontifices, misericorditer vocare dignatus es: praesta

[58] *Proprium officiorum divinorum pro Clero Archidiocesis Olomucensis*, s. 110-112.

quesumus: ut qui praesenti eorum Solemnitate merito laetamur, ipsorum piis precibus ad gloriam pervenire mereamur aeternam. Per Dominum nostrum.

In I. Nocturno.

Lectiones: Laudemus viros gloriosos, de Communi Confessorum Pontificum secundo loco.

In II. Nocturno.

Lectio IV.

Cyrillus et Methodius, germani Fratres Thessalonicenses, exacta adolescentia, monasticum amplexi sunt Institutum, in quo vitae sanctitate et doctrina floruerunt. Apostolico muneri jam maturi, Evangelium in Moravia annuntiaverunt. Idcirco Nicolaus Summus Pontifex ipsos Romam evocavit, ut, quae pro salute animarum gesserant, eidem significarent. Illi autem accepto tam laeto nuntio valde gavisi sunt, quod ab Apostolica Sede vocari mererentur.

Lectio V.

Porro Nicolaus, sive qui ei successerat Adrianus secundus, honorificentissime eos excepit, eorumque in propaganda Religione studium vehementer miratus, utrumque Episcopali Dignitate auctum, tamquam Pastores proprios gregi illi, quem verbo et exemplo jam congregaverant, praefecit. Tunc acrius concredito sibi muneri instantes, Divini verbi sonum usque ad ultimas Moraviae terras effuderunt. Verum tam copiosae frugi invidens inimicus homo, interseruit zizania. Methodius namque malignantium laqueis irretitus, Romam, quo idcirco vocabatur, petere coactus est. Ibi vero quum ejus doctrina probata et collaudata esset, iterum illius Ecclesiae regimen eidem a Joanne Pontifice confirmatum est, datis in id Apostolicis Litteris ad Moraviae Principem.

Lectio VI.

Methodio petente idem Joannes octavus facultatem celebrandi Divina Officia suo idiomate Moravis elargitus est, ea adhibita lege, ut Evangelium latina etiam lingua caneretur. Ipsi itaque quum illyricum idioma optime callerent, Sacros Codices in illud verterunt, excogitato itidem litterarum alphabeto, quod adhuc audit Cyrillianum. Emenso laborum cursu, ad Coelum evolarunt. Eos autem tamquam Apostoles et Patronos universa Moravorum gens longe lateque ad extremos borealis orbis fines propagata agnoscit et veneratur septimo Idus Martii. Corpora vero eorum asservantur Romae in Basilica Sancti Clementis Papae, cujus Corpus jam ab ipsis ex taurica Chersonesu delatum fuit, quum ad Urbem vocati summa pietate atque observatia Apostolica mandata sunt exequuti.

In III. Nocturno.

Lectiones de Homilia Sancti Hilarii Episcopi in Evangelium: Vigilate, ut in Communi secundo loco. In Quadragesima IX. Lectio de Homilia et commemoratio Feriae.

1887 Spišské Podhradie[59]

In II. nocturno

Lectio IV.

Ex Litteris Encyclicis Leonis PP. XIII.

Cyrillus et Methodius fratres germani, Thessalonicae amplissimo loco nati, Constantinopolim mature concesserunt, ut in ipsa urbe Orientis principe humanitas artes

[59] *Officia propria sanctorum dioecesis Scepusiensis*, s. 119-125.

addiscerent. Uterque plurimum brevi profecerunt: sed maxime Cyrillus, qui tantam scientiarum laudem adeptus est, ut singularis honoris causa philosophus appellaretur. Deinde monachum agere Methodius coepit; Cyrillus autem dignus est habitus, cui Theodora imperatrix, auctore Ignatio Patriarcha, negotium daret erudiendi ad fidem christianam Chasaros trans Chersonesum incolentes; quos praeceptis suis edoctos et Dei numine instinctos, multiplici superstitione deleta ad Jesum Christum adiunxit. Recenti christianorum communitate optime constituta, Constantinopolim rediit alacer, atque in monasterium Polychronis, quo se iam Methodius receperat, Cyrillus ipse secessit. Interim cum res trans Chersonesum prospere gestas ad Rastilaum Moraviae principem fama detulisset, is de aliquot operariis evangelicis Constantinopoli arcessendis cum Constantinopoli arcessendis cum imperatore Michaele tertio egit. Igitur Cyrillus et Methodius illi expeditioni destinati, et in Moriaviam celebri laetitia excepti, animos christianis institutionibus tanta vi, tamque operosa insdustria excolendos aggerediuntur, ut non longo intervallo e agens nomen Jesu Christo libentissime dederit. Ad eam rem non parum scientia valuit dictionis Slavonicae, quam Cyrillus ante perceperat, multumque potuerunt utriusque testamenti litterae, quas protprio populi sermone reddiderat: nam Cyrillus et Methodius principes inveniendi fuerunt ipsas litteras, quibus est sermo ipsorum Slavorum signatus et expressus, eaquae de causa eiusdem sermonis auctores non immerito habentur.

Lectio V.

Cum rerum gestarum gloriam secundus rumor Romam nuntiasset, sanctus Nicolaus primus Pontifex maximus fratres optimos Romam contendere iussit. Illi Romanum iter ingressi, reliquias sancti Clementis primi Pontificis maximi, quas Cyrillus Chersonae repererat, secum advehunt. Quo nuntio, Hadrianus secundus, qui Nicolao demortuo fuerat suffectus, clero populoque comitante obviam eis magna cum honoris significatione progreditur. Deinde Cyrillus et Methodius de munere apostolico, in quo essent sancte laborioseque versati, ad Pontificem maximum, assidente clero, referunt; cum autem eo nomine ab invidis accusarentur, quod sermonem Slavonicum in perfunctione munerum sacrorum usurpavissent, causam dixere rationibus tam certis tamque illistribus, ut pontifex et clerus et laudarint homines et probarint. Tum ambo iurati se in fide beati Petri et Pontificum Romanorum permansuros, episcopi ab Hadriano consecrati sunt. Sed erat provisum divinitus, ut Cyrillus vitae cursum Romae conderet, virtute magis quam aetate maturus. Itaque defuncti corpus elatum funere publico, in ipso sepulchro quod sibi Hadrianus exstruxerant compositum fuit; tum ad sancti Clementis deductum, et hujus prope cineres conditum. Cumque veheretur per urbem inter festos psalmorum cantus, non tam funeris quam triumphi pompa, visus est populus Romanus libamenta honorum coelestium viro sanctissimo detulisse. Methodius vero in Moraviam regressus, ibique factus forma gregis ex animo, rei catholicae inservire maiore in dies studio institit. Quin etiam Pannonios, Bulgaros, Dalmatas in fide christiani nominis confirmavit; in Carinthiis autem ad unius veri Dei cultum traducendis olurimum elaboravit.

Lectio VI.

Apud Joannem octavum, qui Hadriano successerat, iterum de suspecta fide violatoque more maiorum, accusatus, ac Romam venire iussus, coram Joanne, et episcopis aliquot cleroque urbano, facile vicit catholicam prorsus fidem et se retinuisse constanter, et ceteros diligenter edocuisse; quod vero ad linguam Slavonicam in sacris peragendis usurpatam, se certis de causis ex venia Hadriani Pontificis, nec Sacris Litteris repugnantibus, iure fecisse. Quapropter in re praesenti complexus Methodium Pontifex, potestatem ejus archiepiscopalem, expeditionemque Salvonicam, datis etiam litteris, ratam esse iussit. Quare Methodius in Moraviam reversus adsignatum sibi munus explere vigilantius perserveravit, pro quo et exsilium libenter pasus est. Bohemorum principem eiusque uxorem ad fidem perduxit, et in ea gente christianum nomen longe lateque vulgavit. Evangelii lumen in Poloniam nivexit, et, ut nonnulli Scriptores tradunt, sede episcopali Leopoli fundata, in Moscoviam protprii nominis digressus, thronum pontificalem Kiowensem constituit. demum in Moraviam reversus est ad suos; iamque sese abripi ad humanum existum sentiens, ipsemet sibi successorum designavit, clerumque et populum supremis praeceptis

ad virtutem cohortatus, ea vita, quae sibi via in coelum fuit, placidissime defunctus est. Uti Cyrillum Roma, sic Methodium Moravia decedentem summo honore prosecuta est. Illorum vero festum, quod apud Slavoniae populos iamdiu celebrari consueverat, Leo decimustertius Pontifex Maximus cum Officio ac Missa propria in universa Ecclesia quotannis agi praecepit.

In III. nocturno.

Lectio sancti Evangelii secundum Lucam (cap. 10).

Lectio VII.

In illo tempore: Designavit Dominus et alios septuaginta duos: et misit illos binos ante faciem suam, in omnem civitatem et locum, quo erat ipse venturus. Et reliqua.

Homilia sancti Gregorii papae.

Homilia 17. in Evang.

Dominus et Salvator noster, fratres, carissimi, aliquando nos sermonibus, aliquando ver operibus admonet. Ipsa etenim facta eius praecepta sunt, quia dum aliquid tacitus facit, quid agere debeamus innotescit. Ecce enim binos in praedicationem discipulos mittit, quia duo sunt praecepta caritatis, Dei videlicet amor et proximi: et minus quam inter duos, caritas haberi non potest. Nemo enim proprie ad semetipsum habere caritatem dicitur: sed dilectio in alterum tendit, ut caritas esse possit.

Lectio VIII.

Ecce enim binos ad praedicandum discipulos Dominus mittit, quatenus hoc nobis tacitus innuat, quia qui caritatem erga alterum non habet, praedicationis officium suscipere nullatenus debet. Bene autem dicitur, quia misit eos ante faciem suam in imnem civitatem et locum, quo erat ipse venturus. Praedicatores enim suos Dominus sequitur: quia praedicatio praevenit, et tunc ad mentis nostrae habitaculum Dominus venit, quando verba exhortationis praecurrunt: atque per hoc veritas in mente suscipitur.

Lectio IX.

Hinc namque eisdem praedicatoribus Isaias dicit: Parate viam Domini, rectas facite semitas Dei nostri. hinc filiis Psalmista ait: Iter facite ei qui adscendit super occasum. Super occasum namque Dominus adscendit: quia unde in passione occubuit, inde maiorem suam gloriam resurgendo manifestavit. Super occasum videlicet adscendit, quia mortem quam pertulit, resurgendo clacavit. Ei ergo qui adscendit super occasum, iter facimus, cum nos eius gloriam vestris mentibus, per amoris sui praesentiam illustret.

1915 Praha[60]

Die 5 Julii

Ss. Cyrilli et Methodii

Epp. et Conf., Patronorum min. princ. Regni, duplex II classis

In I Vesperis

Ant. de Laud. Ps. de Communi Apostolorum

Capitulum Eccli 44

Sapiéntiam sanctórum narrent pópuli, et laudem eórum núntiet Ecclésia: et nomen eórum in generatiónem et generatiónem.

[60] *Officia propria Provinciae Pragensis*, s. 59-72.

Hymnus
Sédibus caeli nítidis recéptos
Dícite athlétas géminos, fidéles;
Slávicae duplex cólumen, decúsque
Dícite gentis.

Hos ámor fratres sociávit unus,
Unaque abdúxit píetas erémo,
Ferre quo multis célerent beátae
Pígnora vitae.

Luce, quae templis súperis renídet,
Búlgaros complent, Móravos, Bohémos;
Mox feras turmas numerósa Petro
Agmina ducunt.

Débitam cincti méritis corónam
Périge o flecti lácrimis precántum;
Prisca vos Slavis opus est datóres
Dona tuéri.

Quaeque vos clamat generósa tellus
Servet aetérnae fídei nitórem;
Quae dedit princeps, dabit ipsa semper
Roma salútem.

Gentis humánae Sator et Redémptor,
Qui bonus nobis bona cuncta praebes,
Sint tibi grates, tibi sit per omne
Glória saeclum. Amen.

V/. Sacerdótes tui induántur justítiam. R/. Et sancti tui exsúltent.

Ad Magnif. Ant. O quam speciósi pedes evangelizántium pacem, evangelizántium bona, dicéntium Sion: regnábit Deus tuus.

Oratio

Omnípotens sempitérne Deus, qui nos per beátos Confessóres tuos atque Pontífices Cyríllum et Methódium ad agnitiónem tui nóminis veníre tribuísti: praesta; ut quorum festivitáte gloriámur, eórum consórtio copulémur. Per Dóminum.

[…]

In I. Nocturno

Invit. Regem Confessórum Dóminum, * Veníte adorémus.

Hymnus ut supra in I Vesperis.

In I. Nocturno

Ant. Novit Dóminus viam justórum, qui in lege ejus meditántur die ac nocte.

Psalmi ut in Communi Conf. Pont.

Ant. Praedicántes praecéptum Dómini, constitúti sunt in monte sancto ejus.

Ant. Tu es glória nostra, tu es suscéptor noster Dómine: tu exaudísti nos de monte sancto tuo.

V/. Sacerdótes tui induántur justítiam. R/. Et sancti tui exsúltent.

De libro Ecclesiástici

Lectio I Cap. 44

Laudémus viros gloriósos et paréntes nostros in generatióne sua. Multam glóriam fecit Dóminus magnificéntia sua a sáeculo. Dominántes in potestátibus suis, hómines magni virtúte, et prudéntia sua práeditii, nuntiántes in Prophétis dignitátem Prophetárum, et imperántes in praesénti pópulo, et virtúte prudéntiae pópulis sanctíssima verba. In perítia sua requiréntes modos músicos, et narrántes cármina Scripturárum.

R/. Isti sunt duo viri misericórdiae, qui assístunt ante Dóminum, * Dominatórem univérsae terrae. V/. Isti sunt duae olívae, et duo candelábra lucéntia ante Dóminum. Dominatórem.

Lectio II

Hómines dívites in virtúte, pulchritúdinis stúdium habéntes, pacificántes in dómibus suis. Omnes isti in generatiónibus gentis suae glóriam adépti sunt, et in diébus suis habéntur in láudibus. Qui de illis nati sunt, reliquérunt nomen narrándi laudes eórum: et sunt, quorum i non est memória: periérunt, quasi qui non fúerint: et nati sunt, quasi non nati, et fílii ipsórum cum ipsis.

R/. Isti dirécti sunt in conversiónem géntium: * Et tulérunt abominatiónem impietátis. V/. Virtúte magna reddébant testimónium Jesu Christi Dómini nostri. Et tulérunt.

Lectio III

Sed illi viri misericórdiae sunt, quorum pietátes non defuérunt: cum sémine eórum pérmanent bona, haeréditas sancta nepótes eórum, et in testaméntis stetit semen eórum: et fílii eórum propter illos usque in aetérnum manent: semen eórum et glória eórum non derelinquétur. Córpora ipsórum in pace sepúlta sunt, et nomen eórum vivit in generatiónem et generatiónem. Sapiéntiam ipsórum narrent pópull, et laudem eórum núntiet Ecclésia.

R/. Isti sunt viri sancti, quos elégit Dóminus in caritáte non ficta: * Et dedit illis glóriam sempitérnam. V/. Sancti per fidem vicérunt regna, operáti sunt justítiam. Et dedit. Glória Patri. Et dedit.

In II Nocturno

Ant. Mirificávit Dóminus Sanctos suos, et exaudívit eos clamántes ad se.

Ant. Scuto bonae voluntátis tuae coronásti nos, Dómine.

Ant. Dómine, Dóminus noster, quam admirábile est nomen tuum in univérsa terra! quia glória et honóre coronásti Sanctos tuos, et constituísti eos super ópera mánuum tuárum.

V/. Sacerdótes ejus índuam salutári. R/. Et sancti ejus exsultatióne exsultábunt.

Lectio IV

Ex Litteris Encyclicis Leonis PP. XIII

Cyríllus et Methódius fratres germáni, Thessalonícae amplíssimo loco nati, Constantinópolim matúre concessérunt, ut in ipsa urbe Oriéntis príncipe humanitátis artes addíscerent. Utérque plúrimum brevi profecérunt; sed máxime Cyríllus, qui tantam scientiárum laudem adéptus est, ut singuláris honóris causa philósophus appellarétur. Deínde mónachum ágere Methódius coepit; Cyríllus autem dignus est hábitus, cui Theodóra imperátrix, auctóre Ignátio

Patriárcha, negoótium daret erudiéndi ad fidem christiánam Cházaros trans Chersonésum incoléntes; quos praecéptis suis edóctos et Dei númine instínctos, multíplici superstitióne deléta ad Jesum Christum adjúnxit. Recénti christianórum communitáte óptime constitúta, Constantinópolim rédiit álacer, atque in monastérium Polychrónis, quo se jam Methódius recéperat, Cyríllus ipse secéssit. Interim cum res trans Chersonésum próspere gestas ad Rastisláum Moráviae príncipem fama detulísset, is de áliquot operáriis evangélicis Constantinopóli arcesséndis cum imperatóre Michaéle tértio egit. Igitur Cyríllus et Methódius illi expeditióni destináti, et in Moráviam célebri laetítia excépti, ánimos christiánis institutiónibus tanta vi, tamque operósa indústria excoléndos aggrediúntur, ut non longo intervállo ea gens nomen Jesu Christo libentíssime déderit. Ad eam rem non parum sciéntia váluit dictiónis Slavónicae, quam Cyríllus ante percéperat, multúmque potuérunt sacrae utríusque Testaménti lítterae, quas próprio pópuli sermóne reddíderat: nam Cyríllus et Methódius príncipes inveniéndi fuérunt ipsas lítteras, quibus est sermo ipsórum Slavórum signátus et expréssus, eáque de causa ejúsdem sermónis auctóres non jimmérito habéntur.

R/. iv Super muros tuos Jerúsalem, constítui custódes: * Tota die ac nocte non tacébunt, laudáre nomen Dómini. V/. Praedicábunt pópulis fortitúdinem meam, et annuntiábunt géntibus glóriam meam. Tota die.

Lectio V

Cum rerum gestárum glóriam secúndus rumor Romam nuntiásset, sanctus Nicoláus primus Póntifex Máximus fratres óptimos Romam conténdere jussit. Illi Romanum iter ingréssi, relíquias sancti Cleméntis primi Pontíficis Máximi, quas Cyríllus Chersónae repérerat, secum ádvehunt. Quo núntio, Hadriánus secúndus, qui Nicoláo demórtuo fúerat sufféctus, clero populóque comitánte óbviam eis magna cum honóris significatióne progréditur. Deínde Cyríllus et Methódius de múnere apostólico in quo essent sancte laborioséque versáti ad Pontíficem Máximum, assidénte cléro réferunt; cum autem eo nómine ab ínvidis accusaréntur, quod sermónem Slavónicum in perfunctióne múnerum sacrórum usurpavíssent, causam dixére ratiónibus tam certis tamque illústribus, ut Póntifex et clerus et laudárint hómines et probárint. Tum ambo juráti se in fide beáti Petri et Pontíficum Romanórum permansúros, epíscopi ab Hadriáno consecráti sunt. Sed erat provísum divínitus, ut Cyríllus vitae cursum Romae cónderet, virtúte magis quam aetáte matúrus. Itaque defúncti corpus elátum fúnere público in ipso sepúlcro, quod sibi Hadriánus exstrúxerat, compósitum fuit; tum ad sancti Cleméntis dedúctum, et hujus prope cíneres cónditum. Cumque veherétur per urbem inter festos psalmórum cantus, non tam fúneris quam triúmphi pompa, visus est pópulus Románus libaménta honórum caeléstium viro sanctíssimo detulísse. Methódius vero in Moráviam regréssus, ibíque factus forma gregis ex ánimo, rei cathólicae inservíre majóre in dies stúdio ínstitit. Quin étiam Pannónios, Búlgaros, Dálmatas in fide christiáni nóminis confirmávit; in Carínthiis autem ad uníus veri Deri cultum traducéndis plúrimum elaborávit.

R/. v Justi germinábunt sicut lílium: * Et florébunt in aetérnum ante Dóminum. V/. Plantáti in domo Dómini, in átriis domus Dei nostri. Et florébunt.

Lectio VI

Apud Joánnem octávum, qui Hadriáno seccésserat, íterum de sespécta fide violatóque more majórum, accusátus, ac Rómam veníre jussus, coram Joánne, et Epíscopis áliquot cleróque urbáno, fácile vicit cathólicam prorsus fidem et se retinuísse constánter, et céteros diligénter edocuísse; quod vero ad linguam Slavónicam in sacris peragéndis usurpátam, se certis de causis ex vénia Hadriáni Pontíficis, nec Sacris Lítteris repugnántibus, jure fecísse. Quaprópter in re praesénti compléxus Methódium Póntifex, potestátem ejus archiepiscopálem, expeditionémque Slavónicam, datis etiam lítteris, ratam esse jussit. Quare Methódius in Moráviam revérsus assignátum sibi munus explére vigilántius perseverávit, pro quo et exsílium libénter passus est. Bohemórum príncipem ejúsque uxórem ad fidem perdúxit, et in ea gente christiánum nomen longe latéque vulgávit. Evangélii lumen in Polóniam invéxit, et, ut nonnúlli Scriptóres tradunt, sede episcopáli Leópoli fundáta, in Moscóviam próprii nóminis digréssus thronum pontificálem

Kiovénsem constítuit. Demum in Moráviam revérsus est ad suos: jamque sese ábripi ad humánum éxitum séntiens, ípsemet sibi successórem designávit, clerúmque et pópulum suprémis praecéptis ad virtútem cohortátus, ea vita, quae sibi via in caelum fuit, placidíssime defúnctus est. Uti Cyríllum Roma, sic Methódium Morávia decedéntem summo honóre prosecúta est. Illórum vero festum, quod apud Slavóniae pópulos jámdiu celebrári consuéverat, Leo décimus tértius Póntifex Máximus cum Offício ac Míssa própria in univérsa Ecclésia quotánnis agi praecépit.

R/. vi Isti sunt, qui ante Deum magnas virtútes operáti sunt, et omnis terra doctrína eórum repléta est: * Ipsi intercédant pro peccátis ómnium populórum. V/. Isli sunt, qui contempsérunt vitam mundi, et pervenérunt ad caeléstia regna. Ipsi. Glória Patri. Ipsi.

In III Nocturno

Ant. Dómine, qui operáti sunt justítiam, habitábunt in tabernáculo tuo, et requiéscent in monte sancto tuo.

Ant. Posuísti, Dómine, super caput eórum corónam de lápide pretióso.

Ant. Haec est generátio quaeréntium Dóminum, quaeréntium fáciem Dei Jacob.

V/.Sacerdótes Dómini, benedícite Dóminum. R/. Servi Dómini, hymnum dícite Deo.

Lectio sancti Evangélii secúndum Lucam.

Lectio VII Cap. 10

In illo témpore: Designávit Dóminus et álios septuagínta duos: et misit illos binos ante fáciem suam in omnem civitátem et locum, quo erat ipse ventúrus. Et réliqua.

Homilía sancti Gregórii Papae

Homilia 17 in Evangelia

Dóminus et Salvátor noster, fratres caríssimi, aliquándo nos sermónibus, aliquándo vero opéribus ádmonet. Ipsa étenim facta ejus praecépta sunt: quia, dum áliquid tácitus facit, quid ágere debeámus, innotéscit. Ecce enim binos in praedicatiónem discípulos mittit: quia duo sunt praecépta caritátis, Dei vidélicet amor, et próximi: et minus quam inter duos cáritas habéri non potest. Nemo enim próprie ad semetipsum habére caritátem dícitur: sed diléctio in álterum tendit, ut cáritas esse possit.

R/. Vidi conjúnctos viros habéntes spléndidas vestes, et Angelus Dómini locútus est ad me, dicens : * Isti sunt viri sancti, facti amíci Dei. V/. Vidi Angelum Dei fortem, volántem per médium caelum, voce magna clamántem, ed dicéntem. Isti sunt.

Bened. Quorum Festum.

Lectio VIII

Ecce enim binos ad praedicándum discípulos Dóminus mittit: quátenus hoc nobis tácitus ínnuat, quia, qui caritátem erga álterum non habet, praedicatiónis offícium suscípere nullátenus debet. Bene autem dícitur, quia misit eos ante fáciem suam in omnem civitátem et locum, quo erat ipse ventúrus. Praedicatóres enim suos Dóminus sequitur: quia praedicátio práevenit, et tunc ad mentis nostrae habitáculum Dóminus venit, quando verba exhortatiónis praecúrrunt: atque per hoc véritas in mente suscípitur.

R/. Sint lumbi vestri praecíncti, et lucérnae ardéntes in mánibus vestris: * Et vos símiles homínibus exspectántibus Dóminum suum, quando revertátur a núptiis. V/. Vigiláte ergo, quia nescítis, qua hora Dóminus vester ventúrus sit. Et vos. Glória Patri. Et vos.

Pro S. Antonio Mar. Zaccaria Conf.

Lectio IX

Antónius María Zaccaría… […]

In Ecclesiis vero Ss. Cyrillo et Methodio dedicatis legilur

Lectio IX

Hinc namque eísdem praedicatóribus Isáias dicit: Paráte viam Dómini, rectas fácite sémitas Dei nostri. Hinc fíliis Psalmísta ait: Iter fácite ei, qui ascéndit super occásum. Super occásum namque Dóminus ascéndit: quia, unde in passióne occúbuit, inde majórem suam glóriam resurgéndo manifestávit. Super occásum vidélicet ascéndit: quia mortem, quam pértulit resurgéndo calcávit. Ei ergo, qui ascendit super occásum, iter fácimus, cum nos ejus glóriam vestris méntibus praedicámus, ut eas et ipse post véniens, per amóris sui praeséntiam illústret.

Te Deum laudámus.

AD LAUDES et per Horas

1. Laudémus viros * gloriósos et paréntes nostros in generatióne sua.

2. Hómines isti * magnae virtútis fuérunt, nuntiántes pópulis sanctíssima verba, et regéntes eos virtúte prudéntiae.

3. In perítia sua * requiréntes litterárum modos, quibus narravérunt cármina Scripturárum.

4. Benedictiónem * ómnium géntium dedit illis Deus, et testaméntum suum confirmávit super caput eórum.

5. Isti in generatiónibus * gentis suae glóriam adépti sunt, et in diébus suis habéntur in láudibus.

Capitulum Eccli. 44

Sapiéntiam Sanctórum narrent pópuli, et laudem eórum núntiet Ecclésia: et nomen eórum in generatiónem et generatiónem.

Hymnus

Lux o decóra pátriae,
Slavísque amíca géntibus,
Salvéte fratres: ánnuo
Vos efferémus cántico;

Quos Roma plaudens éxcipit,
Compléxa mater fílios,
Auget coróna práesulum,
Novóque firmat róbore.

Terras ad usque bárbaras
Inférre Christum pérgitis;
Quot vanus error lúserat,
Almo replétis lúmine.

Noxís solúta péctora
Ardor supérnus ábripit;
Mutátur horror véprium
In sanctitátis flósculos.

Et nunc seréna cáelitum
Locáti in aula, súpplici
Adéste voto; Slávicas

Serváte gentes Númini.

Erróre mersos únicum
Ovíle Christi cóngreget;
Factis avítis áemula
Fides viréscat púlchrior.

Tu nos, beáta Trínitas,
Caelésti amóre cóncita,
Patrúmque natos ínclyta
Da pérsequi vestígia. Amen.

V/. Sacerdótes Dómini incénsum et panes ófferunt. R/. Ideo sancti erunt Deo suo.

Ad Benedictus

Ant. In sanctitáte et justítia serviérunt Dómino ómnibus diébus suis: ideo stolam glóriae índuit illos Dóminus Deus Israel.

Oratio

Omnípotens sempitérne Deus, qui nos per beátos Confessóres tuos atque Pontífices Cyríllum et Methódium, ad agnitiónem tui nóminis veníre tribuísti: praesta; ut quorum festivitáte gloriámur, eórum consórtio copulémur. Per Dóminum.

Et fit Com. S. Antonii Mar. Zaccaria

Ant. Euge serve bone et fidélis, quia in pauca fuísti fidélis supra multa te constítuam, intra in gáudium Dómini tui.

V/. Justum dedúxit Dóminus per vias rectas. R/. Et osténdit illi regnum Dei.

Oratio et supra.

Ad Tertiam

Capitulum Sapiéntiam ut ad Laudes.

R/. br. Sacerdótes tui * Induántur justitíam. Sacerdótes. V/. Et sancti tui exsúltent. Induántur. Glória Patri. Sacerdótes.

V/. Sacerdótes ejus índuam salutári. R/. Et sancti ejus exsultatióne exsultábunt.

Ad Sextam

Capitulum Eccli. 44

Hi sunt viri misericórdiae, quorum pietátes non defuérunt: cum sémine eórum pérmanent bona, haeréditas sancta nepótes eórum.

R/. br. Sacerdótes ejus * Induam salutári. Sacerdótes. V/. Et sancti ejus exultatióne exsultábunt. Induam. Glória Patri. Sacerdótes.

V/. Sacerdótes Dómini, benedícite Dóminum. R/. Servi Dómini, hymnum dícite Deo.

Ad Nonam

Capitulum Isai 61

Et scient in géntibus semen eórum, et germen eórum in médio i populórum: omnes, qui víderint eos, cognóscent illos, quia isti sunt semen, cui benedíxit Dóminus.

R/. br. Sacerdótes Dómini, * Benedícite Dóminum. Sacerdótes. V/. Servi Dómini, hymnum dícite Deo. Benedícite. Glória Patri. Sacerdótes.

V/. Sacerdótes Dómini incénsum et panes ófferunt. R/. Ideo sancti erunt Deo suo.

In II Vesperis

Ant. Laudémus viros cum reliquis de Laudibus.

Ps. de Communi Apostolorum, sed loco ultimi Ps. 131 Meménto, Dómine, David

Capitulum et Hymnus, ut supra in, I Vesperis.

V/. Sacerdótes Dómini incénsum et panes ófferunt. R/. Ideo sancti erunt Deo suo.

Ant. Isti sunt viri sancti, facti amíici Dei, divínae veritátis praecónio gloriósi: linguae eórum claves caeli factee sunt.

Oratio Omnípotens ut supra ad Laudes.

Deinde fit commemoratio diei Octavae Ss. Petri et Pauli Apost. ut in Breviario, et S. Antonii Mariae Zaccaria.

Ant. Hic vir despíciens mundum et terréna triúmphans, divítias caelo cóndidit ore, manu.

V/. Justum dedúxit per vias rectas. R/. Et osténdit illi regnum Dei.

Oratio ut supra.

1957 Rím[61]

In II nocturno lectionis

Ss. Cyrilli et Methodii Epp. et Cc.

a Sacra Congregatione Rituum pro Dioecesibus Slavicis

die 9 Octobris 1957, Prot. N. D. 49/957, approbatae

Lectio IV

Cyríllus et Methódius, fratres germáni, Thessalonícae piis et nobílibus paréntibus nati, jam a prima adolescéntia virtúte christiána ac sciéntia claruérunt. Methódius, córporis forma praestans jurispudéntiae militiaéquae disciplinis excélluit, multósque annos haec múnia gessit. Verúmtamen ánimae salútem saéculi dignitátibus praéferens, principátu saeculári abdicáto, in monastérium montis Olýmpi Bithýniae secéssit. Cyríllus, frater júnior, Constantínus appelátus, a pueríli aetáte contemplatióni ac sacrae sciéntiae stúdio incúmbens, Sophíam, id est Sapiéntiam divínam sibi sponsam elégit. Patre mórtuo Constantinópoli in académia áulica stúdiis vacans, tam vitae sanctae exémplo quam sciéntiae ingénio enítuit. Núptias honoríficas, dignitátes divitiásque sibi oblátas réspuit, non nisi prióres Adámi honóres, a Christo Jesu restitútos, ardénter áppetens. Sacerdótio iniátus, múnere doctóris philosophíae tanta laude perfúnctus est, ut Philósophi título ornarétur. Honóres turbásque saéculi hujus fúgiens, in solitúdinem montis Olýmpi se recépit. Ab imperatóre una cum Methódio fratre ad Cházaros missus, ut fídei christiánae viam stérneret, Chersónae in Tauris sacras relíquias sancti Cleméntis Papae Mártyris invénit. Concrédito múnere próspere absolúto, Constantinópolim revérsus, íterum oratióni et contemplatióni se dedit.

Lectio V

Cum Rastisláus Moráviae princeps imperatórem Byzantínum rogásset, ut operários evangélicos ad Moráviae pópulum mítteret, Cyríllus et Methódius ad id opus destináti sunt. In Moráviam profécti, quamquam gente Graeci, sacrae Scriptúrae ac liturgiae libros adeo exímie lingua Slávica reddidérunt, ut Papa Hadriánus secúndus hoc opus, vere mirábile, grátiae divínae

[61] GRIVEC, Franz: *Erlebnisse und Forschungsergebnisse*, s. 158-160.

ac précibus sancti Cleméntis mérito tribúerit. Post tres annos, ánimis Moravórum institiónibus christiánis imbútis ac discípulis selectis ad presbyterátus órdinem praeparátis, fratres óptimi Romam profécti sunt, cíneres sancti Cleméntis secum feréntes, qui jam in Oriénte piórum fratrum mentes gressúsque Romam versus dirigébant. Per Pannóniam iter faciéntes, príncipem Cócelem ejúsque súbditos in fide virtutémque chriastiána confirmavérunt. Romae appropinquántibus Hadriánus secúndus, clero populóque comitánte óbviam magna cum honóris significatióne progréditur. Deínde Cyríllus et Methódius de múnere suo apostólico ac de múnere suo apostólico ac de Liturgía Slávica ad Pontificem Máximum réferunt, qui eorum opus ac Luturgíam Slávicam et laudávit et approbávit. Sed erat provisum divínitus, ut Cyrillus vitae cursum Romae cónderet, virtúte magis quam aetáte matúrus. Defúncti corpus, elátum fúnere público, ad sancti Cleméntis dedúctum, et hujus prope cíneres cónditum. Cumque veherétur per Urbem inter festos Psalmórum cantus, non tam fúneris quam triúmphi pompa, visus est pópulus Románus libaménta honórum caeléstium viro sanctíssimo detulísse. Methódius vero archiepíscopus Pannóniae et Moráviae constitútus, in Pannóniam et Moráviam regréssus, ibíque factus forma gregis ex ánimo, rei cathólicae inservíre majóre in dies stúdio ínstitit. Ab adversáriis dire vexátus et in exílium missus, a Papa Joánne octávo, qui Hadriáno succésserat, exílio carceréque liberátus ac Moráviae ecclésiae restitútus est.

Lectio VI

Post sex annos apud Joánnem octávum íterum de suspécta fide violatóque more majórum accusátus, ac Romam veníre jussus, coram Joánne et epíscopis áliquot cleróque urbáno, fácile vicit cathólicam prorsus fídem et se retinuísse constánter, et céteros diligénter edocuísse. Quaprópter in re praesénti compléxus Methódium Póntifex, potestátem ejus archiepiscopálem Liturgiámque Slávicam, datis étiam lítteris, ratam esse jussit. Quare Methódius in Moráviam revérsus assignátum sibi munus explére vigilántius perseverávit. Bohemórum príncipem ejúsque uxórem ad fidem perdúxit, evangélii lumen in Polóniam invéxit. Demum jam sese ábripi ad humánum éxitum séntiens, ípsemet sibi successórem designávit, clerúmque et pópulum suprémis praecéptis ad virtútem cohortátus, ea vita, quae sibi via in caelum fuit, placidíssime defúnctus est. Corpus ejus in ecclésia cathedráli repósitum est, decantántibus cléricis Offícium Defunctórum Latíne et Graece et Slávice. In qua vocum concórdia praecláre ejus refúlget mens, in summa cásuum verietáte interépide et indubitánter Ecclésiae oecuménicae unitáti addícta. Uti Cyríllum Roma, sic Methódium Morávia decedéntem summo honóre presecúta est. Illórum vero festum, quod apud Slavóniae pópulos jámdiu celebrári consuéverat, Leo décimus tértius Póntifex Máximus cum Offício ac Míssa própria in univérsa Ecclésia quotánnis agi praecépit.

1966 Slovensko[62]

Die 5 iulii
SS. CYRILLI ET METHODII
Eppiscoporum et Confessorum
PATRONORUM PRINCIPALIUM SLOVACCHIAE
I classis
Proprium omnium dioecesium Slovacchiae

AD I VESPERAS

Antiphonae. de Laudibus. Psalmi de dominica, sed loco ultimi dicitur psalmus 116 *Laudate Dominum*.

[62] *Officia propria breviarii Romani dioecesium et apostolicarum administrationum Slovacchiae*, [1966], s. 146-158.

Capit. Eccli 44,15.14

Sapiéntiam sanctórum narrent pópuli, et laudem eórum núntiet Ecclésia: et nomen eórum in generatiónem et generatiónem.

Hymnus

Sédibus caeli nítidis recéptos
Dícite athlétas géminos, fidéles;
Slávicae duplex cólumen, decúsque
Dícite gentis.

Hos ámor fratres sociávit unus,
Unaque abdúxit píetas erémo,
Ferre quo multis célerent beátae
Pígnora vitae.

Luce, quae templis súperis renídet,
Búlgaros complent, Móravos, Bohémos;
Mox feras turmas numerósa Petro
Agmina ducunt.

Débitam cincti méritis corónam
Périge o flecti lácrimis precántum;
Prisca vos Slavis opus est datóres
Dona tuéri.

Quaeque vos clamat generósa tellus
Servet aetérnae fídei nitórem;
Quae dedit princeps, dabit ipsa semper
Roma salútem.

Gentis humánae Sator et Redémptor,
Qui bonus nobis bona cuncta praebes,
Sint tibi grates, tibi sit per omne
Glória saeclum. Amen.

V. Amávit eos Dóminus, et ornávit eos.

R. Stolam glóriae índulit eos.

Ad Magnif. ant. Hi sunt patres nostri, veríque pastóres, qui nos sedéntibus in ténebris ad admirábile vitae lumen vocavérunt.

Oratio

Omnípotens sempitérne Deus, qui nos ad unitátem fídei christiánae per beátos Cyríllum et Methódium Confessóres tuos atque Pontífices misecórditer vocáre dignátus es: praesta, quésumus; ut, qui praesénti eórum sollemnitáte mérito laetámur, ipsórum piis précibus ad glóriam perveníre mereámur aetérnam. Per Dóminum nostrum.

AD MATUTINUM

Invit. Regem Confessórum Dóminum, * Veníte, adorémus. *Ps*. *94* Veníte, exultémus.

Hymnus. Sédibus caeli, ut supra ad I Vesperas.

In I. Nocturno

Ant. Novit Dóminus * viam justórum, qui in lege ejus meditántur die ac nocte.

Psalmi trium Nocturnorum de Communi Confessoris Pont.

Ant. Praedicántes * praecéptum Dómini, constitúti sunt in monte sancto ejus.

Ant. Tu es glória nostra, * tu es suscéptor noster Dómine: tu exaudísti nos de monte sancto tuo.

V. Sacerdótes tui induántur justítiam.

R. Et sancti tui exsúltent.

Absol. Exáudi, Dómine.

Bened. Benedictióne perpétua.

De libro Ecclesiástici

Lectio I Cap. 44,1-5

Laudémus viros gloriósos et paréntes nostros in generatióne sua. Multam glóriam fecit Dóminus magnificéntia sua a sáeculo. Dominántes in potestátibus suis, hómines magni virtúte, et prudéntia sua práeditii, nuntiántes in prophétis dignitátem prophetárum, et imperántes in praesénti pópulo, et virtúte prudéntiae pópulis sanctíssima verba. In perítia sua requiréntes modos músicos, et narrántes cármina scripturárum.

R. Isti sunt duo viri misericórdiae, qui assístunt ante Dóminum, * Dominatórem univérsae terrae. *V*. Isti sunt duae olívae, et duo candelábra lucéntia ante Dóminum. Dominatórem.

Bened. Unigenitus Dei.

Lectio II Cap. 44,6-9

Hómines dívites in virtúte, pulchritúdinis stúdium habéntes, pacificántes in dómibus suis. Omnes isti in generatiónibus gentis suae glóriam adépti sunt, et in diébus suis habéntur in láudibus. Qui de illis nati sunt, reliquérunt nomen narrándi laudes eórum: et sunt, quorum i non est memória: periérunt, quasi qui non fúerint: et nati sunt, quasi non nati, et fílii ipsórum cum ipsis.

R. Isti dirécti sunt in conversiónem géntium. * Et tulérunt abominatiónem impietátis. *V*. Virtúte magna reddébant testimónium Jesu Christi Dómini nostri. Et.

Bened. Spíritus Sancti.

Lectio III Cap. 44,10-15

Sed illi viri misericórdiae sunt, quorum pietátes non defuérunt: cum sémine eórum pérmanent bona, haeréditas sancta nepótes eórum, et in testaméntis stetit semen eórum: et fílii eórum propter illos usque in aetérnum manent: semen eórum et glória eórum non derelinquétur. Córpora ipsórum in pace sepúlta sunt, et nomen eórum vivit in generatiónem et generatiónem. Sapiéntiam ipsórum narrent pópull, et laudem eórum núntiet Ecclésia.

R. Isti sunt viri sancti, quos elégit Dóminus in caritáte non ficta: * Et dedit illis glóriam sempitérnam. *V.* Sancti per fidem vicérunt regna, operáti sunt justítiam. Et. Glória Patri. Et.

In II Nocturno

Ant. Mirificávit Dóminus * Sanctos suos, et exaudívit eos clamántes ad se.

Ant. Scuto bonae voluntátis * tuae coronásti nos, Dómine.

Ant. Dómine, Dóminus noster, * quam admirábile est nomen tuum in univérsa terra! Quia glória et honóre coronásti Sanctos tuos, et constituísti eos super ópera mánuum tuárum.

V. Sacerdótes ejus índuam salutári. *N*. Et sancti ejus exsultatióne exsultábunt.

Absol. Ipsíius píetas.

Bened. Deus Pater.

Lectio IV

Cyríllus et Methódius, fratres germáni, Thessalonícae piis et nobílibus paréntibus nati, iam a prima adolescéntia virtúte christiána ac sciéntia claruérunt. Methódius, córporis forma praestans iurispudéntiae militiaéquae disciplinis excélluit, multósque annos haec múnia gessit. Verúmtamen ánimae salútem saéculi dignitátibus praéferens, principátu saeculári abdicáto, in monastérium montis Olýmpi Bithýniae secéssit. Cyríllus, frater iúnior, Constantínus appelátus, a pueríli aetáte contemplatióni ac sacrae sciéntiae stúdio incúmbens, Sophiam, id est Sapiéntiam divínam sibi sponsam elégit. Patre mórtuo, Constantinópoli in académia aulica stúdiis vacans, tam vitae sanctae exémplo quam sciéntiae ingénio enítuit. Núptias honoríficas, dignitátes divitiásque sibi oblátas réspuit, non nisi prióres Adámi honóres, a Christo Iesu restitútos, ardénter áppetens. Sacerdótio iniátus, múnere doctóris philosophíae tanta laude perfúnctus est, ut Philósophi título ornarétur. Honóres turbásque saéculi huius fúgiens, in solitúdinem montis Olýmpi se recépit. Ab imperatóre una cum Methódio fratre ad Cházaros missus, ut fídei christiánae viam stérneret, Chersónae in Tauris sacras relíquias sancti Cleméntis Papae Mártyris invénit. Concrédito múnere próspere absolúto, Constantinópolim revérsus, íterum oratióni et contemplatióni se dedit.

R. Super muros tuos, Jerúsalem, constítui custódes: * Tota die ac nocte non tacébunt, laudáre nomen Dómini. *V*. Praedicábunt pópulis fortitúdinem meam, et annuntiábunt géntibus glóriam meam. Tota die.

Bened. Christus perpétuae.

Lectio V

Cum Rastisláus Moráviae princeps imperatórem Byzantínum rogásset, ut operários evangélicos ad Moráviae pópulum mítteret, Cyríllus et Methódius ad id opus destináti sunt. In Moráviam profécti, quamquam gente Graeci, sacrae Scriptúrae ac liturgiae libros adeo exímie lingua Slávica reddidérunt, ut Papa Hadriánus secúndus hoc opus, vere mirábile, grátiae divínae ac précibus sancti Cleméntis mérito tribúerit. Post tres annos, ánimis Moravórum institiónibus christiánis imbútis ac discípulis selectis ad presbyterátus órdinem praeparátis, fratres óptimi Romam profécti sunt, cíneres sancti Cleméntis secum feréntes, qui iam in Oriénte piórum fratrum mentes gressúsque Romam versus dirigébant. Per Pannóniam iter faciéntes, príncipem Cócelem eiúsque súbditos in fide virtutémque chriastiána confirmavérunt. Romae appropinquántibus Hadriánus secundus, clero populóque comitánte óbviam magna cum honóris significatióne progréditur. Deínde Cyríllus et Methódius de múnere suo apostólico ac de múnere suo apostólico ac de Liturgía Slávica ad Pontificem Máximum réferunt, qui eorum opus ac Luturgíam Slávicam et laudávit et approbávit. Sed erat provisum divínitus, ut Cyrillus vitae cursum Romae cónderet, virtúte magis quam aetáte matúrus. Defúncti corpus, elátum fúnere público, ad sancti Cleméntis dedúctum, et huius prope cíneres cónditum. Cumque veherétur per Urbem inter festos Psalmórum cantus, non tam fúneris quam triúmphi pompa, visus est pópulus Románus libaménta honórum caeléstium viro sanctíssimo detulísse. Methódius vero archiepíscopus Pannóniae et Moráviae constitútus, in Pannóniam et Moráviam regréssus, ibíque factus forma gregis ex ánimo, rei cathólicae inservíre maióre in dies stúdio ínstitit. Ab adversáriis dire vexátus et in exílium missus, a Papa Ioánne octávo, qui Hadriáno succésserat, exílio carceréque liberátus ac Moráviae ecclésiae restitútus est.

R. Justi germinábunt sicut lílium: * Et florébunt in aetérnum ante Dóminum. *V*. Plantáti in domo Dómini, in átriis domus Dei nostri. Et.

Bened. Ignem, sui amóris.

Lectio VI

Post sex annos apud Ioánnem octávum íterum de suspécta fide violatóque more maiórum accusátus, ac Romam veníre iussus, coram Joánne et epíscopis áliquot cleróque urbáno, fácile vicit cathólicam prorsus fídem et se retinuísse constánter, et céteros diligénter edocuísse. Quaprópter in re praesenti compléxus Methódium Póntifex, potestátem eius archiepiscopálem Liturgiámque Slávicam, datis étiam lítteris, ratam esse iussit. Quare Methódius in Moráviam revérsus assignátum sibi munus explére vigilántius perseverávit. Bohemórum príncipem eiúsque uxórem ad fidem perdúxit, evangélii lumen in Polóniam invéxit. Demum iam sese ábripi ad humánum éxitum séntiens, ípsemet sibi successórem designávit, clerúmque et pópulum suprémis praecéptis ad virtútem cohortátus, ea vita, quae sibi via in caelum fuit, placidíssime defúnctus est. Corpus eius in ecclésia cathedráli repósitum est, decantántibus cléricis Offícium Defunctórum Latíne et Graece et Slávice. In qua vocum concórdia praecláre eius refúlget mens, in summa cásuum verietáte interépide et indubitánter Ecclésiae oecuménicae unitáti addícta. Uti Cyríllum Roma, sic Methódium Morávia decedéntem summo honóre presecúta est. Illórum vero festum, quod apud Slavóniae pópulos iámdiu celebrári consuéverat, Leo décimus tértius Póntifex Máximus cum Offício ac Míssa própria in univérsa Ecclésia quotánnis agi praecépit.

R. Isti sunt, qui ante Deum magnas virtútes operáti sunt, et omnis terra doctrína eórum repléta est: * Ipsi intercédant pro peccátis ómnium populórum. *V*. Isli sunt, qui contempsérunt vitam mundi, et pervenérunt ad caeléstia regna. Ipsi. Glória Patri. Ipsi.

In III Nocturno

Ant. 1 Dómine, qui operáti sunt justítiam, habitábunt in tabernáculo tuo, et requiéscent in monte sancto tuo.

Ant. 2 Posuísti, Dómine, super caput eórum corónam de lápide pretióso.

Ant. 3 Haec est generátio quaeréntium Dóminum, quaeréntium fáciem Dei Jacob.

V.Sacerdótes Dómini, benedícite Dóminum.

R. Servi Dómini, hymnum dícite Deo.

Absol. A vínculis.

Bened. Evangélica léctio.

Lectio sancti Evangélii secúndum Lucam.

Lectio VII Cap. 10,1-9

In illo témpore: Designávit Dóminus et álios septuagínta duos: et misit illos binos ante fáciem suam in omnem civitátem et locum, quo erat ipse ventúrus. Et réliqua.

Homilia sancti Gregórii Papae

Homilia 17 in Evang.

Dóminus et Salvátor noster, fratres caríssimi, aliquándo nos sermónibus, aliquándo vero opéribus ádmonet. Ipsa étenim facta ejus praecépta sunt: quia, dum áliquid tácitus facit, quid ágere debeámus, innotéscit. Ecce enim binos in praedicatiónem discípulos mittit: quia duo sunt praecépta caritátis, Dei vidélicet amor, et próximi: et minus quam inter duos cáritas habéri non potest. Nemo enim próprie ad semetipsum habére caritátem dícitur: sed diléctio in álterum tendit, ut cáritas esse possit.

R. Vidi conjúnctos viros habéntes spléndidas vestes, et Angelus Dómini locútus est ad me, dicens : * Isti sunt viri sancti, facti amíci Dei. *V*. Vidi Angelum Dei fortem, volántem per médium caelum, voce magna clamántem, ed dicéntem. Isti.

Bened. Quorum festum cólimus.

Lectio VIII

Ecce enim binos ad praedicándum discípulos Dóminus mittit: quátenus hoc nobis tácitus ínnuat, quia, qui caritátem erga álterum non habet, praedicatiónis offícium suscípere nullátenus debet. Bene autem dícitur, quia misit eos ante fáciem suam in omnem civitátem et locum, quo erat ipse ventúrus. Praedicatóres enim suos Dóminus sequitur: quia praedicátio práevenit, et tunc ad mentis nostrae habitáculum Dóminus venit, quando verba exhortatiónis praecúrrunt: atque per hoc véritas in mente suscípitur.

R. Sint lumbi vestri praecíncti, et lucérnae ardéntes in mánibus vestris: * Et vos símiles homínibus exspectántibus Dóminum suum, quando revertátur a núptiis. *V*. Vigiláte ergo, quia nescítis, qua hora Dóminus vester ventúrus sit. Et. Glória Patri. Et.

Bened. Ad societétem.

Lectio IX

Hinc namque eísdem praedicatóribus Isáias dicit: Paráte viam Dómini, rectas fácite sémitas Dei nostri. Hinc fíliis Psalmísta ait: Iter fácite ei, qui ascéndit super occásum. Super occásum namque Dóminus ascéndit: quia, unde in passióne occúbuit, inde majórem suam glóriam resurgéndo manifestávit. Super occásum vidélicet ascéndit: quia mortem, quam pértulit resurgéndo calcávit. Ei ergo qui ascendit super occásum, iter fácimus, cum nos ejus glóriam vestris méntibus praedicámus, ut eas et ipse post véniens, per amóris sui praeséntiam illústret.

Te Deum laudámus.

AD LAUDES

Ant. 1 Laudémus viros * gloriósos et paréntes nostros in generatióne sua.

2 Hómines isti * magnae virtútis fuérunt, nuntiántes pópulis sanctíssima verba, et regéntes eos virtúte prudéntiae.

3 In perítia sua * requiréntes litterárum modos, quibus narravérunt cármina Scripturárum.

4 Benedictiónem * ómnium géntium dedit illis Deus, et testaméntum suum confirmávit super caput eórum.

5 Isti in generatiónibus * gentis suae glóriam adépti sunt, et in diébus suis habéntur in láudibus.

Capit. Eccli. 44,15.14

Sapiéntiam Sanctórum narrent pópuli, et laudem eórum núntiet Ecclésia: et nomen eórum in generatiónem et generatiónem.

Hymnus

Lux o decóra pátriae,
Slavísque amíca géntibus,
Salvéte fratres: ánnuo
Vos efferémus cántico;

Quos Roma plaudens éxcipit,
Compléxa mater fílios,
Auget coróna práesulum,
Novóque firmat róbore.

Terras ad usque bárbaras
Inférre Christum pérgitis;

Quot vanus error lúserat,
Almo replétis lúmine.

Noxís solúta péctora
Ardor supérnus ábripit;
Mutátur horror véprium
In sanctitátis flósculos.

Et nunc seréna cáelitum
Locáti in aula, súpplici
Adéste voto; Slávicas
Serváte gentes Númini.

Erróre mersos únicum
Ovíle Christi cóngreget;
Factis avítis áemula
Fides viréscat púlchrior.

Tu nos, beáta Trínitas,
Caelésti amóre cóncita,
Patrúmque natos ínclyta
Da pérsequi vestígia. Amen.

V. Sacerdótes Dómini incénsum et panes ófferunt.
R. Ideo sancti erunt Deo suo.
Ad Bened. ant. In sanctitáte * et justítia serviérunt Dómino ómnibus diébus suis: ideo stolam glóriae índuit illos Dóminus Deus Israel.

Oratio
Omnípotens sempitérne Deus, qui nos ad unitátem fídei christiánae per beátos Cyríllum et Methódium Confessóres tuos atque Pontífices misecórditer vocáre dignátus es: praesta, quésumus; ut, qui praesénti eórum sollemnitáte mérito laetámur, ipsórum piis précibus ad glóriam perveníre mereámur aetérnam. Per Dóminum nostrum.

AD TERTIAM

Capit. Sapiéntiam ut supra ad Laudes.
R. br. Sacerdótes tui, Dómine, * Induántur justitíam. Sacerdótes. *V*. Et sancti tui exsúltent. Induántur. Glória Patri. Sacerdótes.
V. Sacerdótes ejus índuam salutári.
E. Et sancti ejus exsultatióne exsultábunt.

AD SEXTAM

Capit. Eccli. 44,10-11
Hi sunt viri misericórdiae, quorum pietátes non defuérunt: cum sémine eórum pérmanent bona, haeréditas sancta nepótes eórum.

R. br. Sacerdótes ejus * Induam salutári. Sacerdótes. *V*. Et sancti ejus exultatióne exsultábunt. Induam. Glória Patri. Sacerdótes.

V. Sacerdótes Dómini, benedícite Dóminum.

R. Servi Dómini, hymnum dícite Deo.

AD NONAM

Capit. Is. 61,9

Et scient in géntibus semen eórum, et germen eórum in médio i populórum: omnes, qui víderint eos, cognóscent illos, quia isti sunt semen, cui benedíxit Dóminus.

R. br. Sacerdótes Dómini, * Benedícite Dóminum. Sacerdótes. *V*. Servi Dómini, hymnum dícite Deo. Benedícite. Glória Patri. Sacerdótes.

V. Sacerdótes Dómini incénsum et panes ófferunt.

R. Ideo sancti erunt Deo suo.

AD II VESPERAS

Antiphonae de Laudibus. Psalmi de dominica, sed loco ultimi dicitur psalmus 131 *Meménto, Dómine*, ibidem notatus.

Capitulum, hymnus, ut supra ad I Vesperas.

V. Sacerdótes Dómini incénsum et panes ófferunt.

R. Ideo sancti erunt Deo suo.

Ad Magnif. ant. O beáti Pontífices nostri, quorum ánimae paradísum póssident, córpora autem in pace sepúlta sunt: quos in Christo genuístis fílios, ipsi vestro semper teneántur patrocínio.

Completorium de dominica.

I.3 Synopsy

Synopsa pokoncilových stredoeurópskych ofícií[63]

Posvätné čítanie – synopsa cyrilo-metodských ofícií v strednej Európe			
	Čechy a Morava	Slovensko	Poľsko
Hymnus	*Hymnus ako na vešpery.*	*Hymnus ako na vešpery.*	*Hymnus ako na vešpery.*
Psalmódia	Ant. 1 Slovo Páně se šířilo po celé krajině. *Ž* 21,2-8.14 Ant. 2 Hospodine, náš Pane, jak podivuhodné je tvé jméno po celé zemi! Slávou a ctí jsi ověnčil své svaté a dals jim vládnout nad dílem svých rukou. *Ž* 92 I (2-9) Ant. 3 Moje ovce uposlechnou mého hlasu a bude jen jedno stádce, jeden pastýř. *Ž* 92 II (10-16)	Ant. 1 Dám vám pastierov podľa môjho srdca, ktorí vás budú pásť rozumne a múdro. *Ž* 19,2-7 Ant. 2 Ich meno žije z pokolenia na pokolenie. *Ž* 33 I Ant. 3 O ich múdrosti rozprávajú národy a zhromaždený ľud ich ospevuje. *Ž* 33 II	Ant. 1 Jeśli kto chce być pierwszy, * niech stanie się sługą / i ostatnim ze wszystkich. *Ž* 21,2-8.14 Ant. 2 Kiedy się objawi Najwyższy Pasterz, * otrzymacie niewiędnący wieniec chwały. *Ž* 92 I (2-9) Ant. 3 Sługo dobry i wierny, * wejdź do radości twojego Pana. *Ž* 92 II (10-16)
Verzikul	V. Miloval jsem moudrost a vyhledával jsem ji od svého mládí. R. Toužil jsem si ji vzít za nevěstu.	V. Miloval som múdrosť a vyhľadával som ju od svojej mladosti. R. Túžil som vziať si ju za nevestu.	V. Usłyszysz z ust moich słowo. R. Które będziesz głosił w moim imieniu.
1. čítanie	*1Sol* 1,4-2,4	*1Pt* 5,1-11	*1Sol* 2,1-13.19-20
Krátke responzórium	*1Pt* 5,2.3-4; *Sk* 20,28 R. Byli posláni, aby obrátili srdce lidu k Bohu. * S velkou působivostí vydávali svědectví o Ježíši Kristu. V. Přinesli knihy Písma: Všechno, co je v nich napsáno, je vdechnuto Bohem. * S velkou působivostí vydávali svědectví o Ježíši Kristu.	*1Pt* 5,2.3-4; *Sk* 20,28 R. Paste Božie stádo, ktoré je u vás, ako vzor stáda. * A keď sa zjaví Najvyšší pastier, dostanete nevädnúci veniec slávy. V. Dávajte pozor na seba a na celé stádo, v ktorom vás Duch Svätý ustanovil za biskupov, aby ste pásli Božiu Cirkev, ktorú si získal vlastnou krvou. * A keď sa zjaví Najvyšší pastier, dostanete nevädnúci veniec slávy.	*1Sol* 2,8.7 R. Będąc pełni życzliwości dla was, † chcieliśmy wam dać nie tylko naukę Bożą, / lecz nadto dusze nasze, * Tak bowiem staliście się nam drodzy. V. Stanęliśmy pośród was pełni skromności, jak matka troskliwie opiekująca się swoimi dziećmi. R. Tak bowiem staliście się nam drodzy.

[63] *Liturgia hodín podľa Rímskeho obradu III. Obdobie „cez rok" I. – XVII. týždeň*. Vaticanis : Typis Polyglottis Vaticanis, 1990, s. 1613-1636; *Liturgia godzin. Codzienna modlitwa ludu Bożego II. Wielki Post, Okres Wielkanocny.* Pallottinum, 1984, s. 1248-1253.

2. čítanie	*ŽK* 18 (*MMFH* II, 113-115)	*ŽK* 18,1-15 alebo *ŽM* 17, 7-11. 14-15 alebo Z apoštolského listu *Antiquae nobilitatis* pápeža Pavla VI. z 2. februára 1969 (*AAS* 61 [1969], 141-143)	Z apoštolského listu Jána Pavla II. *Egregiae virtutis*
Krátke responzórium	Porov. *Dan* 12,3; *Jer* 3,15 R. Moudří se budou skvít jako zář oblohy a ti, kteří mnohé přivedli ke spravedlnosti, * budou zářit jako hvězdy na věčné věky. V. Dám vám pastýře podle svého srdce a budou vás pást rozumně a moudře. * Budou zářit jako hvězdy na věčné věky.	Porov. *1Pt* 1,25; *Lk* 1,2 R. Pánovo slovo trvá naveky; * A toto slovo sa vám zvestovalo. V. Ako nám ho odovzdali tí, čo boli od samého začiatku očitými svedkami a služobníkmi slova. * A toto slovo sa vám zvestovalo. alebo *Ž* 89,20.21-22; *Jer* 3,15 R. Prehovoril si k svojim svätým a povedal si: Vyvoleného z ľudu som povýšil. Našiel som svojho služobníka, Dávida, * Pomazal som ho svojím svätým olejom. Pevne ho bude držať moja ruka. V. Dám vám pastierov podľa môjho srdca, ktorí vás budú pásť rozumne a múdro. * Pomazal som ho svojím svätým olejom. Pevne ho bude držať moja ruka. alebo porov. *Zjv* 11,4 R. Oni sú dvaja milosrdní mužovia, čo stoja pred Pánom, * Pred Panovníkom celej zeme. V. Oni sú dve olivy a dva svietniky, čo svietia pred Pánom a veľa sa modlia. * Pred Panovníkom celej zeme.	*Mk* 16,15-16; *Jn* 3,5 V. Idźcie na cały świat † i głoście Ewangelię wszelkiemu stworzeniu. * Kto uwierzy i przyjmie chrzest, będzie zbawiony. R. Jeśli się ktoś nie narodzi z wody i z Ducha Świętego, nie może wejść do królestwa Bożego. V. Kto uwierzy i przyjmie chrzest, będzie zbawiony.
Modlitba	*Modlitba ako na ranné chvály.*	*Modlitba ako na ranné chvály.*	*Modlitba ako na ranné chvály.*

Ranné chvály – synopsa cyrilo-metodských ofícií v strednej Európe			
	Čechy a Morava	Slovensko	Poľsko
Hymnus	Cyrile a Metoději, naši patronové, celou zemí prosby znějí, naši zástupcové, orodujte, orodujte za nás, svatí otcové. Z východních jste krajin přišli do země moravské, nám horlivě jste hlásali učení křesťanské. (Orodujte.) Vy jste nás v Kristu zplodili, ó otcové svatí, víře křesťanské učili, dali Boha znáti. (Orodujte.) Pokrmem svatých svátostí lid jste nasytili, v živé víře a stálosti všecky utvrdili. (Orodujte.) Ó milí svatí otcové, na nás vzpomínejte, ač jsme nehodní synové, vždycky se k nám znejte. (Orodujte.)	Ó, krásne svetlá otčiny, slovanským kmeňom milené, vás, bratia, pozdravujeme a piesňou chváliť ideme. Rím s veľkou poctou vítal vás jak matka synov v náručí, a vencom úcty zdobil vás a novú moc vám poručil. Do našich krajín vyšli ste vniesť Krista, svetlom preniknúť, jasom naplniť nebeským tých, ktorých oslepoval blud. A srdcia hriechov zbavené horlivosť svätá zachváti a bezútešné bodliaky na kvety čnosti obráti. Teraz už z rajskej otčiny zhliadnite na ľud vo svete; nech živá viera planie v nás, dedičstvo vaše presväté. Buď sláva svätej Trojici; nech ona povzbudzuje nás ísť vašou cestou vznešenou a získať dary večných krás. Amen.	Oto kapłani Boga Najwyższego, Których On wybrał na sługi zbawienia, Święci pasterze wiernie miłujący Swoją owczarnię. Strzegąc troskliwie otrzymanych darów, Zawsze gotowi na przyjście Chrystusa, Mądrzy i czyści, nieśli w swoich rękach Jasne pochodnie. Pełni czujności stali przy podwojach, Aby usłyszeć, gdy Pan zakołacze; Kiedy zaś przyszedł, dom Mu otworzyli Z wielką radością. Tobie, o Boże, Królu nad królami, Cześć i majestat niech będzie na wieki; Ciebie niech wielbi pieśnią dziękczynienia Całe stworzenie. Amen.
Psalmódia	Ant. 1 Jak milý je příchod těch, kteří přinášejí radostnou zprávu, zvěstují pokoj a oznamují spásu. *Ž* 63, 2-9 Ant. 2 Byli učení a vynalezli písmo, aby mohli úspěšně hlásat Boží slovo. *Dan* 3,57-88 Ant. 3 Byli vážení u svých současníků a za svého života si získali chválu. *Ž* 149	Ant. 1 Oni sú dvaja milosrdní mužovia, čo stoja pred Pánom a veľa sa modlia za celé sväté mesto. *Ž* 63,2-9 Ant. 2 Oni sú dve olivy a dva svietniky, čo svietia pred Pánom, Panovníkom celej zeme. *Dan* 3,57-88.56 Ant. 3 Oni dosiahli slávu u svojich súčasníkov, už za ich života ich chválili. *Ž* 149	Ant. 1Wy jesteście światłem świata. * Nie może się ukryć miasto położone na górze. *Ž* 63,2-9 Ant. 2Tak niech świeci wasze światło przed ludźmi, * aby widzieli wasze dobre uczynki / i chwalili Ojca waszego. *Dan* 3,57-88.56 Ant. 3Żywe i skuteczne jest słowo Boże * i głębiej przenika niż miecz obosieczny. *Ž* 149
Čítanie	*Hebr* 13,7-9a	*Hebr* 13,7-9a	*Hebr* 13,7-9a

Krátke responzórium	R. Lidé si vyprávějí o moudrosti svatých, * jejich jména zůstávají v živé paměti. Lidé. V. Církev je nepřestává chválit, * jejich jména zůstávají v živé paměti. Sláva Otci. Lidé.	R. O múdrosti svätých * Rozprávajú národy. O múdrosti. V. A ich chválu hlása zhromaždený ľud. * Rozprávajú národy. Sláva Otcu. O múdrosti.	R. Ustanowiłeś ich strażnikami * W Twoim Kościele. Ustanowiłeś. V. W dzień i w nocy będą głosić Twoją chwałę. * W Twoim Kościele. Chwała Ojcu. Ustanowiłeś.
Bened.	Zbožně a spravedlivě sloužili Pánu po všechny dny svého života.	Vo svätosti a spravodlivosti slúžili Pánovi po všetky dni svojho života; preto ich Pán zaodial rúchom slávy.	W pobożności i sprawiedliwości * służyli Panu po wszystkie dni swego życia.
Prosby	Bůh nám skrze své služebníky stále zvěstuje své slovo. Děkujme mu za to a volejme: *Tvé slovo je světlem našeho života.* Děkujeme ti, Bože, za všechny věrné hlasatele evangelia, - za všechnu jejich horlivost, námahu a práci. Od tebe pochází naše víra a ty ji vedeš k dokonalosti, - děkujeme ti, že jsi nás povolal z temnot do svého podivuhodného světla. Nauč svůj lid žít z tvého slova, - ať v něm nalézá útěchu, naději a radost. Dej, ať zůstáváme tvému slovu věrní, - a nedopusť, abychom se zpronevěřili víře našich otců.	Vďačne chváľme Krista, dobrého Pastiera, za nášho filozofa Cyrila a veľkňaza Metoda a pokorne prosme: *Pane, spravuj nás svojou mocnou pravicou.* Ty si múdrosťou a láskou svätého Cyrila a Metoda vychovával svoje duchovné stádo; - zveľaď svoju Cirkev množstvom veriacich. Ty si pred svojím umučením prosil Otca, aby všetci boli jedno; - zjednoť v pravej viere všetky slovanské národy. Ty si nám dal Pannu Máriu za matku; na jej príhovor udeľ chorým zdravie, zarmúteným útechu, hriešnikom odpustenie - a všetkým pokoj a spásu. Ty si nás všetkých pozval k dokonalej láske; - na príhovor svätého Cyrila a Metoda daj nám pastierov podľa svojho srdca. Ty si manna, čo zostupuje z neba, ty živíš Cirkev svojím telom a svojou krvou; - daj, aby sme v sile tohto pokrmu verne kráčali za tebou.	Z wdzięcznością uwielbiajmy Chrystusa, Dobrego Pasterza, który oddał życie za swoje owce. Zanośmy do Niego pokorne błagania: *Otaczaj opieką lud swój, o Panie.* Chryste, Ty przez świętych pasterzy objawiłeś swą miłość i łaskawość, - obdarzaj nas przez nich swoim miłosierdziem. Ty przez swoje sługi pełnisz nadal misję pasterską, - sam kieruj nami przez naszych pasterzy. Ty byłeś w swoich świętych lekarzem ciał i dusz ludzkich, - umacniaj w nas życie Boże i prowadź nas drogą świętości. Ty przez roztropność i miłość świętych pouczałeś swoją owczarnię, - spraw, abyśmy przez naszych pasterzy stale wzrastali w świętości.

Modlitba	Bože, tys' poslal našim předkům svatého Cyrila a Metoděje, aby jim hlásali evangelium slovanským jazykem; dej, ať i my přijímáme s radostí tvé poselství a řídíme se jím ve svém životě. Prosíme o to skrze tvého Syna Ježíše Krista, našeho Pána, neboť on s tebou v jednotě Ducha svatého žije a kraluje po všechny věky věků. Amen.	Všemohúci a večný Bože, ty si našim predkom poslal svätého Cyrila a Metoda, aby ich priviedli k pravej viere; prosíme ťa, pomáhaj nám, aby sme si verne zachovali dedičstvo otcov, statočne vyznávali svoju vieru a podľa nej aj žili. Skrze nášho Pána Ježiša Krista, tvojho Syna, ktorý je Boh a s tebou žije a kraľuje v jednote s Duchom Svätým po všetky veky vekov. Amen.	Módlmy się. Boże, Ty przez świętych braci, Cyryla i Metodego, doprowadziłeś narody słowiańskie do światła Ewangelii, † otwórz nasze serca na zrozumienie Twojego słowa * i uczyń z nas lud zjednoczony w wyznawaniu prawdziwej wiary. Przez naszego Pana Jezusa Chrystusa, Twojego Syna, † który z Tobą żyje i króluje w jedności Ducha Świętego, * Bóg, przez wszystkie wieki wieków. Amen.

Vešpery – synopsa cyrilo-metodských ofícií v strednej Európe			
	Čechy a Morava	Slovensko	Poľsko
Hymnus	Vy naše knížata kněžská, svatá dvojice bratrská, ve vás své přímluvce máme, za vás Bohu dík vzdáváme. Vy jste z lidu slovanského, moravského a českého, Kristu lid milý zjednali, v jednotě víry chovali. Apoštolé nám poslaní, naši k Bohu vůdci věrní, dědictví svoje milujte, naše duše v péči mějte. Když jste nás k víry jasnosti a k Boží vedli znalosti, nás k plnění jeho vůle veďte vždy a každé chvíle. Země vámi obrácené ať zůstanou Bohu věrné, dědičné krajiny vaše ať jdou svorně k věčné spáse. Amen.	Veriaci, chváľte hrdinov dvoch slávnych; skvejú sa v nebi, Bohom odmenení, – slovanské stĺpy –, úctou ozdobení. Hrdí sme na nich. Tá istá láska zjednotila bratov, tá istá túžba vyviedla ich z ticha: dať perlu neba mnohým, možnosť dýchať milosťou svätou. Svetlom, čo v chráme neba žiari stále, ožiaria ľud, čo býva na Morave; zástupy mnohé privádzajú v sláve k Petrovej skale. Nech vaša svätosť, prosby vášho hlasu vyprosia svetu milosť prijať vieru; a Rím jak vtedy, tak i teraz veru poskytne spásu. Chvála ti, Kriste, velebíme teba, že si dal ľudu takých vierozvestov; pomáhaj aj nám kráčať vždy ich cestou k radostiam neba. Amen.	Bracia wybrani przez Boga, Miłością Jego złączeni, Poszli w odległe krainy, By głosić wiarę Chrystusa. Pan ich obdarzył mądrością, Zapałem, wiedzą i męstwem, Aby pogańskim narodom Wskazali drogę do Niego. Błogosławieństwem się stali Dla Słowian wielkiej rodziny, Której przynieśli Nowinę I dali język modlitwy. Dzisiaj niech swoją opieką Otoczą ludzi w udręce, Aby cierpienie wydało Stokrotny owoc dla nieba. Ojcu, Synowi, Duchowi Niech będzie chwała na wieki, Sława zaś Bożym posłańcom Za dar zbawiennej nauki. Amen.

		alebo *JKS* 432 Oslavujme hviezdy jasné: Cyrila a Metoda, tieto zhora svetlá krásne slovenského národa. Vrúcne zaznej v národe jediný všetkých hlas: O svätý Cyril i Metod, orodujte za nás. O svätý Cyril i Metod, orodujte za nás. Otcom našim Pána, Krista, s prácou veľkou hlásali, aby sa tak dozaista k sláve večnej dostali. Vrúcne zaznej… Ako verní pastierovia pásli stáda Pánove, odrážali jak strážcovia všetky klamy diablove. Vrúcne zaznej… Ako sviece pravovzorné svetlom pravdy svietili, srdcia čisté a pokorné k láske Božej vznietili. Vrúcne zaznej… Už koruna spravodlivá v nebi krášli hlavu vám, vaša prosba starostlivá vyžiadaj tú slávu nám! Vrúcne zaznej…	
Psalmódia	Ant. 1 Slovo Páně se šířilo po celé krajině. *Ž* 15 Ant. 2 Hospodine, náš Pane, jak podivuhodné je tvé jméno po celé zemi! Slávou a ctí jsi ověnčil své svaté a dals jim vládnout nad dílem svých rukou. *Ž* 112 Ant. 3 Moje ovce uposlechnou mého hlasu a bude jen jedno stádce, jeden pastýř. *Zjv* 15,3-4	Ant. 1 Chváliť nám treba slávnych mužov, našich otcov. *Ž* 117 Ant. 2 Títo ľudia vynikali čnosťou a zvestovali národom sväté slová. *Ž* 146 Ant. 3 Pre svoju zbehlosť zostavili písmo a písali ním a prednášali básne. *Ef* 1,3-10	Ant. 1 Stałem się sługą Ewangelii * według daru łaski Bożej. *Ž* 15 Ant. 2 Oto sługa wierny i roztropny, * któremu Pan powierzył swoją rodzinę. *Ž* 112 Ant. 3 Moje owce będą słuchać mego głosu * i nastanie jedna owczarnia i jeden pasterz. *Zjv* 15, 3-4
Čítanie	*1Sol* 2,13	*Ef* 4,1-4	*1Pt* 5,1-4

Krátne responzórium	R. Boží slovo nám přineslo nový život, * slovo evangelia, které nám bylo zvěstováno. Boží. V. Slovo Páně trvá navěky, * slovo evangelia, které nám bylo zvěstováno. Sláva Otci. Boží.	R. Pane, Bože môj, vyslyš moju modlitbu * A zachovaj svoje verné stádo, na čelo ktorého si postavil mňa. Pane. V. Zbav ho bezbožnej a pohanskej zloby. * A zachovaj svoje stádo, na čelo ktorého si postavil mňa. Sláva Otcu. Pane.	R. Oto pasterz, który miłuje swoich braci. * I gorliwie się wstawia za swoim ludem. Oto pasterz. V. Oddał życie za swoich braci. * I gorliwie się wstawia za swoim ludem. Chwała Ojcu. Oto pasterz.
Magn.	Svatí Cyril a Metoděj patří mezi Boží přátele; věrně hlásali evangelium a dostali věčnou odměnu od svého Pána.	Blažení naši veľkňazi, vaše duše sú v raji a telá pochované v pokoji. Svojím orodovaním opatrujte národy, ktoré ste priviedli ku Kristovi.	Oto są mężowie święci * i słudzy Boga, / którzy okryli się chwałą głosząc Jego prawdę, / a słowa przez nich zapisane otwarły dla wielu bramy niebios.

Synopsa levovských ofícií zo Slovenska

Spišské ofícium ako prvé na Slovensku prebralo povinné levovské cm. texty ofícia. Tie sa používajú na Slovensku dodnes. Odlišnosť je len vo výbere lekcií na posvätné čítania.[64]

Spišské ofícium	**Slovenské ofícium**	**Slovenský preklad slovenského ofícia**
1887	1976	1990
Modlitba		
Omnipotens sempiterne Deus, qui Slavoniae gentes per beatos confessores tuos atque Pontifices Cyrillum et Methodium ad agnitionem tui nominis venire tribuisti: presta; ut quorum festivitate gloriamur, eorum consortio copulemur. Per Dominum.	Omnipotens sempiterne Deus, qui missione apostolica sanctorum Cyrilli et Methodii maiores nostros ad unam veramque fidem pervenire fecisti; eorum suffragio adiuva nos, ut sanctum hoc patrimonium filiali sedulitate custodientes et fidem nostram constanter profiteamur, et iuxta eandem vivamus. Per Dominum.	Všemohúci a večný Bože, ty si našim predkom poslal svätého Cyrila a Metoda, aby ich priviedli k pravej viere; prosíme ťa, pomáhaj nám, aby sme si verne zachovali dedičstvo otcov, statočne vyznávali svoju vieru a podľa nej aj žili. Skrze nášho Pána.
Prvé vešpery		
Sedibus coeli nitidis receptos Dicite athletas geminos, fideles; Slavicae duplex columen, decusque Dicite gentis. Hos amor fratres sociavit unus, Unaque abduxit pietas eremo, Ferre quo multis celerent beatae Pignora vitae. Luce, quae templis superis renidet**,** Bulgaros complent, Moravos,	Sedibus caeli nitidis receptos dicite athletas geminos, fideles; Slavicae duplex columen decusque dicite gentis. Hos amor fratres sociavit unus, unaque abduxit pietas eremo, quo *darent* multis *citius* beatae pignora vitae. Luce, quae templis superis renidet, Bulgaros complent, Moravos,	Veriaci, chváľte hrdinov dvoch slávnych; skvejú sa v nebi, Bohom odmenení, – slovanské stĺpy –, úctou ozdobení. Hrdí sme na nich. Tá istá láska zjednotila bratov, tá istá túžba vyviedla ich z ticha: dať perlu neba mnohým, možnosť dýchať milosťou svätou. Svetlom, čo v chráme neba žiari stále, ožiaria ľud, čo býva na Morave;

[64] *Officia propria sanctorum dioecesis Scepusiensis*, s. 117-127; *Liturgia horarum propria dioecesium Slovachiae*, s. 44-49. Kniha bola distribuovaná ako príloha k diecéznym obežníkom; *Liturgia hodín podľa Rímskeho obradu III*, s. 1613-1636.

Bohemos; Mox feras turmas numerosa Petro Agmina ducunt. Debitam cincti meritis coronam Pergite o flecti lacrimis precantum; Prisca vos Slavis opus est datores Dona tueri. Quaeque vos clamat generosa tellus Servet aeternae fidei nitorem; Quae dedit princeps, dabit ipsa semper Roma salutem. Gentis humanae Sator et Redemptor, Qui bonus nobis bona cuncta praebes, Sint tibi grates, tibi sit per omne Gloria saeclum. Amen.	Bohemos; *devias* turmas numerosa Petro agmina ducunt. *Fiat o* vestris *meritis ut orbis* *noscat* aeternae fidei nitorem; quae dedit princeps, dabit ipsa semper Roma salutem. *Christi, qui tantos fidei magistros* *hos tuos servos populis dedisti,* *laus tibi, nobis eadem paranti* *gaudia caeli.* Amen.	zástupy mnohé privádzajú v sláve k Petrovej skale. Nech vaša svätosť, prosby vášho hlasu vyprosia svetu milosť prijať vieru; a Rím jak vtedy, tak i teraz veru poskytne spásu. Chvála ti, Kriste, velebíme teba, že si dal ľudu takých vierozvestov; pomáhaj aj nám kráčať vždy ich cestou k radostiam neba. Amen.
Antifóna na Magnificat		
	Hi sunt patres nostri, verique pastores, qui nos sedentes in tenebris ad admirabile vitae lumen vocaverunt.	Toto sú naši otcovia a praví pastieri, ktorí nás, čo sme sedeli vo tme a tôni smrti, priviedli do obdivuhodného svetla života.
Ranné chvály		
Lux o decora patriae, Slavisque amica gentibus, Salvete, fratres: annuo Vos efferemus cantico; Quos Roma plaudens excipit, Complexa mater filios, Auget corona praesulum, Novoque firmat robore. Terras ad usque barbaras Inferre Christum pergitis; Quot vanus error luserat, Almo repletis lumine. Noxis soluta pectora Ardor supernus abripit; Mutatur horror veprium In sanctitatis flosculos. Et nunc sorena coelitum Locati in aula, supplici Adeste voto; Slavicas Servate gentes Numini.	Lux o decora patriae Slavisque amica gentibus, salvete, fratres; annuo *extollimus* vos cantico. Quos Roma plaudens excipit, complexa mater filios, *honoris* auget *lumine* novoque firmat robore. Terras ad usque barbaras inferre Christum pergitis; quot vanus error luserat, almo repletis munere. Noxis soluta pectora ardor supernus abripit; mutatur horror veprium in sanctitatis flosculos. Et nunc *adeste* caelitus . . *cunctis in orbe* gentibus, .	Ó krásne svetlá otčiny, slovanským kmeňom milené, vás, bratia, pozdravujeme a piesňou chváliť ideme. Rím s veľkou poctou vítal vás jak matka synov v náručí, a vencom úcty zdobil vás a novú moc vám poručil. Do našich krajín vyšli ste vniesť Krista, svetlom preniknúť, jasom naplniť nebeským tých, ktorých oslepoval blud. A srdcia hriechov zbavené horlivosť svätá zachváti a bezútešné bodliaky na kvety čnosti obráti. Teraz už z rajskej otčiny . . zhliadnite na ľud vo svete; .

Errore mersos unicum Ovile Christi congreget; Factis avitis aemula Fides virescat pulchrior. Tu nos, beata Trinitas, Coelesti amore concita, Patrumque natos inclyta Da persequi vestigia. Amen.	. . factis avitis aemula fides virescat pulchrior. *Sit* Trinitati *gloria*, *quae vestra vobis inclita* *det persequi vestigia* *attingere atque praemia.* Amen.	. . nech živá viera planie v nás, dedičstvo vaše presväté. Buď sláva svätej Trojici; nech ona povzbudzuje nás ísť vašou cestou vznešenou a získať dary večných krás. Amen.
Antifóna na Benedictus		
In sanctitate et iustitia servierunt Domino omnibus diebus suis: ideo stolam gloriae iuduit illos Dominus Deus Israel.	In sanctitate et iustitia servierunt Domino omnibus diebus suis: ideo stolam gloriae induit illos Dominus.	Vo svätosti a spravodlivosti slúžili Pánovi po všetky dni svojho života; preto ich Pán zaodial rúchom slávy.
Posvätné čítanie		
	Sedibus caeli nitidis receptos dicite athletas geminos, fideles; Slavicae duplex columen decusque dicite gentis. Hos amor fratres sociavit unus, unaque abduxit pietas eremo, quo darent multis citius beatae pignora vitae. Luce, quae templis superis renidet, Bulgaros complent, Moravos, Bohemos; devias turmas numerosa Petro agmina ducunt. Fiat o vestris meritis ut orbis noscat aeternae fidei nitorem; quae dedit princeps, dabit ipsa semper Roma salutem. Christe, qui tantos fidei magistros hos tuos servos populis dedisti, laus tibi, nobis eadem paranti gaudia caeli. Amen.	Veriaci, chváľte hrdinov dvoch slávnych; skvejú sa v nebi, Bohom odmenení, – slovanské stĺpy –, úctou ozdobení. Hrdí sme na nich. Tá istá láska zjednotila bratov, tá istá túžba vyviedla ich z ticha: dať perlu neba mnohým, možnosť dýchať milosťou svätou. Svetlom, čo v chráme neba žiari stále, ožiaria ľud, čo býva na Morave; zástupy mnohé privádzajú v sláve k Petrovej skale. Nech vaša svätosť, prosby vášho hlasu vyprosia svetu milosť prijať vieru; a Rím jak vtedy, tak i teraz veru poskytne spásu. Chvála ti, Kriste, velebíme teba, že si dal ľudu takých vierozvestov; pomáhaj aj nám kráčať vždy ich cestou k radostiam neba. Amen.
Antifóna na Magnificat		
Isti sunt viri sancti, facti amici Dei, divinae veritatis praeconio gloriosi: linguae eorum claves coeli factae sunt.	O beati Pontifices nostri, quorum animae paradisum possident, corpora autem in pace sepulta sunt: quos in Christo genuistis filios, ipsi vestro semper tueantur patrocinio.	Blažení naši veľkňazi, vaše duše sú v raji a telá pochované v pokoji. Svojím orodovaním opatrujte národy, ktoré ste priviedli ku Kristovi.

Pramenná príloha II.
Výberová antológia cyrilo-metodských textov v diele svätého pápeža Jána Pavla II. (1980-2005)

Výber dostupných a najdôležitejších výrokov sv. pp Jána Pavla II., ktoré boli zverejnené v úradnej a sčasti v poloúradnej tlači a v kritických vydaniach dokumentov. Väčšina dokumentov bola preložená do slovenského jazyka po prvýkrát. Dokumenty nie sú prevzaté v úplnom znení, ale sú vybrané myšlienky zamerané priamo na sv. CM, ich odkaz alebo tradíciu. Dokumenty sa zvyčajne členia na články (číslované odseky); tieto označenia sa nachádzajú na konci citátov v zátvorke.

II.1 Encykliky a (apoštolské) listy

Dokument č. 1

Encyklika *Slavorum apostoli* (02.07.1985)[821] *na pamiatku evanjelizačného diela svätého Cyrila a Metoda po jedenástich storočiach*. *SA* nadviazala na encykliku pápeža Leva XIII. *Grande munus* (1880), bola napísaná pri príležitosti 1100. výročia smrti sv. Metoda († 885) (*SA* titul, 29). Význam encykliky je sa odvíja od postáv slovanských vierozvestov[822] a je niekoľkoraký: evanjelizačný (porov. *SA* 1, 8-11, 20), kultúrny (porov. *SA* 21-22, 27), ekleziologický a ekumenický (porov. *SA* 13).

Dokument obsahuje: úvod, 6 kapitol, záver, spolu 32 článkov. Encyklika *SA* je citovaná: *UUS* 16, 19, 53, 54; *MSI* 5 (ako celok); *OL* 3, 7; *EIM* 3, 6, 9, 12; *AR* 2; *Posolstvo na svetový deň migrantov 1985* 2; *príhovor počas stretnutia s arcibiskupom Atén a celého Grécka Christodoulosom v Aténach 4. mája 2001* 3;[823] *homília počas omše na Námestí športu v Aténach 5. mája 2001* 4;[824] *príhovor počas stretnutia s patriarchom Maximom v Sofii 24. mája 2002* 4;[825] *príhovor počas stretnutia s predstaviteľmi sveta vedy, kultúry a umenia v Sofii 24. mája 2002* 1, 5;[826] *homília počas omše v Lomé 9. augusta 1985 (Togo)* 10;[827] *príhovor ku Kardinálskemu kolégiu a Rímskej kúrii 20. decembra 1985* 4;[828] *príhovor k patriarchovi Pravoslávnej cirkvi Rumunska Teoktista 12. októbra 2002* 4;[829] *príhovor k pravoslávnej delegácii Pravoslávnej cirkvi Bulharska 26. mája 2003* 2;[830] *AP* 7. júla 1985;[831] *AP* 16. februára 2003;[832] *AP* 15. februára 2004.[833]

Zmienky o sv. Cyrilovi a Metodovi sa v encyklike *SA* nachádzajú takmer v každom odseku, preto sa tu nachádza len výber najdôležitejších častí.

---

[821] *AAS* 77 (1985), s. 779-813; *DZ* I, s. 149-171; *Cyrilometodějské papežské dokumenty z let 869-1985*, s. 144-192, č. 15; *Od Petrovho stolca k Veľkej Morave*, s. 128-160, č. XX.

[822] NAUMOW, Alexander: *Wstęp do Encykliky Slavorum Apostoli*. In: *DZ* I, s. 145.

[823] *DZ* XI, s. 1072-1074.

[824] *DZ* XI, s. 1079-1082.

[825] *DZ* XI, s. 898-900.

[826] *DZ* XI, s. 901-903.

[827] *DZ* XIII, s. 541-546.

[828] *DZ* XIV, s. 153-158.

[829] *DZ* XIV, s. 792-794.

[830] *DZ* XIV, s. 798-799.

[831] *DZ* XV, s. 414-415.

[832] *DZ* XVI, s. 569.

[833] *DZ* XVI, s. 611-612.

Apoštoli Slovanov svätý Cyril a svätý Metod zostávajú v pamäti cirkvi spolu s veľkým evanjelizačným dielom, ktoré uskutočnili. Ba možno tvrdiť, že ich pamiatka sa stala osobitne živou a aktuálnou za našich dní. Vzhľadom k úcte, plnej vďačnosti, ktorej sa po stáročia tešia svätí solúnski bratia (zo starobylých Tesaloník), zvlášť u slovanských národov a pamätajúc na ich nedocenený prínos k dielu hlásania evanjelia medzi onými národmi a zároveň ku zmiereniu, k priateľskému spolunažívaniu, ľudskému rozvoju a úcte, k vnútornej dôstojnosti každého národa, vyhlásil som 31. decembra 1980 apoštolským listom Egregiae virtutis *svätých Cyrila a Metoda za spolupatrónov Európy. Takto som nadviazal na líniu svojich predchodcov, zvlášť Leva XIII., ktorý pred viac než sto rokmi 30. septembra 1880 rozšíril úctu týchto dvoch svätých encyklikou* Grande munus *na celú cirkev, a Pavla VI., ktorý apoštolským listom Pacis nuntius z 24. októbra 1964 vyhlásil svätého Benedikta za patróna Európy.* (1)

Dokument spred piatich rokov smeroval k tomu, aby oživil povedomie týchto slávnych aktov a zamýšľal upútať pozornosť kresťanov a všetkých ľudí dobrej vôle, ktorým leží na srdci dobro, svornosť a jednota Európy, k stále živšej aktuálnosti vynikajúcich postáv Benedikta, Cyrila a Metoda ako konkrétnych príkladov a duchovných opôr pre kresťanov našej doby a zvlášť pre národy európskeho svetadielu, ktoré už dávno, predovšetkým vďaka modlitbám a pôsobeniu týchto svätcov, zapustili vedome a svojrázne korene do cirkvi a do kresťanskej tradície. Uverejnenie môjho spomenutého apoštolského listu v roku 1980 diktovaného s pevnou nádejou, že v Európe i na svete sa prekoná to, čo rozdeľuje cirkev a národy, sa viazalo na tri okolnosti, ktoré boli predmetom mojich modlitieb a úvah. Prvou bolo jedenásť sté výročie pápežského listu Industriae tuae, *ktorým Ján VIII. v roku 880 schválil používanie slovanského jazyka v liturgii, ktorú preložili dvaja svätí bratia. Druhou bolo sté výročie spomenutej encykliky* Grande munus. *Treťou bol začiatok práve v roku 1980 šťastného a sľubného teologického dialógu medzi Katolíckou cirkvou a pravoslávnymi cirkvami na ostrove Patmos.* (2)

Práve z tohto dôvodu [svätí bratia] nahliadli, že je prirodzené zaujať jasnú pozíciu vo všetkých sporoch, ktoré vtedy znepokojovali slovanské kmene, usilujúce sa o pevnú organizáciu, ich ťažkosti prijímali ako vlastné a rovnako aj nevyhnutné problémy národa, ktoré bránili svoju totožnosť pod vojenským a kultúrnym tlakom novej románsko-nemeckej ríše a usilovali sa odmietať tie životné formy, ktoré sa im zdali cudzími. Bol to tiež začiatok oveľa rozsiahlejších sporov, ktoré sa nešťastne prehlbovali medzi východným a západným kresťanstvom a obaja svätí misionári boli do nich osobne zatiahnutí; vedeli si však vždy zachovať nespornú pravovernosť a dôslednú vnímavosť tak k pokladu tradície ako aj k novosti života národov, ktorým hlásali evanjelium. Často prevládali kontrasty v ich celej dvojitej a bolestnej zložitosti. Konštantín a Metod však kvôli nim necúvali pred skúškou: nepochopenie, otvorená zlá vôľa, ba dokonca u svätého Metoda aj putá, prijaté z lásky ku Kristovi, neprinútili ani jedného ani druhého, aby zanechali vytrvalý úmysel a slúžili dobru slovanských národov a jednotne všeobecnej cirkvi. To bola cena, ktorú museli zaplatiť za šírenie evanjelia, za misijné úsilie, za odvážne hľadanie nových foriem života a za účinné cesty, po ktorých by dospela radostná zvesť k slovanským národom, ktoré sa práve utvárali. Kvôli hlásaniu evanjelia – ako sa udáva v ich životopisoch – dvaja svätí bratia vzali na seba ťažkú úlohu preložiť texty Svätého písma, ktoré im boli známe v gréčtine, do jazyka toho slovanského kmeňa, ktorý sa usadil takmer na hraniciach ich rodného mesta. Využívajúc svojej dokonalej znalosti gréčtiny a vlastnej kultúry pre toto ťažké a jedinečné dielo, vytýčili si za cieľ pochopiť a preniknúť reč, zvyky a tradície,

vlastné slovanským kmeňom a verne tlmočiť ich túžby a ľudské hodnoty, ktoré v nich boli a sa prejavovali. (10)

Už predtým Konštantín a jeho spolupracovníci sa postarali o utvorenie novej abecedy, aby hlásané a vysvetľované pravdy mohli byť zapísané slovanským jazykom a tak boli celkom pochopiteľné a prijaté tými, ktorým boli určené. Bola to námaha naozaj hodná misionárskeho ducha, totiž naučiť sa jazyk nových národov a preniknúť do ich mentality, keď im mali priniesť vieru; a rovnako príkladná bola aj rozhodnosť, s akou sa prispôsobili požiadavkám a prijali za svoje očakávania slovanských národov. Veľkodušná voľba stotožniť sa s ich životom a tradíciou, keď sa očistili a osvietili Zjavením, vytvára z Cyrila a Metoda opravdivé vzory pre všetkých misionárov, ktorí v rôznych podobách prijali výzvu sv. Pavla, stať sa všetkým pre všetkých, aby získali aspoň niektorých, a zvlášť pre misionárov, ktorí od dávnych dôb až po súčasnosť, od Európy až po Áziu, a dnes po všetkých svetadieloch pracovali na prekladaní Svätého písma a liturgických textov do živých jazykov rôznych národov, aby v nich zaznievalo jediné Božie slovo a bolo všetkým zrozumiteľné podľa výrazových prostriedkov rozličných kultúr a civilizácií. (11)

Hoci vo vtedajšej byzantskej ríši sa už dávno posvätné obrady vo všetkých miestnych cirkvách konali po grécky, predsa boli carihradským vzdelancom dobre známe tradície mnohých národných východných cirkví, napr. gruzínskej a sýrskej, ktoré v bohoslužbách používali jazyk svojho ľudu. Osobitne to poznal Konštantín-Filozof, vďaka svojim štúdiám a stálym stykom s veriacimi týchto cirkví, ktoré udržoval tak v hlavnom meste ako aj na svojich cestách. Obaja bratia si uvedomovali starobylosť i oprávnenosť týchto posvätných tradícií a preto bez obáv používali slovanský jazyk pre liturgické obrady. Stal sa z toho účinný nástroj, ktorý sprístupňoval Božie pravdy tým, ktorí ním rozprávali. Pri tom nemali na mysli nijakú povýšenosť alebo vládychtivosť, konali jedine z lásky ku spravodlivosti a z apoštolskej horlivosti voči národom, ktoré sa začali rozvíjať. Západné kresťanstvo po takzvanom sťahovaní národov spojilo v jeden celok nové prisťahované národnostné skupiny s pôvodným latinským obyvateľstvom a s cieľom zjednotiť ich, rozšírilo na všetkých latinský jazyk, liturgiu a kultúru, ako to urobila rímska cirkev. Z takto dosiahnutej jednotnosti tieto pomerne mladé spoločnosti získali v plnom rozmachu pocit sily a súdržnosti, čo prispievalo k upevneniu ich jednoty a mocnejšiemu utvrdeniu v Európe. Je pochopiteľné, že za takejto situácie každá odlišnosť sa považovala za ohrozenie tejto jednoty, ktorá sa práve vytvárala a aké veľké mohlo byť pokušenie odstrániť ju a to i donucovacími prostriedkami. (12)

Preto sa vôbec nezdá anachronizmom, ak vo sv. Cyrilovi a Metodovi vidíme opravdivých predchodcov ekumenizmu, pretože sa účinne usilovali, aby odstránili alebo zmenšili každú skutočnú, ako aj čo len zdanlivú roztržku medzi jednotlivými spoločenstvami veriacich, patriacimi do jednej a tej istej cirkvi. (14)

Solúnski bratia zdedili nielen vieru, ale aj kultúru starovekého Grécka, ktorá pokračovala potom v byzantskej ríši. Je známe, aké dôležité bolo toto dedičstvo pre celú európsku a priamo, či nepriamo, aj pre svetovú kultúru. V evanjelizačnom diele, ktoré vykonali ako priekopníci v oblastiach obývaných Slovanmi, je súčasne zahrnutý aj vzor toho, čo dnes voláme „inkulturácia", t.j. zasadzovanie evanjelia do miestnej domácej kultúry a zároveň aj začlenenie týchto kultúr do cirkevného života. Tým, že zakoreňovali evanjelium do miestnej kultúry národov, ktorým ho hlásali, sv. Cyril a Metod si získali zvláštne zásluhy o vytvorenie a rozvoj tejto kultúry, alebo lepšie povedané, mnohých rôznych kultúr. Všetky kultúry

slovanských národov naozaj vďačia za svoj vlastný „začiatok“ a rozvoj práve pôsobeniu solúnskych bratov. Ich originálnym a geniálnym výtvorom je abeceda pre slovanský jazyk a tou prispeli ako základným prínosom ku kultúre a literatúre všetkých slovanských národov. Potom preklad posvätných kníh, ktorý urobili Cyril, Metod a ich žiaci, dodal kultúrnu schopnosť a dôstojnosť jazyku staroslovienskej liturgie; ten potom bol za dlhé stáročia nielen jazykom cirkevným, ale aj úradným a literárnym, ba dokonca hovorovým jazykom vzdelanejších tried vo väčšine slovanských národov, zvlášť u Slovanov východného obradu. Bol používaný aj v krakovskom chráme sv. Kríža, kde sa usadili slovanskí benediktíni. Tu vyšli aj prvé liturgické knihy, tlačené v tomto jazyku. Až dodnes tento jazyk používa byzantská liturgia východných slovanských cirkví gréckeho obradu, a to tak katolíckych, ako aj pravoslávnych vo východnej a juhovýchodnej Európe, ako aj v rôznych západoeurópskych zemiach a tiež v rímskej liturgii chorvátskych katolíkov. (21)

V historickom vývoji Slovanov východného obradu zohral tento jazyk rovnakú úlohu ako latinčina na Západe. Zachoval sa však ešte ďalej čiastočne až do 19. storočia, a pôsobil priamo svojím vplyvom aj na vytváranie domácich literárnych jazykov, ktorým bol veľmi príbuzný. Tieto zásluhy o kultúru všetkých slovanských kmeňov a národov pôsobia, že evanjelizačné dielo sv. Cyrila a Metoda je v dejinách i v živote týchto kmeňov a národov stále živé. (22)

Apoštolsko-misijnú činnosť sv. Cyrila a Metoda spadajúcu do polovice 9. storočia možno považovať za prvú účinnú evanjelizáciu Slovanov. Rozvíjala sa v rozličnom stupni na jednotlivých územiach, ale sústredila sa hlavne na oblasť vtedajšej Veľkej Moravy. Zaujímala predovšetkým kraje metropolitného sídla, ktorého biskupom bol Metod, t.j. Moravu, Slovensko a Panóniu, čiže oblasť dnešného Maďarska. V okruhu veľmi rozsiahleho vplyvu tejto apoštolskej činnosti hlavne zásluhou misionárov pripravených sv. Metodom, nachádzali sa aj ostatné skupiny západných Slovanov, zvlášť Česi. (23)

Pokrstenie Poľska roku 966 v osobe prvého historického panovníka Mieška, ktorý sa oženil s českou kňažnou Doubravkou, prebiehalo zvlášť pôsobením cirkvi v Čechách a touto cestou sa dostalo kresťanstvo do Poľska z Ríma v latinskej forme. Predsa však zostáva skutočnosťou, že prvé počiatky kresťanstva v Poľsku sú určitým spôsobom spojené s dielom bratov z ďalekého Solúna. Starostlivosť svätých bratov priniesla ešte viditeľnejšie plody medzi balkánskymi Slovanmi. Vďaka ich apoštolátu sa upevnilo už prv zakorenené kresťanstvo v Chorvátsku. Cyrilometodská misia sa upevnila a podivuhodne rozvinula v Bulharsku zvlášť prostredníctvom ich učeníkov, vyhnaných z pôvodného pôsobiska. V tejto zemi, vďaka sv. Klementovi Ochridskému vzniklo veľmi účinné stredisko mníšskeho života; zvlášť tu sa rozvinula abeceda, nazývaná cyrilika. Odtiaľ sa potom šírilo kresťanstvo do ďalších oblastí, až prišlo cez susedné Rumunsko do starej Kyjevskej Rusi a neskoršie sa z Moskvy rozšírilo ďalej na Východ. O niekoľko rokov, na rok 1988 pripadne tisíce výročie pokrstenia kyjevského kniežaťa svätého Vladimíra Veľkého. (24)

Po jedenástich kresťanských slovanských stáročiach vidíme celkom jasne, že dedičstvo solúnskych bratov pre Slovanov je a zostáva hlbšie a pevnejšie než akékoľvek rozdelenie. Obidve kresťanské tradície – východná, ktorá pochádza z Konštantínopola a západná, pochádzajúca z Ríma – vznikli v lone jedinej cirkvi, hoci v rozličných kultúrach a pri rôznom prístupe k tým istým problémom. Takáto rôznosť, ak správne chápeme jej pôvod, hodnotu a význam, môže len obohacovať

európsku kultúru i jej náboženské tradíciu a môže sa práve tak isto stať primeranou základňou pre je duchovnú obnovu, po ktorej toľko túžime. (25)

Cyril a Metod sú akoby ohnivká, akýsi duchovný most medzi východnou a západnou tradíciou, ktoré obidve splývajú v jednu veľkú, všeobecnú tradíciu cirkvi. Sú nám vzormi a zároveň aj patrónmi v ekumenickom úsilí sesterských cirkví, západnej i východnej. Ony sa usilujú dialógom a modlitbou znovu nájsť viditeľnú jednotu v dokonalom a plnom spoločenstve takú jednotu – ako som to už povedal počas svojej návštevy v Bari –, ktorá nie je ani absorbovaním jednej druhou ani čírym splynutím. Jednota je stretnutie v pravde a láske; týchto darov sa nám dostalo od Ducha Svätého. Cyril a Metod svojimi osobnosťami a svojím dielom sú postavy, ktoré vzbudzujú vo všetkých kresťanoch veľkú „nostalgiu po zjednotení" a po jednote medzi dvoma sesterskými cirkvami Východu a Západu. Pre dosiahnutie plnej katolicity každý národ, každá kultúra má vo všeobecnom pláne spásy určenú svoju vlastnú úlohu. Každá zvláštna tradícia a každá miestna cirkev majú zostať prístupné a pozorné voči iným cirkvám a tradíciám a súčasne aj voči všeobecnému katolíckemu spoločenstvu; keby ostali uzavreté samy do seba, hrozilo by im nebezpečenstvo vlastného ochudobnenia. Tým, že Cyril a Metod uplatňovali svoje charizmatické dary, prispeli rozhodujúcim prínosom pri budovaní Európy, nielen pokiaľ ide i jej kresťanské náboženské spoločenstvo, ale aj čo sa týka jej občianskej a kultúrnej jednoty. Ani dnes nejestvuje iná cesta k prekonaniu rôznych napätí a k náprave roztržiek a protikladov tak v Európe, ako aj na celom svete, lebo tieto javy hrozia, že vyvolajú strašné zničenie životov a hodnôt. Byť kresťanmi v súčasnej dobe znamená byť tvorcami vzájomného spoločenstva v cirkvi i spoločnosti. K tomuto cieľu vedie otvorenosť voči bratom, vzájomné porozumenie a ochotná spolupráca veľkodušnou výmenou kultúrnych a duchovných dobier. Jedna zo základných túžob dnešného ľudstva je naozaj snaha znova nájsť jednotu a spoločenstvo pre skutočne dôstojný život všetkých ľudí na celej našej planéte. Cirkev vie, že je znamením a všeobecnou sviatosťou spásy a jednoty ľudského pokolenia; preto vyhlasuje, že je ochotná plniť túto svoju povinnosť, „ktorá sa stáva v súčasných pomeroch oveľa naliehavejšou, pretože treba, aby všetci ľudia, ktorí sú dnes navzájom úzko spojení rôznymi spoločenskými, technickými a kultúrnymi zväzkami, dosiahli aj v Kristovi plnú jednotu." (27)

Veľký, trojjediný Bože, tebe zverujem poklad viery slovanských národov: Zachovaj a požehnaj toto dielo! Rozpomeň sa, všemohúci Otče, na chvíľu, keď podľa tvojej vôle nadišla pre tento ľud a pre tieto národy „plnosť časov" a svätí solúnski misionári verne splnili príkaz, ktorý tvoj Syn Ježiš Kristus dal svojim apoštolom; v ich stopách a šľapajach ich nasledovníkov priniesli do krajín obývaných Slovanmi, svetlo evanjelia, radostnú zvesť spásy a pred nimi vydávali svedectvo: Že ty si stvoril človeka, že si nám Otcom a v tebe, my ľudia, sme si všetci navzájom bratmi; že skrze Syna, svoje večné Slovo, si stvoril všetky veci a povolal si ľudí k účasti na svojom vlastnom živote bez konca; že si tak miloval svet, že si dal svojho jednorodeného Syna, ktorý pre nás ľudí a pre našu spásu zostúpil z neba, pôsobením Ducha Svätého sa vtelil v lone Panny Márie a stal sa človekom; že si konečne zoslal mocného Ducha Potešiteľa, aby každý Kristom vykúpený človek v ňom mohol získať dôstojnosť Božieho dieťaťa a stať sa spoludedičom tvojich nezničiteľných prisľúbení ľudstvu. Tvoj stvoriteľský plán, Otče, ktorý vyvrcholil vykúpením, sa vzťahuje na každého človeka, zahrňuje celý jeho život i dejiny všetkých národov. Vypočuj, Otče, o čo ťa dnes prosí celá cirkev, a daj, aby ľudia a národy, ktoré vďaka apoštolskému dielu svätých solúnskych bratov poznali a prijali teba, opravdivého Boha, a krstom vstúpili do svätého spoločenstva tvojich detí, mohli aj naďalej bez prekážok, s nadšením a dôverou prijímať tento

evanjeliový program a uplatňovať všetky ľudské možnosti na základe ich učenia. Kiežby mohli podľa svojho vlastného svedomia nasledovať tvoj hlas po cestách, ktoré boli po prvý raz vyznačené pred 1100 rokmi! Kiežby sa nikto nedomnieval, že ich príslušnosť ku kráľovstvu tvojho Syna je v rozpore s dobrom ich pozemskej vlasti! Kiežby ti mohli vzdávať náležitú chválu v súkromnom i verejnom živote! Kiežby mohli žiť v pravde, láske, spravodlivosti a radosti z mesiášskeho pokoja, ktorý zahrňuje všetky ľudské srdcia, spoločenstvá, zem a vesmír! Kiežby vo vedomí dôstojnosti, ktorú majú ako ľudia a Božie deti, vedeli prekonať každú nenávisť a dobrom víťaziť nad zlom! Dopraj však, ó Bože v Najsvätejšej Trojici, aj celej Európe, aby si na príhovor týchto dvoch svätých bratov stále viac uvedomovala, aká potrebná je náboženská kresťanská jednota a bratské spoločenstvo všetkých jej národov, a aby prekonaním vzájomného neporozumenia a nedôvery, ako aj ideologických sporov v spoločnom vedomí pravdy, mohli slúžiť celému svetu za príklad spravodlivého a mierumilovného spolužitia vo vzájomnom rešpekte a neporušenej slobode. (30)

Budúcnosť! Hoci z ľudského hľadiska sa môže zdať plná hrozieb a neistoty, predsa ju s dôverou skladáme do tvojich rúk, nebeský Otče, a prosíme pritom o príhovor Matku tvojho Syna i cirkvi, Matku tvojich apoštolov Petra a Pavla i svätého Benedikta, Cyrila a Metoda, Augustína a Bonifáca i všetkých ostatných hlásateľov evanjelia v Európe, ktorí silní vo viere, nádeji a láske, hlásali našim otcom tvoju spásu a tvoj pokoj a svojou namáhavou duchovnou siatbou začali budovať civilizáciu lásky a nový poriadok, založený na tvojom svätom zákone a na pomoci tvojej milosti, ktorá na konci časov oživí všetko a všetkých v nebeskom Jeruzaleme. Amen. (32)

Dokument č. 2

Encyklika *Ut unum sint* (25.05.1985) o ekumenickom úsilí.[834] Dokument obsahuje: 103 článkov.

Otvoreným dialógom si spoločenstvá vzájomne pomáhajú, aby na seba dokázali nazerať vo svetle apoštolskej tradície, ktorá ich privádza k otázke, či skutočne a zodpovedajúcim spôsobom vyjadrujú to, čo Duch Svätý odovzdal prostredníctvom apoštolov (porov. DV *7). Čo sa týka katolíckej cirkvi, poukázal som viackrát na tieto požiadavky a perspektívy, napríklad pri príležitosti tisícročia pokrstenia Rusi (porov.* EIM*) alebo pripomienkou jedenástich storočí, ktoré uplynuli od evanjelizačného diela svätých Cyrila a Metoda (porov.* SA*). V ostatnom čase Pápežská rada pre jednotu kresťanov s mojím schválením vydala* Direktórium na vykonávanie princípov a noriem o ekumenizme*, ktoré sa zaoberá ich používaním v pastorálnej oblasti (porov.* Direktórium na vykonávanie noriem o ekumenizme*).* (16)

Učenie sa musí predkladať takým spôsobom, aby bolo zrozumiteľné tým, ktorým ho Boh určil. V encyklike Slavorum apostoli *som pripomenul, že Cyril a Metod práve z tohto dôvodu sa usilovali o preklad biblických výrazov a pojmov gréckej teológie do veľmi odlišných dejinných skúseností a ideí. Chceli, aby jediné Božie slovo bolo „sprístupnené v súlade s vyjadrovacími formami, ktoré sú vlastné jednotlivým civilizáciám“ (*SA *11). Chápali, že preto „národom, ku ktorým boli poslaní kázať, nemôžu vnucovať ani nespornú nadradenosť gréckeho jazyka a byzantskej kultúry, alebo obyčaje a správanie vyspelejšej spoločnosti, v ktorej*

[834] *AAS* 73 (1981), s. 258-262; *DZ* IV, s. 157-159; *Cyrilometodějské papežské dokumenty z let 869-1985*, s. 120-127, č. 13; *Od Petrovho stolca k Veľkej Morave*, s. 87-91, č. XIV; BAGIN, Anton: *Spolupatróni Európy. Co-patrons of Europe.* Banská Bystrica : Mabuto press, 1992, s. 101-118; HNILICA, Ján: *Svätí Cyril a Metod*, s. 108-111, č. I.

*vyrastali“ (*SA *13). Tak uskutočňovali to „dokonalé spoločenstvo v láske ochraňujúcej cirkev pred akoukoľvek formou etnického partikularizmu a výlučnosti alebo rasových predsudkov a tiež pred akoukoľvek nacionalistickou pýchou“ (*SA *11). V tomto duchu som sa aj ja prihovoril k austrálskym domorodcom: „Nesmiete byť rozpoltеným národom (...). Ježiš vás povoláva, aby ste jeho slová a hodnoty prijali do vašej kultúry“ (Príhovor obyvateľom Austrálie,* AAS *77 (1987), 792). Keďže dar viery je vo svojej podstate určený celému ľudstvu, je potrebné ho preložiť do všetkých kultúr. Rozhodujúcim prvkom spoločenstva pravdy je práve význam pravdy. Vyjadrenie pravdy môže mať veľa podôb. A obnova vyjadrovacích foriem je nevyhnutná pre odovzdávanie nepozmeneného významu posolstva evanjelia dnešnému človekovi (Vincent z Lerinu,* Commonitorium *23). „Táto obnova má teda značný ekumenický význam“ (*UR *6). A to neplatí len o obnove spôsobu vyjadrenia viery, ale aj o samotnom živote viery. Mohli by sme si tu položiť otázku: Kto má túto obnovu vykonávať? Koncil dáva na túto otázku jasnú odpoveď: „Starosť o obnovenie jednoty sa týka celej cirkvi, tak veriacich, ako aj pastierov, a to podľa osobných schopností každého z nich, v každodennom kresťanskom živote i v teologických a historických výskumoch“ (*UR *6).* (19)

Od doby Druhého vatikánskeho koncilu treba na vykonanej ceste spomenúť aspoň dve udalosti, ktoré majú veľkú ekumenickú závažnosť pre vzťahy medzi Východom a Západom: Predovšetkým je to jubileum z roku 1984, keď sa oslávila spomienka 1100. výročia evanjelizačného diela svätých Cyrila a Metoda, čo mi umožnilo oboch apoštolov a vierozvestcov Slovanov vyhlásiť za spolupatrónov Európy. Už pápež Pavol VI. vyhlásil počas koncilu v roku 1964 svätého Benedikta za patróna Európy. To, že som postavil obidvoch bratov zo Solúna vedľa veľkého zakladateľa mníšstva, má nepriamo vyzdvihnúť tú dvojitú cirkevnú a kultúrnu tradíciu, ktorá bola taká významná pre dvetisíc rokov kresťanstva a výrazne ovplyvnila históriu európskeho kontinentu. Preto nie je zbytočné pripomenúť, že Cyril a Metod prišli z oblasti vtedajšej Byzantskej ríše, teda v epoche, keď ešte bola v spoločenstve s Rímom. Tým, že som ich vyzdvihol za patrónov Európy spolu so svätým Benediktom, nechcel som iba posilniť historickú pravdu o kresťanstve na európskom kontinente, ale poskytnúť aj dôležitú tému na dialóg medzi Východom a Západom, ktorý v pokoncilovej dobe podnietil veľa nádejí. Ako v svätom Benediktovi, tak i vo svätých Cyrilovi a Metodovi nachádza Európa znovu svoje duchovné korene. Teraz, keď sa druhé tisícročie po Kristovom narodení chýli ku koncu, treba si ich uctiť spoločne ako patrónov našej minulosti a ako svätých, ktorým cirkvi a národy európskeho kontinentu zverujú svoju budúcnosť. (53)

Druhá udalosť, ktorú by som rád spomenul, je oslava tisícročia pokrstenia Rusi (988 – 1988). Katolícka cirkev, a zvlášť Apoštolský stolec, sa chceli zúčastniť na tejto jubilejnej slávnosti a pokúsili s zdôrazniť, že krst, ktorý prijal svätý Vladimír v Kyjeve, bol jednou z ústredných udalostí pre evanjelizáciu sveta. Jemu vďačia za svoju vieru nielen slovanské národy východnej Európy, ale aj tie národy, ktoré žijú za Uralom až po Aljašku. V tejto perspektíve nachádza formulácia, ktorú som už opakovane použil, svoj hlboký zmysel: Cirkev musí dýchať oboma pľúcami! Táto formulácia sa vzťahuje na prvé tisícročie histórie kresťanstva, predovšetkým na dualitu Byzancia – Rím; od pokrstenia Rusi táto formulácia rozšírila svoje hranice: Evanjelizácia sa rozšírila na oveľa širšiu oblasť, takže teraz zahŕňa celú cirkev. Keď si pomyslíme, že táto spásna udalosť, ktorá sa završila na brehu Dnepra, siaha do doby, keď ešte cirkev Východu nebola oddelená od cirkvi Západu, ľahko pochopíme, že hľadaná perspektíva plnej jednoty má byť jednotou legitímnej rôznorodosti. To som s dôrazom uviedol v encyklike Slavorum apostoli *venovanej svätým Cyrilovi a Metodovi a v apoštolskom liste* Euntes in mundum *na pamiatku*

1000. výročia pokrstenia Kyjevskej Rusi, venovanom veriacim Katolíckej cirkvi. (54)

Dokument č. 3

Apoštolský list *Egregiae virtutis* (31.12.1980).[835] Ján Pavol II. ním vyhlásil sv. Cyrila a sv. Metoda za spolupatrónov Európy. Dokument obsahuje 4 články. *EV* bol napísaný pri príležitosti 1100. výročia listu *Industriae tuae* (880) (*EV* 1), „ktorým Ján VIII. roku 880 schválil používanie slovanského jazyka v liturgii" (*SA* 2) a na 100. výročie encykliky pápeža Leva XIII. *Grande munus* (30. september 1880) (*EV* 1, 2; *SA* 2). Apoštolský list *EV* je citovaný: *OL* 3; *AR* 2; *LDdV*; *Posolstvo českému a slovenskému duchovenstvu z príležitosti 1100. výročia smrti sv. Metoda* 4; *príhovor ku Kardinálskemu kolégiu a Rímskej kúrii 20. decembra 1985* 4.[836]

Preto dnes, keď po stáročiach cirkevného rozdelenia medzi Východ a Západ, medzi Rím a Konštantínopol, od čias Druhého vatikánskeho koncilu boli vyzdvihnuté rozhodné kroky smerom k zjednoteniu, zdá sa, že vyhlásenie svätých Cyrila a Metoda za spolupatrónov celej Európy vedľa sv. Benedikta v plnosti zodpovedá znakom nášho času. Predovšetkým deje sa to takmer v roku, v ktorom obidve cirkvi, katolícka a pravoslávna, vstúpili do etapy rozhodného dialógu, ktorý sa začal na ostrove Patmos, spätom s tradíciou sv. Jána Apoštola a Evanjelistu. Nech terajšie ustanovenie rovnako slúži na pripomenutie tohto dátumu. (3)

Preto po dôkladnom rozmýšľaní a dôkladnom uvažovaní, z plnosti moci apoštolskej vlády terajším listom ustanovujem a vyhlasujem naveky svätých Cyrila a Metoda za nebeských spolupatrónov celej Európy u Boha so všetkými odznakmi cti a liturgickými privilégiami, aké podľa práva prislúchajú hlavným patrónom miesta. (4)

Dokument č. 4

List *Posolstvo českému a slovenskému duchovenstvu z príležitosti 1100. výročia smrti sv. Metoda* (19.03.1985).[837] Posolstvo bolo adresované kňazom zhromaždeným na Velehrade, kde bol podľa tradície pochovaný sv. Metod (*Posolstvo* 1). Pápež vyzdvihol zásluhy spoločné s bratom: preklad Písma do slovanského jazyka, preklad liturgie, ich príchod do Ríma s ostatkami sv. Klementa na Božie narodenie 867, Metodovo utrpenie v bavorskom väzení, kniežatá Rastislava, Svätopluka a Koceľa (*Posolstvo* 1). Metod vynikal podľa Jána Pavla II. v niekoľkých čnostiach, v ktorých je nám učiteľom: (a) apoštolská odvaha, (b) výchova žiakov, (c) zodpovednosť za prijatý úrad (*Posolstvo* 3). Dokument obsahuje 4 články.

Po toľkých storočiach, ktoré nás delia od čias, v ktorých pôsobil, aj od jeho smrti, svätý Metod, spolu so svojím bratom svätým Cyrilom filozofom zosnulým v Ríme a pochovaným tu v Bazilike sv. Klementa, je naďalej prítomný skrze svoj príklad, náuku, ale predovšetkým skrze svoje orodovanie za vás, kňazov a rehoľníkov, a taktiež za všetkých veriacich Československa. Nebolo a nepatrilo sa obísť mlčaním dátum jeho svätej smrti. Radujúc sa hlboko z tohto vášho modlitebného a formačného stretnutia, a tiež z iných iniciatív predvídaných programom, ja som tiež chcel nasmerovať k vám slová spomienky a útechy tak, ako v podobných

[835] *AAS* 73 (1981), s. 258-262; *DZ* IV, s. 157-159; *Cyrilometodějské papežské dokumenty z let 869-1985*, s. 120-127, č. 13; *Od Petrovho stolca k Veľkej Morave*, s. 87-91, č. XIV; BAGIN, Anton: *Spolupatróni Európy*, s. 101-118; HNILICA, Ján: *Svätí Cyril a Metod*, s. 108-111, č. I.

[836] *DZ* XIV, s. 153-158.

[837] *AAS* 77 (1985), s. 718-728; *DZ* V, s. 251-156, *DpD* I, s. 323; *Cyrilometodějské papežské dokumenty z let 869-1985*, s. 128-143, č. 14; *Od Petrovho stolca k Veľkej Morave*, s. 116-127, č. XIX; HNILICA, Ján: *Svätí Cyril a Metod*, s. 127-135, č. VI.

okolnostiach konali moji predchodcovia: Lev XIII., encyklika Grande munus*, 30. septembra 1880, rozširujúca kult svätých Cyrila a Metoda na celú cirkev; Benedikt XV., list* Saepe nobis*, 30. novembra 1921, episkopátu Československa; Pius XI., list* Quod S. Cyrillum*, 13. februára 1927, na uctenie 1100. narodenia svätého Cyrila; Ján XXIII., apoštolský list* Magnifici eventus*, 11. mája 1963, na 1100. výročie príchodu svätých na Moravu; Pavol VI., apoštolský list* Antiquae nobilitatis*, 2. februára 1969, na 1100. výročie smrti svätého Cyrila; Pavol VI., homília prednesená 14. februára 1969 v Bazilike svätého Petra počas výročnej sv. omše, koncelebrovanej spolu s kardinálom Beranom a československými biskupmi, ktorí prišli na púť do Ríma.* (1)

Okruh ich pôsobenia sa neobmedzoval výlučne na náboženskú oblasť. Z viery v Boha oni vyvádzali praktické prínosy týkajúce sa každodenného života jednotlivca, rodiny a celého spoločenstva, a aby každý okamih, každé životné rozhodnutie vyplývali z Boha a k Bohu smerovali. Týmto spôsobom kládli základy nového spoločenstva, novej spravodlivosti a pokoja. Neváhali bojovať za tieto zásady a pre ne trpieť. Cieľ, oporu a silu nachádzali v Bohu. Koľko nespravodlivých obvinení a pokorení dočkal sa sv. Metod za vernosť poslaniu, ktoré považoval za Božiu vôľu a naplnil ako testament umierajúceho brata! (2)

Dúfajúc v ich orodovanie a v ich spásny príklad, apoštolským listom Egregiae virtutis *(31. decembra 1981) vyhlásil som svätého Cyrila a svätého Metoda za spolupatrónov Európy vedľa svätého Benedikta a následne z hĺbky srdca vyjadril som túžbu, aby celá Európa na oplátku uznala a docenila kresťanskú hodnosť človeka, zhodne s náukou veľkých svätcov prvého tisícročia. Tými istými myšlienkami smerujem k vám počas tejto takej významnej slávnosti. Váš národ, Európa, celý svet potrebujú Pravdu a Spasiteľa a obracajú sa na Katolícku cirkev, kňazov a reholníkov úplne zasvätených Kristovi a dušiam.* (4)

Dokument č. 5

List kardinálovi Agostinovi Casarolimu, pápežskému legátovi v Djakove v Chorvátsku, pri príležitosti 1100. výročia smrti sv. Metoda (04./05.07.1985).[838]

*V túžbe zúčastniť sa určitým spôsobom na okázalých slávnostiach, ktoré cirkev v Juhoslávii pripravila, aby si dôstojne pripomenula 1100. výročie smrti sv. Metoda, rozhodol som sa Vám, pán kardinál, zveriť poslanie odobrať sa ako môj delegát k týmto milovaným národom. […] Súčasne tým vyjadrujem aj hlbokú úctu, ktorú cítim voči sv. Metodovi a jeho bratovi sv. Cyrilovi, nezabudnuteľným apoštolom slovanských národov. Týmto pomenovaním som ich pozdravil v encyklike, ktorú som prednedávnom predstavil všetkým kresťanom, aby „zachytili v ich živote a ich apoštolskej činnosti tú náplň, ktorú vedela Božia prozreteľnosť do nich vložiť, a tak odhalili v tejto našej dobe novú plnosť a priniesli nové ovocie“ (*SA *3).*

Dokument č. 6

List účastníkom púte na Velehrad 7. júla 1985, ktorý prečítal kardinál František Tomášek (28.06.1985).[839]

[838] HNILICA, Ján: *Svätí Cyril a Metod*, s. 136-138, č. VII.

[839] HNILICA, Ján: *Svätí Cyril a Metod*, s. 139-141, č. VIII.

Nášmu ctihodnému bratovi Augustínovi, svätej Rímskej cirkvi kardinálovi Casarolimu, pápežskému legátovi na velehradskej slávnosti konanej ku cti sv. Cyrila a Metoda v Československu.

Medzi mnohými slávnosťami konanými v rámci 1100. výročia smrti sv. Metoda má slávnosť, ktorú pripravujú na 7. júla veriaci v Československu na Velehrade, zvláštny význam. Krajina, ktorú obývajú tieto národy, bola z veľkej časti svedkom apoštolátu sv. Cyrila a Metoda a prijala aj posledný výdych a mŕtve telo staršieho z bratov. Dejiny Velehradu, Nitry, Devína svedčia o ich poslaní a živote.

O tejto historickej udalosti sa zmieňujeme v našej nedávnej encyklike Slavorum apostoli *týmito slovami: „Apoštolsko-misijnú činnosť sv. Cyrila a Metoda spadajúcu do druhej polovice 9. storočia možno považovať za prvú účinnú evanjelizáciu Slovanov. Rozvíja sa v rozličnom stupni na jednotlivých územiach, ale sústredila sa hlavne na oblasť vtedajšej Veľkej Moravy. Zaujímala predovšetkým kraje metropolitného sídla, ktorého biskupom bol Metod, t.j. Moravu, Slovensko a Panóniu (čiže oblasť dnešného Maďarska). V okruhu veľmi rozsiahleho vplyvu tejto apoštolskej činnosti, hlavne zásluhou misionárov pripravených sv. Metodom, sa nachádzali aj ostatné skupiny západných Slovanov, najmä Česi“ (*SA *23)…*

Dobre vieš, ako si ceníme dielo solúnskych bratov v evanjelizácii slovanských národov, v rozvoji ich ľudskej a občianskej kultúry, ako aj v ich úsilí o jednotu Východu, odkiaľ pochádzali, a Západu, ktorý ich prijal za svojich. Vyhlásenie sv. Cyrila a Metoda spolu so sv. Benediktom za spolupatrónov Európy vychádza práve z tohto nášho presvedčenia. Cyril a Metod sú ako by ohnivká, akýsi duchovný most medzi východnou a západnou tradíciou, ktoré obidve splývajú v jednu veľkú, všeobecnú tradíciu cirkvi.

V diele obidvoch týchto svätcov spája sa vernosť k nemennej zvesti evanjelia so starostlivosťou o pole, ktoré prijíma túto duchovnú sejbu. Spojenie tradícií Východu a Západu, ktoré títo svätí bratia tak obdivuhodne vyjadrili svojím životom a činmi, nám potvrdzuje, že nikto nie je týmto zlúčením nútený vzdať sa svojich vlastných duchovných a národných hodnôt, ale že úctou k dedičstvu iných oveľa hlbšie pochopí duchovné bohatstvo vlastného národa.

Okrem toho nás sv. Cyril a Metod svojím dielom učia, že všetky formy vzdelanosti, ktoré smerujú k dobru, pravde a kráse, vyvierajú zo zjavenia a zo svetla Kristovho evanjelia, čo prináša ich každodenný rozvoj. Učenie a pamiatka týchto slávnych slovanských apoštolov sú teda večne živé a aktuálne. Olomoucká arcidiecéza, na území ktorej sa nachádza Velehrad, pýši sa sv. Cyrilom a Metodom ako svojimi patrónmi. Dokonca je im od začiatku 14. storočia zasvätený aj hlavný oltár katedrály. Aj teologické fakulty v Československu nesú ich meno. Aj známe ekumenické velehradské zjazdy spolu s pravoslávnymi slovanskými cirkvami, ktoré sa konali za arcibiskupa Antonína Cyrila Stojana, boli tiež výsledkom „školy“ týchto dvoch svätcov.

Nakoľko je naším želaním, aby príklady minulosti ostávali vzorom pre všetky časy, vyslovujeme svoje túžby, aby sa tieto výročné slávnosti trvalo prejavovali zachovaním a rastom pravej viery, potvrdzovaním a šírením kresťanskej nádeje, ako aj zápalom a šírením účinnej kresťanskej lásky. Evanjelium nech ukazuje cestu k dobru človeka a k ľudskej vzdelanosti a ľudská vzdelanosť nech je trvale osvecovaná svetlom prichádzajúcim zhora…

Slávnej velehradskej bazilike pri tejto príležitosti udeľujeme vyznamenanie Zlatej ruže.

Dokument č. 7

Apoštolský list *Euntes in mundum* (25.01.1988)[840] pri príležitosti 1000. výročia krstu Kyjevskej Rusi; Ján Pavol II. list *EIM* napísal podľa príkladu pápeža Pia XII., ktorý v roku 1939 oslávil 950. výročie krstu Kyjevskej Rusi.[841] Dokument obsahuje: 6 kapitol, spolu 16 článkov. Apoštolský list *EIM* je citovaný: *Tertio millennio adveniente* 25; *Homília počas omše v Kyjove 24. júna 2001* 3;[842] *Príhovor počas stretnutia s predstaviteľmi všeukrajinskej rady cirkví a náboženských spoločenstiev v Kyjeve 24. júna 2001* 3;[843] *príhovor počas stretnutia s Indiánmi v Mariscal Estigarribia 17. mája 1988 (Paraguaj)* 4;[844] *príhovor Kardinálskemu kolégiu a Rímskej kúrii 22. decembra 1988* 3.[845]

„Keď nadišla plnosť čias," […] v priebehu 10. storočia kresťanská viera začala tam [na ruské územie – pozn. PZ*] prenikať vďaka misionárom prichádzajúcim nie len z Byzancie, ale rovnako zo susedných východoslovanských krajín – ktoré používali liturgiu v slovanskom jazyku podľa obradu ustanoveného svätými Cyrilom a Metodom, a tiež z latinského Západu. (3)*

Nová cirkev na Rusi čerpala z Konštantínopola celé dedičstvo kresťanského Východu a všetky jemu vlastné bohatstvá v oblasti teológie, liturgie, duchovnosti, cirkevného života, umenia. Byzantský charakter tohto dedičstva nadobudol od začiatku nový rozmer: jazyk a slovanská kultúra stali sa novým kontextom na to, čo doteraz nachádzalo svoj byzantský výraz v hlavnom meste Východného cisárstva, a tiež v celom okruhu spojenom s ním po stáročia. K východným Slovanom Božie slovo a milosť s ním spojená prišli z geograficky prístupnejšieho a kultúrne bližšieho prostredia. Títo Slovania prijmúc Slovo s celou poslušnosťou viery túžili súčasne vyjadriť zhodu s vlastným spôsobom myslenia a vo vlastnom jazyku. A tak sa zavŕšila oná dokonalá „slovanská inkulturácia" Evanjelia a kresťanstva, nadväzujúc na veľké dielo svätých Cyrila a Metoda, ktorí na Veľkú Moravu a prostredníctvom svojich učeníkov národom Balkánskeho polostrova priniesli z Konštantínopola kresťanstvo v slovanskej verzii. (3)

Ako to bolo dôkladne objasnené v encyklike Slavorum apostoli*, svätí Cyril a Metod, hoci vedomí si kultúrnej a teologickej prevahy grécko-byzantského dedičstva, ktoré priniesli so sebou, jednak mali odvahu – pre dobro slovanských národov – poslúžiť si iným jazykom a rovnako inou kultúrou v ohlasovaní viery.* (3)

Vďaka cyrilo-metodskému dedičstvu došlo tu [na Kyjevskej Rusi – pozn. PZ*] k stretnutiu Východu a Západu, zdedených i nových hodnôt. Prvky kresťanského dedičstva prenikli do života a kultúry týchto národov.* (6)

[…] postupný návrat do harmónie medzi Rímom a Konštantínopolom spolu s príslušnými cirkvami, ktoré zostanú v plnom spoločenstve s týmito strediskami – a akože tu nespomenúť mnohoraké stretnutia obidvoch cirkví, stretnutia tak veľmi sľubné vďaka intenzívnej výmene duchovných dobier obohatených obmenenými

[840] *AAS* 80 (1988), s. 935-956; *DZ* III, s. 143-155.
[841] Porov. *AAS* 31 (1939), s. 258-259.
[842] *DZ* XI, s. 861-863.
[843] *DZ* XI, s. 868-870.
[844] *DZ* XII, s. 974-978.
[845] *DZ* XIV, s. 186-192.

a plodnými tradíciami – môže vyvierať najmä teraz len pozitívny vplyv na pravoslávnych a katolíckych dedičov kyjevského krstu. A tiež môže pamäť na túto udalosť, ktorá ich zrodila k novému životu v Duchu Svätom, urýchliť – s Božou milosťou – hodinu zmierenia, hodinu ich „bozku pokoja" preukázaného si navzájom ako ovocie zrelého rozhodnutia zrodeného v slobodnej a dobrej vôli z tohto prvotného ducha, aký oživoval nerozdelenú cirkev, poznačenú kresťanským géniom svätých Cyrila a Metoda. (9)

Rovnako aj na tejto ekumenickej ceste Katolícka cirkev uprene hľadí na misiu svätých bratov zo Solúna, ako to zdôrazňuje encyklika Slavorum apostoli. *Pre túto misiu je charakteristický „ekumenický profetizmus", hoci obidvaja pôsobili v čase nerozdeleného kresťanstva. Ich misia mala začiatok na Východe a súčasne v plnosti zdôraznila zväzok a jednotu s Rímom, so Stolicou sv. Petra. Táto apoštolská intuícia spoločenstva v cirkvi je vnímaná čoraz hlbšie dnes, v epoche rastúcej túžby po jednote všetkých kresťanov a rozvíjajúceho sa dialógu kresťanov a rozvíjajúceho sa ekumenického dialógu. Pociťovali, že novo vznikajúce cirkvi sú stále povinné – tvárou v tvár čoraz viac sa objavujúcim rozdielom a diskusiám – objať a umocniť plnú a viditeľnú jednotu jednej Kristovej cirkvi. […] Navyše cirkev zrodená z misie svätých Cyrila a Metoda mala akési v sebe vpísané všeobecné znamenie ekumenického povolania, ktorému dvaja svätí bratia tak hlboko žili.* (12)

Na začiatku môjho pontifikátu, v roku 1980, mal som radosť vyhlásiť svätých Cyrila a Metoda vedľa sv. Benedikta za patrónov Európy. Európa je kresťanská vo svojich koreňoch. Dve formy veľkej tradície cirkvi – západná a východná, dve formy kultúry dopĺňajú sa navzájom ako dvoje „pľúca" v jednom organizme. Taká je výpoveď minulosti. Také je dedičstvo národov žijúcich na našom kontinente. Možno povedať, že dva prúdy, východný a západný, súčasne sa stali prvými veľkými formami inkulturácie viery, na ktorých okraji jediná a nerozdelená plnosť zverená skrze Krista cirkvi našla svoj historický výraz. V rôznych kultúrach európskych národov, či už na Východe či na Západe, v ich hudbe, literatúre, vo figurálnom umení a architektúre, a tiež v systémoch myslenia tečie spoločná lymfa čerpajúca z jedného prameňa. (12)

Dokument č. 8

Apoštolský list *Orientale lumen* (02.05.1995)[846] pri príležitosti 100. výročia apoštolského listu *Orientalium dignitas* pápeža Leva XIII. (1894) napísaného pre celú cirkev na obranu východných tradícií (*OL* 1). Dokument obsahuje 28 článkov. Apoštolský list *OL* je citovaný: *AR* 2; *List cirkvi v Jeruzaleme* 5; katechéza o Ježišovi Kristovi č. 81 z 9. augusta 2000, bod 6;[847] katechéza o Ježišovi Kristovi č. 82 z 30. augusta 2000, bod 5;[848] katechéza o Duchu Svätom č. 84 z 29. júla 1997, bod 4;[849] katechéza o cirkvi č. 34 z 27. septembra 2000, bod 6;[850] katechéza o cirkvi č. 37 z 18. októbra 2000, bod 2;[851] *príhovor počas stretnutia s gréckokatolíckym spoločenstvom v Kostole otcov baziliánov vo Varšave 11. júna 1999* 3, 4 (7. návšteva Poľska);[852] *príhovor počas návštevy pravoslávneho Kláštora sv. Jána v Rile 25. mája 2002* 2 (Bulharsko);[853] *príhovor*

[846] *AAS* 87 (1995), s. 745-774; *DZ* III, s. 83-104.
[847] *DZ* VI, s. 939-940.
[848] *DZ* VI, s. 941-942.
[849] *DZ* VII, s. 260-262.
[850] *DZ* VII, s. 429-430.
[851] *DZ* VII, s. 435-436.
[852] *DZ* IX, s. 817-820.
[853] *DZ* XI, s. 904-906.

Kongregácii Božieho kultu a disciplíny sviatostí 3. mája 1996 3;[854] *AP* 29. júna 1996;[855] *AP* 28. júla 1996;[856] *AP* 15. septembra 1996;[857] *AP* 3. novembra 1996;[858] *AP* 17. novembra 1996.[859]

> *Pápež ako syn jedného zo slovanských národov skutočne intenzívne načúva v srdci volanie tých národov, ku ktorým prišli dvaja svätí bratia Cyril a Metod – chvályhodný príklad apoštolov jednoty – hlásajúci Krista v hľadaní komúnia medzi Východom a Západom okrem ťažkostí, ktoré už predtým proti sebe stavali tieto dva svety. Často som dával za príklad ich dielo súčasne sa obracajúc k všetkým tým, ktorí sú ich deťmi vo viere a v kultúre.* (3)

> *Už nie raz som podčiarkol, že prvá veľká hodnota prežívaná všeobecne na kresťanskom Východe spočíva na tom, že on obracia pozornosť na národy a na ich kultúry, aby sa Božie slovo a Jeho chvála mohli rozozvučať v každom jazyku. Dotkol som sa tejto témy v encyklike Slavorum apostoli, kde som zdôraznil, že Cyril a Metod „túžili pripodobniť sa z každého pohľadu k tým, ktorým prinášali Evanjelium; prináležať im a zdieľať vo všetkom ich údel"; „jednalo sa o novú metódu katechézy". Robiac to dávali výraz postave veľmi rozšírenej na kresťanskom Východe: „Vteľujúc Evanjelium do rodenej kultúry evanjelizovaných národov svätí Cyril a Metod dali vo všeobecnosti zásluhy pre rozvinutie sa a rozvoj tejto kultúry, či skôr mnohých kultúr." Prínos a vážnosť pre lokálne kultúry sa u nich spájajú so zamilovaním všeobecnosti cirkvi, ktorú sa usilujú neúmorne uskutočňovať. Postava obidvoch solúnskych bratov je charakteristická pre kresťanský starovek, podľa spôsobu práce pre mnohé cirkvi: Zjavenie je ohlasované vlastným spôsobom a stáva s v plnej miere zrozumiteľným, keď Kristus hovorí jazykmi rozličných národov, takže oni môžu čítať Písmo alebo spievať liturgiu vo vlastnom jazyku použijúc sebe vlastné výrazové prostriedky a akosi obnovujúc zázrak Turíc.* (7)

Dokument č. 9

Apoštolský list *Anzitutto rendo* (18.04.1996)[860] pri príležitosti 350. výročia Užhorodskej únie. Dokument obsahuje 6 článkov. Dňa 25. marca 1995 napísal Ján Pavol II. list *Magno cum gaudio* na 400. výročie Brestovskej únie, ktorý nemá adjektívum *apoštolský*, ani nespomína sv. Cyrila a Metoda.[861] Ani neskorší apoštolský list pri príležitosti 300. výročia únie Gréckokatolíckej cirkvi Rumunska s Rímskou cirkvou zo 7. mája 2000 nespomína sv. Cyrila a Metoda.[862]

> *Hoci Užhorodská únia kráča stopami ustanovení Florentského koncilu, celkom určite na ňu možno zhliadať tiež vo svetle jej úzkej spätosti s misiou slovanských apoštolov, svätých Cyrila a Metoda, ktorých ohlasovanie sa šírilo z veľkomoravských krajín až po Karpaty. Preto veriaci cirkví odvádzajúcich sa z Užhorodskej únie majú plné právo považovať sa za dedičov cyrilo-metodského dedičstva.* (2)

---

[854] *DZ* XIV, s. 322-324.
[855] *DZ* XVI, s. 228-229.
[856] *DZ* XVI, s. 233-234.
[857] *DZ* XVI, s. 243-244.
[858] *DZ* XVI, s. 249-250.
[859] *DZ* XVI, s. 251-252.
[860] *DZ* III, s. 184-188; *Od Petrovho stolca k Veľkej Morave*, s. 161-169, č. XXI.
[861] Porov. *DZ* III, s. 181-183.
[862] Porov. *DZ* III, s. 189-195.

Už som obracal pozornosť na ohromný význam evanjelizácie prevedenej prostredníctvom Cyrila a Metoda v jednote rovnako s Konštantínopolom ako aj s Rímskou stolicou podčiarkujúc, že „horlivé úsilie obidvoch svätých bratov (…) o zachovanie jednoty viery a lásky medzi cirkvami, ku ktorým prináležali: medzi cirkvou v Konštantínopole a Rímskou cirkvou z jednej strany, tiež rodiacimi sa cirkvami v slovanských krajinách z druhej strany, bola a navždy zostane ich vynikajúca zásluha.“ Ohlasovanie Evanjelia v kontexte plnej jednoty kresťanov je zatiaľ nikdy nevyhasnutou túžbou, ktorú rôznymi spôsobmi naznačili dejiny cirkvi, vyrastenej v slovanských krajinách v časoch, keď žili svätí bratia. (2)

Dokument č. 10

List *La dioecesi di Verona* (02.04.1983)[863] pri príležitosti 1000. výročia biskupskej konsekrácie sv. Vojtecha.

Totiž sv. Vojtech bol slovanského pôvodu. […] Na jeho prvotnú formáciu mala vplyv duchovnosť sv. Cyrila a Metoda, prenikajúca do Čiech zo susednej Veľkej Moravy.

Dokument č. 11

List *Mantre si intensificano* (31.05.1991)[864] biskupom európskeho kontinentu na tému vzťahov medzi katolíkmi a pravoslávnymi v novej situácii strednej a východnej Európy. List vznikol v čase prípravy špeciálnej synody biskupov venovanej novej situácii v Európe (*MSI* úvod, 1). Ján Pavol II. zdôraznil, že obidve veľké kresťanské tradície, východná i západná, ktoré sa navzájom ovplyvňujú, sú pomocou na ceste k úplnej jednote (*MSI* 5). Aj keď nie sú sv. Cyril a Metod spomenutí výslovne, spomína sa tradícia odvádzaná od ich misijného diela. Dokument obsahuje 6 článkov.

Dokument č. 12

Apoštolský list *Spes aedificandi* (01.10.1999)[865] vo forme *motu proprio* o vyhlásení sv. Brigity Švédskej, sv. Kataríny Sienskej a sv. Terézie Benedikty z Kríža za spolupatrónky Európy.

Cirkev nepochybuje, že práve tento poklad svätosti je tajomstvom jej minulosti a nádejou jej budúcnosti. V ňom sa najlepšie vyjadruje dar vykúpenia, vďaka ktorému je človek vykúpený z hriechu a prijíma možnosť nového života v Kristovi. A práve v ňom Boží ľud na ceste dejín nachádza neporovnateľnú oporu a cíti sa hlboko spojený s oslávenou cirkvou, ktorá v nebi prespevuje chvály Baránkovi (porov. Zjv *7,9-10) a prihovára sa za ešte putujúce spoločenstvo na zemi. Preto už od najstarších čias Boží ľud hľadel na svätých ako na ochrancov a s jedinečnou praxou, v ktorej zaiste nechýbalo vnuknutie Svätého Ducha. Dakedy na žiadosť veriacich, ktorú prijali ich pastieri, inokedy z iniciatívy samotných pastierov, jednotlivé cirkvi, regióny a dokonca kontinenty, sa zverovali osobitnej ochrane svätých. V tejto perspektíve, keď sa slávi Druhé mimoriadne zhromaždenie synody biskupov Európy blížiaceho sa Veľkého jubilea roku 2000, zdalo sa mi vhodné, aby európski kresťania, čo so všetkými svojimi spoluobčanmi prežívajú epochálny prechod plný nádeje, ale aj starostí, mohli vyťažiť duchovný úžitok z kontemplácie a zo vzývania niektorých svätých, ktorí dajakým spôsobom osobitne reprezentujú ich dejiny. Preto, po vhodnej konzultácii, dopĺňam to, čo som urobil 31. decembra 1980, keď som vyhlásil za spolupatrónov Európy vedľa svätého Benedikta dvoch*

[863] *AAS* 75 (1983), s. 547-550; *DZ* III, s. 674-676

[864] *DZ* III, s. 72-76.

[865] *AAS* 92 (2000), s. 220-229.

svätých prvého tisícročia, bratov Cyrila a Metoda, priekopníkov evanjelizácie Východu. Mal som na mysli doplniť zástup nebeských patrónov tromi takisto charakteristickými osobami v osudovo rozhodných chvíľach druhého tisícročia, ktoré sa chýli ku koncu. Je to Brigita Švédska, svätá Katarína Sienská a svätá Terézia Benedikta z Kríža. Tri veľké svätice, tri ženy, ktoré sa v rozličných obdobiach - dve uprostred stredoveku a jedna v našom storočí – vyznačili činorodou láskou ku Kristovej cirkvi a svedectvom, ktoré vydali jeho krížu. (2)

II.2 Homílie, príhovory a pozdravy

Dokument č. 13

Homília v Bazilike sv. Klimenta v Ríme (14.02.1981).[866]

Narodení v Solúne, v meste, kde svätý Pavol vykonával časť svojej apoštolskej činnosti a ktorého veriacim adresoval dva listy, obaja bratia vstúpili do duchovného a kultúrneho kontaktu s Konštantínopolskou cirkvou oplývajúcou v tom čase teologickou kultúrou a misijnou aktivitou a dokázali spojiť požiadavky a úlohy rehoľného povolania s misijnou službou. Krymskí Chazari boli prvými svedkami ich apoštolskej horlivosti; ale najvýznamnejším evanjelizačným dielom bola misia na Veľkú Moravu po tom, ako moravské knieža Rastislav vyjadril svoju žiadosť o ich vyslanie cisárovi a Konštantínopolskej cirkvi. Komplexné a rozmanité apoštolské a misijné dielo svätých Cyrila a Metoda, hodnotené dnes s odstupom jedenástich storočí z rozličných uhlov, javí sa ako mimoriadne bohaté a plodné, ako dielo výnimočného teologického, kultúrneho a ekumenického významu; sú to aspekty, ktoré sú zaujímavé nielen pre dejiny cirkvi, ale aj pre občianske a politické dejiny európskeho kontinentu. Preklad posvätných kníh do ľudového jazyka pre liturgické a katechetické účely spravil zo svätých Cyrila a Metoda nielen vierozvestov slovanských národov, ale aj otcov ich kultúry. Ich neúnavná misijná služba vykonávaná v jednote či už s Konštantínopolskou cirkvou, ktorá ich vyslala, alebo s Petrovou rímskou katedrou, ktorá ich potvrdila, nám ukazuje ich nespútanú lásku k jednej, svätej, Katolíckej cirkvi a pobáda, aby sa táto jednota naplno prežívala vo viere a láske. (2)

Pri hrobe svätého Cyrila, ktorý ako 42-ročný dovŕšil v tomto meste svoj pozemský život 14. februára 869, a spomínajúc aj na jeho brata svätého Metoda, ktorého pápež vymenoval za arcibiskupa a poslal na Moravu, aby pokračoval vo svojom vzácnom apoštolskom diele vykonávanom až do smrti 16. apríla v roku 885, akoby sme počuli slová, ktorými sa Ježiš obracia na sedemdesiatdva učeníkov predtým, ako ich po dvoch posiela ohlasovať Božie kráľovstvo… Cyril a Metod boli opravdivými robotníkmi Pánovej žatvy. A v tento deň, keď si ich cirkev pripomína oslavujúc ich záslužnú apoštolskú činnosť, uvedomuje si, že dnes ešte väčšmi potrebuje kresťanov schopných venovať námahu, energiu, nadšenie ohlasovaniu posolstva spásy v Ježišovi Kristovi. Ale tiež si uvedomuje, že potrebuje duše načisto a výlučne zasvätené ohlasovaniu Evanjelia i misijnému pôsobeniu; potrebuje kňazov, rehoľníkov, rehoľníčky, misionárov a misionárky, ktoré sa veľkoryso, s radosťou zrieknu rodiny, vlasti, ľudskej náklonnosti a obetujú celý svoj život práci a utrpeniu pre Evanjelium (porov. Mk *8,35). Zoči-voči historickému dosahu evanjelizačného diela vykonaného obidvoma svätými bratmi cirkev ešte hlbšie vníma, že evanjelizácia je milosť a jej vlastné poslanie, jej najhlbšia identita… Toto znamenalo pre svätých Cyrila a Metoda dať na prvé miesto ohlasovanie*

[866] *AAS* 73 (1981), s. 262-266; *Od Petrovho stolca k Veľkej Morave*, s. 92-98, č. XV.

Evanjelia: Ohlasovanie, ktoré neumŕtvovalo, neničilo ani nevylučovalo, ale integrovalo, povyšovalo a zvelebovalo ľudské a kultúrne hodnoty, vlastné duchu evanjelizovaných krajín prispievalo k otvorenosti a spolupatričnosti; ohlasovanie schopné prekonať rozpory a vytvoriť spoločné duchovné a kultúrne dedičstvo, ktoré položilo solídne základy pre spravodlivosť a mier. (3)

Ó svätí Cyril a Metod, čo ste s obdivuhodnou oddanosťou priniesli národom smädným po pravde a svetle vieru: Učiňte, aby celá cirkev vždy hlásala ukrižovaného a vzkrieseného Krista, Vykupiteľa človeka. Ó svätí Cyril a Metod, ktorí ste vo svojom ťažkom a namáhavom misijnom apoštoláte ostali vždy hlboko spätí s Konštantínopolskou cirkvou a s Katedrou sv. Pera v Ríme: Učiňte, aby obidve sesterské cirkvi, Katolícka a Pravoslávna, prekonali v láske a pravde to, čo ich rozdeľuje a dosiahli čoskoro úplnú jednotu! Ó svätí Cyril a Metod, ktorí ste s úprimným bratským duchom pristupovali k rôznym národom, aby ste všetkým priniesli posolstvo univerzálnej lásky hlásanej Kristom: Učiňte, aby národy európskeho kontinentu uvedomujúc si spoločné kresťanské dedičstvo žili vo vzájomnej úcte spravodlivých práv a v spolupatričnosti a boli tvorcami mieru medzi všetkými národmi sveta! Ó svätí Cyril a Metod, ktorí ste podnecovaní Kristovou láskou zanechali všetko, aby ste slúžili Evanjeliu: Ochraňujte Božiu cirkev, mňa, Petrovho nástupcu na katedre v Ríme, biskupov, kňazov, rehoľníkov, rehoľníčky, misionárov, misionárky, otcov, matky, mládež, deti, chudobných, chorých, trpiacich, aby bol každý z nás tam, kde ho určila Božia prozreteľnosť, hodným „robotníkom" Pánovej žatvy! Amen. (4)

Dokument č. 14

Príhovor na konferencii o spoločných kresťanských koreňoch európskych národov v Ríme (06.11.1981).[867]

Slová, ktoré mi spontánne vyšli zo srdca v onen nezabudnuteľný deň, keď po prvýkrát v dejinách cirkvi slovanský pápež, syn sužovaného a slávneho Poľska, začínal svoju pápežskú službu, neboli ničím iným, než ozvenou úsilia, ktoré podnietilo svätých Cyrila a Metoda podujať sa na evanjelizačnú misiu: „Otvorte dokorán dvere Kristovi! Nebojte sa prijať Krista a jeho moc…". (1)

Vy poznáte život a osudy oboch svätcov: Možno povedať, že ich existencia sa prejavuje predovšetkým v dvoch základných aspektoch: nesmierna láska ku Kristovi a trojitá vernosť. Ich vrúcna a odvážna láska ku Kristovi sa prejavila vo vernosti misijnému a evanjelizačnému povolaniu, vo vernosti katedre rímskeho pápeža a napokon vo vernosti slovanským národom. (1)

Benedikt predstavuje kultúru prevažne západnej a strednej Európy, logickejšiu a racionálnejšiu kultúru a šíri ju prostredníctvom benediktínskych centier na iné kontinenty; Cyril a Metod kladú osobitný dôraz na antickú grécku kultúru a východnú tradíciu, mystickejšiu a intuitívnejšiu. Toto vyhlásenie malo byť slávnostným uznaním ich historických, kultúrnych a náboženských zásluh o evanjelizáciu európskych národov a utvorenie duchovnej jednoty Európy. (2)

Dokument č. 15

Homília pri príležitosti návštevy Slovenského ústavu svätého Cyrila a Metoda v Ríme (08.11.1981).[868]

[867] *Od Petrovho stolca k Veľkej Morave*, s. 99-105, č. XVI.

Terajší Klementov a Hadriánov nástupca tiež vychádza dnes za hradby mesta, aby pozdravil svätých solúnskych bratov a uctil si ich pamiatku v tomto chráme, v dome, ktorý im je zasvätený.

Táto láska viedla aj moje kroky do Ústavu svätého Cyrila a Metoda: láska k dvom svätým bratom a láska k vám. Moja návšteva v tomto ústave je novým ohnivkom v reťazi prejavov úcty a dôvery voči slovanským vierozvestom. Na konci minulého roku som zveril do ich ochrany celú Európu, aby ju spolu so svätým Benediktom ochraňovali a viedli k jednote, k pokoju, k vernosti k vlastným duchovným prameňom. Púť k hrobu svätého Cyrila v Bazilike svätého Klementa dňa 14. februára tohto roku bola výrazom modlitby, aby duchovné dedičstvo spolupatrónov Európy prinieslo hojné ovocie aj dnes. Požehnanie Kaplnky svätého Benedikta, Cyrila a Metoda v krypte Baziliky svätého Petra v pondelok tohto týždňa znamenalo trvalé zasvätenie tohto význačného miesta úcte ochrancov Európy.

Tu sú teda korene slovanskej kultúry, v kresťanstve, v Bohu. Viera v Boha je jej predpokladom a zárukou plnosti. Platí to o každom prejave kultúrneho života a diania. Nech je to i pre vás, najmilší, pravidlom života a činnosti!

Príkladom rozumnej bedlivosti svätých vierozvestov je aj ich úsilie vychovať si nástupcov. Je totiž známe, že na ceste do Večného mesta ich sprevádzal zástup učeníkov, ktorých vybrali a pripravili na kňazskú službu.

Moji drahí, zostávajte verní tomuto dedičstvu! Poznávajte ho stále lepšie do hĺbky vo všetkých životných rozmeroch, so všetkými dôsledkami pre osobný a spoločenský život! Žite podľa neho neprestajne, buďte mu verní, ochraňujte ho v tej istote, že ono je základom vašej duchovnej veľkosti a skutočnej kultúrnej výšky vášho národa a každého národa.

Dokument č. 16

Homília na otvorení jubilea slovanských vierozvestov v Bazilike sv. Klimenta v Ríme (14.02.1985).[869]

[…] Ich príchod do Ríma bol veľkou udalosťou nielen pre pápeža Hadriána, ale aj pre obyvateľov mesta, ktorí so zapálenými sviecami išli naproti Cyrilovi a Metodovi – títo totiž prinášali z Východu vzácne relikvie svätého Klimenta. Boli prijaté knihy v slovanskom jazyku a v Bazilike Santa Maria Maggiore sa v tomto jazyku spievala svätá omša. […] (1)

Tisícsté výročie smrti svätého Metoda nás dnes zhromaždilo v Ríme pri hrobe jeho brata Konštantína Cyrila a pobáda nás zamyslieť sa nad cirkevnou aktuálnosťou geniálneho a veľkolepého evanjelizačného diela, ktoré títo dvaja bratia vykonali. Asi v polovici 9. storočia a v bezprostrednom ďalšom období nastával okamih politickej a kultúrnej zrelosti štruktúry slovanských národov, ich vstupu do medzinárodného spolunažívania, do systému, čo nastúpil po bývalej Rímskej ríši. Bol to, žiaľ, aj moment, keď sa antická civilizácia rozpadávala a drobila a napätie medzi Východom a Západom vrcholilo delením a čoskoro odtrhnutím. Slovania vstúpili na svetovú scénu a ocitli sa medzi týmito dvoma stranami a následne

[868] LACKO, Michal: *Svätý Cyril a Metod*, Prílohy, s. 1-6; *Od Petrovho stolca k Veľkej Morave*, s. 106-110, č. XVII.

[869] *AAS* 77 (1985), s. 631-636; *Od Petrovho stolca k Veľkej Morave*, s. 111-116, č. XVIII; HNILICA, Ján: *Svätí Cyril a Metod*, s. 121-126, č. V.

zakúsili sami na sebe tragické účinky schizmy; aj oni boli rozdelení tak, ako bol vtedy rozdelený európsky svet. O to väčšmi musíme obdivovať duchovnú jasnozrivosť obidvoch svätých bratov, s akou stavali pomyselný most tam, kde vtedajší svet hĺbil priepasti odlúčenia a sváru. […] (2)

Táto intenzívna túžba po duchovnej jednote všetkých veriacich v Krista inšpirovala oboch svätcov v ich misii, ktorej cieľom bolo spraviť z národov, ktoré evanjelizovali v rodiacej sa Európe, zjednocujúce puto medzi Východom a Západom. Sledujúc tento cieľ sa Cyril a Metod rozhodli preložiť posvätné knihy do slovanského jazyka a „tým položili základy literatúry týchto národov"; keď si medzitým uvedomili, že na Veľkej Morave sa slávi svätá omša už podľa rímskeho obradu zavedeného latinskými misionármi, ktorí nemali veľký úspech medzi obyvateľstvom, preložili do slovanského jazyka nielen liturgiu svätého Jána Chryzostoma (byzantskú), ale aj liturgiu svätého Petra (rímsku). […] (3)

Napriek striedaniu udalostí a veľkým ťažkostiam môžeme konštatovať, že slovanská liturgia a kultúra budovaná na základoch položených týmito dvoma bratmi, je aj dnes nepopierateľným svedectvom živej kontinuity cyrilo-metodského dedičstva. Aj túžba po plnej jednote kresťanov sa často prejavovala medzi slovanskými národmi, obzvlášť v časoch pohromy. Pripomeňme unionistické kongresy medzi katolíkmi a pravoslávnymi, ktoré prebiehali od začiatku tohto [dvadsiateho – pozn. PZ*] storočia práve na Velehrade, pri hrobe svätého Metoda, pod ochranou Najsvätejšej Panny Márie, uctievanej a vzývanej menom Matka jednoty.* (4)

Dokument č. 17

Príhovor k biskupom Československa počas návštevy *ad limina apostolorum* v Ríme (11.03.1982).[870]

*Ctihodní bratři v biskupském úřadě, vítám vás, kteří jste přišli na návštěvu „ad limina apostolorum" ze srdce Evropy, pozdravem apoštola Pavla: „Milost našeho Pána Ježíše Krista i láska Otcova i společenství Svatého Ducha s vámi se všemi" (*2Kor *13,13). Představujete část církve, kterou před jedenácti stoletími založili svatí Cyril a Metoděj, dva vzory misionářské horlivosti, dvě světla, která ozářila všeobecnou církev. Pro jejich zásluhy o hlásání evangelia ve východní Evropě, zvláště mezi slovanskými národy, jsem prohlásil v prosinci 1980 spoluochránci Evropy spolu se svatým Benediktem, patriarchou západního mnišství, abych zdůraznil společný duchovní původ evropských národů a nutnost jednoty v jejich společné úctě vůči základním hodnotám, které stojí u kořenů jejich dějin a jejich křesťanské kultury. Jak je známo, svatý Cyril ukončil svou pozemskou pouť zde v Římě roku 869 a byl pohřben v basilice svatého Klimenta, kde je dosud ctěn a připomínán. Jeho bratr Metoděj se však vrátil na území jejich společného apoštolského působení a věnoval mu všechny své síly až do své smrti v roce 885. Byl pohřben na moravském Velehradě. Tak sama místa, kde ti dva svatí ochránci zemřeli a byli pochováni, vydávají svědectví o úzkých a nepřetržitých vztazích, které spojují a vždy spojovali vaše národy s Apoštolským stolcem, který předsedá v lásce a společenství všech církví. Jak se připomíná v listě, který mým jménem zaslal kardinál státní sekretář věřícím v Československu (2.7.1981), svatí Cyril a Metoděj, „genere Graeci, animis Slavi, a Romano Pontifice legitime missi, mirum ii sunt christianae universitatis exemplum, quae saepta diruit, odia exstinguit et omnes in Christi, omnium Redemptoris, amore coniungit". Jejich*

[870] *AAS* 74 (1982), s. 572-573, 577.

horlivá činnost, v které pak pokračovali jejich žáci, zapustila hluboké kořeny v povědomí vašich národů a přes potíže, které musila překonat, přivedla církevní život k plnému rozkvětu krásy a svatosti. Hned na úsvitu šíření evangelia mezi slovanskými národy zazářilo apoštolské svědectví svatého Gorazda, nástupce svatého Metoděje. Před naše zraky vystupuje i příklad svaté Ludmily, která v osobě svého vnuka, svatého Václava, vychovala svému lidu nejen moudrého a obezřetného knížete, nýbrž i přesvědčeného šiřitele eucharistické úcty a lásky k bližnímu. Blahoslavená Anežka Pražská – sedmistého výročí její smrti jsem vzpomenul zvláštním listem 2. února tohoto roku – dala přednost hodnotám duchovním před slávou světskou a zvolila si život v pokoře a františkánské chudobě. Svatý Jan Nepomucký, věrný svému kněžskému povolání až k mučednické smrti, obhajoval neohroženě práva a svobody církve, a svou oddanost Božímu lidu zpečetil krví. Blahoslavení mučedníci košičtí pak stvrdili svou věrnost Kristu a církvi obětí svého života. Památka svatých Cyrila a Metoděje zůstala stále živá ve vděčnosti vašeho křesťanského lidu a stále patrný je i jejich vliv na duchovní projevy jak v modlitbě, tak i ve zpěvu. V tomto směru zasluhuje zvláštní zmínky Boží služebník Antonín Cyril Stojan, arcibiskup olomoucký, muž výjimečné dobroty a věrnosti Svatému Stolci, který v moderní době hlásal ve vašich zemích cyrilometodějskou myšlenku a šířil ekumenismus mezi Slovany. O životnosti a síle tohoto duchovního dědictví svědčí i to, že vaši věřící, jak v Československu, tak i v Americe a v Kanadě, zasvětili svatým bratřím velmi mnoho farních kostelů. (1)

*Ctihodní bratia, chcel som takto spolu s vami pouvažovať o vašich radostiach a nádejach, ťažkostiach a starostiach. Prv než sa s vami rozlúčim, pripomeniem vám modlitbu svätého Cyrila, ktorú zanechal ako duchovný odkaz svojim duchovným synom krátko pred smrťou, a beriem ju za svoju: „Pane a Bože môj, vypočuj moju modlitbu a zachovaj moje stádo vo vernosti k tebe… Všetkých spoj do jednoty, učiň ich ľudom znamenitým, jednomyseľným v pravej viere a správnom vierovyznaní“ (*ŽK *18). Tieto krásne a vzácne slová sú iba ozvenou citov Srdca Božského Spasiteľa, vyjadrených vo veľkňazskej modlitbe pri Poslednej večeri: „Prosím, aby všetci jedno boli, ako ty, Otče, vo mne a ja v tebe…, aby boli dokonale zjednotení“ (*Jn *17,21.23). Zo srdca vám želám, aby ste zostávali vždy zjednotení medzi sebou a so svojimi kňazmi i veriacimi, a tak ich udržovali pevných vo vyznávaní pravej viery a verných Kristovi, cirkvi a tejto Apoštolskej stolici.* (3e)

Dokument č. 18

Príhovor počas ekumenickej bohoslužby v meste Mechelen (Belgicko) počas návštevy Beneluxu (18.05.1985).[871] Hlavná myšlienka: *Zaangažovanie Katolíckej cirkvi do ekumenického hnutia je neodvratné*. Dokument obsahuje 7 článkov.

Privilegované postavenie vašej krajiny v srdci západnej Európy spôsobuje, že rovnako nesmiete zabúdať na zodpovednosť v záujme budovania Európy. V tomto roku, keď si ctíme pamiatku svätých Cyrila a Metoda, ktorí sú spolu so svätým Benediktom patrónmi Európy, nezabúdajte kým boli títo dvaja apoštoli Slovanov. Oni sú symbolom druhej časti Európy, jej kultúry, jej špecifického prínosu pre kresťanskú vieru, jej utrpenie, vojny a nádeje. Je ešte veľa práce, vyskytnú sa okolnosti, ktoré nesmú byť stratené, sú milosti, ktoré neslobodno zanedbať, ak máme zodpovedať za to, čo Pán očakáva od každého z pokrstených. Dnes vďaka vytrvalej práci teológov a trpezlivému vzájomnému načúvaniu máme doktrinálne dokumenty, ktoré pozývajú na lepšie porozumenie odlišností a spoločných bodov.

[871] *DZ* X, s. 825-828.

Je to vážna vec, aby všetky cirkvi zaujímali sa týmto teologickým rozmerom ekumenického dialógu a predsavzali lojálne a dôležité výskumy rastúcich zhôd. (6)

Dokument č. 19

Príhovor v sídle Európskeho hospodárskeho spoločenstva v Bruseli (Belgicko) (20.05.1985).[872] Hlavná myšlienka: *Európsky kontinent*. Dokument obsahuje 8 článkov.

Európsky kontinent bol vždy miestom stretnutí, veľkou križovatkou ciest, kde prebiehalo premiešanie národov, ich vzájomné vytláčanie, uzatváranie spojenectiev. Keď Rímske impérium dalo Európe jej prvú tvár rozprestierajúc sa postupne začínajúc od oblasti Stredozemného mora, jednota, ktorú poznala po istý čas, bola výsledkom spojenia gréckych a latinských prúdov, ktoré si rýchlo prisvojili staré národy Západu a Východu. V nasledujúcom období politickí vodcovia ustavične menili zóny svojich vplyvov v spojení nespočetných konfliktov a rivalít, opakovane najmä pod náporom nových národov počas tzv. nájazdov. Boli potrebné stáročia, aby sa kresťanstvo dostalo k jednotlivým národom a zakoreniac sa u nich dalo toľkým rôznorodým častiam kontinentu jednotu vyplývajúcu zo spoločných, navzájom dopĺňajúcich sa inšpirácií, plynúcich z Ríma a Byzancie. Týmto spôsobom vďaka neustálym a intenzívnym kontaktom vznikla istá civilizačná jednota. Tu treba pripomenúť plodnú činnosť žiakov svätého Benedikta, o ktorej môj predchodca Pavol VI. povedal, že niesli naraz „kríž, knihu a pluh". Rovnako treba pripomenúť činnosť svätých Cyrila a Metoda, misionárov z Byzancie, ktorí prinášajúc kresťanstvo slovanským národom, dokázali – vedení geniálnou intuíciou – prijať a rozvinúť ich kultúru v súlade s Rímskou stolicou. Tieto postavy zakladateľov môžu byť symbolom pozvoľného liahnutia sa európskeho ducha medzi národmi, ktoré obrábajú zem, tvoria kultúru, zjednocujú sa vo viere. (2)

Dokument č. 20

Zasvätenie Európy (tzv. *európsky akt*) v meste Santiago de Compostela adresovaný celej Európe počas 1. návštevy Španielska (09.11.1982).[873] Hlavná myšlienka: *Ľudské a kresťanské povolanie národov európskeho kontinentu*.

Ja, Ján Pavol, syn poľského národa, […] národa slovanského medzi latiníkmi a latinského medzi Slovanmi; ja, nástupca Petra na Rímskej stolici […] obraciam sa k tebe, stará Európa, s volaním plným lásky: Nájdi seba samu! Buď sama sebou! Odkry svoje začiatky. Vdýchni život do svojich koreňov. Vdýchni život do tých autentických hodnôt, ktoré učinili, že tvoje dejiny boli plné chvály, a tvoja prítomnosť na iných kontinentoch bola dobročinná. (4)

V tejto chvíli mi prichádzajú na um mená veľkých ľudí, mužov i žien, ktorí povzniesli tento kontinent svojim géniom, svojimi schopnosťami a čnosťami. Je to taký početný zástup mysliteľov, vedcov, umelcov, bádateľov, vynálezcov, štátnikov, apoštolov a svätcov, že ich nie je možné vymenovať. Oni tvoria podnecujúce dedičstvo príkladu a nádeje. Ešte dnes si Európa uchovala nevyčerpateľné rezervy ľudských zdrojov, schopné ju zosilňovať a držať v tom historickom diele kontinentálneho obrodenia i službe ľudskosti. […] Ale konkrétnu myšlienku chcem venovať patrónom Európy: svätým Benediktovi z Nursie ako aj Cyrilovi a Metodovi. Od prvých dní pontifikátu som nikdy neprestal podčiarkovať moju starostlivosť o život Európy ako aj ukazovať, aká náuka vyplýva z ducha a z diela

[872] *AAS* 78 (1986), s. 571-579; *DZ* X, s. 888-893.

[873] *AAS* 75 (1983), s. 328-333; *DZ* X, s. 505-508.

„patriarchu Západu“ a „dvoch gréckych bratov“, apoštolov slovanských národov. Benedikt vedel spájať rímskosť Evanjelia, pocit univerzálnosti a práva s hodnotou Boha a ľudskej osoby. Jeho slávne heslo ora et labora – „modli sa a pracuj“ – stalo sa podnes vážnou regulou osobnej a spoločenskej rovnováhy ohrozenej prevahou „mať“ nad „byť“. Svätí Cyril a Metod dokázali predísť istý výdobytok, ktorý si cirkev v plnosti prisvojila až v čase Druhého vatikánskeho koncilu, ak sa jedná o uplatnenie evanjeliového posolstva do jednotlivých kultúr prostredníctvom prijatia jazyka, zvyku a ducha kmeňa so zachovaním ich celej hodnoty. A uskutočnili to v 9. storočí so súhlasom a podporou Apoštolskej stolice iniciujúc týmto spôsobom onú prítomnosť kresťanstva medzi slovanskými národmi, ktorá trvá nezničená po dnešný deň s výnimkou všetkých protivenstiev a premenlivých sledov udalostí. Týmto trom patrónom Európy som venoval púte, pápežské dokumenty a verejný kult prosiac ich o ochranu nad kontinentom a poukazujúc novým pokoleniam na ich myšlienky a ich príklad. (6)

Dokument č. 21

Príhovor k slovenskej komunite byzantského obradu pri príležitosti posviacky základného kameňa slovenskej gréckokatolíckej Katedrály Premenenia Pána v Markhame (Ontario, Kanada) (15.09.1984).[874]

Drahí bratia a sestry v Kristovi, s radosťou pochádzajúcou od vzkrieseného Spasiteľa pozdravujem slovenskú pospolitosť byzantského obradu z Eparchie svätých Cyrila a Metoda v Toronte. Vyslovujem tiež bratský pozdrav cirkevným a svetským predstaviteľom, ktoré nás v dnešný večer poctili svojou prítomnosťou. Som veľmi rád, že som medzi vami, aby som požehnal základný kameň katedrály Premenenia Pána a že sa môžem spojiť s vami pri vzdávaní chvály a vďaky Bohu za divy, ktoré urobil uprostred vás.

Obdivuhodná Božia prozreteľnosť bola skutočne s vami v tejto krajine, chráni vás a spravuje vaše životy, odkedy ste sem prvýkrát prišli ako prisťahovalci. Medzi mnohými znakmi prozreteľnej starostlivosti sme si pripomenuli to, ako ste pred dvadsiatimi rokmi v roku 1964 dostali svojho vlastného biskupa byzantského rítu. Neskôr v roku 1980 bola založená Eparchia svätých Cyrila a Metoda. A v posvätení tejto novej katedrály vidíme ďalšie znamenie, ako Božia ruka riadi vaše osudy a bdie nad vami každý deň. Tá istá Prozreteľnosť, ktorá bola oporou vášho ľudu vo veľkých útrapách a súženiach, ktoré podstúpila vaša cirkev na Slovensku, vás priviedla k tomuto dňu. Dúfam a modlím sa, aby sa Eparchia svätých Cyrila a Metoda naďalej rozvíjala a rástla, aby sa tak stala v Kristovi naveky účinným nástrojom evanjelizácie a príkladom autentického kresťanského života. Kiež Pán urýchli aj čas pokoja a úplnej slobody pre cirkev v krajine vášho pôvodu, aby „vaša radosť bola úplná“ (porov. Jn *15,11).*

Dve historické udalosti z roku 1980 sú obzvlášť dôležité pre byzantských Slovákov v Kanade a obidve slúžia na väčšiu úctu a pamiatku svätých Cyrila a Metoda. Dňa 13. októbra onoho roku som zriadil eparchiu v Toronte, ktorá nesie ich mená, a 31. decembra som vyhlásil týchto dvoch svätých bratov za patrónov celej Európy spoločne so svätým Benediktom. Svätí Cyril a Metod sú právom známi ako apoštoli Slovanov, ktorí motivovaní misijnou horlivosťou opustili svoju vlasť, v roku 863 začali ohlasovať Kristovo evanjelium na Morave a na Slovensku. Na účel výučby viery ľudí preložili Evanjelium a liturgické knihy do slovanského

[874] *Conférence des évêques catholiques du Canada. Canadian Conference of Catholic Bishops* [online]. [Cit. 2013-12-06]. Dostupné na internete: <http://www.cccb.ca/site/Files/1984-09-15_Byzantine_Slovaks.html>; HNILICA, Ján: *Svätí Cyril a Metod*, s. 112-115.

jazyka. Pritom vyvinuli najväčšie možné evanjelizačné úsilie. Okrem toho položili základy pre literárny vývoj, náboženstvo a sociálnu kultúru Slovanov.

Týchto veľkých svätých misionárov si pripomíname aj pre ich príspevok k jednote cirkvi. Boli to horliví kňazi byzantského rítu, ktorí vykonávali svoju pastoračnú činnosť v jednote s cirkvou v Konštantínopole, ktorá ich vyslala, a s cirkvou v Ríme, ktorá potvrdila ich poslanie. Po jedenástich storočiach si pripomíname s veľkým obdivom a hlbokým pocitom vďačnosti k Bohu statočné úspechy Cyrila a Metoda. Staroslovienský jazyk posvätnej liturgie byzantského obradu stojí ako živá pripomienka ich nesmierneho vplyvu v cirkvi. Generácie, ktoré prídu, neprestanú mať na pamäti ich horlivosť pre Božie slovo, ich prístup k slovanskej kultúre, ich lásku k posvätnej liturgii a ich úsilie za veľkú vec jednoty. Pre tieto a ďalšie dôvody apoštoli Slovanov nás inšpirujú aj dnes, keď nás podporujú svojimi modlitbami.

*Drahí bratia a sestry v Kristovi: Kráčajte vždy vo svetle a sile vzkrieseného Pána; buďte silní v nádeji a láske k Bohu a blížnemu; vytrvajte vo svojich ctihodných slovenských tradíciách a vo svojom dedičstve viery. „Milosť nášho Pána Ježiša Krista s vami všetkými" (*2Sol *3,17).*

Dokument č. 22

Homília počas omše v Bazilike sv. Petra v Ríme (01.01.1985).[875]

Túžim dnes načrieť do pokladu cirkvi a oživiť spomienku na svätých bratov Cyrila a Metoda, ktorí si zaslúžili byť menovaní so svätým Benediktom za patrónov Európy. Uplynulo takmer jedenásť storočí od chvíle, keď sa smrťou svätého Metoda na Morave skončilo veľké poslanie týchto dvoch bratov. Cyril sa už predtým smrťou v Ríme odlúčil od svojho brata a bol pochovaný v tomto meste v Bazilike sv. Klimenta. Večný Pastier zveril týmto bratom dielo ohlasovania evanjelia medzi Slovanmi a oni sa stali apoštolmi národov, ktoré obývajú východnú a strednú časť Európy. Stali sa otcami ich viery a zakladateľmi ich kultúry. Ohlasovali svojim súčasníkom Boží plán spásy, ten spásny program, ktorý nám aj dnes, v oktáve Vianoc, pripomenul sv. Pavol. V tomto programe je zahrnuté aj evanjeliové posolstvo pokoja. Títo apoštoli ohlasovaním evanjelia zasievali do ľudských sŕdc semeno pokoja, toho pokoja, ktorý svet dať nemôže a ktorý pochádza jedine od Boha.

Celá cirkev, osobitne v Európe – a celkom osobitným spôsobom cirkev tých krajín, ktoré boli bezprostredným poľom ich evanjelizačnej činnosti – chce vsunúť spomienku na obidvoch svätých bratov do programu roka 1985. Aj Svätá stolica sa cíti na to zvláštnym spôsobom povolaná.

Dokument č. 23

Homília počas omše vo Vatikáne (07.07.1985) na cyrilo-metodskej púti za účasti Slovákov.[876]

*[…] Radostnou zvesťou na Hore v Galilei a mocou tohto poslania daného apoštolom a všetkým ich nástupcom prišli k našim predkom sv. Cyril a Metod a učili ich ako zachovávať všetko, čo im Ježiš prikázal (*Mt *28,20). Učili ich milovať nášho Pána a Spasiteľa, lebo už sami zakúsili v živote, že nevýslovné tajomstvo Božieho Syna, ktorý sa pre nás a pre našu spásu stal človekom,*

[875] HNILICA, Ján: *Svätí Cyril a Metod*, s. 120, č. IV.

[876] HNILICA, Ján: *Svätí Cyril a Metod*, s. 142-145, č. IX.

*najhlbšie pozná a najviac hlavné prikázanie: Kto miluje z celého srdca, celou svojou dušou a celou svojou mysľou (*Mt *22,37).*

*Je príznačné, že keď sa sv. Cyril s Metodom pripravoval na svoju misijnú cestu na Veľkú Moravu, začal prekladať najprv Evanjelium sv. Jána. Prvá veta napísaná v slovanskom jazyku znela: „Na počiatku bolo slovo a Slovo bolo Boh" (*Jn *1,1). Slovanskí apoštoli neváhali učiť našich predkov tieto najhlbšie pravdy. Spoliehali sa na moc lásky, ktorá pozná i to, čo nemožno slovami vyjadriť, ako aj na milosť a dobrotu Otca, Pána neba a zeme, ktorý tieto veci skryl pred múdrymi a prešibanými a odhalil ich maličkým (*Mt *11,25).*

Potvrdzuje to i olovený krížik druhej polovice 9. storočia nájdený v Sadoch pri Uherskom Hradišti na miestach, kde stál v cyrilo-metodskej dobe pravdepodobne kláštor alebo škola. Grécky nápis znie: Ježiš Kristus – Svetlo – Život – Víťazstvo. Je to v skratke zhrnutie Cyrilovho a Metodovho hlásania evanjelia: To, čo kládli najčastejšie svojím žiakom a našim predkom na srdce. Je to tiež ohlas onej hlbokej viery prológu Evanjelia podľa Jána, ktoré stojí na začiatku slovanského písomníctva…

Činiť sa v Pánovom diele znamená pokračovať v diele započatom našimi svätými vierozvestami. Pracovať na Pánovom diele znamená stále ohlasovať Kristovo posolstvo odpustenia a spásy ako svetlo pre každú dobu, pre každú generáciu i pre naše generácie. Znamená to zasiať dobré semeno do každej pôdy, zasievať ho znovu a znovu, a tak upevňovať v dušiach a na každom poli Kristovu cirkev, život milosti a kráľovstvo lásky. Pracovať na Pánovom diele znamená osvietiť Kristovým svetlom každý národ a každý jazyk, každú kultúru a každý prejav života. Tak sa v Ježišovi Kristovi všetci môžeme a máme stretnúť, lebo in je pre človeka, pre každého človeka, Cesta, Pravda a Život (porov. Jn *14,6). Takto sa Kristus stáva aj naším víťazstvom a my víťazíme s ním.*

Drahí bratia a sestry! Zhromaždili sme sa tu dnes vo chvíli, keď sa zástupy veriacich schádzajú na Velehrade, aby si tam spoločne a dôstojne pripomenuli 1100. výročie smrti sv. Metoda. Aj slovenskí veriaci v Kanade oslavujú dnes toto výročie v katedrálnom chráme gréckokatolíckej diecézy sv. Cyrila a Metoda v Unionville pri Toronte. Duchovne sme všetci s nimi spojení. Duchovne som spojený aj so všetkými veriacimi Čechmi a Slovákmi, ktorí nielen oslavujú výročie Metodovej smrti, ale hľadajú v jeho duchovnom odkaze a v diele slovanských vierozvestov cestu a posilu do ďalšieho života. Verte mi, moje srdce prekypuje láskou k vám všetkým a túžbou stretnúť každého osobne, pozdraviť, osobne povzbudiť…

Dokument č. 24

Homília počas omše v meste Lomé (Togo) (09.08.1985).[877] Hlavná myšlienka: *To, čo je dávne, pominulo a narodil sa nový svet*. Dokument obsahuje 14 článkov.

Širším spôsobom to isté by bolo možné povedať o rôznych aspektoch kultúry. Treba pokračovať v úsilí inkulturácie. […] Toto nádherné a konečné dielo vyžaduje súčasne odvahu a ostražitosť, inteligenciu a vernosť, ba dokonca svätosť takých apoštolov ako Cyril a Metod. Ako viete už pred jedenástimi storočiami títo dvaja kňazi odišli z Byzancie prináležiacej do okruhu vyspelej gréckej kultúry, aby priniesli Evanjelium slovanským národom, ku ktorým patrí moja krajina.

[877] *AAS* 78 (1986), s. 28-37; *DZ* XIII, s. 541-546.

A priniesli svoj vklad do stvorenia novej kultúry, slovanskej a kresťanskej. Venoval som im nedávno encykliku, v ktorej som okrem iného napísal: „V diele evanjelizácie, ktorú vykonali ako pionieri na území obývanom slovanskými národmi, obsahuje súčasne prototyp toho, čo dnes nosí názov inkulturácia – vtelenie Evanjelia do domorodej kultúry – ako aj prínos týchto kultúr do života cirkvi.“ (10)

Dokument č. 25

Homília počas omše v Bazilike sv. Petra (13.10.1985) pri príležitosti 1100. výročia smrti sv. Metoda.[878]

Apoštolské svedomie, misionárske svedomie pochádza z Božieho povolania, pochádza z toho, čo Boh vložil do človeka pre človeka. Dosvedčujú to Pavol a Barnabáš – ako sme to počuli v prvom čítaní dnešnej sv. omše – a to v období, o ktorom hovoria Skutky apoštolov. Dosvedčujú to solúnski bratia Cyril a Metod v období 9. storočia. Postavil som vás ako svetlo, aby ste roznášali spásu (porov. Sk *13,47).* (1)

Zišli sme sa dnes pri hrobe sv. Petra, aby sme sa zapojili do rytmu cyrilo-metodského roku, ktorý vzbudil v celej cirkvi ozveny radostnej a intenzívnej účasti. Sám som chcel v Ríme slávnostne otvoriť tieto oslavy, keď som sa odobral 14. februára do Baziliky sv. Klimenta, v ktorej odpočívajú telesné pozostatky sv. Cyrila a takisto som chcel zdôrazniť význam, čo plynie zo života a diela oboch svätých bratov pre celé cirkevné spoločenstvo uverejniac osobitnú encykliku Slavorum apostoli. *V júli som vyslal môjho kardinála štátneho sekretára do Djakova v Juhoslávii a na Velehrad v Československu, aby ma zastupoval na oslavách, ktoré sa tam konali s veľkou za veľkej a horlivej účasti veriacich. V mnohých miestnych cirkvách biskupi pripomenuli toto výročie vhodnými podujatiami ako svedectvo úcty, ktorú kresťanský ľud prechováva po celom svete voči svätým bratom. Uplynulo už 1100 rokov od smrti staršieho brata Metoda, ktorý zomrel na moravskom Velehrade. Druhorodený Cyril bol pozvaný do „Otcovho domu“ prv, a to počas ich spoločného pobytu v Ríme. A hoci smrť ich oddelila už v roku 869, predsa pretrváva ich spoločné dielo, ktorému sa horlivo zasvätili: Dielo ohlasovania evanjelia medzi slovanskými národmi – tým, čo sú nám zemepisne najbližšie, ako Chorváti, Srbi a iné národy balkánskeho polostrova až po tie slovanské národy, čo obývajú hraničné východné oblasti nášho kontinentu; a iné národy, čo žili v tých časoch v Európe.* (2)

*Začiatok tohto diela nás privádza do mesta, ktoré je dobre známe z listov sv. Pavla: Do Solúna, ktorého starodávne meno bolo Thessaloniké. A privádza nás tiež do Konštantínopola, hlavného mesta ríše a sídla patriarchátu. Práve tam svätí bratia počuli hlas: „Čerpaj silu z milosti… a čo si počul odo mňa… rozširuj ďalej!“ (*2Tim *2,1-2). Alebo: „Trp spolu ako dobrý vojak Ježiša Krista“ (*2Tim *2,3). Keď prišlo posolstvo Rastislava, vládcu Veľkej Moravy, svätí bratia pochopili do najbližších dôsledkov svoje povolanie: Treba, aby sa Božie slovo rozšírilo v tej krajine (porov.* Sk *13,49).* (3)

*Obaja už dlho milovali toto Božie slovo. Spoznali jeho tajomstvo a jeho silu. vedeli, že je „svetlom pre všetky národy“. vedeli tiež, že Božie slovo nemôže byť spútané (*2Tim *2,9). Na začiatku novej misie si uvedomili nutnosť „rozpútať“ spásonosný dynamizmus tohto Božieho slova, aby sa mohlo v celej svojej sile*

[878] *AAS* 78 (1986), s. 230-235; HNILICA, Ján: *Svätí Cyril a Metod*, s. 149-153, č. XI.

rozšíriť v mysliach a srdciach slovanských národov. Cirkev vďačí sv. Cyrilovi a Metodovi za dielo „rozviazania“ Božieho slova a evanjelia, a to práve v prospech slovanských národov. To vyžadovalo veľmi hlboké štúdium ich reči, ktoré viedlo k prvým prekladom Svätého písma do starej kultúrnej slovienčiny. Odvtedy sa začali otvárať ústa našich predkov – v slovanskej časti Európy – a vyslovovať slová evanjelia, toho Slova, ktoré prináša so sebou spásu. (4)

Hlboké štúdium reči vedie priamo k samým koreňom kultúry. Národy, ktoré vďačia solúnskym bratom za počiatky ich kultúrnej identity, si to veľmi dobre uvedomujú. Počas dnešnej slávnosti sa osobitným spôsobom spájame s týmito národmi. Inkulturácia vždy znamenala a znamená vstup evanjelia do kultúry a súčasne kultúry do evanjelia. Predovšetkým prostredníctvom reči. (5)

*Misionárske dielo sv. Cyrila a Metoda vyjavuje osobitnú kapitolu histórie Kristovho poslania v cirkvi. Slová dobrého Pastiera: „Mám aj iné ovce, aj tie musím priviesť do ovčinca“ (*Jn *10,16), priniesli ovocie v 9. storočí práve prostredníctvom svätých bratov. My, ktorí sme sa tu dnes zhromaždili, si znova po jedenástich storočiach uvedomujeme veľký význam ich diela. V tomto našom 20. storočí, v ktorom sa Európa predstavuje ako svetadiel rozdelený na východnú a západnú časť, v tomto 20. storočí povedomie jednoty vyvierajúcej zo slov evanjelia nadobúda pre nás dnes základný význam.* (6)

V tejto dobe skúšky, ktorej je podrobené dielo evanjelia na celom európskom kontinente – na Východe i na Západe – sv. Cyril a sv. Metod predstavujú nielen historickú spomienku, ale aj naliehavú výzvu. My sa nielen odvolávame na ich misionárske dielo, ale sa aj odporúčame do ich príhovoru u Boha. (7)

Obraciame sa na svätých bratov ako na sprostredkovateľov jednoty. Vieme, že v čase, v ktorom vykonávali svoje poslanie, kresťanstvo bolo jednotné: Rím a Konštantínopol neboli ešte rozdelené. Jestvovali síce určité rozdiely, ale nie rozkol. Medzi dvoma časťami cirkvi – medzi dvoma kresťanskými tradíciami, ktoré sa podivuhodne od seba líšili a súčasne sa aj dopĺňali, sa historicky predstavovala tá istá jediná viera – medzi východnou a západnou časťou jedinej cirkvi jestvovali určité napätia a nedorozumenia, ale k rozkolu ešte neprišlo. Apoštoli Slovanov ohlasovali teda evanjelium v mene nerozdelenej cirkvi. Rozkol sa uskutočnil neskoršie. Žijeme časy novej nádeje na jednotu. Modlíme sa a pracujeme za jednotu kresťanov. Hľa, prečo svätí bratia sú pre nás takým výrečným príkladom. Z čias spred jedenástich storočí sa zreteľnejšie ako kedykoľvek inokedy ozýva ich svedectvo kresťanskej jednoty: V nich sa dnes zrkadlí naša nádej dosiahnuť vytúžený cieľ. Ježiš Kristus si želá jednotu Východu i Západu. (8)

*Mnohoraká prítomnosť [biskupov na dnešnej slávnosti] je výrazom spoločnej úcty voči dvom veľkým misionárom, ktorí hlásali Kristovo evanjelium s láskou, vytrvalo, múdro, v duchu jednoty a univerzálnosti cirkvi. Dnes sa sv. Cyril a Metod tešia v nebi a orodujú za nás všetkých. Ich dielo vykonané v období, keď Východ a Západ aj pri vznikajúcich napätiach žil v úplnej jednote viery, podnecuje dnešných kresťanov vytvoriť úplnú jednotu v poslušnosti Pánovej vôle a k jednotnému hlásaniu evanjelia v našej dobe. Nás spoločný Pán a Boh sa modlil za svojich učeníkov všetkých čias, aby „všetci boli jedno a aby tak svet uveril“ (*Jn *17,21).* (9)

*Ježiš, dobrý Pastier, hovorí: „Vytvorí sa jedno stádo“ (*Jn *10,16). Dvadsať rokov po Druhom vatikánskom koncile po konštitúcii Lumen gentium, cirkev prosí na orodovanie sv. Cyrila a Metoda, slovanských apoštolov, aby On sám, dobrý*

Pastier, Pán dejín, prostredníctvom Ducha pravdy nám ukázal cesty, po ktorých máme kráčať, aby sa splnilo jeho slovo: Jedno jediné stádo. (10)

Dokument č. 26

Homília počas omše v Bazilike sv. Apolinára in Classe v Ravenne (11.05.1986).[879]

[…] Naozaj mám hlboký dôvod k opravdivej duchovnej radosti tu v Ravenne na tejto významnej slávnosti spolu s biskupmi a predstaviteľmi európskeho parlamentu, ako aj zástupcov miest Romagne. Ide tu o slávnosť, ktorou si chceme pripomenúť 1100. výročie smrti sv. Metoda…

Kiež sv. Metod, ktorého 1100. výročie smrti si chce ravennská cirkev pripomenúť, ochraňoval spolu so svojím bratom Cyrilom toto mesto, ktorého dejiny sú popretkávané vzájomnými vzťahmi raz medzi kresťanstvom grécko-byzantským a latinským a inokedy zase medzi Európou sv. Benedikta a slovanských apoštolov. „Tým, že Cyril a Metod uplatňovali svoje charizmatické dary, prispeli rozhodujúcim prínosom pri budovaní Európy, nielen pokiaľ ide o jej kresťanské, náboženské spoločenstvo, ale aj o jej občiansku a kultúrnu jednotu“ (porov. SA *27). Sme vďační Bohu za zachované dedičstvo týchto dvoch obdivuhodných apoštolov, keď budovali cirkev, ktorá ich inšpirovala svojím zmyslom všeobecnosti a jednoty a nie menej pohýnala dbať na mnohotvárnu rôznosť jej miestnych prejavov. Ich posolstvo je výzvou európskemu kontinentu, aby znovu objavil spoločné korene a silu budovať civilizáciu zajtrajška.*

V spomienke na svätých Cyrila a Metoda je zahrnutý môj čo najsrdečnejší pozdrav tu prítomným biskupom z Európy. Úctivo tiež pozdravujem zástupcov Európskeho parlamentu. Dnešnej Európe žičím, aby si vytvorila ovzdušie opravdivého bratstva, mieru, porozumenia a zhody medzi národmi.

Rád by som bol v tejto chvíli tlmočníkom živej nádeje, ktorá prenikla celú cirkev, a preto sa obraciam k novému kresťanskému povoleniu s prosbou, aby sa účinne pustilo do uskutočňovania novej evanjelizácie európskej spoločnosti. Je potrebné a nevyhnutné zamyslieť sa nad značnými morálnymi rezervami, z ktorých sa vytvorilo pôvodné vedomie Európy: zmysel pre právo, jednota národov napriek ich mnohotvárnosti, vôľa vziať si časť zodpovednosti na seba a tvorivo myslieť a umelecky konať. Treba tiež hľadať cesty ako obnoviť dialóg medzi vierou a kultúrou, zamyslieť sa nad súčasnou situáciou a spracovať sľubné výhľady, ktoré sa pri pozornejšom vyhodnocovaní otvárajú, a tak lepšie chápať prítomnosť a hlavne opierať sa pri príprave budúcnosti o solídnejšie základy.

Položiť znova základy európskej kultúre je rozhodujúcim a naliehavým podujatím našej doby. Ak máme spoločnosť obnoviť, treba v nej oživiť silu posolstva Krista, Vykupiteľa človeka.

Dokument č. 27

Príhovor k oficiálnej bulharskej delegácii na audiencii v Ríme pri príležitosti sviatku sv. Cyrila a Metoda (24.05.1986).[880]

Som rád, že i tento rok môžem prijať úradnú delegáciu, ktorú vaša krajina vysiela do Ríma v tradičný každoročný sviatok, ktorým si uctí svätých bratov Cyrila

[879] HNILICA, Ján: *Svätí Cyril a Metod*, s. 157-158, č. XIII.
[880] HNILICA, Ján: *Svätí Cyril a Metod*, s. 161-162, č. XV.

a Metoda, spolupatrónov Európy, tvorcov slovanského písma, ktorých aj vy považujete aj za otcov vašej bulharskej kultúry. Dobre viem, ako veľmi si vážite vo vašej krajine pamiatku týchto svätých, a to nielen v cirkvi, ale aj všetkými tými, ktorým je drahé kultúrne dedičstvo vlasti a ktorí si uvedomujú význam poslania sv. Cyrila a Metoda, čo ním vykonali a aké mnohonásobné a bohaté ovocie civilizácie a duchovného pokroku priniesli pre všetky slovanské národy.

Je vám známe, ako zmýšľam ja a tiež Svätá stolica. Prejavil som to hlavne pri rozličných príležitostiach, ale osobitne v Liste, ktorým som v roku 1980 vyhlásil obidvoch svätých bratov za spolupatrónov Európy, ako aj v encyklike Slavorum apostoli *pri 1100. výročí smrti sv. Metoda.*

Pri spomienka na ich evanjelizačné dielo, ktoré sa ukázalo zvlášť blahodarné pre vzájomné porozumenie a spoločenstvo európskych národov, natíska sa nám želanie a vzbudzuje záväzok usilovať sa o pokračovanie tohto diela i v budúcnosti tak, aby zo spoločných kresťanských koreňov vyrastali nové prejavy úcty, porozumenia a spolupráce medzi európskymi národmi. Týmto želaním túžim obrátiť sa prostredníctvom vašej delegácie na všetkých vašich rodákov, aby sa vzájomnou spoluprácou dosiahlo lepšie ovocie blahobytu a duchovného pokroku pre milovaný bulharský národ.

Dokument č. 28

Homília počas omše v meste Speyer (04.05.1987) počas 2. návštevy Nemecka.[881] Hlavná myšlienka: *Jediná cesta k duchovne zjednotenej Európe*. Dokument obsahuje 11 článkov. Homília bola prednesená v prítomnosti susedných katolíckych diecéz a bratských kresťanských cirkví na mieste spojenom s evanjelizáciou niektorých slovanských národov (Rusov, Litovčanov, Poliakov); kedysi to bola najväčšia katedrála kresťanského Západu.

Milovaní bratia kresťania! Nejeden z vás si pomyslí v tejto chvíli: Kresťanské korene Európy, mier vo svete, sloboda náboženstiev, opakované zjednotenie kresťanov – všetko toto sú vážne a veľké výzvy našich čias; ale čo môžem ja sám urobiť v tejto záležitosti? Či môžem vniesť tu nejaký osobitný vklad? Odpovedám na to: Áno, ty sám môžeš urobiť niečo konkrétne, pretože každé správne rozhodnutie, každé uskutočnené riešenie problému sa vždy začína od jednotlivého človeka. Hoci širší kontext skutočnosti individuálnych podujatí si žiada zjednotenie, zostáva faktom, že veľkodušné „áno“ vypovedané jednotlivým človekom a verne ním realizované v jeho vlastnom živote môže vyvolávať a skutočne podporovať skutočné premeny k dobru rovnako v živote spoločenskom aj cirkevnom. Tieto možnosti konkrétnych ľudí ukazujú nám predovšetkým veľkí svätci Európy. Oni boli skutočnými realistami. Vo všetkých udalostiach pozorovali vzmáhanie sa moci zla, ale videli tiež pôsobenie Ducha Svätého. Navyše často pociťovali, že v ich terajškosti rodia sa už budúce veci. Niektorých spomedzi týchto vynikajúcich svätcov Európy ukazujú bronzové odliatky na dverách katedrály: Hugo z Cluny, Bruno z Kolína, Norbert z Xantenu, Bernard z Clairvaux. V ich diele pokračovali svätí: František z Assisi, Dominik, Ignác. Oni a ich rehole stanovujú istý prvok identity, kultúry a histórie Európy. Traja medzi týmito svätými ako oficiálni patróni Európy symbolizujú celú jej rozsiahlosť od západu po východ: Benedikt z Nursie a tiež apoštoli Slovanov Cyril a Metod. (9)

[881] *AAS* 80 (1988), s. 327-335; *DZ* XI, s. 139-143.

Dokument č. 29

Homília počas omše v meste Praha (Čechy) na Letnej (21.04.1990) počas 1. návštevy Československa.[882] Hlavná myšlienka: *Večeradlo dejín už nie je zamknuté*. Dokument obsahuje 5 článkov.

> *Okrem toho túžim dnes spolu s vami zložiť vďakyvzdanie Otcovi, Synovi a Duchu Svätému za túto skúšku viery. Nachádzame ju v dejinách Evanjelia vo vašej krajine od samého začiatku. Či nie sú traja vaši prví svätí mučeníkmi? Václav, hlavný patrón Čiech […] Ľudmila […] A Vojtech! Prvý Čech na pražskej biskupskej stolici, prvý Čech skutočne európskeho formátu. Biskup, mních a misionár túžiaci odovzdať celý svoj život Kristovi. Na brehoch Baltského mora našiel mučenícku smrť. Jeho dedičstvo spája silnými zväzkami Prahu s poľským Hniezdnom. Ale stopy jeho života a kultu nachádzame v celej Európe. Hniezdno, Praha, Trnava, Ostrihom, Magdeburg, Akvileja, Ravenna, Verona a Rím sú akoby piliermi mosta, duchovnej spojnice, ktorú v úmysle apelu vášho kardinála Tomáška sme povinní každoročne – vlastne teraz, pred jubileom sv. Vojtecha – podporovať modlitbami. Spolu s patrónmi Európy: Benediktom, Cyrilom a Metodom, rovnako Vojtech kládol podvaly kresťanskej kultúry v Európe, najmä v strednej Európe. Sv. Vojtech, patrón duchovnej jednoty národov v srdci Európy!* (4)

Dokument č. 30

Príhovor v meste Praha (Čechy) na Hradčanoch počas 1. návštevy Československa.[883] Hlavná myšlienka: *Dnes sa stretávame na ruinách veže Bábel*. Dokument obsahuje 9 článkov.

> *Pozdravujem vás rovnako ako Slovan a syn bratského národa, ktorého história a kultúra je spojená toľkými vážnymi zväzkami s vašou históriou a kultúrou. Veľmi som túžil prísť do kraja, kde sa pred vyše tisíc rokmi začala misia Cyrila a Metoda, ktorí sem priniesli Evanjelium, a súčasne s ním rovnako písaný slovanský jazyk, ktorý sa neskôr stal základom v podstate všetkých slovanských jazykov a kultúr. Pápež Poliak nezabúda, že kresťanstvo prišlo do Poľska vlastne z Čiech „slovanskou cestou“.* (2)

> *Bolo mojou vrelou túžbou, aby som pri stretnutí s predstaviteľmi kultúrneho a duchovného života vašej krajiny mohol po bratsky pozdraviť rovnako predstaviteľov nekatolíckych cirkví a náboženských spoločenstiev. […] Pamätám sa, ako na Druhom vatikánskom koncile vlastne český kardinál arcibiskup Josef Beran vystúpil s príhovorom na obranu zásad slobody a náboženskej tolerancie. S bolesťou pritom pripomenul osud českého kňaza Jana Husa a tiež uskutočňovanie vtedy, a tiež neskôr, aktov násilia a fanatizmu. […] Akokoľvek, abstrahujúc od teologických pohľadov Husa, nemožno mu uprieť neskazenosť osobného života a starostí o kultúrny a morálny vzostup národa. Či toto všetko nie sú správy, ktoré nerozdeľujú, ale skôr spájajú veriacich v Krista? A či teraz v dobe nového začiatku takáto túžba po jednote nie je skutočnou výzvou vašej histórie? Histórie, pri ktorej kolíske stoja jasné postavy cirkvi a Európy – Cyril a Metod, Václav, Vojtech. Histórie, ktorá v nasledujúcich storočiach až po naše časy priniesla tak mnoho nádherných príkladov autentického kresťanstva. Histórie, ktorej jedným z vrcholných bodov je slávne obdobie panovania zbožného cisára Karola, keď práve Praha sa stala skutočným srdcom kresťanskej Európy. Histórie, v ktorej duchovní a veriaci všetkých vierovyznaní v rozhodujúcej väčšine stáli na*

[882] *DZ* XI, s. 776-778.
[883] *DZ* XI, s. 779-784.

strane národa, keď dvakrát v tomto storočí zažil útlak zo strany hlásateľov národnej a rasovej, tiež triednej nenávisti. (5)

Dokument č. 31

Homília počas omše na Velehrade (Morava) (22.04.1990) počas 1. návštevy Československa.[884] Hlavná myšlienka: *Tu sa nachádza uholný kameň európskej jednoty*. Dokument obsahuje 7 článkov.

Tento deň, ktorý učinil Pán, nadobúda osobitný význam na mieste, kde sa práve nachádzame: Velehrad, prastaré srdce veľkomoravského štátu. Odtiaľ Cyril a Metod, solúnski bratia, pozvaní kniežaťom Rastislavom, začali svoju apoštolskú misiu medzi Slovanmi. Tu sa nachádza hrob Metoda, biskupa (jeho brat Cyril zomrel skôr a odpočíva v rímskej bazilike sv. Klementa). Tu sú naše korene. (1)

*Apoštoli Slovanov. Čo označuje služba apoštola? Označuje živé dedičstvo. Oni sami, Cyril a Metod zo Solúna ležiaceho v krajinách prastarého Grécka a neskôr Byzancie, zdedili Evanjelium kráľovstva, ktoré Kristus odovzdal apoštolom. Povedal im po zmŕtvychvstaní: „Ako Otec poslal mňa, tak ja posielam vás“ (*Jn *20,21). V apoštoloch pokračovalo toto Kristovo poslanie ako dedičstvo, za ktoré zaplatili životom – živé dedičstvo! A podobne v týchto dvoch bratoch z macedónskeho Solúna, ktorým Kristus vyznačil misie medzi Slovanmi. Táto misia bola ďalším prúdom misie začatej v jeruzalemskom Jeruzaleme v deň zmŕtvychvstania.* (3)

Misia Cyrila a Metoda obsahuje aj obdobie narodenia Slovanov – bezprostredne všetkých Slovanov – pre nové uvedomenie a kultúru prostredníctvom jazyka. Naši praotcovia museli tento svoj hovorený jazyk zveriť misionárom. Obidvaja bratia Gréci museli stať sa najprv žiakmi slovanského jazyka, aby mohli následne vyučovať Slovanov. Tento hovorený jazyk zapísali, vyjadrili znakmi písma – a v tejto podstate dali ho tým, ktorí im svoj jazyk predtým zverili. V písanom slovanskom jazyku sa začalo vyjadrovať Evanjelium. Začalo prehovárať večné Slovo-Syn. Otec, ktorý mnoho ráz a rozličným spôsobom prehovoril kedysi ústami prorokov, napokon prehovoril skrze neho – skrze Syna (porov. Hebr *1,1-2). Apoštoli Slovanov stali sa pre našich praotcov zvestovateľmi tohto Slova. Večné Slovo – Syn-Vykupiteľ sveta – prišiel k nim, aby sa stalo uholným kameňom.* (4)

Uholný kameň. On je vždy najsilnejším spojivom, z ktorého celá budova čerpá svoju kompaktnosť, svoju identitu a jednotu. Tento kameň označuje samotného Krista. Takže môže mať rozličné odvodené významy. Označuje kresťanov po celej zemi. Označuje Slovanov, označuje celú Európu. Uholný kameň európskej jednoty nachádza sa taktiež tu: na Velehrade. Nielen na Monte Cassino, odkiaľ sv. Benedikt budoval latinskú Európu. Rovnako aj tu – na Velehrade, kde solúnski bratia upevňovali v dejinách Európy grécku a byzantskú tradíciu. Tieto dva ohromné prínosy, obidve tradície, hoci sa rôznia medzi sebou, vzájomne patria k sebe. Spoločne určujú kresťanskú Európu – minulú, ale aj súčasnú. Dejiny obidvoch bratov, Cyrila a Metoda, sú konkrétnym vyjadrením tejto jednoty. Svedectvo, ktoré priniesli našim praotcom do slovanskej krajiny, je svedectvom nerozdelenej cirkvi: jednej, svätej, všeobecnej a apoštolskej. Oni, Gréci, hľadali rovnako v Ríme oporu a potvrdenie svojej misie. V našich časoch rozdelenej Európy, časoch rozdelenej cirkvi, ich svedectvo označuje pozvanie k jednote. Oni prináležia nám všetkým a majú ekumenický význam. (5)

[884] *AAS* 82 (1990), s. 1390-1394; *DZ* XI, s. 785-787.

V roku, keď sa pripomína tisícročie príchodu na Moravu svätých Cyrila a Metoda, bol tu nájdený malý krížik s gréckym nápisom: Ježiš Kristus – Svetlo – Život – Víťaz. (7)

Dokument č. 32

Homília počas omše v meste Bratislava (Slovensko) (22.04.1990) počas 1. návštevy Československa.[885] Hlavná myšlienka: *Boží Duch nikdy neopustil ľud, ktorý žije na Slovensku*. Dokument obsahuje 8 článkov.

Nech je pochválený Pán za dar viery, ktorú vaši predkovia prijali, keď počúvali Božie slovo ohlasované svätým Cyrilom a Metodom. Od byzantského cisára Michala knieža Rastislav žiadal učiteľa, ktorý by vedel vysvetliť pravú kresťanskú vieru v reči ľudu. Z toho pozvania sa zrodilo poslanie svätých solúnskych bratov, ktorí vynašli abecedu, zostavili gramatiku, začali prekladať Sväté písmo a liturgické knihy a položili základy vašej kultúry. Od tých čias kultúra a život Slovákov vo svojich mnohorakých prejavoch sú poznačené kresťanskou vierou, ktorá prechádza cez celé ich dejiny ako životodarná voda: Niekedy tečie pod zemou, inokedy preniká na povrch, ale vždy je tajomnou miazgou, ktorá zaisťuje rast a rozkvet stromu, čo prináša hojné plody svätosti, pracovitosti a vernosti. Žiarivým vzorom toho sú svätí Gorazd, Bystrík, Andrej Svorad a pustovník Benedikt. Svedčia o tom význačným spôsobom blahoslavení košickí mučeníci. Dokazujú to celé generácie, ktoré si od tých čias až dodnes zachovali prijatú vieru, žiarlivo ju chránili a cez stáročia ju odovzdávali neporušenú z otcov na synov. Kto by chcel vytrhnúť kresťanskú vieru z kultúry a zo života slovenského národa, nemohol by pochopiť jeho dejiny, od tých najstarších až po dnešné. (4)

A čo povedať o láske Slovákov k rímskemu pápežovi? Milovaní bratia a sestry, drahí Slováci a Slovenky, pápež vie, ako veľmi ho máte radi. Ale aj pápež vás uisťuje, že vás má veľmi rád! Viem, že táto dvojaká láska k Panne Márii a k Petrovmu nástupcovi je vzácne dedičstvo, ktoré vaši predkovia prijali od svätých vierozvestov Cyrila a Metoda a počas stáročí ho odovzdávali z pokolenia na pokolenie, takže prišlo až k vám. Pokračujte, opakujem vám, pokračujte tak aj v budúcnosti! (5)

Dokument č. 33

Príhovor po omši v meste Bratislava (Slovensko) (22.04.1990) počas 1. návštevy Československa.[886] Hlavná myšlienka: *Pred vami je veľké dielo katechézy a evanjelizácie*. Dokument obsahuje 7 článkov.

Návšteva bola krátka, ale obsažná. Bola vytúžená a očakávaná nielen vami, ale aj mnou. Chcel som si ňou v prvom rade uctiť svätého Cyrila a Metoda, patrónov Európy spolu so svätým Benediktom. Chcel som vidieť vás všetkých a uistiť vás o svojej duchovnej prítomnosti medzi vami počas všetkých týchto rokov. Chcel som si spolu s vami obnoviť vieru v zomrelého a vzkrieseného Krista. Chcel som stretnúť svojich bratov v biskupskej službe postavených na čelo diecéz, ktoré boli cez dlhé roky bez svojich otcov a pastierov. Verný Kristovmu príkazu chcel som ich posilniť vo viere (porov. Lk *22,32). Mohol som uskutočniť túto svoju túžbu a zároveň splniť svoju povinnosť. Som za to hlboko povďačný Pánu Bohu.* (1)

[885] *DZ* XI, s. 788-791.

[886] *DZ* XI, s. 792-794.

Drahí moji, otvárajú sa pred vami obrovské polia v oblasti evanjelizácie a katechizácie. Toto bude vaša prvoradá úloha, ktorej sa musíte venovať so všetkými silami. Vyžaduje to vernosť vašim historickým, cyrilo-metodským koreňom, ukladá vám to za povinnosť perspektíva harmonického rastu, rešpektujúceho i národnú totožnosť, žiada to aj skutočné dobro vašich rodín a budúcnosť vašich detí. (4)

Osobitným spôsobom sa obraciam na mládež: Budúcnosť vašej vlasti závisí najmä od vás. Vy ste budovateľmi budúcnosti cirkvi a národa. Uvedomte si túto obrovskú zodpovednosť! Pamätajte, že súladnú stavbu možno postaviť len vtedy, keď sa bude budovať na predtým položených základoch a podľa už vopred pripraveného projektu. Základy vašej kultúry položili svätí Cyril a Metod; oni označili aj hlavné rysy projektu budúceho vývoja. Tento projekt má svoje meno: Ježiš Kristus. Nebojte sa Ježiša Krista! On je vaším skutočným priateľom, on vás nikdy neopustí. (5)

Dokument č. 34

Príhovor k slovenským pútnikom v pápežovom letnom sídle Castel Gandolfo (25.07.1990) po 1. návšteve Československa.[887]

Tento piatok sa bude v slovenských diecézach sláviť spomienka na svätého Gorazda, ktorý z Božej vôle pokračoval v diele vašich vierozvestov svätých Cyrila a Metoda. Nech svätý Gorazd oroduje u Boha za vás, aby ste svojím životom dosvedčovali, že dielo svätých Cyrila a Metoda vo vašej vlasti odolalo všetkým skúškam a sľubne sa rozvíja. Nech vám v tom pomáha moje apoštolské požehnanie.

Dokument č. 35

Príhovor k biskupom Čiech, Moravy a Slovenska počas návštevy *ad limina apostolorum* v Ríme (26.06.1992).[888]

Pán kardinál, ctihodní bratia v biskupskej službe! Znovu vzdávam vďaky Trojjedinému Bohu za dar tejto návštevy. Čo iné vám môžem povedať, ak nie to, že vás všetkých nosím v srdci? Spomienka na modliace sa a dojaté zástupy, ktoré ma privítali v Prahe, na Velehrade a v Bratislave, je vo mne stále veľmi živá, pretože mi pomohla hlbšie pochopiť to, čo som poznal už od rokov mojej biskupskej služby v Krakove a to, že dedičstvo svätého Cyrila a Metoda ostáva živé, posilnené svedectvom ďalších uctievaných svätých a blahoslavených: Gorazda, Ľudmily, Václava, Vojtecha, Radima, Prokopa, Hroznatu, Agnešky, Jána Nepomuckého, košických mučeníkov, pražských františkánov až po Sarkandera, arcibiskupa Stojana, biskupa Gojdiča, kardinála Berana a všetkých mučeníkov viery z rokov prenasledovania. Toto dedičstvo pretrváva vo vašom ľude. (8)

Pomáhajte mu zachovať si ho. K tomu veľmi poslúžia dôležité pastoračné podujatia Desaťročnej prípravy na spomienku výročia mučeníctva sv. Vojtecha pre české diecézy a podujatia Desaťročia duchovnej prípravy na nové tisícročie v slovenských diecézach. To sú vzácne príležitosti na zachovanie a oživenie dedičstva viery, ktoré urobilo a robí veľkými vaše krajiny. (8)

---

[887] LACKO, Michal: *Svätý Cyril a Metod*, Prílohy, s. 25.

[888] *AAS* 85 (1993), s. 689.

V mene Božej Matky, ktorú si tak vrúcne uctievate vo vašich svätyniach, zvolávam na vaše milované diecézy osobitnú Božiu ochranu. V mene Trojjediného Najsvätejšieho Boha Otca, Syna a Ducha Svätého vyprosujem pre vás silu a radosť, aby ste boli opravdivými pastiermi Božej cirkvi, ktorá je v Čechách, na Morave a na Slovensku. Túto cirkev z celého srdca požehnávam. (8)

Dokument č. 36

Privítanie v meste Záhreb (Chorvátsko) na letisku (10.09.1994)[889] pri 1. návšteve Chorvátska. Hlavná myšlienka: *Mier je vždy možný*. Dokument obsahuje 6 článkov.

…história kresťanstva v týchto krajoch je veľmi stará. Ešte pred príchodom Chorvátov do tohto regiónu zrno Evanjelia bolo zasiate v cisárskych provinciách Dalmácia a Panónia. Vaši predkovia začali ho prijímať – ako svedčí Konštantín Porfirogenet – v časoch cisára Heraklia a pápeža Agatona, a to v 7. storočí. Väzby medzi Chorvátskom a Apoštolskou stolicou začali sa utužovať čoraz viac, najmä v 9. storočí, keď za vlády kniežaťa Branimíra počas pontifikátu Jána VIII. nastalo upevnenie chorvátskeho štátu. Bolo to obdobie veľkodušnej a ďalekosiahlej misie svätých solúnskych bratov Cyrila a Metoda uprostred slovanského ľudu Veľkej Moravy. Táto činnosť zanechala nezmazateľné stopy v jazyku a liturgii – najmä v hlaholskej liturgii – takisto v niektorých regiónoch Chorvátska. (3)

Dokument č. 37

Homília počas omše v meste Záhreb (Chorvátsko) na letisku (10.09.1994)[890] pri 1. návšteve Chorvátska. Hlavná myšlienka: *Odpustiť a prosiť o odpustenie*. Dokument obsahuje 10 článkov.

Ty si Kristus! Medzi slovanskými národmi toto vyznanie viery ako prví povedali Chorváti. Usídliaci sa v týchto krajoch v 1. polovici 7. storočia nadchli sa z kresťanstva rozkvitajúceho v Panónii a Dalmácii. Prvé stretnutie medzi Apoštolskou stolicou a chorvátskym národom nadišlo pred 13 storočiami, keď práve pápež Ján IV., pochádzajúci z Dalmácie, vyslal do tohto kraja opáta Martina. Dielo evanjelizácie bolo neskôr prebraté misionármi pochádzajúcimi z Ríma a v nasledujúcom storočí bolo obohatené ovocím činnosti svätých bratov Cyrila a Metoda. Dvaja apoštoli Slovanov vytvorili totiž značný vplyv na náboženský a kultúrny rozvoj celého Balkánskeho polostrova. Ich dielo zanechalo hlboké stopy v liturgii a jazyku niektorých regiónov Chorvátska, v ktorých ešte pred niekoľkými rokmi bola odbavovaná rímska liturgia v staroslovienskom jazyku. (2)

Dokument č. 38

Privítanie v meste Bratislava (Slovensko) na letisku (30.06.1995)[891] pri 2. návšteve Slovenska. Hlavná myšlienka: *Vybudovať nový slovenský štát na pevných základoch viery, solidarity a demokracie*. Dokument obsahuje 7 článkov.

Slovenské dejiny svedčia o tom, aká dôležitá je kresťanská tradícia. Ona je pevným základom, na ktorom možno postaviť život a rozvoj celej spoločnosti. Táto krajina je už od svojej prvej evanjelizácie zásluhou svätého Cyrila a Metoda hlboko

[889] *DZ* XI, s. 949-951.

[890] *DZ* XI, s. 952-955.

[891] *Apoštol národov dvadsiateho storočia. Druhá návšteva Jána Pavla II. na Slovensku.* Košiar, Ján – Labo, Šebastián – Vragaš, Štefan (zost.). Trnava : Dobrá kniha, 1995, s. 16-18.

poznačená ohlasovaným evanjeliom. A sama ústava vašej republiky uznáva a predkladá bohaté občianske i duchovné dedičstvo kresťanstva ako program pre život v súčasnosti. Posolstvo svätých solúnskych bratov zostáva vždy platným orientačným bodom pre novú evanjelizáciu, ktorá má obrodiť všetky oblasti ľudskej existencie. Odvolávajúc sa na tieto pevné kresťanské korene toľkí odvážni synovia a dcéry tejto krajiny odolávali v ťažkých rokoch skúšok a vytrvali, keď totalitný režim udúšal každú formu slobody, najmä slobodu náboženskú. Vedomie takého bohatého dedičstva posilňovalo vieru a nádej všetkých – biskupov, kňazov, reholníkov a veriacich laikov –, ktorí znášali nespravodlivé násilie, ba aj prenasledovanie, len aby zostali verní Kristovi a cirkvi. (4)

Dokument č. 39

Príhovor k mládeži v Janíkovciach (Slovensko) na letisku pri meste Nitra (30.06.1995)[892] pri 2. návšteve Slovenska. Hlavná myšlienka: *Nezamieňajte si slobodu s individualizmom. Nejestvuje pravá sloboda bez lásky k iným*. Dokument obsahuje 6 článkov.

Drahí mladí priatelia! V evanjeliovom úryvku, ktorý sme práve dočítali,[893] *sme počuli o istých Grékoch, ktorí chceli vidieť Ježiša. Grékmi boli aj svätí solúnski bratia Cyril a Metod. Vďaka ich apoštolskej horlivosti Duch Svätý zavial semeno evanjelia do tejto vašej zeme, kde vaši predkovia prejavili túžbu poznať Krista. Túto túžbu vyjadril knieža Rastislav prostredníctvom poslov vyslaných do Konštantínopolu. Svätí bratia potom siali do tejto brázdy, zasvätiac svoj život sadeniu a rastu Božieho kráľovstva. Vy, mládež tejto krajiny, ste novou úrodou na Božom poli. Tou úrodou, ktorej korene siahajú do čias evanjelizácie svätých solúnskych bratov. Buďte ich dôstojnými pokračovateľmi! Prijmite túto výzvu a zasväťte sa veľkodušne dielu novej evanjelizácie. Budujte most medzi druhým a tretím kresťanským tisícročím. Nitra nám hovorí o prvom tisícročí. Tu neďaleko stál prvý kresťanský kostol v celej stredovýchodnej Európe. Tu sa od roku osemsto dvadsaťosem pšeničné zrno stáva v Eucharistii telom Krista, ktorý v sebe zjednocuje všetkých, čo ho s vierou prijímajú. Preto som túžil navštíviť Nitru. Ešte za života svätého Metoda tu bola zriadená diecéza. Katedrálny chrám, ktorý sa vypína nad mestom, je jedným z najstarších biskupských sídel medzi slovanskými národmi. Tu sa narodil Gorazd, „muž vašej krajiny, vzdelaný… a pravoverný“, spoľahlivý učeník, ktorého si Metod vyvolil za svojho nástupcu. S pohnutím hľadím na obrysy Zobora. Na jeho úpätí stál okolo roku tisíc kláštor svätého Hypolita, kde sa formoval môj krajan, svätý Andrej-Svorad, a jeho žiak svätý Benedikt, nebeskí patróni tohto mesta a tejto diecézy. Títo a mnohí iní menej známi hrdinovia viery – myslím napríklad na svätého biskupa Bystríka – sú akoby semená, ktoré padli do úrodnej nitrianskej pôdy, do pôdy Kristových ohlasovateľov a odvážnych apoštolov.* (1)

*Keď je viera autentickým osobným prijatím Ježiša Krista a jeho evanjelia, nutne sa vteľuje do života. Hovorí to sám Pán Ježiš: „Kto ma miluje, bude zachovávať moje slovo“ (*Jn *14,23). Zachovávať Pánovo slovo značí uskutočňovať poslanie, ktoré sme dostali. O tejto skutočnosti sme meditovali v Manile s mladými, ktorí prišli z celého sveta. Viedli nás pri tom slová, ktoré povedal vzkriesený Pán apoštolom: „Ako mňa poslal Otec, aj ja posielam vás.“ (*Jn *20,21) Toto poslanie sa týka každého kresťana, každého z vás. Nitra bola strediskom silného misijného hnutia. Vám, drahí mladí priatelia, dávam za úlohu oživiť to niekdajšie nadšenie.*

---

[892] *Apoštol národov dvadsiateho storočia*, s. 41-46.

[893] *Jn* 12,20-26. *Visitatio pastoralis Summi Pontificis Ioannis Paulu pp. II in Slovachia. Diebus 30 Iunii – 3 Iulii 1995.* Typis Vaticanis 1995, s. 17-18.

Pán Ježiš vám dôveruje. Cez vás chce prísť do každého spoločenského prostredia a premeniť ho mocou svojej pravdy a svojej lásky. V tomto poslaní nie ste sami. Je s vami Duch Svätý. Svätý Cyril pred svojou smrťou prosil pre kresťanov tejto krajiny dar Ducha Svätého slovami: „Vlej im do sŕdc slovo tvojho synovstva.“ Iba ten, koho vnútorne oživuje Duch Svätý a správa sa ako Božie dieťa, môže byť semenom nového života. Otvorte sa teda, drahá mládež, tomuto Božiemu dychu, tejto účasti na Božom živote a na Božej láske! (4)

Drahí priatelia, uvedomte si, aký neoceniteľný je dar, ktorý ste dostali od Boha. Dostal sa k vám po dlhej ceste generácií od čias svätého Cyrila a Metoda. Prijmite ho v zodpovednej slobode a usilovne ho zveľaďujte. Necúvajte pred radikálnymi požiadavkami evanjelia! Pamätajte, že Boží Duch, ktorý je vo vás, je mocnejší ako duch sveta (porov. 1Jn *4,4). S jeho pomocou je možné zachovávať Božie prikázania s radosťou. Nezamieňajte si slobodu s individualizmom. Nejestvuje opravdivá sloboda bez lásky k iným. Kresťania žijú slobodu ako službu v presvedčení, že od toho závisí rozvoj pravej civilizácie v Európe a na celom svete. Svätý Cyril a Metod s nasadením života odmietli podriadiť vieru mocenským záujmom. Viera vždy chráni pravú slobodu a odsudzuje fyzické i morálne otroctvo. Fyzické otroctvo je viditeľnejšie ako morálne, ale morálne otroctvo nie je o nič menej nebezpečné. Jestvuje totiž otroctvo spôsobené inými a otroctvo, ktoré si človek zapríčiňuje sám. Mládež Slovenska, majte vždy otvorené oči! Nedajte sa opantať ideológiou falošnej slobody, ktorá v mene zdanlivého šťastia šíri indiferentizmus a relativizmus a tým pozbavuje svedomie hodnôt, ktoré dávajú životu zmysel. Podobne ani na sociálnej rovine neslobodno zamieňať slobodu s nacionalizmom. Rozdielnosť kultúr je bohatstvo, ktoré treba spravovať vo veľkej vzájomnej úcte a v opravdivej spolupráci. Odvrhnite každé pokušenie násilia a rasizmu. Buďte tvorcami pokoja, dialógu a solidarity.* (5)

*Pohotovo a veľkodušne odpovedajte na Kristovo volanie. Buďte pohotoví a predovšetkým vy, mladí priatelia, ktorí ste dostali dar povolania na kňazský alebo reholný život. Drahí seminaristi, drahí novici a novicky, svedomite sa pripravujte na službu Pánovi a bratov podľa príkladu svätého Cyrila a Metoda. Pripravujte sa aj vy, chlapci a dievčatá, povolaní na manželstvo a rodinný život. Aj toto povolanie je nádherné. Učte sa od Krista pravej lásky: Je to láska náročná, nehľadá sebecký pôžitok, ale je otvorená pre sebadarovanie. S takouto vnútornou dispozíciou budete schopní vytvoriť rodiny, ktoré budú opravdivými svätyňami lásky. Rodiny, ktoré prijímajú ľudský život a chránia ho od jeho počiatku až po prirodzené ukončenie. Mnohí z vás sa pripravujú na prácu a na určitú úlohu v spoločnosti. Iní už pracujú. Pracujte vždy usilovne a na odbornej úrovni. Zostaňte pritom verní kresťanskej morálke. Ochotne poslúžte aj v občianskej i politickej oblasti a nikdy nestraťte zo zreteľa spoločné dobro. Ako možno v tejto chvíli nespomenúť tých mladých ľudí, na ktorých doliehajú všelijaké ťarchy: nezamestnanosť, choroba, invalidita, znechutenie?! Kristus, ktorý vzal na seba kríž, aby nás oslobodil do hriechu, je mimoriadne blízko tomu, kto nesie ťarchu kríža, a posilňuje ho v skúškach svojím Duchom. Moji drahí, Kristus sa nám aj dnes prihovára: „Ak mi niekto slúži, nech ma nasleduje“ (*Jn *12,26). A na našu útechu dodáva: „Kto bude slúžiť, toho poctí Otec“ (*Jn *12,26). Toto sa už splnilo na svätom Cyrilovi a Metodovi a na toľkých iných svätých aj v slovanskej jazykovej oblasti: Otec ich poctil. A o dva dni sa to splní na troch košických mučeníkoch, keď ich vyhlásim za svätých pre celú cirkev. Nasledovali Krista a nebeský Otec ich poctí pred celým svetom. Sme schopní uveriť Kristovmu slovu? Sme schopní prijať jeho požiadavky, ísť za ním a slúžiť mu? Hej, dobre vieme, že je to možné iba v Duchu Svätom. Prosím všemohúceho Boha za každého z vás a za*

všetkých mladých ľudí, ktorí bývajú v tejto krajine pod Tatrami: „Vlej do nich, Pane, slovo tvojho synovstva.“ Zo srdca požehnávam vás a vaše rodiny. (6)

Dokument č. 40

Príhovor v Šaštíne (01.07.1995) k členom Konferencie biskupov Slovenska[894] pri 2. návšteve Slovenska. Hlavná myšlienka: *cirkev musí byť jasným vzorom nezištnej služby dialógu a silného morálneho vplyvu*. Dokument obsahuje 8 článkov.

Podľa príkladu svätých bratov Cyrila a Metoda, evanjelizátorov slovenského národa, je vaša biskupská konferencia povolaná byť hybnou silou jednoty celého kresťanského spoločenstva. V tomto citlivom štádiu upevňovania a rastu vašej vlasti, ktorá vždy nachádzala základný prvok svojej identity v kresťanských hodnotách, čakajú vašu cirkev nové a náročné úlohy. Má sa ukázať ako jasný a príkladný vzor nezištnej služby, dialógu, lásky k najbiednejším a silného morálneho vplyvu, aby tak prispela k utváraniu budúcnosti dôstojnej človeka. (1)

Milovaní a ctihodní bratia biskupi! Príchod tretieho kresťanského tisícročia volá celú cirkev, aby s novou silou vyznala vieru v jediného Pána a dala súčasnému svetu výraznejšie a konkrétnejšie svedectvo lásky a jednoty. Vyslovujem spokojnosť s úsilím o obnovu vašich spoločenstiev – ktorého hlavným nástrojom je Desaťročný pastoračný plán a hybnou silou príprava na Veľké jubileum roku dvetisíc – a zároveň vás povzbudzujem, aby ste s veľkou odvahou pokračovali v začatom diele. Nech vám svedectvo a príklad vašich svätých patrónov Cyrila a Metoda a žiarivý príklad košických mučeníkov, ktorých zajtra s radosťou vyhlásim za svätých, pomáhajú, aby sa každý váš úmysel a každý váš čin zakladal na čoraz väčšej láske ku Kristovi a na úplnej a nezištnej oddanosti záujmom evanjelia. Všetkých vás i vaše úlohy a predsavzatia zverujem Sedembolestnej Panne Márii, patrónke Slovenska. Tieto svoje želania sprevádzam uistením o neprestajnej spomienke pred Pánom a osobitným apoštolským požehnaním. (8)

Dokument č. 41

Homília v meste Košice (Slovensko) počas kanonizačnej omše (02.07.1995)[895] pri 2. návšteve Slovenska. Hlavná myšlienka: *Mučeníctvo nás spája so všetkými kresťanmi*. Dokument obsahuje 7 článkov.

Keď mám dnes radosť z toho, že môžem tu v Košiciach na Slovensku sláviť liturgiu svätorečenia vašich mučeníkov, chcem spomenúť všetkých svätých, ktorých vaša milovaná krajina poznala za dvanásť storočí svojich kresťanských dejín. Prví v tomto veľkom zástupe sú apoštoli Slovanov svätý Cyril a Metod, ktorí plnili svoje evanjelizačné poslanie predovšetkým na Veľkej Morave a tým dali vznik kresťanstvu tak na Slovensku, ako aj v Čechách. Presvedčivo to potvrdzuje založenie najstaršieho biskupského sídla v Nitre, na ktoré sa viaže spomienka na svätého biskupa Bystríka. Solúnski bratia mali mnoho žiakov, medzi ktorými bol aj svätý Gorazd, syn slovenskej krajiny. (2)

[894] *Apoštol národov dvadsiateho storočia*, s. 70-74.

[895] *AAS* 88 (1996), s. 250-254; *DZ* XI, s. 828-831; *Apoštol národov dvadsiateho storočia*, s. 96-100.

Dokument č. 42

Príhovor v meste Prešov (Slovensko) počas modlitby akatistu (02.07.1995)[896] pri 2. návšteve Slovenska. Hlavná myšlienka: *Objavte kresťanské korene, ktoré priniesli hodnoty a civilizáciu celej Európe, tak na Východe ako aj na Západe*. Dokument obsahuje 9 článkov.

> *Pri tejto svojej návšteve Slovenska, najmä v tejto jeho východnej časti, mohol som osobne poznať zvláštnosti, ktoré charakterizujú náboženský život a tradície tohto kraja. Tu sa Západ stretá s Východom, latinský obrad s východným. Takmer hmatateľne tu možno cítiť stopy dedičstva a posolstva svätého Cyrila a Metoda, apoštolov Slovanov a spolupatrónov Európy. Svätí solúnski bratia vypracovali svojou evanjelizačnou činnosťou model cirkevného života, ktorý v sebe spája bohatstvo východnej tradície v oblasti práva, liturgie, teológie a spirituality s princípom jednej, svätej, katolíckej a apoštolskej cirkvi v spoločenstve s rímskym biskupom.* (2)
>
> *V dejinách boli chvíle, keď sa zdalo veľmi ťažké zachovať tento model, ktorý spájal rozdielnosť tradícií s požiadavkou jednoty, akú chcel Kristus pre svoju cirkev. Ale vaša prítomnosť tu je výrečným svedectvom o tom, ako možno byť po stáročia a napriek všetkým ťažkostiam vernými pôvodnému modelu, ktorý uskutočnili svätí Cyril a Metod, a pritom zachovať jednotu so všeobecnou cirkvou a Rímskou stolicou, ktorá je z Božej vôle jej stredom. Buďte hrdí na túto svoju pradávnu tradíciu, uchovajte si jednotu medzi sebou a chráňte ju pred každým zárodkom nesvornosti a rozdelenia. Vašou silou je duchovná jednota, ktorá sa prejavuje vo svornom konaní.* (3)

Dokument č. 43

Rozlúčkový príhovor v meste Poprad (Slovensko) na letisku (03.07.1995)[897] pri 2. návšteve Slovenska. Hlavná myšlienka: *Nech vládne pokoj vo vašich domovoch a vo vašich srdciach*. Dokument obsahuje 4 články.

> *A teraz sa obraciam na celý slovenský národ, ktorý chcem v tejto chvíli lúčenia privinúť k svojmu srdcu jediným veľkým objatím. Drahí Slováci, ako by som mohol nespomenúť v tejto chvíli, že vaša viera má hlboké korene, dobre zasadené medzi vami ohlasovaním svätých misionárov slovanských národov Cyrila a Metoda?! Prosím vás, aby ste sa v duchu vždy vracali k týmto slávnym a príkladným postavám, k týmto veľkodušným a neúnavným vzorom. Svätý Cyril a Metod ukazujú vám a celej cirkvi, ako priviesť národy ku Kristovi a ako hlásať dobrú zvesť spásy. Oni vám svojím životom hovoria, ako sa dá aj dnes kráčať cestou novej evanjelizácie a ako treba žiť, aby láska, ktorú hlásal Kristus, prekonala všetky možné prekážky a ťažkosti. Nikdy nechýbali protivenstvá a odpor proti autentickému životu viery, ale evanjelium má v sebe moc premeniť prekážky na prozreteľnostnú príležitosť na ohlasovanie spásy.* (2)
>
> *Svedčia o tom svätí Cyril a Metod, tak hlboko zapísaní do počiatkov kresťanského spoločenstva na Slovensku. Ich posolstvo je aj dnes platné pre život viery vo vašej krajine. Svedčia o tom traja mučeníci, ktorých som včera ráno počas nezabudnuteľnej liturgickej slávnosti v Košiciach s radosťou vyhlásil za svätých. Svedčia o tom príklady hrdinskej vernosti Kristovi, ktoré dali nespočetní mužovia a ženy cez dlhé roky tvrdej komunistickej diktatúry. Sú medzi nimi veriaci z rôznych kresťanských vierovyznaní, ktorým militantný ateizmus pripravil*

[896] *Apoštol národov dvadsiateho storočia*, s. 118-121.

[897] *Apoštol národov dvadsiateho storočia*, s. 151-153.

podobný údel útlaku a likvidácie. Oni všetci nám ukazujú, že prijatie evanjelia je cesta k vybudovaniu spoločnosti, ktorá sa vyznačuje opravdivou slobodou, rešpektovaním druhého a solidaritou bez predsudkov. Je to cesta opravdivého pokroku, ktorý čerpá silu a trvanlivosť z evanjeliového posolstva a uskutočňuje sa v čoraz dokonalejšom a sociálne širšom nadobúdaní hodnôt, na ktorých sa zakladá spoločné dobro všetkých. (3)

Dokument č. 44

Homília počas omše v meste Ľubľana (Slovinsko) na Hipodróme Stožice (18.05.1996)[898] pri 1. návšteva Slovinska. Hlavná myšlienka: *Nebojte sa Krista, nebojte sa cirkvi*. Dokument obsahuje 8 článkov.

Kresťanstvo k vám bolo prinesené cez misionárov z blízkych centier – zo Salzburgu, z Akvileje a z Panónie. Kresťanskú vieru vám hlásali biskupi, takí ako sv. Virgílius, sv. Modest a sv. Paulín a tiež učeníci svätých Cyrila a Metoda – aby sme vymenovali aspoň niekoľkých. (3)

Dokument č. 45

Príhovor v meste Maribor (Slovinsko) počas stretnutia s predstaviteľmi sveta vedy a umenia (19.05.1996)[899] pri 1. návšteve Slovinska. Hlavná myšlienka: *Dialóg kresťanstva s kultúrou*. Dokument obsahuje 7 článkov.

Hlboké korene vašej kultúry siahajú k misijnej činnosti benediktínskych mníchov, ktorí sem prišli v 7. storočí zo Salzburgu z iniciatívy kniežaťa Hotimíra. Jej prvým vyjadrením a svedectvom sú tzv. Monumenta Frisingensia *– prvý slovanský text napísaný latinskou abecedou. Iným veľmi dôležitým prameňom vašej kultúry je misijná činnosť svätých bratov Cyrila a Metoda, veľkých učiteľov viery, ktorí si v plnosti uvedomovali skutočnosť, aká dôležitá je spätosť medzi vierou a kultúrou. Takže duchovné dedičstvo stanovujúce podstatu vašej kultúry v mnohom vďačí kresťanskej inšpirácii prítomnej v dvoch veľkých kultúrnych tradíciách Európy – východnej a západnej – hoci tá druhá výrazne dominuje v Slovinsku.* (2)

Dokument č. 46

Príhovor pápeža Jána Pavla II. k nitrianskemu biskupovi Jánovi Chryzostomovi kardinálovi Korcovi SJ vo Vatikáne (07.03.1998) na záver duchovných cvičení vo Vatikáne.

Vo Vašej osobe a vo Vašich meditáciách viac než tisícročná kresťanská tradícia, ktorá má svoje korene v diele sv. Cyrila a Metoda, priniesla znova svoje ovocie, darované biskupovi Ríma, ktorý je synom a dlžníkom tej istej tradície.[900]

Dokument č. 47

Príhovor k biskupom Slovenska počas návštevy *ad limina apostolorum* v Ríme (07.09.1998).

Ctihodní bratia v biskupskej službe! Som mimoriadne rád, že vás môžem stretnúť pri príležitosti návštevy ad limina, ktorá nám poskytuje milú možnosť obnoviť naše spojenie v láske a jednote práve v deň spomienky na Košických mučeníkov, ktorých som s radosťou zapísal do zoznamu svätých pred tromi rokmi vo vašej vlasti. Veľmi srdečne pozdravujem vášho predsedu Mons. Rudolfa Baláža,

[898] *DZ* XI, s. 995-998.

[899] *DZ* XI, s. 1007-1009.

[900] KOREC, Ján Chryzostom: *Duchovné cvičenia vo Vatikáne*, s. 182.

*banskobystrického biskupa, ktorému ďakujem za city oddanosti a prítulnosti k Petrovmu nástupcovi, ktoré prejavil v mene všetkých prítomných. Pozdravujem aj drahého a ctihodného kardinála Jána Chryzostoma Korca, ktorý nám počas tohoročných duchovných cvičení tu vo Vatikáne dal veľmi dobre počuť hlas cyrilo-metodskej tradície. A s veľkou láskou pozdravujem každého z vás, Pastierov drahého slovenského ľudu, medzi ktorým som s radosťou pobudol počas nezabudnuteľnej návštevy pred tromi rokmi. „Cirkev je v Kristovi akoby sviatosťou, čiže znakom a prostriedkom dôverného spojenia s Bohom a jednoty celého ľudského pokolenia“ (*LG *1). Týmito slovami Druhý vatikánsky koncil predstavuje tajomstvo cirkvi, zdôrazňujúc jej osobitný vzťah k tajomstvu Krista a k Božiemu kráľovstvu, ktorého je „zárodkom a počiatkom na zemi“ (*LG *5). Aby cirkev vykonávala náležitým spôsobom úlohu „všeobecnej sviatosti spásy“ (*LG *48), ktorá je jej vlastná, musí mať možnosť vhodne prejaviť, na rovine miestnej, dvojakú dimenziu všeobecnej i – ľudskú a božskú –, ktorú jej vtlačil Zakladateľ, a to tak, že sa naplno včlení do záležitostí sveta, bez toho, že by sa pomiešala so svetom (porov.* Jn *17,15-16).* (1)

Aj cirkev, ktorá je na Slovensku, je povolaná byť „všeobecnou sviatosťou spásy“, berúc s láskou účasť na radostiach, na utrpeniach a na potrebách slovenského ľudu s povedomím, že je „zárodkom a počiatkom Božieho kráľovstva“ a nástrojom Kristovej milosti. Povedomie vlastného poslania ju privedie k úctivému a pozornému dialógu so spoločnosťou a k úsiliu o bratské a solidárne spolužitie v duchu hodnôt pravej kresťanskej tradície. Zoči-voči situácii, v ktorej ešte cítiť dôsledky tvrdého komunistického prenasledovania a v ktorej hrozí nebezpečenstvo, že znovu vzplanú deštruktívne rozdelenia minulosti, cirkev si uvedomuje, že má byť soľou a kvasom vo vnútri slovenskej spoločnosti a prispievať k dobru všetkých, bez toho, že by sa dala vtiahnuť do konfliktov osobných záujmov. Hlboké zmeny, ktoré v posledných rokoch zasiahli slovenskú spoločnosť s povážlivými dôsledkami pre rodinu a svet mladých, zaväzujú pastierov a veriacich brániť hodnoty kultúrnej a kresťanskej tradície. To predpokladá hlbokú a jasnú filozofickú a teologickú analýzu rozličných myšlienkových prúdov, odkryť ich dvojznačné črty a opraviť ich, poslúžiac si nimi na užitočné prehĺbenie vlastného náukového bohatstva. V časoch predchádzajúceho komunistického režimu kresťanské spoločenstvo na Slovensku vedelo dať v evanjeliovej vernosti účinné a prorocké odpovede na provokácie ateistickej spoločnosti, čím nezriedka anticipovala závery Druhého vatikánskeho koncilu. Takým istým spôsobom je dnes povolaná dať odpoveď na nové otázky tak, že bude hlboko rozjímať o Svätom písme, pozorne rozoberať sociálne javy a plánovať primerané pastoračné podujatia, aby vo svetle minulých skúseností dala priliehavé a účinné odpovede na problémy, ktoré v rozličných situáciách kladie prítomnosť. (2)

*Aby cirkev „sviatosť“ prinášala bohaté ovocie dobra bude užitočné, keď sa viac zaangažuje v sektoroch, ktoré sú priamejšou súčasťou jej poslania. Predovšetkým bude treba viac sa starať o formáciu dospelých veriacich vo viere a povzbudzovať ich k plnému vykonávaniu ich špecifických úloh. Ako som zdôraznil počas mojej pastoračnej návštevy vo vašej milovanej krajine: „Náležité formovaní katolícki laici majú vniesť evanjeliové posolstvo do každého spoločenského prostredia, vrátane politickej sféry“ (*Príhovor pre KBS*). Nejde teda natoľko o napomáhanie tých, ktorí plnia zastupujúcu úlohu v neprítomnosti kňaza ako skôr o pomoc veriacim, aby objavili autentickú „laickú“ duchovnosť ako cestu k posväteniu seba samých a sveta, vychádzajúc zo základného posvätenia prijatého v krste. V tomto úsilí v celej šírke o formáciu dospelých laikov osobitnú dôležitosť nadobúda služba poskytovaná katolíckymi univerzitami, ktorých špecifickým cieľom je práve kultúrne a duchovne formovať osoby, ktoré by boli schopné vnášať hodnoty viery*

a katolíckej tradície do občianskeho a politického prostredia. Okrem toho sa treba osobitne starať o formáciu kňazov. Kandidáti na kňazstvo musia byť nielen duchovne, ale aj kultúrne dobre pripravení, aby mohli účinne ohlasovať evanjelium svojim súčasníkom, čerpajúc z Magistéria cirkvi náležité odpovede na rozličné otázky. Je jasné, že na dosiahnutie tohto cieľa osoží oveľa viac dôkladná náuka než akademická kvalifikácia. Okrem toho im treba pomáhať vyhýbať sa vždy číhajúcemu nebezpečenstvu aktivizmu, a to formáciou, ktorá zdôrazňuje prvoradosť poslania evanjelizovať a „posväcovať". Keď sa zanedbajú alebo sa dostatočne nepestujú tieto podstatné dimenzie kňazského poslania, nevyhnutne sa príde k tomu, že sa stratí aj zmysel a účinnosť iných aspektov dušpastierskej služby. Najväčšie dobro, ktoré kňaz môže dať svojmu ľudu, spočíva v tom, že všemožne napomáha zmierenie s Bohom a s bratmi. Mladý kňaz, ak chce odpovedať na vážne výzvy našej doby, musí sa po vysviacke okrem štúdia a osobnej modlitby starať o vlastnú permanentnú formáciu, zúčastňujúc sa na úradných i na neformálnych stretnutiach s inými kňazmi a so svojím biskupom, aby spolu s nimi hľadal náležité riešenie problémov a podporu v apoštolských podujatiach. Práve v perspektíve formačného zdokonaľovania máte v Ríme pre slovenských kňazov Pápežské kolégium a Pápežský slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda. Študijný pobyt v centre kresťanstva v blízkosti hrobov svätých Apoštolov, umožní vašim kňazom doplniť svoju intelektuálnu a duchovnú formáciu, aby potom boli vašimi dobrými spolupracovníkmi v novej evanjelizácii. (3)

Dokument č. 48

Homília v meste Atény (Grécko) počas omše na Námestí športu (05.05.2001)[901] pri návšteve Grécka. Hlavná myšlienka: *Pozvaní na ohlasovanie evanjelia až po hranice sveta*. Dokument obsahuje 5 článkov.

*Bratia a sestry, vaša krajina sa hrdí dlhou tradíciou múdrosti a humanizmu. Od začiatkov kresťanstva snažili sa filozofi o „ukázanie spojív medzi rozumom a náboženstvom…" […] Cyril a Metod, dvaja bratia zo Solúna, počuli pozvanie Zmŕtvychvstalého: „Choďte do celého sveta a hlásajte Evanjelium všetkému stvoreniu" (*Mk *16,15). Vybrali sa k slovanským národom a dokázali im priniesť Evanjelium v ich vlastnom jazyku. Nielen „rozvíjali svoju misiu pri plnom zachovaní kultúry, ktorú zachovali u slovanských národov, ale spolu s náboženstvom chvályhodne a bez prestania ju rozvíjali a upevňovali." Nech ich príklad a modlitba pomáhajú nám čoraz lepšie uspokojovať potrebu inkulturácie a radovať sa krásou mnohorakej tváre Kristovej cirkvi.* (4)

Dokument č. 49

Homília v meste Ľvov (Ukrajina) počas beatifikačnej liturgie (27.06.2001)[902] pri návšteve Ukrajiny. Hlavná myšlienka: *Nech svätosť bude cieľom vašich snažení*. Homília bola prednesená počas liturgie v ukrajinsko-byzantskom obrade na hipodróme v rámci beatifikácie 28 gréckokatolíkov, z toho 27 mučeníkov z obdobia komunistického a hitlerovského režimu, ako aj Božej služobnice Jozafáty Hordaševskej († 1919). Dokument obsahuje 6 článkov.

Niektorí podstúpili mučenícku smrť v časoch nám blízkych, takže medzi účastníkmi dnešnej liturgie je nemálo tých, ktorých ste poznali osobne. Vaša haličská krajina, na ktorej sa v priebehu storočí rozvíjala Ukrajinská gréckokatolícka cirkev, pokryla sa – ako hovoril nezabudnuteľný metropolita Jozef Slipyj – „kopcami tiel

[901] *DZ* XI, s. 1079-1082.
[902] *DZ* XI, s. 883-886.

a riekami krvi“. Začiatky vášho živého a plodného spoločenstva sú zviazané s predpoveďou svätých bratov Cyrila a Metoda, s postavami sv. Vladimíra a sv. Oľgy. (1)

Dokument č. 50

Privítací príhovor v meste Sofia (Bulharsko) na Námestí Alexandra Nevského (23.05.2002)[903] pri návšteve Bulharska. Hlavná myšlienka: *Vaši svedkovia viery volajú k plnej jednote*. Dokument obsahuje 7 článkov.

Každý rok pri príležitosti sviatku apoštolov Slovanov, svätých Cyrila a Metoda, zvyknem hostiť vo Vatikáne predstaviteľov štátu a cirkvi z Bulharska. Nuž prichádzam dnes, aby v plnom zmysle odplatiť návštevu a stretnúť sa s milovaným bulharským národom v jeho krásnej krajine. V tejto chvíli myslím na svojho predchodcu, pápeža Hadriána II., ktorý osobne vyšiel na stretnutie v ústrety svätým bratom zo Solúna prichádzajúcim do Ríma s relikviami sv. Klementa, pápeža a mučeníka, aby potvrdili spoločenstvo nimi založenej cirkvi s Rímskou cirkvou. Dnes rímsky biskup prichádza k vám živiac tie isté pocity jednoty v Kristovej láske. (1)

Bulharsko prijalo Evanjelium vďaka pôsobeniu svätých Cyrila a Metoda a toto zrno zasiate do žírnej hĺbky prinieslo v priestore storočí bohatú úrodu kresťanského svedectva a svätosti. Rovnako počas dlhej a krutej zimy totalitného systému, ktorý spôsobil utrpenie vašej a mnohým ďalším krajinám Európy, neoslabla vaša vernosť Evanjeliu a veľa synov tohto národa hrdinským spôsobom zostalo pri Kristovi neraz za cenu obety vlastného života. (4)

Dokument č. 51

Príhovor v meste Sofia (Bulharsko) počas stretnutia s patriarchom Maximom (24.05.2002)[904] pri návšteve Bulharska. Hlavná myšlienka: *Potreba spoločného pôsobenia katolíkov a pravoslávnych*. Dokument obsahuje 6 článkov.

Hovoriac o tejto otázke musíme mať pred očami príklad jednoty, aký v prvom tisícročí vydali konkrétnym spôsobom svätí bratia Cyril a Metod, ktorých živá pamäť a bohaté dedičstvo sú prechovávané vo vašej krajine. Ich svedectvo môže byť bodom odvolania na tých, ktorí v oblasti politiky angažujú svoje sily do procesu zjednocovania Európy. Iste, tento kontinent hľadajúc vlastnú identitu nemôže nevrátiť sa k svojim kresťanským koreňom. Celá Európa, západná i východná, očakáva spoločné pôsobenie katolíkov a vyznávačov pravoslávia na obranu mieru a spravodlivosti, ľudských práv a kultúry a života. Príklad svätých Cyrila a Metoda je znamenitý predovšetkým pre jednotu kresťanov v jednej Kristovej cirkvi. Vyslaní do východnej časti Európy konštantínopolským patriarchom, aby priniesli pravdivú vieru slovanským národom hlásajúc ju v ich jazyku – aj napriek prekážkam, kladeným ich činnosti susednými západnými diecézami, ktoré si mysleli, že to na nich spočíva zodpovednosť za nesenie Kristovho kríža slovanskými krajinami – obrátili sa k pápežovi, aby získali schválenie pre svoju misiu. Preto aj pre nás Cyril a Metod „predstavujú akoby spájajúce ohnivko, duchovný most medzi prúdom východnej a západnej tradície, ktoré sa spájajú dovedna v jednu veľkú tradíciu všeobecnej cirkvi. Oni sú pre nás vzorom a majú pod ochranou ekumenické úsilie sesterských východných a západných cirkví v nájdení skrze dialóg a modlitbu videnej jednoty v dokonalom

[903] *DZ* XI, s. 895-897.
[904] *DZ* XI, s. 898-900.

a úplnom spoločenstve – jednote, ktorá (…) «nie je ani vstrebaním ani fúziou». Jednota je stretnutím v pravde a láske, ktoré sú darom Ducha Svätého.“ (4)

Dokument č. 52

Príhovor v meste Sofia (Bulharsko) počas stretnutia s predstaviteľmi sveta vedy, kultúry a umenia (24.05.2002)[905] pri návšteve Bulharska. Hlavná myšlienka: *Európa musí nájsť svoju hlbokú identitu*. Dokument obsahuje 8 článkov.

Naše stretnutie sa koná vo výrazne výročný deň: Dnes totiž Bulharsko slávi sviatok svätých bratov Cyrila a Metoda, nezastrašených hlásateľov Kristovho Evanjelia a tvorcov jazyka ako aj kultúry slovanských národov. Ich liturgická spomienka naberá špeciálny charakter, pretože je to súčasne „sviatok bulharského písomníctva“. Slávia ho nielen veriaci pravoslávni a katolíci, on totiž dovoľuje všetkým pozastaviť sa nad týmto dedičstvom kultúry, ktorému začiatku dala činnosť dvoch svätých bratov zo Solúna. Chán Protobulharov Omurtag napísal na stĺp, ktorý sa zachoval v Cerkvi štyridsiatich svätých mučeníkov vo Veľkom Tarnove: „Človek, dokonca ak aj žije dobre, umiera, a rodí sa iný. Ten, kto sa narodí neskôr, zbadajúci tento nápis, nech si spomenie na toho, kto ho uložil.“ Preto by som chcel, aby toto naše stretnutie malo charakter slávnostného, všeobecného aktu úcty a vďačnosti pre svätých Cyrila a Metoda, ktorých som v roku 1980 vyhlásil za patrónov Európy spolu so sv. Benediktom z Nursie a ktorí ešte aj dnes môžu nás, žijúcich na Východe i na Západe, tak veľa naučiť. (2)

Vovádzajúc Evanjelium do špecifickej kultúry národov, ktoré evanjelizovali, svätí bratia konkrétne sa zaslúžili geniálnym dielom, akým bolo utvorenie originálnej abecedy. Pre potreby svojej apoštolskej služby preložili do miestneho jazyka sväté knihy – slúžiace liturgickým a katechetickým cieľom – kladúc takto podvaly pod literatúru v jazykoch týchto národov. Preto sú právom uznávaní nielen za apoštolov Slovanov, ale takisto za otcov ich kultúry. Kultúra je historickým vtelením identity daného ľudu; pestuje dušu národa, ktorý je rozoznateľný v opísaných hodnotách, zobrazuje sa pomocou konkrétnych symbolov, spoznáva sa prostredníctvom vlastných znakov. Vďaka žiakom Cyrila a Metoda ich misia priniesla v Bulharsku nádherné ovocie. Tu vďaka sv. Klementovi Ochridskému vznikli dynamické strediská mníšskeho života, tu sa tiež konkrétne rozvíjala abeceda zvaná cyrilika. Rovnako odtiaľ kresťanstvo preniklo cez blízke Rumunsko až do starobylej Kyjevskej Rusi a následne sa rozšírilo v smere Moskvy a iných východných oblastí. Dielo Cyrila a Metoda sa značným spôsobom pričinilo o vznik spoločných kresťanských koreňov Európy, tých koreňov, ktoré vzhľadom na svoju hĺbku a životnosť ustanovujú jeden z najistejších bodov odvolávania sa kultúry, bez ktorého nie je možné pojať žiadnu vážnu skúšku vybudovať tento kontinent na nový a aktuálny spôsob jednoty. (3)

Zásadou inšpirujúcou veľké diela, aké uskutočnili Cyril a Metod, bola kresťanská viera. Totiž kultúra a viera nielenže nestoja v protiklade, ale existuje medzi nimi vzťah podobný tomu, aký existuje medzi ovocím a stromom. Je neodškriepiteľným historickým faktom, že kresťanské cirkvi Východu a Západu vzbudzovali a šírili medzi národmi v priebehu storočí zamilovanie si vlastnej kultúry a ocenenie pre iné kultúry. Vďaka tomu vznikali nádherné kostoly a miesta kultu bohaté z hľadiska architektúry a bohaté na sakrálne obrazy, ako sú ikony, ktoré sú plodmi súčasne modlitby i pokánia, umeleckého cítenia ako aj rozvinutej umeleckej techniky. Z toho istého dôvodu boli tiež vydané početné dokumenty a listy

[905] *DZ* XI, s. 901-903.

s náboženským a kultúrnym charakterom, v ktorých sa sformoval a zošľachtil génius národov smerujúcich vo svojom rozvoji k čoraz väčšej národnej identite. Kultúrne dedičstvo, ktoré svätí zo Solúna zanechali slovanským národom, bolo ovocím zo stromu viery hlboko v nich zakorenenej. Neskôr z tohto stromu rozvinuli sa konáre a tie následne zrodili nové ovocie, ktoré ďalej obohatilo toto nezvyčajné dedičstvo myslenia a umenia, za aké svet vďačí slovanským národom. (4)

V súčasnej nepokojnej situácii treba bezodkladne potvrdiť, že Európa, aby našla svoju hlbokú identitu, musí sa vrátiť ku kresťanským koreňom, a to konkrétne k dielu takých ľudí ako Benedikt, Cyril a Metod, ktorých svedectvo ustanovuje príspevok o prvoradom význame pre duchovnú a morálnu obnovu kontinentu. Také je posolstvo patrónov Európy a všetkých mystikov a kresťanských svätcov, ktorí vydávali svedectvo Evanjelia medzi národmi Európy: Posledná „príčina" života a dejov ľudstva nám bola daná v Božom Slove, ktoré sa vtelilo, aby vykúpilo človeka zo zla hriechu a z priepasti záhuby. (6)

Dokument č. 53

Rozlúčkový príhovor v meste Plovdiv (Bulharsko) (26.05.2002)[906] pri návšteve Bulharska. Hlavná myšlienka: *Nech Boh žehná Bulharsko*. Dokument obsahuje 3 články.

Táto návšteva v milovanej bulharskej krajine, hoci bola krátka, naplnila moje srdce vzrušením a radosťou. Pápež mal príležitosť stretnúť sa s bulharským národom, obdivovať jeho čnosti a prednosti, oceniť jeho veľké talenty a štedrosť. Ďakujem Bohu za to, že mi dovolil uskutočniť túto púť vlastne v dňoch, keď slávnostne spomíname svätých bratov Cyrila a Metoda, apoštolov slovanských národov. (1)

Dokument č. 54

Príhovor k delegácii bulharskej Pravoslávnej cirkvi v Ríme (23.05.2003).[907] Hlavná myšlienka: *Kráčajme stopami svätých Cyrila a Metoda*. Dokument obsahuje 5 článkov.

Neobyčajne zodpovedná je teraz na začiatku nového tisícročia úloha Jeho Svätosti Maxima, hlavy Pravoslávnej cirkvi v Bulharsku a jeho svätého synodu. Teraz, keď sa Bulharsko rovnako otvára pre to, čo je nové, s myšlienkou na rozšírenú Európu, treba oživiť toto bohaté dedičstvo viery a kultúry, ktoré je spoločným dobrom cirkvi a bulharského národa a ktoré prináša zázračné plody diela evanjelizácie, prevádzanej dvomi svätými bratmi zo Solúna Cyrilom a Metodom. Toto dedičstvo po jedenástich storočiach kresťanstva medzi Slovanmi je a zostane pre nich hlbšou a silnejšou od všetkých rozdelení. (2)

Bulharská Pravoslávna cirkev predstavujúc nanovo s pomocou jazyka bližšieho novým pokoleniam prínos Cyrila a Metoda, zjednocujúci navzájom rôzniace sa národy, môže následne obnoviť i vďaka bezprostrednému svedectvu evanjelizačnú myšlienku svätých bratov, podľa ktorej rôzne podmienky života konkrétnych nikdy nemôžu ospravodliviť nezhody, spory, rozdelenie jedinej viery a v praktizovaní lásky. Už blízko smrti tu v Ríme Cyril – ako čítame v jeho živote – obrátil sa na Pána týmito slovami: „Urob ich, ó Pane, vyvoleným ľudom, jednomyseľným v pravdivej viere a autentickej náuke; urob, aby vzrastala tvoja cirkev a zhromaždi všetkých jeho členov v jednote." (3)

---

[906] *DZ* XI, s. 914-915.

[907] *DZ* XIV, s. 798-799.

Drahí bratia a sestry! Jestvuje veľa dôvodov príchodu vašej delegácie do Ríma. Predovšetkým dátum vašej návštevy zhoduje sa so spomienkou pripadajúcou podľa kalendára záväzného v Bulharsku na svätých Cyrila a Metoda. (3)

Ak skutočne túžime robiť pokrok obnovenia komúnia, sme povinní kráčať stopami Cyrila a Metoda, ktorí si získali uznanie a priazeň rímskych pápežov, konštantínopolských patriarchov, byzantských cisárov a rozmanitých kniežat nových slovanských národov. Poukazuje to na to, že rozmanitosť nemusí viesť ku konfliktom. (5)

Dokument č. 55

Privítací príhovor v meste Bratislava (Slovensko) na letisku (11.09.2003)[908] pri 3. návšteve Slovenska. Hlavná myšlienka: *Trvalé hodnoty sú skutočným bohatstvom*. Dokument obsahuje 4 články.

Na vytváraní občianskych a náboženských dejín Slovenska sa svojím prínosom podieľali aj odvážni a horliví svedkovia evanjelia, ktorých by som tu všetkých chcel s vďakou vyzdvihnúť. Mám na mysli hlavne slávnych bratov zo Solúna svätých Cyrila a Metoda, apoštolov slovanských národov, ale aj ostatných, ktorí preukázali svoje čnosti v obetavej službe Bohu a blížnemu. K nim teraz pribudnú aj biskup Vasiľ Hopko a rehoľná sestra Zdenka Schelingová, ktorých v túto nedeľu s radosťou pripíšem do zoznamu blahoslavených. Všetci zanechali plodné brázdy dobra v kultúre slovenskej spoločnosti. Dejiny tejto zeme sa takto vo veľkej miere javia ako dejiny vernosti Kristovi a jeho cirkvi. (2)

Dokument č. 56

Príhovor vo Vatikáne ku Kardinálskemu kolégiu a Rímskej kúrii (20.12.1985).[909] Hlavná myšlienka: *Hlavné udalosti končiaceho sa roku*. Dokument obsahuje 6 článkov.

Rovnako oslavy spojené s Cyrilo-metodským rokom boli udalosťou s hlbokým a neobyčajne bohatým obsahom, ktorá sa všade stretla s veľkým ohlasom nie iba v cirkvi v Európe, ale aj na iných kontinentoch, a taktiež vo svetskej spoločnosti aj vo svete kultúry. Akýmsi prológom k oslavám 1100. výročia smrti sv. Metoda sa stal 31. decembra 1981 vydaný apoštolský list Egregiae virtutis, *v ktorom som vyhlásil obidvoch bratov za spolupatrónov Európy spolu so sv. Benediktom. Už Lev XIII., ktorý rozšíril kult oboch svätcov na celú cirkev, a potom Ján XXIII. a Pavol VI., ktorí im pri rôznych príležitostiach vzdávali úctu v rímskej bazilike sv. Klementa, kde odpočívajú ostatky Konštantína Filozofa, zomrelého vo Večnom meste v roku 869, kládli základy pod toto rozhodnutie týkajúce sa celej cirkvi, a to vo všeobecnosti Európy i slovanských krajín.*

Už na začiatku tohto roku 1. januára započal som oslavy tohto výročia. Či tu možno nespomenúť sv. omšu konanú 14. februára v bazilike sv. Klementa v prítomnosti študentov rímskych cirkevných škôl? Alebo encykliku Slavorum apostoli *vyhlásenú 2. júna na sviatok Najsv. Trojice? V rovnakom svetle sa takisto javia slávnosti, ktoré sa konali 5. júla v Djakove v Juhoslávii a 7. júla na Velehrade pri hrobe sv. Metoda, na ktorých sa ako pápežský prelát zúčastnil kardinál štátny tajomník. V perspektíve pôsobenia oného evanjeliovo-misijného štartu v európskej cirkvi prináleží tiež umiestniť Európske ekumenické sympózium*

[908] *DZ* XI, s. 839-840.

[909] *AAS* 78 (1986), s. 619-627; *DZ* XIV, s. 153-158; HNILICA, Ján: *Svätí Cyril a Metod*, s. 154-159, č. XII.

ako aj šieste sympózium Rady európskych biskupských konferencií, konané v Ríme v októbri tohto roku, ktorých kulminačným bodom boli – konané 13. októbra – slávnosti spojené s jubileom svätých Cyrila a Metoda.

Dielo evanjelizácie slovanských národov uskutočnené prostredníctvom obidvoch bratov zo Solúna obsahuje veľký význam pre život a poslanie celej cirkvi. Pre celú cirkev. Rovnako pre cirkev 9. storočia ako aj pre súčasnú cirkev. Totiž ciele, ktoré inšpirovali evanjeliovú činnosť obidvoch bratov, zostanú stále aktuálne: „ohlasovanie Slova, šírenie a zachovávanie viery, jednota všetkých veriacich v Krista, nádej v pôsobenie Božej milosti, oddanie sa dušpastierskej práci až do zloženia daru zo seba."

Predovšetkým dva spomedzi týchto mnohorakých prvkov dušpastierskej činnosti svätých bratov javia sa ako hlavné body ich tak veľmi aktuálneho posolstva. Prvým je hodnota a stálosť ich zaangažovania v oblasti ekumenizmu, ktorá dáva príklad a pre nás všeobecný záujem. Ako som totiž napísal v encyklike Slavorum apostoli, *„charakterizovalo ich zamilovanie jednoty všeobecnej cirkvi tak na Východe ako aj na Západe… Od nich vychádza túžba kresťanov a ľudí našich čias, aby spolu budovali jednotu."*

Druhým prvkom, o ktorom som sa už zmienil, je úsilie na poli misijnej činnosti obsiahnuté v perspektíve inkulturácie Evanjelia. Súčasná cirkev sa nachádza zoči-voči výzvam podobným tým, aké spoločnosť a ľudia hodili sv. Cyrilovi a Metodovi. Oni zas dokázali odpovedať na ne s nezlomnou vierou a presvedčením, ktoré sa má stať pre nás všetkých vzorom i bodcom. Mnohoraké problémy ideovej povahy, silenie pseudokultúrnej laicizácie, obava súčasného človeka o to, aby pred Božou tvárou nestratil svoju autonómiu a totožnosť, nie vždy výrazne docenené potreby ochránenia v misijnej činnosti etnicko-kultúrneho dedičstva – to všetko časom znechucuje tých, ktorí boli vyslaní Kristom, aby ohlasovali Evanjelium a učili všetky národy (porov. Mt *28,19n.).*

Svätí Cyril a Metod ako aj ich dielo nás učia, že – ako to bolo povedané v už citovanej encyklike – „Evanjelium nevedie do zúboženia či vyhasnutia toho, čo každý človek, ľud a národ, každá kultúra v priebehu histórie pozná a realizuje ako dobro, pravdu a krásu. Skôr pobáda, aby tieto hodnoty boli zasimilované a rozvíjané: Aby veľkodušne a s radosťou boli vovádzané do života a napĺňané tajomným a povyšujúcim svetlom Zjavenia."

Je to pozvanie k nádeji plné moci, ktorá nemôže zavádzať (porov. Gn *5,5), ale tiež k nezlomnej odvahe v ohlasovaní Krista ľuďom všetkých čias zhodne s odkazmi Druhého vatikánskeho koncilu, ktorých výkladom sa zaoberali až dve zhromaždenia Synodus episcoporum (v roku 1974 a 1977), ktoré sa následne stali predmetom dvoch apoštolských adhortácií:* Evangelii nuntiandi *a* Catechesi tradendae. *Sú to konkrétne úlohy, ktoré učiteľský úrad Druhého Vatikánu a Petrovej stolice zveruje cirkvi.* (4)

Dokument č. 57

Príhovor vo Vatikáne k členom Kongregácie Božieho kultu a disciplíny sviatostí (03.05.1996).[910] Hlavná myšlienka: *Opravdivá a hlboká liturgická obnova*. Dokument obsahuje 6 článkov.

Liturgická reforma mala uskutočniť, aby v širokej miere a novými spôsobmi, náležite od času a potrieb, uskutočnilo sa znovu to, čo už veľakrát nastúpilo

[910] *AAS* 88 (1996), s. 865-869; *DZ* XIV, s. 322-324.

v minulosti cirkvi, napríklad počas neobvyklej misie svätých Cyrila a Metoda, ako že „ohlasované zjavenie má vlastný spôsobom a stane sa v plnosti zrozumiteľné, keď Kristus hovorí jazykmi rôznych národov, takže oni môžu čítať Písmo, tiež spievať liturgiu vo vlastnom jazyku, ponechajúc si sebe vlastné výrazové prostriedky.“ (3)

II.3 Príhovory na Anjel Pána

Dokument č. 58

Príhovor na *Anjel Pána* vo Vatikáne (28.09.1980).[911] Hlavná myšlienka: *Apoštoli Slovanov*.

Dňa 30. septembra uplynie sto rokov odo dňa, v ktorom pápež Lev XIII. ohlasujúc encykliku Grande munus *rozšíril liturgický kult svätých Cyrila a Metoda na celú cirkev (predtým sa totiž tešili len lokálnym kultom). Svätí Cyril a Metod, rodáci zo Solúna, spojení s tradíciou konštantínopolskej cirkvi, napriek svojej činnosti medzi obyvateľmi Balkánskeho polostrova a povodia Dunaja stali sa skutočnými apoštolmi Slovanov. Prekladom liturgických kníh do staroslovienskeho jazyka nielenže vykonali dôležitú službu pre evanjelizáciu, ale tiež kultúru slovanských národov pri jej samotných základoch. Spomínajúc na to ďakujeme Bohu za veľké dielo svätých Cyrila a Metoda, ktorého ovocie trvá dodnes. Odporúčame ich ochrane všetky tie národy, ktorým ohlasovali evanjelium, alebo na ktorých evanjelizácii sa bezprostredne pričinili.*

Dokument č. 59

Príhovor na *Anjel Pána* vo Vatikáne (07.07.1985).[912] Hlavná myšlienka: *Apoštoli Slovanov*.

Vyzývam vás všetkých dnes k tomu, aby ste sa duchovne spojili s našimi bratmi a sestrami z Československa sláviacimi na Velehrade 1100. výročie smrti sv. Metoda, ktorý – ako hlása tradícia – vlastne zomrel na tom mieste. Počas uplynulého týždňa všeobecná cirkev spomínala na svätých bratov Cyrila a Metoda. Veriaci českého a slovenského pôvodu bývajúci v rôznych krajinách Európy zišli sa v Ellwangene a v Reichenau v Nemecku. Obyvatelia Juhoslávie uctili obidvoch bratov v Djakove 4. a 5. júla. Podobné oslavy sa konali v Kanade v Unionville blízko Toronta.

Dnes ráno som odslúžil sv. omšu, na ktorej sa zúčastnili Česi a Slováci bývajúci v Ríme. Na slávnosti v Djakove a na Velehrade, na ktorých – napriek mojej túžbe – nemohol som sa zúčastniť osobne, vyslal som svojho legáta, kardinála Agostina Casaroliho, štátneho tajomníka, aby zamanifestoval, že duchovne a intenzívnym spôsobom zúčastňujem sa na tomto významnom výročí, ktoré sa spája s religiozitou, kultúrou a dejinami slovanských národov celej Európy a celej cirkvi.

Naša myseľ v dnešný deň zalieta na Velehrad k môjmu legátovi kardinálovi Casarolimu, ku kardinálovi Tomáškovi, k biskupom, kňazom, k reholným rodinám a k veriacim celého Československa, ktorí tam pri hrobe sv. Metoda túžia verejne manifestovať, že celým presvedčením priľnuli ku kresťanskej viere, za ktorú vďačia dielu evanjelizácie uskutočnenému pred jedenástimi storočiami svätými bratmi. S týmto výročím, takým prínosným pre cirkev, spája sa v týchto dňoch

[911] *DZ* XV, s. 141.

[912] *DZ* XV, s. 414-415; HNILICA, Ján: *Svätí Cyril a Metod*, s. 146-148, č. X.

zverejnená encyklika Slavorum apostoli*, ktorá nesie dátum 2. júna – sviatok Najsv. Trojice. Touto encyklikou chcel som pripomenúť svätý život a veľké apoštolské zásluhy bratov Cyrila a Metoda pochádzajúcich zo Solúna, ktorí prijali evanjelizačnú misiu medzi slovanskými národmi zasvätiac im celý svoj život. Vďaka misijnému úsiliu obidvoch svätcov mohli si Slovania uvedomiť vlastné povolanie a zúčastniť sa na histórii spásy; vďaka ich predpovedi mohli sa cítiť spolu s inými národmi sveta duchovnými potomkami a dedičmi obete danej Bohom Abrahámovi. Preklad svätých kníh, ktorý uskutočnili svätí Cyril a Metod spolu so svojimi žiakmi, obohatil staroslovienský liturgický jazyk a povzniesol jeho kultúrnu úroveň, takže sa stal jazykom rovnako úradným a literárnym a navyše jazykom každodenne používaným vzdelanými triedami uprostred väčšiny slovanských národov, najmä Slovanov východného obradu. Vďaka zásluhám, aké svätí bratia položili pre slovanskú kultúru, ich dielo evanjelizácie je v istom zmysle stále všeobecne prítomné v živote týchto ľudí a národov. V krátkom čase rodina slovanských národov správne uznala svätých bratov súčasne za otcov svojho kresťanstva ako aj svojej kultúry.*

Vzhľadom na to, že svätí Cyril a Metod spolu so sv. Benediktom sú patrónmi Európy, episkopáty európskeho kontinentu pripravujú sa na výročné oslavy ku cti obidvoch bratov, ktoré sa uskutočnia v októbri v Ríme. Rovnako naši pravoslávni bratia uctili si svätých Cyrila a Metoda v ich rodnom meste Solúne potvrdzujúc tým, že obidvaja svätci sú akýmsi duchovným premostením medzi tradíciami Východu a Západu, ktoré sa spájajú v jednu veľkú tradíciu všeobecnej cirkvi. V tomto zmysle svätí Cyril a Metod – ako som napísal v spomínanej encyklike – sú „vzorom a patrónmi ekumenického úsilia sesterských východných a západných cirkví v nájdení viditeľnej jednoty prostredníctvom dialógu a modlitby v dokonalom a celkovom spoločenstve."

Sledujúc duchom hlbokú účasť na oslavách ku cti svätých Cyrila a Metoda modlím sa za to, aby kresťanské dedičstvo, aké zanechali slovanským národom, bolo zachované, upevňovalo sa a napokon prinášalo ovocie pravdy, dobra a milosti tým ľuďom, ktorí ako prví poznali dobrodenia plynúce z ich diela, a taktiež celej Európe a celej cirkvi.

História potvrdzuje skutočnosť, že Cyril a Metod realizujúc svoju charizmu vniesli rozhodujúci vklad k sformovaniu sa Európy nie iba ako kresťanského spoločenstva, ale tiež ako svetskej a kultúrnej skutočnosti. Katolícka cirkev idúc ich príkladom je pripravená konať s novým zápalom a zaangažovaním, aby všetky národy sveta žili v duchu vzájomného porozumenia deliac sa svojimi duchovnými a kultúrnymi dobrami v pokoji a v zhode a aby tiež mohli obsiahnuť plnú jednotu v Kristovi.

Bolo záväzkom cirkvi vzdať ešte raz svätým bratom hlbokú vďačnosť za neoceniteľný prínos, aký priniesli v ohlasovaní evanjelia medzi slovanskými národmi a súčasne v záležitosti zmierenia, spriazneného spolužitia, ľudského pokroku a uctenia hodnoty každého národa. Svätí Cyril a Metod, orodujte za nás!

Dokument č. 60

Príhovor na *Anjel Pána* vo Vatikáne (13.10.1985)[913] na zakončenie Cyrilo-metodského roku. Hlavná myšlienka: *Túžba za jednotou.*

[913] *DZ* XV, s. 425-426.

Počas dnešnej sviatočnej liturgie uctili sme si pamiatku svätých Cyrila a Metoda. S touto pamiatkou je nerozlučne spätá – vzhľadom na význam diela obidvoch svätých bratov – veľká nostalgia, „clivota za jednotou" sesterských cirkví Východu a Západu. Nostalgiou nazývame bolestné spomenutie ďalekej otčiny, ktoré vzbudzuje túžbu po návrate. Táto clivota, ktorá zosilnela vďaka hlbokému porozumeniu tajomstvu cirkvi, je inšpiráciou ekumenických úspechov smerujúcich k uskutočneniu prvotnej koncepcie harmonickej jednoty. Táto koncepcia dosiahla zrelý výsledok na Druhom vatikánskom koncile. Dnes túžime pripomenúť jeho inauguráciu pred 23 rokmi 11. októbra 1962.

Jednotu podobne ako pravdu naznačuje harmónia – čo koncil vypovedal veľmi trefným spôsobom. Svätí bratia zo Solúna v prorockom duchu, ktorého hĺbku teraz vidíme po uplynutí jedenástich storočí, porozumeli, že vlastnou zárukou dynamického vtelenia kresťanskej viery do živého tkaniva nových národov je plné spoločenstvo medzi Rímom a Konštantínopolom, dvomi veľkými prúdmi kresťanskej tradície, ktoré sa vyvinuli v lone jedinej cirkvi. Ich misia mala obohatiť o nové vznešené prvky ako nádhernú mozaiku jediné Kristovo telo. Ohlasovali Evanjelium v mene nerozdelenej cirkvi. Ich práca bola požehnaná: Objala bezprostredne alebo sprostredkovane celý slovanský svet. Cez starobylý Kyjev ohlasovaná v staroslovienskom jazyku postupne dorazila až do najvzdialenejších končín nášho kontinentu. Drahé kresťanské národy, ktoré dnes obývajú tieto regióny – Bielorusi, Rusi, Ukrajinci – budú o tri roky sláviť veľké jubileum krstu. Evanjelium je opravdivou otcovskou rečou človeka rozkvitajúcou uprostred rôznorodosti jazykov rozličných národov.

Dnes vidíme lepšie než kedykoľvek, ako úzko sú navzájom previazané misijné a ekumenické úsilia cirkvi, ktoré sú dvoma prvkami tej istej úlohy.

Spomienka na svätých Cyrila a Metoda prináša na myseľ úlohu navždy spojenú s ich postavami: Je ňou úplné spoločenstvo, ktoré dovolí cirkvi znovu dýchať plnými pľúcami, naraz ich východnou ako aj západnou časťou, a súčasne dovolí opravdivejšie ohlasovať spásonosnú pravdu Evanjelia súčasnému človekovi.

Dokument č. 61

Príhovor na *Anjel Pána* v Ravenne (11.05.1986).[914]

„Mária za nás prosiť neprestane: Dedičstvo otcov zachovaj nám, Pane."

Týmito slovami piesne, ktorá sa spieva na Morave, pozdravujem dnes všetkých, ktorí sa s nami spájajú v spoločnej modlitbe Raduj sa, nebies kráľovná, ktorú odriekame v starodávnom meste Ravenna po slávnostnej sv. omši, na ktorej sa zúčastnili rozličnί biskupi z celej Európy, západnej i východnej, a niektorí poslanci Európskeho parlamentu.

Význam dnešného stretnutia treba hľadať predovšetkým v dedičstve otcov, t.j. v dejinách Ravenny: Ona mala v minulosti základné poslanie vo vzťahoch medzi Východom a Západom, najmä keď bola v 5. storočí hlavným mestom ríše, a stala sa priamou sprostredkovateľkou stykov s Konštantínopolom. Ravenna bola v tom čase strediskom a ťažiskom germánskych, gótskych a podunajských národov. V nej sa ako v stredobode stretali nové kultúry s kultúrou rímskou. Prostredníctvom Ravenny a iných miest na Jadrane, ktoré s ňou udržovali politicko-náboženské

[914] HNILICA, Ján: *Svätí Cyril a Metod*, s. 159-160, č. XIV.

styky, bola štruktúra severných kráľovstiev hlboko ovplyvnená tradíciou gréckou, byzantskou, a teda aj kresťanskou.

Apoštoli slovanských národov svätí Cyril a Metod pri putovaní z Benátok do Ríma sa pravdepodobne zastavili aj v ravennskom prístave. Z tohto miesta by sme radi venovali niekoľko myšlienok aj dvom svätým bratom, patrónom Európy, keď si pripomíname 1100. výročie smrti sv. Metoda. Ich osobitná charizma sa dnes črtá ešte zreteľnejšie vo svetle situácie a vlastných skúseností našej doby. Dedičstvo otcov pre nás je aj duchovným dedičstvom týchto veľkých hlásateľov evanjelia. Spočíva vo výzve, aby sme budovali Európu nielen ako zemepisný celok zložený z mnohých národov, ale aj ako spoločenstvo ľudí. Historické dedičstvo Ravenny nás vyzýva, aby sme vytvorili novú Európu, aby sme ju obohatili aj určitým duchom, ideálom a dušou, pretože skutočné ľudské spoločenstvo nemôže existovať bez istých duchovných a kultúrnych hodnôt, ktoré robia človeka skutočne človekom.

Našou úlohou je vedieť prijať, vstrebať do seba vznešené hodnoty kresťanskej kultúry, ktorých je toto mesto bohatým svedectvom, a potom ich začleniť do životného rámca nášho kontinentu. Toto dedičstvo ma vedie, aby som ešte raz z Ravenny vyzval celú Európu i celý svet, aby sa usilovali o jednotu, porozumenie, bratstvo a spoluprácu a prekonali akékoľvek formy sebeckej uzavretosti, národnej výlučnosti a rasových predsudkov, ktoré plodia nesvornosť a môžu vyústiť do ozbrojených konfliktov a vojen. Kresťanské posolstvo, ktoré práve na tunajších svetoznámych mozaikách dostáva úžasnú vznešenosť, pretože ich stredobodom je Kristus, nech ohlasuje všetkým ľuďom, že Kristov mier je pre celý svet; že je Božím darom a výrazom jeho nekonečnej dobrotivosti a večnej lásky. Mária, ktorá „neprestáva za nás prosiť", nech nám pomáha, aby sme sa mohli tešiť z tohto drahocenného daru osláveného Krista.

Dokument č. 62

Príhovor na *Anjel Pána* vo Vatikáne (22.11.1987).[915] Hlavná myšlienka: *Sanktuárium Božej Matky v Kyjove*.

Kyjevská Rus prijala kresťanskú vieru pred tisíc rokmi od byzantskej cirkvi v dobe predchádzajúcej jej neskoršie odlúčenie od latinskej cirkvi. Vedno s vierou v jej byzantskej podobe dostala Sväté písmo, diela Otcov, ako aj liturgické knihy preložené už do staroslovienskeho jazyka bratmi Cyrilom a Metodom zo Solúna nazývaných apoštolmi Slovanov.

Dokument č. 63

Príhovor na *Anjel Pána* na Velehrade (Morava) (22.04.1990)[916] pri 1. návšteve Československa. Hlavná myšlienka: *Ohlásenie biskupskej synody venovanej Európe*.

Nachádzame sa vo svätyni zasvätenej Nanebovzatej Božej Matke ako aj svätým Cyrilovi a Metodovi, ktorí sú spolu so sv. Benediktom patrónmi Európy. Nemohla byť lepšia príležitosť na vyhlásenie toho, čo sa úzko týka nášho kontinentu, ktorý skutočne po celé stáročia bol rozdieraný vojnami, ale pre ktorý bola požehnaním prítomnosť a dielo nespočítateľných ctihodných ľudí, ktorí tu rozsievali zrno Evanjelia. Vlastne tu dnes badať znaky nového požehnania zviazaného so zovšeobecňujúcim procesom hlbokých životných premien.

---

[915] *DZ* XV, s. 545.

[916] *AAS* 82 (1990), s. 1394-1395; *DZ* XV, s. 672-673.

Vo svetle týchto udalostí túžim z tohto miesta oznámiť cirkvi svoj zámer zvolať špeciálnu synodu biskupov zasvätenú Európe, aby moji bratia v episkopáte, ktorých zhromaždenie zohráva takú dôležitú úlohu v upevňovaní kolegiality a pastierskej lásky, mohli pozastaviť sa hlbšie nad historickým významom prítomnej chvíle pre Európu a cirkev.

Zverujem túto iniciatívu patrónom Európy: Cyrilovi a Metodovi a Benediktovi a taktiež všetkým iným svätým, konkrétne sv. Vojtechovi, ktorí v uplynulých storočiach pomáhali budovať kresťanskú a katolícku Európu.

Dokument č. 64

Príhovor na *Anjel Pána* vo Vatikáne (13.02.1994).[917] Hlavná myšlienka: *Láska je darom zo seba samého*.

Vzývame takisto svätých Cyrila a Metoda, ktorých liturgický sviatok pripadne na zajtra. Títo veľkí apoštoli Slovanov sú spolu so sv. Benediktom nebeskými patrónmi Európy. Nech aj dnes vychovávajú k láske národy starého kontinentu, najmä tam, kde je najväčšia potreba mieru.

Dokument č. 65

Príhovor na *Anjel Pána* v Olomouci (Morava) (21.05.1995)[918] pri 2. návšteve Českej republiky. Hlavná myšlienka: *Vlasť svätých*.

Raduj sa, kráľovná nebies, lebo naozaj veľký je zástup svätých z Čiech, Moravy a Sliezska! Dvaja svätci kanonizovaní dnes ráno budú zarátaní v nezvyčajne početný zástup majstrov svätosti, ktorí od samého začiatku – od čias, keď sa zásluhou solúnskych bratov Cyrila a Metoda začalo v týchto krajoch šíriť Kristovo Evanjelium – rozjasnili jasom svojich hrdinských čností náboženské a spoločenské dejiny tejto krajiny. Aké krásne sú litánie s menami týchto svätých a blahoslavených: prví apoštoli Slovanov – Gorazd a spoločníci; a ďalej Ľudmila, Václav, Vojtech a jeho rodný brat Radim, Henrich Zdík – siedmy biskup na olomouckej katedre, Anežka, Prokop, Hroznata, Jan Nepomucký, Žigmund a šiesti mučeníci, Slezan Melichar Grodiecky umučený v Košiciach až po súčasných svätcov – Jana Nepomuka Neumanna a Klementa Máriu Hofbauera. A ako tu nespomenúť sv. Norberta, zakladateľa premonštrátov, ktorého hrob sa nachádza v kláštore na Strahove v Prahe, alebo mučeníkov Jana Ogliviu a spomenutého Edmunda Campiona, ktorý sa v Čechách pripravoval na najvyššie svedectvo krvi a zavraždili ho neskôr vo Veľkej Británii? Spomíname tiež samozrejme Karola Spinolu, Taliana, ktorý sa pravdepodobne narodil v Prahe, kde sa stal jezuitom a neskôr podstúpil mučenícku smrť v Japonsku. Raduj sa, kráľovná nebies, z prítomnosti tak mnohých svätých v tejto požehnanej krajine! Aj vy sa radujte, drahí bratia a sestry! Vaše prastaré krajiny s bohatými dejinami sú vlasťou svätých! Pozdravujem ťa, moravská a česká krajina, pozdravujem ťa, sliezska krajina, pozdravujem ťa, Česká republika – krajina svätých!

Dokument č. 66

Príhovor na *Anjel Pána* v meste Berlín (Nemecko) (23.06.1996).[919] Hlavná myšlienka: *Druhá synoda biskupov venovaná Európe*.

---

[917] *DZ* XVI, s. 85-86.

[918] *DZ* XVI, s. 160.

[919] *DZ* XVI, s. 227-228.

Prosím vás všetkých, aby ste sa už od tejto chvíle modlili o nebeské orodovanie patrónov Európy sv. Benedikta ako aj svätých Cyrila a Metoda. Im sa podarilo berúc za východiskový bod západnú alebo východnú tradíciu vniesť istý vklad ku kultúrnej a duchovnej jednote tejto časti krajiny.

Dokument č. 67

Príhovor na *Anjel Pána* v meste Praha (Čechy) (27.04.1997)[920] pri 3. návšteve Českej republiky. Hlavná myšlienka: *Do budúcnosti pozeráme s nádejou.*

„Kráľovná nebies, raduj sa!" Dôvody na radosť rovnako doplňajú postavy svätých, vďaka ktorým stala sa táto krajina veľkou: Ľudmila, Václav, Vojtech – korene českého národa vyrastené z pňa zasadeného dvomi solúnskymi bratmi Cyrilom a Metodom ako aj ich žiakmi. A potom v nasledujúcich storočiach…

Dokument č. 68

Príhovor na *Anjel Pána* vo Vatikáne (15.02.1998).[921] Hlavná myšlienka: *Patróni Európy*.

Včera sme slávili sviatok spolupatrónov Európy svätých Cyrila a Metoda, ktorí sa o tento titul delia so sv. Benediktom. Títo dvaja bratia gréckej národnosti narodení v 9. storočí v Solúne a vychovaní v škole patriarchu v Konštantínopole, zasvätili sa ohlasovaniu Evanjelia vo veľkomoravskom štáte nad stredným Dunajom. Cyril a Metod uskutočnili svoju misijnú službu v jednote súčasne s cirkvou Konštantínopolu ako aj so Stolicou nástupcu sv. Petra vydajúc týmto spôsobom svedectvo jednoty cirkvi, ktorá v onej dobe nebola ešte rozdelená na východnú a západnú časť.

Ochrane týchto dvoch svätých by som chcel zveriť túžbu k plnej jednote všetkých veriacich v Krista najmä v perspektíve Veľkého jubilea roku 2000. Konečnosť vytrvalého pokračovania ekumenického dialógu bola silne zvýraznená počas stretnutia Hlavného výboru Jubilea s delegátmi Konferencie episkopátov, aké sa uskutočnili v posledných dňoch. Nech Boh urýchli proces vedúci k poslednému zmiereniu, aby kresťania mohli zastať na prahu tretieho tisícročia ak nie úplne zjednotení, tak aspoň značne bližšie k tomuto cieľu.

Spomienka na svätých Cyrila a Metoda je aj pre mňa spôsobom, aby som pripomenul kresťanom a všetkým ľuďom dobrej vôle na našom kontinente to, čo môžeme označiť ako „európska výzva", to znamená potrebu budovania Európy hlboko si vedomej svojej minulosti, horlivo usilujúcej o uskutočnenie ľudských práv, solidárne s národmi iných kontinentov v túžbe po pokoji a rozvoji vo svetovom meradle.

K týmto vznešeným cieľom ale nie je možné prísť bez hlbokej a trvalej motivácie, ktorou obyvatelia a národy Európy môžu čerpať z bohatého dedičstva spoločnej kultúry pristupujúc na plodný dialóg s inými veľkými myšlienkovými prúdmi podobne ako v minulosti, v najlepších momentoch dejín ich dvojtisícročnej civilizácie.

Takže spomínať dnes na týchto dvoch znamenitých apoštolov Európy znamená novú námahu evanjelizácie kontinentu, aby na historickom prelome tisícročí

[920] *DZ* XVI, s. 276.
[921] *DZ* XVI, s. 323.

mohol on čerpať novú životnú šťavu zo svojich kresťanských koreňov, s úžitkom pre všetky európske národy, pre ich kultúry a pokojné spolubytie.

Najsvätejšia Panna Mária, obklopovaná cťou a láskou na Východe i na Západe, nech vyprosí súčasným kresťanom vo veci novej evanjelizácie milosť vzájomnej spolupráce a všetkým európskym národom dar stretnutia sa v spoločnom dome, do ktorého môže každý doniesť vlastný prínos a dať ho k dispozícii všetkým.

Dokument č. 69

Príhovor na *Anjel Pána* vo Vatikáne (16.02.2003).[922] Hlavná myšlienka: *Uznať kresťanské dedičstvo Európy*.

V uplynulý piatok 14. februára sme oslávili sviatok apoštolov Slovanov a spolupatrónov Európy svätých Cyrila a Metoda. Dvaja bratia, ktorí sa narodili v Solúne v prvej polovici 9. storočia, boli vychovaní v byzantskej kultúre, odvážne sa podujali na úlohu evanjelizácie slovanských národov na Veľkej Morave v srdci Európy. Typickým rysom ich apoštolovania bola nezlomná vernosť rovnako rímskemu pápežovi ako aj konštantínopolskému patriarchovi ako aj zachovaniu tradície a jazyka slovanských národov. Usmerňoval ich hlboký cit, že cirkev je jedna, svätá, všeobecná a apoštolská… Dedičstvo svätých Cyrila a Metoda je vzácne takisto z kultúrneho hľadiska. Ich dielo sa totiž pričinilo o upevnenie spoločných kresťanských koreňov Európy – koreňov, ktoré obohatili históriu ako aj európske inštitúcie. Vlastne preto sa domáhame, aby sa v budúcom ústavnom traktáte Európskej únie našlo miesto pre toto spoločné dedičstvo Východu a Západu. Vzťah k nemu neuberie nič patričnej laickosti politických štruktúr, ale naopak, pomôže uchrániť kontinent pred dvojakým nebezpečenstvom – ideologickým laicizmom na jednej strane a sektárskym integralizmom na druhej. Zhodne čo do hodnoty, pamätajúc na svoju minulosť, európske národy budú môcť vniesť plný vklad k šíreniu spravodlivosti a mieru po celom svete. Modlime sa na tento úmysel k Najsvätejšej Márii a svätým patrónom Európy.

Dokument č. 70

Príhovor na *Anjel Pána* vo Vatikáne (15.02.2004).[923] Hlavná myšlienka: *Kristus v dejinách Európy*.

Včera 14. februára sme oslavovali sviatok svätých Cyrila a Metoda, apoštolov slovanských národov a – spolu so sv. Benediktom, opátom – spolupatrónov Európy. Ako evanjelizátori stredovýchodnej časti kontinentu sa rozhodujúcim spôsobom pričinili o to, aby kresťanská Európa mohla dýchať dvomi pľúcami: západnými a východnými. Iste, ako si nemožno predstaviť európsku civilizáciu bez benediktínskeho diela a dedičstva, tak nemožno opomenúť evanjelizačnú a spoločenskú činnosť dvoch svätých bratov zo Solúna. Na týchto miestach v procese politickej integrácie kontinentu sa zúčastní niekoľkých krajín východnej Európy, kde pôsobili svätí Cyril a Metod. Tieto krajiny majú konkrétne kultúrne a duchovné bohatstvo: Kresťanstvo v nich zohralo jednotiacu úlohu so zachovaním ich špecifík. Z tohto uhla pohľadu bola príkladnou metóda evanjelizácie používaná svätými Cyrilom a Metodom, ktorí usmerňujúc ideálom zjednotenia v Kristovi jeho nových vyznávačov preložili do slovanského jazyka liturgické texty, ako aj vniesli do zvykov nových národov grécko-rímske právo. Stretnutie Evanjelia s kultúrami urobilo to, že Európa sa stala istým spôsobom „laboratóriom", v ktorom sa v priebehu storočí zakorenili pevné a trvalé hodnoty.

---

[922] *DZ* XVI, s. 569.

[923] *DZ* XVI, s. 611-612.

II.4 Knihy

Dokument č. 71

Kniha *Vstaňte, poďme!* (2004).[924]

> *Editu Steinovú, sestru Teréziu Benediktu z Kríža, som vyhlásil za jednu zo spolupatroniek Európy, a to spolu so svätou Brigitou Švédskou a svätou Katarínou Sienskou. Tri ženy vedľa troch patrónov: Cyrila, Metoda a Benedikta.*[925]

Dokument č. 72

Kniha *Pamäť a identita* (2005).[926] Posledná kniha od Jána Pavla II.

> *Centrom, z ktorého kresťanstvo v byzantskej a následne v slovanskej podobe vyžarovalo na Východe, bol Konštantínopol. Pre slovanský svet bola mimoriadne dôležitá misia svätých bratov Cyrila a Metoda, ktorí svoje evanjelizačné dielo začali odchodom z Konštantínopola, pričom udržiavali kontakt s Rímom. V tých časoch kresťania Východu a Západu ešte neboli rozdelení.*[927]
>
> *V procese evanjelizácie Európy slúžiacom na zachovanie kultúrnej jednoty latinského sveta na Západe a byzantského na Východe cirkev postupovala tak, aby zachovávala kritériá zodpovedajúce tomu, čo dnes nazývame inkulturáciou. Slúžila rozvoju domorodých a národných kultúr. Je dobré, že vyhlásila svätého Benedikta a neskôr svätých Cyrila a Metoda za patrónov Európy. Obrátila tým pozornosť všetkých na veľký proces inkulturácie realizovaný v priebehu storočí, a zároveň pripomenula, že ona sama na európskom kontinente musí dýchať „dvoma stranami pľúc". Je to, samozrejme, metafora, no veľavravná metafora.*[928]
>
> *Osobitnú pozornosť, prirodzene, treba venovať evanjelizácii, ktorá má pôvod v Byzancii. Možno povedať, že jej symbolom sú svätí Cyril a Metod, apoštoli Slovanov. Boli to Gréci pochádzajúci zo Solúna. Evanjelizáciu Slovanov začali na území dnešného Bulharska. V prvom rade sa snažili naučiť miestny jazyk, ba dokonca zapísať živú slovanskú reč pomocou istého počtu grafických znakov, čím vytvorili prvú slovanskú abecedu, neskôr nazývanú cyrilika. Táto abeceda sa v krajinách slovanského Východu zachovala s určitými zmenami dodnes, zatiaľ čo slovanský Západ prijal latinské písmo, pričom latinčina sa tam najskôr používala ako jazyk vzdelaných vrstiev a až postupne vznikalo vlastné písomníctvo.*[929]
>
> *Cyril a Metod na základe pozvania veľkomoravského kniežaťa pôsobili na území jeho ríše v deviatom storočí. Pravdepodobné je, že sa dostali aj na územie Vislanov za Karpatmi. Určite pôsobili v Panónii, teda dnešnom Maďarsku, ako aj na území Chorvátska, Bosny a Hercegoviny a v okolí Ochridu, to jest na území slovanského Macedónska. Zanechali po sebe žiakov, ktorí v ich misijnej činnosti pokračovali. Obaja svätí bratia mali vplyv aj na evanjelizáciu Slovanov na území ležiacom severne od Čierneho mora. […]*[930]

---

[924] Ján Pavol II.: *Vstaňte, poďme!* Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 2004, 144 s.
[925] Ján Pavol II.: *Vstaňte, poďme!*, s. 65.
[926] Ján Pavol II.: *Pamäť a identita.* Trnava : Spolok svätého Vojtecha, 2005, 168 s.
[927] Ján Pavol II.: *Pamäť a identita*, s. 92.
[928] Ján Pavol II.: *Pamäť a identita*, s. 93.
[929] Ján Pavol II.: *Pamäť a identita*, s. 100.
[930] Ján Pavol II.: *Pamäť a identita*, s. 100-101.

Výsledky misijnej činnosti pretrvávajú v Európe dodnes. Odzrkadľujú sa v dnešnom kultúrnom smerovaní národov. Ako misionári prichádzajúci z Ríma formovali, a to cestou inkulturácie, latinskú podobu kresťanstva, misionári prichádzajúci z Byzancie formovali jeho byzantskú obmenu: najskôr grécku a potom slovanskú, cyrilo-metodskú. Týmito dvoma hlavnými trasami postupovala evanjelizácia celej Európy.[931]

[931] Ján Pavol II.: *Pamäť a identita*, s. 102.

Summary

The Cult of Saints Cyril and Methodius in the tradition of the Latin Church.
Selected Chapters of Cyril and Methodius cult.

Saints Constantine Cyril and Methodius (9th century) were by Pope John Paul II statement for European co-patrons in 1980. History of the cult have been very difficult, concerned at the Slavic peoples who are confessional divided into Catholics and Orthodox Christians. This work is devoted to the history of the Cyril and Methodius cult focusing on Slovaks and the Central Europe, the Southern Europe, and partly on the relations of the Popes to the Saints Cyril and Methodius.

After the death of Slavs Apostles was formed Slavic (in Great Moravia, Bulgaria) and Latin literature (in Rome, Bohemia) about their life, work and significance. In the Middle Ages were repeated efforts to restore the liturgy in the Slavic language in Bohemia a and Croatia, which are generally taken up. Until the 14th century there has been a renewal of liturgical worship in the Latin Church for King Charles IV. Then arose texts Liturgy of the Hours, which have undergone several different stages of development. This topic is treated in the work for the first time. Further work is devoted to the history of Cyril and Methodius and the cult of the Slovaks in several periods from inception to the present. The history of Cyril and Methodius and cult contributed significantly by Pope John Paul II. The paper presents the views and Annex work is a complete anthology of his statements on the subject.

The basic line of Latin culture and education of Catholic Slavic nations are generally recognized without it being necessary for the forgotten Byzantine missionaries from its beginnings. It Slovak and Czech nation (especially in Moravia) commemorates the feast of Saints Cyril and Methodius on 5th July as a public holiday. Not only refillable reference Pope John Paul II, but are directly guarantors of this tradition, as it has repeatedly pointed popes of the 20th century. The Holy See honours Cyril and Methodius link, but after the death of Pope Slavs it does not put such a frequent and significant emphasis than before. Importance for the pope Cyril and Methodius and the cult is not only timeless but also universal and objective, it is intended the whole Church.

From the perspective of the Roman Church are several milestones supreme authority of the Pope or roofed important people (bishops, priests, kings), who in the history of the cult of Saints Cyril and Methodius in individual Slavic nations had severe limited importance because cult developed just for them and depends on many local and national circumstances. Roman certificates were only zenith, not at the end or beginning of respect or some stage. Cyril and Methodius and the cult of Rome or from the perspective of the universal church has these milestones dated personalities who wrote important works on Saints Cyril and Methodius: (1) the librarian Anastasius and bishop Gauderich and *Roman legend* (late 9th century), who kept the memory of Saints Cyril during in the Middle Ages; (2) King Charles IV and the divine office *Adest dies gloriosa*, which restored the cult of Saints Cyril and Methodius among the Slavs (since 14th century); (3) Bollandus and *Acta sanctorum* (partly Baronius and *Martyrologium Romanum*) (17th and 16th century), which restored the cult of the non-Slavic Europe; (4) the Pope Leo XIII and Encyclical *Grande munus* (1880), which legitimized the Cyril and Methodius cult in the Latin Church; (5) the Pope John Paul II and apostolic letter *Egregiae virtutis* (1980), which were Slavic apostles declared as European co-patrons.

This work was devoted to Cyril and Methodius and issues from the perspective of the Latin Church. We can say that the church is in the middle of Cyril and Methodius cult based and relies on sources that originated in the Great times and have been carefully preserved in the church, rewritten and used. Since the 17th century scientific works was based on these manuscripts. In Central Europe the devotion to Saints Cyril and Methodius grows in the west-Christian cultural environment especially in the Czech Kingdom. One benefit of this work is the

assembly of texts Liturgy of the Hours, periodization and their descent from inception to the present. Catholic church from the Middle Ages prayed to saints Cyril and Methodius, therefore arisen several divine liturgy and sacramental texts in honour of these saints. There are several dozen come from several countries and dioceses and religious orders, mutually influenced and developed. Another benefit of this work is the analysis and periodization the Cyril and Methodius cult at the Pope John Paul II and subsequent synthesis of themes and meaning Cyril and Methodius and the teaching of John Paul II. This work is the first ever official anthology of Cyril and Methodius and texts and ideas emanating by Pope John Paul II. According to the known and available sources at work are all known texts. It was unnecessary to take over the full text of these sources were selected only direct mention of Saints Cyril and Methodius, Cyril and Methodius tradition and its reflection and meaning under Pope said. This set of documents demonstrates the gigantic spiritual power and moral authority of the Roman Church and its contribution to Cyril and Methodius cult.

In addition to these new benefits have managed to make a number of discoveries which do not prove a direct documentary evidence, but it is highly probable according to critics of evidence (given the historical context, parallels and indirect written references): (1) probable (co-)author of the divine liturgy to *Adest dies gloriosa*, which was crucial in restoring the Cyril and Methodius accounts in medieval Europe, was king Charles IV; (2) the probable origin of Tovarne tradition in eastern Slovakia was a Czech exile and Protestant spiritual James Jakobeus who worked in this region; (3) Calvinist clergyman and one of the translators of the Calvinist agenda and the Psalter into Slovak was probably an Greek Catholic priests.

One more finding of Cyril and Methodius and the cult is extremely serious. Fourth Lateran Council in the 9th Constitution forbade that in one diocese worked several bishops; as needed for the next Bishop another-speech or another-rite minority, be it for ceremonial appointed as vicar of the diocesan bishop. Exactly, it was filled by the Bishop of Eger, in the 18th century, who considered Mukacheve Greek Catholic bishops for ceremonial vicars. If anyone says the Bishop of Eger, that this situation was their malevolent or express contempt, wronged them, because another process has not been possible if it had respected canonical law. There are several factors that Greek Catholics this state if not like, but solving the problem was the responsibility of the Pope: In 1771 Eparchy of Mukacheve was established in the territory of the Eger Diocese, which was the first such case in history. The principle of territoriality division of dioceses and was overcome by the principles of personnel belonging to the ceremony.

Great Moravia was one of the last European countries to which history struck except heritage of Rome, Byzantium and Greek heritage. Check-St. Cyril and Methodius to Moravia been to several religious quest in order, but it was clearly the most successful and productive mission, even became the basis of Slavic literature and culture. It is also a call for the creation of similar quality performance outcomes, but especially holy and active life as it weighs the tradition of the Latin Church.

O autorovi

Peter Zubko (1972) je katolícky kňaz, arcibiskupský archivár v Košiciach, univerzitný profesor pôsobiaci na Pedagogickej fakulte Katolíckej univerzity v Ružomberku, Katedre katechetiky a praktickej teológie a samostatný vedecký pracovník Slavistického ústavu Jána Stanislava Slovenskej akadémie vied v Bratislave.

Vo vedeckej práci sa sústreďuje na cirkevné dejiny východu Slovenska (kult Svätej krvi v Košiciach, dejiny Košickej (arci)diecézy, dejiny Košickej kapituly, obdobie latinskej dominancie vo východnej cirkvi v 18. storočí), hagiografiu (dejiny kultov), pomocné vedy historické a na cirkevné dejiny 20. storočia.

prof. PhDr. ThDr. Peter Zubko, PhD.

Kult svätých Cyrila a Metoda v tradícii latinskej cirkvi
Vybrané kapitoly cyrilo-metodského kultu

Vydalo: Verbum, Vydavateľstvo Katolíckej univerzity v Ružomberku
Hrabovská cesta 5512/1A, 034 01 Ružomberok
Prvé vydanie, 2014
Sadzba a zalomenie: Peter Zubko
Jazyková spolupráca: Mgr. Jozefína Dudášová
Rozsah: 21,50 AH
Tlač: Vydavateľstvo Michala Vaška v Prešove
Náklad: 150 ks

ISBN 978-80-561-